

KĀLHANA'S RĀJATARAṅGINĪ,

VOL. I.

REGISTERED UNDER ACT XXV. OF 1867.

BOMBAY.

PRINTED AT THE BOMBAY EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA.

SOLD BY

THE EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA,

AND

OTTO HARRASSOWITZ, LEIPZIG,

Sole Agent for Europe and America.

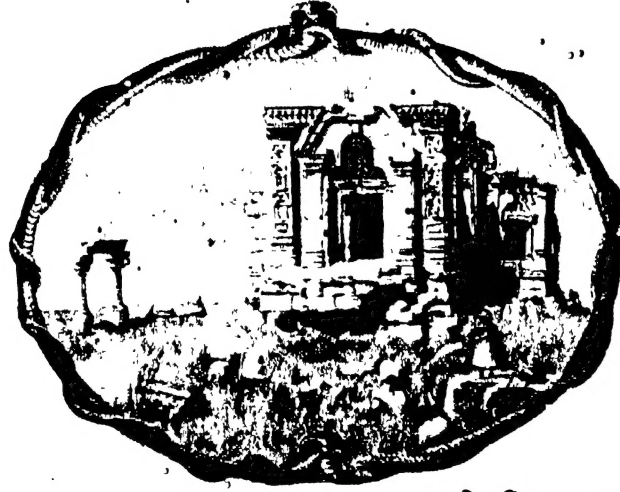
KĀLHANA'S RĀJATARĀṄGINĪ
OR
CHRONICLE OF THE KINGS OF KASHMIR..

EDITED BY

M. A. STEIN, PH.D.,
PRINCIPAL, ORIENTAL COLLEGE, LAHORE.

VOL. I.

SANSKRIT TEXT WITH CRITICAL NOTES.

सोखण्डिताम्सप्राकारं प्रासादान्तर्बधत्त च ।
मार्तण्डस्यामृतं दाता द्राक्षास्कीर्तं च पत्तनम् ॥
Rājatarāṅginī, iv. 192

PUBLISHED UNDER THE PATRONAGE OF THE KASHMIR STATE COUNCIL

BOMBAY :

EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLAH.

LEIPZIG: OTTO HARRASSOWITZ

MDCCCXCII.

S/O
059.6
K147.0

TO

HIS HIGHNESS

MAHARAJA PARTAB SINGH, G.C. S. I.,

MAHARAJA OF KASHMIR AND JAMMU,

THIS EDITION OF THE EARLIEST EXTANT NARRATIVE

OF THE HISTORY OF KASHMIR

IS RESPECTFULLY

DEDICATED

BY

भुजवनतरुच्छायां येषां निषेव्य महौजसां जलधिरशना मेदिन्यांसीदसावकुतोभया ।
स्मृतिमपि न ते यान्ति क्षमापा विना यदनुग्रहं प्रकृतिमहते कुर्मस्तस्मै नमः कविकर्मणे ॥

Kaṭhaṇa's Rājatarāṅgiṇī, i. 46.

PREFACE.

THE plan of the present Edition of *Kalhana's Rājatarāṅgiṇī* first suggested me in the summer of 1888 when a visit to Kashmir had directed my interest towards the antiquities and the history of the Valley.

The *Rājatarāṅgiṇī* is our oldest written authority for the history of the various dynasties which ruled Kashmir from the earliest period down to the time of the author who began to write his Chronicle in the *Śaka* year 1070 (A. D. 1148). Although it has for this reason been the object of much attention and research on the part of Sanskritists, an elaborate statement is scarcely needed to justify the present enterprise to those who have had occasion to consult the *Rājatarāṅgiṇī* in its published Editions for the purposes of historical or philological research.

When Professor Wilson published in 1825 the first account of Kalhana's work and an abstract of its first six cantos, he had to rely for his text on three incomplete *Devanāgarī* MSS. which were so deficient that "a close translation, even if desirable, would have been impracticable."* The *editio princeps*, which appeared ten years later at Calcutta under the auspices of the Bengal Asiatic Society,† was based principally, as Mr. Troyer states, on a *Devanāgarī* transcript from a Kashmirian MS. which had been prepared for Mr. Moorcroft during that traveller's stay at Srinagar in 1823. The fact that this copy, as we now can prove, was prepared from the *codex* which must be considered as the *archetypus* of all existing Kashmirian MSS., reflects no little credit on the care and judgment with which that energetic but ill-fated traveller endeavoured to serve on this occasion the cause of Sanskrit philology. But the numerous corruptions which have rendered the text of the Calcutta Edition unintelligible in many passages, and which can be shewn to have originated mostly from mistakes in the transcription, prove that this copy shared all the defects which are inherent to *Devanāgarī* transcripts made in Kashmir from *Śāradā* MSS. Frequently, too, the difficulties which the Calcutta Pandits evidently encountered in interpreting the text in consequence of their want of familiarity with the details of Kashmir topography and traditions, seem to have induced them to alter the text in an unscrupulous manner.

Mr. Troyer's edition, which, together with a translation, was published by the *Société Asiatique* at Paris in 1840, was avowedly prepared from the same materials as the *editio princeps*,‡ and has not been carried beyond the first six cantos. Besides correcting numerous misprints of the Calcutta Edition, Mr. Troyer's text shews an improvement by taking more carefully into account, in a certain number of passages, the readings of Mr. Moorcroft's

* "Essay on the Hindu History of Kashmir," Asiatic Researches, Vol. XV., p. 5.

† Published in 1835, together with the *Rājatarāṅgiṇī*s of Jonarāja and Śrivarā and the *Rājvalīpatākā* of Prādyabhaṭṭa which bring down the narrative to the time of Akbar, under the title: "The *Rājatarāṅgiṇī*; a History of Kashmir."

‡ The two Colebrooke MSS., which Mr. Troyer consulted at the East India House (see *Preface*, p. v.), are described by him as very inferior to Mr. Moorcroft's copy, and are apparently identical with those which Professor Wilson had at his disposal.

PREFACE.

* translation of the Rājatarāṅgiṇī which was completed in 1852, it without injustice that it has proved useful chiefly by bringing conspicuous Sanskritists the great defects of the text upon which it was based, the materials then available to European scholars for the interpreta-

defects did not escape the notice of scholars like Professor Lassen and General Cunningham who endeavoured to use Kālhana's work for the purposes of historical and chronological research ; no effort, however, seems to have been made to obtain better materials till Professor Bühler's tour in search for Sanskrit MSS. in Kashmir in 1875. Amongst the many results which rewarded Professor Bühler's brilliant researches in Kashmir, not the least important was that he established the absolute superiority of the Kashmir MSS. of the Rājatarāṅgiṇī, written in the Śāradā character, over those in Devanāgarī. The acquaintance gained with the genuine text of the Rājatarāṅgiṇī by the collation of a good, though modern, Śāradā copy, and the discovery of valuable fresh material for its explanation in other Kashmirian works like the *Nīkamatapurāṇa*, and the various *Māhātmyas*, enabled Professor Bühler to trace out with admirable lucidity the work yet to be done for the Rājatarāṅgiṇī.* Professor Bühler had clearly recognized the fact that all Śāradā MSS. known to exist at present in Kashmir are derived from a single Manuscript called by him the *codex archetypus*. But he had not been able to obtain more than a glimpse of this ancient MS. from the owner, Paṇḍit Keśavarām, in whose family it had come down as an heirloom.

It had been my chief aim since my first visit to Kashmir to utilize the opportunities offered by a prolonged stay in the Valley for the acquisition of such materials as might enable me to undertake the task of preparing a critical Edition of the Rājatarāṅgiṇī, and to contribute towards the interpretation of the work. As regards the text of the Rājatarāṅgiṇī I had to content myself in 1888 with obtaining for collation a Śāradā paper MS. in possession of Paṇḍit Rāzidān Balabhadra, copied in the first quarter of this century, which had already served Professor Bühler for the same purpose, and another MS., copied about the same time from the *codex archetypus* and now the property of Paṇḍit Govind Kaul. The careful collation of the abovenamed two MSS., which was completed in the Cold Season of 1888-89, revealed, in numerous passages, considerable discrepancies between them, notwithstanding their evidently common origin. This convinced me still more of the necessity of securing the *codex archetypus* itself for the purpose of my Edition.

On Paṇḍit Keśavarām's death which took place after Professor Bühler's visit, the *codex archetypus* had been divided among three of the Paṇḍit's heirs, and this circumstance had made access to the MS. still more difficult than in 1875. It was, therefore, not till I had made repeated endeavours during my second visit to Śrīnagar in 1889 that the whole of the MS. was entrusted to me by the owners for the purposes of the present Edition. My success was chiefly due to the kind interest shewn in the matter by Paṇḍit Sūraj Kaul, C.I.E., Member of the Kashmir State Council, and his son Paṇḍit Hari Kṛishṇa Kaul, M.A., then my pupil, and now a promising young officer in the Statutory Civil Service of the Punjab. Their timely aid has made it possible to secure the contents of this venerable codex against the

* Detailed Report on a Tour in search of Sanskrit MSS. in Kashmir (Extra Number of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1877), p. 52 seqq.

risks to which its worn and decaying leaves have so long been exposed. Both gentlemen have thus well deserved the thanks of all interested in the ancient history of Kashmir.

The *codex archetypus* contains all the eight cantos of Kalhana's poem, and consisted originally of 328 folia of age-worn country paper. One leaf in the middle (fol. 167) and unfortunately also the leaf at the end (fol. 328) have been lost, probably when the above-mentioned partition between P. Keśavarām's heirs was made. The leaves, which vary in their dimensions, measure on the average about 9½" by 6½"; they are written, as is the case in most Kashmir MSS., whether of birch-bark or paper, in lines running parallel to the narrower side. The number of lines to the page varies from 15 to 20. The leaves, of which two always form one sheet, are placed in forms or "*samchayas*" of different thickness, containing from 2 to 6 sheets. These forms are found in the first half of the work, up to fol. 166, bound up after the fashion of European books. The second part appears never to have been bound, and most of the sheets are now cut up into loose leaves.

No date is given in the colophons attached to the end of the several *tarāṅgas*; but fortunately the writer of the *codex*, *Pandit Rājānaka Ratnakaṇṭha*, has recorded his name in the colophons of *tarāṅgas* iii., vi. and vii.,* and from this entry the age of the MS. can be ascertained with a fair degree of precision. A birch-bark MS. of the *Kāvyaprakāśa-saṁketa*, written by the same Rājānaka Ratnakaṇṭha, is dated Śaka 1570, corresponding to A. D. 1648.† Other MSS. from his hand, which I purchased in Kashmir, shew later dates: a MS. of *Rāyamukūṭa's* Commentary on the *Amarakośa*‡ and a MS. of *Trilochanadāsa's* *Kātantrapāñchikā*§ were written by Rājānaka Ratnakaṇṭha in Śaka 1577 (A. D. 1655) and Śaka 1595 (A. D. 1673), respectively. Rājānaka Ratnakaṇṭha has, however, taken care to let us know about his person and time not only in the MSS. he copied, but also in such works as he composed. In a commentary to the *Haraviṇyākāvya*, named the *Laghupāñchikā*, of which a copy written by his own hand and extending to the end of the It Sarga is now in my possession, he calls himself the son of Rājānaka Saṁkarakaṇṭha, of the *Dhāumyājyana gotra*, and states the year of composition as Śaka 1603 (A. D. 1681).¶

The details here given enable us to identify our Rājānaka Ratnakaṇṭha with the author of the well-known commentary on *Jagaddhara's* *Kusumāñjali*; called likewise *Laghupāñchikā*, which has been printed in the *Kāvya-mālā*, and of the commentary, called *Śishyāhitā*, on the *Yudhishtīraviṇyākāvya* which has been noticed in Professor Bühler's

* See colophon of *tarāṅgas* iii. and vii. † लिखितश्चैव मया राजानकरत्नकण्ठेन; and colophon of *tarāṅga* vi.: लिखितश्चैव राजानकरत्नकण्ठेन.

† The MS. was then in possession of *Pandit Dhanodhar*, Head Pandit of H. H. the Maharaja's School, Śrinagar. The colophon of the It *ullāsa* runs: काव्यप्रकाशसंस्कृतो ग्रन्थकारकृतो मया । अलेखितस्तत्कण्ठेन शाके खगारहर्षभते (१५७०).

‡ See colophon of *kāṇḍa* ii.: लिखितश्चैव मया राजानकरत्नकण्ठेन सं ३९ (i. e., *Laukika Sāṁvat* 4731) शाकः १५७७ आश्वि ५ कृष्णवाद्यषष्ठये (*Kṛṣṇavadyaṣṭhaye*) लिखितोयं ग्रन्थः.

§ See colophon to *Nānaprakāraṇa*, Pada ii.: लिखितश्चैव मया राजानकरत्नकण्ठेन सं ४९ (*Laukika Sāṁvat*, 4749) शाके १५९५.

¶ See the introduction to the *Laghupāñchikā*: चिनमोति १६०३ मिते शाके धौम्यायनकुलोद्भूतः । कदमीरश्वाम्नायोरत्नकण्ठाभिधः सुधीः ॥ विपश्चिन्मण्डलीरत्नकरमहाकवेः । गभीरवितते काव्ये कर्गति लघुपञ्चिकाम् ॥; and the colophon at the end of the first *sarga*: इति श्रीमहाकवे राजानकरत्नकरस्य कृती हार्विजयाख्ये महाकाव्ये श्रीशारदामणिरजःपवित्रस्थल-वास्तव्यराजानकश्रीशंकरकण्ठात्मजराजानकरत्नकण्ठकृतायां लघुपञ्चिकायां प्रथमः सर्गः । लिखितश्चैव मया राजानकरत्नकण्ठेन सं ५७ शाके १६०३.

Kashmir Report. * In the introduction to the first named commentary† which was composed in Saka 1602 (A. D. 1680), the same statements are made regarding the author's descent and residence as those given in the above note from the commentary to the *Haravijayakāvya*. The commentary to the *Yudhishthiravijayakāvya*, as will be seen from the extracts given below,‡ can also be ascribed with certainty to our Rājānaka Ratnakāṇṭha. He wrote this work Saka 1593 (A. D. 1671), "when Aurangzeb (*Avaraṅgashāhi*) ruled the Earth." The dates recorded above of works composed or MSS. written by Rājānaka Ratnakāṇṭha, range from A. D. 1648 to A. D. 1681, and we are, therefore, justified in assuming that the codex of the Rājātaraṅgiṇī was also written by him some time about this period.

From the evidence of the numerous MSS. by his hand which are still extant in Kashmir and which are on account of the marked peculiarity of the writing well known to the Pandits, it appears that Rājānaka Ratnakāṇṭha, although an accurate copyist, must have been a very fast writer. He evidently copied MSS. chiefly for his own use and took little care about the legibility of his copies. His hand-writing with its cursive and peculiar characters, therefore, presents unusual difficulties even to the practised reader of Śāradā MSS. A reference to the facsimile of two pages from Rājānaka Ratnakāṇṭha's codex, prefixed to this Edition, will fully illustrate this remark. Taking into account the difficulties which even intelligent copyists must have frequently encountered in making out this puzzling hand-writing in passages where the meaning was obscured by the unfamiliar character of the subject or the redundant rhetoric of Kāṭhāṇa's style, we need not be astonished at the large number of corruptions and blunders evidently committed by the scribes who prepared Mr. Moorcroft's Devanāgarī copy, which also occur, though to a smaller extent, in all Śāradā transcripts of the *archetypus* I have examined.

The deficient form of the text presented by the previous editions must thus, to a considerable extent, be attributed to the peculiar hand-writing of Rājānaka Ratnakāṇṭha. But for this we are more than compensated by the fact that the writer of this codex was not a mere copyist, but a scholar of considerable attainments who, we have every reason to believe, has copied his original MS. with great care and accuracy. The text of Rājānaka Ratnakāṇṭha in the first six cantos and in the greater portion of the seventh is remarkably free from corruptions and mistakes. And a closer examination of the MS. itself proves that its immunity from defects of this kind is not the result of unscrupulous restoring on the part of its learned writer as might otherwise be suspected. § Rājānaka Ratnakāṇṭha has indicated

* My attention was first called to these two works by the entries in Professor Aufrecht's excellent *Catalogus Catalogorum*, s. v. रत्नकण्ठः.

† See introductory verses to the *Stuṭikusumāṅjālikā* in *Kāvyaṃālā* Edition, p. 1.

‡ See Introduction to the *Yudhishthiravijayakāvya* in Dr. Rājendralāla Mitra's "Notices of Sanskrit MSS.," No. 2441 : रामकृष्ण शास्त्रिः १५९३ प्रमिते वर्षे चकेन्द्राय । अवराजशाहिभूये शासति सति मेरुजीचक्र ॥ धर्मोत्तमविजयायै सुगभीरे निबन्धेऽस्मिन् । टीका शिष्यहितेषां विधीयते रत्नकण्ठेन ॥. In a MS. of the *Yudhishthiravijayakāvya* which I inspected in the Library once belonging to Pandit Rādhākrishna of Lahore, the *śikā* of Rājānaka Ratnakāṇṭha closes as follows — सर्वज्ञः सविभूतिः, सर्वदर्शः सर्वमङ्गलप्रेतः । तस्यामनि तनुजन्मा शंकर इति भूतले ख्यातः ॥ अस्ति सङ्कुरुपारसपात्रं रत्नकण्ठ इति तस्य तनुजः । आस्करस्तुतिरहस्यसमेतं येन रत्नशतकं निरमायि ॥ गङ्गाधरस्य पाठार्थं स्वशिष्यस्योपयोगिनी । टीकेषां विहिता तेन सज्जनानन्दशायिनी ॥. The *Ratnakāṇṭha*, which Ratnakāṇṭha in the above colophon claims to have written, is still known in Kashmir, and is a composition showing considerable skill ; the MS. I possess of it, has lost the last leaf and does not, therefore, furnish any data regarding the author.

§ Compare the remarks made by Professor Bühler on the notions still recently prevailing on this subject among Kashmirian Pandits, *Kashmir Report*, p. 33.

carefully in the above-named portion of the text, by dots and by leaving empty spaces, the *lacunae* which he must have found in his original. They vary in extent from one *akshara* to several verses, and can all easily be explained by the peeling or breaking off of the birch-bark leaves on which the original MS. of Rājānaka Ratnakaṇṭha was, in all probability, written. These *lacunae* are now filled up by a later hand, evidently from collation of another MS. independent of Ratnakaṇṭha's original. The fact that Ratnakaṇṭha had allowed the *lacunae* to remain in his copy even where, from the nature of the context, it would have been easy to supplement the missing letters, is sufficient to set at rest any doubts as to the manner in which he has reproduced the text of his original.

Unfortunately, the text Ratnakaṇṭha copied, must have been in a far less satisfactory condition in the remaining part of the work, which comprises roughly the last third of canto vii. and the whole of canto viii. Not only do we meet here much more frequently with *lacunae*, now rarely supplemented by the later hand previously mentioned, but misspellings or wrong forms, and undoubtedly corrupt passages are found here in increasing numbers, as we proceed towards the conclusion of the work. As we have no MS. older than Rājānaka Ratnakaṇṭha's codex to refer to, it would be unsafe to make any assertions regarding this difference in the preservation of the several cantos. But it may be useful to point out that the diminished interest with which the last portions of the poem seem to have been read and which probably caused them to be copied less frequently, the greater obscurity of Kalhaṇa's relation where it deals with events of contemporary history, and the greater risk of injury to which the leaves at the end of birch-bark volumes have always been exposed, are all circumstances which could well account for the deficiencies of the text in this part.

The MS. from which Ratnakaṇṭha copied his text, and which for the sake of convenience may here be marked as O, appears to have been an old one. The numerous *lacunae*, which Ratnakaṇṭha was obliged to leave in his text, were, as stated above, in all probability due to portions of the birch-bark having peeled off in O. But a more conclusive proof is furnished by the following observation. Among the numerous various readings which, as will be shewn below, have been recorded in the *codex archetypus* (to be designated thereafter as A) there are only five in Ratnakaṇṭha's own handwriting (marked A₁ in the Edition); they are found Rājatar. iii. 122; viii. 777; viii. 794; viii. 3139 and viii. 1084. In the first four cases it is evident from the nature of the *variae lectiones*, that they are due only to the indistinctness with which the respective Śāradā letters and ligatures had been written in Ratnakaṇṭha's original, and which had induced him to record in each case the two possible readings. In the fifth case, however, Rājatar. viii. 1084, where A₁ has given the name of one of King Sussala's companions in arms as तेजो in the text and as ओजो in the margin, this explanation holds good only if we assume that the original MS. was written in an older form of Śāradā writing than we meet with in any existing MSS.; in the latter the *aksharas* ते and ओ are quite different and not to be mistaken for each other. In that older form of Śāradā writing, however, which is known to me only from inscriptions,* the vowel *e* is designated by a short vertical stroke before the consonant, not by a horizontal stroke above, and there ते and ओ shew almost identical forms. This explanation would

* The latest among the Śāradā inscriptions known to me which show the form of the vowel sign *e* described above, and which can be dated, belongs to the time of king Rājadeva (A. D. 1213-1236). It was found by me, in 1889 at Bijābrōr (the ancient Vijayēśvara), in possession of Lakṣman Bhōyā, a Purohita of that place.

also account for the wrong form ओजो written by A₁ in viii. 2695 instead of तेजो.* It would, of course, be possible to argue that Ratnakaṇṭha found the above *variae lectiones* already in O or copied them from another MS. But certain features of the codex archetypus, to be noticed thereafter, render both these suppositions improbable.

Through the whole of Ratnakaṇṭha's MS., but especially in taraṅgas i.—vi. and in the first half of the seventh, we find very numerous glosses, various readings and corrections marked by different hands which add, in no small degree, to the critical value of the codex. Leaving aside certain explanatory notes written in the margin by hands which are not met with elsewhere (i. 56; iv. 103), the bulk of these later additions and corrections in Ratnakaṇṭha's codex can be traced back to four different hands. Two of these designated in the Edition A₁ and A₂, respectively, are of particular importance for the criticism of the text.

To A₁ we owe, apart from a series of important corrections and various readings in the text, a considerable number of valuable glosses which have proved most useful in ascertaining the details of the historical topography of Kashmir and which also throw a welcome light on many other obscure points in Kallana's narrative. There is good reason to assume that A₁ is the oldest among the annotators of the codex archetypus and probably a contemporary of Rājānaka Ratnakaṇṭha himself. A gloss on the word नीवि, v. 145, which Ratnakaṇṭha had left unfinished in the middle of a word, has been completed by A₁. The conclusion to be drawn from this circumstance is made more certain by a reference to the readings recorded in iv. 503, which prove that A₁ must have made its revision of the codex before the other old annotator marked A₂. Here A₁ had written originally अकुर्वन्विगुणमाज्ञा; this had been corrected into अकुर्वन्वि by A₂, who explained his own reading by a marginal gloss. A₂ who restores the original reading of A₁ and explains it by an interlinear note, must necessarily have had the correction of A₁ before his eyes. The same relation exists between the readings of A₁ and the two annotators in iv. 688. The faded appearance which the writing of A₁ shews in many places, tallies with the above conclusion as to the priority of this annotator.

Although A₂ refers in several notes expressly to separate MS. authority† it still appears to me very doubtful whether A₂ had actually used for his revision any MS. apart from Ratnakaṇṭha's original. The numerous lacunae throughout the whole work, which Ratnakaṇṭha had indicated by dots or empty spaces, have either been filled in by A₂ (not by A₁) or have remained as before. It seems scarcely possible that A₂, who had bestowed so much trouble on the correction of the text of the codex and on the explanation of its contents, should have been unable to supplement any of Ratnakaṇṭha's lacunae in taraṅgas i.—vii. if he could have referred to another independent MS. We are thus led to assume, as the easiest explanation, that the above quoted references to another MS., as well as the corrections made by A₂ in the text, resulted from a careful collation of Ratnakaṇṭha's copy with its original O. While Ratnakaṇṭha was copying the text of O A₂ appears to have revised what the former had written, and to have added from the original the marginal notes and various readings which Ratnakaṇṭha had omitted to copy.‡ No direct evidence is available

* Compare the note to viii. 2695 in the Edition.

† See i. 287 इत्यपि पाठः; ii. 103 इत्यन्यादर्थे; iv. 501 इत्यपि पाठो रम्यः.

‡ Notes by the hand of Ratnakaṇṭha are found only in very few places (see iii. 180, 198, 226, 276; iv. 18; viii. 2628); they refer exclusively to points of grammar and construction, and their peculiar wording shews that they are Ratnakaṇṭha's own memoranda jotted down in the course of copying, not notes reproduced from O.

regarding the origin of the glosses and explanatory notes written by A₁. But if we take into account that many of the glosses contain information on Kashmir antiquities which it would have been very difficult for any Pandit of the 17th century to obtain directly,* we shall be inclined to look to O as the probable source of these notes and glosses.

Reference has already been made to the annotator A₁, who has filled up most of the lacunae, which A₁ had left in the text of cantos i.—vii., and who has, besides, recorded in the codex a considerable number of various readings and explanatory notes. In several instances his hand has also supplied words and whole verses which A₁ had omitted without indicating a lacuna. A careful examination of the text thus supplied by A₁ in lacunae and elsewhere will shew that the additions of A₁ are derived from a genuine recension of Kalhana's text, and cannot be due to conjecture. To exclude the latter assumption it is sufficient to point to passages like iii. 332; v. 153; vii. 125, 299, where the matter supplemented by A₁ contains historical data which were certainly beyond the reach of any modern emendator. We are thus fully justified in assuming that A₁ has used, for the purpose of revising Ratnakanṭha's text, a manuscript which was independent of Q. To this MS. we must also trace back the very numerous *variae lectiones* which A₁ has indicated either by writing them in the margin or by correcting the text of A₁.

Besides the various readings we find in several notes written by A₁ particular reference made to the readings of another MS.† It is probable that in these instances A₁ had found the various readings marked as such in the MS. which he collated. The numerous notes written by A₁ between the lines or in the margin of Ratnakanṭha's text, are frequently very useful for the interpretation of the Rājatarāṅgiṇī, and appear, for reasons similar to those adduced above regarding the glosses of A₁, to have been obtained from an older source. Whereas the glosses of A₁ deal pre-eminently with topographical and historical points, those of A₁ relate more to the general explanation of the text. I have not been able to obtain any information as to the existence of the MS. which A₁ collated, or to discover any traces of its use in other Kashmirian copies, and I am afraid, it must, therefore, be considered as lost. Under these circumstances it is difficult to form a definite opinion as to the relative value of the text recension which this MS. represented, especially as we cannot test the accuracy and extent of the collation made by A₁. Readings of A₁, which set right evident defects of Ratnakanṭha's text, are frequent enough, but on the other hand, in numerous cases, they appear to be *lectiones leviores* of no consequence.

We derive much less help for the reconstruction of the text of the Rājatarāṅgiṇī from the annotations and additions of A₁ in the last two cantos than in the preceding part of the work. The corrections and various readings of A₁ are not as numerous in the seventh taraṅga, as before, and become of distinctly rare occurrence in the eighth. On the other hand, lacunae of A₁ which A₁ has omitted to fill in, make their first appearance in the seventh canto and increase in an aggravating fashion towards the end of the work.

Why the revision of A₁ should have been so much less thorough in this part of the text than in the preceding one, cannot in the absence of the original MS. from which A₁ obtained its corrections, be stated with certainty. As we meet with occasional supplements by A₁ as

* Compare, e. g., the glosses of A₁ on topographical points : i. 96, 168, 302; v. 39, 144; on details of the ancient Hindu administration : iv. 691; v. 389; on obsolete customs : iv. 710.

† See iv. 498, 646; vii. 248, 264 इत्यन्यादर्थैः; v. 478 इत्यादिकान्तरे पाठः.

far down as viii. 3153, it cannot be assumed that in the original of *A*, the eighth canto was entirely missing.

Besides the two old annotators *A*₁ and *A*₂ who on account of the materials they used, possess independent critical value, we find in the codex archetypus additions from two other hands which cannot claim such importance. *A*₃ who writes in a small and modern hand (see the note at the foot of fol. 103 *reverse*, reproduced in the facsimile) has added a number of notes and glosses which assist us but little in the interpretation. Glosses like the one to v. 150, in which *Takkadeśa*, the country neighbouring on *Gūjara* (*Gujrat* in the Punjab) is identified with *Skardo*, or Little Thibet, cannot inspire with confidence in the judgment of the glossator or the reliability of his information. There is nothing to show that *A*₃ copied any of his glosses from an older MS., nor have any of them been reproduced in the Śāradā MS. R described below which was copied from the archetypus in Laukika Śāmvat 99, i. e., A. D. 1823. As this MS. gives all the other notes and glosses to be found in *A* we may safely conclude that the additions of *A*₃ have been made subsequent to that date, probably by some member of Paṇḍit Kesāvarāṇ's family.

Another modern hand, marked *A*₄ in the Edition, has re-written certain portions of the last seven folia of the codex archetypus which had become difficult to read on account of the worn state of the original leaves. As these supplements of *A*₄ show in several instances mistakes which are not found in the Śāradā transcripts described below, it is evident that they are of a very recent date.

A diligent search has been made on my behalf by my Kashmirian friends since 1888 with a view of discovering if possible an old MS. of the Rājatarāṅgiṇī which might prove independent of *A*; but these endeavours have produced no better result than Professor Bühler's efforts in 1875. The remaining critical materials referred to in the present Edition require, therefore, but a short notice.

All Kashmir MSS. of the Rājatarāṅgiṇī which I have seen or of which I have been able to obtain information, are known to be recent transcripts from Ratnakāṇṭha's codex prepared either directly or with the help of another copy.

Among these copies the two MSS. mentioned above as belonging to Paṇḍit Rāzdān Balabhadra and Paṇḍit Govind Kaul of Śrīnagar, may be considered the earliest as well as the most reliable; and accordingly only these two MSS. have been consulted wherever a reference to later copies was necessary on account of the present defective state of the archetypus.

The MS. of Paṇḍit Rāzdān Balabhadra, marked R in the Edition, forms a Volume of 353 folia, carefully written on modern paper. The colophon states that it was written by one *Bhaṭṭa Govardhana*, of the *Yaksha* family, in the Laukika year 99, the figures for the century being omitted as usual in dates of that Era. Sons of a copyist of this name are still living in Śrīnagar, and as the paper and writing is certainly not more than a 100 years old, there can be no doubt that the year meant is Laukika Śāmvat 4899 or A. D. 1823. *Bhaṭṭa Govardhana*'s copy is well written but by no means free from misreadings and blunders. In copying the scribe has followed indifferently either the text of Ratnakāṇṭha or the various

* See Cunningham, *Ancient Geography*, p. 149; *Siyuki* (transl. by Beal) i. 165 *seqq.*

† लिखिता चैषा मया यक्षजात्यन्वितमहगोवर्धनाभिधेन हिजातिना कादूलवासिना ताशावनविषये (*Kāthul* and *Tāshdvan* are names of parts of Śrīnagar) । संवत् ९९ का कति ८ परे ९ एषा समाप्तिमगमत् ॥

readings of A_2 and A_3 . This has been the case also in the other copies made from A , and hence the frequent discrepancies between these transcripts to which allusion has already been made. *Bhaṭṭa Govardhana* has copied also the glosses and notes of A_2 and A_3 . A later hand has revised the MS from A correcting mistakes and adding in many places the *variae lectiones* indicated in A . The lacunae of the last two cantos have been filled in by a different hand in accordance with the emendations of the Calcutta Edition.

The other MS. copied from the archetypus and now in possession of Paṇḍit Govind Kaul (marked G) closely resembles in its appearance the copy R. The name of the copyist is not given nor the date when it was written. But the similarity of the writing makes it probable that it was copied by the same scribe early in the present century. None of the glosses and notes found in the archetypus are copied in G; but in many instances the various readings of A_2 or A_3 have been followed by the scribe or marked by him in the margin. The MS. has been revised by several later hands which have entered other *variae lectiones* from A and have marked besides numerous corrections in cantos vii. and viii. Most of the corrections are taken from the Calcutta Edition; others are of different origin and of greater value for conjectural criticism. Many of the happiest emendations marked *secundā manu* in G are from the hand of the present owner of the MS., Paṇḍit Govind Kaul, to whose learning and critical acumen they amply testify.

We know from Mr. Troyer's statement* that the editio princeps of the *Rājatarāṅgiṇī* was printed with the help of a copy which Mr. Moorcroft had forwarded from Kashmir to the Asiatic Society of Bengal. Professor Bühler has already pointed out that according to the tradition of the Kashmir Paṇḍits Mr. Moorcroft's copy was transcribed from the codex archetypus. This tradition is fully confirmed by the versified colophon found at the end of the Calcutta Edition after the *Rājatarāṅgiṇīsamgraha*.†

Here we read that "*Śrīmurkaraṇḍaka Śāhibḥa*" obtained the *Annals* of the Kings of Kashmir including Kalhana's *Rājatarāṅgiṇī*, from the learned *Śivarāma* who is praised for having preserved in his house the only copy of the work in Kashmir. Paṇḍit Śivarāma, commonly called *Śivopādhyāya*, was the grandfather of Paṇḍit Keśavarāma in whose possession our codex archetypus was found by Professor Bühler.

I have not had an opportunity of inspecting Mr. Moorcroft's copy, but an examination of the Calcutta Edition shows clearly that most of the corruptions in the first six cantos are caused by faulty transcriptions of the Śāradā characters in A , for which Ratnakarṇṭha's peculiar handwriting must be held largely responsible.

Other deviations from A are due to corrections which the editors have wrongly introduced in their text. This has been frequently the case in passages in which Kalhana

* Troyer, *Rājatarāṅgiṇī*, Tom. I., iv.

† श्रीमच्छास्त्रनिभूषणस्य प्रियः श्रीमुर्कराफकः । साहिबनामा मन्त्री यो जीवात्सवंस्तरं शतम् ॥ श्रीमुर्कराफको मन्त्री प्राणकदमी-
रमण्डले । राज्ये श्रीरत्नजित्सिंहभूषणेः प्रियवर्त्तनः ॥ श्रीमन्त्रिकेश्वरप्रेम्णा प्राप्ता राजतरङ्गिणी । मुर्कराफकधीरेण गृहाच्छ्रीशिवस्वामिनः ॥
श्रीमच्छ्रीशिवरामस्य गृहे राजावली शुभा । कश्मीरमण्डले निरत्यं वर्तते नान्यसद्यनि ॥ श्रीमद्विजयेश्वरशिषोपाध्यायाय नमो नमः ॥ येनोपा-
ध्यायेन पञ्चसहस्रवर्षाणि महाप्रभावसहिता राजावली स्वगृहे पालिता प्रयत्नेन श्रीविमोहयया भवति भद्रम् ॥ वर्तते च गृहे यस्य शुभा राज-
तरङ्गिणी । स जीवन्मुक्त एव ह्युवाचैतः स्वर्गमवाप्नुयात् ॥ संवत् १८८० ॥ For श्रीमन्त्रिकेश्वर above read श्रीमन्त्रिकेश्वर ;
Mr. Moorcroft obtained his copy through the intercession of some member of the *Trika* family to which *Śivarāma*
and his descendants to the present day have been attached as hereditary "*gurus*" and which has held for several
generations past an influential position in Kashmir.

refers to details of Kashmir topography and similar topics, which the Calcutta Pandits naturally found it difficult to explain.*

For such corrections the last two cantos with their frequently defective text afforded a large scope. The editors have invariably filled up the lacunae of A even where they extended to several *pādas*, and have frequently altered the text near such lacunae in an unscrupulous manner so as to suit the supposed context. No critical value can, therefore, be attached to the readings of the editio princeps apart from that which they may claim as conjectural emendations.

It now remains for me to indicate shortly the lines which I have followed in preparing the text of the present Edition from the materials furnished by the codex archetypus. I have endeavoured to show above that besides the text which Ratnakāṇṭha copied from some now lost codex, only the readings of one other independent MS. (similarly lost) have been preserved for us in the corrections and additions of A₂. Under these circumstances Ratnakāṇṭha's copy, as revised by A₂ from the same original, was the only possible basis of the present Edition. From this I have departed in favor of A₁ only where the readings of the latter hand appeared to me distinctly preferable and to represent a closer approach to Kāḥaṇa's original. In every such case the text of A₁ has been carefully indicated in the footnotes. This has also been done in every instance where the text of A₁ had been corrected by A₂. Whenever the readings of A₁ appeared to me superior or equal to the variations of A₂, and accordingly were retained in the text, the readings of A₂ have been recorded in the notes. All words or letters which A₂ has supplied either where A₁ had marked a lacuna, or elsewhere, have been distinctly noted. Wherever the relative value of the readings cannot be settled by reference to grammar or dictionary, I must reserve a statement of the reasons which guided me in the selection, for the exegetical notes of the second Volume. I am aware that in such cases I may have frequently erred; but I trust that the care which has been taken to record in all cases both the readings of A₁ and of the later annotators, will render such errors of less consequence.

I have naturally felt much more serious doubts and apprehensions in dealing with passages where the text actually found in A left me only the choice of accepting readings which were undoubtedly corrupt, or of deviating from the authority of our only MS. Attention has already been called to the fact that blunders of copying and evident corruptions which are of very rare occurrence in the first six cantos, make their appearance more frequently in the seventh canto. These corruptions increase in number and extent in the eighth taraṅga, especially towards its end, where they create serious obstacles to the interpretation of the work. The majority of the mistakes found in A is of such a nature that if we are allowed to take it for granted that Kāḥaṇa was as careful to conform to the rules of grammar and prosody in the last two as in the preceding six cantos, we can indicate with perfect certainty the needed corrections. But in other passages the obscurity of the context and the defective state of whole verses make emendations much more hazardous.

I have considered it part of my duty as an editor to aid towards the interpretation of the work by indicating such emendations as appeared to me indispensable. Wherever this was done by placing the corrected reading in the text, attention has been called to the emen-

* See for local names thus metamorphosed in the Calcutta Edition, *c. g.*, i. 102, 178; iii. 10; v. 232; vii. 1081.

dition and a reference given to the reading of A which was carefully noted below. In other more doubtful cases where I was unable to find a satisfactory emendation, I had to content myself with marking the passage as corrupt in the notes and showing the corrections, if any, to be found in the Editions or later MSS. Wherever an emendation was based upon the evidence of parallel passages in Kalhana's Rājatarāṅgiṇī, the latter have been quoted in the critical notes. Where the reasons for an emendation could not be given in this concise form, they will be set forth in the second Volume. It is scarcely necessary, perhaps, to mention that in all cases where corrupt passages had to be restored, close attention has been paid to the palaeographical features of the Śāradā characters, as the text of A must be traced back through MSS. which, including Kalhana's original copy, have all been written in these characters.

I have endeavoured to keep constantly before my eyes the dangers with which any attempt at emendation is beset in the case of so difficult a text as the Rājatarāṅgiṇī and have accordingly tried to exercise the greatest caution. This may have led me sometimes to accept the text of A as correct where a closer examination may prove it to be defective; but I hope that those who are competent to judge will more readily pardon such shortcomings than errors in the opposite direction. For the same reasons I have abstained from suggesting emendations for passages in which the *lacunae* of A₁ have not been filled up by A₂, except where only a few *aksharas* are missing and can be restored from the nature of the context or by reference to related passages with a reasonable degree of certainty.

I am too well aware of the many and serious difficulties which the eighth taraṅga presents, not to feel that its text, as printed in the present Edition, stands still in need of further searching revision. I should have willingly undertaken the labor involved in this, but for the delay in publication which, from the limited amount of leisure at my disposal, would have been in that case inevitable. As most of what is of interest in Kalhana's work is contained in the preceding cantos the text of which is on the whole in a fair state of preservation, I did not feel justified in postponing the issue of the present Edition.

The complete restoration of Kalhana's text in the eighth taraṅga is an end which if at all attainable with our present materials, would require continued application for many years. I have spared no trouble in recording as carefully as I could, the readings actually found in our only MS., and I hope that the materials thus furnished will enable others, specially qualified for the task, to free the text from its present blemishes more thoroughly than I have been able to do.

While endeavouring to acquaint the reader with the exact state of the text as found in A, I have not considered it necessary to reproduce all purely orthographical peculiarities of that codex. The orthography of A agrees on the whole with that followed in the old Śāradā MSS., but Ratnakartha is by no means so consistent in certain particulars as the writers of many birch-bark MSS. of an earlier date.

Thus the two spirants *Jihvāmūliya* and *Upadhmaniya** (*kh* and *ph*) are only occasionally used in A in place of the *visarga*, and instead of the final *s* being assimilated before an initial sibilant which is the rule in old Śāradā MSS., we find it in A often written as

---

* See Professor Bühler's *Kashmir Report*, p. 32.

visarga.. In view of such inconsistencies I have thought it best to follow in regard to details of *samdhī* the uniform practice adopted in European Editions. But whenever a reading of A had to be shown for critical purposes in the notes I have printed there the form actually found in the MS. The sign of *avagraha* (5) is employed by Ratnakanṭha not in the manner of the printed texts, but in order to mark in doubtful cases the division of parts of compounds. I have for this reason, in accordance with the system followed, *e. g.*, in the Bombay Sanskrit Series, refrained from using in the Edition the *avagraha* as a sign to mark the elision of an initial *a*. A uses the *anusvāra* sign to indicate assimilated final *m* in external combination, but does not employ it regularly. I have adhered also in this respect to the uniform rule followed in the Editions of the Bombay Sanskrit Series.

As regards the orthography of individual words I had occasion to depart from A only in a small number of cases. We find the letters *b* and *v* used in A as in other Kashmirian MSS., in words which are more correctly spelt with *v* and *b*, respectively. A list of such words is given below.* Several words show almost regularly a duplication of consonants which is not justified by their etymology.† I have followed in all the above cases the spelling adopted in the St. Petersburg Dictionaries. This I have done also with regard to a few other words in which the spelling of A differs from that adopted by European Editors ‡; in such isolated cases, however, the discrepancies of spelling have been marked in the footnotes.

It will be clear from the remarks made above that it would have served no useful critical purpose if I had burdened the footnotes with a list of all the variations and mistakes which occur in the printed Editions of the *Rājatarāṅgiṇī*. Their readings have, therefore, been referred to only where the text of A is defective or doubtful. On the other hand I have thought it necessary to record in the notes all glosses and explanatory notes written by A₂ or A₃. Many of the glosses are of importance for the interpretation of the *Rājatarāṅgiṇī* and careful reference to them will bear good results in the interesting work of identifying the ancient sites mentioned in Kalhana's narrative. They enable us to check and verify the present oral tradition of the Kashmirian Paṇḍits on this and kindred subjects, and their publication in a complete form has, therefore, been considered essential. These glosses and notes go back evidently to different sources, and I have, therefore, not thought it advisable to correct the occasional mistakes of grammar and spelling which are found in them. Of the annotations by A₄ which have been shown to be of recent origin, I have reproduced only the few which appeared to me to contribute to the interpretation of the text.

The system of distinguishing the names of persons, tribes, localities, &c., by heavier type will, I hope, facilitate reference to the text and occasionally prove useful also for its interpretation. That it has not always been easy to carry out this plan will be readily understood by those who know the difficulties which arise in the explanation of the *Rājatarāṅgiṇī* from Kalhana's references to obscure details of the ancient topography and ethnography of Kashmir. In showing certain words, like *Mahāsarī*, *Dhakka*,

* A writes अरविन्द, लीला, श्रीडा, श्रीहि and again उल्लव, ह्रीव, निवर्हण, पिबन्त, वल्ल, वालिहा, वाप्य, शवल.

† Thus we find in A क्षेत्र, गुप्त, विश्व, बल्लुता, व्यावृत्त instead of क्षेत्र, गुप्त, विश्व, बल्लुता, व्यावृत्त of our Editions.

‡ Thus A always writes जरड, काल्गुण, रूप्य, वदन्त्य, विमर्ष. स्कन्ध for जरड, काल्गुण, रूप्य, वदन्त्य, विमर्ष, स्कन्ध.—

Here it may also be noted that in Ratnakanṭha's handwriting the ligatures वृ and वृ which are very much alike in all Śāradā MSS., cannot be distinguished.

Dāmara, Divira, as proper names, it was necessary to assume what has yet to be proved in the second Volume.*

A visit which I paid to Europe during the Summer of 1890, enabled me to submit the materials I had collected, to Prof. Bühler who granted me his valuable advice in all questions connected with the proposed Edition. It was chiefly due to the continued help and encouragement of this scholar who has done, perhaps, more than any living Sanskritist to lay open the true sources of ancient Indian History, that I was able on my return to India in the Autumn of 1890 to take up without further delay the preparation of the text for the present Edition.

Among those who have assisted me in carrying out this task, I must mention in the first place *Pandit Govind Kaul* of Śrīnagar, whose help in connection with the *Rājatarāṅgiṇī* I was fortunate enough to secure during my first visit to Kashmir. *Pandit Govind Kaul* accompanied me to Lahore in 1888, and has since rendered me very valuable assistance by communicating the oral traditions of the Kashmirian *Pandits* as well as the results of his own researches on many points connected with *Kaṭhāya's* narrative and with the ancient topography of the country. *Pandit Govind Kaul's* spirit of scientific enquiry and his thorough acquaintance with the history and geography of his country which attracted already in 1875 the notice of Professor Bühler†, have enabled him to find new explanations for many difficult passages of the *Rājatarāṅgiṇī*. These explanations which will be duly noticed in the second Volume, have frequently influenced me in the selection of readings for my text. I owe to *Pandit Govind Kaul* a careful collation of the MSS. R G, which was made before I obtained the use of the archetypus. *Pandit Govind Kaul's* aid has also facilitated my collating the archetypus for the first half of the text, and when his subsequent absence from Lahore prevented him from assisting me further in this task, he still continued to render valuable help in connection with the reading of proofs. I have received equally useful assistance for the second half of the text from a younger Kashmirian scholar, *Pandit Mukundaram*, who also prepared under my directions provisional indices to the *Rājatarāṅgiṇī* of which I have availed myself with advantage when revising the text of cantos vii. and viii. I am indebted to both scholars for much information on Kashmirian topics without which a correct comprehension of *Kaṭhāya's* text is unattainable, and I gladly take this opportunity to thank them publicly for the unflagging zeal and industry which they have shown in collecting it. I trust that the services they have thus rendered to all students of the Chronicle of Kashmir, will meet with due recognition in their own country.

If I have left it to the last to mention my friend *Pandit Dāmodar*, Head *Pandit* of His Highness the Mahārāja's Pāṭhaśālā at Śrīnagar, it is merely because the distance at which we were placed from each other, did not allow me to appeal as frequently as I wished, to his wide learning in matters relating to the text of *Kaṭhāya*. *Pandit Dāmodar* possesses a very intimate acquaintance with all that the Sanskrit poets of Kashmir have produced, and is thus, perhaps, better qualified than anybody else to expound the intricacies of *Kaṭhāya's*

* Here I may mention that for convenience of reference the terms नगर and पुर where they stand for श्रीनगर and प्रवरपुर, and a few other abbreviations of this kind have been treated as proper names.

† See Professor Bühler's *Kashmir Report*, p. 27.

style. He has always been most ready to help me in collecting MSS. of texts bearing on the Rājatarāṅgiṇī.*

Ever since I first visited the Vale of Kashmir and formed the plan of editing the Chronicle of its earliest rulers, I have enjoyed every facility and help for my work which its present Government could afford me. It has, therefore, been a source of sincere satisfaction to me to be permitted to dedicate this Edition to His Highness MAHARAJA PARTAB SINGH, G.C.S.I., as a slight mark of my deep gratitude and respect.

I must record my sincere thanks to His Highness RĀJA AMAR SINGH, K.C.S.I., Prime Minister of the State, who has helped me on all occasions and who by encouraging every effort directed towards the preservation of the monuments of the ancient culture and literature of Kashmir, worthily continues the best traditions of the rule of His Highness the late Mahārāja Ranbir Singh. Under the presidency of His Highness Rāja Amar Singh, the Kashmir State Council sanctioned a liberal grant towards the publication of the Rājatarāṅgiṇī. This has made it possible for me to bring out the present Edition in a form which, I hope, will not be found unworthy of the distinguished patronage it has received. By a further grant which the State Council was pleased to sanction at the proposal of His Highness Rāja Amar Singh, I was enabled to undertake during the Summer vacation of 1891 an archaeological tour in the Eastern part of the valley of Kashmir and in the adjoining alpine districts, and to collect, partly by means of excavations, fresh materials for the study of the antiquities of the country. These I hope to utilize in the second Volume of the present work.

My thanks are due to Colonel W. F. Prideaux, B.O.S.C., Resident in Kashmir, for having recommended my work for the patronage of the State Council. Himself a scholar deeply interested in the History and Geography of the East, he has never failed to accord me his generous support and aid in all matters affecting the progress of my researches in Kashmir.

The late Lieutenant-Governor of the Punjab, Sir James Lyall, G.C.I.E., K.C.S.I., at the recommendation of the Director of Public Instruction, J. Sime, Esq., LL.D., was pleased to aid this publication by a liberal subscription for which I offer my grateful acknowledgment.

For the drawing reproduced in the *Vignette* of the title page, I am indebted to my friend Fred H. Andrews, Esq., Vice-Principal of the Lahore School of Arts, who gave me his valuable help during part of last year's archaeological tour in Kashmir. Mr. Andrews' drawing shows the temple of *Mārtand*, famous in the Annals of Kashmir, as we saw it in its present state of ruin.

I must lastly thank the Superintendent of the Education Society's Press for his ready assistance in all matters relating to the typography of the Volume. It will be due largely to his care if the number of misprints is not found so large as might have been anticipated from the difficulties under which the reading of the proofs had sometimes to be carried on.

* At the time that these pages are passing through the press, news reaches me that this most learned and amiable of all Kashmiri scholars has fallen a victim to the epidemic now raging in the Valley. By the death of Paṇḍit Dāmodar who in scholarly acquirements and poetic gifts was *facile princeps* among the Paṇḍits of Śrinagar, Sanskrit learning in Kashmir has suffered a severe loss. My lamented friend had set himself the task of continuing the Rājatarāṅgiṇī from the time of Akbar to the present date, and from what I had seen of the parts composed I may say that had he been spared to complete it, his work would have shewn that Kalhana could have found for generations past no worthier successor.

I hope to give in the second Volume of this Edition exegetical notes on the text of the Rājatarāṅgiṇī with a running commentary on those points of Kalhaṇa's narrative which are of interest for the history, archæology and topography of Kashmir. It will also contain an introduction to the work, complete indices and, if possible, a map showing the ancient geography of the country as ascertained from the Rājatarāṅgiṇī and other Kashmirian texts. The second Volume will be published as soon as the scanty leisure I can spare from teaching and office duties will permit me to complete the arrangement of the materials which I have collected during the last four years.

M. A. STEIN.

SENATE HALL, LAHORE :

June 7th, 1892.

LIST OF ABBREVIATIONS.

A=*Rājānaka Ratnakarṇṭha's codex.*

A₁=*Rājānaka Ratnakarṇṭha's own handwriting.*

A₂, A₃, A₄, A₅=*Later annotators of Rājānaka Ratnakarṇṭha's codex (see Preface, pp. x.—xii.).*

R=*MS. of P. Rāzdan Balabhadra.*

G=*MS. of P. Govind Kaul.*

C=*Calcutta Edition, 1835.*

P=*Paris Edition, 1840.*

Edd.=*Calcutta and Paris Editions.*

corr.=*corrected.*

cf.=*compare.*

N.B.—The figures preceded by C., shown at the foot of the pages, refer to the verse numbers as marked on the margin of the Calcutta Edition.

राजतरङ्गिणी ।

॥ प्रथमस्तरङ्गः ॥

ॐ स्वस्ति ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

भूषाभोगिर्गणारत्नरोचिःसिचयंवारवे । नमः प्रलीनमुक्ताय हरकल्पमहीरुहे ॥१॥
 भालं बह्निशिखाकृतं दधदधिभोत्रं वहस्संभृतप्रतिष्ठकुण्डलिजृम्भितं जलधिजंछायाच्छकण्डच्छविः ।
 वक्षो विभ्रदहीनकञ्चुकैचित् बद्धाङ्गनार्धस्य वो भागः पुंगवलक्ष्मणोस्तु यशसे वामोथ वा दक्षिणः ॥२॥
 वन्धः कोपि ध्रुवास्यन्दास्कन्दी स सुकवेर्गुणः । येनायाति यशःकायः स्थैर्यं स्वस्य परस्य च ॥३॥
 कोन्यः कालमतिक्रान्तं नेतुं प्रत्यक्षतां क्षमः । कविप्रजापतींस्त्यक्त्वा रम्यनिर्माणशालिनः ॥४॥
 नं पश्येत्सर्वसंवेद्यान्भावान्प्रतिभया यदि । तदन्यद्विष्यदृष्टित्वे किमिव ज्ञापकं कवेः ॥५॥
 कथादैर्घ्यनुरोधेन वैचित्र्येप्यप्रपञ्चिते । तदत्र किंचिदस्यैव वस्तु यस्पीतये सताम् ॥६॥
 ह्याप्यः स एव गुणवान्नागद्वेषवहिष्कृता । भूतार्थकथने यस्य स्थेयस्यैव सरस्वती ॥७॥
 पूर्वैर्वदं कथावस्तु मयि भूयो निबध्नति । प्रयोजनमनाकर्ण्य वैमुख्यं नोचितं सताम् ॥८॥
 दृष्टं दृष्टं नृपोदन्तं बद्धा प्रमयमीयुषाम् । अर्वाक्कालभूवैर्वाता यत्प्रबन्धेषु पूर्यते ॥९॥
 दाक्ष्यं कियदिवं तस्मादस्मिन्भूतार्थवर्णने । सर्वप्रकारं स्वलिते योजनाय ममोद्यमः ॥१०॥ युगलकम् ॥ 10
 विस्तीर्णाः प्रथमे मन्थाः स्मृत्यैः संक्षिपतो वचः । सुव्रतस्य प्रबन्धेन छिन्ना राजकथाभयाः ॥११॥
 या प्रथामगमयैति सापि वाच्यप्रकाशने । पाटवं दृष्टवैदुष्यतीव्रा सुव्रतभारती ॥१२॥
 केनाप्यनवधानेन कविकर्मणि सत्यपि । अंशोपि नास्ति निर्दोषः क्षेमेन्द्रस्य नृपावलौ ॥१३॥
 दृग्गोचरं पूर्वसूरिर्मन्था राजकथाभयाः । मम स्वेकादश गता मतं नीलमुनेरपि ॥१४॥
 दृष्टैश्च पूर्वभूभर्तृपतिष्ठावस्तुशासनैः । प्रशस्तिपदैः शास्त्रैश्च शान्तोशेषभ्रमरुमः ॥१५॥
 ह्यापन्नाशतमाघ्रायभ्रंशायाच्चास्मरकृपान् । तेभ्यो नीलमतादृष्टं गोनन्दादिचतुष्टयम् ॥१६॥
 बद्धा द्वादशभिर्मेन्यसद्वैः पार्थिवैर्वलिः । प्राङ्मुखावतिना येन हेलाराजद्विजन्मना ॥१७॥

१. १) The *aksharas* गिफ written at the end of the first line in A₁ have been destroyed in binding; G and Edd. read as above; R भूषाहीनफणा, afterwards corrected as above.— २) A₁ gloss वस्त्र.— ३) हर being effaced at the end of the second line, has been supplemented by A₄. २. १) A₄ gloss अभिञ्जाला कुङ्कुमं च.— २) These three *aksharas* being faintly visible in the handwriting of A₁ have been repeated by A₄.— ३) A₄ gloss सर्पः कुण्डलं च.— ४) A₄ gloss विषं; A₄ gloss विषं सङ्कुच.— ५) A₁ कञ्चुकं; f smeared over. ३. १) Thus corrected by A₁ or later hand from भ्रम; G and R येना.
 ४. १) The *aksharas* ज्ञाप effaced in A. ५. १) A₃ gloss दृष्टा. १६. १) A₂ gloss कवयः. १७. १) Thus corrected by A₂ from A₁; वेर्वा नृपावलः; पार्थिवैर्वलिः also in G R.— २) To this word, marked by brackets in A₁, seems to refer a much effaced gloss or *varia lectio* written by A₂ or A₃ in the margin, looking like कङ्का (?). ३) The *akshara* ला written at the beginning of a line has become unreadable; हेलाराजद्वि repeated in margin by A₄.

- तन्मतं पूर्वमिहिरोद्वृष्टाशोकादिपूर्वमानं । अष्टौ लवादीवृपतीन्स्वस्मिन्पन्थे न्यदर्शयत् ॥१८॥ युगलकम् ॥
 येप्यशोकादयः पञ्च श्रीच्छविष्ठाकरोब्रवीत् । तान्हापञ्चाशतो मध्याच्छोकस्तस्य तथा सयम् ॥१९॥
 20 आशोकादभिमन्योर्ये प्रोक्ताः पञ्च महीभुजः । ते हापञ्चाशतौ मध्यादेव लब्धाः पुरातनैः ॥२०॥
 इयं नृपाणामुल्लासे ह्रासे वा देशकालयोः । भिषज्यभूतसंवादिकया युक्तोपयुज्यते ॥२१॥
 संक्रान्तप्राक्तनानन्तव्यवहारः सुचेतसः । कस्येदृशो न संदर्भो यदि वा हृदयंगमः ॥२२॥
 क्षणभङ्गिनि जन्तूनां स्फुरिते परिचिन्तिते । मूर्धाभिषेकः शान्तस्य रसस्यात्र विचार्यताम् ॥२३॥
 तदमन्दरसस्यन्दसुन्दरेयं निपीयताम् । भोत्रशुक्तिपुटैः स्पष्टमङ्ग राजतरङ्गिणी ॥२४॥
 25 पुरा सतीसरः कल्पारम्भात्प्रभृति भूरभूत् । कुक्षौ हिमाद्रेरर्गोभिः पूर्णा मन्वन्तराणि षट् ॥२५॥
 अथ वैवस्वतीयेस्मिन्प्राप्ते मन्वन्तरे सुरान् । द्रुहिणोपेन्द्ररुद्रादीनवतार्य प्रजासृजा ॥२६॥
 कदयपेन तदन्तःस्थं घातयित्वा जलोद्भवम् । निर्ममे तत्सरो भूमौ कश्मीरा इति मण्डलम् ॥२७॥ युगलकम् ॥
 उद्यद्वैतस्तस्मिन्स्यन्ददण्डकुण्डातपत्रिणा । यत्सर्वनागाधीशेन नीलेन परिपाल्यते ॥२८॥
 गुहोन्मुखी नागमुखापीतभूरिपया रुचिम् । गौरी यत्र वितस्तात्वं याताप्युज्जति नोचिताम् ॥२९॥
 30 शङ्खपद्ममुखैर्नागैर्नारत्नावभासिभिः । नगरं धनदस्त्रेष्वेव निधिभिर्यन्निवेद्यते ॥३०॥
 यत्तार्क्ष्यभीत्या प्राप्तानां नागानां गुप्तये ध्रुवम् । प्रसारितभुजं पृष्ठे शैलप्राकारलीलया ॥३१॥
 भुक्तिमुक्तिकलप्राप्तिः काष्ठरूपमुमापतिम् । पापसूदनतीर्थान्तर्पत्रं संस्पृशतां भवेत् ॥३२॥
 संध्यादेवी जलं यस्मिन्धत्ते निःसलिले गिरौ । दर्शनं पुण्यपापानामन्वयव्यतिरेकयोः ॥३३॥
 स्वयंभूर्यत्र हुतभुर्भुवो गर्भात्समुन्मिषन् । जुहतां प्रतिगृह्णाति ज्वालाभुजवर्धैर्हविः ॥३४॥
 35 देवी भेडगिरिः शृङ्गे गङ्गोद्भेदशुचौ स्वयम् । संरोन्तर्ह्ययते यत्र हंसरूपां सरस्वती ॥३५॥
 नन्दिक्षेत्रे हरावातप्रसादे शुचरार्पिताः । अद्यापि यत्र व्यज्यन्ते पूजाचन्दनविन्दवः ॥३६॥
 आलोक्य शारदां देवीं यत्र संप्राप्यते क्षणात् । तरङ्गिणी मधुमती वाणी च कविसेविता ॥३७॥

१८. ¹) पूर्व of A₁ has been struck out and पय written above by A₂; पय also in G. R.—²) Thus A₁: some of the letters having become faint, A₁ (?) has written in margin पूर्वजान्; A₂ adds the gloss अशोकादीनां पूर्वजान्. १९. ¹) छळ corrected by A₁; original reading, smeared over, perhaps हा. २०. ¹) A₂ marginal gloss अभिमन्योः सकाशात् अशोकात् आ अशोकमभिव्याप्य ये पञ्च राजानः उक्ताः.—²) Thus A; G R Edd. read एतौ. २२. ¹) सु of A₁ corrected by a later hand into स; G R read सु. २८. ¹) A₂ gloss in margin विविधविषयस्थितेन नीलनागेन विरीनाग इति प्रसिद्धेन; A₄ interlinear gloss विरनागस्थितेन. २९. ¹) The following gloss has been written in margin by A₂ in red ink and partly retraced by the same hand in black ink. Words shown in brackets, having now become illegible in A, have been restored from copy in R: गुहोन्मुखी कु[मारसमुत्थी कन्धराभि]मुखी च नागमुखापीतभूरिपया: [नागमुखेन गजव-
 र्धनेन आपीतं भूरि]पयः कुण्ठे यस्याः सा । नागानां मुखेन आपीतं भूरि पयो यस्याः यया वा गौरी पार्वती विन[स्तात्वं] यातापि उचितां
 रुचिम् इच्छतां नोच्यति न स्यजति स्वरु[चि स. .] दिकां नात्य[जहि]त्यर्थः गौरीवोचितां रुचिं गुहोन्मुखीव्या[दिकां] वित[स्तात्वे]पि
 न स्यजति त[त्रा]वि तत्करण.... ३२. ¹) A₂ adds between the lines the gloss कपटेभ्यरे and in margin कौटिलिरप्राप्ते कौटिला-
 ख्यविषये. ३३. ¹) A₂ gloss मृद्गनामविषये देवलप्राप्तसमीपस्थले.—²) Thus A₁; corrected by A₂ into हस्ते which has been
 copied in G and R.—³) A₂ gloss (smeared over) नीलगिरि इति प्रसिद्धे. ३४. ¹) A₂ gloss कमरा[उये] स्वेम् इति प्रसिद्धः;
 A₄ adds कमराज भमराउयाख्ये विषये.—²) सु supplied between the lines by A₂. ३५. ¹) A₂ marginal gloss भेडा धातु इति
 प्रसिद्धा.—²) A₂ gloss हंसवागीश्वरी. ३६. ¹) A₂ gloss नरनामप्राप्ते. ३७. ¹) A₂ marginal gloss श्रीशैले हरेम् इति प्रसिद्धे
 स्थाने वरहेशाभ्यर्चयति.

- आसन्मवाद्य मुनयः शासति पृथ्वीं युधिष्ठिरे नृपतौ । पद्दिकपञ्चद्वियुतः शककालस्तस्य राज्यस्य ॥५६॥
 कश्मीरेन्द्रः स गोनन्दो वेङ्गद्रङ्गावुगुलया । दिशा कैलासहासिन्या प्रतापी पर्वपास्यत ॥५७॥
 विहाय देहं शेषादेर्विधायेपभयादिव । भूर्गोरुमततरत्नाङ्के भेजे तस्य भुजे स्थितिम् ॥५८॥
 साहायकार्यमाहूतो जरासंधेन बन्धुना । स संवरोधं कंसारेर्मथुरां पृथुभिर्वलैः ॥५९॥
 तेनोपकूलं कालिन्ध्याः स्कन्दावारं निबध्नात् । यादवीहसितैः सार्धं योधानां मीलितं यशः ॥६०॥
 एकदा सर्वतो भग्नाः स्वसेनास्त्रातुमुद्यतः । संवरोधं योजारं संगरे लाङ्गलध्वजः ॥६१॥
 तयोस्मल्यौजसोर्युद्धे चिराय करवर्तिनी । मल्लौ विजयसंदेहे किं जयजयजयभियः ॥६२॥
 अथ शस्त्रक्षतैरङ्गैरालिलिङ्ग रणाङ्गने । भुवं काश्मीरिको राजा यादवस्तु जयभियम् ॥६३॥
 गतिं प्रवीरद्वलभां तस्मिन्नुक्षत्रिये गते । श्रीमान्दामोद्गरो नाम तत्सुनुरभुत क्षितिम् ॥६४॥
 भोगयोगोर्जितं राज्यं प्राप्तवानपि भूपतिः । ध्यायन्पितृवधं मानी नोपलेभे स निर्वृतिम् ॥६५॥
 अथोपसिन्धु गान्धारैः सज्जे कन्यास्वयंवरे । निमन्त्य शुभार्वानीतान्वृणीन्दर्पोष्णदोर्धुमः ॥६६॥
 ततस्तस्यातिर्सरम्भात्तानदूरस्थितान्प्रति । यात्राभूद्वजिनीवाजिरेणुमस्तनभस्तला ॥६७॥
 तदाहवे विवाहोत्का निघ्नति स्म पतिवरां । आसीत् सुपुरन्धीणां गान्धारेषु स्वयंवराः ॥६८॥
 तदाक्रान्तास्तुह्यक्षकः स चक्रायुधसंगरे । चक्रधाराध्वना धीरध्वजवर्ती दिवं ययौ ॥६९॥
 अन्तर्वर्त्ती तस्य पत्नी तदा यदुकुलोद्भवः । राज्ये यशोवती नाम द्विजैः कृष्णोभ्यवेचयत् ॥७०॥
 तस्मिन्काले स्वसचिवान्सासूयान्विन्यवीवरत् । इमं पौराणिकं श्लोकमुदीर्य मधुसूदनः ॥७१॥
 कश्मीराः पार्वती तत्र राजा श्रेयो हरांशजः । नावज्ञेयः स दुष्टोपि विदुषां भूतिमिच्छता ॥७२॥
 पुंसां निर्गौरवा भोज्ये इव याः स्त्रीजने वृषाः । प्रजानां मातरं तास्तामपश्यन्देवतामिव ॥७३॥
 अथ वैजने मासि सा देवी दिव्यलक्षणम् । निर्दग्धस्यान्वयतरोरङ्गुरं क्षुपुषे क्षतम् ॥७४॥
 तस्य राज्याभिषेकादिविधिभिः सह संभृताः । द्विजेन्द्रैर्निर्वच्यन्त जातकमौदिकाः क्रियाः ॥७५॥
 स नरेन्द्रभिया सार्धं लब्धवान्बालभूपतिः । नाम गोनन्द इत्येवं नम्राः पैतामहं क्रमात् ॥७६॥
 आस्तां बालस्य संनदे द्वे धात्र्यौ तस्य वृद्धये । एका पयःप्रसविणी सर्वसंपत्प्रसूः परा ॥७७॥

५६. ¹) See *Bṛihat Saṃhitā* XIII. 3.—A₂ marginal gloss रत्नकोशाख्ये स्त्रीतिर्गन्धे एषा आद्या । वत्सारमानीय रत्नमाला विहिता श्रीपतिना.—In A a later hand, not met with elsewhere, adds in margin a gloss which has faded in parts (words in brackets supplied from R): आसम्पपास्विति एकैकस्मिन्विष्णवे शतं सुरमि वर्षानामिति वचनान् तत्समये मघास्ववस्थानास्तस्यैषां कश्मीरेष्वतिप्रसिद्धलौकिकसंवत्सुपुराणानामपि तदुक्तमन्यमन्येपीहानीतम् । पद्दिकेति तस्य राज्यस्य युधिष्ठिरीयराज्यस्य यः शककालः पूर्वोक्तः शतेषु पद्दिसु सार्धं पद्दिकैः विपश्चात्पारमिकवत्शत[क]पः स] पद्दिकपञ्चद्वियुतः २५२६ एता[व]ता वर्षवृत्तेन युतः गौर्गैकगुण[मुल्को भवति ३२७९ अथ शककालो वर्तमानशककालो भवति इत्यध्याहारः] गणितव्यवहारार्थं लौकिकः शककालः शालिवाहनीयः भवति इत्यर्थः ३२७९ एतावत्परिमिते कलेर्गतावृत्तेन याते शालिवाहनोभूतित्वर्थः तदुक्तं ब्रह्मसिद्धान्ते । कल्पपरार्धं मनवः षड् तस्यावृत्तवृत्त[र्गं वि]षयम् चीणि कृतासीनि पुनर्गौर्गैकगु[णः शक]मुपास्तेष्वेति ६०. ²) A₁ writes in place of the last three aksharas य...; A₂ has filled up the lacuna with हसितैः, striking out य. ६२. ³) Thus A₁; A₂ reads वरुणस्य^०; G and R follow A₁. ६३. ⁴) Thus corrected by A₁ from रत्नो. ६४. ⁵) Thus corrected by A₂ from A₁ भुभुवा^०. ६८. ⁶) Doubtful. Thus A₁; A₂ reads विजयते, also copied in R; G has विजति. ६९. ⁷) Thus A₁; A₂ तथा^०.—⁸) Thus corrected by A₂; A₁ reads °बक्र सधका^०. ७०. ⁹) Thus A₁; A₂ यशोवती. ७१. ¹⁰) Thus corrected by A₂ from A₁ स्वसिवा^०.—¹¹) A₂ gloss समयामास. ७२. ¹²) Thus corrected by A₂ from A₁ रा^० पर्वती.—¹³) A later hand (perhaps A₂) in margin शेषविषयंशजः.—¹⁴) A₂ in margin स्वात्मनो. ७४. ¹⁵) A₂ gloss क्षोषती. ७७. ¹⁶) A₂ gloss उपमाता.—¹⁷) A₂ reads प्रसविनी.—¹⁸) A₂ has the marginal gloss भूमिः below which क्षोषती is written, perhaps, by the same hand.

तस्यावन्ध्यप्रसादस्त्वं रक्षन्तः पितृमन्त्रिणः । पार्श्वेभ्यो ददुर्विषमनिमित्तस्मितेष्वपि ॥७८॥
 अबुद्धाननुतिष्ठन्तस्तस्याव्यक्तं शिशोर्वचः । कृतागसमिधात्मान्प्रमन्यन्ताधिकारिणः ॥७९॥
 पितुः सिंहासनं तेन क्रामता बालभूभुजा । नोत्कण्ठा पादपीठस्य लम्बमानाङ्गिणा हता ॥८०॥
 तं चामरमरुल्लोलकाकपक्षं नृपासने । विधाय मन्त्रिणोऽशुष्वन्प्रजानां धर्मसंशयम् ॥८१॥
 इति काश्मीरिको राजा वर्तमानः स शैशवे । साहायकाय समरे न निन्ये कुरुपाण्डवैः ॥८२॥
 आम्नायभङ्गाभिर्नष्टनामकृत्यास्ततः परम् । पञ्चत्रिंशन्महीपाला ममा विस्मृतिसागरे ॥८३॥
 अथाभवद्भवो नाम भूपालो भूमिभूषणम् । वेङ्कयशोदुगूलायाः प्रीतिपात्रं जयभ्रियः ॥८४॥
 यस्य सेनानिनादेन जगदीश्विद्रादायिना । निन्यरे वैरिणश्चित्रं दीर्घनिद्राविधेयताम् ॥८५॥
 तेन षोडशभिर्लक्षैर्दीर्घीनामधर्मवैरमनाम् । कोटिं निष्पाद्य नगरं लोलोर् निरमीयत ॥८६॥
 दत्त्वांमहारं लेदयीं लेवारं द्विजपर्वदे । स ग्रामनिन्यशौर्यश्रीरांस्त्रोह महाभुजः ॥८७॥
 कुशेशयाक्षस्तंभुजः प्रतापकुशलः कुशः । कुरुहारप्रहारस्य दाताभूस्तदनन्तरम् ॥८८॥
 ततस्तस्य सुतः प्राप रिपुनागकुलान्तकः । धुर्यः शौर्याभयः श्रीमान्खगेन्द्रः पार्थिवेन्द्रताम् ॥८९॥
 स खगिखेनमुषयोः कर्ता मुख्यामहारयोः । हरहाससितैः कृत्यैः क्रीतांलोकान्क्रमाद्यौ ॥९०॥
 अनर्धमहिमा दीर्घमघवत्तावहिष्कृतः । अथ साधर्यचर्योभूस्सुरेन्द्रस्तत्सुतो नृपः ॥९१॥
 शतमन्युः शान्तमन्योगौत्रभिन्नोत्ररक्षिणः । लेभे यस्य सुरेन्द्रस्य सुरेन्द्रो नोपमानताम् ॥९२॥
 दरद्वेशान्तिके कृत्वा सौरकाख्यं स पत्तनम् । श्रीमान्विहारं विदधे नरेन्द्रभवनाभिधम् ॥९३॥
 तेन स्वमण्डलेखण्डयशसा पुण्यकर्मणा । विहारः सुकृतोदारो निर्मितः सौरसाभिधः ॥९४॥
 तस्मिन्निःसंततौ सन्नि प्रशान्तेन्यकुलेद्भवः । बभार गोधरो नाम सभूधरवरां धराम् ॥९५॥
 गोधराहस्तिशालाख्यममहारमुदारधीः । स प्रदाय द्विजन्मभ्यः पुण्यकर्मा दिवं ययौ ॥९६॥
 तस्य सनुः सुवर्णाख्यस्ततोभूत्स्पर्णदोर्धिनाम् । सुवर्णमणिकुल्यायाः कराले यः प्रवर्तकः ॥९७॥
 तस्सनुर्जनको नाम प्रजानां जनकोपक्षः । विहारममहारं च जात्कीराख्यं च निर्मेमे ॥९८॥
 शचीनरस्तस्य सनुः क्षिति क्षितिशचीपतिः । ततः श्रीमान्भमाशीलो ररक्षाक्षतशासनः ॥९९॥
 राजामहारयोः कर्ता शमाङ्गासाशनारयोः । सोभूदपुत्रः सुत्रामविष्टसार्धसमाभयी ॥१००॥

७९. ^{१)} A₃ अबुद्धमनु. — ^{२)} A₃ gloss मन्त्रिणः. ८३. ^{१)} A₃ adds the following notes in the margin: हापञ्चाशत्पमध्यात् अस्माकं पञ्चविंशत्पम विस्मृताः अन्येषां तु हापञ्चाशत्पम नृपाः । यत्पूर्वमुक्तं आगोनन्दास्मरन्ति स्म न हापञ्चाशत्पम नृपानिति ॥ and हापञ्चाशतो मध्यास्तसादृश नृपा अस्मान्निर्वर्तिताः । पञ्चविंशत्पमस्तु हस्तविषयं न प्राप्ताः । तत्र आदिगोनन्दादयः बालगो- नन्दान्ताः चत्वारः पूर्वे वर्णिताः । लवमृपावास्त्वं शचीनरान्ता अष्टौ वर्णिताः । ततः अथावहदशोकाख्य इत्यादिना असौकावारभ्य अभिमन्युपर्यन्तं पञ्च नृपा वर्णयिष्यन्ते (sic) । एवं सप्तादश नृपा ग्रन्थान्तरान्तीक्ष्य वर्णिताः । अवशिष्टाः पञ्चविंशतिस्त्वता एव ॥ एवं सर्वे हापञ्चाशत्पम नृपाः ॥ ८६. ^{१)} A₃ marginal gloss चतुरशीतिसहस्रगृहं नगरमित्यर्थः. — ^{२)} A gloss below this word has been smeared over with yellow paint; it appears to be लो-व (Lolab?). ८८. ^{१)} Thus corrected by A₃ from A₁ 'रायाख्य'; 'याक्ष' also in G and R. — ^{२)} An old gloss, apparently गह्वर (?), has been smeared over with yellow paint; A₃ adds कुलर्. ९२. ^{१)} Thus corrected by A₃ from A₁ तस्य. — ^{२)} A₃ in margin न सुरेन्द्रः समानताम्. ९४. ^{१)} A₃ reads सौर. ९६. ^{१)} A₃ has the glosses गोधर and अस्तीक्ष्ण. ९७. ^{१)} A₃ gloss in margin स्वजम् नानां smeared over and repeated between the lines by A₄. — ^{२)} A₃ gloss आर्धवने. १००. ^{१)} This word has been left out by A₁ and supplied by A₃. — ^{२)} A₄ writes the glosses आङ्गस् and साद् over older glosses, apparently by A₂, which have been smeared over with yellow paint; the older glosses which can be traced only in single letters, seem to have been identical with those written above them by A₃. R has the glosses आङ्गस् and साद् (sic). A₁ puts a small *landa* after शमाङ्गासा, indicating the division of words.

- प्रपौत्रः शकुनेस्तस्य भूपतेः प्रपितृव्यजः । अथावहदशोकाख्यः सत्यसंधो वसुंधराम् ॥१०१॥
यः शान्तवृजिनो राजा प्रपद्यो जिनशासनम् । शुष्कलेखवितस्तावौ तस्तार स्तूपमण्डलैः ॥१०२॥
धर्मारण्यविहारान्तर्वितस्तावपुरेभवत् । यत्कृतं चैत्यमुत्सेधावधिप्राप्त्यक्षमेक्षणम् ॥१०३॥
स वपनवत्या गेहानां लक्षैर्लक्ष्मीसमुज्ज्वलैः । गरीयसीं पुरीं श्रीमांधके श्रीनगरीं नृपः ॥१०४॥
105 जीर्णं श्रीविजयेशस्य विनिवार्य सुधामयम् । निष्कलमपेणादममयः प्राकारो येन कारितः ॥१०५॥
सभायां विजयेशस्य समीपे च विनिर्ममे । शान्तावसादः प्रासादावशोकेश्वरसंज्ञितौ ॥१०६॥
म्लेच्छैः संच्छादिते देशे स तनुच्छित्तये नृपः । तपःसंतोषिताक्षेभे भूतेशास्तुकृती सुतम् ॥१०७॥
सोय भूज्जलौकोभूज्जलौकसुरनायकः । यो यशःसुधया गुहं व्यधाद्ब्रह्माण्डमण्डलम् ॥१०८॥
यस्य दिव्यप्रभावस्य कथाः श्रुतिपथं गताः । आश्चर्याचार्यतां यान्ति नियतं सुषदामपि ॥१०९॥
110 'कोटिवेदिनि' सिद्धे हि स रसे हाटकार्षणैः । आसीत्सुविरतां हर्तुं हेमण्डस्य ध्रुवं क्षमः ॥११०॥
संस्तम्भ्याम्भः प्रविष्टेन तेन नागसरोन्तरम् । तारुण्यं फणिकन्यानां निन्यै संभोगभव्यताम् ॥१११॥
तत्कालप्रबलप्रेक्ष्योद्धवादिसमूहजित् । अवधूतोभवत्सिद्धस्तस्य ज्ञानोपदेशकृत् ॥११२॥
विजयेश्वरनन्दीशक्षेत्रज्येशकुजने । तस्य सत्यगिरीं राज्ञः प्रतिज्ञा सर्वदाभवत् ॥११३॥
ग्रामे ग्रामे स्थितैरधैर्धावनं प्रतिषिद्धवान् । स्वेनावहत्त सततं नागः कोपि सुदन्तया ॥११४॥
115 स रुद्रवृक्षान्म्लेच्छासिर्वास्यार्षविक्रमः । जिगाय जैत्रयात्राभिर्महीमर्णवमेखलाम् ॥११५॥
ते यत्रोज्झटितास्तेन म्लेच्छाश्छादितमण्डलाः । स्थानमुज्झटिन्म्वं तज्जनैरद्यापि गद्यते ॥११६॥
जित्वोर्वीं कन्यकुब्जायां तत्रत्यं स न्यवेशयत् । जातुर्वर्ण्ये निजे देशे धर्म्योश्च व्यवहारिणः ॥११७॥
यथावद्वृद्धिमप्राप्तैः व्यवहारधनादिभिः । सामान्यदेशवद्राज्यं तावदस्मिन्निह मण्डले ॥११८॥
धर्माध्यक्षो धनाध्यक्षः कोशाध्यक्षश्चमूपतिः । दूतः पुरोधा वैवज्ञः सप्त प्रकृतयोभवन् ॥११९॥ युगलकम् ॥
120 कर्मस्थानानि धर्म्याणि तेनाष्टादश कुर्वता । ततः प्रभृति भूपेन कृता औधिष्ठिरी स्थितिः ॥१२०॥
स विक्रमप्रभञ्जाभ्यां समुपार्जितया श्रिया । विदधे वारवालादीनमहारानुदमधीः ॥१२१॥
हारादिषु प्रदेशेषु प्रभावोपपन्नयुदमया । ईशानदेव्या तत्पत्न्या मातृचक्राणि चक्रिरे ॥१२२॥

१०२. ¹⁾ A₁ writes the gloss इखलेखो between the lines and adds in margin: शुष्कलेखवि[त]स्ता[व]ौ शुष्कलेखवित-
स्तावौ । द्वितीया द्विवचनमेतत् । G adds to the gloss इखलेख another: उत्तरहित्.—²⁾ A₂ gloss औधिष्ठिरी. १०३. ¹⁾ A₂ gloss
वियवयो; another gloss in margin smeared over with yellow paint and illegible. १०५. ¹⁾ A₂ gloss सौधम्.—²⁾ A₂ reads
प्रासादो.—³⁾ A₁ had first written निर्मितः (?) and then erased it. १०६. ¹⁾ A₂ gloss आलस्यं. १०८. ¹⁾ G gloss इन्द्रः.—
²⁾ Thus corrected by A₂ from A₁ अज्या. १०९. ¹⁾ A₂ reads आश्चर्यचार्यतां.—²⁾ Thus corrected by A₂ from A₁
निश्चयं.—³⁾ Emended, A R G सुष०. ११०. ¹⁾ A₂ adds a marginal note, the last line of which has become faded; this
has been copied by a different hand below and is shown in brackets: सिद्धे रसे कोटिवेदिनि सति । हाटकार्षणैः स्वर्णशानैः
कृत्वा स राजा ब्रह्माण्डस्य सुविरतां हर्तुं दूरीकर्तुं ध्रुवं निश्चयन क्षमः समर्प्यभूत् । कोटिवेधिसिद्धरसमासिवशात्सार्धं सुवर्णं शानुं
[अस्मिन्भूमेन ब्रह्माण्डस्यापि पूर्णं संभवेति भावः].—²⁾ A₂ reads 'वेदिनि'.—³⁾ A₂ reads 'सुविरतां'.—⁴⁾ Thus corrected by
A₂ from A₁ कर्तुं; thus also in R and G.—⁵⁾ A₂ reads in margin ब्रह्माण्डस्य. १११. ¹⁾ The akshara य has been effaced
in A at the beginning of a line and supplied by A₂ at the end of the preceding one; G and R also ययो.—²⁾ A₂
gloss निकर्षिता. ११७. ¹⁾ A₂ reads 'कुब्जायां'.—²⁾ A₁ had सं; corrected into सौ which is found also G and R.
११८. ¹⁾ Thus corrected by later hand from A₁ 'प्राप्तैः'; G and R read as above.—²⁾ A₂ reads 'राज्ञः'. १२१. ¹⁾ A₂ reads
वनवाला. R has the gloss वारवलौ. १२२. ¹⁾ The faded gloss of A₂ [ह]स्तिशालादिषु has been repeated in margin by A₂.

भुवनन्दिपुराणः स ध्यासान्तेवासिनो नृपः । सेवनं सोदरादीनां नन्दीशस्पर्धया व्यधात् ॥१२३॥
 प्रतिष्ठां ज्येष्ठरुद्रस्य श्रीनगर्यां वितन्वता । तेन नन्दीशस्पर्धा न मेने सोदरं विना ॥१२४॥
 विस्मारितो नित्यकृत्यं कार्यज्यमतयैकदा । विदुरसोदरजलाप्रावनालाभदुर्मेनाः ॥१२५॥ 125
 अपश्यन्निर्जनास्थानादकस्मादुत्थितं पयः । स सोदराविसंवादि वर्णास्त्रादादिभिर्गुणैः ॥१२६॥ युगलकम् ॥
 प्रादुर्भूते ततस्तर्हिमस्तीर्ये कृतनिमज्जनः । स नन्दिरुद्रस्पर्धायां मानी पर्याप्तिमासदत् ॥१२७॥
 तेन जातुं परीक्षार्थं निक्षिप्तः सोदरान्तरे । सपिधानाननः स्वर्णमुक्त्वाः सुषिरोदरः ॥१२८॥
 दिनद्वयेन सार्धेन श्रीनगर्युद्ग्रामभसः । उन्ममः स महीभर्तुस्तस्य निच्छेद संशयम् ॥१२९॥
 नूनं नन्दीश एवासौ भोक्तुं भोगानवातरत् । दृष्टादृष्टक्रियासिद्धिर्न भवेत्तादृगन्यथा ॥१३०॥ 130
 राजस्तस्य कदाचित्तु व्रजतो विजयेश्वरम् । यज्ञात्वे काचिदबला भोजनं मार्गमध्यगा ॥१३१॥
 यथेष्टमंशनं दातुं ततोनेन प्रतिभुते । स्ववृणोर्विकृता भूत्वा सा नृमांसाभ्यां स्पृहाम् ॥१३२॥
 स सत्त्वहिंसितविरतस्तस्यै मांसं स्वविमलम् । अनुज्ञां प्रददौ भोक्तुं यदा सैवं तदाव्रवीत् ॥१३३॥
 बोधिसत्त्वोसि भूपाल कोपि सत्त्वोर्जितव्रतः । कारुण्यं प्राणिषु दृढं यस्येदुक्ते महात्मनः ॥१३४॥
 बोद्धमाषामजानानो माहेश्वरतया नृपः । को बोधिसत्त्वो यं भद्रे मां केसीति जगाद ताम् ॥१३५॥ 135
 पुनर्भावे सा भूयं भोतव्यं मत्प्रयोजनम् । अहं ह्युत्थापितो बौद्धैः कौभादिप्रकृतैस्त्वया ॥१३६॥
 लोक्कालोक्कात्रिषार्धस्थास्तामस्यः कृतिका ययम् । बोधिसत्त्वैकशरणाः काङ्क्षन्त्यस्तमसः क्षयम् ॥१३७॥
 लोके भगवतो लोकनाथादारभ्य केचन । ये जन्तवो गतकेशा बोधिसत्त्वानवेहि तान् ॥१३८॥
 सागसेपि न कुप्यन्ति क्षमया चोपकुर्वते । बोधिं स्वस्यैव नेष्यन्ति ते विश्वधरणांशताः ॥१३९॥
 विहारतृयनिर्वैरुच्छिद्रः प्रेरितः खलैः । पुरा भवाम्यधात्कोभादिहारोदहनं यदा ॥१४०॥ 140
 महाशाक्यः स नृपतिर्न शक्यो बाधितुं त्वया । तस्मिन्दृष्टे तु कल्याणि भविता ते तमःक्षयः ॥१४१॥
 अस्महिना प्रेरणीयो विहारकरणाय सः । दत्त्वा स्वहेमसंभारं त्वया मलिनितः खलैः ॥१४२॥
 तस्मिन्कृते न ज्ञायेत विहारच्छेदवैशंसम् । तस्य तत्प्रेरकाणां न प्रायश्चित्तं कृतं भवेत् ॥१४३॥
 कुर्वेन्नैवैरनुध्याता त्वद्विषयं प्रधाविता । अनुशिष्टा समाहूय बोधिसत्त्वैस्तदेत्यहम् ॥१४४॥ कुलकम् ॥
 तस्मात्सत्त्वातिरेकदुर्गे मिषादेव परीक्षितः । क्षीणपापाद्य संवृत्तां स्वस्ति ते सांभयाम्यहम् ॥१४५॥ 145
 कृतप्रतिभवे राज्ञि विहारकृतये पुनः । प्रहर्षोत्फुल्लनयना कृत्यादेवी तिरोदधे ॥१४६॥
 अथ कृत्याभ्रमे कृत्या विहारं वस्तुधाधिपः । तत्रैव क्षीणतमसं कृत्यादेवीमसंभयत् ॥१४७॥
 विधाय सोऽहमपासादं नन्दिक्षेत्रे क्षमापतिः । भूतेशाय क्षमां कोशैः पूजां रत्नमयीं ददौ ॥१४८॥

१२३. ¹⁾ A, gloss सदृश. G has the marginal gloss सोदरबलं गगरिबल. १२८. ¹⁾ A, reads तत्र. This various reading is not found in G and R. — ²⁾ A, gloss रिक्त. १३२. ¹⁾ Thus A₁; also G and R. In A the various reading यथेष्टम् is indicated between the lines, perhaps by A₁. १३३. ¹⁾ Thus corrected by A₁ from A₁ दातुं. G and R read मांसं. १३९. ¹⁾ A, reads तपसः. १३९. ¹⁾ A, कृष्या. — ²⁾ A, हितं. — ³⁾ A, नेच्छन्ति. — ⁴⁾ A, विष्वाहुरः. १४०. ¹⁾ A, marginal gloss तदा बोधिसत्त्वैरहमित्यनुशिष्टा इत्यनेन वक्ष्यमाणेन संबन्धः. १४१. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ शाक्यः; A, सत्त्वः. G and R have both शाक्यः and सत्त्वः. १४२. ¹⁾ A, gloss राजा. — ²⁾ A, gloss मलिनः कृतः. १४३. ¹⁾ A, gloss राज्ञः. १४४. ¹⁾ A, बोधाव (?) in margin; struck out. १४५. ¹⁾ A, gloss सत्त्वाधिक्यं. — ²⁾ A, जाता. G reads पापोपसङ्गः. — ³⁾ A, gloss विधु गत्वा. १४६. ¹⁾ A, ततः. १४७. ¹⁾ A, बन्धयत्. G has both readings, R only that of A₁. १४८. ¹⁾ A, as above; A, सोऽहम्. — ²⁾ Thus A₁; A, समं.

- चौरमोचनतीर्थान्तर्गणरात्रं तपस्वता । ब्रह्मासननिविष्टेन ध्याननिःस्पन्दमूर्तिना ॥१४९॥
- 150 राजा कनकवाहिन्याः सुचिरात्पुण्यकर्मणा । नन्दीशस्पर्शनोत्कण्ठा तेनानीयत कुण्डलार्म् ॥१५०॥
 ह्लादोदयानृत्तगीतक्षणे नर्तितुमुत्थितम् । प्रददौ ज्येष्ठरुद्राय स्वावरोधवधूशतम् ॥१५१॥
 भुक्त्वैश्वर्यं स पर्यन्ते प्रविष्टश्चौरमोचनम् । पत्न्या समं ययौ राजा सायुज्यं गिरिजापतेः ॥१५२॥
 अथाशोककुलोत्पन्नो यद्वान्याभिजनेद्भवः । भूमिं दामोदरो नाम जुगोप जगतीपतिः ॥१५३॥
 ऋद्ध्या जाज्वलितस्योच्चैर्महिषरशिखामणे । अद्यापि भूयते यस्य प्रभावो भुवनाद्भुतः ॥१५४॥
- 155 हरप्रसादपात्रेण सच्चरित्रानुरागिणा । बबन्ध सुखिना सख्यं येन वैभवंगः स्वयम् ॥१५५॥
 कुबेर इव यो राज्ञामध्यः स्वाशाविधायिनः । आदिश्य गुह्यकान्दीर्घं गुह्यसेतुमबन्धयत् ॥१५६॥
 हृदे दामोदरीये यत्तस्यासीत्स्वकृतं पुरम् । सेतुना तेन तत्रैच्छत्कर्तुं सौम्यः प्रतारणम् ॥१५७॥
 हितं लोकोत्तरं किंविचिकीर्षो ह्यस्तत्तमनः । रोहन्ति हा धिक्प्रत्यूहाः मितपुण्यतया नृणाम् ॥१५८॥
 स हि कारयितुं यत्सैर्यतते स्म स्यमण्डले । दीर्घानदमयान्सेतुं स्त्रोयविज्ञैश्चान्तये ॥१५९॥
- 160 तपोविभूतयोचिन्त्यां हि जानामुपतेजसाम् । तादृशमपि ये कुर्युः प्रभावस्य विपर्ययम् ॥१६०॥
 दायादादिबलैर्नष्टा वृष्टा भूयः समुत्थिता । श्रीविप्रावर्ज्या राज्ञामपुनःसंभवा पुनः ॥१६१॥
 आहार्यमुत्थितः स्नातुं द्विजैः कैश्चिद्भुञ्क्षितैः । पार्श्वस्नानाज्जोजनं राजा स कदाचिदवाच्यत ॥१६२॥
 यियासुना वितस्तान्तर्यदा तेनावधीरितम् । तदा प्रभावात्ते तस्य तां धुनीमपतो व्यधुः ॥१६३॥
 सेयं वितस्ता वृद्धैर्नां भोजयास्मान्सं तैरिति । उक्तोपि मार्याविहितामशासीत्सरिदादितिम् ॥१६४॥
- 165 भोज्यं ददामि नास्नातो विप्राः सर्पत सांप्रतम् । तेनेत्युक्तास्तमशपस्ततः सर्पो भवेति ते ॥१६५॥
 अशेषमेकेनैवाह्वा भुक्त्वा रामायणं तव । शापस्य शान्तिर्भविष्येत्तुर्विरे ते प्रसादिताः ॥१६६॥
 स दामोदरसूदान्तर्ध्वन्द्वरमुद्वन्यया । शापोष्णंश्चासधूमेन जनैरद्यापि लक्ष्यते ॥१६७॥
 अथाभवन्स्त्रनामाङ्कपुरंभयविधायिनः । हुक्कजुक्ककनिष्काख्यास्त्रयस्तत्रैव पार्थिवाः ॥१६८॥
 स विहारस्य निर्माता जुष्को जुष्कपुरस्थः यः । जयस्वामिपुरस्थापि शुद्धधीः संविधायकः ॥१६९॥
- 170 ते तुल्लकान्वयोद्भूता अपि पुण्याश्रया नृपाः । शुष्कलेजादिदेशेषु मठचैत्यादि चक्रिरे ॥१७०॥
 प्राज्ये राज्यक्षणे तेषां प्रायः कश्मीरमण्डलम् । भोज्यमास्ते स्म बौद्धानां प्रव्रज्योर्जिततेजसाम् ॥१७१॥
 तदा भगवतः शाक्यसिंहस्य परनिर्वृतेः । अस्मिन्महीलोकधातौ सार्धं वर्षशतं खगात् ॥१७२॥
 बोधिसत्त्वश्च देशेस्मिन्नेको भूमीश्वरोभवत् । स न नागार्जुनः श्रीमान्बडर्हद्वनसंभवी ॥१७३॥
 अथ निष्कण्ठको राजा कण्ठकोत्साप्रहारदः । अभीर्बभूवाभिमन्युः शतमन्युरिवापरः ॥१७४॥

१५० ¹⁾ G has the v. l. स्पर्धनो in margin. — ²⁾ Thus A₃; A₁ कुण्डलार्म्. १५१. ¹⁾ A₃ सोवरोध. १५३. ¹⁾ A₃ gloss कुलं. १५४. ¹⁾ Thus A₃; A₁ अस्यापि. १५५. ¹⁾ Thus A₃; A₁ प्रासादपात्रेण. १५६. ¹⁾ A₃ gloss गुह्यसुयो इति भाषया. १५७. ¹⁾ A₃ gloss शान्दुर ओङ्. १५८. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ तयश्चिन्त्या. — ²⁾ A₃ gloss शान्दुरमृपसदृशानां. १५९. ¹⁾ A₃ बलाज्जटा. १६३. ¹⁾ ²⁾ A₃ glosses ब्राह्मणः, नर्त, चक्रुः. १६४. ¹⁾ A₃ स्पष्ट. — ²⁾ A₃ gloss राजा. — ³⁾ A₃ gloss मायया. १६५. ¹⁾ A₂ gloss ब्राह्मणाः. १६६. ¹⁾ Thus A₁; A₃ च in margin. G and R follow A₃. १६७. ¹⁾ A₂ gloss लक्ष्यता. — ²⁾ A₃ शोषोष्ण. १६८. ¹⁾ A₂ glosses above these names उष्कोरो, जोकोरो, कानेस्पुर. १६९. ¹⁾ A₂ gloss जोकोरस्य. — ²⁾ A₂ gloss जिहासपुर. १७०. ¹⁾ A₃ पुण्याश्रया. — ²⁾ A₂ gloss ह्यलेको. — ³⁾ A₃ चैत्यानि. १७१. ¹⁾ A₃ gloss व्रतं नाम. १७३. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₂ भूमिश्चरो. — ²⁾ A₂ वसत. — ³⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ हन्वत; A₂ gloss हन्वत पति. १७४. ¹⁾ A₃ gloss कण्ठोर्.

स्वनामाङ्कं शशाङ्कान्शेखरं विरचय्य सः । परार्थविभवं भीमानभिमन्युपुरं व्यधात् ॥१७५॥¹⁷⁵
 चन्द्राचार्यादिभिर्लब्धा देशात्तस्मात्तदागमम् । प्रवर्तितं महाभाष्यं स्वं च व्याकरणं कृतम् ॥१७६॥
 तस्मिन्सवसरे बौद्धा देशे प्रबलतां ययुः । नागार्जुनेन ह्यधिया बोधिसत्त्वेन पालिताः ॥१७७॥
 ते वादिनः पराजित्य वादेन निखिलान्बुधान् । क्रियां नीलपुराणोक्तामच्छिन्दन्नागमद्विधैः ॥१७८॥
 मण्डले विष्णुताचारे विच्छिन्नबालिकर्मभिः । नागैर्जनक्षयश्चक्रे प्रभूतहिमवर्षाभिः ॥१७९॥
 हिमान्यां बौद्धबाधाय पतन्त्यां प्रतिवत्सरम् । शीते दार्वाभिस्सुरादौ¹ षण्मासान्पार्थिवोवसत् ॥१८०॥¹⁸⁰
 तदा प्रभावः कोप्यासीद्वह्निहोमविधायिनः । नानश्यन्यद्दशादिषा बौद्धाश्च निधनं गताः ॥१८१॥
 नीलमुहिर्य देशस्य रक्षितारमहीश्वरम् । काश्यपश्चन्द्रदेवाख्यस्तपस्तेषां ततो द्विजः ॥१८२॥
 तस्य प्रत्यक्षतां यातो नीलस्तुहिनर्विप्लवम् । न्यवारद्वज्जगादापि स्वपुराणविधिं पुनः ॥१८३॥
 आद्येन चन्द्रदेवेन शमितो यक्षविप्लवः । द्वितीयेन तु देशेस्मिन्दुःसहो भिक्षुविप्लवः ॥१८४॥
 राजा तृतीये गोमन्दः प्राप्तो रज्ये² तदुन्तरे । यात्रायागादि³ नागानां प्रार्थयत पूर्ववत् ॥१८५॥¹⁸⁵
 राज्ञा प्रवर्तिते तेन पुनर्नीलोदिते विधौ । भिक्षवो हिमदोषाश्च सर्वतः प्रशमं ययुः ॥१८६॥
 काले काले प्रजापुण्यैः संभवन्ति महीभुजः । यैर्मण्डलस्य क्रियते दूरोत्सृप्तस्य योजनम् ॥१८७॥
 ये प्रजापीडनपरास्ते त्रिनश्यन्ति सान्त्वयाः । नष्टं तु ये धोजयेयुस्तेषां वंशानुगाः भियः ॥१८८॥
 इत्येतत्प्रतिवृत्तान्तं देशेस्मिन्वीक्ष्य लक्षणम् । भाविनां भूमिपालानां प्राज्ञैर्ज्ञेयं शुभाशुभम् ॥१८९॥
 नवीकृतवतो देशं तस्य वंद्यैरियं मही । सिद्धैः प्रवरसेनाद्यैश्चिरं भुक्ता सुकर्मभिः ॥१९०॥¹⁹⁰
 गोमन्दान्वविनामाद्यः स रघूणां रघुर्यथा । नृपतिः काश्यपीं वर्षान्पञ्चत्रिंशतिमन्वशात् ॥१९१॥
 वर्षषष्टिं सपण्मासैः पङ्क्तिर्वर्षैर्विवाजिताम् । विभीषणाभिधोरक्षत्क्षितिं गोमन्दनन्दनः ॥१९२॥
 इन्द्रजिज्ञावणावास्तां पितापुत्रौ नृपौ क्रमात् । पञ्चत्रिंशस्सहार्धाश्च वर्षास्त्रिंशद्ययोर्ययुः ॥१९३॥
 विन्दुरेखाच्छविष्येव वृष्टा भाव्यर्थंशुचिनी । स रावणस्य पूजार्थं लिङ्गं भाति वटेश्वरः ॥१९४॥
 चतुःशालामउत्पान्तःकृतायादायि भूभुजा । वटेश्वराय निखिलं तेन कश्मीरमण्डलम् ॥१९५॥¹⁹⁵
 पञ्चत्रिंशतमन्दानां क्षमां बुभोज महाभुजः । रावणक्षोणिभृत्सनुः सार्धमन्यो विभीषणः ॥१९६॥
 किंनरापरनामाथ किंनरैर्गीतविक्रमः । विभीषणस्य पुत्रोभून्नरनामा नराधिपः ॥१९७॥
 सदाचारोपि स नृपः प्रजाभाग्यविपर्ययैः । व्यधाद्विषयदोषेण महानर्थपरंपराम् ॥१९८॥
 विहारे निवसन्नेकः किंनरग्रामवर्तिनि । तस्य योगबलात्कोपि भ्रमणोपाहरद्वियाम् ॥१९९॥
 विहाराणां सहस्राणि तत्कोपासिर्ददाह सः । अजिघृह्य तन्नामान्निर्जैर्मध्यमठाभ्यैः ॥२००॥²⁰⁰
 ऋद्धापणं राजपथैर्नीयानोज्ज्वलनिघ्नगम् । स्फीतपुष्पफलोद्यानं स्वर्गस्यैवाभिधान्तरम् ॥२०१॥

१७५. ¹) A₁ seems to have read °कु ; corr. as above by A₂.— ²) A₂ reads शशाङ्कान्शेखरं. १७६. ¹) A₁ originally as above; A₁ or a later hand has altered this to °देशं तस्मात्, but A₂ has restored the first reading. G and R have °देशं in text and °देशात् in margin.— ³) A₂ gloss चन्द्रव्याकरणं. १८०. ¹) A₂ gloss भेषभेदं वानगले देशे. १८१. ¹) A₂ °धायिनाम्. १८२. ¹) A₁ ततस्तेषु; corr. by A₂ as above. १८४. ¹) A₂ बौद्धवि. १८५. ¹) A₁ as above; a later hand corr. तृतीयगोमन्दः प्राप्तो रज्येस्ते. — ²) A₂ gloss तीर्थेषु. १८६. ¹) A₂ नश्येयुः सहान्वयाः. १८९. ¹) Thus A₂; A₁ देशे. १९०. ¹) A₂ gloss गोमन्वस्य. १९४. ¹) A₂ gloss यत्तः. — ²) A₂ पूजार्थं. १९९. ¹) A₂ gloss कानीरं पातः प्रसिद्धः. — ²) A₂ gloss बौद्धः.

- दिग्जयोपार्जितैर्विजैर्जितविभेदशपत्नम् । वितस्तापुलिने तेन नगरं निरमीयत ॥२०२॥ युगलकम् ॥
 तत्रैकस्मिन्किलोद्याने स्वच्छस्वादुजलाश्लितम् । भासीसुश्रवसो नासो नागस्य वसतिः सरः ॥२०३॥
 कदाचित्तस्य बुराध्वङ्गान्तो मध्यदिने युवा । ज्ञायार्यो तत्सरः कच्छं विशाखाद्योविशद्विजः ॥२०४॥
 205 सच्छायपादपतले समीरैः शमितकृतमः । शनैर्जलमुपस्पृश्य भोक्तुं सक्तुन्प्रवक्रमे ॥२०५॥
 तान्पाणौ गृह्णतैवाथ तेन तीरविहारिभिः । पूर्वमाकर्णितो हंसैः शुश्रुवे नूपुरध्वनिः ॥२०६॥
 निर्गते मञ्जरीकुञ्जादपश्यत्पुरतस्ततः । कन्ये नीलनिचोलिन्यौ स केचिच्चारुलोचने ॥२०७॥
 कर्णिकापद्मरागाञ्जनाललीलायितस्पृशा । मनोज्ञधवलापाङ्गे तनीयोञ्जनरेखया ॥२०८॥
 हारिनेत्राञ्चलैर्मन्दमासुतान्दोलनाकुलैः । सनाथांसयुगे रूपताकापल्लवैरिव ॥२०९॥ तिलकम् ॥
 210 ते शशाङ्कानने दृष्ट्वा शनैरभ्यर्णमागते । विररामाशनरम्भान्मुहुर्ब्रिडाजडीकृतः ॥२१०॥
 भुञ्जाने कच्छगुच्छानां शिम्बीरंभुजलोम्बने । ते पुनर्दृष्टवानमे किञ्चिद्यापारितेक्षणः ॥२११॥
 भाकृतेर्हा भिगीदृश्या भोज्यमेतदिति द्विजः । ध्यायन्कृपार्द्रः संमान्य संते सक्तूनभोजयत् ॥२१२॥
 उपनिन्दे च संगृह्य पुटकैश्चटसीकृतैः । तयोः पानाय पानीयं सरसः स्वच्छशीतलम् ॥२१३॥
 आचान्ते शुचितां प्राप्ते कृतासनपरिमहे । ततश्च वीज्यन्पर्णतालवृन्तैरभाषत ॥२१४॥
 215 भवत्यौ पूर्वसुकृतैः कैश्चित्संप्राप्तदर्शनः । चापलाद्विप्रसुतभात्प्रमुमिच्छत्ययं जनः ॥२१५॥
 कल्याणिनीभ्यां कतमा पुण्या जातिः परिष्कृता । कुत्र वा क्लान्तमेतादृग्विरसं येन भुज्यते ॥२१६॥
 एका तमूवे विदुषाद्यामस्य सुश्रवसः सुते । स्वादुभोक्तव्यमप्राप्तं किमीदृमोपभुज्यते ॥२१७॥
 पित्रा विद्याधरेन्द्राय प्रदातुं परिकल्पिता । इरावत्यदमेवा च चन्द्रलेखा यस्मीयसी ॥२१८॥
 पुनर्द्विजोभ्यधादेवं नैर्द्विचन्यं किमस्ति वः । ताभ्यामवादि तानेव हेतुं वेत्ति स पृच्छताम् ॥२१९॥
 220 ज्यैष्ठ्ये कृष्णद्वादश्यां यात्रायै तक्षकस्य तम् । आगतं चूडया तोयस्यन्दिन्या ज्ञास्यसि ध्रुवम् ॥२२०॥
 ब्रह्मस्यावामपि तदा तदभ्यर्णकृतस्थिती । इत्युक्त्वा कणिकन्ये ते क्षणादास्तां तिरोहिते ॥२२१॥
 क्रमात्प्रवृत्ते सोऽथ नटचरणसंकुलः । प्रेक्षिलोकसमाकीर्णस्तत्र यात्रामहोत्सवः ॥२२२॥
 द्विजोपि कौतुकाकृष्टः पर्यटन्नङ्गमञ्जसा । कन्योक्तचिह्नज्ञातस्य नागस्यान्तिकमाययौ ॥२२३॥
 पार्श्वस्थिताभ्यां कन्याभ्यां पूर्वमावेदितोऽर्थः सः । द्विजन्मने व्याजहार स्वागतं नागनायकः ॥२२४॥
 225 ततः कथान्तरे कापि पृष्ठः कारणमापदाम् । जगाद तं द्विजन्मानं निःश्वस्य श्वसनाशनः ॥२२५॥
 अभिमानवतां ब्रह्मन्युक्तायुक्तविवेकिनाम् । युज्यतेवश्यभोग्यानां दुःखानामप्रकाशनम् ॥२२६॥
 परदुःखं समाकर्ण्य स्वभावसुजनो जनः । उपकारासमर्थत्वात्प्राप्नोति हृदयव्यथाम् ॥२२७॥

२०२. ¹⁾ A₃ gloss कृषेर. २०४. ¹⁾ A₃ gloss मध्याह्ने. २०५. ¹⁾ A₃ सरोजल. २०७. ¹⁾ A₃ gloss द्विचन्यम्. २०८. ¹⁾ A₃ gloss कर्णिकायां कर्णभरणे. २०९. ¹⁾ A₃ gloss अंशुक. २११. ¹⁾ A₃ glosses कच्छग्रान्ते, हिम इति भाषया. २१२. ¹⁾ A₃ gloss विप्रः. २१३. ¹⁾ Thus corr. from A₁ 'चटसीकृतैः' by A₃ which adds the note 'चटसीकृतैः जलाहरणभाण्डतया विरचितैः पुटकैः पत्र-
 पुटैः सङ्गृह्य सस्यगृहीत्वा पानीयं चोपनिन्दे । चटसं कुम्भाद्यभावे कृत्रिममुपकोत्सेपणभाण्डम् । इति विवरणकाराः । चटसीकृतवलपुटैः
 जलानयनवर्णनाऽन्वयार्थं कृता । यथा कौसल्यां प्रति सुमन्त्रो रामवतगमनवशां आवयति । विशितशयनेनैकस्यासेरनेकपक्षैः कलितक-
 लशीकार्यैः कुम्भीवृक्षैश्चटसीकृतैः । अथ विरचितः किञ्चिन्म्लानप्रभोर्द्विजं तेन परिसरसरिज्जम्बुकुञ्जे निकेतपरिमह इति ॥—' Thus
 corr. by A₃ from A₁ 'शक्तिस्तम्'. २१४. ¹⁾ A₃ gloss चतुर्भवे. २१७. ¹⁾ This verse is supplied in margin by a hand
 resembling A₃; found in G R Edd.—²⁾ A₃ gloss किञ्चित्. २२०. ¹⁾ Emended; A R G उज्ज्वले.—²⁾ Thus corr. by A₃
 from 'चूलया'. २२२. ¹⁾ A₃ gloss प्रेक्षक. २२४. ¹⁾ A₃ 'विरिताव'. २२५. ¹⁾ A₃ gloss नागः. २२७. ¹⁾ A₃ यथा.

वृत्तिं स्वां बह्व मन्यते हृदि शुचं धत्तेनुकम्पोक्तिभिर्व्यक्तं निन्दति योग्यतां मितमतिः कुर्वन्स्तुतीरात्मनः ।
 गद्योपायनिषेवणं कथयति स्थास्तुं बह्वन्यापदं भुत्वा दुःखमरुतुरां वितनुते पीडां जनः प्राकृतः ॥२२८॥
 अत एव विवेक्तृणां यावदायुः स्वमानसे । जीर्णानि सुखदुःखानि दहत्यन्ते चित्तानलं ॥२२९॥
 कः स्वभावगभीराणां लक्ष्येद्वहिरापदम् । बालापत्येन भृत्येन यदि सा न प्रकाश्यते ॥२३०॥ 230
 तदस्मिन्नेतयोर्बाल्याहस्तुनि व्यक्तिमागते । तवापे गोपनं साधो न ममाप्युपपद्यते ॥२३१॥
 स्वयाप्यस्मदितार्थं निस्सर्गसरलात्मना । ईषत्प्रयासः कल्याणिन्क्रियतां यदि शक्यते ॥२३२॥
 योयं तरुतले मुण्डभूडालो वृद्धयते व्रती । अमुना सस्यपालेन कान्दिशीकाः कृता वयम् ॥२३३॥
 अभुक्ते मान्त्रिकैरन्ने नवे' नागैर्न भुज्यते । अयं नास्ति च तत्तेन समयेन हता वयम् ॥२३४॥
 क्षेत्राणि रक्षत्येतस्मिन्दृष्ट्वापि फलसंपदम् । भोक्तुं नैव समर्थाः स्मः प्रेता इव सरिज्जलम् ॥२३५॥ 235
 तथा कुरु यथा भ्रष्टेस्समयादेव नैष्ठिकः । योग्यां प्रतिक्रियां विद्मो वयमप्युपकर्तृषु ॥२३६॥
 स तथेति तवो नागमुक्त्वा यत्नवरो हिंस्रः । अविन्त्यद्विवारात् सस्यपालस्य वञ्चनाम् ॥२३७॥
 गूढं तस्य बहिःक्षेत्रकुटीगर्भकृतस्थितेः । पृथग्मानासभाण्डान्तर्नवाक्षं न्याक्षिपत्ततः ॥२३८॥
 भुञ्जन् एव तत्तस्मिन्क्षणादेव जहार सः । अहीन्हीः करकसारवर्षा स्फुटां फलभियम् ॥२३९॥
 तं च व्युत्क्रान्तदारिद्र्यः सरसोर्भर्णमागतम् । कृतोपकौरमन्येषुर्भिर्जोर्धामनयाङ्गिजम् ॥२४०॥ 240
 स तत्र पितुरादेशात्कन्याभ्यां विहितार्हणः । अमर्त्यसुलभैर्भोगैरतोप्यत दिने दिने ॥२४१॥
 कालेन सर्वानामन्य स्वांभुवं गन्तुमुद्यतः । प्रतिभुतवरं नागं चन्द्रलेखामयाचत ॥२४२॥
 संबन्धयोग्यमपि तं कृतज्ञत्ववशंवदः । संविभेजे स भुजगः कन्यया च धनेन च ॥२४३॥
 एवं नागवरावाप्रभियस्तस्य द्विजन्मनः । महान्नरपुरे कालस्तैस्तैर्नित्योत्सवैर्ययौ ॥२४४॥
 भुजगेन्द्रतनूजापि तं पतिं पतिदेवता । अनोषयत्परार्ध्यभीः शीलाचारादिभिर्गुणैः ॥२४५॥ 245
 तस्यां कदाचित्सौभाग्यस्थितायां प्राङ्गनाद्वहिः । आतपायोज्झितं धान्यं बुभुजे विहरन्हयः ॥२४६॥
 तं वारयितुमाहूता भृत्या नासन्गृहे यदा । शिञ्जानमञ्जुमञ्जीरा सा तदावातरत्स्वयम् ॥२४७॥
 एकहस्तधृतावेगस्तशीर्षाशुकान्तया । तया पाणिस्त्रोजेन भावित्वा सोथ ताडितः ॥२४८॥
 भोज्यमुत्सृज्य यातुस्य फणिस्त्रोस्पर्शतस्ततः । सौवर्गी पाणिमुद्राङ्गे तुरगस्योदपद्यत ॥२४९॥
 तस्मिन्काले नरो राजा चारैस्तां चारुलोचनाम् । भुत्वा द्विजवधू तस्यौ प्रागेवाकुरितस्मरः ॥२५०॥ 250
 तस्य भावन्तमुन्मत्तमन्तःकरणवाटणम् । बलास्रियमितुं ज्ञासीदपवादभयाकुशः ॥२५१॥
 तस्मिन्नुत्तरागामिविप्रवे भूपतेः पुनः । उवाह हयवृत्तान्तो वृषवानानुकारिताम् ॥२५२॥
 चक्रे पर्यस्तमर्यादः सरलाङ्गुलिशोभिना । स काञ्चनकराङ्गेन शशाङ्गेन वारिधिः ॥२५३॥
 म्रीडानिगडनिर्मुक्तो दूतैराकूतशंसिभिः । तामुपच्छन्दयन्सोथ सुन्दरीमुदवेजयत् ॥२५४॥
 सर्वोपायैरसाभ्यां च विप्रस्तपतिरप्यसौ । तेनायाच्यत लुब्धेन रागान्धानां कुतस्त्रपां ॥२५५॥ 255

२२८. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ 'मते'. — ²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ 'स्तुतीरा' — ³⁾ A₂ पुनः ; A₃ ग्लो-
 नीचो जनः. २३२. ¹⁾ A₂ 'विताशने'. २३४. ¹⁾ A₃ अभुक्तं मान्त्रिकैरन्ने नवे. २३७. ¹⁾ Thus A₃; A₁ 'रात्री'. २३८. ¹⁾ Thus
 A₁; a later hand alters this into 'विवाजान्यक्षिपत्', found also in G and R. २४९. ¹⁾ Thus A₃; A₂ 'मुद्राङ्गे'.

- अथ निर्भर्त्सनां बस्मादपि प्राप्रवतासकृत् । हटेन हर्तुं तां राज्ञा समादिश्यन्त सैनिकाः ॥२५६॥
 तैर्गृहाये कृतास्कन्दो निर्गत्यान्वेन बर्त्सना । ज्ञाणार्थं नागभवनं सजानिः प्राविशद्विजः ॥२५७॥
 ताभ्यामभ्येत्य वृत्तान्ते ततस्तस्मिन्निवेदिते । क्रोधान्धः सरसस्तस्मादुज्जगाम फणीश्वरः ॥२५८॥
 उद्गर्जज्जिह्वाजीमूतजनितध्वान्तसंततिः । स घोराशनिवर्षेण ददाह सपुरं नृपम् ॥२५९॥
 दग्धप्राण्यङ्गविगलहसासृक्कोहवाहिनी । मयूरचन्द्रकाङ्केव वितस्ता समपद्यत ॥२६०॥
 शरणाय प्रविष्टानां भयाच्चक्रधरान्तिकम् । मुहूर्तान्निरदधन्त सहस्राणि शरीरिणाम् ॥२६१॥
 मधुकैटभयोर्मदः प्रागूर्वोरिव चक्रिणम् । दग्धानां प्राणिनां तत्तत्सर्वा सर्वाङ्गमसृशत् ॥२६२॥
 स्वसां सुश्रवंसो नागी रमण्याख्यात्रिगह्वरात् । साहायकायाश्मराशीन्समादाय तदाययौ ॥२६३॥
 सा योजनाधिके शेषे मार्गस्थारात्सहोदरम् । कृतकार्यं निशम्याश्मर्षं मामेषु तज्जहौ ॥२६४॥
 265 योजनानि ततः पञ्च जाता भामधरा खिलम् । सा रमण्याटवीन्याप्यस्ति स्थूलशिलाबिला ॥२६५॥
 घोरं जनक्षयं कृत्वा प्रातः सानुशयोप्यहिः । लोकापवादनिर्दिष्टः स्थापमुत्सृज्य तद्ययौ ॥२६६॥
 दुग्धाब्धिधवलं तेन सरो दूरगिरौ कृतम् । अमरेश्वरयात्रायां जनैरद्यापि दृश्यते ॥२६७॥
 श्वशुरानुपहासागीभूतस्यापि द्विजन्मनः । जामातृसह इत्यन्यत्तत्र च प्रथितं सरः ॥२६८॥
 प्रजानां पालनव्याजाभिः शङ्कुक्षयकारिणः । अकस्मादन्तकाः केचित्संभवन्ति तथाविधाः ॥२६९॥
 270 अद्यापि तत्पुरं दग्धं श्वभीभूतं च तत्सरः । उपचक्रधरं वृष्ट्वा कथेयं स्मर्यते जनैः ॥२७०॥
 राज्ञां रागः क्रियाक्षमं दोषः स्वल्पदृशां मते । तत्तस्य तेन संवृत्तं यस्माभूत्कापि कस्यचित् ॥२७१॥
 सतीदैवतविप्राणामप्येकस्य प्रकोपतः । भुतो हि प्रतिवृत्तान्तं त्रैलोक्यस्यापि विप्लवः ॥२७२॥
 चत्वारिंशतमहान्स मासैश्चोनां त्रिभिः समाम् । भुवं भुक्त्वा क्षितिर्धृषां दुर्नयेन क्षयं ययौ ॥२७३॥
 अप्यल्पकालसंवृष्टप्राकाराङ्गालमण्डलम् । तत्किञ्चरपुरं लेभे गन्धर्वनगरोपमाम् ॥२७४॥
 275 एकस्तु तनयस्तस्य वैचित्र्यात्कर्मणां गतेः । स्वधाच्या विजयक्षेत्रं नीतः प्राणैर्न तस्यजे ॥२७५॥
 राजा सिद्धाभिधः सोय तथा निःशेषितं जनम् । नवीचकार जलदो दावदग्धमिवाचलम् ॥२७६॥
 इति वृत्तं महार्थं तस्य पित्र्यं महामतेः । संसारासारताज्ञाने प्राप पुण्योपदेशताम् ॥२७७॥
 भोगयोगेन मालिन्यं नेतुं मध्यगतोपि सः । न शक्यते स्म पङ्केन प्रतिमेन्दुरिषामलः ॥२७८॥
 दर्पज्वरोष्णभूपालमध्ये निर्ध्यायतोनिशम् । छुधासृक्तिकलामौलिं तस्यैवोत्थापतोद्ययौ ॥२७९॥
 280 गणितं गुणिना तेन मणीस्तुण्मित्रोज्झता । खण्डेन्दुमण्डनार्चायां मण्डतुल्यमखण्डितम् ॥२८०॥
 राजस्तस्यैव राजश्रीः परलोकानुगाभवत् । यस्तामयोजयदूर्तो धर्मेणाक्यभिचारिणा ॥२८१॥
 षष्टिमहान्प्रशास्योर्वीमाससानुचरान्वितः । आरुरोह सदेहोसौ लोकाञ्छाशिशिखामणेः ॥२८२॥

२५६. ¹) A₃ gloss तस्याः भर्तुः. — ²) A₃ gloss चन्द्रलेखां. २६२. ¹) A₃ तं तु तदा. २६३. ¹) A₃ gloss रमण्या नागी. २६४. ¹) Thus A₂; A₁ °रान्महोदरम्. २६५. ¹) A₂ gloss रमण्याटवी रमेभाडू इति प्रसिद्धः. — ²) A₁ originally °व्यस्थि, altered by later hand as above. G and R °व्यस्ति. २६७. ¹) A₂ adds the note अमरेश्वरयात्रायां प्रागुद्दिष्टं नागः सुश्रवा इत्याख्यः सुश्रम नाग इति भाषया प्रसिद्धः तस्यैवोपनि [निक]टस्थले जामा[ट]नाग इति भाषया प्रसिद्धः स विशालनामा-बाह्य एव निजश्वशुरानुपह्वेन नागीभूतो नाग इत्यर्थः. The aksharas in brackets are effaced in A and have been supplied here from R. २६९. ¹) A G R निरीकु. — ²) A₃ glosses राजानः, नरनामसङ्ख्याः. २७१. ¹) A₃ राज्ञो. — ²) Emended; A G R क्रियाक्षय. २७३. ¹) A₃ gloss इन्द्रः. २७४. ¹) A₃ अत्यल्प. २८१. ¹) Thus A₁; A₂ धर्मेण व्य.

भृत्या नरं समाभित्य प्रययुः शोचनीयताम् । तत्त्वत्तं तु समालम्ब्य प्रभुं भुवनवन्द्यताम् ॥२८३॥
यात्याभितः किल समाभयणीयलभ्यां निन्धां गतिं जगति सर्वजनार्थिनां वा ।
गच्छत्यभस्मृणुणः भितकूपयन्त्रः पुष्पाभयी सुरशिरोभुवि रुढिमेति ॥२८४॥
सिद्धः सिद्धः सदेहोयमिति शब्दं सुरा दिवि । प्राघोषयंस्ताडयन्तः पटहं सप्त वासरान् ॥२८५॥ 285
उत्पलाक्ष इति ख्यातिं पेशलाक्षतयां गतः । तत्सूनुस्त्रिशतं सार्धं वर्षाणामन्वशान्महीम् ॥२८६॥
तस्य सूनुहिरण्याक्षः स्वनामाङ्कं पुरं व्यधात् । द्दमां सप्तत्रिंशतिं वर्षान्सप्त मासांश्च भुक्तवान् ॥२८७॥
हिरण्यकुल इत्यस्य हिरण्योत्सुकदात्मजः । षष्टिं षष्टिं वसुकुलस्तत्सूनुरभवत्समाः ॥२८८॥
अथ म्लेच्छगणाकीर्णं मण्डले चण्डचेष्टितः । तस्यात्मजोभून्मिहिरकुलः कालोपमो नृपः ॥२८९॥
दक्षिणां सान्तकामाशां स्पर्धया जेतुमुद्यता । अन्मिषादुत्तरहरिद्वभारान्यमिवान्तकम् ॥२९०॥ 290
सांनिध्यं यस्य सैन्यान्तर्हैन्यमानाश्चनोत्सुकान् । अजानन्गृध्रकांकादीन्वृष्ट्यामे भावतो जनाः ॥२९१॥
दिवारात्रं हतप्राणिसहस्रपरिवारितः । योभूद्रूपालवेतालो विलासभवनेष्वपि ॥२९२॥
बालेषु करुणा स्त्रीषु वृणा वृद्धेषु गौरवम् । न बभूव नृशंसस्य यस्य घोराकृतेर्घतः ॥२९३॥
स जातु देवीं संश्रीतसिंहलांभुककञ्चुकाम् । हैमपादाङ्कितकुचां दृष्ट्वा जज्वाल मन्युना ॥२९४॥
सिंहलेषु नरेन्द्राङ्गिमुद्राङ्कः क्रियते पटः । इति कञ्चुकिना पृष्टेनोक्तो यात्रामदास्ततः ॥२९५॥ 295
तत्सेनाकुम्भिदानाम्भोनिघ्नगाकृतसंगमः । यमुनालिङ्गनप्रीतिं प्रपेदे दक्षिणार्णवः ॥२९६॥
स सिंहलेन्द्रेण समं संरम्भादुदपाटयत् । चिरेण चरणस्पृष्टप्रियालोकनजां वषम् ॥२९७॥
दूरात्तस्सैन्यमालोक्य लङ्कासौधैर्निशाचराः । भूयोपि राघवोद्योगमाशङ्क्य प्रचक्रम्पिरे ॥२९८॥
स तत्रान्यं नृपं दत्त्वा तीव्रशक्तिरुपाहरत् । पटं यमुषदेवाख्यं मार्ताण्डप्रतिमाङ्कितम् ॥२९९॥
व्यावृत्य चोलकर्णाटलाढ्यादींश्च नरेश्वरान् । सिन्धुरान्निव गन्धेभो गन्धेनैव व्यदारयत् ॥३००॥ 300
तस्मिन्प्रयाते प्राप्तेभ्यः शशसुस्तत्पराभङ्गम् । नगर्यो नरनाथेभ्यस्तुट्यदृष्टालमेखलाः ॥३०१॥
काश्मीरं शारमासाद्य श्वभ्रष्टस्य दन्तिनः । भुत्वा स प्रासजं घोषं तोषरोमाञ्चितोभवंत् ॥३०२॥
तदाकर्णनसंरम्भे संहर्षोऽथ विरुद्धधीः । शतमन्यद्रजेन्द्राणां हठेन निरेलोठयत् ॥३०३॥
स्पर्शोङ्गानि यथा वाचं कीर्तनं पापिनां तथा । संनृषयेदतो नोक्ता तस्यान्यापि नृशंसता ॥३०४॥
को वेत्त्यद्भुतचेष्टानां कृत्यं प्राकृतचेतसाम् । धर्मं सुकृतसंप्राप्तिहेतोः सोऽपि यदाददे ॥३०५॥ 305
श्रीनगर्यां हि दुर्बुद्धिर्दधे मिहिरेश्वरम् । होलाद्यायां स मिहिरपुराख्यं पृथुपत्तनम् ॥३०६॥
अमहाराजगृहिरे गान्धारां ब्राह्मणास्ततः । समानशीलास्तस्यैव ध्रुवं तेषां द्विजाधमाः ॥३०७॥

२८३. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'वन्द्यताम्'. २८५. ^१) Thus A₂; A₁ 'प्रोद्योषयन्ताड'. २८६. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ 'पेशलाक्षितया'. २८७. ^१) A₂ gloss 'रण्येय', with note 'स्वर्णमाङ्कपुरप्रणीरित्यपि पाठः—' A 'समाभि'. २९१. ^१) A₂ gloss 'हन्यमानानां लोकानां यवसाने'. अहनं। तत्रोत्सुकाः. २९४. ^१) A₂ gloss 'सिङ्गालद्वीप'. २९५. ^१) Thus corr. by A₁ from 'हजम्'. २९९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'शक्तिरपा'. ३०२. ^१) A₂ gloss 'तत्राभ्यस्तितवन् इति प्रसिद्धः'. ३०५. ^१) A₂ 'वेत्त्यद्भुत'. ३०६. ^१) Emended; A 'होलाद्यायां'. Cf. vii. 1223. viii. 733. 1482 (C.). 2909 (C.). 3216 (C.).

- मेधागमः फणिभुजं प्रथितान्धकारः प्रीणाति हंसममलो जलदात्ययश्च ।
 प्रीतेः समानरुचितैव भवेद्वितान्तं दातुः प्रतिग्रहकृतार्थं परस्परस्य ॥३०८॥
 स वर्षसप्रति भुक्त्वा भुवं भूलोकमैरवः । भूरिरोगार्दितवपुः प्राविशज्जातवेदसम् ॥३०९॥
 310 सोयं त्रिकोटिहा मुक्तो यः स्वात्मन्यपि निर्धृणः । देहस्यागेस्य गगनादुच्चवारेति भारती ॥३१०॥
 इत्युच्यते मते तेषां स एव परिहारदः । खण्डयन्वीतघृणताममहारादिकर्मभिः ॥३११॥
 आक्रान्ते दारदैर्भौद्वैर्ल्लच्छैरभुचिकर्मभिः । विनष्टधर्मे देशेस्मिन्पुण्याचारप्रवर्तनम् ॥३१२॥
 आर्यदेइयान्स संस्थाप्य व्यतनोद्धारणं तपः । संकल्प्य स्ववपुर्दाहं प्रायश्चित्तक्रियां व्यधात् ॥३१३॥
 अत एवामहाराणां सहस्रं प्रत्यपादयत् । गान्धारदेशजातेभ्यो द्विजेभ्यो विजयेश्वरे ॥३१४॥
 315 क्षुरखन्नासिधेन्वादिपूर्णेयः फलके तदा । बह्निप्रदीपे सहसा पर्यन्ते स्वां तनुं जहौ ॥३१५॥
 इत्येतस्मिन्नासाये केचिद्व्यभिचारिणिः । प्राहुः पुरुषसिंहस्य क्रौर्यं तस्याविगर्हितम् ॥३१६॥ कुलकम् ॥
 ये नागेन रुषा भुष्टे नगरे प्राभवन्खशाः । तेषां नाशाय वृत्तान्तं पूर्वोक्तं जगदुः परे ॥३१७॥
 अवतारयतस्तस्य चन्द्रकुल्याभिधां नदीम् । अशक्योन्मूलनां मध्ये शिलाभूद्विघ्नकारिणी ॥३१८॥
 ततः कृततपाः स्वप्ने देवैरुक्तः स भूपतिः । यक्षः शिलायां बलवान्ब्रह्मचार्यश्च तिष्ठति ॥३१९॥
 320 साध्वी स्पृशति चेदेनां निरोद्धुं न स शक्नुयात् । ततोपरेशुः स्वप्नोक्तं शिलायां तेन कारितम् ॥३२०॥
 तासु तासु कुलस्त्रीषु व्यर्थयत्वास्वथाचलत् । चन्द्रवत्याख्यया स्पृष्टा कुलाख्या सा महाशिला ॥३२१॥
 कोटिब्रह्मं नरपतिः क्रुद्धस्तेनागसा ततः । सपतिभ्रातृपुत्राणामवधीत्कुलयोषिताम् ॥३२२॥
 इयं चान्यमते ख्यातिः प्रथते तथ्यतः पुनः । अभव्या सनिमित्तापि प्राणिहिंसा गरीयसी ॥३२३॥
 एवं क्षुद्रोपि यद्राजा संभूय न हतो जनैः । तत्कर्म कारयद्भिस्तैर्वैतैरेव रक्षितः ॥३२४॥
 325 प्रजापुण्योदयैस्तीव्रैश्चिरान्तस्मिन्क्षयं गते । बकस्तेष्वभवः पौरैः सदाचारोभ्यविच्यत ॥३२५॥
 तत्रापि पूर्वसंस्कारादुक्तं त्रासं दधे जनः । इमशानविहिते लीलावेदमनीष नृपास्पदे ॥३२६॥
 अतिसंतापदाज्जातः स जनाह्लादकोभवत् । जलौघो जलदश्यामात्तपात्ययदिनादिव ॥३२७॥
 लोकान्तरादिवायातं मेने धर्मे तदा जनः । अभयं च परावृत्तं प्रयासाद्ब्रह्मनादिव ॥३२८॥
 स बकेशं बकश्वध्रे बकवत्यापगां तथा । कृत्वा पुरं परार्ध्यश्रीर्लवणोत्साभिधं व्यधात् ॥३२९॥
 330 तत्र त्रिषष्टिर्धर्षणां सत्रयोदशवासरा । अत्यवाह्यत भूपेन तेन पृथ्वीं प्रशासता ॥३३०॥
 अथ योगेश्वरी काचिद्ब्रह्माख्य रजनीमुखे । कृत्वा कान्ताकृतिं काम्यामुपतस्थे विशां पतिम् ॥३३१॥
 तथा मनोहरैस्तैर्ध्वजैर्गल्पितस्मृतिः । स यागोत्सवमाहात्म्यं ब्रह्मं दृष्टो न्यमन्त्यत ॥३३२॥
 पुत्रपौत्रशतेपेतः प्रातस्तत्र ततो गतः । चक्रवर्ती तथा निन्ये देवीचक्रोपहारताम् ॥३३३॥
 कर्मणा तेन सिद्धाया व्योमाक्रमणसूचकम् । जानुमुद्राङ्गं तस्या दृश्यायाति वृद्धयते ॥३३४॥

३०८. ^१) Edd. add before this verse the following verses, not found in A G R: अग्निनीवर्गसम्भोगनिर्लेज्जाम्लेच्छवशा-
 जाः । स्नुषासङ्गतिसन्ताप्य दारवाः सन्ति पापिनः ॥ वस्तुभावैस्तथा भावा भार्याविक्रयकारिणः । परोपभोगितास्तेषां निर्लेज्जास्तर्हि
 योषितः ॥—^२) A₂ °जिमिस्तं.—^३) Thus A₂; A₁ °महत्तथ. ३२०. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ न च. ३२५. ^१) Emended;
 A R G एकस्त°. ३२६. ^१) G उक्ताच्चासं. ३३२. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ °हरैस्तैर्वै°.

देवः शतकपालेशो मातृचक्रं शिला च सा । खेरीमटेषु तद्वार्तास्मृतिमद्यापि यच्छति ॥३३५॥ 335
 देव्या कुलतरोः कन्दः क्षितिनन्दोवशेषितः । ततस्तस्य सुतस्त्रिशद्वत्सरानन्वशान्महीम् ॥३३६॥
 ह्यपञ्चाशतमब्दान्क्षमां ह्रीं च मासौ तदात्मजः । अपासीद्वसुनन्दाख्यः प्रख्यातस्मरशास्त्रकृत् ॥३३७॥
 नरः षष्टिं तस्य सूनुस्तावतोक्षश्च तत्सुतः । वर्षानभूद्भिर्भुर्गमं योक्षालमकारयत् ॥३३८॥
 जुगोप गोपादित्योष क्षमां सहीपां तदात्मजः । वर्णाभ्रमप्रत्यवेक्षां शैतादियुगोदयः ॥३३९॥
 सखोलखागिकाहाडिग्रामस्कन्दपुराभिधान् । शमाङ्गासंमुखां धायहारान्यः प्रत्यपादयत् ॥३४०॥ 340
 ज्येष्ठेश्वरं प्रतिष्ठाप्य गोपात्रवार्यदेशजाः । गोपाप्रहारान्कृतिना येन स्वीकारिता द्विजाः ॥३४१॥
 भूक्षीरवाटिकायां यो निर्वास्य लभुनाशिनः । खासटायां व्यधाद्विप्रासिजाचारविर्वर्जितान् ॥३४२॥
 अन्याधानीय देशेभ्यः पुण्येभ्यो वशिकादिषु । पञ्चनानमहरेषु ब्राह्मणान्स न्यरोपयत् ॥३४३॥
 उत्तमो लोकपालोयमिति लक्ष्म प्रशस्तिषु । यः प्राप्तवान्विना धनं चक्षमे न पशुक्षयम् ॥३४४॥
 सषड्विंशं वर्षषष्टिं पालयित्वा स मेदिनीम् । भोक्तुं पुण्यपरीपाकं लोकान्सुकृतिनामगात् ॥३४५॥ 345
 गोकर्णस्तस्सुतः क्षोणीं गोकर्णेश्वररुद्धे । अष्टपञ्चाशत् वर्षास्त्रिशत्याह्नां विवर्जितान् ॥३४६॥
 सूनुर्नेन्द्रादित्योस्य खिड्गिलान्याभिधोभवत् । भूतेश्वरप्रतिष्ठानामक्षयिण्याश्च कारकः ॥३४७॥
 दिव्यानुग्रहभागुग्राभिधो यस्य गुरुर्धृधात् । उपदेशं मातृचक्रं च प्रभावोदप्रविषहः ॥३४८॥
 भूत्वा षट्त्रिंशत् वर्षाऽशत् चाह्नां विभुर्भुवः । स दीर्घिरनघांक्षोकानासदत्सुकृतैः कृती ॥३४९॥
 युधिष्ठिराभिधानोभूदय राजा तदात्मजः । यः स्रक्षमाक्षतयां लोकैः कथितोन्धयुधिष्ठिरः ॥३५०॥ 350
 तेन क्रमागतं राज्यं सावधानेन शासता । अनुजग्मे मितं कालं पूर्वभूपालपद्धतिः ॥३५१॥
 काले कियत्यपि ततो यात्यभाग्यवशादसौ । सिधेवे श्रीमदक्षीवो यत्किञ्चनविधायिताम् ॥३५२॥
 नन्वपहीदनुपाद्यान् संजगह धीमतः । न प्रवृत्तोपचाराणां प्रागिवासीत्प्रियंकरः ॥३५३॥
 दुर्विद्यपर्वदा साकं निर्विशेषं सभाजितैः । परिजह्रे स दुर्जातो जाततेजोवधैर्बुधैः ॥३५४॥
 सर्वत्र समदृष्टित्वं गुणोयं खलु योगिनः । अकीर्तिहेतुः स महान्दोषस्तु पृथिवीपतेः ॥३५५॥ 355
 नयद्भिर्गुणतां दोषान्दोषतां च गुणान्विष्टैः । स लुप्तप्रतिभधक्रे शनकैः स्त्रीजितोपमः ॥३५६॥
 वाङ्मर्मच्छेदिनी दीर्घं नर्म शश्वत्कथा विष्टैः । अनीश्वरोचिता तस्य क्रीडापि भयदाभवत् ॥३५७॥
 पुरो मिथ्या गुणमाही परोक्षं दोषदर्शकः । असुस्थिरादरो भूभुत्सोभुङ्क्तेऽन्योन्यजीविनाम् ॥३५८॥
 मनागनवधानेन स्खलतस्तस्य भूपतेः । इत्थं राज्यस्थितिदगादचिरेण विसृजताम् ॥३५९॥
 उपेक्षितस्य निद्रोर्हैर्यतन्ताजितात्मनः । अथ लब्धबलास्तस्य नाशाय द्रोहिमन्त्रिणः ॥३६०॥ 360

३३९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ प्रत्यवीक्षा°. ३४०. ¹) A₂ gloss आङ्गमा. — ²) A₂ gloss खन्वोर. — ³) A₂ शमाङ्गासा, with gloss क्षिप्तं जासव. ३४१. ¹) A₂ gloss गोपकार इति प्रसिद्धस्थले. ३४२. ¹) A₂ gloss भुङ्क्तेवाङ् इति भाषया प्रसिद्धस्थले. — ²) A₂ gloss सोदरबले. — ³) Emended; A R व्यधान्वि°; G व्यधान्वि°. ३४३. ¹) A₂ gloss वट्टियुपामाविष्टु. ३४५. ¹) A₂ सषण्मासां. ३४७. ¹) Thus corr. from A₁ न्याश्च by A₂ which adds the glosses अविच्छिन्नमज्जवागमक्षयिणी धर्मभक्तमिति च प्रसिद्धा, and अक्षयिण्या इति पार्वतीयपेशासौ कश्मीरोपकण्ठवर्तिनि अछयिण्या इति प्रसिद्धा: यासु (A₂ यस्यां) सक्षयिणं भूरिब्राह्मण-भोजनं विस्तीर्यते. Of a third gloss by A₂ which has been smeared over with ink, only the following can be read: उद्यापनं यत्प्रतिपक्षयि-----²) Thus corr. by A₂ from A₁ कारसः. ३५०. ¹) Thus A₂; A₁ स्रक्षमाक्षतया. ३५४. ¹) Thus A₂; A₁ °जिह्व. ३५०. ¹) A₂ gloss मन्त्रिभिः.

- प्रभोः संकोचिताज्ञैस्तैश्चरित्रिनिवचनम् । राज्यं जिहीर्षवो भूपाधकिरे भूम्यनन्तराः ॥३६१॥
 तदनुप्राणिताः सर्वे ते ते' नानादिगाभयाः । आसन्नाज्यामिषं प्राप्तुं ह्येना हव ससंभ्रमाः ॥३६२॥
 अथोत्पन्नभयो राजा न शशाक निजस्थितिम् । व्यवस्थापयितुं यन्त्रयुतां कारुः शिलामिव ॥३६३॥
 चिरं क्षुण्णे क्षमाभर्तुस्तस्मिन्नाज्ये' विसंस्थुले । उपायोस्य स्थितेर्हेतुर्नैकः कथनं पप्रथे ॥३६४॥
 365 वृष्टदोषान्स्थितिं प्राप्तो' हन्यादस्मानसंशयम् । विचिन्त्येति न सामास्य जगृह्णन्निजमन्त्रिणः ॥३६५॥
 अथ निरुद्धुस्ते संनद्धा बलैर्नृपमन्दिरं व्यधितजनाक्रन्दं भेरीरवैरतिभैरवैः ।
 मदकरिषटाकेतुच्छायानिरुद्धरविप्रभा भवनवलभीः संतन्वन्तो दिशपि तमोवृताः ॥३६६॥
 तैर्गन्तुं स्वभुवो निवारितरणैर्देवकाशे' ततस्त्यक्तभीर्नगरान्तरात्स नृपतिस्तात्पर्यतो निर्ययौ ।
 आजानेयरजोङ्कुराजललनाप्रस्थानसंदर्शनक्षुभ्यत्पौरजनीकुलाजकणिकाकीर्णेन राजाध्वना ॥३६७॥
 राज्याद्युतस्य बहुशः परिवाररामांकोशादि तस्य रिपवो व्रजतोपजङ्गः ।
 उर्वीरुहो विगलितस्य नगेन्द्रभृङ्गावलीफलादि रभसादिव गण्डशैलाः ॥३६८॥
 रम्यैः शैलपथैर्ब्रजउभमवशाच्छायां भितः श्वाखिनामासीनप्रचलायितेन सुमहदुःखं विसस्मार सः ।
 दूरात्पामरपूतकैः श्रुतिपथप्रप्तैः प्रबुद्धस्त्वभूदृष्टो निक्षेपवारिभिः सह मनःश्वभ्रे निमज्जन्निव ॥३६९॥
 नानावीर्यतृणपरिमलैरुपगन्धा वनोर्वीर्यमःक्षोभप्रतिहतशिलाः पिच्छिलोद्भाद्रिकुल्याः ।
 370 क्रान्त्वा आन्तैर्विसकिसलयच्छायमुग्धाङ्गलेखैरभ्युत्सङ्गं निहिततनुभिर्मूर्छितं तस्य दारैः ॥३७०॥
 पर्यन्ताद्रितटादिलोक्य सुचिरं दूरीभवन्मण्डलं द्रागामन्त्रयितुं जहत्सु नृपतेर्दारिषु पुष्पाञ्जलीन् ।
 क्षोणीपृष्ठविकीर्णपक्षतिनमत्तुण्डं स्वनीडस्थितैः सावेगं गिरिकन्दरासु पततां वृन्दैरपि क्रन्दितम् ॥३७१॥
 स्तनयुगतलनदलस्तमूर्ध्नाशुकानां चिकवलनविलोलं वीक्ष्य दूरात्स्वदेशम् ।
 अवहत रुदतीनां मौलिविन्यस्तहस्तं पथि नृपवनिनानामक्षुभिर्निक्षेपाम्भः ॥३७२॥
 प्रीतिस्थैर्यैरुचितवचनाक्षिप्रया शोकशान्त्या निर्व्याजाशामहणगुरुभिस्तैश्च तैश्चोपचारैः ।
 तस्य केहादुष्मदवतो राज्यविभ्रंशदुःखं मन्दीचक्रुः स्वभुवि सुजना भूपतेर्भूमिपालाः ॥३७३॥
 इति काश्मीरिकमहापात्यश्रीचणकप्रभुसूतोः कलहणस्य कृतौ राजतरङ्गिण्यां प्रथमस्तरङ्गः ॥
 चतुर्दशाधिकं वर्षसहस्रं नव वासराः । मासाश्च विगता ह्यस्मिन्नेकविंशतिराजसु ॥

३६२. ^१) A₁ had written च after ते ते; struck out. A₂ तदनुप्राणिता वैरिभूपा नाता. ३६३. ^१) A₂ gloss यन्त्रयुत इति सेनायां युद्धायां प्रसिद्धम्. ३६४. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ कथनं. ३६५. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ प्राप्तान्. ३६७. ^१) A₂ gloss धर्मद्वारे. ३६८. ^१) Thus corr. by A₂; A₁ 'रामांको'.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'विजङ्गः'.—^३) A₂ विचलितस्य. ३६९. ^१) G has sec. manu the v. l. आसीनः प्रलयायितेन.—^२) Thus A₁; A₂ gives the v. l. महत् for मनः between the lines and another v. l. पुनः in margin. ३७०. ^१) A₂ अभ्युत्सङ्ग. ३७१. ^१) Thus A₂; A₁ 'पर्यस्ता'.—^२) A₂ निपत्य. ३७२. ^१) A₂ बलमवलानां, with gloss अवलानां बलं कर्तुं.—^२) A₂ gloss कर्म. Colophon. ^१) A₂ adds before this the note. रा इह ॥ च ॥ ३७२ ॥.—^२) A₂ चतुर्विंशति.—^३) Thus A₂; A₁ 'चतुर्विंशति रा'.

॥ द्वितीयस्तरङ्गः ॥

विहितमजगोशृङ्गामाभ्यां धनुर्घटितं तन्म नरकरटिनोर्देहार्धाभ्यां गणं परिगृह्यतः ।
विधिवधटनावाह्यानां निधेरुचितां विभोर्जयति ललनापुंभागाभ्यां शरीरविनिर्मितिः ॥१॥
भूयोराज्यार्जनोद्योगस्तेनात्यज्यत भूभुजा । जरसा शीमिवाण्या च कर्णमूलमवाप्तया ॥२॥
अनयं द्विनयोवात्तः समं स्वविषयेण तान् । विषयान्वाशिनामप्यः स तान्पञ्चापि विस्मृतिम् ॥३॥
भावन्नाज्येच्छवा दुर्गागलिकायां स्वमस्त्रिभिः । कालेन स्थापितो बद्धेत्यभ्यधाति तु कैरपि ॥४॥
अथ प्रतापादित्याख्यस्तैरानीय दिगन्तरात् । विक्रमादित्यभूर्भर्तुर्ज्ञातिरन्नाभ्यविच्यत ॥५॥
शकारिर्विक्रमादित्य इति स भ्रममोभितैः । अन्यैरन्त्रान्यथा लेखि विसंघादि कदर्थितम् ॥६॥
इदं स्वभेदविधुरे हर्षादीनां धराभुजाम् । केचित्कालमभूज्जोयं ततः प्रभृति मण्डलम् ॥७॥
असपूर्वापि तेनोर्वा सपूर्वेव महीभुजा । लालिता हृदयज्ञेन पत्या नववधूरिव ॥८॥
भुक्ता द्वाविंशतं वर्षान्भुवं तस्मिन्निधं गते । जलौकास्तत्सुतो भूमेर्भूषणं समपद्यत ॥९॥
पितुरेव समं कालं वृद्धिहेतोः स दिद्युते । विषुवत्पूर्णशीतांशुरिव शीतेतरार्षिषः ॥१०॥
अथ वाक्पुष्ट्या सार्धं देव्या दिव्यप्रभावया । भुवं तत्प्रभवो भुञ्जस्तुञ्जीमोरस्त्रयस्वजाः ॥११॥
दंष्ट्रिभ्यामियं ताभ्यामभूष्यत वद्धुंधरा । गङ्गाभृगाङ्गखण्डाभ्यां जटाभूरिव धूर्जटेः ॥१२॥
मण्डलं साध्वधत्तां तौ नानावर्णमनोरमम् । शतह्रदापयोवाहौ माहेन्द्रमिव कार्मुकम् ॥१३॥
चक्राते च महाभागौ विभ्रमाभरणं भुवः । तुङ्गेश्वरं हरावासं कंतिकाख्यं च पत्तनम् ॥१४॥
कचिन्मण्डवराज्यान्तःस्थाने चण्डातपोज्ज्वले । तत्प्रभावेण फलितं वृद्धैस्तत्क्षणरोषितैः ॥१५॥
नाटयं सर्वजनप्रेक्ष्यं यश्चक्रे स महाकविः । द्वैपायनमुनेरंशस्तत्काले चन्दकोभवत् ॥१६॥
तयोः प्रभावमाहात्म्यजिज्ञासार्थमिबोधयता । प्रजासु दुःसहा जातु व्यापहैवी व्यजृम्भत ॥१७॥
पाकोन्मुखशरच्छालिच्छन्नकेदारमण्डले । मासि भृङ्गपदेकस्मात्पपात तुहिनं महत् ॥१८॥
तस्मिन्निवश्रयोयुक्तकालाहसितोपमे । न्यमज्जञ्जालयः साकं प्रजानां जीविताशया ॥१९॥
अथासीत्सुत्परिक्षामजनप्रेतकुलकुलः । प्राकारो निरयस्येव घोरो दुर्मिक्षविप्रवः ॥२०॥
पत्नीप्रीतिं हृतबेहं पितृदाक्षिण्यसातुरः । कुक्षिभरिः क्षुत्तप्तो विसस्माराखिलो जनः ॥२१॥

१. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ °गोशृङ्गा°.—^{२)} Thus corr. by A₂ from A₁ प्रतिगृह्यतः.—^{३)} A₂ gloss अभ्यस्ता.
२. ^{१)} A₂ gloss जितेन्द्रियाणां. ४. ^{१)} A₂ gloss दुग्ज्ज्वन्. ६. ^{१)} A₂ स इति भ्रमः; R G follow this reading and write
°विस्मृतिः.—^{२)} A₂ विसंघातक°. १४. ^{१)} A₂ gloss कैव. १५. ^{१)} A₂ °तपोलब्धे. १६. ^{१)} Thus A₂, also R G; A₁ °कवे.
१७. ^{१)} A₂ gloss देवैः कृतत्वदेवानां संकुम्भिनी हैवी. २०. ^{१)} Thus A₁, altered by A₂ into प्राकारो.

- क्षुत्पापांश्चस्मरत्तज्जामभिमानं कुञ्चेतिम् । अशनाहंक्रियाप्रातो लोको लक्ष्मीकटाक्षितः ॥२२॥
 क्षामं कण्ठगतप्राणं याज्ञानि क्षुत्तं पिता । पुत्रो वा पितरं त्यक्त्वा चकार स्वस्य पोषणम् ॥२३॥
 काट्यस्थिशेषे भित्ते स्वदेहेहंक्रियावताम् । अभूज्जोड्यार्थिनां युद्धं प्रेतानामिव देहिनाम् ॥२४॥
 25 क्षामिभाषी क्षुत्क्षामो घोरो दिक्ष्वक्षिणी क्षिप्न् । एक एको जगज्जीवैरियेष स्वात्मपोषणम् ॥२५॥
 तस्मिन्महाभये घोरे प्राणिनामतिदुःसहे । इदृशे लोकनाथस्य तस्यैव करुणार्द्रता ॥२६॥
 निवारितप्रतीहारः स रक्षोपधिशोभिना । दर्शनेनैव क्षीनामामलक्ष्मीकममच्छिनत् ॥२७॥
 सपत्नीको निजैः कोशैः संवयैर्मन्त्रिणामपि । क्रीताश्वः स दिवारात्रं प्राणिनः समजीवयत् ॥२८॥
 अटवीषु हमशानेषु रथ्यास्ववसयेषु च । क्षुत्क्षामः क्षमाभुजा तेन नहि कश्चिदुपैक्ष्यत ॥२९॥
 30 ततो निःशेषितधनः क्षीणास्त्रां वीक्ष्य मेदिनीम् । क्षपायामेकदा देवीमिवमूचे सं दुःखितः ॥३०॥
 देव्यस्मदपचारेण ध्रुवं केनापि दुस्तरा । जाता निरपराधानां जनानां व्यापदीवृशी ॥३१॥
 धिङ्नामधन्यं यस्यामे लोकोयं शोकपीडितः । पश्यन्नशरणां मुर्वीमनुप्राप्तो विपद्यते ॥३२॥
 प्रजा निःशरणा एता अन्योन्यं बान्धवोज्झिताः । अरक्षतो भयेमुष्मिन्किं कार्यं जीवितेन मे ॥३३॥
 यथा कथंचिल्लोकोयं दिनान्येतानि यत्नतः । मयातिव्यहितः सर्वो न च कोपि व्यपद्यत ॥३४॥
 35 अतिक्रान्तप्रभावेयं कालदौरात्म्यपीडिता । निर्दिकचनाथ संजाता पृथिवी गतगौरवा ॥३५॥
 तदिमाः सर्वतो मग्ना दारुणे व्यसनार्णवे । उपायः कतमस्तावत्समुद्धर्तुं क्षमः प्रजाः ॥३६॥
 निरालोको हि लोकोयं दुर्दिनप्रस्तभास्करः । कालरात्रिकुलैर्विध्वक्परीत इव वर्तते ॥३७॥
 हिमसंघातदुर्लङ्घ्यक्षितिभृदुद्धनिर्गमाः । बद्धहारकुलार्थस्थलगवहिवशा जनाः ॥३८॥
 भूराश्व मतिमन्तश्च विद्यावन्तश्च अन्तवः । कालदौरात्म्यतः पश्य जाता निहतयोग्यताः ॥३९॥
 आशाः काश्चनपुष्पकुट्टमलकुलच्छाया न काः । क्षमातले सौजन्यामृतवर्षिभिस्तिलकितं सेव्यैर्न किं मण्डलम् ।
 40 पन्थानः सुचिरोपचारश्चिरैर्व्याप्ता न कैः संस्तुतैस्तेषामेव वसन्ति निहुतगुणाः कालेन ये मोहिताः ॥४०॥
 तदेष गलितोपायो जुहोमि ज्वलने तनुम् । ननु ब्रह्मं समर्थोस्मि प्रजानां नाशमीवृशम् ॥४१॥
 धन्यास्ते पृथिवीपालाः सुखं ये निशि शेरते । पौरान्पुत्रानिव पुरः सर्वतो वीक्ष्य निर्वृतान् ॥४२॥
 इत्युक्त्वा करुणाविष्टो मुखमाच्छाद्य वाससा । निपत्य तल्पे निःशब्दं हरोद पृथिवीपतिः ॥४३॥
 निवातस्तिमितैर्वीपैरुग्रीवैः कौतुकादिषु । वीक्षमाणाथ तं देवी जगाद जगतीभुजम् ॥४४॥
 45 राजन्प्रजानां कुकृतैः कोयं मतिविपर्ययः । येनेतर इव स्वैरमधीरोचितमीहसे ॥४५॥
 यद्यसाध्यानि दुःखानि छेतुं न प्रभविष्णुता । तन्महीपाल महतां महत्त्वस्य किमङ्गनम् ॥४६॥
 कः शक्रः कतमः क्षष्टा वराकः कतमो यमः । सत्यव्रतानां भूपानां कर्तुं शासनलङ्घनम् ॥४७॥
 पश्यौ भक्तिव्रतं क्षीणामद्रोहो मन्त्रिणां व्रतम् । प्रजानुपालनेनन्यकर्मता भूभृतां व्रतम् ॥४८॥

२२. ^{१)} A₁ लोकोऽलक्ष्मी. २९. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ उपैक्ष्यत. ३०. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ छ. ३६. ^{१)} A₂ दिवसं पातवुल्लसति. —^{२)} A₂ gloss नीड. ४०. ^{१)} A₂ प्रचुरो. —^{२)} A₂ संस्तुतैरेषां, with gloss एषां भूरमतिमहतीनाम् निहुतगुणाः ये भूराब्दा अथ भस्मिन्नेव देशे वसन्ति देवान्तरं न गच्छन्ति ते कालेन मोहिताः. —^{३)} A₂ ते. ४३. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ शङ्क.

उत्तिष्ठ प्रतिनामस्य क्व विपर्येति मङ्गलः । प्रजापाल प्रजानां ते नास्त्येव क्षुत्कृतं भयम् ॥४९॥
 इति संरम्भतः प्रोक्ते तयानुध्याय देवताः । प्रतिगेहं गतप्राणः कपोतनिवहोपतत् ॥५०॥
 प्रातस्तनूतपतिर्वीक्ष्य व्यरंसीन्मरणोद्यमात् । प्रजाध्व प्रत्यहं प्रतिः कपोतैर्जीवितं बधुः ॥५१॥
 वस्त्वन्तरं किमपि तत्साध्वी नूनं ससर्ज सा । जनताजीवितावाप्त्यै न कपोतास्तु तेभवन् ॥५२॥
 तादृशां नहि निर्व्याजप्राणिकारुण्यशालिनाम् । हिंसया धर्मचर्यायाः शक्यं क्वापि कलङ्कनम् ॥५३॥
 अभवन्निर्मलं व्योम देवीकृत्यैः सह क्रमात् । साकं भूपालशोकेन दुर्भिक्षं च शमं ययौ ॥५४॥
 सा भूतिविभवोदयममहारं द्विजन्मनाम् । संती कतीमुखं चक्रे रामुखं चापकल्मषा ॥५५॥
 वर्षैः षट्त्रिंशता शान्ते पश्यौ विरहजो ज्वरः । त्वय्यजे ज्वलनज्वालानलिनप्रच्छदे तथा ॥५६॥
 सा यत्र भुविचारित्रा विपन्नं पतिमन्वगात् । स्थानं जनैस्तद्वाक्पुष्टाटवीत्यद्यापि गद्यते ॥५७॥
 चारुचारित्र्या तत्र तथा सन्नेवतारिते । नानापथागतानाथसाधैरद्यापि भुज्यते ॥५८॥
 आभ्यामभ्यधिकं कर्तुं शक्तिः कस्येति निश्चितम् । विचिन्त्यारोचकी धाता नापत्यं निर्मेमे तयोः ॥५९॥
 वेधाः परां धुरमुपैति परीक्षकाणामिक्षोः । फलप्रजननेन कृतभ्रमो यः ।
 विस्मरितोदुरस्रधारसंयोग्यतां तत्तस्मादुदेत्यं किमिवाभ्यधिकं विदध्यात् ॥६०॥
 दीर्घदुर्दिननष्टाकं राष्ट्रमात्मप्रचारतः । शास्त्रा राज्यमिसाहेहं सा चक्रारेति केचन ॥६१॥
 ततोन्मकुलजो राजा विजयोष्टावभूत्समाः । पत्तनेन परीतं यश्चकार विजयेश्वरम् ॥६२॥
 सुतो महीमहेन्द्रस्य जयेन्द्रस्तस्य भूपतेः । क्षमामाजानुभुजो राजा बुभोजाय पृथुप्रथः ॥६३॥
 अलोलकीर्तिकलोलदुगुलबलनोज्ज्वलाम् । बभार यजुजस्तम्भो जयश्रीसालभञ्जिकाम् ॥६४॥
 तस्याभूदद्भुतोदन्तभवभक्तिविभूषितः । राज्ञः संधिमतिर्नाम मन्त्री मतिमतां वरः ॥६५॥
 नास्त्युपायः स संसारे कोपि योपोहितुं क्षमः । भूपालमत्तकरिणामेषां चपलकर्णताम् ॥६६॥
 अत्यद्भुतमतिः शङ्क्यः सोयमुक्तेति यद्विटैः । तस्मिन्धीसचिवे द्वेपस्तेनाप्राप्त्यत भूभुजा ॥६७॥ युग्मम् ॥
 निवारितप्रवेशोद्य सकोपस्तमहेतुकम् । निनाय इतसर्वस्वं यादृदायुर्दरिद्रताम् ॥६८॥
 तस्य भूपतिविशेषग्रीष्मोष्मपरिशोषिणः । आप्यायं राजपुरुषा वार्तयापि न चक्रिरे ॥६९॥
 गिरं गभीरो गृह्णाति क्षमाभृद्यावत्तदप्रगाः । उक्तानुवादिनस्तावद्व्यक्तं प्रतिरक्षा इव ॥७०॥
 स तु राजविरुद्धत्वादरिद्राभ्यां न विव्यथे । गतप्रत्यूहया प्रीतः प्राप्तया हरसेवया ॥७१॥
 अथ भाव्यर्थमाहात्म्यात्पप्रथे प्रतिमन्दिरम् । राज्यं संधिमतेर्भावीत्यभुतापि सरस्वती ॥७२॥
 नाचोदिता वाक्चरतीत्याग्नेभ्यः श्रुतवाङ्मपः । ततः संभूतसंज्ञासः कारावेदमनि तं न्यर्धात् ॥७३॥

५०. ¹⁾ A₂ देव्या. ५२. ¹⁾ A₂ पतन्. ५५. ¹⁾ A₂ gloss कैमोह. —²⁾ A₂ gloss रामोह. ६०. ¹⁾ Thus A₁; A₂ योग्यतात्तम्; G योग्यतात्तम्, explained by योग्यदुयात्तो गृहीतः and subsequently corrected into योग्यता तु. —²⁾ A₂ gloss उत्पादयिष्या. ६४. ¹⁾ G आलोल. —²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ °ली. —³⁾ A₂ gloss पुत्तलिकाम्. ६५. ¹⁾ A₂ वाक्ते. ६८. ¹⁾ A₂ कोपात्तम्. ७२. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ लवम°; A₂ had explained in margin the original reading by a note which has been struck out: राज्यं सन्धिमतो (sic) भावीत्यभुतापि सरस्वती एव नवमन्दिरं पप्रथे सन्धिमतेर्वैराक्यस्य विषमपूर्वेष्टस्यपरिपोषकरूपत्वात्तवम-
 दिष्टरूपं तस्माच्चभुतवाक् अवणमभुविर्त्यैः येन च तदुपरि राजातीव क्रूरचेष्टोभूति भावः. ७३. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ सङ्कृत. —²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ व्यधात्.

- तत्र तस्योपनिगडैः पीडिताङ्गैर्विशुष्यतः । पूर्णोभूद्दशमो वर्षो भूपतेभ्यायुषोवधिः ॥७४॥
- 75 निष्पुत्रः स महीपालो मुमुर्षुर्दाहमादधे । रोगोत्थया पीडया च चिन्तया च तदीयया ॥७५॥
 ऊष्माग्निमाणा विद्वेषवह्निना ज्वलतानिहम् । न विना तद्वधं मेने भवितव्यप्रतिक्रियाम् ॥७६॥
 भाव्यर्थस्याबुधाः कुर्युर्नुपायं स्थगनाय यम् । स एवापावृतं द्वारं ज्ञेयं दैवेन कल्पितम् ॥७७॥
 दग्धाङ्गारकदम्बके विलुठतः स्तोकोन्मिषर्त्तजस्रो वेधा वह्निकणस्य शक्तिमनुलामाधानुकामो हवात् ।
 तन्निर्वोपणमिच्छतः प्रतनुते पुंसः समीपस्थिते संतापदुतंभूरिसर्पिषि घटे पानीयकुम्भभ्रमम् ॥७८॥
 अथ राजाज्ञया क्रूरैर्बधकर्माधिकारिभिः । निशि संधिमतिः भूले समारोप्य विपादितः ॥७९॥
- 80 प्रोतभूले भुते तस्मिञ्शोकशङ्कुर्महीपतेः । निरगाद्रोगभ्रमस्य पूर्वं पथात्तु जीवितम् ॥८०॥
 सप्तविंशतिवर्षेषु यानेवस्मिन्निरन्वये । प्रशान्तभूमिपालाभूत्कतिचिद्विषयानि भूः ॥८१॥
 अथ संधिमतिं बुद्ध्वा तथा व्यापादितं गुरोः । ईशानाख्यस्य हृदयं विवशं वशिनोप्यभूत् ॥८२॥
 शिरीष इव संसारे छुखोच्छेद्ये मनीषिणाम् । हन्तानृशस्यं तर्हन्तमिदं कर्मवशिष्यते ॥८३॥
 स ह्मशानभुवं प्रायादनाथस्येव भुष्यतः । कर्तुं विनयिनस्तस्य स्वोचितान्तसत्क्रियाम् ॥८४॥
- 85 तं चास्थिशेषमब्राक्षीत्कृप्यमाणं बलाक्षकैः । भूलमूलावबद्धास्थित्वावष्टम्भनिधनम् ॥८५॥
 समीरणसमाकीर्णमुण्डरन्ध्रापनिर्गतैः । ध्वनितैरनुशोचन्तमिषावस्थां तथाविधाम् ॥८६॥
 हा वत्स द्रुमुमीदृक्ते जीवाम्ययेति वादिना । तस्याकृष्यत भूलान्तःप्रोतं तेनाथ कीकसम् ॥८७॥
 वेष्टिताङ्गः शिरःशीर्णैस्तत्कवैर्धूलिधूसरैः । अनैपीत्तं स कङ्कालं वारयन्भयतो वृकान् ॥८८॥
 उचितां सत्क्रियां कर्तुं ततस्तस्य समुद्यतः । भाले विधातुलितं श्लोकमेतमवाचयत् ॥८९॥
- 90 यावज्जीवं दरिद्रत्वं दश वर्षाणि बन्धनम् । भूलस्य पृष्ठे मरणं पुनर् राज्यं भविष्यति ॥९०॥
 पादत्रयस्य दृष्टार्थः श्लोकस्यासीत्स योगवित् । द्रष्टव्ये तुर्यपादार्थप्रत्यये कौतुकान्वितः ॥९१॥
 अचिन्तयच्च संभ्रान्तः कथमेतद्भवति । उवाच च विधेः शक्तिमच्चिन्त्यां कलयन्धिरम् ॥९२॥
 तत्तत्कर्मव्यतिकरकृतः पारतन्त्र्यानुरोधात्सज्जाः सर्वे व्यवसितदण्डोन्मूलनाय प्रयत्नात् ।
 चित्रं तत्राप्युदयति विधेः शक्तिरत्यद्भुतेयं यन्माहात्म्याद्विविधघटनासिद्धयो निर्निरोधाः ॥९३॥
 मणिपूरपुरे पार्थ निहतं संमजीवयत् । फणिकन्याप्रभावेण सर्वार्थनिर्लिङ्गिभिः ॥९४॥
- 95 द्रोणपुत्रास्त्रनिर्दग्धं मातुर्गर्भे परीक्षितम् । जीवयन्कृष्णमाहात्म्याद्भाता धुर्योधिकारिणाम् ॥९५॥
 कचं भस्मीकृतं दैत्यैर्नागांस्तार्क्ष्येण भक्षितान् । पुनर्जीवयितुं को वा दैवादित्यः प्रगल्भते ॥९६॥
 इत्युक्त्वा भाविनोर्थस्य द्रष्टुं सिद्धिं समुद्यतः । तत्रैव बद्धवसतिः कङ्कालं स ररक्ष तम् ॥९७॥
 अथार्धरात्रे निर्निद्रस्तथैवाद्भुतचिन्तया । धूपाधियासमीशानो ब्रातवान्दिव्यमेकदा ॥९८॥
 उच्चण्डलाडनादण्डोदुष्टघण्टौघटाङ्कतैः । चण्डैर्दमरुनिर्घोषैर्वैर्धरं भुतवान्ध्वनिम् ॥९९॥

७७. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ °धस्य बुधाः. ७८. ¹⁾ Another hand alters this to °स्थितः. ७९. ¹⁾ A₁ °सना-
 पूर्णमु° with gloss शिरः over मुण्ड. ९०. ¹⁾ Thus A₁; A₂ पुनराजय. ९१. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ °दृष्टार्थे.—
 °) A₂ gloss चतुर्थं— °) Thus corr. by later hand from A₁ °पाशार्थे. ९२. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ कार्यमे°. ९३. ¹⁾ A₂ °उमरुघोष्येथ.
 gloss लाडना अन्तर्गता शलाका भाण्डु इति भाषया.— °) A₂ °उमरुघोष्येथ.

उद्धाटितमोरिः स ततः पितृवनावनौ । ददर्श योगिनीस्तेजःपरिवेषान्तरस्थिताः ॥१००॥
 तासां संध्रममालक्ष्य कङ्कालं चापवाहितम् । ईशानस्तां दमशानोर्वी धृतासिधकितो ययौ ॥१०१॥
 अथापश्यत्तत्कृच्छ्रः शायितं मण्डलान्तरे । संधीयमानसर्वाङ्गं कङ्कालं योगिनीगणैः ॥१०२॥
 उल्लसद्हरसंभोगवाञ्छा मण्यपदेवताः । वीरालाभास्समन्वित्य कङ्कालं तमगाहरन् ॥१०३॥
 एकमेकं स्वमङ्गं च विनिधाय क्षणादथ । कुतोऽप्यानीय पुंलक्ष्मं पूर्णाङ्गं तं प्रचक्रिरे ॥१०४॥
 अथ पुर्यष्टकं भ्राम्यदनाक्रान्ताम्यविमहम् । योगेनाकृष्य योगेह्यस्तत्र संधिमतेन्यधुः ॥१०५॥
 ततः सुप्तोत्थितं हव प्रत्तदिव्यविलेपनः । समभुज्यत ताभिः स यथेच्छं चक्रनायकः ॥१०६॥
 ईशानस्तस्य देवीनां वितीर्णाङ्गाविति पुनः । क्षपायां क्षीयमाणायां चकितः पर्यशङ्कत ॥१०७॥
 नदस्तद्रक्षया धीरः स च तत्स्थानमाययौ । तच्च योगेश्वरीचक्रं क्षिप्रमन्तरधीयत ॥१०८॥
 अथाभूयत वाक्तासां माभूवीशान भीस्तत्र । नास्त्यङ्गहानिरस्माकं वृते चास्मिन्न वञ्चना ॥१०९॥
 अस्मद्हरादिव्यवपुःसंधितः संधिमानसौ । आर्यत्वादार्यराजश्च ख्यातो भुवि भविष्यति ॥११०॥
 ततो दिव्याम्बरः सखी दिव्यभूषणभूषितः । वचन्दे संधिमानप्रहः प्राप्तपूर्वस्मृतिगुरुम् ॥१११॥
 ईशानोपि तमालिङ्गच स्वप्रेष्वपि सुदुर्लभम् । भूमिकामालम्ब्य कामिति को वक्तुमर्हति ॥११२॥
 असारं च विचित्रं च संसारं ध्यायतोर्मिथः । त्रिवेकविंशदा तत्र प्रावर्तत तयोः कथा ॥११३॥
 अथ वार्तां विदित्वेमां कुतोपि नगरौकसः । सवालवृद्धाः सामात्यास्तमेवोद्देशमाययुः ॥११४॥
 पूर्वाकृतिविसंवादाङ्गमो नायं स इत्यथ । तेजाच्छिद्यत संवादिनिखिलान्पृच्छता यचः ॥११५॥
 अर्थनां शासितुं राष्ट्रं पौराणामपराजकम् । सोन्वमन्यत कृच्छ्रेण निःस्पृहः शासनादुरोः ॥११६॥
 प्रापय्योपवनोपातं तं दिव्याकृतिशोभिनम् । सतूर्ध्वं क्षापयामासुरभिषेकाम्बुभिर्हिजाः ॥११७॥
 नवराजोचिततारे न स शिक्षामपैक्षत । वृष्टकर्मा समस्तास्तु निस्तुषाः प्रक्रिया व्यधात् ॥११८॥
 स राजोचितनेपथ्यः पौराशीर्षोऽशोभिनीम् । सौधोन्मिषल्लजवर्षी ससैन्यः प्राविशत्पुरीम् ॥११९॥
 तस्मिन्विरजसि प्राज्यमाक्रामति नृपासनम् । आचक्राम प्रजा व्यापन्न दैवी न च मानुषी ॥१२०॥
 अहरन्हृदयं तस्य शृङ्गारहितविभ्रमाः । नितम्बिन्यो वनभुवः शमिनो न तु योषितः ॥१२१॥
 वनप्रसूनसंपर्कपुण्यगन्धैस्तपस्विनाम् । कर्पूरधूपसुरभिः करैः स्पृष्टः स विप्रिये ॥१२२॥
 भूतेशवर्धमानं शत्रुविजयेशानपश्यतः । नियमो राजकार्येषु तस्याभूत्प्रतिवासरम् ॥१२३॥
 हरायतनसोपानक्षालनाम्भः कणाञ्चितैः । संस्पृष्टः पवनैः सोभूदानन्दास्पन्दविमहः ॥१२४॥
 पूर्वपूजापनयने निराडम्बरसुन्दरः । तेनैव द्रष्टुमज्ञायि क्षपितो विजयेश्वरः ॥१२५॥
 लिङ्गपीठलुठत्क्षानकुम्भाम्भःक्षोभभूर्ध्वनिः । शयानस्याप्यभूत्तस्य वल्लभो वल्लकीद्विषः ॥१२६॥

१००. ^१) A₂ gloss तमोरिः शङ्ख इति भाषया. १०१. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ मध्यमवे; A₂ in margin मध्यमवेन ताः इत्य-
 न्यादर्थे.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ तमुपाहरन्. १०४. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ ततो.—^२) Thus corr.
 by A₃ from A₁ पुंलिङ्गः. १०५. ^१) Thus corr. by A₁ from भ्राम्यन्मना.—^२) A₃ योगिन्यः. १०६. ^१) न supplied by A₃.
 १०७. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ ईशानतस्य. ११०. ^१) A₃ राजा. १११. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ ससैन्यां.
 १२१. ^१) A₃ gloss शृङ्गेषु अरहितः न इत्यन्तः शीनां पक्षिणां अतः अमणं याभिः ताः.—^२) A₃ gloss शान्तस्व. १२५. ^१) Thus corr. by
 A₃ from A₁ निजडः.

शिवलिङ्गसहस्र

प्रमादात्

शिवलिङ्गसहस्रं ताडितैर्बभौ । तस्य माहेश्वरी पर्वदिव भूमिपतेः सभा ॥१२७॥

प्रतिष्ठाकर्मणि प्रभोः । प्रतिष्ठा प्रत्यहं तस्य नाभूद्विघटिता क्वचित् ॥१२८॥

130

सभाम् दनिष्पत्तौ शिलामुत्कीर्य कल्पिता । सहस्रलिङ्गी तद्भृत्यैः सर्वतोऽपि दृश्यते ॥१२९॥

तासु तासु स वापीषु लिङ्गव्याजादरोपयत् । स्वपुण्यपुण्डरीकानां जन्मनेक्षपरंपराम् ॥१३०॥

स्थाने स्थाने जलान्तश्च बहुसंख्यैर्निवेशितैः । अनयन्नर्मदाभङ्गिः शिवलिङ्गैस्तरङ्गिणीः ॥१३१॥

प्रतिलिङ्गं महामामाः प्रत्यपाद्यन्त तेन ये । पर्वदामश्च तज्जोगः कालेनान्तर्धिमागतः ॥१३२॥

अकरोत्स महाहर्म्यैर्महालिङ्गैर्महावृषैः । महात्रिशूलैर्महतीं महामाहेश्वरो महीम् ॥१३३॥

कृत्वा संधीश्वरं देहसंधानपितृकानने । ईशानस्य गुरोर्नोष्ठा व्यधादीशेश्वरं हरम् ॥१३४॥

135 थेदां च भीमादेवीं च देशांधान्याम्पदेपदे । स मत्प्रतिमालिङ्गैर्हर्म्यैर्नित्ये महार्घताम् ॥१३५॥

स्वयंभूमिश्च तीर्थं च पूतं भक्तिविभूषितं । स एव भोक्तुमक्षासीत्पार्श्वः कश्मीरमण्डलम् ॥१३६॥

ज्ञातस्य निर्झराम्भोभिः पुष्पलिङ्गार्चनोत्सवैः । राजस्तस्य वनोर्वेषु मासः पुष्पांकरो ययौ ॥१३७॥

स चातिरम्यः काश्मीरो मीष्मस्त्रिदिवदुर्लभः । हिमलिङ्गार्चनैः प्रायाइनान्तेषु कृतार्थताम् ॥१३८॥

कुष्माञ्जण्डरुद्राशाः प्राप्य पुष्करिणीतटीः । लक्ष्मीसखः स खण्डेन्तुचूडध्यानपरोभवत् ॥१३९॥

140 नीलोत्पलवतीर्वापीरगस्त्योदयनिर्विषाः । अवगाह्य हरार्चोभिः शरदं निर्विवेश सः ॥१४०॥

साधं तपोधनैस्तैर्भजतो जागरोत्सवान् । तस्याभूवन्भुवो भर्तुरमोघा माघरात्रयः ॥१४१॥

अत्यद्भुतं राज्यलाभमित्ये सकलयन्कृती । पञ्चाशत् त्रिवर्षेणामस्यकामस्त वत्सरम् ॥१४२॥

शमस्यसनिनस्तस्य राज्यकार्याण्यपश्यतः । तस्मिन्काले प्रकृतयो विरागं प्रतिपेदिरे ॥१४३॥

अन्वैष्यत नृपस्ताभिः कश्चिद्राज्याय शुभुवे । राजपुत्रो जिगीषुश्च श्रीमान्यौघिष्ठिरे कुले ॥१४४॥

145 जुगोप गोपादित्याख्यं कश्मीरेन्द्रजिगीषया । युधिष्ठिरपौत्रं हि गान्धाराधिपतिस्तदा ॥१४५॥

वसन्नप्राप्तसाम्राज्यः स तत्र तनयं क्रमात् । अवाप लक्ष्मणैर्दिव्यैरमोघं मेघवाहनम् ॥१४६॥

स तत्र पितुरादेशाद्वैष्णवान्वयजन्मनः । राष्ट्रं प्राग्ज्योतिषेन्द्रस्य ययौ कन्यास्वयंवरे ॥१४७॥

तत्र तं वारुणं छत्रं छायाया राजसंनिधौ । भेजे वरस्रजा राजकन्यका चामृतप्रभा ॥१४८॥

तेन तस्य निमित्तेन वृद्धिमागामिनीं जनाः । भजानस्रभुवाहस्य पाश्चात्येनेव वायुना ॥१४९॥

150 राजा हि नरकेणैतद्वरुणादुष्णवारणम् । आनीतमकरोच्छायां न विना चक्रवर्तिनम् ॥१५०॥

तमन्तिकं पितुः प्राप्तं पत्न्या लक्ष्म्या च संश्रितम् । भुवा निमन्त्रयामासुर्मन्त्रिणो वंशयोग्यया ॥१५१॥

अथार्यराजो विज्ञाय स्वराज्यं भेदजर्जरम् । प्रतिक्रमे न शक्तोपि तस्मै तु त्यक्तमुत्सुकः ॥१५२॥

अविन्तयच्च सत्यं मे संप्रीतो भूतभावनः । सिद्धिविघ्नानमूनीर्धानपाकर्तुं समुद्यतः ॥१५३॥

कृत्ये बहुनि निष्पाद्ये भ्रमात्कौसीर्यमाभयन् । प्रावृषीवाध्वगो दिष्ट्या मोहितोऽस्मि न निद्रया ॥१५४॥

155 स्वकाले त्यजता लक्ष्मीं विदुक्तां बन्धकीमिव । इवनिर्वासनव्रीडा दिष्ट्या नासाविता मया ॥१५५॥

१३०. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ 'पुण्डरीकाक्षज'. १३४. ¹⁾ The aksharas अरे supplied by A₂ in space left by A₁.—
²⁾ A₂ gloss ईशभाडु इति प्रसिद्धस्यले. १३६. ¹⁾ A₂ 'विशेषतः.—' Thus A₂; A₁ 'प्राड्य'.—²⁾ Thus corr. by later hand from A₁ 'काश्मीर'. १३९. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ 'वृद्धाध्या'. १४५. ¹⁾ Thus corr. by A₁ from 'रक्षाख्यः'. १४६. ¹⁾ Thus A₂; A₁ वसन्नपास्तसा. १४७. ¹⁾ A₂ जुवा. १५४. ¹⁾ A₂ glosses आलस्यम् and—'न कर्म कौसीर्य'.—²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ 'अवम'. १५५. ¹⁾ Thus A₁; A₂ स्वकुले.—²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ सरस्ताम्.

शैलूषस्येव मे राज्यरङ्गेस्मिन्वल्गतधिरम् । निर्व्यूढमपि वैरस्य दिष्ट्या न प्रेक्षका गताः ॥१५६॥
 दिष्ट्या सदैव वैमुख्यमुच्चैरुद्दोषयञ्जिभयः । त्यागक्षणे न भीतोस्मि विकृत्यन इवाहवे ॥१५७॥
 इति संश्रितयज्ञतः सर्वत्यागोन्मुखो नृपः । मनोराज्यानि कुर्वाणो दरिद्र इव पिप्रिये ॥१५८॥
 अन्येषुः प्रकृतीः सर्वाः संनिपत्य सभान्तरे । ताभ्यः प्रत्यर्पयन्त्यासमिव राज्यं स्वरक्षितम् ॥१५९॥
 उज्झितं स्वेच्छया तच्च प्रयत्नेनापि नाशकत् । तं स्वीकारयितुं कश्चित्फणीन्द्रमिव कञ्चुकम् ॥१६०॥ 160
 अर्चालिङ्गमुपादाच्च सोऽथ प्रायादुदङ्मुखः । धौतवासा निरुष्णीषः पञ्चामेव प्रजेश्वरः ॥१६१॥
 तस्य पार्ष्णिपितृदृशो व्रजतो मौनिनः प्रभोः । पन्थानं जगृहुः पौरां निःशब्दज्वदज्वः ॥१६२॥
 स विलङ्घितगव्यूतिरुपविश्य तरोरधः । जनमेकैकमुद्रात्पं न्यवर्तयत सान्त्वयन् ॥१६३॥
 पथि शिखरिणां मूले मूले विलम्ब्यजहज्जनान्मितपरिकरो गच्छन्मूर्ध्वं क्रमात्समदृश्यत ।
 गहनवसुधाः संपूर्योच्चैर्ब्रजन्स निजास्पदाद्भ्य इव विनिर्यातः स्तोत्रैः कृतानुगमो जलैः ॥१६४॥
 निःशेषं निकटास्त लोकमटवीमध्ये निरुन्धन्पदं शोकावेदसबाष्पगद्गदपदं संमान्य चोत्सार्य च ।
 भूर्जत्वक्परिरोधमर्मरमरास्त्रिभ्राणसिद्धाध्वगभ्रेणीमौलिमणिप्रभोज्ज्वलगुहागेहं जगाहे वनम् ॥१६५॥ 165
 अथ वनसरसीतटद्वुमाधः पुटकघटोदरसंभृताम्बुपूराम् ।
 वसन्तिमकृत वासरावसाने शुचिरुपसृज्यकल्पितोच्चतल्पाम् ॥१६६॥
 शुङ्गासक्तसितातपाः शत्रुलितच्छायाभुवः शाश्वलैरुत्कुलामलमक्षिकातलमिलत्सुप्रव्रजस्त्रीजनाः ।
 सध्वाना वनपालवेणुरंगितोन्मिधैः प्रपाताम्बुभिः भ्रान्तं दृक्पथमागतास्तमनयन्निद्रामबूराद्रयः ॥१६७॥
 वनकरिरसितैः पदे पदे स प्रतिभटतां पटहध्वनेर्धधनैः ।
 अमनुत रटितैश्च कर्करेटोः परिगलितां गमनोन्मुखस्त्रियामाम् ॥१६८॥
 अन्येषुर्विधिवदुपास्य पूर्वसंध्यामासत्ते नलिनसरस्यपास्तनिद्रः ।
 क्षमापालः परिचितसोदशम्बुतीर्थे नन्दीशाधुपितमवाप भूतभर्तुः ॥१६९॥
 नन्दिक्षेत्रे त्रिभुवनगुरोः सोपतस्तत्र यावत्तस्थौ तावत्स्वयमभिमतावाप्रये जायते स्म ।
 भस्मस्मेरः सुघटितजटाजूटबन्धोक्षस्त्री रुद्राक्षाङ्गो जरढमुनिभिः सस्पृहं वीक्ष्यमाणः ॥१७०॥ 170
 भ्रात्र्यङ्ग्रीकण्ठदत्तव्रजजनितमहासन्क्रियो भैक्षहेतोर्भिक्षदानोद्यतास्तु प्रतिमुनिनिष्ठयं संभ्रमात्तापसीषु ।
 वृक्षैर्भिक्षाकपाले शुचिफलकुण्डमभ्रेणिभिः पूर्यमाणे मान्यो वैराग्ययोगेऽयनुपनतपरमार्थनालाघवोभूत् ॥१७१॥
 ६ ॥ १७१ ॥ आहितः ४३ ॥ ग्रं ५४३ ॥
 इति श्रीकाश्मीरिकमहायान्यश्रीचण्डकप्रभुसूनुः कर्तृणस्य कृतौ राजतरङ्गिण्यां द्वितीयस्तरङ्गः ॥
 शतद्वये वत्सराणामष्टाभिः परिवर्जिते । अस्मिन्द्वितीये व्याख्याताः षट्प्रख्यातगुणा नृपाः ॥

१५६. ¹) Thus A₁; the v. l. of A₂ निर्व्यूढमपि has been struck out again; G R निर्व्यूढमपि. १६०. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ तं च. १६४. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ स्तोत्रानुगमो. १६५. ¹) Thus A₃; A₁ निरुन्धन्पदं.—
²) Thus corr. by later hand from A₁ भूर्जत्वक्.—³) Thus corr. by A₃ from A₁ मज्जर.—⁴) The *akshara* लि supplied by A₃ in space left by A₁.—⁵) The gloss अनेमजोयो, written by A₄ at the foot of the page, probably refers to this word.
 १६७. ¹) Thus corr. by A₁ from A₂ शाश्वलैरुत्कुलामलं; the latter reading repeated in margin by A₃.—²) Thus G *see manu* and P; A R C पालरेणु.—³) A₃ gloss पर्वताः. १६८. ¹) A₃ वनहरि.—²) Thus corr. by later hand from A₁ वनेर्ध.—
 १७०. ¹) A₁ शुचिफलकुण्डं; supplemented as above by A₂. १७१. ¹) A₃ भ्रात्र्यङ्ग्री.—²) Thus corr. by A₃ from A₁ योग्या.
³) A₁ writes 'चयनुपनत', with figures indicating transposition.

॥ तृतीयस्तरङ्गः ॥

- मुञ्चेभाजिनमस्य कुम्भकुहरे मुक्ताः कुचाभोचिताः किं भालज्वलनेन कज्जलमतः स्त्रीकार्यमक्ष्णोः कृते ।
 संधाने वपुर्धयोः प्रतिवदन्नेवं निषेधेप्यहेः कर्तव्ये प्रिययोत्तरानुसरणोद्युक्तो हरः पातु वः ॥१॥
 अथोल्लसत्पृथुभाषमानिन्युर्मेषवाहनम् । गान्धारविषयं गन्धा सचिवाधिष्ठिताः प्रजाः ॥२॥
 रक्तप्रजस्य भूभर्तुः पश्चाद्लोकानुरञ्जनम् । तस्याज्ञायि जनैर्धौतक्षौमक्षालनसंनिभम् ॥३॥
 स पुनर्वीधिसत्त्वानामपि सत्त्वानुकम्पिनाम् । वर्यामुदात्तचरितैरत्वशेत महाशयः ॥४॥
 5 तस्याभिषेक द्वाज्ञां धारयन्तोधिकारिणः । सर्वतोमारमर्यादापटहानुदर्शयन् ॥५॥
 कल्याणिना प्राणिवधे तेन राश्रासिचारिते । निष्पापां प्रापिता वृत्तिं स्वकोशास्तौनिकादयः ॥६॥
 तस्य राज्ये जिनस्येव मारविद्वेषिणः प्रभोः । क्रतौ घृतपशुः पिष्टपशुर्भूतबलावभूत् ॥७॥
 स मेषवपनामानमप्रहारं विनिर्ममे । मयुष्टग्रामकृत्युण्यज्येष्ठं मेषमठं तदां ॥८॥
 भोगाय देह्यभिभूणां वल्लभास्यामृतं प्रभा । विहारमुच्चैरमृतं भवनाख्यमकारयत् ॥९॥
 10 देशैकदेशाद्धोर्नामः प्राप्तस्तस्याः पितुर्गुरुः । स्तुन्यां तद्भाषया प्रोक्तो लोस्तोन्पास्तूपकार्यकृत् ॥१०॥
 चक्रे नडवने राज्ञो यूकदेव्यभिधा वधूः । विहारमद्भुताकारं सपत्नीस्पर्धयोद्यता ॥११॥
 अर्धे यद्विषयः शिक्षाचारास्तत्रार्पितास्तया । अर्धे गार्हस्थ्यगर्भाश्च सस्त्रीपुत्रपशुस्त्रियः ॥१२॥
 अथेन्द्रदेवीभवनमिन्द्रदेव्यभिधा व्यधात् । विहारं सचतुःशालं स्तूपं भूप्रियापरा ॥१३॥
 अन्याभिः स्वादनासम्मापमुखाभिर्निजाख्यया । देवीभिस्तस्य महिता विहारा बहवः कृताः ॥१४॥
 15 अर्थाक्कालोद्भवस्यापि राज्यकालोऽस्य भूपतेः । न्यकृतदिनृपोदन्तैर्वृत्तान्तैरद्भुतोभवत् ॥१५॥
 स बहिर्विहरञ्जातु भूमृद्गीतैरुदीरितम् । चौरश्चौरोयमित्यारादशृणोत्क्रन्दितुध्वनिम् ॥१६॥
 कः कोत्र बध्यतां चौर इत्युक्ते तेन सकुधा । शशामाक्रन्दितध्वानो न च चौरौ व्यभाव्यत ॥१७॥
 पुनर्द्वित्रैर्द्विस्तस्य निर्गतस्याप्रतस्ततः । अभवन्नभयार्थिन्यो द्वित्रा दिव्यप्रभाः स्त्रियः ॥१८॥
 ताः संभ्रुतेप्सितास्तेन रुद्धाश्चैनः कृपालुना । अभ्यभाषन्त सीमन्तपुञ्जिताञ्जलयो वचः ॥१९॥
 20 देव दिव्यप्रभावेण भुवने भवता धृते । अपरस्माद्भयं जातु कस्य स्यात्कण्ठानिधे ॥२०॥
 तदानीं तोयदा भूत्वा छादयन्तो नभस्तलम् । अकाण्डकरकापातशङ्किभिः कार्ष्णिकैर्मृषा ॥२१॥
 पक्षशालिवनस्त्रीतिरेक्षाक्षुभितमानसैः । नागास्त्वल्कोपस्तरम्भभूमितां गमिताः प्रभो ॥२२॥

१. ¹⁾ A₁ gloss इमस्य. २. ¹⁾ A₁ gloss अमारः अहिता. ८. ¹⁾ A₁ °ज्येष्ठो. —¹⁾ A₁ तथा. ९. ¹⁾ Thus A₁; A₁ चैव्य.
 १०. ¹⁾ Thus A₁, corr. by later hand into देशैक°. —²⁾ A₁ स्तुन्या. ११. ¹⁾ A₁ वृत्त°. १४. ¹⁾ A₁ gloss नृपस्त्रीभिः.
 २२. ¹⁾ A₁ °स्फाति°. —²⁾ A₁ भूमि ते.

- अथापद्यत्तथाभूतः कंचिद्विद्याकृतिं पुरः । न चण्डिकां न तं वध्यं न किरातं न दारकम् ॥५२॥
 स तं दिव्यस्तदावादीन्मां त्वं सत्त्ववशीकृतम् । विद्धि मध्यमलोकेन्दो वरुणं कवणानिधे ॥५३॥
 यदेतत्त्वामुपास्तेषु छन्नं तन्मत्पुरात्पुरा । महाबलोहरद्वीमः पुराणभ्रशुरस्तव ॥५४॥
 55 रसातलैकतिलकं भाहास्यवदिदं विना । उपद्रवाः प्राणहराः पौराणां नः पदे पदे ॥५५॥
 तदिदं प्रामुका मेन त्वदीदृशं परीक्षितुम् । कांक्ष्यमय मायेयं निरमायि मयेदृशी ॥५६॥
 त्वदादिर्यो व्यभाज्जन्तुस्यसूनुकुलात्मजः । प्रायश्चित्तममारेण चरसीव तदेनसः ॥५७॥
 भयस्पृहाजनकयोर्धरणीधारणोचिते । शेषदेहे विषोद्गारफणारत्नौघयोरिव ॥५८॥
 तमः प्रकाशादहोस्तेजःक्रान्तदिगन्तरे । उर्वर्धुधे धूमजालज्वालापल्लवयोरिव ॥५९॥
 60 क्रमाप्यायक्रियाभाजो रुद्धतेजस्विमण्डले । प्रावृद्धयोदृच्छेक्षि संतापासारयोरिव ॥६०॥
 द्वयोरालोकितं चित्रं जन्मैकस्मिन्महाकुले । तस्य त्रिकोटिहन्तुश्च तद्वर्तिसस्य च प्रभोः ॥६१॥ चक्रलकम् ॥
 नम्रः सम्राडयैव स वदतो यादसां प्रभोः । चकार पूर्जां स्तोत्रेण छेष्टं च कृताञ्जलिः ॥६२॥
 तं च स प्रतिगृह्णन्तं प्रणयादुष्णवारणम् । जगाद् गुणिनामग्यो वरुणं धरणीधरः ॥६३॥
 कल्पद्रुमाश्च सन्तश्च नार्हन्ति समशीर्षिकाम् । अर्थिनां प्रार्थिताः पूर्वे कलस्यन्त्ये स्वयं वतः ॥६४॥
 65 अवालम्बिष्यत छन्नं कथं नः पुण्यपण्यताम् । तत्प्रायश्चित्तं न चेदातोपकृतये भवान् ॥६५॥
 वदान्यः संविभाग्येभ्यः पूर्णं कुर्यादनुग्रहम् । छायाप्याययन्दर्शात्कलान्यपि महीरुहः ॥६६॥
 तदेवं विहितोदात्तसंविभागाभिचोदितः । जनोयं भगवन्किञ्चिद्दूरं प्रार्थयते परम् ॥६७॥
 वशीकृत्येयं पृथिवीं कृत्स्नां भवदनुग्रहात् । जेतुं द्वीपान्कथ्यतां तु युक्तिः पाथोभिलङ्घने ॥६८॥
 इत्यर्धमानोकथयद्भूमिपालं जलेश्वरः । तितीर्षी भवति स्तम्भं नीयतेम्भो मयाम्बुधेः ॥६९॥
 70 ततो महान्प्रसादोयमित्युक्ते पृथिवीभुजा । तिरोबभूव भगवान्वरुणः सोष्णवारणः ॥७०॥
 अन्येषुर्वस्मयस्मेरैर्बलैः सीमन्तयञ्जलम् । प्रभावस्तम्भितक्षोभं प्रोत्ततारं स वारिधिम् ॥७१॥
 गुणरत्नाकरः दौलं स रत्नाकरशेखरम् । वानारत्नाकरं सैन्यैरादरोहाय रोहणम् ॥७२॥
 तत्र तालीतखनच्छायाध्यासितसैनिकम् । प्रीत्या लङ्काधिराजस्तमुपतस्थे विभीषणः ॥७३॥
 समागमः स भुभुभे नरराक्षसराजयोः । वन्दिनादांभुतान्योन्यप्रथमालापसंभ्रमः ॥७४॥
 75 अथ रक्षःपतिलङ्कां नीत्वालंकरणं क्षितेः । भमर्त्यसुलभाभिस्तं विभूतिभिरुपाचरत् ॥७५॥
 यदासीत्पिशिताशा इत्यन्वर्थं नाम रक्षसाम् । तदा तदाज्ञामहणे प्रापि तद्रूढिशब्दताम् ॥७६॥
 रक्षःशिरःप्रतिच्छन्दैः स्थिरप्रणतिसूचकैः । सनाथशिखरान्प्रादात्तस्मै रक्षःपतिर्ध्वजान् ॥७७॥
 पाराद्वारिनिधेः प्राप्ताः कश्मीरेष्वधुनापि ये । राज्ञां यात्रासु निर्यान्ति ह्यस्त्यताः पारध्वजाः पुरः ॥७८॥
 इत्यमाराक्षसकुलं प्राणिर्हिसां निषिध्य सः । स्वमण्डलं प्रति कृती न्यवर्तत नराधिपः ॥७९॥

५७. ¹) The *aksharas* न्वसूनुकु and मारेण चरसीव तदेनसः supplied by A₂ in spaces left by A₁. ५८. ¹) भयस्पृ-
 हाजन supplied by A₂, as above. ६५. ¹) स supplied by A₂. ६६. ¹) Emended; A R G वदन्त्यः—²) A₁ gloss अर्ध-
) Thus corr. by A₂ from A₁ दध्यात्. ६७. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ तद्वयं. ७१. ¹) Thus A₁; A₂ जलं. ७४. ¹) स
 supplied by A₂.—²) न्योन्य supplied by A₂ in space left by A₁. ७७. ¹) A₁ gloss प्रतिमाभिः.

ततः प्रभृति तस्याद्या सार्वभौमस्य भूपतेः । हिंसाविरतिरूपा सा न कैश्चिदुदलङ्घ्यते ॥८०॥ 80
 क्षुद्रैरुध्वादिभिर्नाच्छ सिंहाद्यैर्गहने न च । न ह्येनप्रमुखैर्योसि तद्राज्ये जन्तवो हताः ॥८१॥
 अतिक्रामति कालेऽपि शोकाकुलो हिजः । पुत्रं गदार्तमादाय हारिं चक्रन्द भूपतेः ॥८२॥
 दुर्गया प्रार्थितं राजन्पश्चाद्धारं विनैष मे । अनन्यसंततेः सनुज्वरेणाद्य विपद्यते ॥८३॥
 यद्यहिंसापहेणेनं क्षितिपाल न रक्षसि । एतद्विपत्तौ तत्कोन्यो निमित्तं प्रतिभाति मे ॥८४॥
 निर्णयो वर्णगुह्या स्वयैवैष प्रदीयताम् । ब्राह्मणस्य पशोर्वा स्यात्पाणानां कियदन्तरम् ॥८५॥ 85
 तपःस्थानपि ये जघुर्ब्राह्मणप्राणलब्धये । हा मातस्तेधुना भूमे प्रजापालास्तिरोहिताः ॥८६॥
 इति ब्रुवति साक्षेपं शोककक्षाक्षरं हिजे । आपन्नार्तिहरो राजा विरमेवं व्यचिन्तयत् ॥८७॥
 न बध्याः प्राणिन इति प्राङ्गुया समयः कृतः । विप्राग्रिमपि किं कुर्यां सं प्रतिज्ञातविश्रवम् ॥८८॥
 निमिच्छीकृत्य मामद्य विपद्येत हिजो यदि । तत्राप्यत्यन्तपापीयानर्थः संकल्पविश्रवः ॥८९॥
 नैति मे संशयभ्रान्तमेकपक्षावलम्ब्यम् । संभेदावर्तपतितं प्रह्वनमिव मानसम् ॥ ९०॥ 89
 तत्स्वदेहोपहारेण दुर्गां तोषयतां मया । प्रतिज्ञया समं न्याय्यं रक्षितुं जीवितं हयोः ॥९१॥
 इति स्तब्धस्त्व ह्यचिरं देहदानोद्यतो नृपः । श्वः प्रियं तव कर्तास्मीत्युक्त्वा विप्रं व्यसर्जयत् ॥९२॥
 क्षपायां क्षमापत्तिमद्य स्वमुपाहर्तुमुद्यतम् । निषिध्य दुर्गां व्यधित प्रकृतिस्य हिजन्मजम् ॥९३॥
 इत्याद्यद्यतनस्यापि चरितं तस्य भूपतेः । पृथग्जनेष्वसंभाव्यं वर्णयन्तस्त्रयामहे ॥९४॥
 अथवा रचनानिर्दिशेषमार्गेण वर्त्मना । प्रस्थितां नानुदन्धन्ति श्रोतृचित्तानुवर्तनम् ॥९५॥ 95
 तस्मिन्मस्तंगते भुक्त्वा क्षमां चतुस्त्रिंशत् समाः । अनादित्यमिवाशेषं निरालोकमभूज्जगत् ॥९६॥
 अथ क्षमाभृद्भरक्षं क्षमां श्रेष्ठसेनस्तदात्मजः । आहूः प्रवरसेनं यं तुच्छीनं चाञ्जना जनाः ॥९७॥
 देःस्तम्भसंभृतासक्तौ कृपाणमपिदर्पणे । संक्रान्तेष्वोन्मुखी यस्य भुवनश्रीर्व्यभाष्यत ॥९८॥
 समातृचक्रं निर्माय यः पूर्वं प्रवरेश्वरम् । पुण्याः पुराणाधिष्ठाने प्रतिष्ठा विविधा व्यधात् ॥९९॥
 गृहाङ्गनमिव क्षोणीं गणयन्वशवर्तिनीम् । त्रिगर्तीर्वीं माममध्ये प्रवरेशाय यो ददौ ॥१००॥ 100
 ईशो नृपाणां निःशेषक्षमाकेदारकुटुम्बिनाम् । स सुमास्त्रिंशत् भूभृदनिस्त्रिंशशायोभवत् ॥१०१॥
 हिरण्यतोरमाणाख्यौ व्यधत्तमथ तस्त्रुतौ । साम्राज्ययुवराजत्वभाजने रञ्जनं क्षितेः ॥१०२॥
 बलाहतानां प्राचुर्यं त्रिनिवार्यासमञ्जसम् । तोरमाणेन दीक्षाराः स्वाहताः संप्रवर्तिताः ॥१०३॥
 मामवशाय राशेव कस्मादेतेनं बलिपतम् । इति तं पूर्वजो राजा क्रोभनो बन्धने व्यधात् ॥१०४॥
 चिरस्थितित्यक्तभुचस्तत्र तस्याञ्जनभिधा । ऐक्षन्नाकस्यात्मजा राशी व्रजेत्रस्यास्त गुर्विणी ॥१०५॥ 105
 आसन्नप्रसवा भर्त्रा सा वपर्तिनं बोधिता । सुतं प्रविष्टा प्रासोष्ट कुलालनिलये क्वचित् ॥१०६॥
 स कुम्भकारगेहिण्या काक्येव पिकशावकः । पुत्रीकृतो राजपुत्रः पर्याप्तं पर्यवर्धत ॥१०७॥

८०—८१. ^{१)}—^{१)} These two verses have been supplied in margin by A₃. ८३. ^{१)} A₃ राजसुपहारं. ८६. ^{१)} A₃ प्राण्या-
 स्मि समकल्पयम्. ९९. ^{१)} This verse is supplied by A₃ in margin.—^{२)} A₃ gloss जमाः. १००. ^{१)} Thus A₃; A₁ सख्ये
 १०३. ^{१)} Thus A₃; G R Edd. बाला.—^{२)} A₃ gloss स्वर्णमया रजतसाम्रमयाश्च.—^{३)} A₃ gloss स्वाहताः स्वनामाक्षरमुद्राङ्कयामेन
 आहताः संप्रवर्तिताः व्यवहारविषयाः कक्षाः. १०४. ^{१)} A₃ gloss तोरमाणेन. १०६. ^{१)} A₃ gloss वपर्तिनं सलङ्गमेन.

- जनयिष्याः कुलाल्याश्च रक्षिष्या विदितोभवत् । रत्नसूतेर्भुजंग्याश्च प्रच्छन्न इव शेषधिः ॥१०८॥
 पौत्रः प्रवरसेनस्य गिरा मातुर्नृपात्मजः । पैतामहेन नादैव कुलाल्या ख्यापितोभवत् ॥१०९॥
 110 वर्धमानः स संपर्के न सेहे सहवासिनाम् । तेजस्विमैश्वरीरसिकः शिशुः पद्म इवाम्भसाम् ॥११०॥
 तं कुलीनैश्च भूरैश्च विद्याविज्जिश्च दारकैः । धन्वीतमेव ददृभुः क्रीडन्तं विस्मयाज्जनाः ॥१११॥
 स्ववृन्दस्यात्युदारौजां राजा चक्रे स दारकैः । मृगेन्द्रशावः क्रीडज्जिर्वने बालमृगैरिव ॥११२॥
 संविभेजेनुजमाह वशीचक्रे च सोर्मकान् । भराजोचितमाचारं नैव क्वचिदसेवत् ॥११३॥
 भाण्डादि कर्तुं मृत्पिण्डं कुम्भकारैः समर्पितम् । स्वीकृत्य चक्रिरे तेन शिवलिङ्गपरंपराः ॥११४॥
 115 तथा साधयेचर्यः स क्रीडञ्जातु व्यलोकयत् । मातुलेन जयेन्न्नेण सादरं चाभ्यनन्द्यत् ॥११५॥
 आवेशमानं शिशुभिस्तं जयेन्न्नेयमित्यसौ । भूपालसत्सावहेलं पश्यन्नन्वपहीदिव ॥११६॥
 संभाव्य सत्त्वाष्टम्भात्तमसामान्यवशजम् । सादृश्याद्गिनीभर्तुर्भणिनेयमशङ्कत ॥११७॥
 सत्वरस्तत्त्वजिज्ञासारसेनानुससार तम् । प्राप्तस्तद्गृहमौत्सुक्यात्स्वसारं च व्यलोकयत् ॥११८॥
 सा स चान्योन्यमुन्मन्यु पश्यन्तौ भ्रातरौ विरात् । निःश्वासद्विगुणोष्माणि मुहुरक्षुण्यमुच्चताम् ॥११९॥
 120 कुलाल्या दारको मातः कावेताविति पृष्टवान् । अकथ्यतेत्यं वत्सेषा मातायं मातुलश्च ते ॥१२०॥
 पितुर्बन्धेन सक्रोधं तं कालापेक्षयाक्षमम् । शिक्षयित्वा जयेन्न्नेयं कार्यशेषाय निर्ययौ ॥१२१॥
 उत्पिञ्जोत्पादनासज्जे तस्मिन्भ्रात्रा यदृच्छया । बन्धास्यक्तो नृतरणिस्तोरमाणोस्तमाययौ ॥१२२॥
 निवार्य मरणोद्योगं मातुर्निर्वेदखेदितः । ययौ प्रवरसेनोय तीर्थीस्तुक्यादिगन्तरम् ॥१२३॥
 रक्षित्वा दशमासोनाः क्षमामेकत्रिंशतिं समाः । तस्मिन्क्षणे हिरण्योपि शान्तिं निःसंततिर्ययौ ॥१२४॥
 125 तत्रानेहस्युज्जयिन्यां भीमान्हर्षापराभिधः । एकच्छन्नधकृवतीं विक्रमादित्य इत्यभूत् ॥१२५॥
 भूपमद्भुतसौभाग्यं श्रीवर्द्धरभसाभजत् । विहाय हरिबाहुंश्च चतुरः सागरांश्च यम् ॥१२६॥
 लक्ष्मीं कृत्वोपकरणं गुणे येन प्रवर्धितं । श्रीमत्सु गुणिनोद्यापि तिष्ठन्त्युदुरकन्धराः ॥१२७॥
 म्लच्छोच्छेद्य वस्तुधां हरेरेवतरिष्यतः । शकान्विनारय येनादौ कार्यभारो लघूकृतः ॥१२८॥
 नानादिगन्तराख्यातं गुणवत्सुलभं नृपम् । तं कविर्मातृगुप्ताख्यः सर्वोत्थानस्थमासदत् ॥१२९॥
 130 स गम्भीरस्य भूभर्तुरनुभावं महाद्भुतम् । विविधास्थानसंवृद्धस्तस्याभ्यूष्य व्यचिन्तयत् ॥१३०॥
 सोयमासादितः पुण्यैः क्षोणिपालो गुणिप्रियः । परभागोपलम्भाय पूर्वमुष्य महीभुजः ॥१३१॥
 यस्मिन्नाजनि तत्त्वज्ञैः सूरिभिः संभृतभुतैः । नाञ्जलिर्दीयते जातु मानाय च गुणाय च ॥१३२॥
 भङ्गचामुष्मिन्विदधती स्वाभिप्रायप्रकाशनम् । वैदग्ध्यवन्ध्यातां मैति बुद्धिः कुलवधूरिव ॥१३३॥
 खिलीकृतखलालापे युक्तायुक्तविवेक्तरि । नायाति सेव्यमानेस्मिन्स्वगुणोनर्थकारिताम् ॥१३४॥
 135 अनामुवज्जिः सावद्यदुर्विद्यसमशीर्षिकाम् । जीवन्मरणमस्याग्रे गुणिभिर्नानुभूयते ॥१३५॥

१०८. ^{१)} A₃ gloss भूमेः. ११२. ^{१)} A₃ gloss अतिशयेन उदारं भोजः यस्य. ११३. ^{१)} Thus corr. by later hand from A क्रिन्वि. ११६. ^{१)} A₃ gloss प्रवरसेनः. १२२. ^{१)} Thus A₁; A₁ has given a *varia lectio* in margin of which, only उत्पिञ्जो-
 द्वास is legible (उत्पिञ्जोद्वासनासज्जे?). A₃ उत्पिञ्जोत्पादने सज्जे, with gloss इन्द्रमुत्सुस्य कोलाहले सज्जे सति. १२७. ^{१)} G Edd.
 गणा येन प्रवर्धते. १२८. ^{१)} A₃ gloss कर्किनाम्. १२९. ^{१)} G sec. manu and Edd. सभ्रस्था. १३२. ^{१)} A₃ अस्मिन्ना.

संभावनानुसारेण प्रवृत्तोऽस्माद्विवेकिनः । शोच्यते नाञ्छितोऽङ्घ्रासं प्रीतिदायो महाशयैः ॥१३६॥
 गृह्यन्वधागुणं स्वान्तमुचितप्रतिपत्तिभिः । अन्तरङ्गः समस्तानामयमुत्साहवर्धनः ॥१३७॥
 सेवया दृष्टकष्टस्य दाक्षिण्योत्पादने भ्रमः । अस्य यो न स भृत्यानां हिमाद्रौ हिमविक्रयः ॥१३८॥
 मिथ्याख्यातगुणो नाप्तो नामात्यः कलहप्रियः । असत्यसंधः स्थेयो वा नास्थानेस्य महीपतेः ॥१३९॥
 अश्लीलालापिनोऽन्योन्यं नर्मोक्त्या मर्मभेदिनः । अन्यप्रवेशासंहनाः संहता नास्य सेवकाः ॥१४०॥ 140
 छन्दानुवर्तिनामेष निजविज्ञानवन्दिनाम् । सर्वज्ञमन्यतान्धानां मुखप्रेक्षी न पार्थिवः ॥१४१॥
 अनेन सह संजातः संलापो विपुलोदयः । लभ्यते नान्तराच्छेत्तुं दुर्जितैर्जातु दुर्जनैः ॥१४२॥
 सर्वदोषोज्झितं सेव्यं नृपमेवमिमं मम । समासादयतः पुण्यैरदूरे स्वार्थसिद्धयः ॥१४३॥
 गम्भीरश्च गुणज्ञश्च स्थिरबुद्धिश्च पार्थिवः । एष क्लेशभयं त्यक्त्वा निषेव्यः प्रतिभाति मे ॥१४४॥
 न चास्माद्धनमादाय रञ्जितादन्यराजवत् । भ्राम्यतो भूतलेमुष्मिन्सेव्योन्यः प्रतिभाति मे ॥१४५॥ 145
 इति संचिन्त्य छद्दं स नवामिच्छ तां सभां । नारञ्जयन् चास्ते स्म गुणिगोष्ठीषु मध्यगः ॥१४६॥
 मृदुपूर्वं गुणानेवं दर्शयन्तं विद्वांसिपतिः । विंशत्येव्यताज्ञस्यै विवेदाराधनोऽनुत्तमः ॥१४७॥
 अचिन्त्यश्च नायं स्याद्गुणिमात्रं महाशयः । उदात्तं सत्क्रियार्हत्वं वदत्यस्य गभीरता ॥१४८॥
 इति संचिन्त्य राजापि ज्ञातुं तस्यन्तरं मतेः । नाक्रियन्त परीक्षार्थं यथावक्ताभसत्क्रियाः ॥१४९॥
 स तेनानुपचारेण तमुदात्ताशयं नृपम् । स्वीकर्तारं विदन्धीमान्सिषेवे प्रीतिमाभितः ॥१५०॥ 150
 क्रमोपचीयमानेन सेवाभासेन धीमतः । तस्य नोद्वेगमगमस्त्वकायं हव पार्थिवः ॥१५१॥
 नासीव स्वल्पया स्थित्या नातीवाप्यथ दीर्घया । शरच्चिदाक्षणेनेव राजा निन्ये प्रसन्नताम् ॥१५२॥
 नर्मभिर्गर्भचेटानां ह्राःस्थानां विक्रियाक्रमैः । मिथ्यास्तवैर्विद्वानां च न स क्षोभमनीयत ॥१५३॥
 प्रसन्नालापसंप्रामौ णायामह इवाचलः । प्रतिस्पर्धिव च क्रुध्यन्नावज्ञायामभूत्प्रभोः ॥१५४॥
 वीक्षणं राजदासीनां राजद्विष्टैः सहासनम् । राजाप्ते च कथां नीचैः कालविज्ञाचचार सः ॥१५५॥ 155
 स्वभावाद्वाजपुत्रैः सजनै राजनिन्दकैः । नास्मात्प्रभोरुपालम्भो लेभे वैशुन्यजीविभिः ॥१५६॥
 वदन्निरादरात्स्थैर्यं वैफल्याद्यन्वहं प्रभोः । निन्ये नोत्साहसैथिल्यं सेवोत्साहासहिष्णुभिः ॥१५७॥
 अन्योत्कर्षानपि वदन्प्रसङ्गेन भिरामहः । स्वविद्याद्योतकः सोभूत्सभ्यानां हृदयंगमः ॥१५८॥
 एवं स सेवमानस्तमुद्योगेन बलीयसा । अनिर्विण्णो मातृगुप्तः षड्रतूनत्यवाहयत् ॥१५९॥
 अथ तं कृशसर्वाङ्गं धूसरं जीर्णश्वाससम् । बहिर्जातु विनिर्यातो राजा वीक्ष्य व्यचिन्तयत् ॥१६०॥ 160
 वैदेशिको निःशरणो गुणश्रान्बान्धवोज्झितः । दास्यं जिज्ञासुना कष्टं सोऽयमायासितो मया ॥१६१॥
 कोस्याभयः किमशनं कानि प्रावरणानि वा । हृद्यैश्वर्यविमूढेन मया हन्त न चिन्तितम् ॥१६२॥
 वसन्तेनेव न मया शोभयाद्यापि योजितः । शीतवातातपैः श्रुत्यन्सोऽयं पुरुषपादपः ॥१६३॥

१३६. ^{१)} संभावनानुसारेण supplied by A₃ in space left by A₁. १३७. ^{१)} A₃ gloss प्रतिपत्तिः सत्कारः सत्क्रिया पूजनं मा-
 नमिति यावत्. १४५. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ भ्राम्यते. १४६. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ नारञ्जयन्. १५२. ^{१)} A₁
 gloss राजा चन्द्रोपि.—^{२)} A₃ gloss मातृगुप्तेन. १५५. ^{१)} A₃ gloss राजाशुनिः. १५६. ^{१)} A₃ gloss मातृगुप्तम्. १५९. ^{१)} Thus
 corr. by A₃ from A₁ अनिर्विण्णो.

- अस्य प्लानस्य भैषज्यं निर्विण्णस्य विनोदनम् । आन्तस्य वा ह्रमच्छेदं को विदध्यादसंपदः ॥१६४॥
- 165 नास्मै चिन्तामणिं दध्यां नामृतं वा निषेवितः । मया यदयमेतावद्व्यामूढेन परीक्ष्यते ॥१६५॥
- तदमुष्य गुणित्वस्य तीव्रसेवाभ्रमस्य च । प्रतिपत्त्यां कतमया तावदानृण्यमाप्नुयाम् ॥१६६॥
- इति चिन्तयतस्तस्य राक्षस्तं सेवकं प्रति । स्वप्रसादोचिता कानिष्ठस्यभाषैव सत्क्रिया ॥१६७॥
- ततः प्रार्थेत स्फारनीहारलववाहिभिः । दहन्निवाङ्गं प्रात्येयपत्रमानैर्हिमागमः ॥१६८॥
- संततश्चान्तमिषतस्तीव्रशीतवशीकृताः । आशाभकाशिरे नीलनिषोलाच्छादिता इव ॥१६९॥
- 170 शीताद्यां शुभणाद्यैर्वदहनोष्माभिलाषतः । हुतं यातीव जलधिं दिनानि लघुतां ययुः ॥१७०॥
- अथ दीपोज्ज्वले धास्ति लसद्दीपहसन्तिके । कदाचिच्चृपतिर्देवादधरात्रे व्यबुध्यत ॥१७१॥
- स हेमन्तानिलैर्भूरिभांकारपरुषैः पुरः । दीपान्पकम्पितानीषत्प्रविष्टैर्धास्ति दृष्टवान् ॥१७२॥
- तानुज्ज्वलयितुं भृत्यान्निव्यस्यभ्यधात्ततः । यामिकेषु बहिः सज्जः को वर्तत इति स्फुटम् ॥१७३॥
- सुखसुप्तेषु सर्वेषु बाह्यकस्यान्तरात्ततः । राजस्यमहं मातृगुप्तं इत्यभृणोद्वचः ॥१७४॥
- 175 प्रविशेति स्वयं राक्षा दत्तानुशस्ततो गृहम् । लक्ष्मीसांनिध्यरम्यं तदपृष्टेन्यैर्विवेश सः ॥१७५॥
- दीपानुज्ज्वलयेत्युक्तो निष्पाद्य चतुरैः पदैः । बहिर्धियाद्युक्त्वेयं क्षणं तिष्ठेति भूभुजा ॥१७६॥
- स भयद्विगुणीभूतशीतकम्पः प्रभोः पुरः । किं स्विहक्तीति विमृषन्नातिदूरेभ्युपाविशत् ॥१७७॥
- अथ पप्रच्छ भूपालः कियत्यस्ति निशेति तम् । सोभ्यधादेव यामिन्या यामः सार्धोवशिष्यते ॥१७८॥
- ततो भूभुदुवाचैनं कथं सम्यङ्निशाक्षणः । स्वावधारितो निद्रा कथं नाभूष ते निशि ॥१७९॥
- 180 अथ कृत्वा क्षणाच्छोकमेतं तं स व्यजिज्ञपत् । अवस्थावेदनादांशां दैन्यं वा त्यक्तमुद्यतः ॥१८०॥
- शीतेनोद्धृतस्य माषशिमिवश्चिन्तागर्वे मज्जतः शान्ताग्निं स्फुटिताधरस्य धमतः क्षुब्धामकण्डस्य मे ।
- निद्रा क्वाप्यवमानितेव दयिता संत्यज्य दूरं गता सत्पात्रप्रतिपादितेव वस्तुधा न क्षीयते शर्वरी ॥१८१॥
- तदाकर्ण्य महीपालः साधुवादैः परिभ्रमम् । अभिनन्द्य कवीन्द्रं तं पूर्वस्थानं व्यसर्जयत् ॥१८२॥
- अचिन्तयच्च धिङ्मां यः सगुणाखिलचेतसः । दुःखोत्तमं वचः शृण्वन्नेवमेवाधुना स्थितः ॥१८३॥
- निरर्थकान्साधुवादानन्यस्येव विदन्मम । अयमज्ञातद्वयो दुःखमास्ते ध्रुवं बहिः ॥१८४॥
- 195 चिरं चिन्तयतो यत्नात्सदृशीमस्य सत्क्रियाम् । देयं महार्हमद्यापि न किञ्चित्प्रतिभाति मे ॥१८५॥
- अथ वास्यैव सूक्तेन स्मारितोऽस्म्यधुना यथा । वर्तते राजरहितं काम्यं कश्मीरमण्डलम् ॥१८६॥
- पात्रायास्मै मही तस्मात्सा मया प्रतिपाद्यते । अवधीर्य महीपालान्महतोप्यर्थनापरान् ॥१८७॥
- इति निश्चित्य चतुरं क्षपायामेव पार्थिवः । गूढं व्यसर्जयत्तान्काश्मीरीः प्रकृतीः प्रति ॥१८८॥
- आदिदेश च तान्यो वो दर्शयेच्छासनं मम । मातृगुप्ताभिधो राज्ये निःशङ्कं सोभिषिच्यताम् ॥१८९॥
- 190 अथ दूतेषु यातेषु लेखयित्वा स्वशासनम् । क्षमापतिस्तं क्षपाशेषं कृतकृत्योऽयवाहयत् ॥१९०॥

१६४. ^{१)} A₃ gloss अनेन इत्यर्थः. १६५. ^{१)} A₃ gloss सत्क्रियया. १६७. ^{१)} A₃ gloss चिन्तयितव्यं न गता इत्यर्थः. १७१. ^{१)} A₃ gloss हसन्तिका ममामिका. १७३. ^{१)} A₃ gloss रात्रिजागरेषु पुरुषेषु. १७५. ^{१)} A₃ तदपृष्टो. १७६. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ कृत्वे च. १८०. ^{१)} A₁ gloss अवस्थायाः आवेदनं तस्मात्. १८६. ^{१)} A₃ gloss सत्पात्रेणादिना. १८८. ^{१)} A₃ gloss सविवात् प्रति.

मातृगुप्तं नृपतेः संलापमपि निष्फलम् । ध्यायन्गृहीतनैर्गायस्यक्तभार इवाभवत् ॥१९१॥
 अन्तर्द्वयौ च कर्तव्यं कृतं शान्तोद्य संशयः । आशापिशाचिकात्यक्तभरिव्याम्यधुना सुखम् ॥१९२॥
 गतानुगतिकत्वेन कोयमासीन्मम भ्रमः । जनप्रवादास्तेव्यत्वं येनास्य ज्ञातवानहम् ॥१९३॥
 भुञ्जानाः पवनं सरीसृपगणाः प्रख्यापिता भोगिनो गायद्भृङ्गनिवारका निगदिता विस्तीर्णकर्णा गजाः ।
 यथाभ्यन्तरसंभृतोष्मविकृतिः प्रोक्तः शमी स द्रुमो लोकेनेति निरर्गलं प्रलपता सर्वं विपर्यसितम् ॥१९४॥
 अथ वा विद्यतेमुष्य न काप्यनभिगम्यता । लक्ष्मीप्रणयिनो येन कृताः प्रणयिनां गृहाः ॥१९५॥
 त्यागिनो निष्कलङ्कस्य को दोषोऽस्य महीपतेः । ममापुण्यं तु तस्मिन् यच्छ्रेयःप्रतिबन्धकम् ॥१९६॥
 रत्नोज्ज्वलाः प्रविकिरंस्सहरीः समीरैरधिः क्रियेत यदि रुद्धतटाभिमुख्यः ।
 दोषोर्धिनः स खलु भाग्यविपर्ययाणां दातुर्मनागपि न तस्य तु दातृतायाः ॥१९७॥
 उत्तानफललुब्धानां वरं राजोपजीविनः । न तु तस्वामिनंस्तीक्ष्णपरिक्षेपैः फलन्ति ये ॥१९८॥
 तिष्ठन्ति ये पशुपतेः किल पादमूले संप्राप्यते झटिति तैर्नहि भस्मनोन्यत् ।
 ये तद्वृषस्य तु समुज्ज्वलजातस्त्रैप्राप्त्या न कानि सुदिनानि सदैव तेषाम् ॥१९९॥
 चिन्तयन्नपि पद्यामि न कंचिद्विषमात्मनः । यातो विरक्तिं यं ज्ञात्वा सेव्यमानोऽप्ययं नृपः ॥२००॥
 अथ वानादृतोऽन्येन संप्राप्तोऽस्तिकमायुयात् । कः फलेनाभिसंबन्धे गतानुगतिकात्प्रभोः ॥२०१॥
 अन्तर्ये सततं लुडन्त्यगणितास्तानेव पाथोधरैरात्तानापततस्तरङ्गवलधैरालिङ्ग्य गृह्णन्सौ ।
 व्यक्तं मौक्तिकरत्नतां जलकणान्संप्रापयत्यम्बुधिः प्रायोन्येन कृतादरो लघुरपि प्राप्नोर्त्येते स्वामिभिः ॥२०२॥
 इदं संचिन्तयन्सोभूत्सेव्ये तस्मिन्निरादरः । खिन्नस्य हि विपर्येति तस्यज्ञस्यापि शोमुषी ॥२०३॥
 प्रभातायां विभार्ययामथास्थानस्थितो नृपः । आकार्यतां मातृगुप्तं इति क्षत्तारमाविशत् ॥२०४॥
 ततः प्रधावितानेकपतीहारप्रवेशितः । प्रविशेश महीभर्तुस्त्यक्ताश इव सोन्तिकम् ॥२०५॥
 तस्मै कृतप्रणामाय मुहूर्तदेव पार्थिवः । भूसंज्ञितेन व्यतरत्तेखं लेखाधिकारिणा ॥२०६॥
 स्वयं च तमुवाचाङ्ग कश्मीरान्वेति किं भवान् । गत्वा तत्राधिकारिभ्य एतच्छासनमर्प्यताम् ॥२०७॥
 स शापितोऽस्मिन्नेन यो लेखं वाचयेत्पथि । संविदेष्टुः प्रयत्नेन विस्मर्तव्या न जातु चित् ॥२०८॥
 अविज्ञाताशयो राज्ञस्तामाज्ञां क्लेशशङ्कितः । सोबुद्ध दहनज्वालां न तु रत्नाङ्कुरवृत्तिम् ॥२०९॥
 यथादेशस्तथेत्युक्त्वा मातृगुप्ते विनिर्गते । निर्गर्थः पूर्ववद्राजा तस्यावमैः सहालपन् ॥२१०॥
 अथाक्लेशोचितं क्षाममपायेयमबान्धवम् । वृष्ट्वा यान्तं मातृगुप्तं निनिन्देति नृपं जनः ॥२११॥
 अहो नरेश्वरस्येयं यत्किञ्चनविधायिता । पृथग्जनोचिते कर्मण्यहो नो निदधाति यः ॥२१२॥
 दुराशया धृतक्लेशं सेवमानमहर्षिशम् । ध्रुवं क्लेशार्हमेवैनं ज्ञातवानबुधो नृपः ॥२१३॥
 उपायं यं पुरस्कृत्य सेवते सेवकः प्रभुम् । अनन्तरज्ञस्तत्रैव योग्यं तं किल मन्यते ॥२१४॥

१९९. ¹⁾ A, °पर्यवेण. १९८. ¹⁾ A₁ glosses राजोपजीविनः पुरुषाः, तस्वामिनः तेषां स्वामिनः कर्तारः न. वरं. २०२. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ लुडन्ति ग°. — ²⁾ Thus A₃; A₁ °यते. २०४. ¹⁾ A₁ gloss द्वास्त्रयं. २०८. ¹⁾ A₃ gloss शिक्षा. २१२. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ अथ क्लेश. २१२. ¹⁾ A₃ gloss वृष्टवान्. २१४. ¹⁾ Doubtful emendation; on account of an ink blot only the following is legible in the handwriting of A₁. उपायं—स्कृत्य. A₃ reads उपायनं. पुरस्कृत्य; this reading is found also in R. G and Edd. read उपायं तं.

- सुखार्थी नागारिपतिभयशमात्पत्युत सुखं जहौ शेषस्तल्पीकृततनु निवेद्यासुररिपुम् ।
 215 यतस्तेनामुष्मिन्नधिगतवता क्लेशसहतां भमादायि न्यस्तं निरवधि धराभारबहनम् ॥२१५॥
 अयमेतद्वृत्तेषु गुणवत्सु गुणाधिकम् । आत्मानं गुणवान्पदयन्नास्थयैनमशिभियत् ॥२१६॥
 अनन्तरज्ञः कोन्योस्माद्गुणान्दर्शयतेधिकान् । अस्मै गुणवते पूजां यथकार किलेदृशीम् ॥२१७॥
 यो नानाद्युतिमत्पदार्थरसिकोसारेपि शक्रायुधे सप्रेमा स विलोक्य वर्हमिह मे किं किं न कुर्यात्प्रियम् ।
 इत्याविष्कृतवर्हराजि नटते यो वर्हिणोऽम्भोल्लासान्यन्मुञ्चति तं विहाय जलदं कोन्योस्ति भूत्याशयः ॥२१८॥
 गच्छतो मातृगुप्तस्य निर्दैन्यस्यैव वर्त्मसु । नाभूद्भय्यर्थाहास्याद्विकल्पः कोपि चेतसि ॥२१९॥
 220 अहपूर्विकयोद्यद्भिर्निमित्तैः शुभशंसिभिः । स वितीर्णकरालम्भ इव न भ्रममाददे ॥२२०॥
 अपश्यत्स कणाकोटौ खञ्जरीटमहेः पथि । स्वप्ने प्रासादमारुह्य सर्वं चोलङ्घितसागरम् ॥२२१॥
 अचिन्तयच्च शास्त्रज्ञो निमित्तैः शुभशंसिभिः । एतैर्भूभर्तुरादेशो भुवम् मे स्याच्छुभावहः ॥२२२॥
 फलं मम तनीयोपि काश्मीरेषु भवेद्यदि । अनर्धदेशमाहात्म्यात्किं किं नातिशयेत तत् ॥२२३॥
 अकृच्छ्रलङ्घ्याः पन्थानो बलभातिययो गृहाः । उपानमगच्छतोस्य सत्क्रियाश्च पदे पदे ॥२२४॥
 225 इत्थं विलङ्घिताश्वा स लोलानोकहंशाङ्गलम् । मङ्गल्यदधिपान्नाभं ददर्शाभे हिमाचलम् ॥२२५॥
 सरलस्यन्दसुभगा गङ्गाशीकरवाहिभिः । प्रत्युद्युस्तं मरुतः पाल्यायाः संस्तुता भुवः ॥२२६॥
 क्रमवर्तारभिधाने स प्रदेशे प्राप्तवांस्ततः । ढक्कं काम्बुवनामानं योद्य भूरपुरे स्थितः ॥२२७॥
 नानाजनपदाकीर्णे स्थाने तत्राय शुश्रुवान् । काश्मीरिकात्महामात्यान्स्थितान्केनापि हेतुना ॥२२८॥
 ततोपनीतप्राग्वेशः प्रावृत्तो धवलान्भुकैः । स जगामान्तिकं तेषां दातुं नृपतिशासनम् ॥२२९॥
 230 तं प्रयान्तं समुद्यद्भिः शकुनैः सचितोदयम् । पान्थाः केप्यन्वयुर्ब्रह्म निमित्तानां फलोद्गमम् ॥२३०॥
 भुत्वाय विक्रमादिस्यदूतः प्राप्त इति हुतम् । हास्याः काश्मीरमन्त्रिभ्यस्तमासन्नं न्यवेदयन् ॥२३१॥
 आगच्छत प्रविशतेत्युच्यमानोथ सर्वतः । स तान्समस्तसामन्तानाससादानिधारितः ॥२३२॥
 यथाप्रधानं सचिवैर्विहितोचितसत्क्रियः । ततः परार्थमध्यास्त तन्निर्दिष्टमासनम् ॥२३३॥
 कृताह्णैरयामात्यैराज्ञां पृष्टो महीभुजः । शनैस्तच्छासनं तेभ्यो लज्जमान इवार्पितम् ॥२३४॥
 235 तेभिवन्ध प्रभोर्लेखमुपांशु मिलितास्ततः । उन्मुच्य वाचयित्वैतमवोचन्धिनयान्विताः ॥२३५॥
 मातृगुप्त इति श्लाघ्यं भवतामेव नाम किम् । एवमेवैतदित्यूचे सोपि तान्विहितस्मितः ॥२३६॥
 कः कोत्र संनिधातृणामित्यभूयत श्लाकृतः । राज्याभिषेकसंभारो दृश्यते स्म च संभृतः ॥२३७॥
 ततः कलकलोत्तालभूरिलोकसमाकुलः । प्रदेशः क्षणमात्रेण सोभूत्सुभ्यन्निवारणः ॥२३८॥
 अथ प्राङ्मुखसौवर्णभद्रपीठप्रतिष्ठितः । संनिपत्य प्रकृतिभिर्मातृगुप्तोभ्यविच्यत ॥२३९॥
 240 तस्य विन्ध्यतटव्यूढवक्षसः परिनिर्लुतत् । सशब्दमभिषेकाम्बु रेवास्त्रोत्तं हवाबभौ ॥२४०॥
 अथ क्षातानुलिभाङ्गः सर्वार्हामुक्तभूषणम् । व्यजिज्ञपत्स्व राजानं क्रान्तराजासनं प्रजाः ॥२४१॥

२१७. ^१) A₁ gloss मूर्खपुरुषः. २१८. ^१) A₁ विलोक्य जलकमिष्यन्त्यादर्शः. २२५. ^१) Thus A₁; corr. by A₂ into 'नीकह', as also in G R. २२६. ^१) A₁ gloss पाल्याया इति प्रभूतविषयता तेनैवैतदर्थः. २३५. ^१) A₁ gloss परैर्भूयते यस्यदुपांशु परिकीर्तितम्; A₂ adds मन्त्रकरणे. २४०. ^१) Thus A₂; A₁ 'लेव', corr. by later hand into 'लव'.

अधितेन स्वयं ज्ञातुं विक्रमादित्यभूभुजा । निर्दिष्टः स्वसमानस्त्वं शाभि नः पृथिवीमिमाम् ॥२४२॥
 मण्डलानि विलम्बन्ते वेमानेन प्रतिक्षणम् । मा मंस्था मण्डलं राजन्विलम्बं तदिदं परैः ॥२४३॥
 कर्मभिः स्वेरवाप्तस्व जन्मवः पितरौ यथा । राज्ञां तथान्ये राज्यस्य प्रवृत्तावेव कारणम् ॥२४४॥
 इत्थं स्थितेपरं कौर्षेयदीयोस्मीति शंसता । न नेया भवता राजन्वयमात्मा च लाघवम् ॥२४५॥
 इति तैस्तथ्यमुक्तोपि संस्मरन्स्वामिसत्क्रियाम् । मातृगुप्तो महीपालः क्षणमासीत्कृतस्मितः ॥२४६॥
 दानेन हृदिनं कुर्वन्वराज्योजितेन सः । तत्रैव मङ्गलोदयं तदहो निरवर्तयत् ॥२४७॥
 पुरप्रवेशान्येगुरार्थमानोय मन्त्रिभिः । अद्भुतप्राभृतं दूतं राज्यं दातुर्व्यसर्जयत् ॥२४८॥
 देशौजस्यानुसारेण स्पर्धामिव च तां विदन् । स्वामिनो मनसि ह्रीतः सागसं स्वममन्यत ॥२४९॥
 अथाह्वापराभृत्यान्वक्तुं सेवास्मृतिं प्रभोः । अल्पापार्श्वयपि सास्यानिं प्राहिणोत्प्राभृतानि सः ॥२५०॥
 असामान्यान्गुणांस्तस्व स्मरन्पर्यस्तुलोचनः । स्वयं लिखित्वा श्लोकं च स्वकमेकं व्यसर्जयत् ॥२५१॥
 नाकारमुद्दहसि नैव विकल्पसे त्वं द्विस्तां न सूचयसि मुखसि सत्फलानि ।
 निःशब्दवर्षणमिवाम्बुधरस्य राजन्विलम्बयते कलत एव तवं प्रसादः ॥२५२॥
 ततः प्रविश्य नगरं सैन्यैः पिहितविक्रटैः । क्रमागतामिव महीं यथावत्पर्यपालयत् ॥२५३॥
 स्यागे वा प्रौरुचे वापि तस्यैचित्योत्तमात्मनः । क्षमाभुजस्तर्कुक्तस्यैव ग्राभूत्परिमितेच्छता ॥२५४॥
 यष्टुं यज्ञाभृतोद्योगस्त्यागी विततदक्षिणान् । पशुबन्धमनुध्याय करुणाकूणितोभवत् ॥२५५॥
 अमारमादिशेयाय यावद्राज्यं स्वमण्डले । चूर्णीकृत्य क्षुब्धार्णवि प्रददौ च करम्भकम् ॥२५६॥
 करम्भके कीर्तमाने मातृगुप्तेन भूभुजा । वैतृण्यमुन्मिषत्तोषो न को नाम न्यवेवत ॥२५७॥
 गुणी च वृष्टकष्टश्च बहान्यर्थं स पार्थिवः । विक्रमादित्यतोप्यासीदभिगम्यः शुभार्थिनाम् ॥२५८॥
 विवेचकतया तस्य ज्ञाप्यया छुरभीकृताः । लक्ष्मीविलासाः क्षमाभर्तुरशोभन्त मनीषिषु ॥२५९॥
 हयग्रीववैधं मेण्डस्तदमे दर्शयन्नवम् । आसमाप्तिं ततो नापत्साध्वसाध्विति वा वचः ॥२६०॥
 अथ प्रथयितुं तस्मिन्पुस्तकं प्रस्तुते न्यभ्यत् । लावण्यनिर्याणभियां तदर्थः स्वर्णभाजनम् ॥२६१॥
 अन्तरगतया तस्य तादृश्या कृतसत्कृतिः । भर्तुमेण्डः कविर्मेने पुनरुक्तं श्रियोपणम् ॥२६२॥
 स मातृगुप्तस्वाम्याख्यं निर्ममे मधुसूदनम् । कार्लेनादत्त यज्ञामान्ममः स्वछुरसद्यने ॥२६३॥
 इत्यासादितराज्यस्य शासतः क्षमां क्षमापतेः । त्रिमासोना ययुस्तस्य सैकाहाः पञ्च वत्सराः ॥२६४॥
 कृतार्थतां तीर्थतोयैराञ्जनेयोनयन्पितृन् । जातं तादृशमश्रुषीस्वस्मिन्देशे पराक्रमम् ॥२६५॥
 पितृशोकार्द्रता तस्य क्रोधेनान्तरधीयत । तरोरिवार्कतापेन नैशाम्बुलवसिक्तता ॥२६६॥
 श्रीपर्वते पाशुपतप्रतिवेष्टमागुतम् । आचख्यावश्वपादाख्यः सिद्धः कन्दाशनं ददत् ॥२६७॥

२४३. ^{१)} ^{२)} A₁ indicates the vv. ॥ विदीयन्ते and विदन्ते. २४५. ^{१)} Thus A₁; A₂ राजा. २४६. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ गुप्तम्; G R as above. २४७. ^{१)} A₂ gloss अत्यवाहयत्. २५०. ^{१)} Thus A₁; A₂ स्वस्म्यानि, also (I R; Edd. लाद्यानि. २५२. ^{१)} तव supplied by A₂. २५४. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ विश्वीज. —^{२)} A₂ gloss वाचकस्त्वैव. २५५. ^{१)} Thus A; G R °कृतिः; Edd. °कृतिः. २५८. ^{१)} Emended: A R G वदन्वत्. २६०. ^{१)} A₂ gloss कायं. २६१. ^{१)} A₂ राजाधः. २६३. ^{१)} A₁ gloss स्वदेवगृहाय. २६५. ^{१)} A₂ gloss प्रवरसेनः. —^{२)} A₂ पराभवम्. २६७. ^{१)} A₂ gloss प्रवरसेनं.

- जन्मान्तरे लब्धसिद्धिस्त्वामस्युपरि साधकम् । वाञ्छामपृच्छं राज्यार्थमभिलाषस्तु तेभवत् ॥२६८॥
 सत्यं तव कर्तुं तन्मनोरथमनन्यथा । अथ मामित्यमादिस्त्वत्क्षारमणशेखरः ॥२६९॥
 270 गणोऽयं मामकः सिद्धो यस्तत्रोपरि साधकः । जन्मान्तरेऽस्य राज्येच्छां कुर्यामहमनन्यथा ॥२७०॥
 भावं भवस्तद्भक्तो भगवान्दत्तदर्शनः । साफल्यं नेष्यतीत्येवमभिधाय तिरोदधे ॥२७१॥
 साम्राज्येच्छोः समामेकां तत्र तस्य तपस्यतः । लब्धस्मृतिः सिद्धगिरा प्रददौ दर्शनं शिवः ॥२७२॥
 अतिवेषं तमादिष्टवाञ्छितार्थसमर्पणम् । स जगत्त्रिजयोज्ज्वलं नरेन्द्रत्वमयावत ॥२७३॥
 उपेक्ष्य मोक्षं किं क्षमाभृद्भोगानिच्छसि भङ्गुरान् । इति जिज्ञासुना भावं शंभुना सोभ्यधीयत ॥२७४॥
 275 स तं वभाषे शंभुं त्वां बुद्ध्वा व्याजतपोधनम् । अभ्यधामिदमद्धा त्वं न सं देवो जगद्गुरुः ॥२७५॥
 महान्तो ह्यर्थिताः स्वल्पं फलन्त्यल्पेतरस्त्वयम् । उदन्यया वदान्योदाहृग्धार्धिं सं पयोधिने ॥२७६॥
 अस्य वैकल्यकैवल्यलाभनिश्चलचेतसः । नो वेत्स्यभिजनस्याभिभूतिं मर्मव्यथावहाम् ॥२७७॥
 जगत्परिवृढः प्रौढप्रीतिस्तं सफलार्थनम् । कृत्वा प्रादुर्भूतवपुस्ततो भूयोभ्यभाषत ॥२७८॥
 मज्जतो राज्यसौख्येषु सायुज्यावाप्तिदूतिकाम् । मदाज्ञयाश्रयादस्ते संक्षमं काले करिष्यति ॥२७९॥
 280 हृत्युक्कान्तार्हते देवे स कृतव्रतपारणः । आगच्छदश्रुपादं तमापृच्छयाभिमतं भुवम् ॥२८०॥
 ततो विदितवृत्तान्तो मातृगुप्ताभिवेणनात् । निषिध्य सविधायातानमात्यानब्रवीद्विषः ॥२८१॥
 विक्रमादित्यमुत्सिक्तमुच्छेत्तुं यतते मनः । मातृगुप्तं प्रति न नो रोषेणारुषितं मनः ॥२८२॥
 अप्रियैरपि निष्पिष्टैः किं स्यात्क्लेशासृदिष्णुभिः । ये तदुन्मूलने शक्ता जिगीषा तेषु शोभते ॥२८३॥
 यान्यज्ञान्युदयं द्विषन्ति शशिनः कोन्यस्ततोऽसमतस्तस्मिन्नाधिकरीन्द्रदन्तदलनं यन्नाम कोऽयं नयः ।
 सामर्थ्यप्रथनाय चित्रमसमैः स्पर्धां विधूयोन्नता ये तेषु प्रभवन्ति तत्र जहति व्यक्तं प्रहृष्टा रुषः ॥२८४॥
 295 त्रिगर्तानां भुवं जित्वा स प्रजन्नय भूपतिः । विक्रमादित्यमभृणोत्कालधर्ममुपागतम् ॥२८५॥
 तस्मिन्नहनि भूभर्त्रा शोकाग्निः श्वसंतानिष्ठम् । नास्त्रायि नाशि नास्त्रापि स्थितेनावनताननम् ॥२८६॥
 अन्येद्युर्भुवमुत्सृज्य कदमीरेभ्यो विनिर्गतम् । भुभाव मातृगुप्तं स नातिदूरे कृतस्थितिम् ॥२८७॥
 कैश्चिन्निर्वासितो मा स्विन्मदीयैरिति शङ्कितः । ययौ प्रवरसेनोऽस्य पार्श्वे मितपरिच्छदः ॥२८८॥
 कृतार्हणं सुखासीनं ततः पप्रच्छ तं शनैः । विनयावनतो राजा राज्यत्यागस्य कारणम् ॥२८९॥
 290 वभाषे तं क्षणं स्थित्वा सं निःश्वस्य विहस्य च । गतः स सुकृती राजन्येन भूमिर्भुजो वयम् ॥२९०॥
 यावन्मूर्ध्नि रवेः पादास्तावद्योतयते दिशः । द्योतते नान्यथा किञ्चिद्वाचैव तपनोपलः ॥२९१॥

२६८. ^१) मस्यु supplied by A₃ in space left by A₁. २६९. ^१) A₃ glosses आदिदेश and ईश्वरः. २७१. ^१) A₃ gloss अभ्यपादः. २७२. ^१) A₃ gloss प्रवरसेनस्य.—^२) Thus A₁; corr. by later hand into °स्वतेः, as found also in R. २७६. ^१) A₁ gloss स्वल्पमर्थिता बहु फलन्ति महान्तः.—^२) A₁ gloss उदन्यया विपासया.—^३) Emended: A R G वदन्यो.—^४) A₃ gloss शिवः. २७७. ^१) A₃ gloss पराभवः. २७८. ^१) A₃ gloss प्रभुः.—^२) Thus corr. by A₃ from A₁ स फलार्थनम्. २७९. ^१) Thus A₁; corr. by later hand into सायुज्या. २८०. ^१) A₃ अगच्छ. २८१. ^१) स supplied by A₃ in space left by A₁.—^२) A₃ gloss निष्पिष्ट. २८४. ^१) A₃ gloss तभ्यः.—^२) A₃ gloss नीचे. २८६. ^१) Emended; A निश्चयः. २८९. ^१) A₃ gloss प्रवरसेनः. २९०. ^१) A₃ gloss मातृगुप्तः.—^२) Thus corr. by later hand from A₁ निश्चयः.—^३) A₃ gloss विक्रमादित्यः. २९१. ^१) Thus A₁; corr. by A₃ into द्योतयेन्नान्यथा किं न which reading is found also in G R Edd.—^२) A₃ gloss सूर्यकान्तः.

अथ राजाभ्यधात्केन राज्ञपकृतं तव । यत्प्रत्यपचिकीर्षीये तमीशमनुशोचसि ॥२९२॥
 मातृगुप्तस्ततोवादीत्कोपस्मितसिताधरः । अस्मानुत्सहते कश्चिन्नापकर्तुं बलाधिकः ॥२९३॥
 नयता गण्यतामस्मानन्तरज्ञेन तेन हि । न भस्मनि हुतं सर्पिर्नोत्र वा सस्यमूषरे ॥२९४॥
 चपकारं स्मरन्तस्तु कृतज्ञत्ववशांश्चदाः । पदवीमुपकर्तृणां यान्ति निधेतना अपि ॥२९५॥
 निर्वाणमनुनिर्वाति तपनं तपनोपलः । इन्दुमिन्दुमणिः किं च भुष्यन्तमनुभुष्यति ॥२९६॥
 पुण्यां वाराणसीं गत्वा तस्माच्छमस्तुखोन्मुखः । इच्छामि सर्वसंन्यासं कर्तुं द्विजजनोचितम् ॥२९७॥
 मणिदीपमिवेशं तमन्तरेणान्धकारिताम् । बिभेमि द्रष्टुमप्युर्वी भोगयोगे कथैव का ॥२९८॥
 इत्यौचित्यनिधेस्तस्य वाणीमाकर्ण्य विस्मितः । धीरः प्रवरसेनोपि व्याजहारीचितं वचः ॥२९९॥
 सत्यं विश्वभरा देवी भूपते रत्नसुरियम् । उत्पत्त्या श्रोतते धर्म्यैः कृतज्ञैर्या भवादृशैः ॥३००॥ 300
 अन्तरज्ञतया ह्याव्यः कोन्यस्तस्मान्महीभुजः । इत्थं जडे जगत्येकस्त्वां यथावद्विवेद यः ॥३०१॥
 चिरं खलु खिलीभूताः कृतज्ञत्वस्य वीर्ययः । धीर त्वयैव न स्वाहं संचारो यदि दर्श्यते ॥३०२॥
 पाकधेनू भुभस्य मेघ तदसौ प्रागेव नादास्किमु स्वार्थधेनू मयास्य किं न भजते दीनान्स्वबन्धूनयम् ।
 मत्तो इन्धद्रुशोस्य भीर्येदि न तल्लब्धः किमेव त्यजेदित्यन्तः पुरुषाधमः कलयति प्रायः कृतोपक्रियः ॥३०३॥
 अत्युदात्तगुणेष्वेषा कृतपुण्यैः प्ररोपिता । शतशास्त्रीभक्त्येव यावन्मन्त्रापि सत्क्रिया ॥३०४॥
 तत्त्वं गुणवतामप्यस्तस्वज्ञैश्चाभिनन्दितः । परीक्षितो मणिरिव व्यक्तं बहुमतः सताम् ॥३०५॥ 305
 तस्मादनुगृहाणास्मान्मा स्म त्याक्षीर्नेरेन्द्रताम् । ममापि ख्यातिमायातु गुणवत्पक्षपातिता ॥३०६॥
 पूर्व तेनाथ चरमं मयापि प्रतिपादिताम् । भवान्प्रतिप्रणयिनीं विदधातु पुनर्भुवम् ॥३०७॥
 अग्न्याजौदार्यचर्यस्य भुत्वेति नृपतेर्वचः । कृतस्मितो मातृगुप्तः शनैर्वचनमब्रवीत् ॥३०८॥
 यान्यक्षराण्यन्तरेण वाच्यं वक्तुं न पार्थिते । का गतिस्तदुपादाने मर्यादोलङ्घनं विना ॥३०९॥
 अतः परुषमप्यथ किंचिदेव मयोच्यते । अग्न्याजार्जवमप्येतदार्यत्वमवधीर्यते ॥३१०॥ 310
 सर्वः स्मरति सर्वस्य प्रागवस्थां लाववम् । आत्मैव वेत्ति ग्राहात्म्यं वर्तमाने क्षणे पुनः ॥३११॥
 पूर्वावस्था मदीया ते त्वदीया या च मे हृदि । ताभ्यां विमोहितावावां न विज्ञोन्योन्यमाशयम् ॥३१२॥
 राजा भूत्वा कथं मातृव्यप्रतिगृह्यतु संपदः । कथमेकपदे सर्वमौचित्यं परिमार्जितु ॥३१३॥
 असाधारणमौदार्यमाहात्म्यं तस्य भूपतेः । भोगमात्रकृते मातृकिं साधारणतां नयेत् ॥३१४॥
 अपि च स्पृह्यालुः स्यां भोगेभ्यो यदि भूपते । प्रियमाणेभिमाने मे केन ते विनिवारिताः ॥३१५॥ 315
 यन्ममोपकृतं तेन तद्विना प्रत्युपक्रियाम् । जीर्णमेषाधुनाङ्गेषु प्रभवत्वेष निधयः ॥३१६॥
 या गतिर्भुजोमुष्य मया तस्मिन्गच्छता । पात्रापात्रविवेकृत्वख्यातिर्नया प्रकाश्यताम् ॥३१७॥
 एतावत्येव कर्तव्ये यातेस्मिन्कीर्तिशेषताम् । भोगमात्रपरित्यागाद्विद्व्यां सत्यसंधताम् ॥३१८॥

२९२. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ यत्प्रत्युप. २९४. ¹) A₂ gloss तेन हर्षदेवेन. २९५. ¹) A₂ °वशीकृताः. २९६. ¹) A₂ gloss विक्रमादित्य. ३०१. ¹) A₂ gloss हर्षदेवात्. ३०२. ¹) A₂ gloss वीधीपु.—²) हृदयेते supplied by A₂ in space left by A₁. ३०७. ¹) Thus A₁; A₂ °न्याणिप्र°. ३०९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ यान्यभारा°. ३१०. ¹) This verse has been omitted by A₁ and supplied in margin by A₂; found in R. G. ३१२. ¹) A₂ gloss ते भोगा इत्यर्थ. ३१६. ¹) A₂ gloss विक्रमादित्ये.

- इत्युक्त्वा विरते तस्मिञ्जगद् जगतीपतिः । स्वदीया न मया स्पृहयास्त्वयि जीवति संपदः ॥३१९॥
 320 अथ वाराणसीं गत्वा कृतकाषायसंमहः । सर्वे संन्यस्य छकृती मातृगुप्तेभ्यश्चयति ॥३२०॥
 राजा प्रवरसेनोपि काश्मीरोत्पत्तिमञ्जसा । निखिलां मातृगुप्ताय प्राहिणोद्वृद्धनिधयः ॥३२१॥
 स हठापतितां लक्ष्मीं भिक्षाभुक्प्रतिपादयन् । सर्वार्थिभ्यः कृती वर्षान्दश प्राणानधारयत् ॥३२२॥
 अन्योन्यं साभिमानानामन्योन्यौचित्यशालिनाम् । त्रयाणामपि वृत्तान्त एव त्रिपथगापयः ॥३२३॥
 राजा प्रवरसेनोप नमयन्नवनीधरान् । अकृच्छ्रलङ्घ्याः ककुभो वृद्धस्य यशसो व्यधात् ॥३२४॥
 325 पीताम्बिलङ्घितोर्वीभृत्कुम्भयोनिरिवानयत् । तस्य प्रतापः प्रभवन्भुवनानि प्रसन्नताम् ॥३२५॥
 भुष्यन्मालपञ्चाणि शीर्णताडीदलानि च । तस्तेनार्णवतीराणि चक्रेरिस्त्रीमुखानि च ॥३२६॥
 स गङ्गालिङ्गिताङ्गस्य पूर्ववारिभिर्ध्वजधात् । सैन्येभ्यमदनिष्पन्नैः कालिन्दीसंगमभियम् ॥३२७॥
 रोधस्थपरपायोधेः कटकैः स्पृष्टदिक्तैः । चकारोत्पाट्य सौराष्ट्रान्तौ राष्ट्रविपाटनम् ॥३२८॥
 यशोर्थिनः पार्थिवेषु द्वेषरागबहिष्कृतः । ववृधे धर्मविजयस्तस्य सितिज्ञातक्रतोः ॥३२९॥
 330 वैरिनिर्वासितं पित्र्ये विक्रमादित्यज न्यधात् । राज्ये प्रतापशीलं स शीलादिस्थापराभिभम् ॥३३०॥
 सिंहासनं स्ववन्द्यानां तेनाहितकृतं ततः । विक्रमादित्यवसतेरानीतं स्वपुरं पुनः ॥३३१॥
 हेतुनदीर्यं विविधानमन्वानं पराजयम् । सप्त वारान्सं तत्याज जित्वा मुमुक्षुर्निभूभुजम् ॥३३२॥
 धाष्टर्चादयाष्टमे वारे हेतुमाख्यातुमुद्यतम् । धिक्प्रभून्बध्यतां सोयमित्यूचे नृपतिः क्रुधा ॥३३३॥
 अवध्योहं पशुत्वेन वीरेत्युक्त्वाभयोत्सुकः । मध्येसमं ननर्तास्य सोनुकुर्वन्कलापिनम् ॥३३४॥
 335 नृत्तं केकां च शिखिनो वृष्ट्वास्मै द्रविणं नृपः । अभयेन समं प्रादात्तालावचरणोचितम् ॥३३५॥
 वसतोस्य दिशो जित्वा नपुः पैतामहे पुरे । कर्तुं पुरं स्वनामाङ्कं प्रयते स्म मनोरथः ॥३३६॥
 रात्रौ क्षेत्रं च लभं च दिव्यं ज्ञातुमथैकदा । स वीरो वीरचर्यायां निर्धयौ पार्थिवार्यमा ॥३३७॥
 गच्छतः क्षमापतेस्तस्य मौलिरत्नामविम्बितः । बभार ताराप्रकरो रक्षासर्षपविभ्रमम् ॥३३८॥
 अथानन्तचितालोकस्पष्टभीमनटद्रुमाम् । इमं शानप्रान्ततटिनीं पर्यटन्नाससाद सः ॥३३९॥
 340 ततस्तस्य सरित्पारे मुक्तसंरावमप्रतः । ऊर्ध्वबाहु महज्जुतं प्रादुरासीन्महौजसः ॥३४०॥
 नृपतिस्तस्य वृक्पातैर्ज्वलद्भिः कपिशीकृतः । उल्काज्योतिःकृताश्लेषः कुलाद्रिरिव दिशुते ॥३४१॥
 तमथ प्रतिशब्देन बोरेणापूरयन्दिशः । अत्रासे विहसन्नुच्चैरवाच क्षणदाचरः ॥३४२॥
 संत्यज्य विक्रमादित्यं सत्त्वोत्क्रिक्तं च भूद्रकम् । त्वां च भूपाल पर्याप्तं धैर्यमन्यत्र दुर्लभम् ॥३४३॥
 वसुधाधिपते बाञ्छासिद्धिस्तत्र विधीयते । सेतुमेतं समुत्तीर्य पार्श्वमागम्यतां मम ॥३४४॥
 345 इत्युदीर्य निजं जानु रक्षः पारात्प्रसारयत् । तन्महासरितो वारि सेतुसीमन्तितं व्यधात् ॥३४५॥
 अङ्गेन रक्षःकायस्य ज्ञात्वा सेतुं प्रकल्पितम् । वीरः प्रवरसेनोप विकोशां क्षुरिकां दधे ॥३४६॥

३२३. ¹) A₁ gloss वाराणां. विक्रमादित्यमातृगुप्तप्रवरसेनानाम्. ३२५. ¹) A₂ gloss जलान्यपि. ३३२. ¹) A₂ gloss प्रवर-
 सेनः.—²) Doubtful emendation: मुमु has been supplied by A₂ in space left by A₁; A₂ has marked a different
 division of the words, जित्वाऽमुं । मुनिभूभुजम्, which is also indicated by the interlinear gloss of A₂, प्रतापशीलं; C reads
 मुमुनि°. For the name मुमुनि see iv. 167; v. 516; viii. 2180 (C.).—३३५. ¹) A₂ gloss शिखिबहुधा.—²) Thus
 A₁; A₂ तालार्थचरणो°. ३३८. ¹) Thus A₁; A₂ °जाह°. ३४५. ¹) Thus apparently A₁; A₂ °वन्.

स तयोत्कृष्टस्य तन्मांसं कृतसोपानपद्धतिः । अतरणत्र तत्स्थानं क्षुरिकाबलं उच्यते ॥३४७॥
 पार्श्वस्थं तं लम्बमुक्त्वा प्रातर्मस्त्रवपातनम् । दृष्ट्वा पुरं विभेदीति वदद्भूतं तिरोदधे ॥३४८॥
 देव्या शारिकयादेन यक्षेणाधिष्ठिते च सः । यमि शारीटकेऽपश्यत्स्त्रं वेतालपातितम् ॥३४९॥
 भक्त्या प्रतिष्ठां प्राक्तस्मिन्निनीषौ प्रवरेश्वरम् । जयस्वामी स्वयं पीठे भिक्त्वा यन्त्रमुपाविशत् ॥३५०॥ 359
 वेतालावेदितं लभं जानतो जगतीभुजा । स्थपतेः स जयाख्यस्य नाम्ना प्रख्यापितोभवत् ॥३५१॥
 नगरप्रातिलोम्याय भक्त्या तस्व विनायकः । प्रत्यङ्मुखः प्राङ्मुखतां भीमस्वामी स्वयं ययौ ॥३५२॥
 सद्भावभ्यादिका देव्यस्तेन श्रीशब्दलाडिताः । पञ्च पञ्चजनेन्द्रेण पुरे तस्मिन्निवेशिताः ॥३५३॥
 वितस्तायां स भूपालो बृहत्सेतुमकारयत् । ख्याता ततः प्रभृत्येव तादृमौसेतुकल्पना ॥३५४॥
 श्रीजयेन्द्रविहारस्य बृहद्बुद्धस्य च व्यधात् । मातुसः स नरेन्द्रस्य जयेन्द्रो विनिवेशनम् ॥३५५॥ 355
 बुभोज सिंहलादीन्यो द्वीपान्स सचिवौकरोत् । मोराकनामा मोराकभवनं भुवनाद्भुतम् ॥३५६॥
 षट्शिवद्वलक्षणि पुरं तत्प्रथे पुरा । यस्यास्तां वर्धनस्वामी विश्वकर्मा च सीमयोः ॥३५७॥
 दक्षिणस्मिन्नेव पारे वितस्तायाः पुरा किल । निर्मितं तेन नगरं विभक्तैर्युक्तमापणैः ॥३५८॥
 ते तत्राक्षलिहाः सौधा यानध्यादण वृरयते । वृष्टिर्निगन्धं निदाघान्ते चैत्रे चोत्कुसुमं जगत् ॥३५९॥
 तद्विना नगरं कुत्र पवित्राः सुलभा भुवि । द्रुमगाः सिन्धुसंभेदाः क्रीडावसथवीथिषु ॥३६०॥ 360
 वृष्टः क्रीडामगोन्यत्र न मध्येनगरं क्वचित् । यतः सर्वैकसां लक्ष्मीः संलक्ष्या गुपथादिव ॥३६१॥
 वैतस्तं वारि वास्तव्यैर्बृहत्सुहिनशर्करम् । पीम्नोमेक्षि स्ववेदमायात्कं ततोऽन्यत्र लभ्यते ॥३६२॥
 प्रतिदेवगृहं कोशास्ते तस्मिन्पिता नृपैः । सहस्रशः शक्यते यैः क्रेतुं भूः सागराम्बरा ॥३६३॥
 पुरे निवसतस्तस्मिन्स्वराजप्रजासृजः । शनैः साक्षाज्यलाभस्य षष्टिः संवत्सरा ययुः ॥३६४॥
 ललाटे भूलमुद्राङ्गे जराभुक्ताः शिरोरुहाः । तस्य शंभुभ्रमासङ्गिगङ्गाम्भोविभ्रमं दधुः ॥३६५॥ 365
 अथाश्रपादेनेशाननिदेशात्क्षणागतः । काश्मीरिको जयन्ताख्यो द्विजन्मायोजि पार्श्वगः ॥३६६॥
 भ्रान्तोऽस्यध्वन्य नान्यस्मादेशात्तेभिमत् भवेत् । रात्रे प्रवरसेनार्यं लेख एष प्रदर्शयताम् ॥३६७॥
 इत्युक्त्वापितलेखोसात्रसमर्थः पथः पृथून् । गन्तुं प्रस्थानखिन्नोऽस्मि सद्यस्तेनेत्यगद्यत ॥३६८॥
 आसद्य तावत्त्वं स्पृष्टो द्विजः कांपालिना मया । उक्तेति तेन क्षिप्रोसावाससे दीर्घिकाजले ॥३६९॥
 उन्मीलितेक्षणोद्ग्राक्षीस्त्वं स्वदेशादथोत्थितम् । तस्युषश्चार्चने राशो भृत्यान्वयमाञ्जलादतौ ॥३७०॥ 370
 स्वमावेदयितुं नद्या नीयमाने नृपान्तिकम् । अद्याक्षिप्रोक्षिपल्लेखं स खानकलशे ततः ॥३७१॥
 प्रवरेशो आपयता कस्तं तत्कलशास्पुनः । राशो लेखं वाचयित्वा जयन्तः प्रापितोन्तिकम् ॥३७२॥
 कृतं कृत्यं महत्तं भोगा भुङ्क्तां वयो गतम् । किमन्यत्करणीयं ते एहि गच्छ शिवालयम् ॥३७३॥
 ततस्तं वृत्तसंकेतः संतोष्याभिमतार्पणात् । भिक्त्वा तमश्मप्रासादं जगादे विमलं नभः ॥३७४॥
 जनैः स वदृशे गण्डकैलासतिलकां दिशम् । विशदे षट्यन्वयोऽस्मि द्वितीयतपनोदयम् ॥३७५॥ 375

३४७. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ आल; G °बाल. ३४९. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ °दितं.—²) A₂ gloss .
 ३५१. ¹) स्व supplied by A₂. ३५४. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ तस. ३५५. ¹) A₂ gloss स्यापनम्.
 ३६२. ¹) A₂ °वृहत्सु. ३६६. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ निषे°.

- जयन्तेनाद्भुतोदन्तहेतुनावाप्य संपदः । स्वनामाङ्गाप्रहारादिकर्मभिर्निर्मलाः कृताः ॥३७६॥
 एवं स भुवनैश्वर्यं भुक्त्वा भूमिभूतां वरः । अनेनैव शरीरेण भेजे भूतपतेः सभाम् ॥३७७॥
 प्रासादे प्रवरेशस्य सिद्धिक्षेत्रे क्षमापतेः । स्वर्गद्वारप्रतिभटं द्वारमद्यापि लक्ष्यते ॥३७८॥
 तस्य रत्नप्रभादेव्यां जातो राजा युधिष्ठिरः । अपासीन्नवमासोनाः क्षमां चत्वारिंशतिं समाः ॥३७९॥
 380 सर्वरत्नजयस्कन्दगुप्तशब्दाङ्किताभिधाः । आसन्निवहारचैत्यादिकृत्यैस्तस्सचिवा वराः ॥३८०॥
 भवच्छेदाभिधं पामं स्तुत्यं चैत्यादिसिद्धिभिः । यो व्यधास्तोस्य वज्रेन्द्रोप्यासीन्मन्त्री जयैन्द्रजः ॥३८१॥
 दिक्कामिनीमुखोत्कीर्णकीर्तिचन्दनचित्रकाः । आसन्कुमारसेनाद्यास्तस्यान्येष्वप्यमन्त्रिणः ॥३८२॥
 पद्मावत्यां सुतस्तस्य नरेन्द्रादित्य इत्यभूत् । लःखणापरनामा यो नरेन्द्रस्वामिनं व्यधात् ॥३८३॥
 वज्रेन्द्रतनयौ वज्रकनकौ यस्य मन्त्रिणौ । अभूवां सुकृतोदन्तौ राज्ञी च विमलप्रभा ॥३८४॥
 385 स विधायाधिकरणं लिखितस्थितये निजम् । द्यां त्रयोदशभिर्द्विषैराहोह महाभुजः ॥३८५॥
 तस्यानुजो धरणिभृङ्गादित्यस्ततोभवत् । तुञ्जीनापरनामानं यं जनाः प्राहुरञ्जसा ॥३८६॥
 जगद्विलक्षणं यस्य शङ्खमुद्राङ्कितं शिरः । अधूर्वशर्वरीशान्तर्लीनभानुभिर्यं दधे ॥३८७॥
 रिपुकण्ठाटवीप्यासीद्यस्य धाराधरः पतन् । तद्वधूनेत्रकुण्डैस्तु जलाधिक्यमधार्यत ॥३८८॥
 अपूर्वो यत्पतापामिः प्रविश्योर्वी द्विषां न्यधात् । नारीनेत्रेषु नीरोर्मिन्मन्दिरेषु तृणाङ्कुरान् ॥३८९॥
 390 यस्य पाणिप्रणयितां कृपाणे समुपागते । कबन्धेभ्यः परो नृत्तं न व्यधत् द्विषद्वले ॥३९०॥
 तस्याव्यपोह्यमाहात्म्या देवी दिव्याकृतेः प्रिया । विष्णुशक्तिः क्षितिं प्राप्ता रणारम्भाभिधाभवत् ॥३९१॥
 स हि जन्मान्तरे पूर्वं द्यूतकारोभवत्किल । कदापि प्राप निर्वेदं सर्वस्वं कितवैजितः ॥३९२॥
 देहत्यागोद्यतोप्यासीत्प्राप्य किञ्चिद्विचिन्तयन् । न पर्यन्तेष्वपेक्षन्ते कितवाः स्वार्थसाधनम् ॥३९३॥
 अवन्ध्यदर्शनां विन्ध्ये देवीं भ्रमरवासिनीम् । द्रष्टुमैच्छद्द्वाराकाङ्क्षी निर्व्यपेक्षः स्वजीविते ॥३९४॥
 395 भ्रमरैः शङ्खपुच्छाद्यैः खण्ड्यमानस्य देहिनः । तदास्पदं हि विशतो दुर्लङ्घ्या पञ्चयोजनी ॥३९५॥
 स वद्यशङ्खपुच्छानां धीमांस्तेषां प्रतिक्रियाम् । देहेवश्यपरित्याज्ये मन्वानोभूददुष्कराम् ॥३९६॥
 प्रागयोवर्मणा देहं ततो महिषचर्मणा । तेन छादयता इतो मृक्षेपोथ सगोमयः ॥३९७॥
 अथ भानुकरोच्छुष्कमृक्षेपाभ्रेडिताङ्गकः । स लोट इव संचारी प्रतस्थे क्रूरनिधयः ॥३९८॥
 सरलां सरणिं त्यक्त्वा जीवितस्पृहया समम् । गुहा तेन ततः सान्द्रतमोभीमा व्यगाद्यत ॥३९९॥
 400 अथोदतिष्ठन्गतेभ्यो घोरा भ्रमरमण्डलाः । पक्षशब्दैः श्रुतिं घ्नन्तो मृद्युतूर्यवैरिव ॥४००॥
 ते तमुच्छुष्कमृक्षेपरेणुप्रणितलोचनाः । सहसा नाक्रमन्ते स्म प्रहरन्तोपि बाधितुम् ॥४०१॥
 रेणुभिर्येन्धितवृशस्ते न्यवर्तन्त षट्पदाः । तेखण्डयन्तु मृक्षेपं न्यपतन्ये नवा नवाः ॥४०२॥
 तैः खण्ड्यमानमुच्छुण्डैर्ध्वजतो योजनत्रयीम् । क्रमान्मृत्कवचं तस्य पथि संक्षयमाययौ ॥४०३॥
 ततो मुहुः प्रहरतां तेषां महिषचर्मणि । घोरधटचटाघोषः प्रादुरासीद्भयंकरः ॥४०४॥

३७७. ¹) Thus A₁; A₁ त्यक्त्वा. ३७८. ¹) A₁ चिह्नं. ३७९. ¹) Thus corr. by A₁ from A₁ चतुर्विंशति. ३८१. ¹) A₁ gloss मौली. ३८३. ¹) A₁ ल × खणा. ३९०. ¹) A₁ indicates a *varia lectio* in the marginal note अन्यत् कबन्धेभ्य परं नृत्तं न व्यधत् द्विषद्वले; over the last word the gloss कर्तु by the same hand.

चतुर्थयोजनस्यार्धमतिक्रम्य विवेद सः । रणस्कारैर्द्विरेफांस्तानयोवर्मनिपातिनः ॥४०५॥
 धावस्ततोतिवेगेन खण्डमानेन षट्पदैः । स शस्त्रवर्मणामोचि चित्तं धैर्येण नो पुनः ॥४०६॥
 गव्यूतिमात्रमासत्ते देवीधामनि धैर्यवान् । धुन्वन्कराभ्यां मधुपान्धावति स्म स धीरधीः ॥४०७॥
 अथ क्षावस्थिशेषाङ्गो लूनमांसः षडङ्गिभिः । कराभ्यामक्षिणी रक्षन्देव्यायतनमासदत् ॥४०८॥
 प्रशान्ते भृङ्गसंपाते प्रकाशमवलोकयन् । स देव्याः पादयोरग्रे पपातोऽङ्गान्तजीवितः ॥४०९॥
 स्तोक्तावशेषप्राणं तं देव्याभ्रासयितुं ततः । अभिरामं वपुः कृत्वा पस्पर्शाङ्गेषु पाणिना ॥४१०॥
 दिव्येन पाणिस्पर्शेन तेन पीयूषवर्षिणा । स क्षिप्रासादितस्वास्थ्यो दिक्षु चिक्षेप चक्षुषी ॥४११॥
 प्रविष्टमात्रः प्रैक्षिष्ट सिंहविष्टरसीप्ति याम् । घोराकारां स तां देवीं तदाव्राक्षीत् तां पुनः ॥४१२॥
 ददर्श पुनरुद्यानलतावसे विलासिनीम् । स्थितां पुष्करिणीतीरे दयामां पुष्करलोचनाम् ॥४१३॥
 गृहीतशरमुक्तां बद्धा पीनस्तनाञ्जलिम् । महर्हिः कान्तिकुसुमैर्यौवनेनार्चिताङ्गकाम् ॥४१४॥
 यावकाहारिणौ पादौ दधतीं कृच्छ्रवारिणौ । स्तनच्छन्नमुखं द्रष्टुं तपस्यन्ताविवान्वहम् ॥४१५॥
 भास्वद्विम्बाधरां कृष्णकेशीं सितकराननाम् । हरिमध्यां शिवाकारां सर्वदेवमयीमिव ॥४१६॥
 तां विभाष्यानवद्याङ्गीं निर्जने यौवनोर्जिताम् । निन्दैवारितनामेन स कामेन विधेयताम् ॥४१७॥
 दधती रूपमाधुर्यपूरच्छसामधूयताम् । अस्तराः प्रत्यभातस्य सा हि चित्ते न देवता ॥४१८॥
 कृणामदुरवादीत्तं व्यथितोसि चिरं पथि । मुहुः सोम्य समाश्रस्य प्रार्थयतामुचितो वरः ॥४१९॥
 स तां बभावे शान्तो मे भवत्या दर्शनाच्छमः । अदेवी किं तु भवती वरं दातुं कथं क्षमा ॥४२०॥
 देवी जगाद तं भव कोयं ते मनसि भ्रमः । देवी वा स्यामदेवी वा वरीतुं त्वां तु शक्याम् ॥४२१॥
 इति सोभीष्टसंप्राप्ते कारयित्वा प्रतिभ्रमम् । दूरमुत्क्रान्तमर्यादः संगमं तामयाचत ॥४२२॥
 तमभ्यधात्सा दुर्बुद्धे कोयं तेनुचितो विधिः । प्रार्थयस्वेतरथस्मात्साहं भ्रमरवासिनी ॥४२३॥
 देवीं तां जानतोप्यस्य नाभूदवहितं मनः । निरुद्धा वासनाः केन जन्मान्तरनिबन्धनाः ॥४२४॥
 स तामुवाच सत्यां चेद्देवि स्वां गिरमिच्छसि । प्रमाणीकुरु मङ्गीमहमन्यज्ञ कामये ॥४२५॥
 पूर्वमेव हि जन्तूनां योधिवासो निरीयते । तिलान्धमिव तेषां स पर्यन्तेपि न शीर्यते ॥४२६॥
 देवी वा भव कान्ता वा भीमा वा शोभनापि वा । यादृशीं पूर्वमब्राह्मं तादृश्येवावभासि मे ॥४२७॥
 तमित्थं कथयन्तं सा ज्ञात्वा निश्चलनिश्चयम् । एवं जन्मान्तरे भावीत्यभ्यधादनुरोधतः ॥४२८॥
 उत्सहन्ते हि संस्पृष्टं न दिव्या मर्त्यधर्मिणः । तत्रच्छ क्रूरसंकल्पेत्युक्ता स्मन्तर्दधे ततः ॥४२९॥
 अभून्न्यजन्मा भूयासं तया देव्येति चिन्तयन् । प्रयागावटशाखाप्रादहासीत्स वपुस्ततः ॥४३०॥
 सोजायत रणादित्यो रणरिम्भा च सा भुवि । मर्त्यभावेपि या नैव जहौ जन्मान्तरस्मृतिम् ॥४३१॥
 रतिसेनाभिधश्चोलराजः सङ्गोऽधिपूजने । तां तरङ्गान्तराक्षिमे रत्नराजिमिवोज्ज्वलाम् ॥४३२॥

४०६. ^१) A₁ चिह्न. ४१२. ^१) Thus A₁; A₂ G पुरः; R and Edd read पुनः. ४१४. ^१) Thus A₁; altered by A₂ to मुक्तापर्वण्डा. A₃ reads in margin गृहीतशरमुक्तां बद्धपीनस्तनाञ्जलिम्, with gloss मुक्ता पर्वण्डा. G and R follow A₁. ४१७. ^१) A₁ writes ३ after निन्दे. ४१८. ^१) This division of the words is indicated by A₁. ४२५. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ सत्यं; सत्यां also in G and R. ४२९. ^१) A₃ देव्या.

- भा बाल्याव्यक्तद्विभ्योक्तिं तामलंकृतयौवमाम् । दिव्याही पृथिवीभ्यो नार्थिभ्योपि ददौ नृपः ॥४३३॥
 रणादित्यनृपामास्ये कृत्यायाते तथैव तम् । प्रत्याख्यानैच्छुमाचख्यौ सैव तद्वरणं वरम् ॥४३४॥
 435 तदर्थमेव कथितस्वोत्पत्तिं तां ततः पिता । कुतं कुलूतभूभर्तुः छद्मः प्राहिणोद्बुधम् ॥४३५॥
 प्रदष्टो विप्रकृष्टं तं देशं गत्वा व्यधत्त ताम् । परिणीय रणादित्यः शुद्धान्तस्वाधिदेवताम् ॥४३६॥
 मर्त्यसंस्पर्शभीदः सा महादेवी भवन्त्यपि । तं मायया मोहयन्ती न पस्पर्श कदाचन ॥४३७॥
 व्यधान्मायामयीं राजस्तल्पे स्वसदृशीं स्त्रियम् । स्वयं सा भ्रमरीरूपा निर्जगाम बहिर्निशि ॥४३८॥
 स नाम्ना स्वस्य देव्याश्च कृत्वा छरगृहयम् । माहेश्वरः शैललिङ्गे कारयामास कारुभिः ॥४३९॥
 440 श्वः प्रतिष्ठाप्रसङ्गेय सज्जे तल्लिङ्गयोर्द्वयम् । देशान्तरागतः कश्चिद्वृषयामास दैववित् ॥४४०॥
 स वृष्टप्रत्ययः शश्वत्तयोर्धटितलिङ्गयोः । अहमखण्डैः समण्डकैर्बभाषे गर्भमावृतम् ॥४४१॥
 किंकर्तव्यतया मूढं प्रतिष्ठाविघ्नविह्वलम् । दिव्यदृष्टिः स्वयं देवी ततो राजानमब्रवीत् ॥४४२॥
 राजन्गिरिस्तोत्राहे पौरोहित्यं पुरा भजन् । स्वमर्चादेवमादत्तं पूजाभण्डात्प्रजापतिः ॥४४३॥
 तां विष्णोः प्रतिमां वीक्ष्य पूजितां तेन धूर्जटिः । भूत्यामिव तदा मेने शक्तिरूपां विना शिवम् ॥४४४॥
 445 निमन्त्रितैर्द्वैकितानि रत्नान्यथ छरासुरैः । पिण्डीकृत्य स्वयं चक्रे लिङ्गं भुवनवन्दितम् ॥४४५॥
 तां विष्णुप्रतिमां तच्च लिङ्गमीशानपूजितम् । स्वयं प्रजासृजः पूज्यं कालेनादत्त रावणः ॥४४६॥
 तेनाप्यभ्यर्च्यमानं तल्लङ्कायामभवच्चिरम् । देवद्वयं रावणान्ते नीतमासीच्च धानरैः ॥४४७॥
 तिर्यक्तया ते कपयो मुग्धा हिमनगौकसः । शान्तौत्सुक्याः शनैर्देवी न्यधुरुत्तरमानसे ॥४४८॥
 प्रागेव सरस्तस्मात्कुशलैः शिल्पिभिर्मया । तावुद्धृतौ प्रातरत्र प्राप्नो ब्रह्मस्यसंशयम् ॥४४९॥
 450 तयोः प्रतिष्ठा क्रियतामित्युक्ता पृथिवीभुजम् । देवी प्रयाता शुद्धान्तं सिद्धान्तस्मार खेचरान् ॥४५०॥
 ते ध्यातमात्राः संप्राप्ता देव्यादेशेन पायसः । उद्धृत्य नृपतेर्धासि देवौ हरिहरौ न्यधुः ॥४५१॥
 दिव्यैः प्रसूनैः संवीतौ हरनारायणौ जनः । प्रातर्नृपगृहे दृष्ट्वा परं विस्मयमाययौ ॥४५२॥
 सज्जे प्रतिष्ठालभेयं माहेश्वरतया नृपः । रणेभ्यश्चरतिष्ठायां पूर्वं यावत्समुद्यतः ॥४५३॥
 रणारम्भानुभावेन तावदेवाद्भुतावहः । स्वयं पीठे रणस्त्रामी भिक्ष्वा यन्त्रमुपाविशत् ॥४५४॥
 455 कर्तुं प्रभावजिज्ञासां राक्षसां दत्तधनस्ततः । स स्वयंभूः स्वयं भक्तांस्तान्ताभ्यामानदापयत् ॥४५५॥
 कुम्भदासतया छन्नः सिद्धो ब्रह्माभिधो वसन् । परिज्ञाय तयोर्दिव्या प्रतिष्ठाकर्म कारितः ॥४५६॥
 स वृत्तप्रत्यभिज्ञः सन्प्रतिष्ठाप्य रणेभ्यश्चरम् । व्योम्ना प्रजज्जणस्वामिप्रतिष्ठां गूढमादधे ॥४५७॥
 जनास्त्वलक्षयन्त्यत्स स्वयं पीठमवातरत् । इति केषामपि इदि प्रवादोद्यापि वर्तते ॥४५८॥
 सां ब्रह्मप्रतिमं सिद्धं देवी ब्रह्मविदां वरम् । अकारयत्समुद्दिश्य परार्थं ब्रह्ममण्डपम् ॥४५९॥
 460 रणारम्भास्वामिदेवौ दंपतिभ्यां व्यधीयत । मठः पाशुपतानां च ताभ्यां प्रद्युम्नमूर्धनि ॥४६०॥

४४०. १) A, gloss विधिलिङ्गद्वयम्. ४४१. १) Thus A₂; A₁ 'धत्त'. ४४१. १) १) Thus corr. by later hand from A₁ स, 'मात्र, पायस.—' ४) Thus A₂; A₁ 'व्यधुः'. ४४१. १) Thus A₁; A₂ 'लिङ्गे'. ४४५. १) Thus corr. by A₂ from A₁ राजा.—
 १) Thus A₂; A₁ 'भक्तांस्तान्'. ४४५. १) A, gloss हरिहरयोः. ४४६. १) Thus A₂; A₁ 'प्रवचो'. ४४९. १) Thus corr. by later hand from A₁ स.— २) Thus corr. by A₂ from A₁ परावय.— ३) Thus A₂; A₁ 'सत्तमम्'. ४५०. १) A, gloss प्रद्युम्नमूर्धनि शारिकागिरौ.

आरोग्यशाला निरवाप्युल्लासत्वाय रोगिणाम् । तेन सेनामुखीदेवीभयशान्त्यै च कारिता ॥४६१॥
 ख्यातिं रणपुरस्वामिसंज्ञया सर्वतो गतम् । स सिंहरोत्सिकाग्रामे मार्तण्डं प्रत्यपादयत् ॥४६२॥
 अमृतप्रभया तस्य राज्ञः पश्यान्वया कृतः । दक्षिणेस्मिन्नणेशस्य पार्श्वे देवोमृतेश्वरः ॥४६३॥
 मेघवाहनभूभर्तृपश्या भिन्नाख्यया कृते । विहारेपि तया बुद्धविम्बं साधु निवेशितम् ॥४६४॥
 राज्ञे देव्यनुरक्ताय सानुक्रोशाय सैकदा । पातालसिद्धिदं मन्त्रं प्रददौ हाटकेश्वरम् ॥४६५॥ 465
 मा भून्मोघास्य मत्प्राप्तिरिति मत्वा तयार्पितम् । असाध्यस्त तं प्राप्य वशान्तं वत्सरान्वहून् ॥४६६॥
 कृत्वेष्टिकापथे कष्टं तपो नन्दिशिलां गतः । भूरिभिर्वत्सरैर्मन्त्रसिद्धेः प्रणयितां ययौ ॥४६७॥
 स्वप्रेथ सिद्धिलिङ्गैश्च जाताभङ्गुरनिधयः । चन्द्रभागाजलं भिन्ना नमुचेः प्राविशद्विलम् ॥४६८॥
 विलेपावृतां याते दिवसान्येकविंशतिम् । प्रविश्य पौरान्प्राप्तिन्ये दैत्यलीभोगभोगिताम् ॥४६९॥
 एवं स भूपतिभुक्तां भुवं वर्षशतत्रयम् । निर्वाणश्लाघ्यनिर्घूढि पतारैर्धर्ममासदत् ॥४७०॥ 470
 सानुगे नृपतौ याते दैतेयदयितान्तिकम् । देवी सा वैष्णवी शक्तिः श्वेतद्वीपमगाहत ॥४७१॥
 राजवंशेष्वनेकेषु राज्ञोर्वंशद्वये परम् । द्वयोरेवात्र निर्व्यूढि प्रजावात्सल्यमागतम् ॥४७२॥
 रणादित्यस्य गोनन्दवंशे रामस्य राघवे । लोकान्तरखलस्यापि ययोरंशभुजः प्रजाः ॥४७३॥
 विक्रमाक्रान्तविश्वस्य विक्रमेश्वरकृत्स्नतः । तस्यासीद्विक्रमादित्यस्त्रिविक्रमपराक्रमः ॥४७४॥
 राजा ब्रह्मगलूनाभ्यां सन्निवाभ्यां समं महीम् । सोपासीद्वासवसमो द्वावत्वारिंशतिं समाः ॥४७५॥ 475
 चक्रे ब्रह्ममठं ब्रह्मा गलूनो लूनदुःकृतः । रमावल्याख्यया वध्वा विहारं निरमापयत् ॥४७६॥
 राजानन्तरजस्तस्य राजाभूत्तदनन्तरम् । तापितारातिभूपालो बालादित्यो बलोजितः ॥४७७॥
 लवणार्णवपानेन तयोर्त्कर्षमिवोद्बहन् । यत्पतापो रिपुस्त्रीणां सनेत्राम्भोभजन्मुखम् ॥४७८॥
 आसन्त्येरिमनोगाधबोधदण्डा इवाहताः । यस्याद्यापि जयस्तम्भाः सन्ति ते पूर्ववारिधौ ॥४७९॥
 प्रभावाङ्केन वङ्गालाञ्जिस्वा येन व्यधीयत । काश्मीरिकनिवासाय कालम्याख्यो जनाभयः ॥४८०॥ 480
 कश्मीरेषु धनोदयमग्रहारं द्विजन्मनाम् । राजा मङ्गवराज्ये यो भेडराख्यमकारयत् ॥४८१॥
 विशां विपाटितारिष्टमरिष्टोत्सादने व्यधात् । वल्लभा यस्य विम्बोष्ठी विम्बा विम्बेश्वरं हरम् ॥४८२॥
 भ्रातरो मन्त्रिणस्तस्य त्रयो मत्सुरौकसोः । सेतोश्च कारका आसन्खड्गशत्रुघ्नमालवाः ॥४८३॥
 बभूव तस्य भूभर्तुर्भुवनान्तविभ्रमा । तनयानङ्गलेखाख्या शृङ्गारोदधिकौमुदी ॥४८४॥
 तां वीक्ष्य लक्षणोपेतां मृगाक्षीं पितुरन्तिके । अमोघप्रत्ययो व्यक्तं व्याजहारेति दैववित् ॥४८५॥ 485
 भविता तत्र जामाता जगतीभोगभाजनम् । त्वदन्तमेव साम्राज्यं गोनन्दान्वयजन्मनाम् ॥४८६॥
 सुतासंतानसाम्राज्यमनिच्छन्नपार्थिवः । दैवं पुरुषकारेण जेतुमासीत्कृतोद्यमः ॥४८७॥

४६१. ¹⁾ Thus A ; R G वंशान्तं ; Bdd. वसन्तं. ४६७. ¹⁾ Thus A₃ ; A₁ ततो. ४६८. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ चान्द्र. ४७०. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ भूत्वा.—²⁾ Thus A₃ ; A₁ लेखरम्. ४७३. ¹⁾ A₁ gloss वंशो—²⁾ A₃ gloss जयोः रामरणादित्ययोः. ४७५. ¹⁾ Emended ; A R G गलूरा. ४८०. ¹⁾ The words from कालम्याख्यो to कारका in verse 483 have been supplied by A₁ at a later date and in a smaller handwriting, partly in space left for this purpose, partly in margin. ४८१. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ नेरडा. ४८२. ¹⁾ A₃ gloss रहोसाने. ४८३. ¹⁾ See note to verse 480 above.

- अराजान्वयिने' दत्ता नेये साम्राज्यहारिणी । मत्वेति प्रददी कन्यां न कस्मैचन भूभुजे ॥४८८॥
हेतुं स रूपमात्रं कृत्वा जामातरं नृपः । अथाश्वघासकायस्थं चक्रे दुर्लभवर्धनम् ॥४८९॥
490 मातुः कार्कोटनागेन सुखाभायाः समीयुषां । राज्याथैव हि संजातो राज्ञा नाज्ञायि तेन संः ॥४९०॥
निश्चिन्वते हि शंमन्या यमेवायोग्यमाग्रहात् । जिगीषयेव तत्रैव निदधाति विधिः शुभम् ॥४९१॥
मात्सर्येण जहङ्गहान्विसदृशे धूमध्वजे योग्यतां शास्त्रा स्वां निदधस्त्रिवं दिनपतिर्हास्यः । प्रष्टाभ्युन्मुखः ।
दैवं वेत्ति न यः शिखी तु परतो नामास्तु तत्संभवाः स्युर्दीपा अपि यद्दशेन जगतस्तिग्मांशुविस्मारकाः ॥४९२॥
धिया भाग्यानुगामिन्या चेष्टमानो नयोचितम् । अभूत्सर्वस्य चक्षुष्यः स तु दुर्लभवर्धनः ॥४९३॥
प्रज्ञया द्योतमानं तं प्रज्ञादिस्य इति प्रथाम् । कौवीरभाग्यस्वाभ्यं च शनकैः श्मशुरोनयत् ॥४९४॥
495 पित्रोः प्रेयस्तयोद्भूतां तारुण्यादिमदेन च । राजपुत्री यथावस्तु गणयामास नैव तम् ॥४९५॥
स्वैरिणिसंगमो भोगा युवानोमे पितुर्गृहम् । पत्युर्मृदुस्वमित्यस्याः किं नाभूच्छीलविप्रकृत् ॥४९६॥
सा नित्यदर्शनाभ्यासाच्छनकैर्विशता मनः । अनङ्गलेखा खड्गेन संग्रायुज्यत मन्त्रिणा ॥४९७॥
छन्नप्रेमसुखाभ्यासनष्टहीभीतिसंभ्रमा । धाष्ट्यं दिनादिनं यान्ती ततस्तन्मयतीं ययौ ॥४९८॥
स मन्त्री दानमानाभ्यां वशीकृतपरिच्छदः । अन्तःपुरे यथाकामं विजहार तथा सह ॥४९९॥
500 उपलेभे च शनकैस्तस्यास्तं शीलविप्रवम् । विरागलिङ्गैरुद्यद्भिर्धीमान्दुर्लभवर्धनः ॥५००॥
सखीमध्ये रहः स्मेरा विवर्णा भर्तृदर्शने । अकाण्ड एव प्रोत्थाय पश्यन्ती सस्मितं पथः ॥५०१॥
पत्युः कोपे कृतावज्ञा भूनेत्रचिबुकान्चनैः । तदप्रियं भाषमाणे सस्मितं न्यस्तलोचना ॥५०२॥
तत्तुल्यगुणनिर्विण्णा तद्विपक्षस्तुती रता । रिरंसां तस्य संलक्ष्य सखीभिर्बद्धसंकथा ॥५०३॥
तच्चुम्बने भुम्रकण्ठी तदाश्लेषेसहाङ्गका । तत्संभोगे त्यक्तहर्षा तत्तल्पे व्याजनिद्रिता ॥५०४॥
505 भवेद्धि प्रायशो योषिस्त्रेमविक्रीतचेतना । निवेदयन्ती दौःशील्यपिशाचावेशवैकृतम् ॥५०५॥ कुलकम् ॥
निगूढदारदौरात्म्यचिन्ताकृशवपुस्ततः । शुद्धान्तमविशज्जातु निशि दुर्लभवर्धनः ॥५०६॥
सोपश्यत्सुरतक्लान्तिस्तुलभस्वापनिःसहाम् । दुर्जारभर्तुरङ्गेषु प्रत्युत्तमिव वल्लभार्म् ॥५०७॥
आसैरगलितावेगैः कम्पयद्भिः कुचाङ्कुरौ । निवेदयन्ती तत्कालमेव निर्वहणं रतेः ॥५०८॥
अन्यस्यापि क्रोधो हेतुं पुनरप्यक्षमावहाम् । तां तथावस्थितां वीक्ष्य स प्रजज्वाल मन्थुना ॥५०९॥
510 प्रजिहीर्षुः स रेभिण विमर्शनं निवारितः । प्रहस्येव प्रहस्येव निवृत्तं स्वममन्यत ॥५१०॥
ततस्तथाविधः क्षुब्धस्त्रकोपावेशसागरः । विचारवेलया तस्य बलाच्छममनीयत ॥५११॥
नमस्तस्मै ततः कोन्यो गण्यते वशिनां धुरि । जीर्यन्ते येन पर्याप्ता ईर्ष्याविषविषूचिकाः ॥५१२॥
सोचिन्तयद्दहो कष्टाधेष्टांरागानुगा इमाः । विचारवन्ध्याः क्षिप्यन्ते क्षिप्रं यत्किञ्चि नराः ॥५१३॥

४८८. ¹⁾ A₃ gloss मयूनकुलोद्भूतय इत्ता. ४८९. ¹⁾ कृत्वा जामा supplied by A₃ in space left by A₁. ४९०. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ लमेयुषा. — ²⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ सा. ४९२. ¹⁾ Emended; A R G जहङ्ग. — ²⁾ Thus A₃; A₁ स. — ³⁾ A₃ gloss दूरे इत्यर्थः. ४९५. ¹⁾ A₃ gloss उद्विग्नमयोशा. ४९७. ¹⁾ Emended; A संग्रह. ४९९. ¹⁾ A₃ समम्. ५००. ¹⁾ The text from मातुर्लभवर्धनः to the end of verse 507 below has been supplied by A₃, partly in space left by A₁, partly in margin. ५०४. ¹⁾ Emended with Edd.; A विप्रता. ५०७. ¹⁾ A₃ दुर्जात, with v. l. as above. — ²⁾ See note to verse 500 above. ५०८. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ यन्ती. ५१३. ¹⁾ Thus corrected by A₃ from A₁ कटाः श्रेष्ठा.

स्तीति नामेन्द्रिवार्योयमिन्द्रिवार्यो यथा परे । तथैव सर्वसामान्या वशिनामत्र काः कुपः ॥५१४॥
 निसर्गतस्तरला नारीः को नियन्त्रयितुं क्षमः । नियन्त्रणेन किं वा स्याद्यस्ततां स्मरणोचितम् ॥५१५॥ 515
 यः भुनोरेव संघर्ष एकार्थाभिनिविष्टयोः । रागिणोर्यदि मानः स कोवमानस्ततः परः ॥५१६॥
 ममकारो मृगाक्षीषु क इवायं सचेतसाम् । स्वदेहेनुपपन्नोपि यः सोन्यत्र कथं मतः ॥५१७॥
 उद्देगोत्पादनादेशा बध्वा वेत्प्रतिभाति मे । रागस्तद्विस्मृतः कस्मान्मूलमुद्देगशाखिनः ॥५१८॥
 संप्रपातालनिक्षिप्तमूलो रागमहीरुहः । भूमिभूतमनुत्पाद्य द्वेषमुन्मूल्यते कथम् ॥५१९॥
 द्वेषो नामैव दुर्धर्षो जितो येन विवेकिना । क्षणार्धेनैव रागस्य तेन नामापि नाशितम् ॥५२०॥ 520
 वीर्यैतद्विषयया वृष्ट्या रागिणां वाच्यमौषधम् । ईर्ष्या जेया ततो रागः स्वयमाशाः पलायते ॥५२१॥
 इति ध्यात्वालिखद्दर्शान्खड्गस्योभुक्पल्लवे । बध्योपि नृ हतो यत्त्वं स्मर्तव्यं तत्तवेत्यसौ ॥५२२॥
 जनैरलक्ष्यमाणेय याते दुर्लभवर्धने । त्यक्तनिद्रः स मन्त्री तद्दृष्ट्वा वर्णानवाचयत् ॥५२३॥
 दाक्षिण्यात्प्राणदस्यास्य खड्गः स मन्त्रसा तदा । विसस्मारानङ्गलेखां बध्यौ तु प्रत्युपक्रियाम् ॥५२४॥
 तस्योपकर्तुंरुचितं प्रतिकारमिच्छोश्चिन्ताविशेषं तु मनः स्मरबाणपक्तिः ।
 वृग्गोचरे परिचयप्रणयं प्रपेदे निर्निद्रता न तु कदाचन राजपुत्री ॥५२५॥ 525
 भूत्वा सप्तभिर्गणैर्विभक्तान्संभृतुर्मिर्मसैर्वन्ध्यै मूर्धनि रत्नं नृपतीनाम् ॥
 तस्मिन्काले लोकमवापोज्ज्वलकृत्यो बालादित्यो बालशशाङ्काङ्कितमौलेः ॥५२६॥
 पूर्वं विपन्नतनयेभिजनस्य शेषे गोनन्दस्तततिरजायत तत्र शान्ते ।
 प्राग्दन्तिभुवनलिनाय हठप्रविष्टतोयौघपाटितबिसा नलिनीव क्षीना ॥५२७॥
 अथ शिथिलितमुख्यामात्यवैमत्यविघ्नः कनकघटविमुक्तैः पावनं तीर्थतोयैः ।
 कथमपि सं कृतज्ञो राजजामातुर्वैर्यधित विधिवविष्टं मूर्ध्नि राज्याभिषेकम् ॥५२८॥
 कार्कोटप्रभवः प्रभुः स मुकुटप्रत्युपमुक्ताकणशोतश्रेणिकणाङ्कुराङ्कितबृहद्ग्राहर्महीमुहहन् ।
 ज्ञातिप्रीतिसतोषशेषफणभृत्संफुल्लदृक्पल्लवम्यासावर्जकहाटकाञ्जफटलक्ष्मधामशोभोभवत् ॥५२९॥
 अथ विगलिता गोनन्दोर्वीभुजोभिजनाच्छुचेरतिभुञ्जिन् भूः कार्कोटाहेः कुले व्यधित स्थितिम् ।
 चिरपरिचितास्त्रर्गाभोगाध्वनः पतनं भिता त्रिभुवनगुरोः शोभोर्मिलाविधामरनिम्नगा ॥५३०॥ 530

१० ॥ ५३६ ॥ भावितः ५३ ॥ प्र १०६९॥

इति श्रीकादमीरिकमहामात्यश्रीचण्णकप्रभुसूतोः कल्हणस्य कृतौ राजतरङ्गिण्यां तृतीयस्तरङ्गः ॥

५१६. ^{१)} A₃ gloss विरोधः. ५२२. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ °नखङ्गस्वा°. ५२३. ^{१)} मन्त्री त supplied by A₃ in space left by A₁. ५२४. ^{१)} तथा वि supplied by A₃ in space left by A₁. ५२६. ^{१)} Thus A₁; altered by A₃ to सप्ताभि°. —
^{२)} A₃ gloss ऊनानिस्वर्गः. ५२७. ^{१)} A₃ gloss तस्मिन्. ५२८. ^{१)} A₃ gloss खड्गः. ५२९. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ कार्कोट°. Colophon. ^{१)} A₁ adds here लिखितश्चैव मया राजानकरत्नकण्डेन.

॥.चतुर्थस्तरङ्गः ॥

- तद्गीतव्यतिरेकमद्रितनयादेहेन मिश्रीभवसिन्धुहमिह व्यपोहतु वपुः स्थाणोरभवाणि वः ।
 वेण्या भोगिवधूशरीरकुटिलइयामस्विषा वेष्टिता जूटाहेरपि यत्र भाति दयितामूर्त्येव पृक्ता तनुः ॥१॥
 स महीं राजकन्यां च प्राप्रवानेकतः कुलात् । रत्नानां च सुतानां च राजाभूज्जाजनं शनैः ॥२॥
 पतिगोपितदौःशील्या तुल्यसौभाग्यगौरवा । अनङ्गभवनं चक्रे विहारं नृपतिप्रिया ॥३॥
 शिभुरेवायुषोत्पत्वं देवशोक्तं विचिन्तयन् । राज्ञः सुतो मल्हणाख्यौ मल्हणस्वामिनं व्यधात् ॥४॥
 5 पारेविशोककोटादौ प्रदत्तप्रतिपत्तिना । अरीयत द्विजेन्द्रेभ्यर्ध्वन्द्रप्रामः क्षमाभुजा ॥५॥
 श्रीनगर्या प्रतिष्ठाप्य दुर्लभस्वामिनं हरिम् । षट्त्रिंशता स वर्षाणां क्षमावृषास्तमुपाययौ ॥६॥
 अनङ्गदेव्यां संभूतस्तस्य दुर्लभकः सुतः । शशासं वासवसमस्ततो वसुमतीं कृती ॥७॥
 मातामहस्य यो मात्रा दौहित्रस्तनयीकृतः । प्रतापादित्य इत्याख्यां तत्कुलानुगुणं दधे ॥८॥
 औडेनैडविडाल्पामभिया यन्मन्त्रिणा कृताः । भयहारा हनुमता पुण्यानुमतसंपदा ॥९॥
 10 प्रतापतापितारातिः प्रतापपुरपत्तनम् । मधवसगरस्पर्धि दीर्घबाह्वर्ध्वभक्त सः ॥१०॥
 नानादिगन्तरायाततत्तत्क्रयिकसंकुले । नोणाभिधोवसन्तस्य देशे रौहीतको वणिक् ॥११॥
 रौहीतदेशे जातानां निवेशाय द्विजन्मनाम् । महागुणो नोणमठं पुण्यज्येष्ठं चकार सः ॥१२॥
 स जातु राजभवने राज्ञा प्रीत्या निमन्त्रितः । अर्चितोभवदेकाहमुपचारैर्नृपोचितैः ॥१३॥
 प्रातः सुखासिकां प्रेम्णा पृष्टोथ पृथिवीभुजा । शीर्षव्ययामकथयत्प्रजातां दीपकज्जलैः ॥१४॥
 15 ततः क्रमेण नृपतिस्तेन जातु कृतार्थनः । वसन्तदास्पदेशाक्षीत्क्षपायां मणिदीपकान् ॥१५॥
 विलासित्वेन लक्ष्म्या च तादृदया तस्य विस्मितः । अथ द्वित्राण्यहान्यासीत्तत्रैव स कृतार्हणः ॥१६॥
 एकदा तेन तत्कान्ता व्यलोकि ललिताकृतिः । श्रीनरेन्द्रप्रभा नाम हर्म्ये हिमकरानना ॥१७॥
 उरोजपूर्णकुम्भाङ्गा सदूर्वाहितविभ्रमा । मूर्तिमन्मङ्गलमिव स्मरस्यं च गृहस्य च ॥१८॥
 हर्म्यस्य निर्जनतया स निःशङ्कुविहारिणीम् । तां विलोक्यानवद्याङ्गीमंभिलाषेण पस्पृशे ॥१९॥
 20 सापि दर्शितमालीभिः किंचित्सात्रीकृतानना । अपदयत्कादयपीकान्तं भोत्रविभ्रान्तया वृक्षा ॥२०॥
 प्रारजन्मप्रेमबन्धाद्वा निदेशाद्वा मनोभुवः । सपक्षपातं सा तस्य वृष्ट्यैव विदधे मनः ॥२१॥
 क्षणादलब्धस्पर्शोपि तां सौभाग्यसुधामयीम् । मज्जानमपि संस्पृश्य स्थितामिव विवेद सः ॥२२॥

१०. ¹⁾ A₃ gloss तापत्. ११. ¹⁾ A₃ gloss स्थितये. १२. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ प्रजानां. १५. ¹⁾ Thus corr. by A₃; A₁ seems to have read कृताननः. १८. ¹⁾ A₁ gloss सन्तो च तावूक सवूक तायां आहितो विभ्रमो यथा.—²⁾ व स्मरस्य supplied by A₃ in space left by A₁. २१. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ निदेशाद्वा. २२. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ मज्जानामपि.

हर्षस्तम्भच्छगानी क्षणं भूत्वा जगाम सा । व्यावर्त्य वक्त्रे पश्यन्ती पार्थिवं तं मुहुर्मुहुः ॥२३॥
 गृहीतहृदयस्तन्व्यास्तावतैव महीपतिः । स चिन्ताजिह्वनयनो राजधानीं शनैर्ययौ ॥२४॥
 तत्र तस्य तदाकारध्यानावहितचक्षुषः । सममन्तःपुरप्रीत्या प्रपेदे तानव तनुः ॥२५॥
 अचिन्तयत्स धिक्कष्टं रुडोयमभुभावहः । अस्मिन्मे मानसोद्याने रागनामा विषकुमः ॥२६॥
 भहो नु छभणा रागवृत्तिधितं विजित्य या । विवेकादीन्वधधारे सुहृदः परिपन्थकान् ॥२७॥
 भाव्यं कौलीनभीतेन येन भूमिभृता सता । तस्य मे दुःसहः कोयं सदाचारविपर्वयः ॥२८॥
 यत्र दारापहरणं राजैव कुरुते विशाम् । परः को माम तत्रास्तु शसितं नीत्यतिक्रमे ॥२९॥
 विमृश्यन्निति भूपालो विस्मर्तुमभवत्समः । न पद्धतिं साधुसेव्यां न च तां दीर्घलोचनाम् ॥३०॥
 तमथ प्रथितास्वास्थ्यं नेदीयोमरणं वणिक् । स जनाज्ज्ञातवृत्तान्तः सुजनो विजनेव्रवीत् ॥३१॥
 इमामवस्थां प्राप्नोसि किं धर्मेण निरुध्यसे । न प्राणसंशये जन्तोर्कृत्यं नाम किञ्चन ॥३२॥
 यन्मतानि प्रतीक्ष्यन्ते विबुधैर्धर्मसंशये । तेषामपीदृशे कृत्ये भूयते संयमव्ययः ॥३३॥
 यशोनुरोधादुचितं नापि देहमुपेक्षितुम् । स्वकीर्तिर्न परादनां कीर्णां कर्णरसावना ॥३४॥
 माभूमदनुदोधस्ते त्वस्त्रियार्थं हि पार्थिव । प्राणा अपि न मे गण्या इन्द्रियार्थेषु का कथा ॥३५॥
 एवमुक्तोपि ज्ञादस्ते तां चैतत्सा सुरास्पदात् । गृह्यतां नर्तकीभूत्वा नृत्तज्ञत्वान्मयार्पिता ॥३६॥
 तेनेति प्रेर्यमाणः स बलिना च मनोभुवा । प्राग्लज्जामथ जपह कथंचित्तां सुलोचनाम् ॥३७॥
 कृत्यैरुदासैः सापास्ततादृक्चारित्रलाघवा । नरेन्द्रमहिषी चक्रे श्रीनरेन्द्रेभ्यः हरम् ॥३८॥
 क्रमेण च प्रजापुण्यैश्चन्द्रापीडाभिधं सुतम् । प्रासोष्ट पार्थिववधूर्निधानमिव मेदिनी ॥३९॥
 तस्याभिजनमालिन्यं स्वच्छैरच्छेदि तद्गुणैः । शाणाश्मकंषणैः कार्ण्यमाकरोत्थं मणेरिव ॥४०॥
 धूमाद्वाहमलीमसाच्छुचि पयः सूते वनस्योद्गमो लोहस्यातिशितस्य जातिरचलाकुण्डाश्ममालामयात् ।
 किञ्चात्यन्तजडाज्जलाद्युतिमतो ज्वालाध्वजस्योद्भवो जन्मावन्धनुकारिणो न महतां सत्यं स्वभावाः कश्चित् ॥४१॥
 तारापीडोपि तनयः क्रमात्तस्यामजायत । अविमुक्तापीडनामा मुक्तापीडोपि भूपतेः ॥४२॥
 वज्रादित्योदयादित्यललितादित्यसंज्ञकाः । प्रतापादित्यजाः ख्याताश्चन्द्रापीडादयोपि ते ॥४३॥
 वर्षान्पञ्चाशत् भुक्त्वा भुवं दुर्लभभूपतिः । पुण्यनिःश्रेणिभिः पुण्यामारोह दिवं शनैः ॥४४॥
 राजबूढामणिः श्रीमांश्चन्द्रापीडस्ततोभवत् । पीडितेन्स्त्रिषा कीर्त्या कलेः पीडां चकार यः ॥४५॥
 एकपादाकृतिर्धर्मः समस्येवोज्झितो नृपैः । भुङ्क्षोककृता येन पादैः संयोजितस्त्रिभिः ॥४६॥
 यं क्षमाविक्रममुखाः परस्परविरोधिनः । सिधेविरे गुणास्तुल्यं दिव्योद्यानमिवर्तयः ॥४७॥
 स्थाने स्थाने यदीया श्रीस्तुल्यमाभ्याययन्त्यभूत् । हुमानुद्यानकुल्येव निखिलाननुजीविनः ॥४८॥
 दोषास्त्यक्तान्यभूषेषु यं भुङ्क्ता श्रीरशिभियत् । मार्गाद्रिष्वोषकालुष्यं क्षिप्या सिन्धुरिवार्णवम् ॥४९॥

२८. ^१) चार supplied by A₂ in space left by A₁. २९. ^१) सित्त supplied by A₂ in space left by A₁. ३०. ^१) पात्रा supplied by A₂ in space left by A₁. ३४. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'पुष्टि-'. ^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'कीर्णक'.
 ३६. ^१) A₂ तदा.—^२) A₁ gloss देवशृङ्गात्. ४०. ^१) A₂ gloss कुलशेष.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'ककलैः'. ४१. ^१) This corr. by A₂ from A₁ 'धूमोद्ग'.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'ज्वालस्यो'.—^३) Thus A₂ with A₁ gloss भुमि. R G Edd, wrongly जन्मावध्वं.

- 60 कार्यज्ञो यो न तन्मते यत्कलेभूद्विधिमधीः । परं समाचरन्स्तुत्यं स्तूयमानस्त्रपां दधे ॥५०॥
 व्यनीयत न प्रामात्यैर्विनयं तान्स्त्रशिक्षयत् । वयं न भिद्यते कैश्चिज्जनस्यन्यान्मणीस्तु तत् ॥५१॥
 यस्माधर्मभयादासीत्सत्याज्यो धर्मसंशये । निजोपि पक्षः कुलिशत्रासादिव गरुत्मतः ॥५२॥
 न्याय्यं दर्शयता वर्त्म तेन राज्ञा प्रवर्तिताः । स्थितयो धीतमन्वेहा मास्वतेव दिनक्रियाः ॥५३॥
 नियन्त्रिता यद्गणितिस्तुणोदीरणादियम् । अतिप्रसङ्गभङ्गात्तत्रेयत्तावामितः पुनः ॥५४॥
 65 तस्य त्रिभुवनस्वामिप्रासादारम्भकर्मणि । चर्मकृत्कोपि न प्रादात्कुटीं क्षेत्रोपयोगिनीम् ॥५५॥
 शश्वत्प्रतिभुतार्थानां नवकर्माधिकारिणाम् । नैसर्गिकापहयस्तः सूत्रापातं न चक्षमे ॥५६॥
 विज्ञापितोय तैरेत्य तमर्थं वृथिवीपतिः । तानेव सागसो मेने चर्मकारं न तं पुनः ॥५७॥
 सोभ्यधात्तान्धिगेतेषामपेक्षापूर्वकारिताम् । प्रागेव धैरपृष्ट्वा तं प्रविष्टं नवकर्मणि ॥५८॥
 नियम्यतां विनिर्माणं यद्वा अन्यत्र विधीयताम् । परभूम्यपहारेण सुकृत् कः कलङ्कयेत् ॥५९॥
 70 ये द्रष्टारः सदसतां ते धर्मविगुणाः क्रियाः । वयमेव विदध्मन्धेयातु न्यायेन कोधना ॥६०॥
 इत्युक्तवति भूपाले प्रेषितो मन्त्रिपर्वदा । पार्श्वत्पादुकृतस्तस्य दूतः प्राप्तो व्यजिज्ञपत् ॥६१॥
 इच्छति स्वामिनं द्रुतं स च द्रुते न चेन्मम । युक्तः प्रवेश आस्थाने बाह्याल्यवसरेस्तु तत् ॥६२॥
 अन्येशुरथ भूपेन स बहिर्वत्तदर्शनः । पुण्यकर्मणि नो विप्रः किं त्वमेवेत्यपृच्छयत् ॥६३॥
 प्रतिभाति गृहं तच्चेद्वस्य तत्र ततोधिकम् । तदर्थ्यतां धनं वापि भूर्येवं चाभ्यधीयत ॥६४॥
 65 तृष्णीं स्थितं ततो भूपं चर्मकारो व्यजिज्ञपत् । दन्तांभुसूत्रैस्तत्सत्त्वमानं ज्ञातुमिबोधतः ॥६५॥
 राजन्विज्ञाप्यते किञ्चिदस्माभिर्यथाशयम् । न स्थेयमवलिप्तेन तत्र द्रष्टा सता स्वया ॥६६॥
 गार्हमूनः भुनो नास्ति काकुत्स्थात्पार्थिवः पृथुः । शुभ्यन्तीवाद्य तत्सभ्याः संलापिस्मिन्किमावयोः ॥६७॥
 जातस्य जन्तोः संसारे भङ्गुरः कायकञ्चुकः । अर्हताममताख्याभ्यां शङ्कुभ्यामेव बध्यते ॥६८॥
 कङ्कणाङ्गदहारादिशोभिनां भवतां यथा । निष्किञ्चनानामस्माकं स्वदेहेहंक्रिया तथा ॥६९॥
 70 देवस्य राजधान्येषा यादृशी सौधहासिनी । कुटी घटमुखानद्धतमोरिस्तादृशी मम ॥७०॥
 आ जन्मनः साक्षिणीयं मातेव सुखदुःखयोः । मडिका लोटचमानाद्य नेक्षितुं क्षम्यते मया ॥७१॥
 नृणां यद्वेदमहरणे दुःखमाख्यातुमीश्वरः । तद्विमानच्युतोमर्त्यो राज्यभ्रष्टोय पार्थिवः ॥७२॥
 एवमप्येत्यं मद्देहम सा चेदेधेनं याच्यते । सदाचारानुरोधेन दातुं तदुचितं मम ॥७३॥
 इति तेनोत्तरे दत्ते भूभृद्वत्वा तदास्पदम् । कुटीं जग्राह वित्तेन नाभिमानः शुभार्थिनाम् ॥७४॥
 75 अवोचच्चर्मकारस्तं तत्र स व्यञ्जिताञ्जलिः । राजन्धर्मानुरोधेन परवत्ता तवोचिता ॥७५॥
 श्रविमहेण धर्मेण पाण्डुसूतोः पुरा यथा । धार्मिकत्वं तथा तेथ मयास्पृश्येत् वीक्षितम् ॥७६॥
 स्वस्ति तुभ्यं चिरं स्थेया धर्म्या वृत्तान्तपद्धतीः । दर्शयन्तीदृशीः शुद्धाः अदेया धर्मचारिणाम् ॥७७॥

५०. ¹) Thus A₃; A₁ ^०स्वरस्तुत्यं. ५१. ¹) Thus A₃; A₁ मान्धेवि^०. G R Edd. follow A₃.—²) A₃ gloss रत्ने.
 ५२. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ सस्य ध^०.—²) Thus A₃; A₁ स्मत्ता. ५३. ¹) A₁ gloss मन्वेहा नाम राजसविरोषाद्य.
 ५४. ¹) A₃ gloss अस्मानि. ५५. ¹) A₁ gloss चर्मकारस्य. ५६. ¹) A₃ विज्ञाप्यते.—²) Thus corr. by A₁ from वथायधम.
 ५७. ¹) A₃ मासि. ७३. ¹) A₃ उपस्य.—²) Thus corr. by later hand from A₁ वयं न, A₃ gloss द्रुपेण. ७५. ¹) A₃ तन.
 ७६. ¹) A₁ मया स्पृश्येन; A₃ gloss अधमेन.

एवं निष्कलमपाचारः स चक्रे पावनीं भुवम् । राजा त्रिभुवनस्वामिकेशवस्य प्रमिष्टया ॥७८॥
 कृत्यैः प्रकाशदेव्याख्या प्रकाशकाशकान्तिभिः । प्रकाशिकाविहारस्य तत्पत्नी कारयिष्यभृत् ॥७९॥
 गुरुमिहिरदत्ताख्यस्तस्योदात्तगुणोभयत् । विश्वभरस्य गम्भीरस्वामिनाम्नो विधायकः ॥८०॥
 सर्वाधिकरणस्थैर्योच्छेत्ता छलितकाभिधः । नगराधिकृतस्तस्य छलितस्वामिनं व्यधात् ॥८१॥
 कदाचन सभासीनं पृष्टा धर्माधिकारिभिः । प्रायोपविष्टा राजानं ब्राह्मणी काचिदब्रवीत् ॥८२॥
 त्वयि प्रशासति महीमहो गर्हानिर्वहणे । सुखसुप्तस्य मे पंत्युर्हृतं केनापि जीवितम् ॥८३॥
 एषैव महती लज्जा सदाचारस्य भूपतेः । यदकालभवो मृत्युस्तस्य संपृशति प्रजाः ॥८४॥
 कलिकालबलात्तच्छेत्वावृक्षैरपि दृश्यते । पापात्पापतरेमुष्मिन्दोषे कथमुदास्यते ॥८५॥
 विन्तयन्त्यपि नावैमि भर्तुः कंचिद्विरोधिनम् । निर्दोषस्य हि तस्यासन्सर्वतः शीतला दिशः ॥८६॥
 अनसूयो निरुत्तेकः प्रियवाग्गुणवत्सलः । पूर्वोभिभाषी निर्लोभो न विद्वेष्यो हि कस्यचित् ॥८७॥
 तस्य तुल्यवया बाल्यात्प्रभृत्यध्ययनेधुमः । माक्षिकस्वामिवास्तव्यो विप्रः शङ्कघोमिचारयित् ॥८८॥
 गुणदारिद्र्यनिर्निवृत्तिः क्षुब्धैः कौशलशालिनाम् । प्रसिद्धिस्पर्धया बन्धैर्बाध्यन्तेसूययासवः ॥८९॥
 नापुंश्चलेयो दुःशीलो नाद्रोहो नित्यशङ्कितः । नावाघातो मृगभाषी नाकायस्थः कृतघ्नीः ॥९०॥
 नादातृगृहजो लुब्धो नानीर्यो नित्यदुःखितः । नास्त्रीजितः सर्वहास्यो नावृद्धः क्षिप्रभाषितः ॥९१॥
 नानन्यजः पितृद्वेषी नारागी निरपत्रपः । नाक्षुब्धविद्यः पापीयानिति भूतार्थसंग्रहः ॥९२॥ तिलकम् ॥
 इत्युक्तवत्यां ब्राह्मण्यां तच्छङ्कावसति द्विजम् । आनीय परिशुध्यस्वेत्यभ्यधाद्वसुधाधिपः ॥९३॥
 भूयो ब्राह्मण्यवादीत्तं ख्यातः खार्खोदविद्यया । निःसंभ्रमः स्तम्भयितुं देव दिव्यक्रियामयम् ॥९४॥
 म्नायद्वक्त्रं हवावादीत्तस्तां मेदिनीपतिः । अवृष्टदोषे किं कुर्मो त्रयमत्राधिकारिणः ॥९५॥
 नान्यस्मिन्सपि दण्डस्य प्रसङ्गोनिश्चिनागतिः । किं पुनर्ब्राह्मणो दण्डो यो दोषेपि बंधं विना ॥९६॥
 उल्लेकि विरते तस्मिन्निजजायत्रवीत्पुनः । चतस्रः क्षणदाः क्षीणा राजन्ननशनस्य मे ॥९७॥
 नान्व्रगां परिणेतारं हन्तुः प्रतिचिकीर्षया । तत्राविहितदण्डेस्मिन्स्यजाम्यनशनैरसृन् ॥९८॥
 तथा स्थितायां ब्राह्मण्यां कृतप्रायोपवेशनः । स्वयं त्रिभुवनस्वामिपादानुद्दिश्य सोभवत् ॥९९॥
 त्रिरात्रोपपितं तत्र राजानं रजनीक्षये । स्वप्नेस्वप्नोक्तमोचोचस्त्वयोक्तिं सत्यवाहनः ॥१००॥
 ईदृङ्ग युज्यते राजन्सत्यस्यान्वेष्टनं कर्तुं । निर्गन्धिं कस्य सामर्थ्यं कर्तुं दिवि विकर्तनम् ॥१०१॥
 भवच्छक्त्यनुरोधेन सकृदेतत्प्रवर्त्यते । मत्प्रासादाङ्गनेमुष्मिन्शालिचूर्णं विकीर्यताम् ॥१०२॥
 प्रदक्षिणं कुर्वतोस्य त्रिरत्र यदि दृश्यते । ब्रह्महत्यापादमुद्रा पादमुद्राभ्यायिनी ॥१०३॥

८०. ¹⁾ A₃ gloss नारायणस्य.—²⁾ A₂ gloss गम्भीरसङ्गमः. ८३. ¹⁾ A₁ varia lectio मत्पत्युः. ८५. ¹⁾ A₃ gloss अकालमरण
 ८७. ¹⁾ A₃ gloss निरहङ्कारः. ८९. ¹⁾ A₃ gloss रहितः. ९५. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ त. ९६. ¹⁾ A₃ gloss
 भृष्टासौ.—²⁾ A₁ gloss सति. ९७. ¹⁾ Thus A₁, A₂ राजत्रपि न शस्यते. ९८. ¹⁾ A₃ gloss हन्तारि. १००. ¹⁾ A₁ glosses नारायण
 and सत्यस्तु गृह्ये ध्रुवं. १०१. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ निर्वर्धितः.—²⁾ A₃ gloss सूर्य. १०२. ¹⁾ A₃ gloss नववृत्तयः.—²⁾ A₁
 gloss पिष्टम्. १०३. ¹⁾ A later hand, not met with elsewhere, adds in margin of A the following note: ब्रह्महत्या इति । य
 कश्चिद्ब्रह्महत्यां करोति तस्य ब्रह्महत्या मुनिमनी अद्रुता वा अनुगामिनी भवति । इतिहासश्चलितेन महादेववत् । इत्यनिप्रामाण्येनाह ब्रह्म-
 हत्याविधिकीर्णं शालिचूर्णं प्रासादाङ्गने चि. परिक्रम्य यदि ब्रह्महत्याया कृत्याविशेषस्य पादमुद्रा चरणस्यापनमुद्रायुगले अभ्य वयस्य
 पादमुद्रानुगामिनी दृश्यते । ब्रह्महत्याचरणमुद्रा यथैकद्विजपादमुद्रा अथ यद्यनुवर्धयिष्यामहेति तर्हि एव एव हिता वयसः तर्हि
 शालिचूर्णयुक्तं पादचरणमुद्रा कारयिष्यते नतानुमान । अनेनैव वयः कृतं यत्नः पादमुद्राद्वयं अधिकं नान । एव, ब्रह्महत्याचरणमुद्रा
 नुगच्छतीति रयय भगवता उपाय सूचित. —³⁾ A₃ gloss द्विजसर्वाभ्य

- तदेव वधको भूत्वा स्रष्टुं दण्डमर्हति । रात्रावेष विधिः कार्यो दिने पापदह्यमा ॥१०४॥
 105 अथ तत्कारविस्वा स दृष्टदोषे द्विजन्मनि । दण्डं दण्डधरक्षत्रे द्विजत्वाद्भवति ॥१०५॥
 महीमघोना भर्तृन्ने तस्मिन्विहित्वासाने । ततो द्विजन्मजाया सा कृताशीरभवादिदम् ॥१०६॥
 इत्यत्यनिभृत्सर्गे गूढपापानुशासनम् । कार्तवीर्यस्य वा दृष्टं तव वा पृथिवीपते ॥१०७॥
 दण्डधारे स्वयि क्षमाप क्षितिमेतां प्रशासति । को वैरक्षेहयोः पारमनासाद्यावकीदति ॥१०८॥
 इत्थं कृतयुगध्येयैर्धर्मवृत्तान्तवस्तुभिः । स्वल्पोपि राज्यकालोऽस्य पर्यतिः पर्यपूर्यत ॥१०९॥
 110 स्रष्टुर्धिरपायोजसंसर्गेण निरर्गलः । निर्विन्दं जडिमा जाने व्यधत्त धिवि संनिधिम् ॥११०॥
 विभक्तवर्णशोभस्य तस्यासावन्यथा कथम् । माहेन्द्रस्येव धनुषो विदधे दृष्टमष्टताम् ॥१११॥
 कारयित्वाभिचारं तं निग्रहोपरुषं द्विजम् । तं वल्लःशेषतामीशं तारापीडोनुजोयत् ॥११२॥
 दुष्कर्मदुर्भगान्भोगान्भोक्तुं पापा गुणोन्नतम् । मृगन्ति कण्टकान्प्राप्तुं करभा इव केतकम् ॥११३॥
 ततः प्रभृति भूपानां राज्येच्छनां गुरुमति । दुष्टाः प्रवृत्ता राज्येस्मिन्निचारादिकाः क्रियाः ॥११४॥
 115 श्रीचन्द्रापीडदेवस्य तत्क्षमित्वमपश्चिमम् । संस्मर्यमाणं कुरुते न कस्योत्पुलकं वपुः ॥११५॥
 मुमुर्षुर्यस्त लब्ध्वापि तं कृत्याधायिनं द्विजम् । पराकेन्यप्रयुक्तेस्मिन्को दोष इति नावधीत् ॥११६॥
 विस्मृतः स कृतक्षमाभृत्पङ्क्तिमध्येय वेधसा । दृष्ट्वा काकपदं नूनं न्यस्तः कलित्पुपावतौ ॥११७॥
 अष्टौ वर्षांसाटमासाननुगृह्येति मेदिनीम् । पविवेश वशी स्वर्गमनिशं च सतां मनः ॥११८॥
 भ्रातृश्रोहास्रस्रुद्धां प्रतापेन भयावहः । उवाह तारापीडः स चण्डः क्षमामण्डलं ततः ॥११९॥
 120 पूर्णपात्रप्रतिभटं द्विषां लुण्ठयता यशः । शिशोः प्रतापस्योत्पत्तौ कबन्धा येन नर्तिताः ॥१२०॥
 तस्यातिदुष्टचेष्टस्य लक्ष्मीर्दमापि सर्वतः । अभूदुद्देगजभनी दमशान्ममेरिव युतिः ॥१२१॥
 मन्त्रैः प्रभावसानिध्यं देवानां क्रियते द्विजैः । मत्वेति देवदेवी स द्विजानां दण्डमत्यजत् ॥१२२॥
 मासं वङ्गिर्दिनैरूनं चतस्रध समा भुवि । स प्राभवदुद्धोदप्ररोहस्तदुद्धतात्ययः ॥१२३॥
 अथ गूढाभिचारेण विहितायुःक्षयो द्विजैः । स भ्रातुः सदृशीं शान्तिं प्रपेदे न पुनर्गतिम् ॥१२४॥
 योयं परापकरणाय सृजत्युपायं तेनैव तस्य नियमेन भवेद्दिनाशः ।
 125 धूमं प्रसौति नयनान्ध्यकरं यममिभूत्वाम्बुदः स शमयेत्सलिलैस्तमेव ॥१२५॥
 राजा श्रीललितादित्यः सार्वभौमस्ततोभवत् । प्रादेशिकेश्वरस्रष्टुर्धिवर्धुर्देरगोचरः ॥१२६॥
 प्रतापांभुच्छटाकूटैः पटवाससधर्मभिः । जम्बुद्वीपद्विपेन्द्रस्य येनातन्यत मण्डनम् ॥१२७॥
 नयान्मल्लिषु बडेषु राजभिर्धियोजयमे । पार्थिवः पृथुविक्रान्तिर्युधि क्रोधं मुमोष यः ॥१२८॥
 विनिःसरज्जनतया भयाद्भर्त्तानिवामुचन् । द्विषां वसतयो यस्य निशम्यास्तदुद्धुभिम् ॥१२९॥

१११. ^{१)} A, gloss प्रजा जाड्यं विना.—^{२)} A, gloss भावी दृष्टः पञ्चास्रः. ११३. ^{१)} A, gloss उवाहना. ११७. ^{१)} A, gloss चन्द्रापीडः कृतयुगप्रजपदिग्धम्.—^{२)} A, gloss काकपदं कावडोः । इति भाषया लिपिर्दया +. ११८. ^{१)} A, स्वर्ग विषयं (विचारं). ११९. ^{१)} A, भावरेहास्रस्रुद्धा.—^{२)} Thus corr. by A, from A, उवाह.—^{३)} Thus A,; A, मण्डली. १२०. ^{१)} A, gloss सदृशं. १२२. ^{१)} A, gloss अभिविचारेण. १२३. ^{१)} Thus corr. by A, from A, मासै.—^{२)} A, gloss पुण्यनाशः. १२४. ^{१)} The text from here to नयनान्ध्यकरं क्षम in following verse has been supplied by A, in space left by A, १२५. ^{१)} See note to preceding verse.

विलोलतिलकान्तैर्यः सनेत्राम्भोभिराननैः । निवापाञ्जलिभगानि द्विषां नारीरकारयत् ॥१३०॥ 130
 क्षितिं प्रदक्षिणयतो रवेरिव महीपतेः । जिगीषोः प्रायशस्तस्य यात्रास्वेव वयो ययौ ॥१३१॥
 करं पूर्वदिशो गृह्णन्मत्पापानलसंनिधौ । अन्तर्वेद्यां महाराजः स्वकीर्युष्णीषभृद्भौ ॥१३२॥
 कन्यानां यत्र कुञ्जस्व व्यधाद्राधिपुरे मदत् । तत्रैव शंसनीयः स पुंसां चक्रे भयस्वप्नाम् ॥१३३॥
 यशोवर्माद्विवाहिन्याः क्षणात्कुर्वन्विशेषणम् । नृपतिर्ललितादित्यः प्रतापादित्यतां ययौ ॥१३४॥
 मतिमास्कन्यकुब्जेन्द्रः प्रत्यभास्कृत्यवेदिनाम् । क्षीमं यल्ललितादित्यं पृष्ठं दत्त्वा न्यवेद्यत ॥१३५॥ 135
 तत्सहायास्ततोपवासजिकाममभिमानिनः । कुष्ठमाकरतोप्युधैः सुरभिधन्दनानिलः ॥१३६॥
 श्रीयशोवर्मणः संधौ सांधिविषदिको न यत् । नयं नियमनालेखे मित्रशर्मस्य चक्षमे ॥१३७॥
 सोमूत्संधिर्यशोवर्मललितादित्ययोरिति । लिखितेनाविनिर्देशादनर्हत्वं विदम्प्रभोः ॥१३८॥ युगलकर्म ॥
 सुदीर्घविषमहाक्षान्तैः सेनानीभिरसंयुक्ताम् । औषध्यापेक्षतां तस्य क्षितिभृद्भग्नमन्यत ॥१३९॥
 प्रीतः पञ्चमहाशब्दभाजनं तं व्यभक्त सं । यशोवर्मनृपं तं तु समूलमुदपाटयत् ॥१४०॥ 140
 अष्टादशानामुपरि प्राक्सिद्धानां तदुद्भवैः । कर्मस्थानैः स्थितिः प्राप्ता ततः प्रभृति पञ्चभिः ॥१४१॥
 महाप्रतीहारपीडां स महासंधिविषहः । महाभयशलापि महाभाण्डागारथ पञ्चमः ॥१४२॥
 महासाधनभागधेत्येता वैरभिधाः भिताः । शाहिमुख्या येवभवन्नीयसाः पृथिवीभुजः ॥१४३॥
 कविर्वाक्पतिराजश्रीभवभूत्यादिसेवितः । जितो ययौ यशोवर्मा तद्गुणस्तुतिवन्दिताम् ॥१४४॥
 किमम्बत्कन्यकुब्जोर्वी यमुनापारतोस्य सा । अभूवाकालिकातीरं गृहमाङ्गनवदशे ॥१४५॥ 145
 यशोवर्मणिमुल्लङ्घ्य हिमाद्रिमिव जाह्नवी । सुखेन प्राविशस्तस्य वाहिनी पूर्वसागरम् ॥१४६॥
 पद्मत्रिजन्मवर्द्धां सेव्याधोरणभर्त्सितैः । तेषां कलिङ्गेभ्यः कथोद्यमस्यितं पथि ॥१४७॥
 भाकृष्टलक्ष्मीपर्यङ्कदम्भिसख्यादिवागताः । अशिभयस्तं निःशेषा दन्तिनो गौडमण्डलात् ॥१४८॥
 कटकेभवदाहस्तकृतवीचिकचमहः । अदृश्यतामगैस्तस्य गृहीतः पूर्ववारिधिः ॥१४९॥
 वनराजिदयामलेन दिशैवस्वताङ्गिताम् । स प्रतस्येध्वितीरेण तत्कृपाणेन तु द्विषः ॥१५०॥ 150
 तस्योर्ध्वजूटाः कर्णाटाः कृतप्रणतयोनयन् । सुवर्णकेतकीस्यक्ता प्रतापमवतंसताम् ॥१५१॥
 तस्मिन्पलङ्के रक्षाख्या कर्णाटी चटुलेक्षणा । अपासीनृपतिर्भूत्वा पृथुश्रीर्दक्षिणापथम् ॥१५२॥
 विन्ध्याद्रिमार्गाः पर्याप्ता निष्पर्यस्तप्रमात्रया । दुर्गयेव तया देव्या कृता निहतकण्टकाः ॥१५३॥
 ललितादित्यपादाञ्जनखर्पणमण्डले । स्वमूर्तिं वीक्ष्य संक्रान्तां प्रणता स्नापि पिप्रिये ॥१५४॥

१३०. १) Thus corr. by A₂ from A₁ कारयत्. १३२. १) A₂ gloss प्रयागवेशो गङ्गायमुनयोरन्तरालभूमिरन्तर्वेदी. १३३. १) A₂ gloss कुञ्जस्व. १३४. १) A₂ प्रलयादित्यतां. १३६. १) A₂ gloss सः मित्रशर्म.— १) युगलकर्म added by A₂. १३९. १) Thus corr. by later hand from A₁ तम्.— १) Thus A G R; Edd. वेक्षितां. १४०. १) A₁ has left before this verse a blank space for four lines, writing in the middle व किञ्चित्पतितम्. १४२. १) Thus A G R; perhaps to be emended to पीडा. Cf. महाप्रतीहारपीडा-चिकारं iv. 485. १४५. १) Thus corr. by later hand from A₁ कान्य.— १) तस्य सा and कामीरं supplied by A₂ in spaces left by A₁.— १) Thus A₂; A₁ अभूवाकालि, altered by later hand to अभूवाकालि. १४७. १) These words have been written twice by A₁, at the end of fol. 62 (here struck out again) and at the head of fol. 63. १५०. १) A₂ gives the notes यमत्रिजन्मवर्द्धां दिशं and तस्य राक्षः कृपाणेन खर्पणं तु पुनर्दिशो रिपवो वैवस्वताङ्गी दिशं प्रतस्थिरे इत्यर्थः. १५२. १) हा supplied by A₂ in space left by A₁.— १) A₂ पृथुश्रीरक्षि, corr. by later hand into श्री.

- 165 तालीतलतलान्तान्तरिकेस्त्रोर्मयः । कावेरीतीरपवनैस्तयोधाः क्रममत्यजन् ॥१५५॥
 चन्दनालेस्त्रिदास्कन्दत्रासभ्रद्यदहिच्छलात् । श्रीखण्डद्रुमदोःपण्डान्मण्डलापां हवापतन् ॥१५६॥
 उत्तरादमस्त्रिव पदं क्षिप्वा द्वीपेण्विघ्नतः । स कुल्याया हवाम्भोधेः क्षिप्रं चक्रे गतागतम् ॥१५७॥
 ततोऽधिचीचिनिर्वैरुहीतजयमङ्गलः । प्रतस्थे पश्चिमाभाशां जिगीषूणामपश्चिमः ॥१५८॥
 आक्रम्य क्रमुकान्सप्त कौङ्कणान्सप्त तापयन् । तुरगानिव तिम्रांशोः प्रतापस्तस्य पश्ये ॥१५९॥
 160 पश्चिमाग्नेर्मह्यस्तवीचेराविर्भवन्त्यभून् । द्वारका तस्य सैन्यानां प्रवेशौत्सुक्यदायिनी ॥१६०॥
 विन्ध्यात्रिस्तद्वलभुण्णधातुरेण्वावृताम्बरः । प्रत्यभास्यक्तमर्यादः कोपताम्र ह्रवोन्नमन् ॥१६१॥
 विशतां दशनभेण्यस्तस्यावन्तिषु दन्तिनाम् । महाकालकिरीटेन्दुज्योत्स्नया खण्डिताः परम् ॥१६२॥
 सर्वनोदिकमालोक्य जितप्रायांस्ततो नृपान् । स प्राक्विशत्सुविस्तीर्णमपथेनोत्तरापथम् ॥१६३॥
 राजभिस्तस्य तत्रोपैः संप्रामोभूत्पदे पदे । कुलाद्रिभिरिवेन्द्रस्य पक्षच्छिदोद्यमस्पृशः ॥१६४॥
 165 काम्बोजानां वाजिशाला जायन्ते स्म हयोज्झिताः । ध्वान्तच्छलाक्षद्विर्निरुद्धा महिषैरिव ॥१६५॥
 तुःखाराः शिखरभेणीर्यान्तः संत्यज्य वाजिनः । कुण्डभाव' तदुत्कण्ठां निन्युर्दृष्ट्वा हयाननान् ॥१६६॥
 त्रान्वारान्समरे जित्वा जितं मेने स मुमुनिम् । सकृज्जयमरेर्वीरा मन्यन्ते हि घुणाक्षरम् ॥१६७॥
 चिन्ता न दृष्टा भौहानां' वक्त्रे प्रकृतिषण्डुरे । वनौकसामिव क्रोधः स्वभावकपिले मुखे ॥१६८॥
 तस्य प्रतापो दरदां न सेहेनारतं मधु । दरीणामोषधिज्योतिः प्रत्यूषार्क इवोदितः ॥१६९॥
 170 कस्तूरीमृगसंस्पर्शी धूतकुङ्कुमकेसरः । सैन्यसीमन्तिनीस्तस्य' संचस्कारोत्तरानिलः ॥१७०॥
 भून्धे प्राग्ज्योतिषपुरे निजिहानं ददर्श सः । धूपधूमं वनमुष्टात्कालागुरुवनात्परम् ॥१७१॥
 मरीचिकावितीर्णार्णोविभ्रमे बालुकाम्बुधौ । तद्वजेन्द्रा महापाहसमूहसमतां ययुः ॥१७२॥
 तथोधान्विगलदैर्यान्स्त्रीराज्ये स्त्रीजनोक्तरोत् । तुङ्ग्री स्तनौ पुरस्कृत्य न तु कुम्भौ कवाटिनाम् ॥१७३॥
 स्त्रीराज्यदेव्यास्तस्यापे वीक्ष्य कम्पादिविक्रियाम् । संत्रासमभिलाषं वा निधिकाय न कथन ॥१७४॥
 175 उत्तराः कुरवोऽधिर्क्षस्तज्ञयाज्जन्मपादपान् । उरगान्तकसंत्रासाद्विलांतीव महोरगाः ॥१७५॥
 जयार्जितधनः सोऽथ प्रविशेश स्वमण्डलम् । भिन्नेभमौक्तिकापूर्णपाणिः सिंह इवाचलम् ॥१७६॥
 जालंधरं लोहरं च मण्डलानीतराणि च । प्रसादीकृत्य विदधे राजत्वं सेतुंजीविनाम् ॥१७७॥
 पराजयव्यञ्जनार्थं नाना लिङ्गानि पार्थिवाः । उभेण ग्राहितास्तेन ब्रह्मन्त्यद्यापि निर्मदाः ॥१७८॥
 बन्धमुद्राभिधानाय पश्चाद्वाहू तदाज्ञया । तुरुष्का दधते व्यक्तं मूर्धनं चार्धमुण्डितम् ॥१७९॥
 180 क्षितिभृद्वाक्षिणास्यानां तिर्यक्कशापनाय सः । पुच्छं महीतलस्पर्शं चक्रे कौपीनवाससि ॥१८०॥
 न तत्पुंरं न सं प्रामो न सां सिन्धुर्न सोर्णवः । न स द्वीपोस्ति यत्रासौ प्रतिष्ठां न विनिर्ममे ॥१८१॥

१५५. ¹) Thus A₃; A₁ 'रसोर्मयः'. १५६. ¹) A₃ gloss मलयात्.—²) A₃ gloss प्रसभममर्मनमास्त्रन्दः.—³) A₃ gloss श्री-
 खण्डद्रुमाः चन्दनवृक्षा एव दोषण्डाः भुजसमुहा यस्य सः तथाविधात्.—⁴) A₃ gloss खण्डाः. १५७. ¹) A₂ gloss उत्तरार्थे अइमान
 उत्तरादमान ये कुल्यायां मध्येभवन्ति; to this gloss A₃ has added उदवहपल इति भाषया. १५९. ¹) Thus A₁; A₃ क्रमुक-
 दयामार्का.—²) Thus A₃; A₁ तिम्रांशुः. १६१. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ 'रेणुवृता'. १६६. ¹) A₁ तु × खाराः, A₃ G R
 मुखदासा.—²) Thus corr. by later hand from A₁ 'भावाः'.—³) Thus A₃; A₁ 'ननाम'. १६७. ¹) Thus A₁ misread वुस्सनिम्
 in G B and Edd. A₃ gloss मुनेन खान् Cf. m. 332, v. 516, viii. 2180 (C). १६८. ¹) Thus A₁; corr. by later hand
 into भौहानाः.—²) A₃ gloss वानराणां.

कचिच्छेष्टासमुचितं कचिच्च समयानुगम् । बाहुल्येन प्रतिष्ठापं स मानी' नाम संदधे' ॥१८२॥
 सुनिश्चितपुरं चक्रे दिग्जये कृतनिधयः । सगर्वो दर्पितपुरं कृतवान्कृतकेशवम् ॥१८३॥
 फलं गृह्णन्फलपुरं पर्णोत्सं पर्णमाददत् । क्रीडारामविहारं च क्रीडन्नांजा विनिर्ममे ॥१८४॥
 एकमूर्ध्वं नयद्रुममधः कर्षत्तथापरम् । बद्धा व्यधाभिरालम्बं स्त्रीराज्ये नृहरिं च सः ॥१८५॥
 विगन्तरस्थे भूपाले तस्मिंस्तस्मैकृत्किल । पुरं विधाय तन्नाम्ना तत्कोपफलमन्वभूत् ॥१८६॥
 ललितालये पुरे तस्मिन्नादित्याय स भूपतिः । समामां कन्यकुञ्जोर्वीमभिमानोर्जितो ददौ ॥१८७॥
 तेन हुण्कपुरे श्रीमान्मुक्तस्वामी व्यधीयत । बृहद्विहारो भूपेन सस्तूपश्च महात्मना ॥१८८॥
 एकां कोटिं गृहीत्वा स दिग्जयाय विनिर्गतः । भूनेशाय ददौ भुङ्क्षु कोटीरेकादशागतः ॥१८९॥
 स तत्र ज्येष्ठरुद्रस्य शिलाप्रासादयोजनम् । भूमिप्राप्तप्रदानं च विदधे वंशधाधिपः ॥१९०॥
 चक्रे चक्रधरे' तेन वितस्ताम्भःप्रतर्णम् । विनिर्मायारघवदालीस्तांस्तान्प्रामान्यच्छता ॥१९१॥
 सोऽखण्डिताश्मप्राकारं प्रासादान्तर्ग्यक्षत च । मार्तेण्डस्याहुतं दाता ब्राह्मस्कीर्तं च पत्तनम् ॥१९२॥
 लोकपुण्ये पुरं कृत्वा नानोपकरणावलीम् । प्रतिपादितवाञ्छिण्णुर्मभिः साकं स विष्णवे ॥१९३॥
 ततः परं परीहासशीलो भूलोकवासवः । विदसश्चासवावासे परिहासपुरं व्यधात् ॥१९४॥
 विरेजे राजतो देवः श्रीपरीहासकेशवः । लिप्ते रत्नाकरस्थापे मुक्ताज्योतिर्भरैरिव ॥१९५॥
 नाभीनलिनकिञ्चल्कपुञ्जेनैवानुरञ्जितः । अवकांस्काञ्चनमयः श्रीमुक्ताकेशवो हरिः ॥१९६॥
 महाबराहः भुभुभे काञ्चनं कवचं दधत् । पांताले तिमिरं हन्तुं वहन्निव रविः प्रभाः ॥१९७॥
 गोवर्धनधरो देवो राजतस्तेन कारितः । यो गोकुलपयःपूरैरिव पाण्डुरतां दधे ॥१९८॥
 चतुष्पञ्चाशत् हस्तांश्चोपयित्वा महाशिलाम् । ध्वजाये दितिजारातेस्तार्क्ष्यस्तेन निवेशितः ॥१९९॥
 चक्रे बृहस्पतुःशालाबृहस्पत्यबृहज्जिनैः । राजा राजविहारं स विरजाः सततोर्जितम् ॥२००॥
 तोलकानां सहस्राणि चतुर्भिरधिकानि सः । अशीर्तिं निदधे हेमो मुक्ताकेशवविग्रहे ॥२०१॥
 तावन्त्येव सहस्राणि पलानां रजतस्य च । संधाय भुङ्क्षुधक्रे श्रीपरीहासकेशवम् ॥२०२॥
 रीतिप्रस्थसहस्रैस्तु तेन तावद्विरेव सः । व्योमव्यापिप्रपुः श्रीमान्बृहदुद्धो व्यधीयत ॥२०३॥
 चतुःशालां च चैत्यं च तावता तावता व्यधात् । धनेनैवेति तस्यासन्पञ्च निर्मितयः समाः ॥२०४॥
 राजतान्कापि सौवर्णान्कापि देवान्विनिर्ममे । पार्श्वेषु मुख्यदेवानां पार्श्वदो धनदोपमः ॥२०५॥
 कियन्ति तत्र रत्नानि प्रामान्यरिकरास्तथा । स प्रादादिति कः शक्तः परिच्छेत्तुमियत्तया ॥२०६॥
 अवरोधैरमात्यैश्च सेवकैश्च नरेश्वरैः । तत्र प्रतिष्ठाः शतशो विहिता भुवनाहुताः ॥२०७॥

१८२. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ मुनी. १८३. ¹) A₃ सगर्वो. —²) A₃ कृतधी. १८४. ¹) A₃ क्रीडारामवि. १८५. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ बद्धा. १८६. ¹) A₃ पुरनिर्माणाधिकारी. —²) एका and न्य supplied by A₃. १८७. ¹) A₃ gloss किलपुर. १९०. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ भूमिप्राप्ते. १९१. ¹) Thus A₃; A₁ धरस्तेन. १९३. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ पुरे. —²) Thus A₃; A₁ जिष्णुमभिः. १९४. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ पार. —²) Over हासपुर A₂ has written सपुर (for परिषपुर). १९६. ¹) A₃ अकञ्चत, with gloss कच दीप्तिबन्धनयोः. १९७. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ हन्तु. —²) Thus G sec. manu. A रविप्रभा. १९९. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ हस्तादो. २०१. ¹) The words from चतुर्भिर to सहस्राणि in the following verse have been omitted by A₁ and supplied by A₃ in margin. २०२. ¹) Thus A₃. A₁ पार्श्वेषु. २०६. ¹) Thus A₃; A₁ शक्तं तया.

- राज्ञी कमलवर्णस्य कमलाहङ्कारिणी । राजतं विपुलाकारं कमलाकेशं व्यधात् ॥२०८॥
 अमात्यो मित्रशर्मापि चक्रे मित्रेश्वरं हरम् । श्रीकट्यस्वामिनं चक्रे लाटः कट्याभिधो नृपः ॥२०९॥
 210 श्रीमान्कट्यविहारोपि तेनैव विदधेऽनुतः । भिक्षुः सर्वज्ञमित्रोभूत्क्रमाद्यत्र जिनोपमः ॥२१०॥
 तुःखारंश्चकुणश्चक्रे स चकुणविहारकृत् । भूपचिन्तोन्नतं स्तूपं जिनान्देममयांस्तथा ॥२११॥
 ईशानदेव्या तत्पत्न्या खाताम्बु प्रतिपादितम् । सुधारसमिव स्वच्छमारोग्याधाय रोगिणाम् ॥२१२॥
 ललितादित्यभूर्भर्तुर्वल्लभा चक्रमार्दिका । सहस्राण्योकसां सप्त तत्र चक्रपुरं व्यधात् ॥२१३॥
 आचार्यो भप्पटो नाम विदधे भप्पटेश्वरम् । अन्येपि रकुटेशांया बहवो बहुभिः कृताः ॥२१४॥
 215 अधिष्ठानान्तरेष्वत्र चकुणेनाध्यमन्त्रिणा । सचैत्यः सुकृतोदारो विहारो निरमीयत ॥ २१५॥
 भिषगीशानचन्द्राख्यः स्यालश्चकुणमन्त्रिणः । बिहारमकरोल्लभ्वा तक्षकानुग्रहाच्छ्रियम् ॥ २१६॥
 एवं हेममयीमुर्वी स कुर्वसुर्वरापतिः । गुणैरौदार्यशौर्याद्यैर्मघवानमलङ्कृतम् ॥२१७॥
 हेलयापि विनिर्यान्ती वक्त्राहसुमतीपतेः । न कदाचन तस्याङ्गं देवैरप्युदलङ्घ्यत ॥२१८॥
 तथाहि पूर्वपाथोपेस्तटे सकटको वसन् । अनीयन्तां कपित्थानीत्यादिदेश स जानु चित् ॥२१९॥
 220 किं कर्तव्यतयान्धेषु पुरोगेषु स्थितेष्वथ । उपानयनं कपित्थानि दिव्यः कोपि पुमान्पुरः ॥२२०॥
 अमारुपायनं गृह्णन्कृतसंज्ञो भुवा प्रभोः । कस्य स्वमिति पप्रच्छ प्रतीहारः प्रसृत्य तम् ॥२२१॥
 सोभ्यधातं कपित्थानि दत्त्वा राज्ञः प्रियाण्यहम् । प्रहितोऽयं महेन्द्रेण नन्दनोद्यानपालकः ॥२२२॥
 रहो महेन्द्रसंदिष्टं वक्तव्यं किंचिदस्ति मे । इति भुत्वा प्रतीहारः सभां चक्रे स निर्जनाम् ॥२२३॥
 ततो दिव्यः पुमानूचे शक्रस्त्वां वक्ति भूपते । क्षन्तव्यं पथ्यमप्येतत्सौजन्यान्निष्ठुरं वचः ॥२२४॥
 225 तुर्ये युगेपि भूपाल दिग्भूपा अपि ते वयम् । बिभृमो यत्पणम्याज्ञां श्रूयतां तत्र कारणम् ॥२२५॥
 पुरा ग्रामगृहस्थस्य कस्यचित्पृथुसंपदः । जन्मान्तरे कर्मकरो हालिकोभूद्भवान्किल ॥२२६॥
 एकदा तस्य ते ग्रीष्मे बाहयित्वा महावृषान् । आन्तस्य निर्जलेरण्ये क्षीणप्रायमभूदहः ॥२२७॥
 ततः स्वामिगृहास्तुतृद्विषस्य भवतोऽम्भिकम् । वारिकुम्भीमपूपं च गृहीत्वा कथिदाययौ ॥२२८॥
 निर्धौतपाणिपादस्त्वं भोक्तुं संप्रस्तुतस्ततः । विप्रं कण्ठगतप्राणमपश्यः पुरतोतिथिम् ॥२२९॥
 230 स त्वामथोचन्मा भुङ्क्ष्व दुर्मिक्षोपहतस्य मे । कण्ठे यियासवः प्राणा वर्तन्ते भोजनं विना ॥२३०॥
 वारितः पार्श्वगेनापि तस्मै त्वं प्रीतिपूर्वकम् । पूषार्धं वारिकुम्भीं च प्रादाः प्रियमुदीरयन् ॥२३१॥
 पात्रे प्रसन्नचित्तस्य काले दानेन तेन ते । अखण्डितानामाज्ञानां शतमासीज्जिविष्टपे ॥२३२॥
 तेन वारिप्रदानेन बाञ्छामात्रेपि दर्शिते । प्रादुर्भवन्ति सुखादा नद्यो मरुपथेष्वपि ॥२३३॥
 सत्क्षेत्रप्रतिपादितः प्रियवचोबडालवालावलिनिर्दोषेण मनःप्रसादपयसा निर्वपस्येकक्रियः ।
 दानुस्तत्तदभीप्सितं किल फलन्कालेतिबालोप्यसौ राजन्दानमहीरुहो विजग्रते कल्पद्रुमादीनपि ॥२३४॥

२०८. ^{१)} Thus A₁; A₂ कमलवर्णः. २११. ^{१)} A₁ तुःखारः. २१२. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ सुधारसमिव. २१३. ^{१)} Thus A₂; A₁ बह्विभारिण्यः. G R copy both readings, Edd. follow A₂. २१४. ^{१)} Emended with Edd.; A अपटो.—^{२)} Thus A₁; A₂ कर्कटेशः. २१७. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ उर्वरी. २२०. ^{१)} A₁; A₂ 'यार्तेषु.—^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ 'नयन्कपि'. २२१. ^{१)} A₂ gloss राज्ञोमे इत्यर्थः. २२६. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ ग्रामे. २३०. ^{१)} Thus A₂; A₁ भुङ्क्षा (for भुङ्क्ष्या?). २३४. ^{१)} A₂ 'प्रतिरोपितः.—^{२)} A₂ वत्ते तत्तदभीप्सितं किल फलं काले इत्यन्यावर्णः.

अन्पात्रशेषास्तास्त्वय सन्त्याज्ञास्तव भूपते । यच्चोलङ्घ्यं क्षपयतो यत्र तन्नाविचारत् ॥२३५॥ 235
 अपि चेत्तरभूपालमुलभं महतः सतः । कस्माद्विचारभ्रुन्यत्वं तत्रापि हवि रोहति ॥२३६॥
 दिवानि कनिष्ठिणानि कर्माङ्गेषु घनागमे । जायन्ते तानि पृथग्धौ फलानि शिशिरे कुतः ॥२३७॥
 विगाहसे दिशं यां यां तत्र तत्रैव तत्पतेः । त्वदाज्ञाप्रदगे यत्नः पूर्वदानप्रभावतः ॥२३८॥
 आशां भित्तस्य माहेन्द्रीमाज्ञा स्वल्पापि तेषुना । गृहिता कथंमप्येषा शक्रेणाभमशक्तिना ॥२३९॥
 विना प्रयोजनं मुख्यं तस्मादाज्ञास्त्वया क्वचित् । नैवमेव पुनर्देया विरताः सन्ति ता यतः ॥२४०॥ 240
 इत्युक्तान्तरिते तस्मिन्भूपालो विपुलाशयः । चिन्तयन्दानमाहारम्यं परं विस्मयमाययौ ॥२४१॥
 ततः प्रभृति तादृशयोग्यार्थप्राप्तिलालसः । परिहामपुरे चक्रे स्थिरां गुर्भा संपाविणीम् ॥२४२॥
 सहस्रभक्तमित्येवं प्रख्यातायां सदैक्षिणम् । लक्ष्मेकोत्तरं भक्तवात्राणो यत्र दीयते ॥२४३॥
 अभिप्रायेण तेनैव पत्तनान्युपरेषु सः । चक्रे यथेषु तृणार्तः कश्चिज्जातु पिवेदपः ॥२४४॥
 संजग्राह स देशेभ्यस्तांस्तानन्तरविह्वरान् । विकचान्सुमनःस्तोमान्पादपेभ्य इवानिलः ॥२४५॥ 245
 तेन कङ्कणवर्षस्य रससिद्धस्य सोदरः । चङ्कुणो नाम भुःखारदेशाज्जीनो गुणोन्नतः ॥२४६॥
 स रसेन समातन्त्रन्कोशे बहुसुवर्णताम् । पद्माकर, इवाञ्जस्य भूभूतोभूच्छुभावहः ॥२४७॥
 रुद्धः पञ्चनदे जातु दुस्तदैः सिन्धुसंगमैः । तटे स्तम्भितसैन्योभूद्भ्राजा चिन्तापरः क्षणम् ॥२४८॥
 ततोऽनुत्तरणोपायं तस्मिन्पृच्छति मन्त्रिणः । अगाधेऽम्भसि रोधःस्थश्चङ्कुणो मणिमक्षिपत् ॥२४९॥
 तत्प्रभावाद्भिभाभूतं सरिषीरं ससैनिकः । उत्क्षिप्यो नृपतिस्तूर्णं परं पारं समासदत् ॥२५०॥ 250
 मणिमन्येन मणिना चङ्कुणोऽप्याचकर्ष तम् । सलिलं प्रागवस्थं च क्षणेन सरितामभूत् ॥२५१॥
 परिभाष्याद्भुतं तत्स प्रशंसामुखराननः । प्रणयाच्चङ्कुणं राजा मणियुग्ममयाचत ॥२५२॥
 स तमाह स्म विहसन्कर्मेमौ कुरुतो मणी । योग्यौ मत्प्राणिगावेष किं स्यात्स्वीकरणेन वः ॥२५३॥
 सामान्येष्वेव लभते सोत्कर्षं वस्तु संप्रयाम् । महत्सु तस्य का शोभा विविधोत्कृष्टवस्तुषु ॥२५४॥
 प्रस्यन्दनं शशिमणेर्गणयन्ति तावद्यावस्थितो जलनिधेः पुलिनैकदेशे ।
 स स्वीक्रियेत यदि तेन ततस्तदास्य स्यन्दः स्फुरन्नपि न तत्सलिले विभाव्यः ॥२५५॥ 255
 इत्युक्त्वा विरते तस्मिन्नाजा सस्मितमब्रवीत् । संभावयसि किं रत्नमाभ्यामभ्यधिकं मम ॥२५६॥
 अतोऽधिकतरं यद्वा किञ्चित्त्वं मम पश्यसि । तदादाय प्रयच्छेदं निष्क्रेयेण मणिद्वयम् ॥२५७॥
 ततो महान्प्रसादोयमित्युक्त्वा चङ्कुणोऽब्रवीत् । स्वायत्ते स्वामिनो रत्ने मणमिष्टं तु दीयताम् ॥२५८॥
 गजस्कन्धेधिरौघैतन्मागंधेभ्यो यदाहृतम् । दृष्ट्वा सुगतंविम्बं तज्जनोयमनुगृह्यताम् ॥२५९॥
 सलिलोत्तरणोपायो मणी द्वेवेकं गृह्यताम् । संसारोत्तरणोपायः सुगतो मह्यमर्थताम् ॥२६०॥ 260

२३६. ¹⁾ Thus A₂; A₁ चेतसि भूपालं सु^०. २३८. ¹⁾ A₁ gloss तद्विषयस्य. २४०. ¹⁾ Thus A₂; A₁ 'ज्ञाता' स्वया. २४६. ¹⁾ A₂ भु × खार^०.—²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ 'वैशान्ति'. २४८. ¹⁾ Thus A₁; A₂ स्तिमित. २५२. ¹⁾ A₂ व. विभाव्या. २५४. ¹⁾ A₂ 'कृष्टभूमिषु'. २५५. ¹⁾ A₂ gloss चन्द्रकान्तस्य.—²⁾ A₂ gloss शशिमणिः.—³⁾ A₁ gloss जलनिधिना.—⁴⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ स्यन्द.—⁵⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ वभाव्यः. २५७. ¹⁾ Thus A₂; A₁ ततो.—²⁾ Thus A₁; A₂ in margin कोशे स्व. २५९. ¹⁾ A₂ gloss रुद्ध. २६०. ¹⁾ A₂ gloss मणी एव संसारोत्तरणोपाय इत्यादिप. । अत एव गृह्यतामिति कवचान्तं क्रियापदम् मणी एव संसारोत्तरणोपायस्त्वया गृह्यतामिति न्ययः.

- इति तेनार्थतो युक्त्युक्तं जिनविम्बं ददौ नृपः । वाग्मिनां कस्य सामर्थ्यं परिपन्थयितुं वचः ॥२६१॥
 स्वविहारेण भगवान्स तेन विनिवेशितः । कपिशोभिः सकाषाय इव यो भाति कान्तिभिः ॥२६२॥
 दुर्योधनापि कटकैरायसैः परिवेष्टितः । गजस्कन्धनिबद्धस्य सूचको यस्य विष्टरः ॥२६३॥
 अभिप्रायानुसारेण प्रकटीकुरुते प्रियम् । अहो महाप्रभावाणां भूपतीनां वल्लभरा ॥२६४॥
 265 अशिक्षितं कदाचित्स स्वयं दमयितुं हयम् । निनायारण्यमेकाकी हयविद्याविशारदः ॥२६५॥
 दूराभिर्माणुषे तत्र ललनां ललिताकृतिम् । एकां ददर्श गायन्तीं नृत्यन्तीमपरामपि ॥२६६॥
 क्षणाच्च ते समाप्य गीतनृत्ते मृगीदृशौ । प्रणम्य किञ्चिद्वन्द्व्यावपदयमयन् हयम् ॥२६७॥
 तुरगं तं समारुह्य तत्रागच्छहिने दिने । दृष्ट्वा तथैव ते कान्ते गत्वापृच्छस्त्वस्मिन् ॥२६८॥
 तमूचतुस्ते नर्तक्यावावां देवगृहाभिते । यः श्रुत्वा र्धमानां यं मामस्तत्रावयोगृहम् ॥२६९॥
 270 इहल्यजीवनभुजां मातृणामुपदेशतः । अस्मत्कुलेन नियतं नृत्तमत्रं विधीयते ॥२७०॥
 रुढिः परंपरायाता सेयमस्मद्गृहे स्थिता । आवामन्योपि वा नात्र निमित्तं ज्ञातुमीश्वरः ॥२७१॥
 एवं वचस्तयोः श्रुत्वा नृपोन्येषुः सविस्मयः । तदुत्तया मेदिनीं कृत्वा कारुभिर्निरदारयत् ॥२७२॥
 दुरं निर्हतमृद्विस्तैरथात्राक्षीन्निवेदितम् । नृपतिः पिहितद्वारं जीर्णं देवगृहद्वयम् ॥२७३॥
 उद्घाटितारविर्वर्णैः पीठोत्कीर्णैर्विवेदितैः । अपदयत्केशवौ तत्र रामलक्ष्मणनिर्मितौ ॥२७४॥
 275 परिहासहरेः पार्श्वे पृथक्त्वा शिलागृहम् । स रामस्वामिनः श्रीमान्प्रतिष्ठाकर्म निर्ममे ॥२७५॥
 देवोपि लक्ष्मणस्वामी तथैवाभ्यर्थ्यार्थिष्वम् । चक्रमर्दिकया चक्रेश्वरपार्श्वे निवेशितः ॥२७६॥
 दिग्जये पुरुषः कश्चिद्वृत्तप्रत्ययनिग्रहः । अभ्ये न्यक्षिपदात्मानं गजारूढस्य भूभुजः ॥२७७॥
 तं कृत्तपाणिप्राणादिव्रणैः शोणितवर्षिणम् । व्राणार्थिनं कारुणिकः स्त्रोदन्तं पृष्ट्वा वृत्तः ॥२७८॥
 स तस्मै सिकतासिन्धुसविषस्य भूपतेः । प्रख्यातमूचे सचिवमात्मानं हितकारिणम् ॥२७९॥
 280 प्रणतिर्ललितादिन्यनृपतेः क्रियतामिति । हितं कथयतः स्वस्य निग्रहं च ततो नृपात् ॥२८०॥ युग्मम् ॥
 प्रतिजज्ञे च भूपेन ततस्तत्स्वामिनिग्रहः । रूढव्रणोगदंकारैः स चाकार्यत सत्कृतैः ॥२८१॥
 ततो विहितयात्रं तं स मन्त्री कृतसत्क्रियः । कदाचिदेवमवदद्विजने जगतीभुजम् ॥२८२॥
 एवंविधस्य कायस्य राजन्यत्परिरक्षणम् । तत्र वैरविभुदद्याशा विडम्बयति मामियम् ॥२८३॥
 बाष्पैर्जलाञ्जलिं दत्त्वा दुःखाय च सुखाय च । कृतकृत्यो ध्रुवं जगामवमानहतानस्रन् ॥२८४॥
 285 अपकृत्याधिकं शत्रोरपकारं जयेन्मितम् । गम्भीरं प्रतिनद्येव निनादं नदतो गिरिः ॥२८५॥
 इतो मासैस्त्रिभिर्गम्या भूः प्राप्या त्वरितं कथम् । यदा वा प्राप्यते वैरी तदा तत्रैव किं वसेत् ॥२८६॥
 मासार्धलङ्घ्यं पन्थानं तस्मादुपदिशामि ते । गृह्णात्वा स जलं गम्यधूमनां किं तु निर्जलः ॥२८७॥
 तद्भूमिजा बन्धवो मे न वक्ष्यन्ति त्वदागमम् । सामास्यान्तःपुरो राजा छद्मानेन गृह्यते ॥२८८॥

२६१. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ वस्य. २६३. ^{१)} Thus emended with Edd.; A₁ 'स्कन्ध'—^{२)} Thus A₁; A₂ सूचकैयस्व. २७०. ^{१)} A₁ glosses अस्मत्कुलजेन and देवगृहं. २७२. ^{१)} Thus corr. by A₁ from तदुत्तया; A₂ 'कान्ति'—^{२)} Thus A₁; A₂ कृत्वा. २७३. ^{१)} Thus A₁; altered by later hand to दुरनि. २७४. ^{१)} A₁ gloss अक्षरैः. २७९. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ 'माख्यात'. २८०. ^{१)} A₂ gloss ललिताविद्याय प्रणमं कुर्वति मयुक्तं हितमहितं श्रुत्वा तेन राजा मम कर्णमासादयोवयवाः कृत्वा. २८२. ^{१)} Thus A₂; A₁ 'दिजन'. २८४. ^{१)} Thus A₂; A₁ जग्या. २८७. ^{१)} A₂ gloss पन्थाः.

इत्युक्त्वा सोकरोत्तस्य प्रवेशं वालुकार्णवे । पक्षे क्षीणे च कटको निस्तोयः समभयत् ॥२८९॥
 तत्राप्यहमि द्वित्राणि वहन्नेधामवधृपः । तृणार्ते वीक्ष्य सैन्यं च मन्त्रिणं तमभायत ॥२९०॥
 उक्तकालाधिका यावद्वासरा गमिताः पथि । मुमुर्षु तृणया सैन्यं तदध्या शिष्यने क्रियान् ॥२९१॥
 ततो विहस्य सोवारीज्जिगीषो शेषमध्वनः । किं पृच्छत्यरिराष्टस्य यमराष्टस्य वा भयान् ॥२९२॥
 त्वं हि स्वामिहिनायैव समुपेक्ष्य स्वजीवितम् । मृत्युवक्त्रं संकटको मया युक्त्या प्रवेशितः ॥२९३॥
 नेदं महमहीमात्रं भीमोयं वालुकार्णवः । नाम्मोत्र लभ्यते द्वापि कस्त्राता तेद्य भूपते ॥२९४॥
 भुत्वेति पृतना कृत्स्ना समभूहीतसौष्ठवा । करकाभंशितफला स्वम्भशेषेव शालिभूः ॥२९५॥
 संत्यक्तजीविताशानां भीरूणां क्रन्दितध्वनिम् । भुजमुद्यम्य शमयंस्ततो नृपतिरब्रवीत् ॥२९६॥
 अमास्य तव कृत्येन प्रीताः स्वामिहितैविणः । मरावप्यत्र शीतार्ता इव रोमाञ्जिता वयम् ॥२९७॥
 अभयसारे मयि तु व्यक्तमेवंविधोऽपि ते । प्रयासः कुण्ठतां ग्रातो लोहं वचमणाधिव ॥२९८॥
 मणिभ्रमाद्वह्निं कणं गृह्णन्द्वा इवाङ्गुलीः । त्वं मिथ्यावयवांलुनानद्य शोचिष्यसि ध्रुवम् ॥२९९॥
 निदेशेनैव मे पश्य पथः सूतेर्य मेदिनी । रसितेनाम्बुवाहस्य रत्नं वैडूर्यभूरिव ॥३००॥
 इत्युक्त्वा सोम्बु निष्क्रुष्टं कुन्तेनोर्वी व्यदारयत् । उज्जिहीर्षुर्वितस्ताम्भः शृलेनेव त्रिलोचनः ॥३०१॥
 अथोज्जगाम पाताललक्ष्मीलीलास्मितच्छविः । रसातलात्सरित्साकं सैन्यानां जीविताशया ॥३०२॥
 तस्य सेनाचराणां सा क्लमं निच्छेद वाहिनी । वृथाव्ययीकृताङ्गस्य मन्त्रिणस्तस्य चेतितम् ॥३०३॥
 लूनाङ्गोमङ्गलाशंसी स मन्त्री विफलभ्रमः । स्वस्य भर्तुर्विवेशादौ नगरीमन्तकस्ततः ॥३०४॥
 राक्षसि कुटिलाचारो निगृथ स महीपतिः । निजस्य मन्त्रिणस्तस्य तुल्यावस्थो व्यधीयत ॥३०५॥
 यथोपयोगं तेनैव स्थाने स्थाने प्रवर्तिताः । अद्यापि कुन्तवाहिन्यः प्रवहन्त्युत्तरापथं ॥३०६॥
 सहस्रशः संभवन्तोप्यपरे भुवनाद्भुताः । अतिप्रसङ्गभङ्गेन तदृत्तान्ता न दांशताः ॥३०७॥
 यन्निःशब्दजला घनादमपहवे देशेतिचोरारवा यद्याच्छाः समंय पयोदमलिने कातुष्यसंदूषिताः ।
 दृश्यन्ते कुलनिघ्ना अपि परं दिग्देशकालाविमौ तत्सत्यं महतामपि स्वसदृशाचारप्रवृत्तिप्रदौ ॥३०८॥
 कलेर्वीर्यं प्रभावः स्यात्सरनाथासनस्य वा । यत्सोऽपि भीमकलुषाः प्रवृत्ताः समदर्शयन् ॥३०९॥ युग्मम् ॥
 अवरोधसखो राजा परिहासपुरे स्थितः । स जानु मदिराक्षीयः सन्निधानेवमन्वशात् ॥३१०॥
 कृतं प्रवरसेनेन यदेतत्प्रवरं पुरम् । तस्मिन्नेह मन्थध्वे मत्पुरस्येव चेच्छ्रियम् ॥३११॥
 वोरामलङ्कितशस्य भुत्वेत्याशां महीपतेः । गत्वाश्वघासकृतानि तेदहन्वानुलानके ॥३१२॥
 हर्म्यापाङ्गीक्षमाणस्तद्वह्निज्वालोज्ज्वलाननः । उल्कामुख इवाभूत्स हर्षाद्दहसितोत्कटः ॥३१३॥
 द्वेषादिवैकृतवतः प्रतिभासवेन्यो मिथैव चित्रमधिको विशदात्मनापि ।
 चन्द्रादि पश्यति पुरो द्विगुणं प्रकृत्या तेजोमयं तिमिरदोषहतं हि चक्षुः ॥३१४॥

२९९. ¹) A₂ gloss दुष्टवर्णः. २९८. ¹) Thus corr. by A₂; A₁ 'मेवोक्तिरपि नु.—' ²) Thus A₂; A₁ प्रयोग. २९९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ वज्रकर्ण. ३००. ¹) Thus Edd. and G sec. manu; A R and G prima manu विदेशेनैव. ३०४. ¹) A₂ gloss लक्ष्मिर्दिवस्य एव यमः. ३०८. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ दिग्देशः; A₂ gloss निशि देशः दिग्देशः स च कालश्च नो. ३११. ¹) Thus A₂; A₁ मत्पुरस्येव. ३१२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ गत्वाश्वघासः.

- 315 मैवं चेदेकमपि तत्पुं प्रवरभूपतेः । असंख्यपुरनिर्माता स विवेदाधिकं कुतः ॥३१५॥ युग्मम् ॥
 क्षीणक्षेयोऽथ निर्याय नगरप्रोषकिलिषम् । उष्णनिःश्वाससुहृदा पस्पशोनुशयाभिना ॥३१६॥
 प्रिकुर्वन्तेऽसुखिरां गूढं येनातनुक्षयम् । दहन्ते जीर्णतरवः कोटरस्थानला हव ॥३१७॥
 प्रातस्तमथ शोचन्तं सद्यः खं वीक्ष्य मन्त्रिणः । चिन्तानिर्वर्तनायोचुः पुरप्रोषं मृषैव तत् ॥३१८॥
 भुतेप्रनष्टे नगरे निःशोकोभून्महीपतिः । स्वंप्रान्तहरीरिते पुत्रे प्रबुद्धोऽपि हव स्थिते ॥३१९॥
 320 कार्यं न जातु तद्वाक्यं यत्क्षीवेन मयोच्यते । तान्युक्तकारिणोमास्यान्प्रशंसन्ति सोऽब्रवीत् ॥३२०॥
 प्रियमनुचितं क्षमापण्यस्त्रीक्षणप्रभुरीश्वरो रमयति यतो धिक्तांभृत्यान्स्ववृत्तिस्तुल्यार्थिनः ।
 नृपमपयगं पान्ति प्रागानुपेक्ष्य निजानपि प्रसभमिह ये तैः पूतेयं महात्मभिर्ह्वरी ॥३२१॥
 अनीन्द्रमपि माहात्म्यं राजस्तस्वाधितिष्ठतः । अयमन्योपि दोषोभूदितैरक्षितिपोचितः ॥३२२॥
 दत्त्वापि यत्स मध्यस्थं श्रीपरीहासकेशवम् । जघान तीक्ष्णपुरुषैस्त्रिप्राम्यां गौडपाधिबम् ॥३२३॥
 गौडोपजीविनामासीत्स्वमत्यद्भुतं तदा । जहुर्ये जीवितं धीराः परोक्षस्य प्रभोः कृते ॥३२४॥
 325 शारदादर्शनमिपात्कदमीरान्संप्रविश्य ते । मध्यस्थदेवावसथं संहताः समवेष्टयन् ॥३२५॥
 दिगन्तरस्थे भूपते प्रविशेऽनवेक्ष्य तान् । परिहासहरिभ्रान्त्या चक्रुस्त्पाद्य रेणुशः ॥३२६॥
 ते रामस्वामिनं प्राप्य राजतं विक्रमोर्जिताः । परिहासहरिभ्रान्त्या चक्रुस्त्पाद्य रेणुशः ॥३२७॥
 नितं तिलं तं कृत्वा च चिक्षिपुर्दिक्षु सर्वतः । नगराभिर्गतैः सैन्यैर्हन्यमानाः पदे पदे ॥३२८॥
 द्यामला रक्तसंस्क्रास्तेपतविहता भुवि । अञ्जनाद्रिदृषस्त्वण्डा धातुस्यन्दोज्ज्वला हव ॥३२९॥
 330 तदीयरुधिरासारैः समभूदुज्ज्वलीकृता । स्वामिभक्तिरसामान्या धन्या चैव धसुंधरा ॥३३०॥
 वद्याद्वक्तुं भयं विरमन्ति श्रीः पद्मरागाद्भवेन्नानाकारमपि प्रशाम्यति विषं गारुमतादहमनः ।
 एकैकं क्रियते प्रभावनियमास्कर्मेति रत्नैः परं पुरतः पुनरप्येयमहिमोऽर्द्धैर्न किं साध्यते ॥३३१॥
 क दीर्घकाललङ्घ्योऽप्या शान्ते भक्तिः क च प्रभौ । विधातुरप्यसाध्यं तद्यद्वैर्द्विहितं तदा ॥३३२॥
 लोकोत्तरस्यामिभक्तिप्रभावाणि पदे पदे । तादृशानि तदाभूवन्भृत्यरत्नानि भूभृताम् ॥३३३॥
 राज्ञः प्रियो रक्षितोभूद्वैरक्षसविप्रवे । रामस्वाम्युपहारेण श्रीपरीहासकेशवः ॥३३४॥
 335 अद्यापि वृद्धते भूयं रामस्वामिपुरास्पदम् । ब्रह्माण्डं गौडवीराणां सन्त्ययं यदासा पुनः ॥३३५॥
 एवं नानाविधोदन्तैर्वासराः क्षमापतेर्ययुः । विरलाः स्वपुरे तस्य भूयांसस्तु दिगन्तरे ॥३३६॥
 अनन्याप्रान्तपृथिवीसमालोकनकौतुकी । अपारं प्रविशेऽथा पुनरेषोत्तरापथम् ॥३३७॥
 कर्तुं प्रभावजिज्ञासां प्रहितैर्धनदादिभिः । नैर्कतैः सह वृत्तान्तास्तस्य ते ते तदाभवन् ॥३३८॥
 नाद्यापि या भुवो दृष्टा जाने भानुकैरपि । राजस्तस्य बभूवाज्ञा तच्च स्वैरविहारिणी ॥३३९॥
 340 चिरमज्ञातवृत्तान्तैर्मन्त्रिभिः प्रहितस्ततः । प्रत्यावृत्तस्तस्य पार्श्वभूतस्तानिबभूवुस्तान् ॥३४०॥

३१७. ^१) A, gloss अन्तर्लिङ्गाः.—^२) A, gloss मध्ये एव.—^३) A, gloss किञ्चाविरोक्तम्.—^४) A, gloss कर्मकर्तारि लकारः स्वयमेव वदन्ते । अन्तर्लिङ्गाः पुरुषास्तत्कार्यं कुर्वन्ते । येन कार्येण अतनुक्षयं यथा भवति तथा स्वयमेव वदन्ते । यथा कोटरस्यामवस्तरः स्वयमेव गूढं अन्तरेव वदन्ते ॥ ३३१. ^१) Thus corr. by A, from A₁ कर्मणि.—^२) Thus corr. by A, from A₁ प्रवरं. ३३३. ^१) r supplied by A₁. ३३७. ^१) Thus corr. by A, from A₁ अनन्वका. ३३९. ^१) A, तादृ.

इत्यादिगतिः वः स्वामी कोय मोहो भवादृशाम् । समामिमां मे गविष्टस्य प्रतीक्षध्वे यदागमेषु ॥३४१॥
 नवं नवं प्रतिदिनं संत्यज्य विजयार्जनम् । स्वराष्ट्रं संप्रविष्टस्य किं कार्यं मम पश्यथ ॥३४२॥
 विनिर्गतानां स्वभुवः सरितां सलिलाकरः । न निर्व्याजजिगीषूणां दृश्यते स्वर्गधिः क्वचित् ॥३४३॥
 तस्मादाचारसारं वो वक्ष्ये स्वविषयोचितम् । राज्यं तदनुसारेण निर्धिष्टं कुरुतानघाः ॥३४४॥
 भवत्यैः सर्वदा रक्ष्यः स्वभेदः प्रभविष्णुभिः । चार्वाकाणामिवैषां हि भयं न परलोकतः ॥३४५॥ 345
 अपराधं विनाप्यत्र दण्ड्या गह्वरवासिनः । ते हि संभृतचित्ताः स्युर्दुर्भेषां दुर्गसंभयाः ॥३४६॥
 वर्षोपभोग्यान्वृत्तानि क्षेत्रभूसंमिता वृषाः । ग्राम्याणां नातिरिच्यन्ते यथा कार्यं तथासकृत् ॥३४७॥
 अधिकीभूतचित्ता हि वत्सरेणैव ते भृशम् । भवेयुर्दामराः कूरा नृपाज्ञातिक्रमक्षमाः ॥३४८॥
 वस्त्रं स्त्रियः कुषा भोज्यमलंकारा इवा गृहाः । आसाद्यन्ते यदा जातु मामीगेर्नगरोचिताः ॥३४९॥
 मशहर्गण्युपेक्ष्यन्ते संरक्षणाणि यदा नृपैः । यदा चानन्तरश्च तेषां भृत्येषु दृश्यते ॥३५०॥ 350
 प्रदेशादेकतो कदा यदा वृत्तिश्च शस्त्रिणाम् । अन्योन्योद्वाहसंबन्धैः कायस्थाः संहता यदि ॥३५१॥
 कर्मस्थानानि वीक्षन्ते समापाः कायस्थवचसा । तदा निःसंशयं ज्ञेयः प्रजाभाग्यविपर्ययः ॥३५२॥ चक्रलकम् ॥
 चेष्टानुसारेणोत्थीय गृहमाशयसंविदम् । मयोक्तं हृदये कार्यमन्तरं राजवीजिनाम् ॥३५३॥
 प्रत्यासत्तिं मत्करटिनीं दानगन्धेन वायुर्गर्जोद्भूतिं प्रकटितरुचिश्चलैवाम्बुदस्य ।
 चेष्टा स्पष्टं वदति मतिमसैपुणोन्नेयतत्त्वा जन्तोर्जन्मान्तरपरिचितां निधलां चित्तवृत्तिम् ॥३५४॥
 पुत्रः कुवल्यादित्यो वज्रादित्यश्च मे समौ । भिक्षशीला तयोर्भ्रात्रोर्ध्विमातुरयोः पुनः ॥३५५॥ 355
 ज्यायान्नाज्येभिरेकैर्द्वयः स च स्याद्भलवान्यदा । तस्याज्ञातिक्रमः कार्यो भवज्जिनियमाक्षरा ॥३५६॥
 उत्सृज्यजीवितं वापि राज्यं वापि स पार्थिवः । शोचनीयो न केनापि स्मरतेदं वक्षे मम ॥३५७॥
 कार्यः कनीयास्त नृपः प्रमादात्क्रियते यदि । नोद्धृणीया तस्याज्ञा रक्ष्यध्वं विषमोपि सः ॥३५८॥
 पौत्रेषु मे कनीयान्यो ज्यापीडोस्ति दारकः । पितामहसमो भूया इति वाच्यः स सर्वदा ॥३५९॥
 भर्तृगृहीतनैरादयाः साभिप्रायां प्रणम्य ताम् । भानर्तुः पश्चिमामाज्ञां ते बाष्पार्धकणत्यजः ॥३६०॥ 360
 उवाच चक्रुणो जातु संनिपत्याखिलाः प्रजाः । बाष्पैः पतिविक्षेगाभितप्तां सिञ्चन्वसुधराम् ॥३६१॥
 राज्ये कुवल्यापीडो राजपुत्रोभिषिच्यताम् । सुगृहीताभिधो राजा गतः स सुकृती दिवम् ॥३६२॥
 ससृजे यस्य कृतिनो द्वैवतैः कोशवृद्धये । रुससिद्धिरकस्मान्मे यस्मात्सास्तमुपागता ॥३६३॥
 दुरस्थोपि हि भूभृत्स भाग्यशक्त्या कयाचन । कार्याणि घटयन्नासीदुर्धन्यपि हेलया ॥३६४॥
 अम्भोजानि घनावनव्यवहितोप्युल्लाघयत्यभुमान्दूरस्थोपि पयोधरोतिशिशिरस्पर्शं करोत्यानपमम् ।
 शक्तिः काप्यपरिक्षतास्ति महत्तं स्त्रीरद्विष्टान्यहो यन्माहात्म्यप्रशेन यान्ति घटनां कार्याणि निर्यन्त्रणाम् ॥३६५॥ 365
 सैकादशदिनान्सप्त मासान्वद्विशुतं समाः । एवमाहाय स महीं प्रजाचन्द्रोस्तमाययौ ॥३६६॥

३४१. १) The words from प्रतीक्षध्वे to संप्रविष्टस्य in the following verse have been omitted by A₁ and supplied in margin by A₂. ३४३. १) Thus corr. by later hand from A₁ निर्व्याजं. ३४६. १) Thus A₁ altered by later hand to दुर्भेषा which is found in R. G. ३५४. १) A₁ gloss करदी हस्ती. ३५६. १) A₁ gloss कुवल्यापीडः—?) Emended. A₁ चक्रुणः. ३६५. १) Thus corr. by A₂ from A₁ यन्महात्म्यम्.

- तुषारवर्षैर्बहलैस्तमकाण्डनिपातिभिः । आर्याणकाभिधे देशे विपन्न केचिद्विचरे ॥३६७॥
 राजप्रष्टां प्रतिष्ठां स रक्षितुं चिरसंचिताम् । संकटे कापि दहनं प्राविशदिति केचन ॥३६८॥
 केषांश्चित् मते भूभृहवीयस्युत्तरापथे । सोमर्त्यकुलभां भूमिं प्रविष्टः कटकान्वितः ॥३६९॥
 370 अत्यद्भुतानि कृत्यानि भुतान्यस्य यथा किल । विपत्तिरपि भूभर्तुस्तथैवात्यद्भुता भुता ॥३७०॥
 यातोस्तं शुमणिः पयोधिसलिलं कैश्चित्पविष्टोपरैः संप्राप्तो दहनं गतः किल परैर्लोकान्तरं कीर्त्यते ।
 जायन्ते महतामहो निरुपमप्रस्थानहेष्वाकिनां निःसामान्यमहस्वयोगपिभुना वार्ता विपत्तावपि ॥३७१॥
 ततः कुवल्यापीडो भेजे कुवलयेशताम् । जातः कमलदेव्या यः श्रीमङ्गशक्र इवादितेः ॥३७२॥
 त्यागेन चक्रे विशदां योनुरक्तां नृपभियम् । महोरगस्त्वचमिव स्वभावमलिनामपि ॥३७३॥
 भ्रात्रा तुल्यप्रभावेण कंचित्कालं हतप्रभः । स हताशोष्मणाक्रान्तः प्रदीप इव नारुचत् ॥३७४॥
 375 भृङ्गैरिवानुगैर्दानलोभात्पर्यायवृत्तिभिः । श्रीर्दुःस्थाभूत्सयोरन्तर्मेत्सेभकंठयोरिव ॥३७५॥
 अथोभयधनादायिभृत्यचक्रिकया समम् । राजा कुवल्यापीडो बभञ्जानुजमञ्जसा ॥३७६॥
 राज्यं निष्कण्टकं कृत्वा ततः प्राप्तबलो नृपः । दिग्जयायोजितक्रान्तिः सोभूत्संभृतसाधनः ॥३७७॥
 एकस्तस्मिन्क्षणे मन्त्री तस्याशामुदलङ्घयत् । स्मरन्वा तस्मिन्तुर्वाचं भजन्वा दर्पविक्रियाम् ॥३७८॥
 प्राप्रायामथ यामिन्यां तल्पे कोपाकुलो नृपः । तमाज्ञातिक्रमं ध्यायन्न निद्रां क्षणमप्यगात् ॥३७९॥
 380 एवं कृतागसं हन्तुं सस्पृहस्य तदाभयात् । बहवः प्रत्यभासन्त वध्यास्तस्योद्यतक्रुधः ॥३८०॥
 विचारशैलमथिता तस्य चित्तमहोदधेः । प्रकोपकालकूटस्य पश्चाच्छमस्तुधोदगात् ॥३८१॥
 दधौ सोथ गतक्रोधः प्रवृद्धः प्राणिसंक्षयः । एतावान्कस्य नु कृते कर्तव्यः प्रत्यभान्मम ॥३८२॥
 भकार्याण्यपि पर्याप्य कृत्वापि वृजिनार्जनम् । विधीयते हितं यस्य स देहः कस्य ह्यस्थिरः ॥३८३॥
 कृतप्रस्थास्य कायस्य हेतोर्गलितस्मृतेः । हन्तव्याः कस्य पन्थानः प्रतिभान्त्यनपायिनः ॥३८४॥
 385 विदन्ति जस्तवो हन्त पश्यमानस्य नात्मनः । अवस्थां कालस्तदेन कृतां तां तां क्षणे क्षणे ॥३८५॥
 ह्यः पश्यद्भिरकारणस्मितसितं पाथोजकोशाकृति रमभूज्जैर्दकठोरमथ रभसादुत्तप्रताम्रप्रभम् ।
 प्रातर्जर्णवलक्षकेशविकृतं वृद्धाजशीर्षोपमं वक्रं नः परिहस्यते ध्रुवमिदं भूतैश्चिरस्यायुभिः ॥३८६॥
 इत्याद्यनित्यताचिन्तादस्तशान्तिस्तुखादरः । राज्यं संत्यज्य स वनं प्रक्षप्रस्रवणं ययौ ॥३८७॥
 गच्छ भद्र वनायैव तपस्याधीयतां मनः । सापायाः क्षणभङ्गिन् एवंप्राया विभूतयः ॥३८८॥
 तेन संत्यजता राज्यं लिखितेन निजासने । वैराग्यवासनोत्सेकः श्लोकनानेन सूचितः ॥३८९॥
 390 अभमशमसंवेगलब्धसिद्धिर्नराधिपः । श्रीपर्वतादावद्यापि भव्यानामेति वृक्षपथम् ॥३९०॥
 तथा याते प्रभोः पुत्रे मित्रशर्मा भुवान्वितः । वितस्तासिन्धुसंभेदे सभायौ जीवितं जहौ ॥३९१॥
 राज्यं समां समासार्थं कृत्वा स वल्लभाधिपः । निःश्रेयसाग्निनिःश्रेणीं हृषीः सिद्धिं समासदत् ॥३९२॥

३६८. ^{१)} Thus A₁; A₂ प्रष्टः. ३७१. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ परोः. ३७२. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ भूभ-
 लवेः; A₂ adds the gloss कोः भूमेः. वलयः कुवलयः. ३७३. ^{१)} A चक्रिः. ३८०. ^{१)} This and the following verse have been
 omitted by A₁ and supplied in margin by A₂. ३८३. ^{१)} A, देहं तत्कस्व सुस्थिरम्. ३८६. ^{१)} Thus A₂; A₁ रमभूज्जैर्दोषः.
 ३८७. ^{१)} A₂ gloss वैमिषारण्यं. ३९१. ^{१)} A₂ gloss मन्त्री.

वज्रादित्यो वप्यिको ललितादित्य इत्यपि । ख्यातोय भूभुवभवायमाता चक्रमैर्दिका ॥३९३॥
 स क्रूरचरितो भ्रातुः प्रजाह्लादविधायिनः । द्रुधांशोरिव दुर्वासा नूनं विसृष्टोभवत् ॥३९४॥
 परिहासपुरास्त्रिभ्यां नानोपकरणावलीम् । स जहार दुराचारो भूभुलोभवत्शब्दः ॥३९५॥ 395
 रागिणो भूमिपालस्य भूयस्योन्तःपुरस्त्रियः । बीजाभस्येव वडुवास्तास्ताः समभवन्प्रियाः ॥३९६॥
 विक्रयेण प्रयच्छन्स स्तेच्छेभ्यः पुत्रवान्बहून् । स्तेच्छोचितां वदवदति प्रार्थयत मण्डले ॥३९७॥
 सम्राट्शान्त्वद्रुधां भुक्त्वा सोतिसंभोगजन्मना । जगाम संक्षयं क्षमाभुक्त्यारोगेण किल्बिषी ॥३९८॥
 तस्मान्मज्जरिकादेव्यां जातो राजा प्रजान्तकः । ततः पृथिव्यापीडोभूस्तमासाधतुरः समाः ॥३९९॥
 जातो मम्माभिधानायां वप्यियास्तम वासरान् । संग्रामापीडनामाय तमुत्पाद्याभवत्पुत्रः ॥४००॥ 400
 भ्रातरौ तौ समासाद्य राज्यं नैव व्यराजत । हेमन्तशिशिरावाप्य चण्डांशोरिव मण्डलम् ॥४०१॥
 शान्तेथ संग्रामापीडे कनीयान्वाप्सियात्मजः । राजा श्रीमाञ्जयापीडः प्राप राज्यं ततः क्रमात् ॥४०२॥
 पितामहसमो भूयादित्यमात्यवचः स्मरन् । जिगीषुः संभृतबलो दिग्जयाय स निर्ययी ॥४०३॥
 स्वदेशादेव नयविह्वलः त्रीनैः समं नृपैः । वृद्धान्प्रपञ्च निर्गच्छन्कश्मीरहारगोचरान् ॥४०४॥
 पितामहस्य नः सैन्यं कियन्निर्गच्छतोभवत् । इति ब्रूताद्य यात्रासु यूयं संख्यातसैनिकाः ॥४०५॥ 405
 कृतस्मितास्तमूचुस्ते किं प्रभेनामुना प्रभो । वस्तु कथिदतिक्रान्तं नानुकर्तुं क्षमोभुना ॥४०६॥
 कर्णारथानां तस्यासीत्सपादं लक्ष्मीशितुः । अशीतिस्तु सहस्राणि देवस्याद्य जयोद्यमे ॥४०७॥
 तदाकर्ण्य जयापीडो बह्व मेने न निर्जयम् । क्षिप्रं क्षितेः संकुचन्त्याः कालस्य बलवत्तया ॥४०८॥
 जिगीषोः क्षमाभुजस्तस्य भावमालोक्य तादृशम् । वधुर्भावज्ञतां वृद्धा ललितादित्यभूपतेः ॥४०९॥
 तस्य दूरप्रयातस्य स्यालो जज्जाभिधो बलान् । द्रोहेणाक्रम्य कश्मीरान्स्वयं भेजे नृपासनम् ॥४१०॥ 410
 दिने दिने राजसैन्यास्त्वदेशस्मारिणस्ततः । सैनिकाः संन्यवर्तन्त स्वाभिभक्तिपराङ्मुखाः ॥४११॥
 प्रख्यापयिष्यन्स्वामेश्वरं शक्तिं परिकरं विना । निषिकाय जयापीडो युक्तां काञ्चित् संविदम् ॥४१२॥
 अभङ्गुरास्तेभिमानास्तस्यैवास्मन्स्वित्तनः । अत्यवर्तत यैरेव वैधात्रीरपि वामताः ॥४१३॥
 स विसृज्य भुवं स्वां स्वां भूपतीननुयात्रिकान् । प्रयागमगमत्सैन्यैः परिमैर्यैर्नजैः समम् ॥४१४॥
 तत्रावशिष्टानुषित्य वाजिनः सं मनोजवान् । द्विजेभ्यो लक्षमेकोनं प्रवदौ भूरिदक्षिणम् ॥४१५॥ 415
 संपूर्णमन्यो लक्षं यः प्रवद्यादत्र वाजिनाम् । तन्मुद्रयेयं मन्मुद्रा त्रिनिवार्येत्युदीर्य च ॥४१६॥
 श्रीजयापीडदेवस्येत्यक्षरैरुपलक्षितम् । दिग्देशगामिनोऽमुद्रां गाङ्गस्य पयसो वदौ ॥४१७॥
 तन्मुद्राङ्कं पयः पीत्वा गाङ्गमद्यापि निर्मलम् । चित्ते प्रवर्धते तापो भूपानामभिमानिनाम् ॥४१८॥
 स्वदेशगमनानुज्ञां सैन्यस्वीप्तमुखेन सः । दत्त्वा निशायामेकाकी निर्ययी कटकान्तरान् ॥४१९॥
 मण्डलेषु नरेन्द्राणां पयोदानमिदार्थमा । गौडराजाभयं गुप्तं जयन्ताख्येन भूभुजा ॥४२०॥ 420
 प्रविशेश क्रमेणाय नगरं पीण्डवर्धनम् । यस्मिन्सौराज्यरम्याभिः प्रीतः पौरविभूतिभिः ॥४२१॥

३९३. ^{१)} A, ललितापीड. ३९४. ^{१)} A, दूर. ४००. ^{१)} Thus A, R G; A, वस्तुतः. ४११. ^{१)} Thus A,; A, स्वा न्यवर्तन्त. ४११. ^{२)} Thus corr. by A, from A, °तस्योप सः.—^{३)} Thus corr. by A, from A, कश्चा (?) ४२१. ^{१)} Thus corr. by A, from A, तस्मि° and प्रीति.

- लास्यं स द्रष्टुमंशिकांकार्तिकेयनिकेतनम् । भरतानुगमालक्ष्यनृत्तगीतादिशास्त्रवित् ॥४२२॥
 ततो देवगृहद्वाराशिलामध्यास्त स क्षणम् । ..... ॥४२३॥
 तेजोविशेषचकितैर्जनैः पारितान्तिकम् । नर्तकी कमला नाम कान्तिमन्तं ददर्श तम् ॥४२४॥
 425 असामान्याकृतेः पुंसः सा ददर्श सविस्मया । अंसपृष्ठेन धावन्तं करं तस्वान्तरान्तरा ॥४२५॥
 अचिन्तयन्ततो गूढं चरन्नेष भवेद्भुवम् । राजा वा राजपुत्रो वा लोकोत्तरकुलोद्भवः ॥४२६॥
 एवं महीतुमभ्यासः पृष्ठस्थाः पर्णवीटिकाः । अंसपृष्ठेन येनायं लसत्पाणिः प्रतिक्षणम् ॥४२७॥
 लोलभ्रौत्रपुटो मदोत्कमधुपापातात्ययोपि द्विपः सिंहोऽसत्यपि पृष्ठतः करिकुले व्यावृत्त्य विप्रेक्षिता ।
 मेघौन्मुख्यशमेप्यशान्तवदनोऽग्नीर्णस्वरो बर्हिणश्चेष्टानां विरमेन्न हेतुविगमेप्यभ्यासदीर्घा स्थितिः ॥४२८॥
 इत्यन्तश्चिन्तयन्ती सा कृत्वा संक्रान्तसंविदम् । सखीमभिन्नहृदयां विससर्ज तदन्तिकम् ॥४२९॥
 430 प्राग्वत्पृष्ठं गते पाणौ पूगखण्डांस्तयार्पितान् । वक्त्रेक्षिपञ्जयापीडः पंक्तिवृत्त्य ददर्श ताम् ॥४३०॥
 भूंसंज्ञयासि कस्य त्वं पृष्ठाया इति सुभ्रुवः । ददस्यां वीटिकास्तस्या वृत्तान्तमुपलब्धवान् ॥४३१॥
 तया जनितदाक्षिण्यस्तैस्तैर्मधुरभाषितैः । सख्यः समाप्रनृत्ताया निन्ये स वसति शनैः ॥४३२॥
 अमाम्यपेशलालापा तथा तं सा विलासिनी । उपाचरत्परार्थ्यश्रीः सोप्यभूद्विस्मितो यथा ॥४३३॥
 ततः शशाङ्कधवले संजाते रजनीमुखे । पाणिनालम्ब्य भूपालं शय्यावेष्टम विवेश सा ॥४३४॥
 435 ततः काञ्चनपर्यङ्कशायी मैरेयमस्तया । तयार्थितोपि शिथिलं विदधे नाभरांभुकम् ॥४३५॥
 प्रवेशयन्निव बृहद्वक्षस्तां सन्नपां ततः । दीर्घबाहुः समाश्लिष्य स शनैरिदमब्रवीत् ॥४३६॥
 न त्वं पद्मपलाशाक्षि न मे ददन्नहारिणी । किं तु कालानुरोधेयं सापराधं करोति माम् ॥४३७॥
 दासस्तवायं कल्याणि गुणैः क्रीतोऽस्म्यकृत्रिमैः । अचिराज्ज्ञातवृत्तान्ता ध्रुवं दाक्षिण्यमेप्यसि ॥४३८॥
 कार्यशेषमनिष्पाद्य सज्जं मानिनि कंचन । अभोगे कृतसंकल्पं सुखानां त्वमत्रेहि माम् ॥४३९॥
 440 तामेवमुक्त्वा पर्यङ्कं साङ्गुलीयेन पाणिना । वादयन्निव निःश्वस्य श्लोकमेतं पपाठ सः ॥४४०॥
 असमाप्रजिगीवस्य स्त्रीचिन्ता का मनस्विनः । अनाक्रम्य जगत्कृत्स्नं नो संध्यां भजते रविः ॥४४१॥
 श्लोकेनात्मगतं तेन पठितेन महीभुजा । सा कलाकुशलाज्ञासीन्महान्तं कंचिदेव तम् ॥४४२॥
 गन्तुकामं च तं प्रातर्नृपं प्रणयिनी बलात् । अर्थयित्वा चिरं कालमप्रस्थानमयाचन ॥४४३॥
 एकदा वन्दितुं संध्यां प्रयातः सरितस्तटम् । चिरायातो गृहं तस्या ददर्श भृशविह्वलम् ॥४४४॥
 445 किमेतदिति पृष्ठाय तमूचे सा श्रुतिस्मिता । सिंहोऽत्र सुमहान्नात्रो निपत्याहन्ति देहिनः ॥४४५॥
 नरनागाश्वसंहारः कृतस्तेन दिने दिने । त्वय्यभूत् चिरायाते तद्भयेन समाकुला ॥४४६॥
 राजानो राजपुत्रा वा तद्भयेन विमृशिताः । गृहेभ्यो नात्र निर्यान्ति प्रवृत्ते क्षीणदाक्षणे ॥४४७॥
 तामिति ब्रुवन्ती मुग्धा निविध्य च विहस्य च । सत्रीड इव तां रात्रिं ज्याप्रीडोत्थंवाहयत् ॥४४८॥

४२२. ^१) द्रष्टु supplied by A₂ in space left by A₁. —^२) A₁ gloss भरतानुगमालक्ष्यनृत्तगीतादिशास्त्रवित् ज्ञात्वा. ४२३. ^१) Here two padas seem to be wanting. ४२५. ^१) Thus A₁; A₂ पृष्ठेय ४२७. ^१) A₂ नृत्त. —^२) Emended; A गृहीतु. —^३) A₂ धावत्पा. ४२८. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ सिंहः. ४३१. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ ददस्या. ४३२. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ स्त. ४४०. ^१) A₂ कथयन्निव. ४४१. ^१) Thus A₂; A₁ जगत्क्षिप्तं. ४४३. ^१) A₂ मितं. ४४४. ^१) A₂ स सरितस्तटम्. —^२) Thus A₁; altered by later hand to 'हलाम्'. ४४८. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ ब्रुवतां.

अपरेषुर्दिनापात्रे निर्गतो नगरान्तरात् । सिंहागमप्रतीक्षोभूमहावटतरोरधः ॥४४९॥
 अवृश्यत ततो दूरादुत्फुल्लबकुलच्छविः । अहहासः कृतान्तस्य संचारीव मृगाधिपः ॥४५०॥ 450
 अध्वनान्येन यान्तं तमथ मन्यरगामिनम् । राजसिंहो नदन्सिंहं समाह्वयत हेलया ॥४५१॥
 स्तब्धभोवो व्यासवक्त्रः कम्पकूर्चः पदीप्रदृक् । उदस्तपूर्वकायस्तं सगर्जः समुपद्रवत् ॥४५२॥
 तस्य न्यस्याननविले कफोर्णि पततः क्रुधा । क्षिप्रकारी जयापीडो वक्षः क्षुरिकयाभिनत् ॥४५३॥
 शोणितं जग्धगन्धेभसिन्दूरभं विमुञ्चता । एकप्रहारभिन्नेन तेनात्यज्यत जीवितम् ॥४५४॥
 आमुक्तव्रणपट्टः स कफोणिमथ गोपयत् । पविश्य नर्तकीवेदम् निशि छत्राप पूर्ववत् ॥४५५॥ 455
 प्रभातायां विभात्रयी भुत्वा सिंहं हतं नृपः । प्रहटः कौतुकाद्भट्टं जयन्तो निर्ययौ स्वयम् ॥४५६॥
 स दृष्ट्वा तं महाकायमेकप्रहृतिसंहतम् । साधर्यो निधयान्मेने प्रहर्तारममानुषम् ॥४५७॥
 तस्य दन्तान्तराक्ष्भं केयूरं पार्श्वगुपितम् । श्रीजयापीडनामङ्कं ददर्शाय सविस्मयः ॥४५८॥
 स्यात्कुतोत्र स भूपाल इति ब्रुवति पार्श्वे । जयापीडागमाशङ्कि पुरमासीद्वयाकुलम् ॥४५९॥
 ततः पौराण्विमृश्यैव जयन्तः क्षितिप्रोब्रवीत् । प्रहर्षावसरे मुखाः कस्माद्भो भयसंभवः ॥४६०॥ 460
 भूयते हि जयापीडो राजा भुजबलोर्जितः । केनापि हेतुना भ्राम्यसेकाक्येव दिगन्तरे ॥४६१॥
 राजपुत्रः कल्लट इत्युक्तः कल्याणदेव्यसौ । तस्मै नियमिता दातुं निष्पुत्रेण सता मया ॥४६२॥
 सोन्वेष्ट्वेष्टस्वयं प्राप्स्तद्वत्ताहरणेच्छया । इल्लक्ष्मीं प्रतिष्ठासोर्निधानासादनं गृहात् ॥४६३॥
 अस्मिन्नेव पुरे तेन भाव्यं भुवनशासिना । ब्रूयादेनं समान्वेष्य योस्मै दद्यामभीक्षितम् ॥४६४॥
 वाचि सप्रत्ययाः पौरा भूपतेः सत्यवादिनः । अन्विष्य कमलावासवर्तिनं तं न्यवेदयन् ॥४६५॥ 465
 सामात्यान्तःपुरोभ्येत्य प्रयत्नेन प्रसाद्य तम् । ततः स्ववेदम् नृपतिर्निनाय विहितेष्टवः ॥४६६॥
 कल्याणदेव्यास्तेनाय कल्याणाभिनिवेशिना । राजलक्ष्म्या व्यपास्ताया इव सोजिघहत्करम् ॥४६७॥
 व्यधाहिनापि सामग्रीं तत्र शक्तिं प्रकाशयन् । पञ्च गौडाधिपाञ्जित्वा श्वशुरं तदधीश्वरम् ॥४६८॥
 गतशेषं प्रभुत्यक्तं सैन्यं संवाहयन्स्थितः । मित्रशार्मात्मजो देवशार्मात्यस्तमाययौ ॥४६९॥
 निजदेशं प्रति ततः स प्रत्यये तदर्थितः । अग्रे जयभियं कुर्यन्पश्चात्तेथ सुलोचने ॥४७०॥ 470
 सिंहासनं जिताराजौ कन्यकुब्जमहीभुजः । स राज्यककुदं राजा जहारोदारपौरुषः ॥४७१॥
 तस्मिन्प्रविष्टे स्वभुवं स्फूर्जदूर्जितविक्रमे । सैन्यैः समं समित्सज्जैर्जज्जो योद्धुं विनिर्ययौ ॥४७२॥
 शुक्कलेत्राभिधे घामे तेन सार्धं छत्रावणः । जयापीडस्य संपामः खड्गनि दिनान्यभूत् ॥४७३॥
 अनुरक्तप्रजो राजा जज्जराज्यासहिष्णुभिः । युधि सोन्वीयमानोभूहाम्याटविकमण्डलैः ॥४७४॥
 श्रीदेवो घामवण्डालः प्रप्तो घाम्यैः समं युधि । कोत्र जज्ज इति भ्राम्यन्योधान्पप्रच्छ सर्वतः ॥४७५॥ 475
 तृष्णार्तं स्वर्णभृङ्गारास्त्रिबन्तं वारि तस्य ते । रणमध्ये हयाकूडं तं दूरात्समदर्शयन् ॥४७६॥

४५१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'सिंह'. ४५२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ कम्प°. ४५३. ¹) A₂ gloss खञ्जट.
 ४५३. ¹) A₂ gloss इष्टान्तोद्यम्. ४५५. ¹) A₂ gloss सविश्रान्ताः. ४५९. ¹) A₂ gloss प्रकृतं कयासम्बन्धं स्मारयति गतसोपमिति.
 ४७०. ¹) A₂ gloss कमलानर्तकी कल्याणदेवी च. ४७१. ¹) Thus A₂; A₁ 'राज्ञी'. ४७४. ¹) Thus A₂; A₁ सोन्विष्यमानो.

- भ्रमयन्नेषणीयं स ~~सिद्धाश्मानं~~ तदानने । सोयं हतो मया जज्ञ इत्यमोषक्रियोनदम् ॥४७७॥
 साहायकस्य राज्ञोहं यामीत्युक्तार्थिताशनः । मातुर्हसन्त्या जज्ञस्य प्रतिज्ञायाययौ वधम् ॥४७८॥
 अश्मसंरुग्भीमास्यं मुमुर्षु पतितं हयात् । विवेष्टमानं मेदिन्यां जज्ञं त्यक्त्वा ययुर्निजाः ॥४७९॥
 480 स समर्थाहितापातनिन्तासततदुःस्थितः । द्रोहाजितेन राज्ञेन त्रिभिर्धैर्व्ययुज्यत ॥४८०॥
 न्यासापहाराद्विजां येदयानां कामिवन्धनार्त् । द्रोहाद्योपनतां राज्ञामस्थिरा एव संपदः ॥४८१॥
 हते जज्ञे जयापीडः प्रत्यावृत्त्य विजां श्रियम् । जपाह दोष्णा भूभारं कृत्येन च सतां मनः ॥४८२॥
 प्रपेदे यत्र कल्याणं स विरोधिवधान्नृपः । देशे कल्याणपुरकृत्तत्र कल्याणदेव्यभूत् ॥४८३॥
 राजा मन्हाणपुरकृत्तत्रे विपुलकेशवम् । कमला सां स्वनाम्नापि कमलाख्यं पुरं व्यधात् ॥४८४॥
 485 महाप्रतीहारपीडाधिकारं प्रतिपद्य सः । कल्याणदेवीदाक्षिण्यादकरोदधिकोत्तमम् ॥४८५॥
 उत्पत्तिभूमौ देशेस्मिन्दूरदूरतिरोहिता । क्रश्येन वितस्तेन तेन विद्यावतारिता ॥४८६॥
 वचोमूर्खोयमित्येव कस्मैचिद्वदते स्फुटम् । सर्वज्ञानान्ददच्छ्रेः सर्वान्विद्याभियोगिनः ॥४८७॥
 देशान्तरादागम्यं व्याचक्षाणं नक्षमापतिः । प्रावर्तयत विच्छिन्नं महाभाष्यं स्वमण्डले ॥४८८॥
 क्षीराभिधाच्छब्दविद्योपाध्यायास्तभूतभुतः । बुधैः सह ययौ वृद्धिं स जयापीडपण्डितः ॥४८९॥
 490 भूपतेरात्मना स्पर्धां चक्षमे न स कस्यचित् । आत्मनस्तु बुधैः स्पर्धां भुङ्क्षीर्ब्रह्ममन्यत ॥४९०॥
 तावत्पण्डितशब्देभूराजशब्दादपि प्रथा । तैस्तैर्दोषैर्न तु म्लानि कालान्तरवशाययौ ॥४९१॥
 नृपतौ विद्वदायत्ते राजसांमुख्यकाङ्क्षिभिः । गृहा बभूवुर्विदुषां व्याघ्राः सेवापतैर्नृपैः ॥४९२॥
 समपरीक्षथा राजा सोम्विषय निखिलान्वुधान् । विद्वद्भिक्षमभवद्यथान्यनृपमण्डले ॥४९३॥
 अध्यक्षो भक्तशालायां शुक्रदन्तस्य मन्त्रिणः । विद्वत्तया धर्कियाख्यस्तेन स्वीकृत्य वर्धितः ॥४९४॥
 495 विद्वान्दीनारलक्षेण प्रत्यहं कृतवेतनः । भैक्षोभूदुद्धटस्तस्य भूमिभर्तुः सभापतिः ॥४९५॥
 स दामोदरगुप्ताख्यं कुडनीमतकारिणम् । कविं कविं वलिरिव धुर्यं धीसचित्रं व्यधात् ॥४९६॥
 मनोरथः शुद्धदन्तश्चटकः संधिमांस्तथा । वभूवुः कवयस्तस्य वामनाद्याध मन्त्रिणः ॥४९७॥
 स स्वमे' पश्चिमाशायां लक्षयचुदयं रवेः । देशे धर्मोत्तराचार्यं प्रविष्टं साध्वमन्यत ॥४९८॥
 सवेताः संस्तवयन्तविवर्कृत्वो बभूव सः । भावानां भुज्यमानानामास्वादान्तरविसृपः ॥४९९॥
 500 अपश्यद्विर्महास्वादान्भावान्स्वादुविवेकिभिः । किं श्रेयमशनादन्यत्कमापैरन्धैरिवोक्षभिः ॥५००॥

४७८. ¹) A₂ indicates by asterisks and the marginal note मण्डले साहायकाय, a different reading in which this verse followed after verse 474.—²) Thus A₃; A₁ हिताननः. ४७९. ¹) Thus A₁; A₂ संरोधः. ४८०. ¹) Thus A₃; A₁ द्रोहाजितेन. ४८१. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ 'सोपहता. ४८४. ¹) A₁ gloss मलरी इति भाषया.—²) Doubtful: thus A₂, A₁ विरलके; A₃ मरलकेशवम्.—³) Thus corr. by A₃ from A₁ स्वा.—⁴) A₂ gloss कलपपुर. ४८५. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ 'विडाधि'. Cf. महाप्रतीहारपीडा iv. 142.—²) Thus A₁; A₂ 'देवी' and 'जताम्. ४८६. ¹) Thus G R Edd.; A 'हिता'. ४८७. ¹) देशान्तर supplied by A₃ in space left by A₁. ४८८. ¹) A₃ gloss प्रापय.—²) Thus A₃; A₁ 'वक्षाणः. ४८९. ¹) A₂ gloss श्रीरस्वामिनः. ४९२. ¹) Thus corr. by A₁ from 'राडय'. ४९४. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ याकया'. ४९५. ¹) A₂ gloss भद्रोद्धट आलङ्कारिक. ४९६. ¹) A₃ 'कारणम्.—²) A₃ gloss शुक्र'. ४९८. ¹) Thus A₃; A₁ सुस्वप्न.—²) Thus according to marginal note of A₃ देश धर्मोत्तराचार्यमन्यतारो; A₁ देशे धर्मोत्तराचार्य. ५००. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ 'रन्धैरि'.

आरुहस्य चितां कृतानुमरणयोगमिथालिङ्गनं पुण्ड्रेक्षुव्रवपानमुत्बलमहामोहप्रलुप्तमृतेः ।
 वीतासोरवतंसमालम्बवलयामोदश्च यावद्भवेद्वायानां सुभगः स्वभावमहिमा निधेतसस्तादृशः ॥५०१॥
 मन्त्रधिक्रमयोस्तस्य ह्योर्द्विर्पणयोरिव । एकैव विम्बिता मूर्तिः सहस्रगुणतां ययौ ॥५०२॥
 आंकुर्वन्विगुणामाशां लङ्केन्द्रां त्यञ्च राक्षसान् । तेनानयेति जगदे दूतो जातु पुरः स्थितः ॥५०३॥
 सांभिविषदिकः सोय गच्छन्पोताद्युतोम्बुधौ । प्राप पारं तिमिप्राप्तं तिमिमुष्पाद्य निर्गतः ॥५०४॥
 प्रियमर्थो रम्भभक्त्या नृपाज्ञालेखदायिनम् । स्वदेशमनयत्तै रक्षोभिस्तं विभीषणः ॥५०५॥ 505
 दूतं वित्तैः पूरयित्वा सरोगाधं च राक्षसैः । चक्रे जयपुरं कौटं त्रिविष्टपसमं नृपः ॥५०६॥
 बुद्धयः महाकारं विहारं च विधाय सः । नगरान्तर्जयादेवीं पुण्यकर्मा स निर्ममे ॥५०७॥
 तत्पुरे चतुरात्मा च शेषशायी च केशवः । विष्णुलोकस्थितिं त्यक्त्वा ध्रुवं बभ्राति संनिधिम् ॥५०८॥
 अभ्यत्कर्मन्तरं किञ्चित्कारयित्वा स राक्षमान् । पृथात्कारुभिरेवाम्भ इति शंसन्ति केचन ॥५०९॥
 स हि स्वप्ने जलान्तर्मे कुरु द्वारवर्तीमिति । उक्तः कंसारिणा चक्रे विनिर्माणं तथाविधम् ॥५१०॥ 510
 श्रीद्वारवत्यधिष्ठानं ब्राह्मं कौटं तथा लसी । अभ्यन्तरं जयपुरं ब्रूतेद्याप्यखिलो जनः ॥५११॥
 मन्त्री पञ्चमहाशब्दभाजनं जगतीभुजः । तस्मिञ्जयपुरे कौटि जयदत्तो व्यधान्मठम् ॥५१२॥
 राजक्षत्तुः प्रमोदस्य जामाता मधुरापतेः । आचाभिधो व्यरचयच्छुचिराद्येश्वरं हरम् ॥५१३॥
 पुनः संभृतसामर्थ्यो दिग्जयाय विनिर्ययौ । बलैर्जलधिवेलाद्रीन्द्रावयसलघुद्विपैः ॥५१४॥
 संप्रविष्टापि पूर्वाग्भिर्मविच्छिन्ना हिमाचले । भगीरथस्य गङ्गेव रेजे तस्यानुगा चमूः ॥५१५॥ 515
 सार्धं प्रवण्डैश्चण्डालैरटन्तः कटकाद्बहिः । तस्यासन्ध्यामिका रात्रौ मुष्मुनिप्रमुखा नृपाः ॥५१६॥
 नामान्यद्विनयादित्य इति प्रख्यापयन्मृपः । पूर्वाशां विनयादित्यपुरेणालंकृतां व्यधात् ॥५१७॥
 अत्युत्सेकेन महसां साहसाध्यवसायिनाम् । श्रीरारोहति संदेहं महतामपि भूमताम् ॥५१८॥
 भीमसेनाभिधानस्य स दुर्गं पूर्वदिक्पतेः । निःशस्त्रो व्रतिभिः सार्धं व्रतिलिङ्गी विवेश यत् ॥५१९॥
 तं रन्ध्रान्नेषिणं तत्र परिज्ञाय चिरस्थितः । आता जञ्जस्य सिद्धाख्यो गत्वा रात्रौ न्यवेदयत् ॥५२०॥ 520
 भूपतिं भीमसेनोऽथ राजाकस्माद्बन्ध तम् । नहुपाजगरो भीममिव भीमपराक्रमम् ॥५२१॥
 तस्मिन्वीरे तथा बद्धे धुर्ये पुरुषकारिणाम् । पौरुषद्वेषिणा जाने दैवैर्नोन्नमिषं शिरः ॥५२२॥
 जयापीडस्त्वसंमूढो व्यसनेप्यतिशरणे । तांस्तान्संचिन्तयन्नासीदुपायानुदयोन्मुखः ॥५२३॥
 भवान्तरे नरपतेः पौराणामतिदुस्तरा । लूतामयकृता व्यापदुदपद्यत, मण्डले ॥५२४॥

५०१. ¹) A₂ note in margin: आरुहस्यस्यादित्येति षण्डस्योन्मथवालपङ्कजमुखीपीनस्तनानिङ्गनमित्यपि पाशे रम्यः. ५०३. ¹) The original reading of A₁, अकुर्वन्वि, has been corrected into आंकुर्वन्वि² by a later hand, probably A₂. A₂ explains the latter reading by the gloss विगुणामोपे आत्तामांकुर्वन् आं अङ्गीकारे. A₃ gives the interlinear note अकुर्वन्विगुणामित्यन्यादौ and explains this reading in margin: दूतः किं कुर्वन् आत्तां राजसम्बन्धिनीं विगुणां निष्कलां अकुर्वन् न विरचयन् मानयन्नाज्ञा मित्यर्थः.—²) Thus corr. by A₂ from A₁ लङ्केन्द्रां त्यञ्च. ५०४. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ 'महक'. ५०७. ¹) बुद्ध supplied by A₂ in space left by A₁; found also in G R; C पुर. ५१२. ¹) Thus A R G; C रात्र्ये. —²) A₁ gloss अभ्यत्कौट इति भाषया. ५१३. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ मधुरा. ५१५. ¹) Thus corr. by A₁ from A₁ 'दि'. ५१६. ¹) Thus A₂; A₁ सहसा.—²) Thus corr. by A₂ from A₁ सहसाध्यवसायिनाम्, A₃ gloss साहसेन हिनार्हानपेक्षेण कमेणा अभ्यवसायो येषां. ५१९. ¹) Thus A₂; A₁ 'भूतते'. ५२१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'व्रतिभिः'. ५२४. ¹) A₂ gloss उच्छृङ्खलौ रक्तवर्णः पिङ्काकृतविम्बितः सन्ध्यायां च स्ववि रोगविशेषः लूताख्य लीन इति प्रसिद्ध.

- 525 आमयः स्वशस्त्रं तत्र व्यापादकश्च सः । देशदोषादतो जन्तुर्लुताभ्यामो विवर्ज्यते ॥५२५॥
 तदाकर्णं जयापीडो जातोपायप्रयुक्तधीः । स्वभृत्येनोपयुक्तानि ब्रव्याण्यानीतवान्हः ॥५२६॥
 तः पित्तोत्रेचकैर्मुक्तैर्नलत्पित्तोवहज्ज्वरम् । वधवृक्षपयश्चक्षे क्षिप्वा सपिटकोभवत् ॥५२७॥
 तं लुताभ्याममाकर्ण्य विपक्षो रक्षिणां मुखात् । विपत्स्यते भुवमिति ध्यात्वा देशाद्बहिर्वधात् ॥५२८॥
 एवं स्वमतिमाहात्म्यात्संतीर्णो विपदार्णवात् । व्यापयोमामहीर्षुर्न यशश्च परिपन्थिनः ॥५२९॥
 यः सर्वकालमवधेः परिहस्यमानो मृलाङ्कुराद्यपि न जातु पुरस्करोति ।
 530 व्यापस्तु शास्त्रविटपी स फलं प्रसूय पुंसः किलैकपद एव लुनात्यलक्ष्मीम् ॥५३०॥
 तमेच्छदभिसंधातुं विद्याविक्रमसंयुतः । मायाश्वरमुडिर्नाम राजा नेपालपालकः ॥५३१॥
 अकृतप्रणतिस्तस्य प्रविष्टस्य स्वमण्डलम् । अघातुदूरमध्वानं ससैन्योपससार सः ॥५३२॥
 जिगीषोस्तस्य तु तथा तत्तत्पार्थिवनिर्जयः । प्रथमप्रयत्ननिर्वर्त्यो नाभ्युत्तरनुसारिणः ॥५३३॥
 ममं कापि कचिद्भयं प्रतिदेशं स वैरिणम् । द्येनः कपोतं कैश्यान्तरिक्षान्निर्व्यञ्जगाम सः ॥५३४॥
 535 ततो निःशेषितापाये तस्मिन्कुर्वन्स दिग्जयम् । आसन्नाग्धेस्तटे सिन्धोः* समुपावेशयद्वलम् ॥५३५॥
 प्रतस्थे दिवसैर्द्विवैरथ पूर्वार्णवोन्मुखः । कर्षन्वेलाविलस्यशोत्सृष्टध्वजपटाश्रमूः ॥५३६॥
 ततस्तस्मिन्सरित्पारे दक्षिणस्मिन्क्षमापतेः । तस्याश्वरमुडिः सैन्यं स्वच्छत्राङ्गं प्रकाशयन् ॥५३७॥
 भूरिभेरीरवोद्गारि प्रबलं व्रीक्ष्य तद्वलम् । प्रजञ्जाल जयापीडः पीतसर्पिरिवानलः ॥५३८॥
 स जानुदघ्नं निर्विघ्नं पदयन्त्रये सरिज्जलम् । अपूर्वत्वादभूमिज्ञः क्रुद्धस्तर्तुं व्यगाहत ॥५३९॥
 540 मध्यं प्राप्ते नृपे पूर्णा वेलया वर्धमानया । अकालेभूद्गाधाग्भाः सार्णवाभ्यर्णगा सरित् ॥५४०॥
 नरनागाश्वबहुलं तथा सैन्यं महीपतेः । प्रवृद्धया प्राप्यमानं क्षणात्संक्षयमाययौ ॥५४१॥
 नृपतिर्वीचिसमर्द्धभ्रंशिताभरणाभुक् । बाह्वभ्यां लहरीभिश्चन्द्रजलैर्दूरमनीयत ॥५४२॥
 एकस्य करुणाक्रन्दैः सैन्यस्यान्यस्य गर्जितैः । सरित्तरङ्गघोषैश्च बभूवुस्तुमुला विशः ॥५४३॥
 545 क्षिप्रकारी सदृतिभिः संनद्धैः सरितोन्तरात् । स चाकृष्य जयापीडं बबन्ध विहितोत्सवः ॥५४४॥
 दैवस्याम्बुमुचश्च नास्ति नियमः कोप्यानुकूल्यं प्रति व्यञ्जन्यः प्रियमुत्कटं घटयते जन्तोः क्षणादप्रियम् ।
 क्षिप्रं दीर्घनिदाघवासरविपत्संतापनिर्वापणं प्रादुष्कृत्य वनस्पतेः प्रकुरुते त्रिगुहिसर्गं च यः ॥५४५॥
 स कालगण्डिकातीराभयात्युष्णमवधेमनि । निचिक्षेप जयापीडमापानां रक्षिणां करे ॥५४६॥
 तथा काश्मीरिणो राजा निमग्नोऽव्यसने पुनः । स किंकर्तव्यतामूढः शुचा गूढमदधत् ॥५४७॥
 कलावस्तु शशाङ्कोपि तेजस्विर्व्यमापि तम् । न ददर्श यथा धीमान्स ररक्ष तथा नृपः ॥५४८॥
 अपहयन्निर्गतः किञ्चिदालोकन्यस्तलोचनः । आसन्नां तंतिनीमासीदुपायांश्च स चिन्तयन् ॥५४९॥

५२५. ¹⁾ Thus corr. by A₁ from सर्वसं. ५३२. ¹⁾ A₁ gloss आरमुडिः. —²⁾ A₁ gloss जयापीडस्य. —³⁾ Thus A₁; A₂ अगा. स्त्रुः; G R have both readings. ५३३. ¹⁾ A₁ gloss जयापीडस्य. ५३४. ¹⁾ A₂ gloss द्येनः कपोतं भक्षयतीति प्रसिद्धिः. —
²⁾ Emended; A G R °न्येन्य. ५३५. ¹⁾ A₂ gloss सरितः. ५३७. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ तस्याश्वरमुडिः. ५३९. ¹⁾ Thus
 corr. by A₂ from A₁ °स्ततः. ५४२. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ °नमे. ५४४. ¹⁾ A₂ gloss दृतिः जलोत्तरणार्थं आह इति
 प्रसिद्धा. ५४६. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ °पीडं समापानां. ५४९. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ निर्गतः. —²⁾ A₂
 gloss आलोकयतेनेनेत्यालोकः वातायनं । तस्मिन् व्यस्ते लोचने येन सः.

अवस्थावेदकास्तत्र यथिताः पृथिवीभुजा । आग्रान्तःकरणैः श्लोकाः स्वर्यन्तेद्यापि सूरिभिः ॥५५०॥ ६६०
 तथा तस्मिन्स्थिते मानी देवशर्मैर मन्त्रिषु । चिन्तयन्स्वामिसमानमनिशं पर्यतप्यत ॥५५१॥
 भर्तुः स्वदेहस्यागेनं स हितं कर्तुमुद्यतः । दूतैरमुडैश्चक्रे प्रियवाग्भिः प्रलोभनम् ॥५५२॥
 जयापीडभिया साकं राज्यं कश्मीरमण्डले । दास्यामि तुभ्यमित्यस्य दूतैः स आवितोभवत् ॥५५३॥
 ग्रामेषु प्रतिदूतेषु पूर्णायामथ संविदि । गृहीतकटको मन्त्री नेपालत्रिवयं ययौ ॥५५४॥
 स कालगण्डिकासिन्धोरर्वाचि कटकं तटे । स्थापयित्वा परं पारं ययौ मितपरिच्छदः ॥५५५॥ ६६५
 सामन्तैरपमायातैस्तां सभां संपवेशितम् । सत्कृत्यारमुडिः प्रह्वं न्यवेशयत विष्टरे ॥५५६॥
 अध्वभान्त इति क्षिप्रं प्रतिमुक्तैः क्षमाभुजा । तद्विष्टोपचारस्तन्निनायावसथे दिनम् ॥५५७॥
 स चारमुडिभूभृच्च पीतकोशौ परस्परम् । आसतां निर्जेनेन्येषुः कर्तव्यकृतनिधयौ ॥५५८॥
 नृपमूचेथ सचिवो जयापीडार्जितं धनम् । अस्ति सैन्ये तदाग्रानां तस्य वा विदितं च तत् ॥५५९॥
 दानेन भविता मोक्षस्तवेत्युक्त्वा विमोहयन् । तस्मात्तं प्रष्टुमिच्छामि क वसु न्यस्तमित्यहम् ॥५६०॥ ६६०
 अत एव मया सैन्यं संहतं न प्रवेशितम् । यदेतन्मध्यगाः शक्या न बन्धुं न्यासधारिणः ॥५६१॥
 तस्मादेकैकमाहूय तेषु बह्वेषु सैनिकाः । कोपमज्ञातद्वया न यास्यन्ति विवक्षयः ॥५६२॥
 एवं विमोहितस्तस्मात्प्राज्ञोद्गतां स लब्धवान् । बद्धस्य प्रययौ पार्श्वे जयापीडमहीभुजः ॥५६३॥
 तदालोकनजं शोकं गोपयन्धैर्यसागरः । गृहं तस्मिन्नेन कृत्वा क्षिप्रं पप्रच्छ तं नृपम् ॥५६४॥
 अपि त्वया निजं तेजो भित्तिभूतं न हारितम् । तस्मिन्नि सति सिध्यन्ति साहसालेख्यकल्पनाः ॥५६५॥ ६६५
 स तं बभावे निःशस्त्रो मन्त्रिज्ञेवं व्यवस्थितः । अद्भुतं कर्म किं कुर्यां प्रियमाणेन तेजसा ॥५६६॥
 मन्त्री तमूने नेम्येद्राजस्र निवृत्तं तत्र । जानीहि तत्क्षणेनैव लङ्घितं विपदर्शनम् ॥५६७॥
 अपि वातायनादस्मात्पतिस्त्वा निमग्नगाम्भसि । पारं गन्तुं समर्थोसि सैन्यं ह्यत्र निजं तत्र ॥५६८॥
 राजा जगाद तं नास्मात्पतिस्त्वोत्थीयतेम्भसः । विना वृत्तिं वृत्तिश्चात्र दूरपाताद्विदीर्यते ॥५६९॥
 तस्मात्पायमुपायोत्र न च नाम विमानितः । बहु मन्ये तनुत्यागमनिर्मध्यापकारिणम् ॥५७०॥ ६७०
 ततो निधित्य सोमास्यस्तमवादीन्महीपते । बहिः केनाप्युपायेन बहेस्त्वं नालिकाह्वयम् ॥५७१॥
 प्रविद्वैकाकिनैवाथ ब्रह्मणः संभृतो मया । सरिदुत्तरणोपायः सोनुष्टेयोप्यशङ्कितम् ॥५७२॥
 भुव्हेति निर्गतो गत्वा पायुक्षालनवेदम सः । सत्रिलम्बं बहिर्वेलीं तदुक्तामस्यवाहयत् ॥५७३॥
 एकाकी संप्रविष्टोय तं ददर्श व्युत्तं क्षितौ । विपक्षं गलमुद्ग्रथ्य दृढया चेलचीरया ॥५७४॥

५५०. ^{१)} A, gloss बन्धनवेदमनि. ५५१. ^{१)} Thus corr. by later hand from A, स्थितो. ५५२. ^{१)} न supplied by A, —^{२)} Emended; A, चारमुडैश्चक्रे, changed by later hand to मुडैश्चक्रे. —^{३)} Thus corr. by later hand from A, स्मि-
 विलोभनम्. ५५३. ^{१)} Thus corr. by A, from A, उडै. ५५७. ^{१)} Thus A,; A, प्रतिक्षितः. ५५८. ^{१)} A, gloss पीतकोशौ
 कृतग्रीहकारिण्यर्थः; to ग्रीहिका A, adds the note आपय. ५५९. ^{१)} Thus corr. by A, from A, यदि तन्मू; A, gloss
 एतन्मध्यगाः संहतसैन्यमध्यगाः इत्यर्थः. —^{२)} Thus corr. by A, from A, बन्धु. ५६१. ^{१)} Thus A,; A, प्राज्ञोप्यातां. R G
 follow A, ५६४. ^{१)} Thus corr. by A, from A, दृष्टी. ५७१. ^{१)} Thus corr. by A, from A, इति. —^{२)} Thus corr.
 by later hand from A, बहस्त्वं; A, gloss बहेः समयेत्यर्थः. —^{३)} A, gloss घटिकाह्वयमित्यर्थः. ५७३. ^{१)} Thus corr. by A,
 from A, पाव. —^{२)} A, gloss घटिकाह्वयकपां.

राजापश्यन्तः पङ्के लुण्ठन्तं मानुषाननम् । वितस्तिदेवयमुरगं भूरिहृत्स्वोरगान्वितम् ॥६०१॥
 मन्त्रसंक्रोचितं राजन्गृह्णाम्यमुमिति ब्रुवन् । मा महीरिति भूपेन सोमिधायं न्यविध्यत ॥६०२॥
 तूर्णे राजाज्ञया तेन मन्त्रवीर्येण संदते । सरोभूत्पागवस्थं तत्पुनर्व्याप्तदिगन्तरम् ॥६०३॥
 ब्राविडं ब्रविणं दत्त्वा विसृज्याचिन्तयन्पुनः । दद्यान्नाद्याप्यसौ नागः कथं स्वर्णाकरं गिरिम् ॥६०४॥
 ध्यायन्तमेव तं स्वप्ने ततः प्रोवाच पन्नगः । केनोपकारेण गिरिः स्वर्णसूतव ददर्यते ॥६०५॥
 स्वदेशोयं विदेशोयमिति बुद्धेः प्रवर्तकः । अन्वयव्यतिरेकाभ्यां स्थित्यभ्यासः शरीरिणाम् ॥६०६॥
 शरणं त्वामहमगमवमानभयात्पुनः । शरण्येन सता तत्तु भवतैव प्रदर्शितम् ॥६०७॥
 उदन्वानिव योक्षोभ्यो ज्ञायते संश्रितैः प्रभुः । का ह्रीस्ततो न्या सोन्यैर्यत्तेषामपेभिर्भूयते ॥६०८॥
 याभिरन्याभिभूताभिरीक्षितस्त्रातुमक्षमः । तासां केनाभिमानेन स्त्रीणां ब्रह्माम्यहं मुखम् ॥६०९॥
 येकार्णसधर्माणो व्यामूढस्य भवाम ते । विडम्ब्यमानाः क्रीडायै ते वयं प्राकृता इव ॥६१०॥
 अथ वा श्रीमदान्धानामपेक्षापूर्वकारिणाम् । यत्किञ्चनविधायित्वं पार्थिवानां किमद्भुतम् ॥६११॥
 मन्यन्ते क्षमाभुजः क्रीडामुन्नतानां विमाननाम् । यावज्जीवं तु सञ्चासं मरणं तां विदन्ति ते ॥६१२॥
 उपेक्ष्यपक्षे भूपानां मानः स्वार्थस्य सिद्धये । स तु प्राणानुपेक्ष्यापि माद्यपक्षे मनस्विनाम् ॥६१३॥
 महतो येषमन्यन्ते घटन्ते च विमानितैः । मनःस्वरूपाभिज्ञत्वं तेषां केनानुमीयते ॥६१४॥
 भवन्त इव तत्रापि न वयं व्यर्थदर्शनाः । ताम्रधातुरसस्यन्वी ददर्यते तन्निरिस्तव ॥६१५॥
 इत्युक्त्वा संविदं तस्मै स्वप्न एव स तां ददौ । यथा प्रबुद्धः प्रत्युपे प्राप ताम्राकरं गिरिम् ॥६१६॥
 स तस्मात्क्रमराज्यस्थात्ताम्रमाकृष्य विममे । शतं दीनारंकोटीनामेकोनं स्वाभिधाङ्कितम् ॥६१७॥
 पूर्णं कोटिशतं कुर्याद्यः स मां निर्जयेदिति । दर्पभङ्गाच्च भूपानां समयं स्थापयन्पुनः ॥६१८॥
 समस्या इव स क्षमाभृत्सावशेषैर्विचेष्टितैः । चिक्षेप तुल्यनिर्माणकुण्डत्वायेति भृभृताम् ॥६१९॥
 अथाकस्मान्महीपालः प्रजाभाग्यविपर्ययैः । त्यक्त्वा पैतामहं मार्गं ययौ पित्र्येण सोध्यना ॥६२०॥
 किं दिग्जयादिभिः केशैः स्वदेशादुज्यतां धत्तम् । इत्यर्थमानः कायस्थैः स्वमण्डलमदण्डयत् ॥६२१॥
 शिवदासादिभिर्लुब्धैर्धनस्थानाधिकारिभिः । प्रविर्धितवित्तेच्छः सोभूलोभवशंवदः ॥६२२॥
 काश्मीरिकाणामुत्पन्नं निजाज्ञाव्यवधायकम् । कायस्थैर्वक्त्रप्रेक्षित्वं ततः प्रभृतिभृभृताम् ॥६२३॥
 मन्त्रस्तस्य महीभर्तुर्योभूत्तत्तन्मृपपदे । वास्तव्यवन्धविन्तायां स एव स्थैर्यमाययौ ॥६२४॥
 यत्सतां प्रशमाधाय पापस्योपविदेश तत् । जयापीडस्य पाण्डित्यं प्रजापीडनशौण्डताम् ॥६२५॥
 स सौदास इवानेकलोकप्राणापहारकृत् । अस्तुत्यकृत्यसौहित्यं स्वप्नेपि न समाययौ ॥६२६॥
 कुर्मः कित्त्वपमेतदेव हृदये कृत्वेति कौतूहलात्स्वैरिण्यः क्षितिपाथ धिक्चपलतां क्रौर्यं च कुर्युः सकृत् ।
 पापाक्रान्तधियो भवन्त्यथ तथा नान्त्यान्स्पृशन्त्योपि ता दूयन्ते न च ते यथा स्वपितरो घ्नन्तोपि शान्तत्रपाः ॥६२७॥

६०२. ¹) Emended; A सोमिधाय. ६०३. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ याते. ६०४. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ भूतये. ६१०. ¹) A₁ येऽकारण. ६१२. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ विमानिनाम्. ६१३. ¹) A₂ gloss व्याज्य. ६१७. ¹) Thus A₁; A₃ सीतार. ६२२. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ कारादिभिः. ६२३. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ काश्मीरका. ६२७. ¹) Thus A₃; A₁ यथा.

- लोभाभ्यासात्तथा क्रौर्यं स ययौ वत्सरत्रयम् । सह कार्षकभागेन यथाहर्षाच्छरत्फलम् ॥६२८॥
 लुब्धत्वध्वस्तधीर्भूस्त्वल्पवित्तवप्रदान् । सर्वस्वहारिणो ने कायस्थान्हितकारिणः ॥६२९॥
 सप्तपुत्रास्तमया नृपाय सप्तशा एकै हतादिम्भसः स्वस्मादेव कणान्वनस्य जहतो जानन्ति ये दातृताम् ।
 सर्वस्मात्स्फुटलुण्ठिताद्वितरतो लेशान्किलान्येपि ये दुष्कायस्थकुलस्य हन्त कलयन्त्यन्तर्हिताधायिताम् ॥६३०॥
 सर्वकालं ब्राह्मणानामहो धैर्यमकुण्ठितम् । निर्विशस्य बभूवुर्ये तस्यापि परिपन्थिनः ॥ ६३१ ॥
 देशान्तरं प्रयातेभ्यो ये शेषास्ते व्यरंसिषुः । विक्रोशन्तो न मरणाद्धरणापि पार्थिवः ॥६३२॥
 विप्राणां शतमेकोनमेकाहेन विपद्यते । निवेशमेतदित्यूचे क्रौर्याक्रान्तोथ पार्थिवः ॥६३३॥
 विपर्यस्तचरित्रस्य तस्य क्रूरस्य भूपतेः । एवं स्तुतिविपर्यासः काव्येष्वपि बुधैः कृतः ॥६३४॥
 635 नितान्तं कृतकृत्यस्य गुणवृद्धिविधायिनः । श्रीजयापीडदेवस्य पाणिनेश्च किमन्तरम् ॥६३५॥
 भाष्यव्याख्याक्षणे श्लोकैर्वचक्षण्यहैः कृतः । सोयं तस्य विपर्यासे बुधैरेवं प्रवर्तितः ॥६३६॥
 कृतविषोपसर्गस्य भूतनिष्ठाविधायिनः । श्रीजयापीडदेवस्य पाणिनेश्च किमन्तरम् ॥६३७॥
 तूलमूल्यापहर्ता च चन्द्रभागातटे स्थितः । विप्राणां शतमेकोनमभृणोत्तज्जले मृतम् ॥६३८॥
 ततोमहारहरणदेव प्रविरतोभवत् । वास्तव्यानां हतां भूमिं न तु निःशेषतो जहौ ॥६३९॥
 640 अथ विश्वमिसमये तूलमूल्यौकसो द्विजाः । चुक्रुर्भुर्जा तु तस्यामे प्रतीहारकरुहताः ॥६४०॥
 मनुमान्धातृरामाद्या बभूवुः प्रवरा नृपाः । भन्वभावि तदपेपि ब्राह्मणैर्न विमानना ॥६४१॥
 सेन्द्रं स्वर्गं सशैलां क्षमां सनागेन्द्रं रसातलम् । निर्दग्धुं हि क्षणेनैव विप्राः शक्ताः प्रकोपिताः ॥६४२॥
 तदाकर्ण्यस्त सामन्तत्यक्तपृष्ठः क्षमापतिः । उल्लासितैकभूलेखो दर्पावचनमब्रवीत् ॥६४३॥
 भिक्षाकणभुजां कोयं शठानां वो मदञ्जरः । येनर्ष्य इव ब्रूथ प्रभावख्यापकं वचः ॥६४४॥
 645 भीमभूभङ्गभीतेषु तेषु तूष्णीं स्थितेष्वथ । इद्विंशत्यस्तमाह स्म ब्रह्मतेजोनिधिर्द्विजः ॥६४५॥
 राजन्युगानुरूप्येण भावाभावानुवर्तिनः । शासितुस्तेनुसारेण न कस्मानृषयो वयम् ॥६४६॥
 आह स्म विश्वामित्रो वा वसिष्ठो वा तपोनिधिः । त्वमगस्त्योथ वा किं स्या इति दर्पेण तं नृपः ॥६४७॥
 ज्वलन्निव ततः स्फूर्जत्तेजोदुष्प्रेक्ष्यविमहः । स फणीवोत्फणस्ताम्यन्कोपासृपतिमब्रवीत् ॥६४८॥
 भवान्यत्र हरिश्चन्द्रस्त्रिशङ्कुर्नहुषोपि वा । विश्वामित्रमुखेभ्योहं तत्रैको भवितुं क्षमः ॥६४९॥
 650 विहस्योवाच तं राजा विश्वामित्रादिकोपतः । हरिश्चन्द्रादयो नष्टास्त्वयि क्रुद्धे तु किं भवेत् ॥६५०॥
 पाणिना ताडयन्नुर्वी ततः क्रुद्धोभ्यधाद्विजः । मयि क्रुद्धे क्षणादेव ब्रह्मदण्डः पतेन्न किम् ॥६५१॥
 तच्छ्रुत्वा विहसन्नाजा कोपाद्ब्राह्मणमब्रवीत् । पततु ब्रह्मदण्डोसौ किमपि विलम्बते ॥६५२॥
 नन्वयं पतितो जालमेत्यथ विप्रेण भाषिते । राज्ञः कनकदण्डोक्ते वितानस्खलितोपतत् ॥६५३॥

६३०. ^{१)} Thus A₁; A₂ हतान्. —^{२)} Thus A₁; A₂ °तान्वि°. ६३३. ^{१)} Thus A₁; A₂ °काहे चेद्दि°. ६३६. ^{१)} Thus A₁; A₂ °कोके वे°. —^{२)} Thus corr. by A₃ from A₁ विपर्यासे. —^{३)} Thus corr. by A₃ from A₁ विवर्तितः. ६३७. ^{१)} A₃ gloss निष्ठापावक इह नाशवाची. ६३८. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ तूलमूल्य°. ६४०. ^{१)} Thus A₂; A₁ तूलमूल्य°. A₂ gloss तूलमूल्ययो घानः ६४४. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ °व्यापकं. ६४५. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ तूष्णीं. —^{२)} Thus corr. by A₃ from A₁ इद्विंश°. ६४६. ^{१)} A₃ विप्रा भूपानुवर्तिनः इत्यन्यादर्थे. ६४८. ^{१)} Thus A₁; A₂ दुष्प्रेक्ष°. ६४९. ^{१)} A₂ gloss भवान्यचेति विश्वामित्रापावकविश्वम्नो भटः स्वपदान् वसिष्ठशापाजिह्वाकुभेदः भगस्त्वयापावक नहुषो भट इति तदृष्टान्तोक्त इति.

कृतव्रणः स तेनाङ्गे विमर्शकिस्रविग्रहः । कीर्यमाणकिमिकुलः क्रकचैश्चारितैरभूत् ॥६५४॥
 अनुभाष्य व्यथां भाविनिरयङ्गेशवार्णिकाम् । गणरात्रेण तं प्राणाः काङ्क्षितापगमा जङ्घः ॥६५५॥ 655
 ब्रह्मदण्डकृतं दण्डं भुक्त्वा दण्डधराधिपः । अकाण्डदण्डस्यैव ययौ दण्डधरान्तिकम् ॥६५६॥
 तस्यानियतचित्तस्य त्रिशमं परिवत्सरान् । एवं प्रतापिनः सैकान्भूभोगो भूपतेरभूत् ॥६५७॥
 तथा भूभृन्मत्स्या ब्रविणकलुषाम्भःकृततृषः स्थितिं^१ स्वामुज्ज्वलन्तौ विदधति कुमारानुसरणम् ।
 क्रियन्ते कार्तान्तानुगविकृतकैवर्तेनिवहैर्यथा ह्येतेकस्मात्स्थिरनिरयजालप्रणयिनः ॥६५८॥
 कृतपापं तमुद्दिश्य विपन्नममृतप्रभा । मृतोद्धाराय तन्माता व्यधत्तामृतकेशवम् ॥६५९॥
 ललितापीडनामाभूत्ततो वसुमतीपतिः । देव्यां दुर्गाभिधायां यो जयापीडादजायत ॥६६०॥ 660
 बभूव रागिणो राज्ये राज्यकार्याण्यपश्यतः । यस्य वाराङ्गनाभोज्यं राज्यं दुर्नयदूषितम् ॥६६१॥
 दुष्कृतेनार्जितं वित्तं पित्रा निरयभागिभिः । यश्चारणादिषु न्यस्यन्नरूपं व्ययं व्यधात् ॥६६२॥
 बन्धकीबन्धुभावेन प्राप्तराजगृहाभयाः । तं^२ पौधलीयविद्यानामन्तरङ्गं व्यधुर्विटाः ॥६६३॥
 केशान्त्रीदशनच्छिन्नान्वक्षस्तस्यलाञ्छितम् । वपुषो मण्डनां मेने किरीटकटकोज्जितः ॥६६४॥
 यो यो वेद्याकथाभिज्ञो यो यो नर्मविचक्षणः । स स तत्पियतां लेभे न भूरो न च पण्डितः ॥६६५॥ 665
 अतुष्टः स्त्रीभिरल्पाभिरुपरगः स पार्थिवः । जडं मेने जयापीडं स्त्रीराज्यान्निर्गतं जितात् ॥६६६॥
 दिङ्मूर्जययसनिनः पूर्वभूपाञ्जहास सः । गणिकाभोगसुखितः स्वसामयिकमध्यगः ॥६६७॥
 संकोचकारिणो वृद्धासर्मोत्तयोद्वेज्य वारयन् । नस्माद्विद्वज्जनो लेभे संप्रीतात्पारितोषकम् ॥६६८॥
 अट्टवेष्ट इव स्पष्टपरिहासविचक्षणः । सोलज्जयन्मन्त्रिवृद्धानास्थाने गणिकासखः ॥६६९॥
 बन्धकीपादमुद्राङ्कं चारु प्रावरणादि सः । गौरवार्हीन्दुराचारः सचिवान्पर्यधापयन् ॥६७०॥ 670
 मानी मनोरथो मन्त्री परं परिजहार तम् । अशक्रुन्नयमयितुं मध्यपातपराङ्मुखः ॥६७१॥
 कुकृत्यं योगराहित्यं वैधुर्यं द्रोहवृत्तिता ।^३ दुर्वृत्तस्य प्रभोरन्यत्परिहारास भेषजम् ॥६७२॥
 सुवर्णपार्श्वं विप्रेभ्यो दत्तफलपुरं तथा । भूभृत्स लोचनोत्सं च द्वादशाब्दानभूविभुः ॥६७३॥
 कल्याणदेव्यां संजातो जयापीडमहीभुजः । संग्रामापीडनामाथ बभूव भुवनेश्वरः ॥६७४॥
 पृथिव्यापीड इत्यन्यसाम बिभ्रत्स भूपतिः । समामिं सप्तभिर्वर्षैः साम्राज्यस्य समासदत् ॥६७५॥ 675
 श्रीचिष्यटजयापीडो बृहस्पत्यपराभिधः । ललितापीडजो राजा शिशुदेवस्ततोभवत् ॥६७६॥
 रागग्रहगृहीतस्य ललितापीडभूपतेः । वेद्यायां कल्यपाल्यां यो जयादेव्यामजायत ॥६७७॥
 उप्पाख्यस्याखुवग्रामकल्यपालस्य तां सुताम् । रूपलुब्धोवक्रदात्वमनैवीत्स हि भूपतिः ॥६७८॥
 पद्मोत्पलककल्याणमम्मधर्मैः^४ स मातुलैः । बालकैः पाल्यमानोभूत्पृथिवीभोगभागिभिः ॥६७९॥

६५४. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ विसर्प°. ६५८. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ स्थिति. ६६२. ^१) A₂ seems to have read यथा°; corrected by A₂. ६६५. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ कथादिज्ञो. ६७१. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ तत्. ६७२. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ योगवाहित्वं.—^२) Here seems to be a lacuna in the text. ६७३. ^१) A₂ gloss सुनपाह.—^२) A₂ gloss परिहासपुरसमीपे. ६७८. ^१) A₂ gloss कल्यं सुरां पालयतीति कल्यपालः कलबाल इति भाषया.—^३) Thus corr. by A₂; two akṣharas of A₁, corresponding to रुद्धा, are illegible on account of an ink blot. A₂ gloss भवहृद्वा वरहृद्वा इति भाषया. ६७९. ^१) Thus A₁; A₂ धर्मैः.

- 680 तस्य पञ्च महाशब्दाज्यायानुत्पलकोपरीत् । अन्ये जगृहिरेन्यानि कर्मस्थानानि मातुलाः ॥६८०॥
 आयत्तीकृतसाम्राज्यैर्भ्रातृभिर्विन्दिताज्ञया । भूमृज्जनन्या विदधे जयादेव्या जयेश्वरः ॥६८१॥
 ! स्तर्जा कृपणवित्तैर्यत्पविष्टैर्वृष्ट्यते धनम् । अचिराच्चीयते शान्तिमपूर्वैः कैश्चिदेव तत् ॥६८२॥
 जयापीडस्य यत्किञ्चिन्नुना हि व्ययीकृतम् । सूनुस्यालैरशेषं तत्तैः क्रमेण हतं वसु ॥६८३॥
 भगिनीभगसौभाग्यसंभवैर्विभवैः कृताः । तैर्भङ्गुराणां भोगानां भोक्तारो भाग्यभागिनः । ॥६८४॥
 685 निरङ्कुशं चेष्टमानाः शनकैस्त्यक्तशैशवात् । ते स्वस्तीयाचृपाज्ञाशमकुलीनाः शशङ्किरे ॥६८५॥
 अथाभिचारक्रियया मिथः संमन्त्र्य पापिभिः । राजयेच्छया तैः स्वस्तीयः स्वामी च स नृपो हतः ॥६८६॥
 मुक्तक्षितौ द्वादशाब्दांस्तस्मिन्व्यापादिते तथा । नैच्छेकस्य ते राज्यं परस्परमहंकृताः ॥६८७॥
 तेषामाक्रान्तदेशानां नाममाक्रमहीपतीन् । तांस्तान्कर्तुममामान्यान्विरोधोन्योन्यमुद्ययौ ॥६८८॥
 अथ मेघावर्लदेव्यां जातो वप्पियभूपतेः । ज्येष्ठोऽप्यनाक्रिकतया योभूद्राज्यविवर्जितः ॥६८९॥
 690 सोऽयं त्रिभुवनापीडो जयादेव्यामजीजनत् । राजानमजितापीडं तं बलादुत्पलो व्यधात् ॥६९०॥ युग्मम् ॥
 शोडादिगणनास्थाननिष्यन्दोत्थाचृपाय ते । पञ्चमाङ्गणनास्थानादशनाच्छीदने ददुः ॥६९१॥
 एकसंभाषणत्वेदं यास्त्वन्येषु दिने दिने । पञ्च तुल्यमुखाच्चैच्छुःस्थो राजा तदाभितः ॥६९२॥
 ते राजन्यजितापीडे राज्योत्पत्त्यपहारिणः । पुरदेवगृहादीनां प्रतिष्ठाकर्म चक्रिरे ॥६९३॥
 सापत्यास्ते बुभुजिरे राज्यं स्वामिविवर्जितम् । निर्जने महिषं शान्तं मिथः सेष्या वृका इव ॥६९४॥
 695 उत्पलेनोत्पलस्वामी तथोत्पलपुरं कृतम् । पद्मस्य पद्मस्वाम्यास्ते कृतिः पद्मपुरं तथा ॥६९५॥
 वधूर्ध्वयत्त पद्मस्य गुणादेवी गुणोज्ज्वला । मउमेकमधिष्ठाने द्वितीयं विजयेश्वरे ॥६९६॥
 धर्मो धर्मोऽयमी हेतुर्धर्मस्वामिविनिर्मितेः । कल्याणं वर्मा सत्कर्मा कल्याणस्वामिकेश्वरे ॥६९७॥
 दीनाराणां सहस्राणि पञ्चोपकरणं कृती । एकैकस्याः सुधीर्धनोः कृत्वा मम्मो महाधनः ॥६९८॥
 पञ्चाशीतिसहस्राणि गवां दत्त्वा प्रकल्पयन् । कुम्भप्रतिष्ठासंभारं यो मम्मस्वामिनं व्यधात् ॥६९९॥
 700 तस्यैकस्यैव सामग्र्यां कः संख्यां कर्तुमर्हति । भ्रातृणां किं पुनस्तेषां सर्वेषां भूरिसंपदाम् ॥७००॥
 द्रोहार्जितास्तु या लक्ष्मीः सुकृतोपाजिताथ वा । सर्वेषां स्पृहणीयैव तेषां दातृतया तथा ॥७०१॥
 कृता देवगृहास्तैर्ये तत्पार्श्वेन्यसुरास्पदैः । दिङ्नातङ्गसमीपस्थकलभौपम्यमाभितम् ॥७०२॥
 एकोननवते वर्षे स्वस्तीये शान्तिमागते । निर्विघ्नभागास्तेभूवन्पड्विंशाब्दात्ययावधि ॥७०३॥
 अथ मम्मोत्पलकृत्योददभृद्गणोत्तरणः । हृदयवाहा यत्रासीद्विस्तृता सुभटैर्हतैः ॥७०४॥
 705 कविर्बुधमनःसिन्धुशशङ्कः शङ्कुकाभिधः । यमुहिरयाकरोत्काव्यं भुवनाभ्युदयाभिधम् ॥७०५॥

६८०. ¹) A₂ gloss कर्मस्थानानि कारखान इति प्रसिद्धानि. ६८१. ¹) A₂ glosses ललितापीडिन and पद्मोत्पलकादिभिः.
 ६८८. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'देहानां.—²) A₁ wrote 'मसामान्याद्वि'; A₂ altered this to 'मसम्मस्या'; A₃ has struck
 out the reading of A₂ and has written above 'मसामान्यान्वि'.—³) Thus corr. by A₂ from A₁ 'माययौ. ६९०. ¹) बुग्मम्
 added by A₂. ६९१. ¹) Thus corr. by a later hand from A₁ 'देडा'; R Edd. 'शोडा'; G 'देडा'. Cf. viii. 578 (C).—
²) A₂ gives the marginal note शालस्थूलं नामेत्याणकं मिथान नवग्रामादि एषां चतुर्णां सम्बन्धी एकोत्पत्तिप्रवेशः स पञ्चममणनास्थान-
 मिति लोकाज्ञाय. ६९२. ¹) Thus A₁; A₂ 'मुखान्ये'. ६९९. ¹) To this verse seems to refer the gloss of A₂: 'सलुनाबां.
 ७०५. ¹) A₂ gloss श्रीशङ्कुकाभिध प्रसिद्ध आलङ्कारिकः यस्य मत् रसतिरूपेण काव्यप्रकाशे चतुर्थोऽंशे श्रीमम्मटाचार्येण निरूपितम्.

मम्मसूनुर्यशोवर्मा संप्रामाये व्यपाहरत् । स यत्र तेजः भूराणां नक्षत्राणि विधार्यमा ॥७०६॥
 अथोत्पाट्याजितापीडं संप्रामापीडसंभवः । अनङ्गापीडनामाभूत्कृतो मम्मसादिभिर्नृपः ॥७०७॥
 मम्मोत्साहासहिणुत्वात्संभूतामर्षवैकृतः । तस्य राज्यं द्विषसासीत्सुखवर्मात्पलात्मजः ॥७०८॥
 वर्षत्रयेणोत्पलके ततः प्रमयमागते । स चकारोत्पलापीडमजितापीडजं नृपम् ॥७०९॥
 तेषामाश्रयुजीराजसदृशानां महीभुजाम् । भूत्वापि भृत्याः कृतिनो विभूतिं केपि लेभिरे ॥७१०॥ 710
 सांघिप्रिहिकस्तस्य रत्नो नाम विभूतिभाक् । तस्मिन्कालेपि यद्धके रत्नस्वामिसुरास्पदम् ॥७११॥
 भेजुर्दावाभिसारादीन्देशानुत्तम्य भूपताम् । विमलाश्वा मामभुजो नराणां व्यवहारिणः ॥७१२॥
 राज्ञां कार्कोटवंदयानां क्षीणप्रायमभूत्कुलम् । वंशस्तूपलकुल्यानां भुवि वैपुल्यमाययौ ॥७१३॥
 सामुर्थ्योपनतप्रायपार्थिवत्वं व्यपद्यत । विद्वेषात्सुखवर्माय भुक्काख्येन स्वबन्धुना ॥७१४॥
 ततः भूराभिधो मन्त्री सुखवर्मात्मजेकरोत् । राज्ययोग्योयमित्यास्थां सगुणेवन्तिवर्मणि ॥७१५॥ 715
 एकत्रिंशे स वर्षेथ प्रजाविप्लवशान्तये । विनिवार्योत्पलापीडं तमेव नृपतिं व्यधात् ॥७१६॥
 यत्कृते विफलकेशा आसन्पितृपितामहाः । पौत्रेण हेलया प्राप्ता सा सिद्धिः पुण्यकर्मणा ॥७१७॥
 कुम्भाः त्रयोनिधिपयोहरणप्रवृत्ता नित्यं वहन्ति किल ये विफलभ्रमत्वम् ।
 चित्रं क्षणादिह तदेकसमुद्भवेन संदर्शिता निखिलवारिधिपानलीला ॥७१८॥
 अभूत तदनु मूर्ध्नि राजलक्ष्मीघटितकटाक्षकृतादिपट्टबन्धे ।
 कनकघटमुखास्रवाभिषेकं क्षटिति पतन्तमवन्तिवर्मदेवः ॥७१९॥
 संप्रामावुपदेष्टुमिन्दुतपनावुक्तं स्ववंशोद्भवैर्भूपालैर्नवराज्यतन्त्रमिव स भोवद्भये धारयन् ।
 राजा मण्डनकुण्डलद्वयमिवास्वच्छातपत्रच्छालक्ष्मीविष्टरपुण्डरीकघटितच्छायादक्षी दिष्टुते ॥७२०॥ 720
 इति श्रीकाश्मीरिकमहामात्यचणकप्रभुसुनोः कल्हणस्य कृतौ राजतरङ्गिण्यां चतुर्थस्तरङ्गः ॥
 समाशतद्वये षष्टियुते मासेषु षट्सु च । निर्देशहेतु कार्कोटवंशे सप्तदशाभवन् ॥

७०९. ¹) A₁ gloss सुखवर्मा. ७१०. ¹) Thus corr. by A₁ from °बुजे मासस²; A₁ gloss आश्वयुजे मासि चतुर्थे दिने निर्गच्छन्ति हे हेयारया इति प्रसिद्धास्तस्मादृशानां.—²) Thus A₁; A₁ कठिना. ७१६. ¹) A₁ gloss भवन्तिवर्मणम्. ७१९. ¹) Thus corr. by A₁ from A₁ तदुह. ७२०. ¹) Thus A₁; A₁ °तपनो बुक्त. Colophon. ¹) A₁ inserts before this the following note: रा १७ प ७१६ आदितः राजान ७० प १७६९.

॥ पञ्चमस्तरङ्गः ॥

- कापि रुचिः कचेपु फणिनां पुंस्कोकिलस्येव ते गोभिः कण्ठतटस्य हृष्यति पुरो दृक्पदस्य चक्षुःश्रुतेः ।
संधानेभिः मिथो भगवतोर्जिहापृथक्स्पन्दिनीं भिन्नार्थी सवृक्षाक्षरामपि वदन्त्येवं गिरं पातु वः ॥१॥
अवन्तिवर्मा च्यं प्राप्य पाटितकण्टकः । चकार चरितैश्चित्रं सतां कण्टकितं वपुः ॥२॥
आसतां क्षितिपामात्रं द्वावपि परस्परम् । आज्ञादाने परिवृद्धौ भृत्यावाज्ञापरिग्रहे ॥३॥
कृतज्ञः क्षान्तिमान्क्षमाभृन्मन्त्री भक्तः स्मयोज्झितः । अभङ्गुरोयं संयोगः सुकृतैर्जातु दृश्यते ॥४॥
- 5 विवेक्ता प्राप्तराज्यः स क्षमाभृद्दीक्ष्य नृपश्रियम् । अविलुप्तस्मृतिर्धर्मानन्तरेवमचिन्तयत् ॥५॥
गोभुजां बलभा लक्ष्मीर्मातङ्गोत्सङ्गलालिता । सेर्यं स्पृहां समुत्पाद्य दूषयत्युन्नतात्मनः ॥६॥
स नास्ति कश्चित्प्रथमं यः प्रदर्शयन्नुकूलताम् । संताप्यते न चरमं नीचग्रीत्येव नानया ॥७॥
चपलाभिः प्रवृद्धये स्वर्वेद्याभिः सहास्रुधौ । तदेकचारिणीवृत्तमनया शिक्षितं कुतः ॥८॥
निःस्नेहा नान्वगात्कांश्चित्सुचिरं संस्तुताप्यसौ । परलोकाध्वगान्भूपानपाथेयानबान्धवान् ॥९॥
- 10 हेमभोजनभाण्डादि भाण्डागारे यदर्जितम् । कस्मादस्य न नाथास्ते लोकान्तरगता नृपाः ॥१०॥
अन्योच्छिष्टेषु पात्रेषु भुङ्क्तेषु महीभुजः । कस्माच्च लज्जामवहन्शौचचिन्तां न वा दधुः ॥११॥
स्थलेषु राजतस्थालकपालेष्ववलोकितैः । प्रेतभूपालनामाङ्कैः शङ्का कस्य न जायते ॥१२॥
कृष्टाः प्रविष्टे ये कालपाशे कण्ठान्मुमूर्षताम् । अशस्ता अपवित्राश्च ते हाराः कस्य हारिणः ॥१३॥
संदूष्य जल्पैर्दुःखोष्णैस्त्यक्तान्पूर्वैर्मुमुर्षुभिः । स्पृशन्नेतानलंकाराच्च कः संकोचमाप्नुयात् ॥१४॥
या वारिराशिसलिलान्तरसंनिधानसंसेवयापि सततं मलिनैव लक्ष्मीः ।
- 15 पात्रेषु रोरंशिखिभागिषु सा विमुक्ता वैमल्यमेति हरिणीव हुताशशौचा ॥१५॥

१. ¹) A₁ gloss: काप्येनेषु इति । एषेषु प्रत्यक्षविषयेषु फणिनां सर्पाणां कचेपु बन्धनेषु ते कापि रुचिः कश्चिदप्यभिलाषास्ति । जटाजूट-
कक्ष्यादिबन्धनार्थमप्यन्ते सर्पान्भिलषसीति दर्शयन्नम । बन्धनस्थानानां कण्ठप्रकोष्ठकक्ष्यादीनां बहुधाबन्धानामपि बहुवचनम् । एतेषु
कचेपु केशेषु फणिनां सम्बन्धिनी अर्थान्मोहकारिणी कापि रुचिर्जननचर्चनीया कान्तिस्तथास्ति तत्र केशानामजगगणापि दर्शनेनानीय
मोहा जायते इति महाश्ववचनम् । पुंस्कोकिलस्येव तत्र कण्ठतटस्य गोभिर्वचनै चक्षुःश्रुतेः सर्पस्य दृक् नेत्रं हृष्यति मोदते । कोकिलरुतमिव
तत्र कण्ठध्वनिं श्रुत्वा सर्पस्य दृग्दर्शः सर्पाणां चक्षुरेव श्रवणस्थानीयमित्यतो दृक् हृष्यतीत्युक्तम् । गीतप्रियो हि सर्पः । यदुक्तम् । शिशुर्वैति
पशुर्वैति वृत्ति गीतरसे फणी । साहित्यामृतसारस्य शङ्करो वेत्ति वा न वेत्ति ॥ इति महाश्ववचनम् ॥ वेवीवचनं तु । तत्र कण्ठतटस्य को-
किलस्येव करैः पुगंभेनैव हृष्यति । गोभिः किरणैः । कोकिलतुल्यवर्णकण्ठतटनेत्यवर्णनेन सर्पस्य दृग्दर्शः दृग्विकासः कोकिलरुतं श्रुत्वा
सर्पाणां नेत्रविकासो जायते शीतसमये तुल्यकोच इति लौकिकाः ॥२-३॥ Thus A₁; A₁¹ स्पृधिनी ३. ¹) Thus corr. by A₁ from
A₁¹ धाने. ७. ¹) Thus corr. by later hand from A₁¹ कृत्यताम्. १०. ¹) न supplied by A₁. १५. ¹) A₁ gloss रोरः वारिणः.—
²) A₁¹ शौचे altered by later hand to शौचा; A₁ glosses: अभिशौचानां मृगाणां अभिना लोमशुद्धिः अभिशौचवसनवत्, and
हुताशनामना शौचं शुद्धिर्यस्या सा हुताशशौचा । हरिणी वृगी इव यथा सा भूमौ प्रक्षिप्तं हुता सती शुद्धलोमा भवति सद्गता.

इति निर्धाय नृपतिर्नात्वा स्वर्गादिं चूर्णताम् । निजैरञ्जलिभिः पादाङ्गिजन्मभ्यः करम्भकम् ॥१६॥
 सधु भूषेति वक्तव्ये हर्षाक्षिर्गौरवं द्विजः । साध्ववन्तिस्त्रिणि वरक्षेकः प्रापाञ्जलीन्बहन् ॥१७॥
 लक्ष्मीं कृत्यार्थिसात्कृत्वा कृतिनावन्तिवर्मणा । विभूतिधामरच्छत्रमात्रशेष व्यधीयत ॥१८॥
 अनन्तसंपत्संपन्नभूरिगोत्रजिह्ववे । राजश्रीर्दुर्जरा तस्य नवत्वे भूभुजोभवत् ॥१९॥
 विप्रुतान्समरे भ्रातृभ्रातृव्यांश्च विजित्य सः । चकार भूरिभिर्वरैः राज्यं विगतकण्टकम् ॥२०॥ 20
 राज्यं निष्पाद्य निर्विघ्नमथ वात्सल्यपेशलः । विभज्य बन्धुभृत्येषु बुभुजे पार्थिवः श्रियम् ॥२१॥
 भ्राता हैमातुरस्तेन शूरवर्माभिधः सुधीः । ज्ञातिप्रियेण वितते यौवराज्यंभ्यपिच्यत ॥२२॥
 खाधूयाहस्तिकर्णख्यावपहारौ प्रदाय यः । शूरवर्मस्वामिनं च गोकुलं च विनिर्ममे ॥२३॥
 संपूर्णः पूर्णमहिमामर्त्यमाहात्म्यमन्दिरम् । पञ्चहस्ताप्रदक्षके मते सुकृतकर्मतः ॥२४॥
 भ्राता व्यधत् नृपतेरपरः समराभिधः । केशवं चतुरात्मानं समरस्वामिनं तथा ॥२५॥ 25
 द्वौ शूरावरजौ धीरविज्रपाख्यौ निजाख्यया । व्यधत्तां विबुधावाप्तौ ह्यवन्धौ गगनापनी ॥२६॥
 भूत्वा वातुलताच्छत्रप्रभावानुभवौ ध्रुवि । गतौ सविपदावेव हरवत्साध्यसम्भयताम् ॥२७॥ युग्मम् ॥
 राजदौवारिकः श्रीमाञ्शूरस्यासीन्महोदयः । महोदयस्वामिनो यः प्रतिष्ठां समपादयत् ॥२८॥
 रामटाख्यमुपाध्यायं ख्यातव्याकरणभ्रमम् । व्याख्यातृपदकं चक्रे स तस्मिन्सुरमन्दिरे ॥२९॥
 अमात्येन महीभर्तुः श्रीप्रभाकरवर्मणा । कृतं प्रभाकरस्वामिनाप्तो विष्णोर्निकेतनम् ॥३०॥ 30
 भायातेन भुक्तैः सार्धं दत्ता गृहभुकेन यः । मुक्ताः प्राप्य प्रतिष्ठायां चक्रे ख्यातां श्रुतावलीम् ॥३१॥
 विच्छिन्नपसरा विद्या भूयः शूरेण मन्त्रिणा । सत्कृत्य विदुषः सभ्यान्देशेस्मिन्नवतारिता ॥३२॥
 युग्यैः क्षितिभुजां योग्यैरुद्यमाना महर्द्धयः । बुधाः प्रवृद्धमत्कारा विविशुर्भूषतेः सभाम् ॥३३॥
 मुक्ताकणः शिवस्वामी कविरानन्दवर्धनः । प्रथां रत्नाकरश्चागात्साम्राज्येवन्तिवर्मणः ॥३४॥
 आस्थाने कृतमन्दारो वन्दी शूरस्य मन्त्रिणः । संकल्पस्मृतिमाधातुमिमामायां सदापठत् ॥३५॥ 35
 अयमवसर उपकृतये प्रकृतिचला यावदस्ति संपदियम् । विपदि सदाभ्युदयिन्यां पुनरुपकर्तुं कृतेवसरः ॥३६॥
 कृतः सुरेश्वरीक्षेत्रे बहुगेहविधायिना । शिवयोर्मिभूयोस्तेन प्रामादः सोऽव्ययस्थितिः ॥३७॥
 शूरेश्वरं प्रतिष्ठाप्य स्ववेदमेव समुन्नतम् । चक्रे शूरमते धीमान्म भोगाय तपस्विनाम् ॥३८॥
 स्वकृते पत्तनवरे तेन शूरपुराभिधे । क्रमवर्णप्रदेशस्थो ढक्कोर्भूविनिवेशितः ॥३९॥
 सुरेश्वरीप्राङ्गनतश्चक्रे भूतेश्वरं हरम् । मते शूरमठान्तश्च शूरजो रत्नवर्धनः ॥४०॥ 40
 काव्यदेव्यभिधा शूरवधुः शुद्धान्वया व्यधात् । सदाशिवं सुरेश्वर्यां कादयदेवीश्वराभिधम् ॥४१॥

१६. ¹⁾ A₂ gloss आदिशब्देन मौक्तिकादेः परिपहः.—²⁾ A₂ glosses हम्बल and करम्भं व्यामिश्रं विचरु इति भाषया.
 २१. ¹⁾ A₂ gloss धुधयोहा.—²⁾ A₂ gloss व्याघ्राश्रमे वागहामे.—³⁾ A₃ विधाय. २४. ¹⁾ Thus A₁; A₂ सपूर्णपुण्यमहिमा.—
²⁾ Thus A₁; A₂ मन्त्रमा.—³⁾ A₂ gloss पुत्राय. २५. ¹⁾ A₂ gloss शाल्यानपामे समरभोग. २७. ¹⁾ नू written above the line
 by A₃; corresponding letter of A₁ smeared over. A₃ gloss इषी वातुलानुमत्ताविति स्वस्य तडावमिव विधाय लोकविषये गो-
 पितनिजप्रभावावित्थयः.—²⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ गुपी. २८. ¹⁾ A₂ gloss मडवाश्रमे. ३१. ¹⁾ सार्धे supplied by A₃
 in space left by A₁.—²⁾ Thus corr. by later hand from A₁ ख्यानशुका. ३४. ¹⁾ A₂ gloss आनन्दवर्धन काव्यालङ्कार-
 रत्नमिष्यकार.—²⁾ A₂ gloss रत्नाकर हरविजयकार. ३६. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ समाभ्यु. ३८. ¹⁾ A₂ gloss
 शूरपुरे. ३९. ¹⁾ A₂ gloss कामेलनकादयः.—²⁾ A₂ gloss द्रङ्ग.

- निर्मलरोषन्निवर्मा सोदरेभ्योनपायिनीम् । शूराय च सपुत्राय नृपतिप्रक्रियां ददौ ॥४२॥
 छन्दानुवर्ती भूपालो दैवतस्येव मन्त्रिणः । आ बाल्याद्वैष्णवोऽप्यासीच्छेवतामुपदर्शयन् ॥४३॥
 क्षेत्रे विश्वैकसारख्ये मृतानामपवर्गदे । भूरिभोगास्पदं राज्ञा तेनावन्तिपुरं कृतम् ॥४४॥
 अवन्तिस्वामिनं तत्र प्राप्ताज्याधिगमात्कृती । विधाय प्राप्तसाम्राज्यश्चक्रवर्त्तिश्वरं तदा ॥४५॥
 त्रिपुरेश्वरभूतशविजयंशेषु भुभृता । स्नानद्रोण्या रूप्यमय्या तेन पीठत्रयं कृतम् ॥४६॥
 शूरस्यापि नरेन्द्रं तं ध्यायतः स्वाधिदैवतम् । तत्प्रियार्थमुपेक्ष्योभूद्धर्मः प्राणाः क्षुतोपि या ॥४७॥
 तथा चार्चयितुं जातुं यतो भूतेश्वरं नृपः । विभवानुगुणे स्वस्मिन्पूजोपकरणोपिते ॥४८॥
 ददर्श पीठे देवस्य पूजकैरुपपादितम् । वन्यमुत्पलशाकाख्यं तिक्तशाकैश्चस्थितम् ॥४९॥
 तत्रस्थाः क्षमाभुजा पृष्ठास्तन्निवेदनकारणम् । व्यजिज्ञपन्क्षितिन्यस्तजानुप्राञ्जलयस्ततः ॥५०॥
 डामरो धन्वनामास्ति लङ्घरं विषये वृत्ती । शूरस्य मन्त्रिणो देव्यं सेवको यः सुतोपमः ॥५१॥
 इतेषु तेन ग्रामेषु निरवग्रहशक्तिना । निवेद्यमन्तदेवास्मै भूतेशाय निवेद्यते ॥५२॥
 अकाण्डभृलजनितां पार्थिवः कथयन्त्यथाम् । श्रुतमश्रुतवत्कृत्वा त्यक्तपूजोत्थ निर्ययौ ॥५३॥
 पूजां संत्यज्य गमनं शूलं चाकस्मिकं प्रभोः । सदेतुकं विदञ्छुरा वृत्तान्तान्वेषकोभवत् ॥५४॥
 ज्ञाततत्त्वस्तत्तुर्णं भूतेशाभ्यर्णवार्तिनः । क्रुद्धः समानुचक्रस्य भैरवस्याविशद्बृहम् ॥५५॥
 निषिद्धजनवाङ्मूल्याद्भूत्या विरलपार्श्वगः । प्रादिणोद्धन्वमानेतुं ततो दृष्टान्पुनः पुनः ॥५६॥
 स क्षितिं पत्तिप्रतनासंमर्देन प्रकम्पयन् । अप्रकम्पतनुः प्राप कूरः शूरान्तिकं शनैः ॥५७॥
 तस्य प्रविष्टमात्रस्य शस्त्रिणः शूरचोदिताः । मुण्डं सजीवितस्यैव चिच्छिदुर्भैरवाग्रतः ॥५८॥
 आसन्ने सरसि क्षिप्त्वा रुधिरोद्गारि तद्वपुः । क्षमापतेः क्षालितामर्षो धीरः शूरो विनिर्ययौ ॥५९॥
 तस्य श्रुत्या शिरश्चिच्छन्नं स्वपुत्रस्येव मन्त्रिणा । क्षीणमन्युः क्षितिपतिः सवैलक्ष्य इवाभवत् ॥६०॥
 शूराय पृष्ठकुशलो निर्व्यथोऽस्मीति भाषिणम् । उत्थाप्य तत्पात्तं देवं पूजाशेषमकारयत् ॥६१॥
 इत्थं समस्तकृत्येषु भावज्ञः स महीपतेः । अनुक्तेव हितं तत्तत्प्राणांस्त्यक्त्वाप्यसाधयत् ॥६२॥
 परस्परमनुत्पन्नमन्युकालुष्यदुपणौ । न दृष्टौ न भुतौ बान्यौ तादृशौ राजमन्त्रिणौ ॥६३॥
 श्रीमधवाहनस्येव साम्राज्येवन्तिवर्मणः । अशेषप्राणिनामासीदमारो दश वत्सरान् ॥६४॥
 जलं गहद्विः शिशिरं तटानेत्याकृतोभयैः । तत्कालं संवितः पृष्ठे पाडीनैः शरदातपः ॥६५॥
 अनुग्रहाय लोकानां भद्रश्रीकृष्णदयः । अवन्तिवर्मणः काले सिद्धा भुवमवातरन् ॥६६॥
 चरित्रे बह्वक्त्ये येयामेकस्य पावनः । अयं प्राप्तज्जिकः कश्चिद्भूतान्तो वर्णयिष्यते ॥६७॥
 देशः प्रवर्ततोयोयं महापद्मसरोजलेः । कूलिनीभिश्च शबलः स्वल्पोत्पत्तिः सन्नाभवत् ॥६८॥
 ललितादित्यभूर्भर्तुरुद्योगेन बलीयसा । किञ्चिदाकृष्टसलिलः प्रापोत्पत्तिं मनाक्ततः ॥६९॥

४४. ¹) A₂ gloss विश्वैकसारख्ये भास्सोऽदिति ग्रामः. —²) Thus corr. by later hand from A₁ राजा. ४८. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ ताता. ५१. ¹) A₂ gloss लङ् इति प्रसिद्धे शब्दे. ५२. ¹) A₂ separates स from the following and gives the gloss शूर to स. ५६. ¹) Thus A₁, A₂ बाहल्या भूत्या. ५९. ¹) Thus A₁, A₂ पुरः. ६०. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ शरण.

जयार्पणे क्रमाद्यते स्वल्पवीर्येषु राजसु । सलिलोपप्रवैरासीत्पुनरेवावृता क्षितिः ॥७०॥ 70
 दीक्षाराणां दशशती पञ्चाशत्यधिकाभवत् । धान्यखारीक्रेये हेतुर्देशे दुर्मिक्षविक्षते ॥७१॥
 अवन्तिवर्मणः पुण्यैर्जन्तुञ्जीवयितुं ततः । स्वयमन्नपतिः श्रीमान्मुद्युः क्षितिमवानरत् ॥७२॥
 यस्याविज्ञातसंभूतेस्तुर्ये कालेपि निधितम् । अयोनिजत्वं कृतिनश्चरितैर्भुवनाद्भुतैः ॥७३॥
 पुरा रथारजःपुञ्जं संमार्जन्ती पिधानवत् । सुद्युःपिधाना चण्डाली मृद्गाण्डं प्राप नूतनम् ॥७४॥
 तस्मिन्पिधानमुद्धृत्य सापदयन्मध्यशायिनम् । बालं कमलपत्राक्षं धयन्तं स्वकराङ्गुलीः ॥७५॥ 75
 मात्रा कयापि त्यक्तोसौ सुन्दरो मन्दभाग्यया । अथेति चिन्तयन्त्यासीत्सा स्नेहात्पस्नुतस्तनी ॥७६॥
 भद्रूषयन्त्यां स्पर्शेन धात्र्याः भ्रूवस्त्रियो गृहे । तया विहितवृत्तिः स शिशुर्कुड्मनीयत ॥७७॥
 स सुद्युनामा मतिमान्प्रवृद्धः शिक्षिताक्षरः । कस्याप्यासीद्दृष्टान्तरर्भकाभ्यापको गृहे ॥७८॥
 व्रतं स्नानादिनियमैस्तं सतां हृदयंगमम् । गोष्ठीषु विशदयन् विद्वद्भाः पर्यवारयन् ॥७९॥
 तेषां कथाव्यवस्थासु निन्दतां जलविप्लवम् । धीमस्ति मे निरर्थस्तु किं कुर्यामिति सोऽब्रवीत् ॥८०॥ 80
 उन्मत्तस्येव वदतस्तस्य तन्निर्गमोद्भवः । निशम्य भूभृच्चारेभ्यश्चिरमासीत्प्रविस्मयः ॥८१॥
 ततस्तमुनीय नृपः किं वृष इति पृष्ठवान् । भीरस्तीत्यादि राजाभ्येव्यवान्त्वोप्यसंभ्रमः ॥८२॥
 वातुलोऽस्मिन्निति निजैरुक्तोऽप्यथ महीपतिः । धियं दिदृशुर्विदधे तस्यायत्तं निजं धनम् ॥८३॥
 कोशाक्षीचरभाण्डानि बहून्यादाय हेलया । ययौ मडवराज्यं स नावमारुह्य रंहसा ॥८४॥
 मामे तत्र प्रवृद्धाम्बुनिमगे नन्दकाभिधे । एकं निक्षिप्य दीक्षारभाण्डं व्यावर्तत व्रुतम् ॥८५॥ 85
 सत्यं वातूल एवासौ सभ्येष्वपि वदत्स्वपि । वार्ता निशम्य तां राजा तन्निष्ठान्वेषकोभवत् ॥८६॥
 क्रमराज्यं स संप्राप्य देशे यक्षदराभिधे । अञ्जलिभ्यां निचिक्षेप दीक्षारान्मल्लिलान्तरे ॥८७॥
 यत्र तीरद्व्यालम्बिबशैर्निर्लुडिताः शिलाः । चक्रुर्वितस्तां निष्पीड्य पयः प्रतिपथोन्मुखम् ॥८८॥
 दुर्मिक्षोपहता माम्या दीक्षारान्वेषिगस्तदा । शिलाः प्रवाहादुद्धृत्य वितस्तां समशोधयन् ॥८९॥
 एवं दिनानि द्वित्राणि पयो युक्त्या विहृत्य तत् । वितस्तामेकतः स्थानात्कर्मकृद्भिरबन्धयत् ॥९०॥ 80
 पाषाणसेतुबन्धेन सुद्येनाद्भुतकर्मणा । सप्ताहमभवद्बद्धा निखिला नीलजा सरित् ॥९१॥
 अधः प्रवाहं संशोध्य लुडदश्मन्निक्रियाम् । कृत्वा बद्धैः शिलाबन्धैः सेतुबन्धंमपाटयत् ॥९२॥
 चिरकालनिरोधेन सोत्कण्ठेवाम्बुधिं प्रति । ततः प्रवर्तत जगद्भन्तुं सागरगामिनी ॥९३॥
 जम्बालाङ्का स्फुरन्मीना भूर्वभौ सलिलोज्झिता । व्यक्तकाण्ड्या सनक्षत्रा निर्ममेव नभःस्थली ॥९४॥
 यत्र यत्र विवेदौघवेधं सलिलविप्लवे । तत्र तत्र वितस्तायाः प्रवाहाच्चूवनान्यधात् ॥९५॥ 95
 मूलस्रोतोऽप्यनिष्ठचूतभूरिस्तौता बभौ सरित् । एकभोगाभयानेकफणेवामितपक्षगी ॥९६॥
 वामेन सिन्धुस्त्रिग्राम्या कितस्ता दक्षिणेन तु । यान्त्यौ ये समगंसातां प्राग्वैन्यस्वामिनोऽन्तिके ॥९७॥
 वर्ततेऽय महानद्योः कल्पापायेऽप्यनत्ययः । संगमो नगरपान्ते स सुद्युःपक्रमस्तयोः ॥९८॥

७१. ¹⁾ Thus A₁; A₂ पञ्चाशदधि.—²⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ खारि. ७३. ¹⁾ A₂ gloss यतुर्ये युगे. ७४. ¹⁾ Thus A₁; A₂ पूयाभि. ७७. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ न्या. ८२. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ सम्भव. ९. ¹⁾ A₂ gloss दारगलाय्ये. ९९. ¹⁾ समग supplied by A₃ in space left by A₁.

- अथाप्यास्तां फलपुष्परिहासपुरस्थितौ । विष्णुस्वामी संगमस्य वैन्यस्वामी च तीरयोः ॥१९॥
- 100 सुन्दरीभवनाभ्यर्णप्राप्तस्याद्यतनस्य तु । योगशायी हृषीकेशः सुट्यस्याभ्यर्णितस्तटे ॥१००॥
 दृश्यन्तेद्यापि सरितः पूर्वस्रोतस्तटोद्भवाः । निपादाकृष्टनौरज्जुरेखाङ्का जीर्णपादपाः ॥१०१॥
 स्फुरत्तरङ्गजिह्वाः म नदीमार्गमजिग्रहत् । तास्ताः स्वेच्छानुसारेण मान्त्रिकः पञ्चगीरिव ॥१०२॥
 बद्धा शैलमयान्सेतून्वितस्तां सप्तयोजनीम् । महापद्मसरोवारि म चकार नियन्त्रितम् ॥१०३॥
 महापद्मसरःकुण्डाद्वितस्ता येन योजिता । जवान्निर्याति कोण्डयन्त्रादिपुरिवाध्वना ॥१०४॥
- 105 उद्धृत्य सलिलादुर्वीमेवमादिवराहवत् । अनेकजनसंकीर्णान्प्रामात्रानाविधान्यधात् ॥१०५॥
 पालीभिरम्भः संरोक्ष्य यान्कुण्डसदृशान्यधात् । कुण्डलानीति सर्वात्रसमृद्धान्ब्रुवते जनाः ॥१०६॥
 उत्खानकीलनिवहान्नद्योद्यापि शरत्कृशाः । व्यञ्जन्ति जलगन्धेभवन्धास्तम्भसंनिभान् ॥१०७॥
 दीनारभाण्डानैर्ज्ज्वलितस यद्गाधजलान्तरे । नन्दके निर्गतजले स्थलान्तात्तदलभ्यत ॥१०८॥
 अदेवमातृकान्प्रामान्परीक्ष्य विविधाः क्षितीः । संविभेजे विभक्तैर्न नादेयेन स वारिणा ॥१०९॥
- 110 असिञ्च जलैर्प्रामान्प्रामान्मृदमुपाहताम् । या यावता क्षणेनांगाच्छेषं तां तावता हृदि ॥११०॥
 कालेन मत्वा सेकाहीं प्रतिग्रामं जलक्षुतेः । परिमाणं विभागं च परिकल्प्य निरत्ययम् ॥१११॥
 चकार चानूलाद्याभिः सिन्धुभिः सर्वतो दिशः । सत्फलोदारकेदारसंपत्संपन्नविभ्रमाः ॥११२॥ तिलकम् ॥
 न कदर्यनोपकृतं न यत्संक्षेपेण वा । हेलया मण्डलेमुष्मिस्तत्सुट्येन सुकर्मणा ॥११३॥
 भूमेर्जलादुद्धरणं द्विजक्षेत्रे तथार्पणम् । सेतुबन्धोद्गमिस्तोत्रे यमनं कालियस्य च ॥११४॥
- 115 चतुर्षु सिद्धमिति यद्विष्णोः सत्कर्मजन्मसु । सुट्यस्य तत्पुण्यराशेरेकस्मिन्नेव जन्मनि ॥११५॥ युग्मम् ॥
 यस्मिन्महासुभिक्षेषु दीनाराणां शतद्वयी । धान्यखारेः प्राप्तिहेतुरा सर्गादभवत्पुरा ॥११६॥
 ततः प्रभृति तत्रैव चित्रं कश्मीरमण्डले । पट्टविंशतां धान्यखारेर्दीनारैरुदितः क्रयः ॥११७॥
 निर्गतायां महापद्मसलिलात्स्वर्गसंनिभम् । वितस्नायास्तटे चक्रे स्वनामाङ्कं स पत्तनम् ॥११८॥
 स्वकृता स्थापिता तेन सरसि व्याप्तदिक्कटे । आसंसारं स्थितामरिमर्यादा ह्यपक्षिणाम् ॥११९॥
- 120 सुट्याकुण्डलनामानं ग्रामं कृत्वा द्विजातिसात् । सुट्यामुद्दिश्य तन्नाम्ना सुट्यासेतुं स निर्ममे ॥१२०॥
 तेनोद्धृतास्तु सलिलाद्गुप्ता ग्रामाः सहस्रशः । अवन्तिवर्मप्रमुखैर्जयस्थलमुखाः कृताः ॥१२१॥
 ईदृशैर्धर्म्यवृत्तान्तैः प्रवर्तितकृतोदयः । अवन्तिदेवः पातिसम मान्धातेव बभूवधराम् ॥१२२॥
 प्राणप्रयाणसोद्योगरोगप्रस्तनो यूयौ । क्षेत्रं स त्रिपुरेशात्रिनिष्ठज्येष्ठेश्वराभितम् ॥१२३॥
 आत्मनस्तत्र निश्चित्य विपत्तिं त्रिगोपिताम् । प्राणान्ते प्राञ्जलिः शूरो वैष्णवत्वमदर्शयत् ॥१२४॥
- 125 तेनान्ते भगवद्गीताः शृण्वता भावितात्मना । ध्यायता वैष्णवं धाम निरमुच्यन् जीवितम् ॥१२५॥

११. ^१) Emended; A₁ अध्याप्या^०, altered by later hand to अध्याप्या^०. १०१. ^१) Thus G and Edd.; A^० हृषी. १०४. ^१) Thus G and Edd.; A^० यान्ति. १०८. ^१) Emended; A^० भाण्डाज्ञौ^०. ११२. ^१) Supplied by A₂. ११५. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ योस्सिद्ध^०.—^२) युग्मम् supplied by A₂. ११६. ^१) Thus corr. by A₁ from खारी. ११७. ^१) A₂ gloss द्वावश-दीनाराणां बाहगन्य इति कश्मीरदेशभाषया परिगणने षड्विंशदीनारा विष्वाहगन्य इति ज्ञेयः. ११८. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ निर्गता वा.—^२) A₂ gloss सुट्यपुराणम्. ११९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ स्थिरासार^०. १२०. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ सुट्यकु^०.—^२) Emended; A सट्या^०.—^३) Thus corr. by later hand from A₁ सट्या^०. १२१. ^१) A₂ gloss जिग्रह.

आपादभुङ्क्षुपक्षस्य तृतीयस्यां क्षमापतिः । वर्षे एकोनषष्ठे स क्षमावृषास्तमुपाययौ ॥१२६॥
 तस्मिन्प्रशान्ते प्रत्येकं विभवोन्सिक्तचेतसाम् । तुल्यमुत्पलवन्द्यानां राज्येच्छा भूयसामभूत् ॥१२७॥
 ततश्चक्रे प्रतीहारः प्रयत्नाद्ब्रह्मवर्धनः । नृपं शंकरवर्मणिमवन्तिनृपतेः सुतम् ॥१२८॥
 कर्णपो विज्रपां मात्यस्तनूजं भूरवर्मणः । तद्वेषात्सुखवर्मोऽख्यं यौवराज्येऽप्ययोजयत् ॥१२९॥
 भतस्तयोरभूद्वैरं क्षितीशयुवराजयोः । यस्मिन्क्षणे क्षणे राज्यमासीद्वोलाभिवाभयत् ॥१३०॥ 130
 शिवशक्त्यादयो वीराः स्वामिकार्योऽज्झितासवः । यन्नाभुवन्स्वसत्त्वस्य परीक्षाक्षणलाभिनः ॥१३१॥
 कुर्वतां स्वामिशत्रूणां दानमानप्रतिभवम् । सत्त्वैकाग्र्यान् ते यस्मादानुकूल्यमशिभयन् ॥१३२॥
 पिण्डस्पृहां परित्यज्याहंकृताः शिक्षिताः कचित् । तावन्न वीततमसः श्रवृत्तिमनुजीविनः ॥१३३॥
 कथंचिदथ निर्जिन्य युवराजं महौजैरम् । प्राज्यः स्वविजयोऽकारश्चक्रे शंकरवर्मणा ॥१३४॥
 सम्राट्समरवर्मण्यैर्वितीर्णसमरोसकृत् । कीर्तिं भिया प्रणयिनीं लब्धयाधिविवेद सः ॥१३५॥ 135
 अथ निर्जित्य दायादांलब्ध्वा लक्ष्मीं क्षिणीश्वरः । जिष्णुर्दिविजयं कर्तुं श्रीमानासीन्महोद्यमः ॥१३६॥
 तस्य कालबलादेशे प्रक्षीणजनसंपदि । लक्षाणि नव पत्तीनां द्वारान्निष्क्रामतोभवन् ॥१३७॥
 स्वपुरस्योपकण्ठेऽपि योभृत्कुण्डितशासनः । स एव रत्नोत्तसेषु राज्ञामाज्ञां न्यवशयत् ॥१३८॥
 गच्छन्नास्त्राप्रविच्छेदसंप्रदायं ककुब्जये । स्वप्रज्ञया समुत्तीतो राज्ञा शंकरवर्मणा ॥१३९॥
 तत्सेना नरनाथानां पृतनाभिः पदे पदे । कुलापगेव कुल्याभिर्विशन्तीभिरवर्धयत् ॥१४०॥ 140
 दार्वाभिसारराजेन अस्यतां समुपाभिताः । अद्रिद्रोण्यो न बाहिन्यस्तस्सेनानादमादधुः ॥१४१॥
 जनोत्त्वर्णैर्हरिगणैर्गृह्णन्हरिगणं क्षणात् । अनासादितदुर्गं स चक्रे दुर्गान्तरान्तिथिम् ॥१४२॥
 लक्षाणि नव पत्तीनां वारणानां शतत्रयी । लक्षं च वाजिनामासीद्यस्य सेनापुरःसरम् ॥१४३॥
 स गूर्जरजयव्यमः स्वपराभवशङ्किनम् । त्रैगर्तं पृथिवीचन्द्रं निन्ये तमसि हास्यताम् ॥१४४॥
 पुत्रं भुवनचन्द्राख्यं नीविं प्रागेव दत्तवान् । स ह्यभूत्प्रणतिं कर्तुं तस्याभ्यर्णमुपागतः ॥१४५॥ 145
 अथ तत्कटकं भ्राम्यद्भूरिमण्डलनायकम् । वीक्ष्य संमुखमायान्तं महार्णवमिवोत्त्वणम् ॥१४६॥
 समागमक्षणे यस्माच्छङ्कमानः स्वबन्धनम् । पलाय्य प्रययौ दूरं निर्वाणैर्जोविजृम्भितः ॥१४७॥ तिलकम्॥
 यमप्रतिमसौन्दर्यमद्याध्याहुः पुराद्रिदः । तमेवाद्राभुहस्तं नृपाः कालमिवोत्त्वणम् ॥१४८॥
 उच्चखानालखानस्य संख्ये गूर्जामुभृजः । बद्धमूलां क्षणलक्ष्मीं भुवं दीर्घमरोपयत् ॥१४९॥
 तस्मै दत्त्वा टक्कदेशं विनयादङ्गुलीमिव । स्वशरीरमित्रापासीन्मण्डलं गूर्जराधिपः ॥१५०॥ 150
 हतं भोजाधिराजेन स साम्राज्यमदापयत् । प्रतीहारतया भृत्यीभूते थक्कियकान्वये ॥१५१॥

१२६. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ पतिः. १२९. ¹) Thus A₈; A₁ °पापस्य°. —²) A₂ gloss अवन्तिवर्मभ्रातुः.
 १३४. ¹) A₂ gloss सुखवर्मणम्. १३९. ¹) Thus A₁; altered by later hand to 'विच्छेद'. १४१. ¹) A₂ gloss दार्वाभिसारः दान-
 गता इति भाषया. —²) A₂ gloss नरवाहननाम्ना. —³) A₃ भ्राम्यता. —⁴) A₁ gloss दार्वाभिसारमृपस्य सेनाः. १४४. ¹) A₂ gloss गूर्जरंति
 भव गूर्जरः लघुगोत्रयराज इति प्रसिद्धो देशः. —²) A₂ gloss विगर्तं नगरकोटः तदर्थं. १४५. ¹) A₁ writes in margin the
 gloss : नीविः नय इति देशभाषया प्र, which A₂ continues with मिदुः यः स्वप्रतिनिधिः न्यूनबलेन माण्डलिकेनाधिकबलेन राज-
 प्रतीक्यर्थे सनप्यते ॥. १४७. ¹) ति supplied by A₃ in space left by A₁. १५०. ¹) A₁ gloss तद्देशः अद्रिनीतटे शंकरो नाम
 बुद्धेशाहूरं वर्तमानो योजनविंशतिकेन.

- दरत्तुलकाधिपयोः केसरिवराहयोः । हिमवद्विन्ध्ययोरासीदार्यावर्त इवान्तरे ॥१५२॥
 उदभाण्डपुरे तस्थुर्यदीये निर्भया नृपाः । पक्षच्छेदयथात्रस्ता महार्णव इवाग्रयः ॥१५३॥
 नक्षत्रेष्विव भूपेषु नभसीवोत्तरापथे । यस्यैव विपुला ख्यातिर्मार्ताण्डस्येव मण्डलम् ॥१५४॥
 155 स श्रीमांछल्लियः शाहिरलखानाभयः क्रुधा । निराकरिणोः^१ साम्राज्यात्तस्य सेवां न लब्धवान् ॥१५५॥
 एवं दिग्विजयं कृत्वा प्राप्तः सं निजमण्डलम् । प्रदेशे पञ्चसत्राख्ये स्वनाम्ना विदधे पुरम् ॥१५६॥
 तस्य श्रीस्वामिराजस्य तनयोदकपथप्रभोः । पूर्णिमेव क्षपाबन्धोः सुगन्धाख्याभवस्त्रिया ॥१५७॥
 तथा समं पुरवरे सुरराजोपमो नृपः । तस्मिञ्शंकरगौरीशसुगन्धेशौ विनिर्ममे ॥१५८॥
 द्विजस्तयोर्नायकाख्यो गौरीशसुरसन्नोः । चातुर्विधः कृतस्तेन वाग्देवीकुलमन्दिरम् ॥१५९॥
 160 परकाव्येन कवयः परब्रह्मेण चेश्वराः । निर्लोडितेन स्वकृतिं पुष्पनयनतने क्षणे ॥१६०॥
 स्वल्पसत्त्वो नरपतिः स्वपुरख्यापनाय सुः । सारापहारमकरोत्परिहासपुरस्य यत् ॥१६१॥
 ख्यातिहेतुः पडवानं पशूनां क्रयविक्रयौ । इत्यादि यत्पत्तनेक्षितं तत्तस्मिन्निह पुरेभवत् ॥१६२॥
 राज्यप्रदेन नृपते रत्नवर्धनमन्त्रिणा । श्रीरत्नवर्धनेशाख्यो व्यधीयत संदाशिवः ॥१६३॥
 चित्रं नृपद्विपाः पूतमूर्त्यः कीर्तिनिर्झरैः । भवन्ति व्यसनासक्तिपांसुक्तामलीमताः ॥१६४॥
 165 अथ क्रमेण नृपतिर्लोभाभ्यासेन भूयसा । आधीयमानचित्तोभूत्प्रजापीडनपण्डितः ॥१६५॥
 आरब्धैर्यस्यैर्भूसा क्षीणकोशः क्षणे क्षणे । देवादीनां स सर्वस्वं जहारायासयुक्तिभिः ॥१६६॥
 कर्मस्थाने पुरगृहपामादिधनहारिणा । तेनादृपतिभागाख्यगृहकृत्याभिधे कृते ॥१६७॥
 धूपचन्दनतैलादिविक्रयोत्थं समाददे । द्रविणं देवदेवभ्यः क्रयमूल्यं कलाच्छलात् ॥१६८॥
 प्रत्यवेक्षां मुखे दत्त्वा विभक्तैरधिकारिभिः । चतुःपष्टिं सुरगृहान्मुमोषेतरेदञ्जसा ॥१६९॥
 170 यामान्देवगृहपामाद्यान्नाजा प्रतिकरेण सः । स्वयं स्वीकृत्य चोत्पत्तिं क्षमां कार्षक इव व्यधात् ॥१७०॥
 तुलां कृत्वा त्रिभागोनां वर्षदेयां स पर्षदे । भुक्तिकम्बलमूल्यादिदम्भादभ्यधिकं ददौ ॥१७१॥
 दिगन्तरस्थो यामीणानूढभाराननागतान् । तद्देशार्थेर्भारमूल्यं वर्षमेकमदण्डयत् ॥१७२॥
 वर्षेपरस्मिन्निखिलान्भारमूल्यं निरागसः । तथैव संख्यया याम्यान्प्रतिग्राममदण्डयत् ॥१७३॥
 इत्येषा रूढभारोढिः प्रथमं तेन पातिता । दारिद्र्यदूती यामाणां या त्रयोदशधा स्थिता ॥१७४॥
 175 स्कन्दकपामकायस्थमासवृत्त्यादिसंप्रहैः । अन्यैश्च विविधायासैर्व्यधात्प्रामांस निर्धनान् ॥१७५॥
 तुलापहारोपचयग्रामदण्डादिसंप्रहैः । इत्येष तेन संवाहो गृहकृत्ये प्रवर्तितः ॥१७६॥
 व्यधत्त पञ्च दिविरान्स तस्मिन्भिन्नकर्मणि । पष्ठं तथा गञ्जधरं शकचं लवटाभिधम् ॥१७७॥

१५३. ^१) This verse is added in margin by A₃; found in G R. १५४. ^१) A₁ विपुलख्याति मा^०; A₃ has altered this to विपुला ख्यातिर्मा^०, but has subsequently restored the reading of A₁. G follows A₁, R reads as A₃. १५५. ^१) Thus corr. by A₃; A₁ °क्षलियः.—^२) Thus corr. by A₁ from °रिणोः; R G °रिणोः. १५६. ^१) A₃ gloss शाङ्करवर्मा.—^२) A₂ gloss शाङ्करपुर. १५७. ^१) A₃ gloss शाङ्करवर्मनः.—^२) A₃ gloss कन्या. १५८. ^१) Emended; A गौरीश. १५९. ^१) Thus corr. by A₁ from A₁ अधेयमान. १६८. ^१) Thus A₁; A₃ °नचला.—^२) Thus corr. by later hand from A₁ °मूल्ये.—^३) A₃ gloss कलालाभ. १६९. ^१) Thus A₃; A₁ मुमोषेत्. १७१. ^१) Thus A₁; A₃ भुक्त.—^२) दम्भा supplied by A₃ in space left by A₁. १७७. ^१) Thus A₁. Cf. vi. 130, vii. 111, 119; misread दिविरान्स in R G Edd.

आत्मनो निरयं मूढः सोऽङ्गीकृत्येत्युपक्रियाम् । भाविनामकरोद्राक्षां पापी यद्वा नियोशिनाम् ॥१७८॥
 निमित्तं मण्डलेमुष्मिन्सविद्यानामनादरे । राक्षां प्रतापहानौ च नान्यः शंकरवर्मणः ॥१७९॥
 मुखेन गुणिनां राक्षा धनहान्या प्रथापहाः । मूर्खेण येन कायस्था दास्याः पुत्राः प्रवर्तिताः ॥१८०॥ 180
 तथा कायस्थभोज्या भूर्जाता तत्प्रत्यवेक्षया । यथा संजायतेवर्गं हरणादिव भूभुजाम् ॥१८१॥
 तस्मिन्धोरे प्रजादुःखे कृपार्द्रः पृथिवीपतिम् । पुत्रो गोपालवर्माख्यः कदानिदिदमब्रवीत् ॥१८२॥
 प्रदातुस्तात भवतः पूर्वं न्यासीकृतः स्थितः । वरो यः सत्यसंधस्य सोधुना प्रार्थ्यते मया ॥१८३॥
 कायस्थप्रेरणादेतैर्देवेनाद्य प्रवर्तितैः । आयासैः श्वासशेषैव प्राणवृत्तिः शरीरिणाम् ॥१८४॥
 न च नामास्ति तातस्य काचिल्लोऽहोचिता । मनागपि हितप्राप्तिरेतया जनपीडया ॥१८५॥ 185
 अवृष्टविषयां वार्ता गहनां विवृणोति क्तः । दृष्टेऽप्यनिष्टादन्यन्न कर्मणानेन दृश्यते ॥१८६॥
 एकतो व्याधिर्बुभिक्षप्रमुखा विपदोखिलाः । प्रजानामेकतस्त्वेका लुब्धता बहुधापतेः ॥१८७॥
 भूभुजोभ्यस्तलोभस्य श्रीः कैश्चिन्नाभिनन्द्यते । अकालकुसुमस्यैव फलसंभावनोज्झिता ॥१८८॥
 दानं च स्तनृता सूक्तिर्विश्वसंवननं प्रभोः । लोभः पूर्वं तयोरेव विनाशाय महोद्यमः ॥१८९॥
 प्रतापमायति शोभां हेमन्ताहस्य वारिदः । स्मृतिशेषां करोत्येव लोभश्च पृथिवीभुजाम् ॥१९०॥ 190
 दायादा अथभीरुतापरिहृताहर्धेर्भवन्त्युन्नता भृत्याः प्रत्युपकारकातरमतेः कुर्युर्न केपि प्रियम् ।
 राशीभूतधनस्य जीवितहतौ शश्वद्यतेरञ्जिजा भूभर्तुः क्रियते द्विवेव रभसालोभेन किं नाप्रियम् ॥१९१॥
 राजसंवाहनामायं नवायासो जनास्तुहत् । तदेव लोभप्रभवः प्रजानाथ निवार्यताम् ॥१९२॥
 भ्रुत्वेति राजपुत्रस्य सौजन्येनोज्ज्वलं वचः । स्मितधौताधरो राजा शनैर्वचनमब्रवीत् ॥१९३॥
 तत्राकृत्यविसेवादि वचः सौजन्यपेशलम् । स्मारयत्यद्य मामेतच्चित्तवृत्तिं पुरातनीम् ॥१९४॥
 कुमारभावे पूर्वं मे तत्रैवार्शान्वरात्मनः । प्रजावत्सलता वत्स पर्याप्ता पर्यवर्धत ॥१९५॥ 195
 सोहं धर्मे महद्दुर्म शीते दत्त्वाच्छर्मभुक् । पदातिरपपादत्रः पित्रा संचारितोभवम् ॥१९६॥
 मृगव्यादौ हयैः सार्धमटन्तं कण्टकक्षतम् । अन्तर्बाष्पं मां विलोक्य तमसूयिपुरमगाः ॥१९७॥
 स तानुवाच सामान्यो भूत्वाहं राज्यमाप्रवान् । काले काले सेवकानां जाने सेवापरिश्रमम् ॥१९८॥
 ईदृग्दुःखमयं भुक्त्वा ज्ञास्यत्यन्यथमथा ध्रुवम् । प्राप्तिश्रयो भवेन्मूढो गर्भेश्वरतयान्यथा ॥१९९॥
 उपायैरीदृशैर्योहं कृतः पित्रा सुशिक्षितः । तेनापि प्राप्तराज्येन मयैव पीडिताः प्रजाः ॥२००॥ 200
 गर्भवासव्यथां जातः शरीरी विस्मरेद्यथा । प्राप्तराज्यस्तथा राजा नियतं पूर्वचिन्तनम् ॥२०१॥
 त्वयैव तस्मादेकोद्य वरो मत्तं प्रदीयताम् । प्राप्तराज्यः प्रजापीडां मा कार्षीस्त्वमतोधिकाम् ॥२०२॥
 सासूयमिति तेनोक्तः कृताभ्योन्यस्मितैर्विष्टैः । राजाप्रैर्विशितश्चासीत्कुमारो ह्रीनताननः ॥२०३॥
 त्यागभीरुतया तस्मिन्गुणिसङ्गपुराङ्गुले । आसेवन्तावरा वृत्तिः कथयो भल्लटादयः ॥२०४॥
 निर्वेतनाः सुकवयो भारिको लवटस्त्वभूत् । प्रसादात्तस्य दीक्षारसहस्रद्रव्यवेतनः ॥२०५॥ 205

१७८. ¹) Thus A; *varia lectio* in R G पापीयस्त्वा. — ²) Thus corr. by A₂ from A₁ वियोमि? १८१. ¹) A₂ gloss अपवधः. १९६. ¹) Thus A₂; A₁ °दस्वोश्म°. १९७. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ °टन्तः. २००. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ °क्षिताः. २०१. ¹) A₂ °चिन्तितम्.

- कल्यपालकुले जन्म तत्तेनैव प्रमाणितम् । क्षीयोचितापभ्रंशोक्तेर्द्विषी वाग्यस्य नाभवत् ॥२०६॥
 वेष्टितश्मभ्रुवृणीषो प्राणस्याधे प्रदेशिनी । ध्यानैकापा दृगित्यासीत्सुखराजस्य मन्त्रिणः ॥२०७॥
 योयमार्योचितो वेषो दुर्नयासेविनः प्रभोः । छन्दानुवृत्त्या स प्राप नटस्येव विडम्बनाम् ॥२०८॥ युग्मम्॥
 सोनुगैः सह निर्दोहं जघान ब्रह्मशङ्कया । भूरं दार्याभिसारेण शर्वर्या नरवाहनम् ॥२०९॥
 210 प्रजाभिशापे पतिते नृपस्योन्मार्गवर्तिनः । त्रिशङ्किशः सुतास्तस्य व्यपद्यन्तामयं विना ॥२१०॥
 वंशः श्रीर्जावितं दारा नामापि पृथिवीभुजाम् । क्षणादेव क्षयं याति प्रजाविप्रियकारिणाम् ॥२११॥
 इत्युक्तं वक्ष्यते चाधे व्यक्तमेतत्तु चिन्त्यताम् । प्रनष्टं तस्य नामापि यथा क्रूरेण कर्मणा ॥२१२॥
 नाम्ना पत्तनमित्येव प्रकृतं स्वपुरं कृतम् । कस्यान्यस्याभिधाध्वंसि यथा शंकरवर्मणः ॥२१३॥
 स्वस्त्रीयः सुखराजस्य तेन द्वाराधिपः कृतः । वीरानकाभिधे स्थाने प्रमादादासद्वन्द्वम् ॥२१४॥
 215 तत्कोपात्स स्वयं राजा दत्तयात्रो मदोर्जितः । वीरानकं समुन्मूल्य प्रविवेशोत्तरापथम् ॥२१५॥
 सिन्धुकूलाभ्यान्देशाञ्जित्वा भूरीन्भयातुरैः । कृतानतिर्महीपालैः प्रत्यावृत्तोभवत्ततः ॥२१६॥
 उरशां विशतस्तस्य वास्तव्यैरौरशैः समम् । निकेतहेतोः सैन्यानामकस्मादुदभूत्कलिः ॥२१७॥
 गिरिशृङ्गाधिरूढेन श्वपकेन निपातितः । वेगवाही शरस्तस्य प्रमादादविशङ्कलम् ॥२१८॥
 मुमूर्षुराप्तान्कटकं संरक्ष्य नयतेति सः । उक्त्वा कर्णरिथारूढः स्यानात्तस्माद्विनिर्ययौ ॥२१९॥
 220 हीनदर्शनसामर्थ्यः परिज्ञाय शनैर्गिरा । क्रन्दन्त्या वपुरालिङ्ग्य स्थितायाः क्षामभाषितः ॥२२०॥
 पुत्रं गोपालवर्माम् न्यासीकृत्य च रक्षितुम् । शिशुदेव्यं महादेव्याः सुगन्धाया अवान्धवम् ॥२२१॥
 फाल्गुणे कृष्णसप्तम्यां वसरे सप्तसप्ततौ । उत्खायमानविशिखो मार्ग एव व्यपद्यत ॥२२२॥ तिलकम्॥
 सुखराजादयः सैन्यं रूक्षन्तः परभूमिषु । वृत्तान्तैर्गोपयन्तस्तं यान्त एवाभवन्पथि ॥२२३॥
 तं यन्त्रसूत्रैस्ते मूर्ध्नि नम्रतोन्नततावहैः । प्रतिप्रणामं प्राप्तानां सामन्तानामकारयन् ॥२२४॥
 225 पङ्क्तिर्द्वैर्निजे स्थाने प्राप्ते बोल्यासकाभिधे । चक्रिरे गतसंवासास्ततस्तस्यान्तसत्क्रियाम् ॥२२५॥
 तिलः सुरेन्द्रवत्याया राज्यो राजानमन्वयुः । वेलावित्तः कृतश्च जयसिंहालयः कृती ॥२२६॥
 द्वौ लाडो वज्रसारश्च तं भृत्यावनुगमतुः । इति पङ्क्तिश्चितारूढैः सहसाक्रियतामिसात् ॥२२७॥
 ततो जुगोप गोपालवर्मा धार्मिकतोऽज्ज्वलः । सुगन्धया पाल्यमानः सत्यसंधो वसुधराम् ॥२२८॥
 मध्ये लालितकादीनां दुर्वृत्तानां वसन्नपि । अनतिक्रान्तबाल्येपि दुःसंस्कारात्त सौमहीत् ॥२२९॥
 230 भूपालजननी भोगैर्विधयेधिकमुन्मदा । सा प्रभाकरदेवाख्यमचीकमत मन्त्रिणम् ॥२३०॥
 तया निर्भरसंभोगप्रीतया स व्यधीयत । सौभाग्यपदभृङ्गारमौलिक्रत्रयाङ्कितः ॥२३१॥
 कोशाध्यक्षेण रागिण्यास्तस्या लुण्ठितसंपदा । उदभाण्डपुरे तेन शाहिराज्यं व्यजीयत ॥२३२॥

२०७. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ °रागस्य. २१०. ^१) न supplied by A₃.—^२) A₁ writes below this word ५०.
 २१३. ^१) A₂ gloss पङ्क्तिः. २१४. ^१) A₂ gloss द्वारविद्यायां वीरानकं.—^२) A₁ gloss सुखराजस्वस्त्रीयः. २१७. ^१) A₂ gloss
 उड्ड. २१९. ^१) Thus A₁; A₁ °क्रुदान्था. २२०. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ °लिङ्गया. २२३. ^१) A₃ gloss
 मन्त्रिणः.—^२) Thus A₁; A₃ वृत्तान्तं गोप. २२९. ^१) Thus A R G; A₂ gloss वराहवल्लभनीति द्वारवस्था. २२६. ^१) Emended:
 A R बालावित्तः; G बालाविभुः. Cf. वेलावित्त vi. 73, 106, 324. २२९. ^१) A₃ gloss लालितकाः पशतयः. २३२. ^१) Thus
 corr. from A₁ उदभाण्ड° by A₂ which adds the gloss हेमङ्गः; R G read as A₂. Cf. उदभाण्डपुरे v. 153.—^२) Thus A₁; A₃
 व्यधीयत; G R follow A₃.

भाज्ञातिक्रमिणः शाहेः कृत्वा कमलुकाभिधाम् । तोरमाणाय स प्रादाद्राज्यं लाह्रियस्त्रवे ॥२३३॥
 प्रत्यावृत्तो नगरं विवेश विजयोजितः । शौर्यभृङ्गारवसही साभिमानः स्वविमहे ॥२३४॥
 स राजजननीजारः साहंकारो जयार्जनात् । मानक्षतिमधिक्षेपिर्वीराणां व्यधितान्वहम् ॥२३५॥ 235
 क्षुद्रेण कामिना वेद्यावेदमनीव नृपास्पदे । तेनावृते संप्रवेशो नाभूदन्यस्य कस्यचित् ॥२३६॥
 शनैर्विज्ञातवार्तस्य धनमानापहारकृत् । सोभूदक्षिगतोत्यर्थं राज्ञो गोपालवर्मणः ॥२३७॥
 विद्यते यत्र गञ्जेस्मिस्तस्वर्धे शान्तिविमहे । गतमित्यब्रवीद्भूपं स कोशगणनोद्यतम् ॥२३८॥
 अथ गञ्जाधिपो राजभीतः खार्खोदवेदिनम् । रामदेवाह्वयं बन्धुमभिचारमकारयत् ॥२३९॥
 तथाभिचारक्रियया भुक्तभूर्धत्सरङ्गयम् । गोपालवर्मनृपतिर्जातदाहो व्यपद्यत ॥२४०॥ 240
 व्यक्तीभूतकुकर्मा स राजदण्डभयाकुः । रामदेवोवधीत्पापः स्वयमेव स्वविमहम् ॥२४१॥
 रथ्यागृहीतो गोपालवर्मभ्राताय संकटः । बभूव प्राप्तराज्यः स दशभिर्दिवसैर्व्यस्रः ॥२४२॥
 अथ वंशक्षये वृत्ते राज्ञः शंकरवर्मणः । प्रजाप्रार्थनया राज्यं सुगन्धां विदधे स्वयम् ॥२४३॥
 गोपालपुरंगोपालमठगोपालकेशवान् । सां पुरं च स्वनामाङ्कं विदधे धर्मवृद्धये ॥२४४॥
 गोपालवर्मणो जाया नन्दानिन्द्यान्धयोद्धवा । शिशुरप्यभर्वन्नन्दामठकेशवधारिणी ॥२४५॥ 245
 अन्तर्वत्न्याः क्षणे तस्मिन्पत्न्या गोपालवर्मणः । जयलक्ष्यां बबन्धास्थां श्वभूः संतानकाङ्क्षिणी ॥२४६॥
 तस्यां विपन्नापत्यायां प्रसवान्तेतिदुःखिता । साभूदन्वयिने राज्यं कस्मैचिहातुमुद्यता ॥२४७॥
 तस्मिन्काले महीपालनिग्रहानुपहक्षमम् । तत्र तन्त्रिपदातीनां कृतसंहत्यैभूत्कुलम् ॥२४८॥
 ततः समाभितैकाङ्गा स्वयं संवत्सरङ्गयम् । सुगन्धां विदधे राज्यं सां मित्रत्वेन तन्त्रिणाम् ॥२४९॥
 योग्याय दातुं साम्राज्यं कस्मैचित्सा किलैकदा । मन्त्राय मन्त्रिसामन्तास्तन्त्र्यैकाङ्गानदीकयत् ॥२५०॥ 250
 अवन्तिवर्मवंशान्ते नमरं भूरवर्मणः । गङ्गायाः स्वकुटुम्बिन्याः संजातं सुखवर्मणा ॥२५१॥
 अनुव्रतो मे संबन्धिजेहादेवं भवेदिति । राज्ये निर्जितवर्माख्यं कर्तुं तस्या मनोभवत् ॥२५२॥ युग्मम् ॥
 तथा तदुक्तं विषयव्यसन्त्वेन जागरात् । रात्रौ दिवाशयतया योप्यनुत्थानदुषितः ॥२५३॥
 नाम पङ्कुरिति प्राप राज्ये का तस्य योग्यता । हत्युदीर्याभयन्प्रन्तो यावत्केचन मन्त्रिणः ॥२५४॥
 संहनैर्भेदनिर्यातैस्तावन्निर्जितवर्मजः । दशवर्षः कृतो राजा पार्थस्तन्त्रिपदातिभिः ॥२५५॥ तिलकम् ॥ 255
 ते गञ्जाधिपवाक्यानां सुगन्धोत्पाटनात्कृतम् । प्रायश्चित्तममन्यन्त मानक्षतिविधायिनाम् ॥२५६॥
 सा राजधान्याः साम्राज्यपरिभ्रष्टा विनिर्ययौ । कृताधिकारा हारस्य पतितैर्बाष्पबिन्दुभिः ॥२५७॥
 शरणं प्रत्यभाङ्गत्यो यो यस्तस्याः क्रमागतः । तं तमैक्षिष्ट निर्यान्ती विपक्षैः सह संगतम् ॥२५८॥
 वर्षे एकास्रनवते संभूयैकाङ्गसैनिकाः । गत्वा सुगन्धामानिन्युः पुनर्दुष्कपुरंस्थिताम् ॥२५९॥

२३३. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ °धम.—^{२)} Thus A₂; A₁ तोमराणाय. २३५. ^{१)} Thus A₂; A₁ °जननीसङ्गास्ता-
 भिमानी.—^{२)} Thus corr. by A₃ from A₁ बनः°. २३७. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ °मालाप°. २३९. ^{१)} A₃ gloss प्रभाकरः.
 २४३. ^{१)} A₂ gloss गोपालवर्मसङ्कटयोर्माता सुगन्धा.—^{२)} Thus corr. by A₂ from A₁ पुरम्. २४४. ^{१)} A₂ gloss गुरीपुरम्.
 २४५. ^{१)} A₂ gloss मन्त्रीमठ. २४८. ^{१)} Thus corr. by A₃ from A₁ विपत्ता.—^{२)} Thus A₂; A₁ तत्र. २४९. ^{१)} Thus emended;
 A G R समिध°.—^{२)} A₃ e. l. मन्त्रिणाम्; struck out. २५०. ^{१)} Thus A₃; A₁ °मत्तासन्धे°. २५४. ^{१)} A₃ gloss निर्जितवर्मा.
 २५६. ^{१)} A₂ gloss कोहरक्षा. २५७. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ राज्य°.—^{२)} Thus A₃; A₁ हता°. २५९. ^{१)} Thus
 A₁; A₃ एकोन°.—^{२)} A₂ gloss वराहमूले.

- 260 तामापतन्तीमाकर्ण्य पार्थानुग्रहका मदात् । चैत्रान्ते तन्निगणः सर्वे निर्ययुः समरोन्मुखाः ॥२६०॥
 ते जित्वा नवते वर्षे वैशाखे भिन्नसंहतीन् । एकाङ्गान्व्यूढसंघातान्वबन्धुस्तां पलायिताम् ॥२६१॥
 निष्पालकविहारान्तस्तैर्बद्धा सा व्यपशत । अनित्यपतनोच्छाया विचित्रा भाग्यवृत्तयः ॥२६२॥
 अस्मिन्धनजनक्षेप्यनिमित्तं मण्डलोत्तमे । सर्वतोदिक्कमुत्तस्थावयानर्थपरंपरा ॥२६३॥
 जनकः पालको भूत्वा पङ्गुर्बालस्य भूपतेः । सामात्योपीडयल्लोकमुत्कोचपहतत्परः ॥२६४॥
- 265 भूभुजो ग्रामकायस्या इवान्योन्यविपाटनम् । दत्ताधिकाधिकोत्कोचा विदधुस्तन्नित्रसेवया ॥२६५॥
 यद्राजैः कन्यकुञ्जाद्या विलम्बास्तत्र मण्डले । तन्निगां हुण्डिकादानाङ्गभुजां जीविकाभवत् ॥२६६॥
 विष्णुः पुराणाधिष्ठाने मेरुवर्धनमन्त्रिणां । श्रीमेरुवर्धनस्वामिनामा येन व्यधीयत ॥२६७॥
 तदात्मजाः क्षणे तस्मिन्गहनश्रेहचक्रिकाः । चकुर्निगूढराज्येच्छाः प्रजायासैर्धनार्जनम् ॥२६८॥ युग्मम् ॥
 सार्धं सुगन्धादित्येन गूढं शंकरवर्धनः । तेषां ज्येष्ठो बद्धसख्यो मुमोष नृपमन्दिरम् ॥२६९॥
- 270 क्षीणप्रजे क्षणे तस्मिन्क्षारपात इव क्षते । उदीपः प्राविताशेषशरच्छालिरजृम्भत ॥२७०॥
 खार्या सहस्रक्रेयायां दुर्लभे भोजनेभवत् । वर्षे भिनवते घोरं दुर्मिक्षेण जनक्षयः ॥२७१॥
 शत्रैश्चिरप्रविष्टां सुसंसेकोच्छूनविप्रहैः । वितस्ता सर्वतश्छन्ना दुर्लक्ष्यसलिलाभवत् ॥२७२॥
 विश्रतोस्थिमये जाते नैविद्यात्क्षितिमण्डले । सर्वभूतभयादायि रमशानैक्यमज्जयत ॥२७३॥
 महार्हधान्यसंभारविक्रयप्राप्तसंपदः । मन्त्रिणः क्षमापतेः प्रापुस्तन्निगणधनाद्यताम् ॥२७४॥
- 275 आधेयः क्षमाभुजः सोभृन्मन्त्री यस्तादृशीः प्रजाः । विक्रीय बाहयन्नासीत्तन्निगां हुण्डिकाधनम् ॥२७५॥
 अट्ट्यां वृष्टिसंपाते नातर्वैरुपद्रुतम् । बहिः सर्वे जनं पश्यन्कश्चित्प्राप्नोषामन्दिरः ॥२७६॥
 यथा तथा जनं दुःस्थं वीक्ष्य कापुरुषश्चिरम् । राजधानीस्थितः पङ्गुः स्वसुखं बहमन्यते ॥२७७॥ युग्मम् ॥
 तुञ्जीनचन्द्रापीडादिप्रजापालप्रियाः प्रजाः । एवं तस्मिन्क्षणे नीताः संक्षयं राजराक्षसैः ॥२७८॥
 प्रापुश्चिरमवस्थानं पार्थिवान् न तदा कश्चित् । धारासंपातसंभृता बहुदा इव दुर्दिने ॥२७९॥
- 280 पार्थः पितरमुत्पाद्य कदाचित्प्राभवत्स्वयम् । कदाचित्स तमुत्पाद्य तन्निचक्रिकयाप्यभूत् ॥२८०॥
 अग्नीगयत्पङ्गुवधूवडवामण्डलं युवा । सुगन्धादित्यं वीजाश्रो व्यवायं विधितेवया ॥२८१॥
 राज्यां वप्पटदेव्याः स निर्देयैः सुरतोत्सवैः । खण्डयामास कण्डूतिं साप्यस्यार्थेषणां धनैः ॥२८२॥
 भगिनीभगसौभाग्यबद्धराज्याः स्वयं ददुः । यां पङ्गवे मनोज्ञाङ्गी मेरुवर्धनसूतवः ॥२८३॥
 सुगन्धादित्यमौत्सुक्रयात्सापि देवी मृगावती । स्वयं संवुभुजेभ्यर्थ्य कान्ता कामितकामिनी ॥२८४॥
- 285 पर्यायेणाभवद्भृत्यः स तयोर्भोगंवृद्धये । हरिद्रयोषितोरेकं भुक्तिपात्रमिवान्वहम् ॥२८५॥

२६४. ¹⁾ A₂ gloss निमित्तवर्मा. २६६. ¹⁾ Thus A₁; altered by later hand to यद्राजैः. २६७. ¹⁾ A₂ gloss पांशुवृद्धन इति प्रसिद्धे पामे.—²⁾ A₄ gloss पङ्गुश्चक्रिकया. २६८. ¹⁾ A₂ gloss निमित्तवर्माजाः तदात्मजाः चक्रवर्ती भूतवर्मा । शम्भुवर्धनः शंकरवर्धनः मेरुवर्धनपुत्राः २६९. ¹⁾ A₂ gloss मन्त्रिणा.—²⁾ A₄ सुगन्धादित्येन सह. २७०. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ उद्दीपः; A₄ gloss द्योयो (Kāśmīrī). २७१. ¹⁾ A₄ gives the full date Saptarshi १९११. २७२. ¹⁾ Thus A₁; altered by later hand to दुर्लभं. २७३. ¹⁾ जाते supplied by A₂ in space left by A₁. २७४. ¹⁾ A₂ महार्थ. २७५. ¹⁾ Thus A₁; A₂ आधेयः. २७६. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ इष्टि. २८१. ¹⁾ A₂ gloss मन्त्री.—²⁾ A₂ gloss व्यवायः मेयुनम्. २८२. ¹⁾ A₄ gloss चक्रवर्मा. २८५. ¹⁾ A₄ gloss तयोर्भोगंवृद्धये मृगावतीः पङ्गुपत्न्योः.

पुत्रयो राज्यलाभाय स्पर्धयाभ्यां स्वमन्त्रिणे । दत्ता निधुवनभद्रा धनदानैः सदक्षिण ॥२८६॥
 अथ पार्थ समुत्पाद्य तत्पिता पङ्कुराश्रितः । तन्त्रिभिः सप्तनवते वर्षे वैषेभिषेचितः ॥२८७॥
 माघेष्टानवते वर्षे सोभिषिष्य शिशुं सुतम् । चक्रवर्माभिर्ध राज्ये क्षीणपुण्यो व्यपद्य ॥२८८॥
 पैतृकं वाञ्छतो राज्यं पार्थस्यानुवरा व्यधुः । एकाङ्गैः सह संपामं तत्र तन्त्रिपदातयः ॥२८९॥
 मातुर्वप्यटदेव्याः स कंवित्कालं शिशुर्नृपः । मातामयाः क्षिप्रिकायाः पाल्यस्त्रासीत्समा दश ॥२९०॥ 280
 बाल्यादव्यक्तदौःशील्ये तस्मिंस्तत्पालनं तयोः । निर्दोषमासीदण्डस्थफणिलालनसंनिभम् ॥२९१॥
 जातः पङ्गोर्मृगावत्यां नवमेव्येय तन्त्रिभिः । चक्रवर्माणमुत्पाद्य भूरवर्मा नृपः कृतः ॥२९२॥
 निःक्षेहा मातुलामात्याः प्रययुः स्वार्थतत्पराः । अदत्त्वा तन्त्रिणां देयं तस्योत्पादनहेतुताम् ॥२९३॥
 अतुर्वृत्तोपि स क्षमाभृतिना भूरिधनं ददाम् । गुणवानिव वेद्यानां तन्त्रिणां नाभवत्प्रियः ॥२९४॥
 वर्षे गते तमुत्पाद्य दृष्टोत्पत्तितया नृपम् । बह्वर्थदं पुनः पार्थ व्यधुतन्त्रिपदातयः ॥२९५॥ 295
 अभूत्साम्भवती वेद्या साम्बेश्वरविधायिनी । पार्थप्रिया तन्त्रिचक्रसंग्रहे ज्ञातचक्रिका ॥२९६॥
 कालापेक्षी चक्रवर्मा ततोप्यैच्छद्भनं बहु । एकादशाब्दस्यापादे कृतो भूयोपि तन्त्रिभिः ॥२९७॥
 पार्थादीनैः समुत्पाद्य भुक्तं चक्रिकया पुरा । तैस्तैः स्थानैश्च ये तेभ्यो जीवनाद्युपलेभिरे ॥२९८॥
 पिता भ्राता च यैरस्य राज्यदुत्पादितोभवत् । संबन्धिभ्योपि यैर्द्विगुणं कन्यां दत्त्वेतरेतरम् ॥२९९॥
 अकरोदृष्टदोषाणां तेषामेव स नष्टधीः । मेरुवर्धनपुत्राणामधिकारसमर्पणम् ॥३००॥ तिलकम् ॥ 300
 कृतोक्षपटलाधीशस्तेन शंकरवर्धनः । गृहकृत्येष्वसत्कृत्यो दाम्भिकः शंभुवर्धनः ॥३०१॥
 पौत्रे तस्यैव वर्षस्य धनाभावात्स तन्त्रिणाम् । अदत्तदृष्टिकादेयः पलायित भयाकुलः ॥३०२॥
 स्थिते मङ्गवराज्यान्तस्तस्मिञ्शंकरवर्धनः । राज्यार्थं तन्त्रिणां दूतं प्राहिणोच्छंभुवर्धनम् ॥३०३॥
 आवर्जितैः स निखिलैरधिकोत्कोचचर्चया । वञ्चयित्वापनं राज्ये तैः स्वमेवाभ्यपेक्षयत् ॥३०४॥
 तीर्थस्थितः स्वकुलजांस्तमिरत्ति भुङ्क्ते मौनी बकस्तिमिमुपेत्य वनान्तवासी ।
 व्याधो निहन्ति तु बकं प्रभवन्ति ते ते पात्राण्युपर्युपरि वञ्चनचञ्चुतायाः ॥३०५॥ 305
 भ्रष्टश्रीश्चक्रवर्माथ निशि श्रीढक्कासिनः । एकदा डामराप्यस्य संग्रामस्याविशदृहम् ॥३०६॥
 ज्ञात्वा कान्तिविशेषेण राजानं स कृताञ्जलिः । प्रणम्य ग्राहयामास संभ्रमाभिजमासनम् ॥३०७॥
 राज्यभ्रंशादिवृत्तान्तमुक्त्वा साहायकार्थिनम् । तं विपत्तेशलं प्रहो विचिन्त्योवाच डामरः ॥३०८॥
 तन्त्रिणां वा तृणानां वा राजन्का गणना रणे । त्वत्सेवुनार्थं सामर्थ्यं कस्मिन्न मम कर्मणि ॥३०९॥
 प्राप्तोत्साहः पुनर्नूनमस्मानेव हनिष्यसि । विस्मरन्त्युपकारं हि कृतकार्या महीभुजः ॥३१०॥ 310
 ऊर्ध्वारोहे य आलम्बहेतुर्भृच्छिनत्ति तम् । कुडारिकस्तस्करन्धमिवाधोगमनोन्मुखः ॥३११॥
 धीरैर्यादिप्रकर्षेण येनोपक्रियते नृपः । प्राप्तोदयः स तेनैव शङ्कुं वेत्युपकारिणम् ॥३१२॥

286. 1) A₂ reads धनधाम्बैः. 290. 1) Thus corr. by later hand from A₁ क्षात्रि. 292. 1) A₂ gloss मेरुवर्धनपुत्रां —
 2) Thus A₂; A₁ मन्त्रिभिः. 294. 1) A₂ gloss साम्बोरणयामे. 296. 1) A₂ gloss अथ सर्वत्र यच्छब्देन मेरुवर्धनपुत्रपरामर्शः —
 2) A₂ पार्थादिभ्यः. 298. 1) A₂ gloss पङ्कुराः. — 3) A₂ gloss पार्थः भूरवर्मा वा. — 4) A₂ gloss चक्रवर्मेण. — 5) A₂ gloss मृगावर्ती. —
 6) A₂ gloss पङ्कुरे. 306. 1) Emended; A₂ सुष्ठु. 310. 1) Thus corr. by A₂ from A₁ °स्मानेव.
 [C. V. 290] 83 [C. V. 316]

- अस्मिन्स्थिते विपदभूदिति संचिन्त्य वर्ज्यते । मूढैः परिवहैरापत्तेवको मङ्गलेच्छुभिः ॥३१३॥
 संपद्यापत्सहायस्य विस्मृतोपक्रिया नृपाः । मध्ये प्रमादस्वलितमुत्पन्नं यदि कुर्वते ॥३१४॥
 315 आमयात्रिमुत्पत्तक्षुदादौ वृष्टवृत्तान् । लब्धोदया ह्रीभयेन क्षमापा प्रत्यनुयायिन्तः ॥३१५॥
 राज्ञः सतोपि नाश्वासो यस्येभस्येव कर्णयोः । अविभुद्धप्रकृतयो ध्वनन्ति मधुपा इव ॥३१६॥
 दिवसे संनिधानेन पिथुनप्रेरणा प्रभोः । ईर्ष्यालुना स्वैरिणीव रक्षितुं यदि पार्यते ॥३१७॥
 राज्ञजन्त्युपाध्यायो देवी यच्छिक्षयेद्रहः । तत्र प्रजागरः कर्तुमसर्वज्ञैर्न शक्यते ॥३१८॥
 कथंचिदह्नि हृदये कुशलैर्विनिवेशिता । शिक्षा गौरवरेणेष राज्ञा विस्मार्यते निशि ॥३१९॥
 320 न के लोभं समुत्पाद्य जिहया क्षिप्रदीर्घया । पिपीलका इव प्रस्ताः क्षमापालैः शन्यकैरिव ॥३२०॥
 जानाति हन्तुं हन्तव्यमासन्नं न तु दूरगम् । एको बकः परः सत्यं द्रोहवृत्तिर्महीपतिः ॥३२१॥
 न नाम कण्टकाकीर्णः कौटिल्यं लक्ष्यतां नयेत् । कालपेक्षी क्षितिपतिः शरीरमिव जाह्नकः ॥३२२॥
 नमन्नपि हरिर्हन्यादाश्लिष्यन्नपि पन्नगः । विहसन्नपि वेतालः स्तुवन्नपि महीपतिः ॥३२३॥
 अद्रोहवृत्त्या तस्मात्त्वं ब्रह्मस्यस्मान्सदा यदि । ससैन्यस्ते तद्देशोऽहं प्रातरेव पुरःसरः ॥३२४॥
 325 तदाकर्ण्याव्रवीद्राजा लज्जास्मितसिताधरः । स्वात्मेव यूयं संरक्ष्या मम पूर्वोपकारिणः ॥३२५॥
 ततो निक्षिप्य चरणं रक्ताक्ते मेषचर्मणि । कोशं चक्रतुरन्योन्यं सखद्भौ नृपञ्चामरौ ॥३२६॥
 अथ संघटितासंख्यचण्डडामरमण्डलः । चक्रवर्माकरोद्यात्रां प्रत्यूपे नगरोन्मुखः ॥३२७॥
 तस्मिन्क्षणे पुरस्कृत्य योद्धुं शंकरवर्धनम् । विनिर्ययुः सिताष्टम्यां चैत्रे तन्निपदातयः ॥३२८॥
 कालानुवृत्तिप्रच्छन्नं तेषां संभावनोज्झितम् । स तत्त्वरे पुरस्कृतुं चक्रवर्मा स्वविक्रमम् ॥३२९॥
 330 अथ प्रवृत्ते संग्रामे घोरे पद्मपुराद्वहिः । जघान प्रेरितहयः पूर्वं शंकरवर्धनम् ॥३३०॥
 हते सेनाधिपे तत्र शतधा तन्निवाहिनी । प्रययौ पवनाघातप्रेरिता नौरिवार्णवे ॥३३१॥
 पृष्ठानुसरणोद्युक्तो नृपस्तेषामपाहरत् । गतिं तुरगवेगेन शिरःश्रेणिं तथासिना ॥३३२॥
 भ्रमतः समरे बभ्रुर्वीरपट्टाञ्चलच्छटाः । चक्रवर्ममृगेन्द्रस्य सटापटलविभ्रमम् ॥३३३॥
 किमन्यत्पञ्चाण्यासन्सहस्राणि रणाङ्गने । पतितानि क्षणादेव हतानां तत्र तन्निणाम् ॥३३४॥
 335 तन्निणो रणसंरम्भपरिभ्रान्ताः क्षमातले । गृध्रपक्षकृतच्छाये शायिताश्चक्रवर्मणा ॥३३५॥
 विभुद्धवद्वैर्गुणिभिर्निहतैः संभ्रतैः समम् । अभूषयद्वीरशय्यां शूरः शंकरवर्धनः ॥३३६॥
 उदयं संहता एव संहता एव च क्षयम् । प्रयान्तः स्पृहणीयत्वं तन्त्रिणः कस्य नागमन् ॥३३७॥
 माननीयानधृष्ट्याश्च महावन्दयान्महीपतीन् । अहीनिव खिलीकृत्य भिक्षयन्तः क्षणे क्षणे ॥३३८॥

३१६. ¹) A₃ note न विभुद्धा प्रकृतिर्येषां ते । अविभुद्धप्रकृतयोः सूचकाः यस्य राज्ञः कर्णयोर्विषयं ध्वनन्ति । तस्य सतोपि साधोरपि स्वयं नाश्वासः । इभस्येव । यथा हस्तिनः कर्णयोर्मलिनाः मधुपा ध्वनन्ति ॥—²) A₂ gloss कुटिलाः. ३१९. ¹) A₃ गोपस्य^०. ३२०. ¹) A₃ भोगं. ३२१. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ परं. ३२२. ¹) Thus A₁ and R; misread in G and Edd. जार्थकः. A₃ gloss जार्थको यूकमाजार्थकैरण्डकासु चेति विश्वः. ३२६. ¹) A₃ gloss विषयमिग्यर्थः । उभौ मैत्रीसम्बन्धार्थं रक्ताक्ते मेषचर्मणि (gloss भस्त्रायां) परस्परं पादप्रसेपं कुरुत इति शपथसंपन्नयः विषये च कोशः पुष्पादिकुटिलासिपिधानयोरिति मङ्गः. ३३१. ¹) A₃ विसीर्णा. ३३२. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ सारणो. ३३३. ¹) A₂ gloss अधारयन्.—²) A₂ gloss शिरस्त्रबन्धनार्थं वृत्तां यो वीरपदः डोपह इति प्रसिद्धः तस्य अञ्चलच्छटाः किते इति प्रसिद्धाः. ३३६. ¹) Thus A₁; altered by later hand to °हतः.

अनयन्क्रीडया म्रीडां माच्यन्तो जीविकाकृते । प्रागाहितुण्डिकाः क्रूरा इव ये गर्हवृत्तयः ॥३३९॥
 ते तन्त्रिणः क्षणादग्धा गूढवैरविषाभिना । विमाननाविविधेन चक्रवर्ममहाहिना ॥३४०॥ तिलकम् ॥ ३४०
 अथ द्वितीये दिवसे भगवानामपि तन्त्रिणाम् । वीरः संघटनां यावदकरोच्छंभुवर्धनः ॥३४१॥
 तावन्मिलितसामन्तसचिवैकाङ्गलालितः । सैन्यैर्नापथायातैर्नृद्विष्यामदिकपथः ॥३४२॥
 बल्गन्मध्येश्ववाराणां नृत्यतेषाम्यवाजिना । बल्गाङ्गेनोद्वहंस्त्र्यम्बं शिरस्त्रं वामपाणिना ॥३४३॥
 सस्वेदेतरहस्तामवेष्टनोलासनस्पृशः । खड्गस्य विम्बितार्कस्य भाभिर्योतितकुण्डलः ॥३४४॥
 कवचोत्सेधसंरम्भकण्ठयासेन ताम्यता । बद्धभुङ्कुटिबन्धेन वदनेन भयावहः ॥३४५॥ ३४५
 तर्जयन्कृतहुंकाराङ्गुष्ठकाङ्गुष्ठितापणान् । शिरोक्षिसंज्ञया वस्तवास्तव्यकृतसान्त्वनः ॥३४६॥
 भेरीरवैः भुक्तिं भिन्दन्पौराशीर्षोपरोधिभिः । संप्रामजयशोभाङ्गश्चक्रवर्माविशत्पुरम् ॥३४७॥ कुलकम् ॥
 तस्मिन्निहासनं प्राज्यमाक्रामति जयोर्जिते । बद्धा कुतश्चिदानिभ्ये भूभटः शंभुवर्धनम् ॥३४८॥
 राज्ञः पुरस्तात्तं शस्त्रपातभीमीलितेक्षणम् । भक्तिं प्रदर्शयन्पापधण्डाल इव सोवधीत् ॥३४९॥
 उज्जतां धर्ममर्यादां भूत्वानां जनकोपमान् । हन्तुं नरेन्द्रान्द्रोहेण प्रारंभः शंभुवर्धनः ॥३५०॥ ३५०
 प्राप्य निष्कण्टकं राज्यं चक्रवर्मनृपः क्रमात् । अजायत धृतोत्सेको नृशंसविषमक्रियः ॥३५१॥
 स्वविक्रमकथास्तोत्ररोमन्थप्रियताहतः । सोभवद्विटवन्त्यादिनाटुकारविधेयधीः ॥३५२॥
 आत्मानं दैवतमिव स्तुतिमोहितचेतसः । जानतः प्राभवस्तस्य विवेकविगुणाः क्रियाः ॥३५३॥
 तस्मिन्प्रसङ्गे रंगाख्यः प्रख्यातो डोम्बगायनः । वैदेशिकोभवद्राजा वितीर्णावसरो बहिः ॥३५४॥
 प्राप्नान्सचिवसामन्तान्विन्यस्यन्तो यथाक्रमम् । प्रतीहारा नृपस्याग्रमनयन्त विविक्तताम् ॥३५५॥ ३५५
 विबभौ धवलोष्णीषा सभा दीपप्रभोज्ज्वला । शेषशय्येव मणिभिः कृतालोका फणोद्भवैः ॥३५६॥
 कृतावरोधधम्मिल्लमालान्दोलनकेलिभिः । प्रदोषपवनैश्चक्रे शिशिरैर्घ्राणतर्पणम् ॥३५७॥
 जातगीतद्विदृक्षाणां गवाक्षावलयो बभुः । आसत्रामोदिभिर्वक्त्रैरवरोधमृगीदृशाम् ॥३५८॥
 हारकङ्कणकेयूरपारिहार्यादिशोभिना । स्ववृन्देनानुयातोय प्राविशडोम्बगायनः ॥३५९॥ •
 हंसी नागलता चास्य छुते ललितलोचने । चक्रतुः कौतुकोद्गीवां सभामं चित्रार्पितामिव ॥३६०॥ ३६०
 तयोर्विलासवलितैश्चलितापाङ्गविभ्रमैः । द्वितीयपुष्पप्रकरो व्यकीर्यत सभान्तरे ॥३६१॥
 गायनैर्जय जीवेति कृतकोलाहलैरभून् । सदः सशब्दं कुर्वद्भिस्तत्तन्पुण्यमहम् ॥३६२॥
 भुक्तोत्तरोचितोदञ्चत्पञ्चमस्थानचारिणः । वंशै रागविशेषस्य दत्ते स्थानैस्ततः शनैः ॥३६३॥
 अविक्रियशिरःकम्पभूनेत्रभ्रमशोभितः । अभिन्न इव गायन्योर्गतिध्वनिरजृम्भत ॥३६४॥
 अथ ताम्बूलरोमन्थत्यागनिधिलमूर्तिना । जातं राजकुरङ्गेण प्रमोदास्पन्दवृष्टिना ॥३६५॥ ३६५
 गायन्यौ भावमालक्ष्य तस्य स्निग्धमगायताम् । अधिकोद्वेचिताभिख्यं विलासस्मितविभ्रमैः ॥३६६॥

३४४. ^{१)} Thus A₁; A₂ स वामेनर°. ३४५. ^{१)} A₂ संरुद्ध°. — ^{२)} A₂ वक्रभु°. ३४६. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ °कुडधका°. ३४८. ^{१)} Thus A₂; A₁ °क्राम्यति. ३५०. ^{१)} A₂ °वर्धनात्. ३५२. ^{१)} Thus G Edd.; A °स्तस्तनृप°. ३५३. ^{१)} A₂ तात्रे. ३५४. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ गायन्योर्गी°. ३५६. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ गावन्त्यो.—
^{२)} A₂ gloss आशयं.

- राज्ञस्तयोश्च संसृक्तचित्तयोरितरेतरम् । वृक्ष्यापारैः स्वसंवेद्यैः संलाप इव पप्रथे ॥३६७॥
 नृपं हारितचित्तं तं विज्ञायैकः प्रियो विटः । ततः प्रसङ्गे प्रोवाच प्रीतिवृद्धिकरं वचः ॥३६८॥
 देव गीतमिदं यातं संप्राप्यैते मनोरमे । कर्पूरपारीपतितं मैत्रेयमिव हारिताम् ॥३६९॥
 370 गायन्त्योर्मांजिताभेतां रागाहन्तनुत्तिकाम् । अनयोः प्रतिमाव्याज्वालुम्बतीव निशाकरः ॥३७०॥
 करन्यस्तकपोलान्तमुत्तायन्त्याविमे ध्रुवम् । कटाक्षैः कुरुतो व्योम्नि वैमानिकविमोहनम् ॥३७१॥
 जानत्या स्वाभ्यां चर्चामनयोरेकयावयोः । असूयास्मितगर्भेयं कटाक्षः पश्य पातितः ॥३७२॥
 गायन्त्येकानतमुखी कर्णव्यालोलकुण्डला । विपरीतरतोद्रेककृतारम्भेव शोभते ॥३७३॥
 सकलं तस्य तारुण्यमीदृशो निर्जने स्त्रियः । औत्सुक्याद्विरहे यस्य गायन्त्येवंविधैः स्वरैः ॥३७४॥
 375 उपपत्तिपरित्यक्तशास्त्रानुष्ठानमोहितैः । एकसार्यप्रयातेभ्यः कथमेको विवर्ज्यते ॥३७५॥
 नेत्रस्य रूपं श्रोत्रस्य ध्वनिं संस्पृशतो न चेत् । तदङ्गस्यान्यकान्ताङ्गं स्पृशतो दुष्कृतं कुतः ॥३७६॥
 अभिलाषाङ्कुरः सिक्त इव तैर्विष्टभाषितैः । राज्ञः स्वभावलोलेस्य शतशाखस्वमाययौ ॥३७७॥
 ये विस्तारितवर्णसंकररुचः संदर्श्य गोत्रान्तकृद्भावस्थितिचापलङ्घनमलं पार्श्वे ध्वनन्त्युदताः ।
 नीयन्ते विपर्यावपातपरतां लब्धोदयेस्तैः क्षणात्सिंहा शारिधरैरमी च रभसाङ्गपालसिंहा विटैः ॥३७८॥
 यस्तु क्षणादनुपपत्त्युपपत्तियुक्तं कृत्वा जडान्यदि विमोहयितुं समर्थाः ।
 न स्युर्विष्टा अथ कुतर्कपथस्थिताश्च नित्योद्देशेषु निरयेषु मृगाश्वरेयुः ॥३७९॥
 380 संतोष्य हारकयूरकुण्डलैर्दोम्वमण्डलम् । अमार्गत्यागराधेयः भुद्धान्तमगममृपः ॥३८०॥
 कान्तोस्याः क्षितिवल्लभोयमभिधेत्युर्वीपतेरेकतो ब्रूतेसार्वतचण्डताण्डवयुतं डोम्बः स्वनामान्यतः ।
 मध्ये यत्किमपि ति गीतरञ्जना काव्यं यदेतद्विदो यलक्ष्मीं क्षपयन्ति तान्निधगबुधान्कीर्त्यधिनः पार्थिवान् ॥३८१॥
 वेद्यानुरागस्य महेन्द्रचापधाम्नो हरिद्रारसरञ्जनस्य । उपाङ्गगीतस्य च हारिणोपि सौन्दर्यमस्यैर्यहतप्रकर्षम् ॥३८२॥
 दर्शनाभ्यामसंवृद्धचक्षुरागः क्षमापतिः । विना श्रपाककन्ये ते न पुनः प्राप निर्वृतिम् ॥३८३॥
 गायन्त्यौ दायनोपान्ते शनैर्विहितचुम्बनम् । नृपं रतिमुखाभिज्ञं तं हठात्ते प्रचक्रतुः ॥३८४॥
 385 समागमेन नव्येन तयोर्विद्यात्यशोभिना । चक्रे क्षपिततामर्थ्यः स लज्जोद्भवाक्षमः ॥३८५॥
 गत्यन्तसुलभोद्भेदैर्निःसृतैः स्वेदविन्दुभिः । भाग्योष्मसंक्षयजडं वपुस्तस्य व्यधीयत ॥३८६॥
 रागान्धेन कृता हंसी महादेवी महीभुजा । भेजे राजवधूमध्ये बालव्यजनवीजनम् ॥३८७॥

३६८. ¹⁾ A₂ तत्र. ३६९. ¹⁾ A₃ gloss हरति मन इति हारी तस्य भावः तत्ता तां यातमिति सम्बन्धः. ३७०. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ गायन्त्योः. —²⁾ Thus A₃; A₁ क्रमाद्. —³⁾ A₂ gloss वन्तपक्षिचतुष्टयं. ३७६. ¹⁾ A₃ gloss दुष्कृतं. —²⁾ A₂ gloss स्वगिन्द्रियस्य. ३७८. ¹⁾ A₃ gloss शारिधराः विटश्च. —²⁾ A₂ gloss वर्णाः नीलपीताम्बुः प्राङ्गणाद्याश्च. —³⁾ A₃ gloss गोत्रान्तकृति इन्द्रं बद्धा अवस्थितिर्येन स आसौ चापः धनुः इन्द्रचापः तस्य लङ्घनं । गोत्रान्तकृतिः कुलक्षयकारिभिः पापिभिः बद्धा स्थितिर्यस्य । तत्र चापलं प्रवर्धये ध्वनन्ति इति च घनं निविडं इति चापलविशेषणं. —⁴⁾ Thus corr. by later hand from गोयन्ते. —⁵⁾ A₃ कुपथाव. —⁶⁾ A₃ तरसा भू. ३७९. ¹⁾ A₃ gloss निरयभूत्येषु. ३८०. ¹⁾ A₃ gloss अपात्रस्यागे कर्णः. ३८१. ¹⁾ A₃ gloss अयं क्षितिवल्लभः राज्य अस्याः कस्याश्चिरकान्तः अभ्यां विपये अयं राजा लज्जः इत्यभिधा—कथितमेकतः. —²⁾ A₃ gloss डोम्बनोच्चारिता उर्वीपतेः अभिधा नामधेयं एकतः इत्यस्ति इति कथमिति कान्तोस्या इति. —³⁾ A₃ gloss उर्वीपतिः. —⁴⁾ A₃ gloss डोम्बस्य नामा. —⁵⁾ A₃ मयेन्यस्किम्. —⁶⁾ A₃ gloss यत्किमपीति । यत्किञ्चिदालज्जालप्रायं लौकिकं गीतं । तस्य रचना एव काव्यं. —⁷⁾ A₃ gloss एतन् गीतिरचनाकाव्यं विशन्ति एतद्विदः. —⁸⁾ A₃ gloss येषां पार्थिवानां लक्ष्मीः यलक्ष्मीः तां. —⁹⁾ A₃ gloss अपहरन्ति.

तस्या वैभुक्तमुच्छिष्टं ते यथा चक्रवर्मणः । नृपान्तराणामन्येषामप्यभूवन्सभासदः ॥३८८॥
 मन्त्रिगामक्षपटलप्रख्यमुख्याधिकारदा । प्रवृद्धिहेतुतां प्राप डोम्बसेवनचक्रिका ॥३८९॥
 मौख्यास्तचिवतां केचिच्छपाका न द्यधुः स्वयम् । केचिस्वकुर्वन्नीतिज्ञा राजकार्याणि मन्त्रिवत् ॥३९०॥ 390
 मन्त्रिगणस्तस्करा राक्षी श्रपाकी श्रपचाः प्रियाः । किं न लोकोत्तरमभूद्रूपतेश्चक्रवर्मणः ॥३९१॥
 ऋतुस्वातार्तवाङ्मानि श्रपाकी स्वांशुकान्यदात् । तराच्छादनवृत्तेच्छा मन्त्रिगणः प्राविशन्सभाम् ॥३९२॥
 कैश्चिस्त्रिभुजा वैरमङ्गीकृत्यापि तत्क्षणम् । यैर्नाशि श्रपचोच्छिष्टं तेभूवन्सोमपैः समाः ॥३९३॥
 मण्डलेस्मिन्प्रभावोपा न देवा न्यवसन्ध्रुवम् । तद्देवानि तदा नो चेच्छपाकी प्राविशेत्कथम् ॥३९४॥
 तां रणस्वामिनं द्रष्टुं तिलह्लादश्यहे गताम् । सामन्तेभ्यः साभिमाना नान्वयुर्धामराः परम् ॥३९५॥ 395
 राजकौटुम्ब्यदृमानां डोम्बानां निर्गता मुखात् । राज्ञामिवाज्ञा दुर्लङ्घ्या न केनाप्युदलङ्घ्यत ॥३९६॥
 राज्ञा प्रदत्ते रङ्गाय हेतुं ग्रामेपहारवत् । लिलेख पट्टोपाध्यायो न यदा दानपट्टकम् ॥३९७॥
 तदाक्षपटलं गत्वा रङ्गः कोपात्तमव्रवीत् । रङ्गस्स हेलु दिण्णेति दासीसुत न लिख्यते ॥३९८॥
 लिलेख सोथ संत्रासाद्रङ्गभूमज्जन्तः । को न राजनि दुर्वृत्ते भवेन्नीतिव्यतिक्रमः ॥३९९॥
 भन्त्यागमनपापस्य पापः पृच्छन्स निष्कृतिम् । विटैर्हस्यावहान्येव प्रायश्चित्तानि कारितः ॥४००॥ 400
 हिमेनैव हिमं शाम्येदुक्तेनैव दुःकृतम् । सोनुशिष्टो विटैरेवं दधत्पामरसारताम् ॥४०१॥
 पवित्रास्पर्शतोस्पर्शदयास्पर्शपापं जिहीर्षुणा । तेनादूष्यत विपस्य योषिन्मासोपवासिनः ॥४०२॥
 ततोपि पापिनोभूयन्केपि तस्मिन्क्षणे द्विजाः । तस्मादप्यमहारान्ये जगृह्णन्तुर्भोजिनः ॥४०३॥
 चक्रे चक्रमठं सोपि पापः पाशुरताश्रयम् । तस्मिन्क्षणेनिष्पन्नं तद्वर्णमयोजयत् ॥४०४॥
 पृथोपकारान्विस्मृत्य डामरान्स निरागसः । नृपतिः श्रपचाकामी विश्वस्तांश्छन्नान्धीत् ॥४०५॥ 405
 हन्तुं ध्याजेन विश्वस्ताः केचिद्भामरतस्कराः । तस्थुस्तस्यान्तिके ब्रौह्मिष्ठानिहःप्रतीक्षिणः ॥४०६॥
 श्रपाकीशयनावासासन्नावस्करमन्दिरे । शौचस्थितं तं निःशस्त्रं ते रात्रौ प्रापुरेकदा ॥४०७॥
 अथ तैः प्राप्तसमयैरकस्मात्तस्य सर्वतः । क्षिपन् न्यपात्यताशेषशतशस्त्ररंपरा ॥४०८॥
 सुप्रस्तटाद्धरे भ्रष्ट इव निद्रालसेक्षणः । प्रवृद्धः शस्त्रपातैः स व्यमुच्यैरवान्नवान् ॥४०९॥
 निःशस्त्रः शस्त्रमन्विष्यन्क्षरत्सर्तजनिर्क्षरः । अनुद्रुतोरिभिर्धावञ्छय्यावेदम विवेश तत् ॥४१०॥ 410
 अप्राप्तेति क्रन्दन्त्या श्रपाक्यालिङ्गिताङ्गकम् । तत्कुचोत्सङ्गलमाङ्गं जघ्रस्तेनुप्रविश्य तम् ॥४११॥
 स्वैरेव प्रेरिता दारैस्ते तस्य नृपतेः किल । मुमूर्षोर्जानुनी स्वैरं शिलयाऽमचूर्णयन् ॥४१२॥
 त्रयोदशाब्दे ज्यैष्ठस्य भुक्ताष्टम्यां क्षपाक्षणे । श्रपाकभोग्यः स श्रेवावस्करे तस्करैर्हतः ॥४१३॥
 उन्मत्तावन्तिनामाथ पार्थिवनुर्दुराशयः । अभ्यविच्यत वैधेयैः सचिवैः शर्वटादिभिः ॥४१४॥
 श्रपाकीकामुके पापे निहते निशि तस्करैः । प्रजानां पाप्मना सोभूत्पापात्पापतरो नृपः ॥४१५॥ 415

३८९. ^{१)} A, gloss गणनार्थं गणनाधिपतिस्थानस्य अक्षपटलस्य अहले इति भाषया नाम सिद्धं इति केचित्. ३९२. ^{१)} A, gloss रङ्गः. ३९५. ^{१)} A, gloss केवलं. ३९७. ^{१)} Thus corr. by later hand here and in following verse from A, हल. ^{१)} A, gloss रङ्गस्य हेलुः वत्ता. ३९९. ^{१)} Thus corr. by A, from A, के.—^{१)} Thus corr. by A, from A, भवन्ती. ४०१. ^{१)} A, दध्यापरमातरमिदमन्वावर्त्त. ४०४. ^{१)} Thus corr. by A, from A, वैदयो; A, gloss मठं. ४१२. ^{१)} Thus A; G R Edd. शिलायां. ४१३. ^{१)} Thus G Edd.; A ज्यैष्ठस्य.

- स्थगिता तत्कथापापस्पर्शभीत्या सरस्वती । कथंचिन्नरुधेव सेयं प्रस्थाप्यते मया ॥४१६॥
 आसीत्पितृकुलं तस्य भक्ष्यं दुर्नृपरक्षसः । और्वाभिधस्य हव्याशविशेषस्येव जीवनम् ॥४१७॥
 तस्यासंष्टकृपात्सटांकारकरोटिकाः । प्राणस्कन्दादिपञ्चशाः सुभ्यां मुख्यमन्त्रिणः ॥४१८॥
 तेमास्याश्चारणत्वेन निर्लज्जास्तमरञ्जयन् । कालान्तरेण यैरेव भूमिपालैर्भूयते ॥४१९॥
 420 पर्वगुप्तोभवत्तस्य सर्वेभ्योप्यधिकं प्रियः । आस्थाने नर्तनं कुर्वन्प्राकृतकटीपटः ॥४२०॥
 आ तन्निविश्ववाहृष्टा कीटप्रायान्महीपतीन् । पर्वगुप्तः सर्वदाभूद्राज्यावाप्तिकृतोद्यमः ॥४२१॥
 तदा निगूढराज्येच्छः सख्यं मुख्यैः स मन्त्रिभिः । पीतकोशैः प्रविद्धे पञ्चभिर्भूभटादिभिः ॥४२२॥
 भूभटः शर्वटश्छोजः कुमुदः सोमृताकरः । पर्वगुप्तेन संबन्धं चक्रिरे कौशपीयिनः ॥४२३॥
 गवाक्षासरसि प्राप्तश्रीजलोवागलङ्घितः । संग्रामडामरगृहे यो रक्कः ख्यातपौरुषः ॥४२४॥
 425 पदातिमात्रो भूपेन दृष्टशौर्यः स संयुगे । महोदरो महाकायः प्रापितो मुख्यमन्त्रिताम् ॥४२५॥
 यादृशी तेन दृष्टो देवी श्रीः सरसोन्तरे । तादृशकृजयादेवीत्यभिधानेन निर्ममे ॥४२६॥
 राज्यं निष्कण्टकं कृत्वा धूर्तेनापजिहीर्षुणा । प्रेरितः पर्वगुप्तेन भूभृक्षके कुलक्षयम् ॥४२७॥
 तेन लुण्ठितसर्वस्वः पार्थस्तथौ कलत्रवान् । श्रीजयेन्द्रविहारान्तः श्रमणैर्दत्तभोजनः ॥४२८॥
 शिशृञ्शंकरवर्मादीन्भ्रातृन्द्वारासिरोध्य सः । तत्र स्थिताननशनैरुत्क्रान्तास्त्रनकारयत् ॥४२९॥
 430 उद्यतः पितरं हन्तुं मन्त्रिणोनुमतप्रदान् । बद्धपद्मान्वयधाद्वद्वनिगडानितरान्पुनः ॥४३०॥
 एकदा मन्त्रिसामन्ततन्त्रिकायस्थसैनिकाः । पार्थं तदाज्ञोमासाद्य निशायां पर्यवेष्टयन् ॥४३१॥
 म्लानक्षीणाम्बरां पत्नीं रुद्धद्वारां निपात्य ते । आलिङ्ग्यमानां क्रन्दद्भिस्तेर्णकैरिव दारकैः ॥४३२॥
 केशानालम्ब्य कर्पन्तः शर्करोत्पाटिताङ्गकम् । विपन्नं गोकुलाहान्तमिव निर्वृत्य तं गृहान् ॥४३३॥
 क्षुत्क्षामरूक्षं क्रन्दन्तं निजघ्नमविग्रहम् । चण्डाला इव निःशस्त्रं कुमुदाया नृपयियाः ॥४३४॥
 435 पितरं निहतं भुत्वा राजा संजातकौतुकः । प्रातः स्वसचिवैः सार्धं गत्वा दृष्टोय दृष्टवान् ॥४३५॥
 अत्राङ्गेस्य प्रहारोयं महत्त इति वादिनः । तस्याग्रे राजपुरुषाः शशंसुर्निजविक्रमम् ॥४३६॥
 न्यकृत्य स्वीकृतो राजा तदा तद्रञ्जनोद्यतः । अचूचुदत्पर्वगुप्तो देवगुप्ताभिधं हृतम् ॥४३७॥
 पार्थस्य निहतस्याङ्गे सोक्षिपत्क्षुरिकां ततः । रञ्जितो येन भूपालो जातहासोभवच्चिरम् ॥४३८॥
 डामरैर्लुण्ठितो देशः प्रणाशे चक्रवर्मणः । उत्थाप्य पापान्कायस्थांस्तेन भूयोपि दण्डितः ॥४३९॥
 440 संप्रेरितः कुसचिवैः शस्त्राभ्यासं ऽकार सः । षाटयन्क्षुरिकाघातैः क्रोढवीस्तनकोटरम् ॥४४०॥
 गर्भिणीनां च जठरं गर्भान्द्रष्टुमपाटयत् । काठिन्यस्य परीक्षार्थमङ्गं कर्मकृतामपि ॥४४१॥
 प्रतिग्रहाग्रहाद्वाराद्यद्वा वधभयाङ्घ्रिजाः । प्रत्यगृह्णन्ग्रहारांस्तस्मादपि नृपाधमात् ॥४४२॥
 क्रूरपापानुरूपेण क्षयरोगेण पार्थिवः । ततोनुवाध्यमानोभूदपर्यन्तव्यथातुरः ॥४४३॥
 व्यथया तस्य तादृश्या प्रजा एव न केवलम् । तुतुषुर्निजभुद्धान्तमहिष्योपि चतुर्वश ॥४४४॥

४२६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ तावद्रक्क°. ४३२. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ निपत्य. ४४०. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ क्रोढवी°. ४४२. ^१) Thus corr. by later hand from A₂ द्विज.

अथान्तःपुरदासीभिर्यः कुतश्चिदुपाहृतः । क्षितिपालात्प्रजातोयमिति प्रख्यापितो मृषा ॥४४५॥ 445
 तं शिशुं भूरवर्माख्यं विनिवेश्य नृपासने । हस्ते निक्षिप्य सामन्तसन्निवेशकाङ्गतन्त्रिणाम् ॥४४६॥
 कम्पनाधिपतेर्बद्धद्वेषः कमलवर्धनात् । विभ्यन्मडवराज्यस्थाङ्गामरोत्पादनक्षमात् ॥४४७॥
 आसन्ननिरयप्राप्तिः पितृहा पार्थिवाधमः । शुचौ पञ्चदशशब्दस्य प्रजापुण्यैः क्षयं ययौ ॥४४८॥ चकलकम् ॥
 पितृघातिहृतो राजा जयस्वामिविरोचनम् । आषाढशुक्लसप्तम्यां शिशुर्ब्रह्म विनिर्ययौ ॥४४९॥
 नवा विरेजे राजश्रीर्बालस्य पृथिवीपतेः । कृपाणवेगिललिता छत्रचामरहासिनी ॥४५०॥ 450
 अत्रान्तरे जवायातैश्चरैरावेदितभुतः । सामन्तैर्नगरोपान्तं प्राक्तः कमलवर्धनः ॥४५१॥
 एकाङ्गतन्त्रिसामन्तस्यालहारकसादिभिः । नगरं प्रविशद्भ्रान्तः समं सैन्यैरुद्धृत ॥४५२॥
 विरुद्धङ्गामरानीकान्युद्धा मार्गेषु निर्गतः । भ्रान्तोप्यसौ वैरिसेनामजयद्विक्रमोजितः ॥४५३॥
 संहस्रमश्ववाराणां विद्राव्य तुरगैर्मितैः । राजधानीमसंरुद्धः प्रविशेश ततः क्षणात् ॥४५४॥
 तं लब्धजयमाकर्ण्य सैन्यैस्त्यक्तं प्रलायितैः । एकाकिनं काप्यनयज्जननी शिशुभूपतिम् ॥४५५॥ 455
 प्राक्कर्मभिर्मोहितो वा प्रेरितो वा कुमन्त्रिभिः । नाभूत्सिंहासनारूढो मूढः कमलवर्धनः ॥४५६॥
 तदानीं स्वगृहान्यातो राज्यकामोन्यवासरे । संघट्टयन्निजान्सर्वानचूचुदनीतिवित् ॥४५७॥
 प्रौढं शक्तं च कुरुत क्षमापं कंचित्स्वदेशजम् । मांमेव कुर्युः सामर्थ्यादिति मूढः स चिन्तयन् ॥४५८॥
 एकाकिनीं रहः क्षीवां लब्ध्वा दुर्लभयोषितम् । अप्रीढोऽनुपभुज्यान्त्यदिने दूत्यार्थयेत यः ॥४५९॥
 विभूतिं रभसावाप्रां यश्च संत्यज्य तत्क्षणम् । नीत्या कामयतेन्येषुः शोड्यस्ताभ्यां परोस्ति कः ॥४६०॥ युग्मम् ॥ 460
 अथोत्पलकुले छिन्ने स्थूलकम्बलवाहिनः । अभृङ्गोक्षनिभा विप्राः समगंसत गोकुले ॥४६१॥
 धूमनिर्दग्धकूर्चानां राजस्तांस्तांश्चिकीर्षिताम् । राज्यव्यवस्थोपन्यासस्तेषां चिरमवर्धत ॥४६२॥
 वैमत्येन मिथस्तेषां नान्यः कोप्यभ्यपिच्यत । कूर्चा भाषणनिष्ठचूतः स्वकूर्चक्षीर्षनैः परम् ॥४६३॥
 राज्याहर्हन्वेपिभिर्विप्रेः प्राप्तः स्वस्मृतिकूपये । अवार्यतेऽकाघातैर्मुग्धः कमलवर्धनः ॥४६४॥
 पञ्चपाणि दिनान्येव यावत्तस्थुर्निजातयः । काहलाकांस्यतालादिवाद्यकोलाहलाकुलम् ॥४६५॥ 465
 उत्पताकध्वजच्छशोभि युग्यार्पितासनम् । अशेषं पारिषद्यानां तावत्तत्रामिलद्वलम् ॥४६६॥ युग्मम् ॥
 स्वपत्नीं बन्धकीभृताभिवान्यवशवर्तिनीम् । वीक्ष्य राजभिर्यं शोचन्नासीत्कमलवर्धनः ॥४६७॥
 पितृघातिवधुश्चक्षुषुवराज्यार्थिनी ततः । प्राहिणोद्राजपुरुषान्पार्श्वं प्रायोपवेशिनाम् ॥४६८॥
 पिशाचकपुरषामे वीरदेवाभिधस्य यः । कुटुम्बिनः कामदेवनामा सूनुरजायत ॥४६९॥
 स शिक्षिताक्षरो लब्ध्वा मेरुवर्धनमन्दिरे । बालाभ्यापकतां ज्ञानशीलोऽदिगुणभूषितः ॥४७०॥ 470
 क्रमाद्वज्राधिकार्यासीदुथ तस्यात्मजः शनैः । लेभे गज्जाधिकारित्वं राज्ञः शंकरवर्मणः ॥४७१॥

४४८. ^{१)} Thus corr. by A₁ from A₁ प्राप्तिः. ४४९. ^{१)} Thus corr. by A₁ from A₁ अपादि. ४५१. ^{१)} अथै supplied by A₁. ४५७. ^{१)} Thus A₁; A₂ संघट्टय. ४५९. ^{१)} G sec. manu अप्रीढो नापुनर्द्वेन्यदिने दूत्या शिशुं यः. ४६१. ^{१)} A₂ अथो-
 त्पल. —^{२)} A₂ gloss उत्पलां नाम कल्पपालः तेन चिप्यजयापीडं स्वर्गीयं निहत्याभिचारक्रियया स्वर्गीयभा पुत्र अजितापीडः राज्ञे
 स्थापितः । ततः प्रभृति कल्पपालकुलराज्यं । उन्मत्तावन्तिपर्यन्तं प्राप्य कल्पपालकुलस्य छिद्रः । अत एवोक्तं । उत्पलकुले छिन्ने इति ।
 ४६३. ^{१)} Thus A₁; A₂ रूक्षता. ४६४. ^{१)} A₂ प्राप्तेः. ४६६. ^{१)} तासनम् supplied by A₂ in space left by A₁.

- यः प्रभाकरदेवोपि सुगन्धाच्छसकामुकः । लक्ष्म्या सरस्वतीद्वेषादेशविभ्रवतोथ वा ॥४७२॥
विहान्यशस्करौ नाम तत्पुत्रोत्पन्नदुर्गतः । सख्या फल्गुणकाख्येन समं देशान्तरं गतः ॥४७३॥
सुखमदर्शनैः पीठदेव्याशीर्भिश्च हर्षुलः । तस्मिन्प्रसङ्गे सोस्ताहः प्रत्यावृत्तो निजां भुवम् ॥४७४॥
475 पितृषातिवधूतैर्यतिर्वोधयितुं द्विजान् । मध्ये गृहीतो वाग्मिस्वात्मविवेश तदन्तिकम् ॥४७५॥ कुलकम् ॥
दृष्ट्वैव तं देववशादैकमत्यस्पृशो द्विजाः । 'ध्वनिं' राजायमेवास्त्वित्युद्यकैरुदचारयन् ॥४७६॥
अथाभ्यविष्यत क्षिप्रं विप्रैरेत्य यशस्करः । क्षमाधृतिप्रौढसामर्थ्यः सानुमानिष तोयदैः ॥४७७॥
दग्धं वेणुवनं परस्परमहासंवर्षजेनामिनां तन्मूलोद्धृतिरम्भसा क्षणधृतोद्रेकेण संपादिता ।
वात्सावेगविपाटितं विटपितुं प्राप्तं कुतश्चिद्दृढं रुढं नेतुमहो महात्रिकुहरे धात्रा न किं सूचितम् ॥४७८॥
भृत्यप्रेरणया वंशं पार्थजः स्वं न चेहहेत् । तत्पुत्रोत्पादनं कुर्यान्न चेत्कमलवर्धनः ॥४७९॥
480 अनुष्णकुलजातस्य वरिद्रस्याटतः क्षितिम् । तद्यशस्करदेवस्य राज्यप्राप्तिः कथं भवेत् ॥४८०॥
पद्मां प्रजप्तिरनुगो ददृशे जनेन यस्तत्क्षणं निखिललोकसमामूर्तिः ।
साम्राज्यरम्यममुमीक्षितुमास्त नारीदृङ्गीरजस्तवकितो नरनाथमार्गः ॥४८१॥
नृपतिवर्द्धति प्रत्यागच्छन्त्यशस्करभूपतिः पुरमृगवृशामाशीर्मध्ये वक्षोपि विवक्षितम् ।
स्तिमितवलितापाङ्गं भृण्वसिमीलदहं कृतिः कृतपरिकरस्तज्जैर्जज्ञे प्रजापरिपालने ॥४८२॥
प्रतिमितरविदीपोद्भासिभुभ्रातपत्रप्रचयरजतपात्रासूत्रितारात्रिकाश्रीः ।
अथ मुखरितमाशीर्मङ्गलैरङ्गनानामवनिहरिणधामा राजधामं प्रपेदे ॥४८३॥
इति श्रीकादमीरिकमहामात्यचण्पकप्रभुसूनोः कल्हणस्य कृतौ राजतरङ्गिण्यां पञ्चमस्तरङ्गः ।
अधिकायां समाशीतौ मासेषु च चतुर्वर्गात् । कन्यपालाष्टकं रथ्याहृतस्त्रीसचिवा अपि ॥

४७२. ¹) Thus A₁; A₁ 'तो गतः'. ४७७. ¹) A₂ gloss क्षमायाः भूमेः धृतिः धारणं तास्मिन् प्रौढं सामर्थ्यं यस्य सः. ४७८. ¹) हं supplied by A₂.—¹) A₂ देवेन किं सूचितमित्यादयोन्तरे पाठः. ४८०. ¹) A₂ gloss नीचकुलोत्पन्नस्व. ४८१. ¹) Thus A₂; A₂ 'कीर्तिः'. ४८३. ¹) A₂ glosses अवनो भूमौ हरिणधामा चन्द्रः and राजासनं.

॥ षष्ठस्तरङ्गः ॥

नेदं पर्णसमीरणान्नतपोमाहात्म्यमुक्षोरगौ पश्येतावत एव संप्रति कृतौ तन्मात्रवृत्तौ बहिः ।
 प्रेम्णैवार्धमिदं चराचरगुरोः प्रापेयमात्मस्तुतीरेवं देशवधुमुखाच्छ्रुतिस्तुताः भृण्वत्स्यपर्णावतात् ॥१॥
 इच्छन्तलङ्घनीयस्वमथ कस्यां विलङ्घयन् । प्रतीहारान्निजा दूरं वार्यन्तामिति सोम्वशात् ॥२॥
 वेत्रिविज्ञास्यमानास्तु तान्कृताञ्जलिरब्रवीत् । राज्यप्रदाध पूज्याध यूयं नो दैवतैः समाः ॥३॥
 राज्यदानाभिमानेन वर्तिष्यत मदोद्धताः । यत्कार्यकालादन्यत्र नागन्तव्यं मदन्तिकम् ॥४॥
 तदाकर्ण्यखिलो लोकस्तमधृष्यममन्यत । व्यस्मरत्सहसंवाससंभूतमपि लाघवम् ॥५॥
 खिलीभूताः पूर्वराजव्यवस्थाः प्रतिभावतात् । उन्नीतवान्स सुकविः प्राक्कविप्रक्रिया इव ॥६॥
 अचौराभूतया भूमिर्यथा राज्ञौ वणिक्पथाः । अतिष्ठन्निवृत्तद्वारा मार्गाधाविप्रिताध्वगाः ॥७॥
 प्रत्यवेक्ष्यपरे तस्मिन्नासीत्सर्वापहारिणाम् । कृष्यध्यक्षस्वमुत्सृज्य कृत्यं नान्यन्नियोगिनाम् ॥८॥
 ग्राम्याः कृषिपराधीना नापश्यन्नाजमन्दिरम् । विप्राः स्वाध्यायसंसन्त नानुर्वञ्चधरणम् ॥९॥
 न विप्रगुरवः साम गायन्तो मदिरां पपुः । न तापसाः पुत्रदारपशुधान्यान्यदौकयन् ॥१०॥ 10
 न मूर्खगुरवो मत्स्यापूपयागविधायिनः । चक्रिरे स्वकृतैर्मन्थैस्तर्कागमपरीक्षणम् ॥११॥
 नादृश्यन्त च गेहिन्यो गुरुदीक्षोत्थदेवताः । कुर्वाणा भर्तृशीलश्रीनिबेधं मूर्धधूननैः ॥१२॥
 कर्तान्तिको भिषक्सभ्यो गुरुर्मन्त्री पुरोहितः । दूतः स्थेयो^१ लेखको वा न तदाभूदपण्डितः ॥१३॥
 प्रायोपवेशाधिकृतैर्बोधितेन महीभृता । प्राबोपविष्टो निकटं प्रापितः कश्चिदब्रवीत् ॥१४॥
 अहमाद्योभवत् पूर्वं वास्तव्योऽत्र महीपते । निष्किञ्चनत्वं शनकैरगच्छं दैवयोगतः ॥१५॥ 15
 उत्तमर्णैः पीडितस्य प्रवृद्धस्य तस्य मे । निधयोभूवृणं छित्त्वा परिभ्रान्तु दिगन्तरे ॥१६॥
 अथ विक्रीय सर्वस्वमृणं शोधयता मया । महाधनाय वणिजे विक्रीतं निजमन्दिरम् ॥१७॥
 भार्यामुद्दिश्य भर्तव्यामेक एव तु वर्जितः । सोपानकूपो विक्रीतान्महतो वेदमनस्ततः ॥१८॥
 निदाघे पुष्पताम्बूलीपर्णाद्यन्नातिशीतले । न्यस्यद्भिर्मालिकैर्देसात्सा जीवेज्जाटकादिति ॥१९॥
 ततो दिगन्तराङ्गान्त्वा विंशत्या वत्सरैरहम् । लब्धाल्पवित्तः संप्राप्तो जन्मभूमिमिमां पुनः ॥२०॥ 20
 अन्विष्यता मया साध्वी स्ववधूर्ददृशेय सा । विवर्णदेहा जीवन्ती प्रेक्ष्यात्वेनान्यवेदमह ॥२१॥
 किं दत्तजीविकापि स्वमीदृशीं वृत्तिमाश्रिता । मयेति सा सदुःखेन पृष्टा स्वोदन्तमब्रवीत् ॥२२॥

(. ^१) A₁ gloss पर्णवातजीवनी.—^२) A₁ gloss एतौ चराचरगुरुणा बहिः कृतौ इत्यन्वयः.—^३) Thus A₁, A₂ °सुखाच्छ्रुत्^०.
^४) Thus corr. by later hand from A₁ मूर्खो गु^०. ११. ^५) A₁ gloss विवाहपरिनिर्गता स्थेयः. १४. ^६) A₁ gloss वृतावम-
 प्रायो बाह्व्ये सदृशे विपु इति कोशः. १९. ^७) A₁ gloss पौष्पिकैः.—^८) A₁ gloss भारी इति भाष्यम् । प्रवर्णं वेत्तनं भारी.
 [C. VI. 1 91 C. VI. 22]

- सोपानकूपं संप्राप्ता त्वयि याते दिगन्तरम् । लघुडैस्ताडयित्वाहं वणिजा तेन धारिता ॥२३॥
 तदन्या कास्त मे वृत्तिरित्युक्ता विरराम सा । तदाकर्ण्य निमग्नोहमन्तरे शोककोपयोः ॥२४॥
 25 कृतप्रायोपवेशोऽथ स्थेयैस्तैस्तैः पदे पदे । प्रत्यर्थिनो दत्तजयैः किमप्यस्मि पराजितः ॥२५॥
 जडत्वाद्देहि न न्यायं न विक्रीतो मया पुनः । सोपानकूप इत्यस्मिन्नर्थे प्राणा इमे पणः ॥२६॥
 सोऽहं विपद्ये क्षीणार्थो हारि शास्तुस्तव ध्रुवम् । वृजिनादस्ति चेद्भीतिर्वस्तु निर्णायतां स्वयम् ॥२७॥
 राजेति तेन विज्ञप्तो दत्त्वा धर्मासनं स्वयम् । संघटय्याखिलान्स्थेयानासीत्तत्त्वं विचारयन् ॥२८॥
 स्थेयास्तमुचुर्बहुशो विचार्यायं पराजितः । शाय्यादगणयज्यायं दण्डो लिखितदूषकः ॥२९॥
 30 सोपानकूपसहितं विक्रीतं गृहमित्यथ । राजा विक्रयपत्रस्थान्स्वयं वर्णनवाचयत् ॥३०॥
 ततोधिगतमित्येव सभ्येषु निगदस्वपि । अन्तरात्मा जगदेवं नृपतेरर्थिनो जयम् ॥३१॥
 मुहूर्तमिव संचिन्त्य राजान्याभिरभूच्चिरम् । कथाभिरतिचित्राभिर्मोहयन्सभ्यमण्डलम् ॥३२॥
 कथान्तराले सर्वेभ्यो गृह्णन्नानि वीक्षितुम् । हसन्प्रत्यर्थिनो हस्तादुपादत्ताङ्गुलीयकम् ॥३३॥
 क्षणादेवाखिलैः स्थेयमित्यमेवेति सस्मितम् । वचो नुवाणः प्रययौ पादक्षालनकैतवात् ॥३४॥
 35 अभिज्ञानाय तत्रस्थः स त्रितर्याङ्गुलीयकम् । भृत्यमेकं वणिग्वेदम प्राहिणोदत्तवाचिकम् ॥३५॥
 स वणिग्गणनाध्यक्षं ययाचे साङ्गुलीयकः । यत्राङ्गे पत्रमुत्पन्नं गणनापत्रिकां ततः ॥३६॥
 निर्णयेद्य तया कृत्यमस्ति भाण्डपतेरिति । श्रुत्वादाद्वगणनाध्यक्षस्तां गृहीताङ्गुलीयकः ॥३७॥
 दीप्तिराणां दशशतीं तस्यां भूभृदवाचयत् । व्ययमध्येधिकरणलेखकायं समर्पिताम् ॥३८॥
 तस्मै मितधनार्हाय बहुमूल्यार्पणामृतपः । रेफं सकारं वणिजा कारितं निश्चिकाय सः ॥३९॥
 40 सभायां तत्पददर्शय पृष्ट्वा दत्त्वाभयं च तम् । आनीय लेखकं सभ्यान्संजातप्रत्ययान्वधत् ॥४०॥
 सभ्यैरभ्यर्च्यमानेन राजा सार्धं वणिग्गृहम् । त्रितर्णमर्थिने देशात्प्रत्यर्था च प्रवासितः ॥४१॥
 कृताह्निकं भोक्तुकामं तं दिनान्ते च भूपतिम् । अकालावेदनाद्विभ्यक्षता जातु व्यजिज्ञपत् ॥४२॥
 देवः समाप्तकृत्याद्य विज्ञप्तौ श्वस्तव क्षणः । इत्युक्तो दर्शने प्राणत्यागी विप्रो बहिः स्थितः ॥४३॥
 दत्तप्रवेशादेशोऽथ रुद्धमूदेन भूभुजा । द्विजः प्रविष्टः पृष्ट्वा तीव्रार्तिरिदमब्रवीत् ॥४४॥
 45 सुवर्णरूपकशतं भ्रान्त्वा देशान्तरेऽर्जितम् । गृहीत्वा श्रुतसौराज्यः स्वदेशमहभागतः ॥४५॥
 त्वयि राजनि निश्चैरैरध्वमिर्विशतः सुखम् । ह्येभवद्वृणोत्से मे दिनान्ते भ्राम्यतः स्थितिः ॥४६॥
 दीर्घाध्वलङ्घनक्लान्तस्त्राहमकुतोभूयः । मार्गारामतरोर्मले त्रियामामत्यवाहयम् ॥४७॥
 वेतनं ग्रन्थिवद्धं तदुत्थाह्नोरपतन्मम । अरघ्ये समीपस्थे कक्षयोगादलक्षिते ॥४८॥

२८. ¹) Thus A, G has *sec. manu* the conjectural reading 'गवा'. ३४. ¹) Thus A₁, A₂ 'विवा'. ३६. ¹) A₂ gloss गणन यमुर इति भाषया बरी इति सभ्यवेदशायः. ३८. ¹) A₂ gloss दीप्तिराणाः यत् इति कश्मीरभाषया.—²) A₂ gloss यत्सन्निधौ अर्थिप्रत्यर्थिनाभुनौ भुम् क्रयविक्रयं कुरुत । येन चावस्तमानं क्रियते साधिकरणलेखकः । अवस्तरपरिमाणलेखपत्रकारी सराफ इति भाषया. ३९. ¹) A₂ gloss अधिकरणलेखकाय दीप्तिरादशशतीदानाम.—²) A₂ gloss गृहविक्रयिणा वादिना विक्रयपत्रे लिखितं । सोपानकूपसहितं विक्रीतं गृहमिति । ततस्तत्र लुब्धेन वणिजा प्रत्यर्थिना रेफविषये सकारः कारित अधिकरणलेखकहस्तेन । उक्तां च दीप्तिरादशशत्याख्यं दत्त्वा कूपसहितं गृहं विक्रीतमिति लेखितं । ततानन्तरं राजानुमितं लेखपत्रविचित्रार्थं किमर्थं दीप्तिरादशशती । बहुमूल्यत्वाविति । रेफस्य सकार एव कृतोऽनेन इति ॥ ४१. ¹) A₃ gloss विज्ञप्तिकराय. ४२. ¹) A₃ gloss ह्येभवद्वृणोत्से. ४४. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ पृष्ट्वा. ४८. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ तदुत्था.

तस्मिन्नुर्वरोहेतिनिर्वृत्वाज्जहद्वपुः । सोहं हारितसर्वस्वः शोचन्नुदधिरं जनैः ॥४९॥
 एकोध्यवसितः कोपि साहसे' पुरुषोन्नवीत् । मद्यं दापितवित्तार्थं किं ददासीति मां ततः ॥५०॥ 50
 तमस्म्यवोचं धिवशस्तस्यार्थस्यास्मि कः प्रभुः । तुभ्यं यद्रोचते मद्यं तत्ततो दीयतां इत्या ॥५१॥
 अवहृत्ताधिरूढोय रूपकेभ्यो ह्ययं मम । स प्रादात्स्पष्टमेवाष्टानवति स्वीचकार तु ॥५२॥
 व्यवहारा वचोनिष्ठा एव राशि यशस्करे । निन्दन्व्यवस्थां तीं लोकैर्न्यकृतोस्मीति वादिभिः ॥५३॥
 उपचारोक्तिसारल्यच्छलहारितवेतनः । सोहं जहाम्यसूनुहारे दुर्व्यवस्थापकस्य ते ॥५४॥
 पुंसस्तस्य स राज्ञाय वृष्टः प्रकृतिनामनी । वदनप्रत्यभिज्ञैश्च ममीस्तीत्यभ्यभाषत ॥५५॥ 55
 प्रातस्तवेप्सितावाप्तिं करिष्यामीति भूभुजा । प्रतिज्ञाय कथंचित्स स्वपार्श्वे कारितोशनम् ॥५६॥
 लवणोत्सौकसां दूताहतानां स विशां ततः । स्थितमन्तर्हिजन्येयुस्तं राज्ञेदर्शयन्नरम् ॥५७॥
 वृष्टः स राज्ञा विप्रेण यथैवोक्तं तथैव तत् । सर्वमूत्रे वाक्प्रतिष्ठं व्यवहारमुदीरयन् ॥५८॥
 सत्यवाक्पारतन्त्र्यस्य वस्तुवृत्तस्य चान्तरम् । अलक्षयन्तः प्रैक्षन्तं दोलाकुलधियो धराम् ॥५९॥
 धर्मासनस्थो राज्ञाय रूपकाणामभाषत । तमैष्टानवतेः पात्रं विप्रमन्यं ह्यस्य तु ॥६०॥ 60
 अनुयोक्तृञ्जगादापि दुःसन्निव्या महात्मनः । धर्मस्याधर्ममुद्भूतं निहन्तुं धावतो गतिः ॥६१॥
 सायं दूताशं प्रविशन्नमयं चेन्तुमण्डलम् । स्वतेजसा संविभजन्पदीपैर्ज्योत्स्नयाप्यसौ ॥६२॥
 बहुत्थाय यथा भानुर्निहन्ति ध्वान्तमुदतम् । अनन्यकर्मा धर्मोयं तथाधर्मं व्यपोहति ॥६३॥ युग्मम् ॥
 दुःसंलक्ष्यस्तु धर्मोसाधधर्मं बाधतेञ्जसा । तिष्ठन्नित्यमधिष्ठाय दाह्यं काष्ठमिवानलः ॥६४॥
 ददाति यद्भवान्दत्तां तदित्याशुक्तमुज्झतः । तुभ्यं रोचत इत्यादि वचोस्य निवृत्तं तदा ॥६५॥ 65
 रुचितास्य बभूवृष्टानवतिलोभिनेस्य ताम् । नादादस्मायरुचितं रूपकाणां ह्ययं ददत् ॥६६॥
 इत्यादिस्वस्मेक्षिकया धर्माधर्मन्तरं विदन् । प्रत्यवेक्षापरः क्षमाभृद्यधात्कृतयुगोदयम् ॥६७॥
 इत्थं जनं स विनयन्हास्योभूजिजुर्नयैः । परस्योपदिशन्पथ्यमपथ्याशीव रोगहत् ॥६८॥
 श्रोत्रियेणैव तेनापि मृदम्भः शौचशालिना । डोम्बोच्छिष्टभुजो भृत्याः पार्श्वे परिजहिरे ॥६९॥
 यथोत्तरं संश्रितार्थैरन्योन्यं वृष्टपातिभिः । नगराधिकृतैश्चक्रे चतुर्भिः सोर्थसंपहम् ॥७०॥ 70
 लेभिरे निधनं तस्मात्सत्यंकारात्पडातयः । श्रीरणेश्वरपीठाग्रन्यस्तखड्गादिपि प्रभेः ॥७१॥
 स ज्येष्ठे भ्रातरि मृते तथाभून्मुदितधिरम् । तदुपज्ञं यथा प्राज्ञैस्तत्रोत्प्रेक्षिं रसार्पणम् ॥७२॥
 नीतस्य मण्डलेशत्वं वेलावित्तस्य भूभुजा । देवीः कामयमानस्य चक्रे गजनिमीलिकां ॥७३॥
 रागाच्छुद्धान्तकान्तानां मूर्धानमधिरोपिता । लल्ला नामाभवत्तस्य वेद्या वैवद्यकारिणी ॥७४॥

५०. ^१) Thus A₁; A, 'सी.—^२) A₈ दापितलब्धाय. ५३. ^१) A₈ gloss वचमि वाक्य एव निष्ठा येषां । न तु न्यायविचारणे इति ध्ववस्थां निन्दन्. ५४. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ 'सारल्यच्छ'. ५५. ^१) A₁ gloss वदनमेव केवलं तदीयं विरिने नम न तु नामप्रकृती इत्यर्थः. ६२. ^१) A₈ gloss आप्यं. ६४. ^१) Thus corr. by A₈ from A₁ तिष्ठनिष्टम्. ६९. ^१) Thus A₁; A₈ 'येणैव.—^२) Thus corr. by A₈ from A₁ 'भृत्यान्पा'. ७०. ^१) A₂ gloss हहरक्षिभिः.—^२) Thus corr. by A₈ from A₁ सोर्थसं. ७२. ^१) Thus A₈; A₁ 'भूदुदित'.—^२) Thus corr. by A₈ from A₁ तदुपज्ञै; Edd. 'ज्ञैर्यथा.—^३) Emended; A R G 'त्येभिः.—^४) A₈ gloss भुव. ७३. ^१) A₈ gloss एतन्नामकस्यिवस्य; एतन्नामक struck out again.—^२) A₈ gloss उपेक्षा कृता इत्यर्थः.

- 75 अवकाशः सुवृत्तानां हृदयान्तर्न योषिताम् । इतीव विहितौ धात्रा सुवृत्तौ तद्वहिः कुचौ ॥७५॥
 उक्तमाधमसंसक्तौ जानन्सदृशवृत्तिताम् । नारीणां शुचिबाह्यानामङ्गनात्वं व्यधाद्विधिः ॥७६॥
 सा ललितापि राज्ञा यल्लल्ला ललितलोचना । चण्डालयामिकेनागाद्यामिनीषु समागमम् ॥७७॥ युग्मम् ॥
 सुभगंकरणं किञ्चिच्चण्डालतरुणेभवत् । तं यत्प्रभावविषया भेजे राजवधूरपि ॥७८॥
 सा वा चण्डालकुलजा स वा कर्मणं कर्मवित् । अन्यथा संगमः किं स्यादसंभाव्यस्तथाविधः ॥७९॥
- 80 सोभूत्केन प्रकारेण तया सह समागतः । इत्येष लेभे वृत्तान्तः प्रतिभेदं न कुत्रचित् ॥८०॥
 केवलं प्रत्यभात्तवृत्तपापिनोः प्रेम तत्तयोः । वृथ्यापारेक्षणात्क्षिप्रं हाडिनासोधिकारिणः ॥८१॥
 तमर्थमथ तथ्येन वीक्ष्य प्रणिधिभिर्नृपः । प्रायश्चित्तानुचरणक्षमः कृष्णाजिनं दधौ ॥८२॥
 कुपितोपि स यन्नैनां न्यवधीर्ब्रह्ममोहितः । तेनैवागात्पुरोभागिवितर्कात्तद्व्याघ्रताम् ॥८३॥
 डोम्बोच्छिष्टानुगासङ्गादशुचित्वं यशस्करे । संक्रान्तं कुष्ठिसंस्पर्शात्कुष्ठं दुःखमिवाभवत् ॥८४॥
- 85 सामान्येन सता कैश्चित्सदृशैः शुभकर्मभिः । जन्मान्तरीयैः साम्राज्यं मया प्रापीति चिन्तयन् ॥८५॥
 साम्राज्यकामो नृपतिर्भाविष्वपि स जन्मसु । युक्त्या प्रादान्निरातङ्कां राज्यलक्ष्मीं द्विजन्मने ॥८६॥
 भूभुजा दानशीण्डेन पैतृके स्थण्डिले कृतः । छात्राणामार्यदेश्यानां तेन विद्यार्थिनां मठः ॥८७॥
 मठाधिपतये तत्र छत्रचामरहासिनीम् । स नरेन्द्रभिर्यं प्रादाद्वृत्तान्तःपुरवर्जिताम् ॥८८॥
 वितस्तापुलिने राजा नानोपकरणान्वितान् । ब्राह्मणेभ्यः सोपहारान्पञ्चपञ्चाशत् ददौ ॥८९॥
- 90 अथ जातोदरव्याधिर्मज्जातो नायमित्यसौ । जानन्संग्रामदेवाख्यं परिवर्ज्य निजार्त्तमजम् ॥९०॥
 समर्प्य सचिवैकाङ्गसामन्तानभ्यवेचयत् । रामदेवात्मजं राज्ये वर्णदं प्रपितृव्यजम् ॥९१॥
 शक्ये राज्यादपाकर्तुं शिशुवनभिषेचिते । निराशाः समपद्यन्त तदा राज्यजिहीर्षवः ॥९२॥
 स पर्वगुप्तकौटिल्यप्रयुक्ते हृदयोन्मुखः । विपाककालस्तत्राह्नि भङ्गोन्मुख इवाभवत् ॥९३॥
 राजधानीस्थितस्यापि वर्णदो राज्यदायिनः । आरोग्यवार्तयाप्यासीन्मुमूर्षोरनिरीक्षकः ॥९४॥
- 95 ततः सानुशयो राजा ताम्यन्प्रेर्यत मन्त्रिभिः । राज्यं संग्रामदेवाय दातुमाश्वासकारिभिः ॥९५॥
 राजाज्ञया निशामेकां बद्धोऽस्तम्भमण्डपात् । बहिर्दत्तार्गलात्प्रातर्वर्णदो निरवत्स्यत् ॥९६॥
 भयात्प्रजागराह्यापि तद्वृत्त्याभां त्रिवेकिनाम् । आस्थानमण्डपं प्राप पायुक्षाळनभूमिताम् ॥९७॥
 एकाहराजपुरुषस्तदासिं विजयेभ्यरे । व्रीडादेवप्रसादाख्यो राजबीजी समर्पयत् ॥९८॥
 अथाभिषिच्य संग्रामदेवं तीव्रीभवद्यथः । स राजधान्या निर्गत्य मर्तुं निजमठं ययौ ॥९९॥
- 100 धीः केशदमभुवपने शिरःशाटकवर्जनम् । काषायमहणोद्वेगः शल्वत्यागमहथ यः ॥१००॥
 राजभृत्यैः प्रतिज्ञातः स तस्मिन्निधितक्षये । जीवत्येव कृतज्ञस्त्वयञ्जैः परिवर्जितः ॥१०१॥ युग्मम् ॥

७५. ¹⁾ Thus corr. by A₃; reading of A₁ illegible; A₃ in margin °ङ्गनाख्यां. ७७. ¹⁾ A₃ gloss प्रहरजागरुकेषु.
 ७९. ¹⁾ A₃ gloss वशाकरण.—²⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ सम्भवः. ८१. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ °भार्थादु.
 ८३. ¹⁾ A₃ न्यवधीदु. ८६. ¹⁾ Thus A₃; A₁ °कामोपि नृपो भा°. ८७. ¹⁾ Thus A₃; A₁ स्थितः.—²⁾ Thus corr. by A₃
 from A₁ °हेतानां. ८८. ¹⁾ Thus A₃; A₁ नरेन्द्राभितं. ८९. ¹⁾ A₃ gloss काष्ठिलतीर्थविषये यशस्करस्यामहारा अभवन्नित्याहः
 लोकाः. ९०. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ नृपा°. ९३. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ विपाकपाकस्त°. ९५. ¹⁾ Thus
 corr. by A₃ from A₁ °देवस्य. ९६. ¹⁾ Thus A₁; A₃ निरवत्स्यत; perhaps to be emended निरवत्स्यत. ९८. ¹⁾ A₃ gloss
 एकाहं राजभूतस्य वर्णदस्य पुरुषो भृत्यः.

हे सहस्रे सुवर्णस्य सार्धे बद्धा पटञ्चले । यो निर्जगाम राजासौ मुमूर्षुर्निजमन्दिरात् ॥१०२॥
 पञ्चभिः पर्वगुप्ताद्यैर्यौतकं तस्य मन्त्रिभिः । इतं सजीवितस्यैव विभक्तान्योन्यमपतः ॥१०३॥ युग्मम् ॥
 विवेष्टमानः शय्यायां व्याधिदग्धान्तरो नृपः । तिष्ठन्मठाङ्गनकुटीगर्भे ध्वान्तान्धकारिते ॥१०४॥
 अजातसंविद्धशोभे पश्यन्द्रोहराक्षिजान् । प्राणैरहानि द्वित्राणि न यदा निरमुच्यत ॥१०५॥ 108
 तदा सुहृदन्धुभृत्यवेलावितैः कृतस्वैरैः । जिहीर्षुभिश्च साम्राज्यं विषं दत्त्वा विपादितः ॥१०६॥
 अवरोधवधूमध्यात्सती तं पतिमन्वगात् । एका त्रैलोक्यदेव्यैव स्वपभेव विरोचनम् ॥१०७॥
 वर्णाश्रमप्रत्यवेक्षाबद्धकक्ष्यः क्षितीश्वरः । चक्रभान्वभिधं चक्रमैलके द्विजतापसम् ॥१०८॥
 कृतात्याचारमालोक्य राजा धर्मवशंवदः । निजपाह अपादेन ललाटतटमङ्कयन् ॥१०९॥
 तन्मातुलेन तद्रोषाक्षीरनाथेन योगिना । सांघिविप्रहिकेणार्थं स स्वेनैव न्यमृष्टत ॥११०॥ 110
 पूर्वोच्चार्यप्रभावेण स्वमाहात्म्याधिरोपणम् । पठ्यापयद्भिर्गुरुभिः श्रद्धयेति यदुच्यते ॥१११॥
 तत्कथापितैव सप्ताहात्स विपन्न इति भुक्तिः । दीर्घव्याधिहते तस्मिन्नुपपत्तिः कथं भवेत् ॥११२॥
 अथामयान्तरेवाभूत्सा वार्तेत्युच्यते यदि । वर्णटाद्यभिशापोपि तदायात्वत्र हेतुताम् ॥११३॥
 भुक्तैश्चर्यो नवं समाधुतुं शिरो स हायने । मासि भारपदे कृष्णतृतीयस्यां व्यपद्यत ॥११४॥
 पितामहीं शिशोर्गोष्ठीं विचित्रेय नृपासने । भूभटायैः समं प्राभूर्पर्वगुप्तोय पञ्चभिः ॥११५॥ 115
 क्रमात्समं पितामहा तान्व्यापाद्येतरान्बली । एकः स एवमाक्रान्तः प्रबभूव नृपास्पदे ॥११६॥
 स पार्थिवत्वमन्त्रित्वमिश्रया चेष्टया स्फुरन् । राजा राजानकंभेति मिभामेवं धियं व्यधात् ॥११७॥
 सेवमानः स्वयं बालभूषं भोज्यार्पणादिभिः । कज्जूनां प्रत्यभात्पर्वगुप्तो ब्रह्मबहिष्कृतः ॥११८॥
 यान्द्रोहभीरुसंभ्रम्य संविभेजे यशस्करः । तस्य तत्तनयोच्छेदे त एवासन्प्रयोजकाः ॥११९॥
 करभाङ्गरुहापिङ्गे इमभुणि क्षितिपालयत् । स ददौ कुङ्कुमालेपं वर्चः शाहलविस्तृते ॥१२०॥ 120
 बिभ्यदेकाङ्गसंघातात्पकटोत्पाटनाक्षमः । प्रमापणाय प्रायुङ्क्त शिशोः कर्माभिचारिकम् ॥१२१॥
 न्याय्यं ते सान्वयस्यास्ति राज्यं चैत्रादिवीसरे । अन्यथाचरतो नाशः क्षिप्रं वंशायुषोर्भवेत् ॥१२२॥
 इतीमामपि यामिन्यां भुतवान्भूतभारतीम् । अभिचारस्य वन्द्यत्वं निर्व्यायाधिकशङ्कितः ॥१२३॥
 एकाङ्गेभ्यो विभिन्नेभ्यो बिभ्यदुद्भिन्नसंभ्रमः । उदताम्यस्तथा चिन्तालुप्तसंविद्विनिशम् ॥१२४॥
 यथा महाहिमापातनिःसंचारजने दिने । अकस्मात्संभृतबलो राजधानीं निरुद्धवान् ॥१२५॥ 125
 विरोधकारिणं बुद्धाभिधेन सह हनुना । निर्द्रोहमाहवे हत्वा मन्त्रिणं रूमवर्धनम् ॥१२६॥

१०२. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ बद्धा. १०६. ^{१)} A₂ gloss, partly effaced: चक्र...जने...करक्षा...चक्रमेल...
 ...वे... १०९. ^{१)} A₂ gloss अतिक्रान्ताचारम्. ११०. ^{१)} A₂ gloss चक्रभानुद्विजमातुलेन.—^{१)} A₂ gloss सन्धिविप्रहृष्टान्तमुखयक-
 माधिकारी सान्धिविप्रहृष्टः कटकपालः. ११४. ^{१)} नव supplied by A₂ in space left by A₁. ११५. ^{१)} A₂ gloss सङ्ग्रामवेवस्य.—
^{१)} A₂ gloss प्रभुरभूत्. ११६. ^{१)} Emended with G Edd.; A₁ एव साङ्क्रान्तिः which A₂ alters to एवमाक्रान्तिः.
 ११७. ^{१)} Thus A₂; A₁ स्फुटम्.—^{१)} A₂ gloss राजा पार्थिवः राजानक मन्त्री । राज्ञः अनप्राणनं । जीवकं धरित्रीरक्षणलक्षणं । यस्मात्सः
 राजानः अनन्तसप्राणने । राजान एव राजानकः । स्वार्थे कः यद्वा अव लिङ्गात् । कः सादृश्ये देवदत्त इव देवदत्तक इतिवत् । यथा
 प्राणनं विना ब्रह्मस्थितिर्नास्ति । तथा धीसन्धिवं मन्त्रिणं विना पार्थिवानां स्वयं कार्याकार्यविवेककौशलसिधायी न सम्भवति । राजा-
 नकमपेक्षते राजा ॥ यद्वा राज्ञः अनः प्राण इव राजानक इत्यर्थः ॥

- पिण्डेण वेलावित्तेन प्राभृतार्थमुपाहृतम् । गले पुष्पस्रजं बद्ध्वा पातितं पार्थिवसनात् ॥१२७॥
 स तं वक्राङ्गिर्संग्रामं हतमन्यत्र मन्दिरे । पातयित्वा वितस्तान्तः कण्ठबद्धशिलं निशि ॥१२८॥
 चतुर्विंशस्य वर्षस्य दशम्यां कृष्णफाल्गुणे । पापः सखङ्गकवचो न्यविक्षत नृपासने ॥१२९॥ चक्रलकम् ॥
 130 पारेविशोक्तं दिविराज्जातस्याभिनवाभिधात् । स्रुनुः संग्रामगुप्तस्य स तदा पार्थिवोभवत् ॥१३०॥
 केचित्तं प्रत्यवस्थानं ये पुरा प्रतिजज्ञिरे । ते सर्व एव तज्ज्ञीताः प्रातरेव प्रणेमिरे ॥१३१॥
 पार्थिवैकाङ्गसामन्तमन्त्रिकायस्थतन्त्रिणाम् । तज्ज्ञीत्या ब्रौहवृत्तीनां ब्रौह्मैतमवदयत् ॥१३२॥
 एकाङ्गस्य तदास्थाने सुट्याभिजनजन्मनः । प्रमादान्मदनादित्यनाम्नो ढक्का व्यदीर्यत ॥१३३॥
 हतांशुकेन भूभर्त्रा कुपितेन खलीकृतः । स निकृत्तकचदमभ्रुस्तपस्वी समपद्यत् ॥१३४॥
 135 तादृशस्य पुनस्तस्य सखीपुत्रत्वमीयुषः । अद्याप्यभिजने जाता वसन्ति त्रिपुरेश्वरे ॥१३५॥
 कुर्वता पर्वगुप्तेन भूभृता ब्रविणार्जनम् । प्रापिताः पुनरुत्साहं प्रजारोगा नियोगिनः ॥१३६॥
 व्यधत्त स्कन्दभवनविहारवसुधान्तिके । पर्वगुप्तेश्वरं सोपि वृजिनार्जितया श्रिया ॥१३७॥
 श्रीयशस्करभूभर्तृशुद्धान्तस्य विभुदधीः । कौलीनं लोकां देवां गौरीव नृपसुन्दरी ॥१३८॥
 सुचिराङ्कुरितप्रीतेः पर्वगुप्तस्य याकरोत् । समागमार्थिनो युक्त्या वञ्चनामुचितां सती ॥१३९॥
 140 इदं यशस्करस्वामिसुरवेदमार्धनिर्मितम् । त्यक्त्वा पत्युर्विपन्नस्य कृत्वा निर्माणपूरणम् ॥१४०॥
 अमोघमस्मिं नियमाद्विधास्यामि त्वदीप्सितम् । स ह्युपच्छन्दयस्त्रेवं सुभुवाभिहितस्तया ॥१४१॥
 अथ प्रवृद्धगर्वेण तत्स्वलपैरेव वासरैः । संपूर्णतां सुरगृहं गमितं तेन भूभुजा ॥१४२॥
 सा यागज्वलने राजललना पीतसर्पिषि । पूर्णाङ्गस्या समं साध्वी जुहाव सहसा तनुम् ॥१४३॥
 उपर्यस्या निरस्तासोः पुष्टाः कुसुमवृष्टयः । तत्काङ्क्षिणस्तु न्यपतस्रवर्णमुखरा गिरः ॥१४४॥
 145 सुदीर्घसाहसार्म्भचिन्तांसंरम्भशोषितः । पर्वगुप्तो बभूवाथ तृष्णामयपथातिथिः ॥१४५॥
 व्याध्याधिप्रशमायासैर्ज्ञात्वाप्यस्थायिनीं स्थितिम् । मुढाः प्ररुद्धिं नोज्झन्ति ब्रौह्मश्रीलोभमोहिताः ॥१४६॥
 आशङ्क्य तादृग्निष्ठोपि सोकुण्डैः प्राक्तनैः शुभैः । कैश्चित्पुरेश्वरीक्षेत्रे परासुः समपद्यत् ॥१४७॥
 षड्विंशवत्सरापादबह्वलेद्धि त्रयोदशे । ब्रौह्मार्जितेन नृपतिः स राज्येन व्ययुज्यत ॥१४८॥
 अतीन्द्रियायां परलोकवृत्ताविहैव तीव्राशुभपाकशरी ।
 दृश्येत नाशो यदि नाम नाशु न कः कुकृत्येन यतेत भूत्यै ॥१४९॥
 150 क्षेमगुप्ताभिधानोभूदथ राजा तदात्मजः । आसवासेवनोत्सिक्तचित्तरुण्यसंज्वरः ॥१५०॥
 सोभृत्स्वभावदुर्वृत्तो नितरां दुर्जनाश्रयात् । कृष्णक्षपाक्षगो घोरमेघान्ध इव भीतिकृत् ॥१५१॥
 स्वतुल्यवेषालंकाराः शतं लालितं नृपम् । तं फल्गुणप्रभृतयो दुराचाराः सिषेविरे ॥१५२॥
 द्यूतासवाङ्गनासेवाध्यसनेपि स पार्थिवः । विटनिरुण्ठयमानोपि नाभूलक्ष्मीबहिष्कृतः ॥१५३॥

१२७. ¹⁾ Thus corr. by A₈ from A₁ 'हतम्'. १२९. ¹⁾ चक्रलकम् added by A₈. १३०. ¹⁾ Thus corr. by A₈ from A₁ 'विशोक्तं.—') Thus A₈; A₁ तथा. १३१. ¹⁾ Thus A₁; A₈ कैश्चित्पुरेश्वर्य. १३२. ¹⁾ Thus A₈; A₁ ब्रौह्मै. १३८. ¹⁾ A₈ gloss कौलीनं लोकमिन्त्रां.—') Thus corr. by A₈ from A₁ 'मधुनाह'. १४०. ¹⁾ Thus corr. by A₈ from A₁ निर्माण. १४१. ¹⁾ A₈ gloss अस्मीति निपातः अहमित्यर्थ. १५२. ¹⁾ Thus A₁; A₈ 'वशा'.—') A₈ gloss पशतयः.

रागी मधुप्रणयवान्विहिताक्षसत्किर्यः सख्यमेति मधुपैरुतकोशसारैः ।

पद्मे प्रयाति दिनमात्रमपि प्रसक्तिं श्रीस्तत्र चेतिकमिव तत्र कुतूहलाय ॥१५४॥

विटाः प्रविष्टा इदं जिष्णुजा वामनादयः । पिशाचस्येव रुचितामभुवि तस्य चक्रिरे ॥१५५॥

155

परोपहासकुशलः परनारीरतिप्रियः । परायत्ताशयस्तस्थौ पार्थिवोनर्थतत्परः ॥१५६॥

धीवनं दमभुमालासु गालयः भोजपालिषु । तेन क्षिप्ताः प्रतीक्ष्याणां करोटीषु च टक्कराः ॥१५७॥

कटिसंघटनैर्नार्यो मृगय्यज्ञा वनाटनैः । विटाश्चाभीलरटनैर्वालिभ्यं तस्य लेभिरे ॥१५८॥

पुंथलीजाल्मवैधेयबालकद्रोघनिर्भरा । समभूदप्रवेशार्हा राजपर्वन्मनस्विनाम् ॥१५९॥

जिष्णुपुत्रैः क्षेमगुप्तक्षमाभृशन्त्रपुत्रकः । चारणत्वगुणाकृष्टः किं न धूर्तैरनर्त्यव ॥१६०॥

160

तस्य कङ्कणवर्षोसीत्यभिधानं विधाय ते । तोषिताश्चासकृच्चकुर्दोष्णोः कङ्कणवर्षिताम् ॥१६१॥

निर्दोषदोषाविष्कारे नववस्तुप्रदर्शने । अभूद्यटक्कराधाने प्रसादः प्रापि तैर्नृपात् ॥१६२॥

संलक्ष्यकुचकक्ष्यान्ताः कृत्वा निजवधुः पुरः । रागी राजा गृहासीतो गृते तैर्निर्धनः कृतः ॥१६३॥

संभोगाभद्रसौभाग्यकृतस्पर्धः परस्परम् । संभुज्यैता भवान्वक्तु विशेपमिति चोदितः ॥१६४॥

उपभोगं स्वभार्याणां निर्लज्जैस्तैः स कारितः । का इयेति च रत्यन्ते पृष्टोभीष्टधनप्रदः ॥१६५॥ युग्मम् ॥ 165

तस्य लालितकेष्वास्तां मूढी संभोगढीकने । मात्रोश्चारित्ररक्षित्वाद्रिक्षाकौ हरिभूर्जटी ॥१६६॥

नीत्वा नर्मकथाङ्गतां निजवधुर्मुञ्चन्ति मानोघतिं संदूष्य स्वयमङ्गनाः भुचितया त्यक्तं कुलं कुर्वते ।

सौख्यं प्रन्ति सुदीर्घसेवनसमासक्त्या यदर्थं भ्रमः प्रत्याख्याय तदेव वेष्टि न विष्टैः किं प्रार्थ्यते सेवया ॥१६७॥

यशस्करस्य भूत्वापि सचिवो भद्रफलगुणः । तस्याभूदनुजीव्यन्ते धिग्भोगाभ्यासवासनाम् ॥१६८॥

फलगुणस्वामिमुख्यानां प्रतिष्ठानां विधायिनः । तस्योपदेशो भूभर्त्रा पर्यहास्यसकृद्गृहः ॥१६९॥

गृह्णन्विद्वेषितां हन्तुं टक्करादि बलात्ततः । वृद्धो रक्कः कम्पनेशो दुर्गोष्ठीमध्यगोभवत् ॥१७०॥

170

तीक्ष्णाक्षेपे संप्रविष्टं हन्तुं संग्रामडामरम् । श्रीजयेन्द्रविहारं स निर्धृणो निरदाहयत् ॥१७१॥

सुगतप्रतिमारीति हत्वा दग्धात्ततोऽखिलात् । जरद्वैवगृहेभ्यश्च संगृह्य पावमंचयम् ॥१७२॥

सुरप्रतिष्ठया दाह्यं मूढः स्वयशसो विदन् । नगरापणवीथ्यन्तः क्षेमगौरीश्वरं व्यधात् ॥१७३॥

एकः प्रयात्युपरमं द्रविणं तदीयं हत्वापरः प्रसभमुद्ग्रहति प्रमोदम् ।

नो वेत्ति तत्स्वनिधनं परकोशगामि धिग्वासनामसममोहकृतान्धकाराम् ॥१७४॥

त्यागिना क्षेमगुप्तेन भुक्त्यर्थं खशभुभुजे । हत्वा विहारपुत्रिर्दग्धान्प्रामाः पट्त्रिंशदर्पिताः ॥१७५॥

175

दुर्गाणां लोहरादीनां शास्ता शतमखोपमः । नृपतिः सिंहराजाख्यस्तस्मै स्वां तनयां ददौ ॥१७६॥

स तस्यां शाहिदौहित्र्यां दिवायां सक्तमानसः । दिवाक्षेम इति ख्यातिं ययौ लज्जावहां नृपः ॥१७७॥

मातामहेन भूमर्तृवध्वास्तस्या व्यधीयत । श्रीभीमशाहिर्नोदात्तप्रासादो भीमकेशवः ॥१७८॥

१५७. ¹) Corr. by A₂ from A₁ 'पालय'. १५८. ¹) Corr. by A₂ from A₁ 'घटनाज'.—²) सुगज्यज्ञा supplied by A₂ in space left by A₁. १५९. ¹) Corr. by A₂ from A₁ 'नन्ध्यात'. १६५. ¹) युग्मम् supplied by A₂. १६६. ¹) Thus corr. by A₂; A₁ 'रक्षित्वा निष्ठा'. १७०. ¹) Thus A₂; A₁ 'निर्दोषतां'. १७२. ¹) Thus A₂; A₁ 'दग्धा ततो'.—²) Thus A₂; A₁ 'सहाय'. १७४. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'कृत्वा'. १७५. ¹) A₂ gloss सिंहराजाय. १७६. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ 'पातमुखो'. १७८. ¹) Thus A₂; A₁ 'श्रीभूमिन्ध्यापनो'. Cf. *Alberuni's India* (trans. by Sachau), ii. 13.

- चन्द्रलेखाभिधां कन्यां राज्ञे दत्तवताभवत् । फल्गुणद्वारपतिना समं दिद्वा समत्सरा ॥१७९॥
- 180 गुरूपदेशः सुमहान्कुन्तविद्याभ्रमस्तथा । तस्य निर्वहणाद्दृष्टुं भुजो हास्यतां ययौ ॥१८०॥
 अमोघपतनान्प्राप्तान्गोयान्संघामकर्मसु । सृगालमृगयासत्तया स हि श्लाघ्यानमन्यत ॥१८१॥
 तं वृतं वागुरावाहिडोम्वाटविकपेटकैः । पर्यटन्त श्रमिः सार्धमपश्यन्सततं जनाः ॥१८२॥
 तस्य दामोदरारण्यलल्यानशिमिकादिषु । स्थानेषु क्रोष्टुमृगयारसिकस्य वयोगमत् ॥१८३॥
 अथ कृष्णचतुर्दश्यां स कुर्वन्मृगयां नृपः । ज्वालामपश्यत्क्रोशन्त्याः सृगाल्या निर्गतां मुखात् ॥१८४॥
- 185 तदालोकनसंजातसत्रासाकम्पितस्ततः । लूतामयज्वरेणाभूत्परितो मृत्युहेतुना ॥१८५॥
 मर्तुं ययौ च वाराहक्षेत्रं यत्र विधायकः । श्रीकण्ठक्षेममठयोरासीङ्गुष्कपुरान्तिके ॥१८६॥
 मसूरविदलाकारलूताक्लिन्नकलेषरः । पौषे चाब्दे चतुर्विंशे नवमेद्विंशे सिते मृतः ॥१८७॥
 क्षेमगुप्तात्मजः क्षमाभृदभिमन्युरभूत्ततः । शिशुर्निखिलशधर्मिण्या दिद्वादेव्यानुपालितः ॥१८८॥
 संधिविग्रहशुद्धान्तमुख्यकर्माधिकारिणः । निःसाध्वसं राजवधूंमवन्ध्यशयनां व्यधुः ॥१८९॥
- 190 अभिमन्यौ क्षितिं रक्षत्यकस्मादेव दारुणः । तुङ्गेश्वरापणोपान्तादुज्जगाम हुताशनः ॥१९०॥
 वर्धनस्वामिपार्श्वस्थभिक्षुकीपारकावधिः । वैतालसूत्रपातस्थान्स दहाह महागृहान् ॥१९१॥
 डोम्बघण्डालसंस्पृष्टभूपसंपर्कदूषितान् । दग्ध्वा महागृहान्वह्निर्भुवः शुद्धिमिवाकरोत् ॥१९२॥
 रक्षित्री क्षमापतेर्माता स्त्रीस्वभावाद्भिमूढधीः । सारासारविचारेण लोलकर्णी न पस्पृशे ॥१९३॥
 राज्ञः सुतार्पणाद्द्वैरा तस्थौ पुरा यतः । पतिवत्न्येव सा सार्धं फल्गुणेनाभ्यमन्त्रिणा ॥१९४॥
- 195 पत्यौ मृते सपत्नीनां वृष्टानुमरणं ततः । दम्भेनानुमुपूर्वन्तीमनुमेने स तां द्रुतम् ॥१९५॥
 निषिषेधानुबन्धात्तु सानुतापां चितान्तिके । कृपालुर्मरणादेताममात्यो नरवाहनः ॥१९६॥
 अतो निसर्गापिशुनो रक्तस्तां मन्युदूषिताम् । फल्गुणाद्राज्यहरणाशङ्कां राज्ञीमजिग्रहत् ॥१९७॥
 विरागशंसिभिर्लिङ्गैस्तां ज्ञात्वा विषमाशयाम् । समन्युं साखिलामात्यां फल्गुणोप्यास्त शङ्कितः ॥१९८॥
 स हि सर्वाधिकारस्थः सर्वस्याक्षिगतोभवत् । दीप्यमानोधिकं मन्त्रशौर्योत्साहादिभिर्गुणैः ॥१९९॥
- 200 अस्थीनि क्षेमगुप्तस्य गृहीत्वा जाह्नवीं गते । पुत्रे कर्दमराजाख्ये प्रबलैरन्वितो बलैः ॥२००॥
 तत्प्रत्यागमपर्यन्तं पर्णोत्सें स्थातुमुद्यतः । अविश्वसन्नृपगृहे फल्गुणो वैदिशङ्कितः ॥२०१॥
 निर्गत्य नगराद्यावत्सभाण्डागारिसैनिकः । काष्ठवाटान्तिकं प्राप तावद्रक्षादिचोदिता ॥२०२॥
 आकलय्य द्रुतं दिद्वा संत्यज्य प्रार्थनादिकम् । पृष्ठे प्रत्युत याष्टीकांस्तस्य हन्तुं व्यसर्जयत् ॥२०३॥
 नवावमानखिन्नः स मिलितानन्तसैनिकः । प्रत्यावृत्त्य ततो मानी वाराहं क्षेत्रमाययौ ॥२०४॥
- 205 भुत्वा समेतसैन्यं तं प्रत्यायातं प्रतापिनम् । आस्कन्दशङ्किनी दिद्वा सामात्या समकम्पत ॥२०५॥

१७९. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ राज्ञो. १८०. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ 'दृष्टुं भुजो'. १८१. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ 'प्रतिमान्प्रा'.—²) A₈ कुन्तान.—³) Thus corr. by A₈ from A₁ श्लाघ्यानम. १८२. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ 'दृष्टुं भुजो'. १८५. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ 'तस्थितिः'. १८७. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ 'नवमेद्विंशे'. १८९. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ 'मन्त्रिणा'. १९४. ¹) A₈ gloss सभर्तृकैव सती. १९५. ¹) Thus corr. by A₈ from A₁ 'पत्यौ'.—²) A₁ 'नुसरण'. १९९. ¹) Thus A₈; A₁ तन्त्र. २०२. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ 'प्राप्य'; A₈ gloss प्राप्त इत्यर्थः.

तस्मिन्क्षेत्रे गतं शान्तं विलप्य स्वामिनं चिरम् । वराहपादसविधे तेन शस्त्रं समर्पितम् ॥२०६॥
 ब्रह्मसंभावनापापं शस्त्रत्यागेन मन्त्रिणा । स्वस्य संमार्जितं तेन राजमातुश्च साध्वसम् ॥२०७॥
 युक्तायुक्तविचारबाह्यमनसः सेवा महद्द्वैशसं क्रुद्धेस्मिन्प्रतिकारकर्म गहनद्रोहापवादावहम् ।
 येन न्यूनगुणेशोपकरणीभावोपि तस्मै परं कोपः कोपि विवेकिनः समुचितः शास्त्राय शस्त्राय वा ॥२०८॥
 पर्णोत्समेव शनकैः ससैन्ये फल्गुणे गते । विगताध्यापका बाला इवामोदन्त मन्त्रिणः ॥२०९॥
 योगक्षेमौ चिन्तयन्ती क्षेमगुप्तवधूरपि । अनिशं प्रजजागार स्वयं कण्टकपाटने ॥२१०॥ 210
 राज्यप्रार्थी पर्वगुप्तो मन्त्रिणौ कोशपीथिनौ । अजिमहत्करौ पूर्वं पुत्र्योर्यौ 'छोजभूभटौ ॥२११॥
 तयोः प्रजातौ तनयौ ख्यातौ महिमपाटलौ । अवर्धिषातां यौ राजमन्दिरे राजपुत्रवत् ॥२१२॥
 तौ तत्रावस्थितावेव तत्कालं राज्यलालसौ । समन्वय समगंसातामुद्दामैर्हिम्मकादिभिः ॥२१३॥
 बलिनौ तावबलया राज्यापास्तौ नृपास्पदात् । समन्यु स्वगृहादास्तां यावत्कृतगतागतौ ॥२१४॥
 एकतः पृष्ठतः प्रादान्महिम्नो निर्गतस्य सां । निर्वासनाय याष्टीकांस्तान्प्रकटवैकृता ॥२१५॥ 215
 शक्तिसेनाभिधानस्य श्वशुरस्य निवेशनम् । प्रविवेश स तज्ज्ञात्वा तं ते तत्रापि दुर्बुधुः ॥२१६॥
 शक्तिसेनेन याष्टीकाः सान्त्विता नाचलन्त्यदा । तदा भीतस्य जामातुर्व्यक्तं प्रादात्स संश्रयम् ॥२१७॥
 तं लब्धसंश्रयं प्राप हिम्मको मुकुलस्तथा । एरमन्तकनामा च परिहासपुराश्रयः ॥२१८॥
 श्रीमानुदयगुप्ताख्योप्यमृताकरनन्दनः । ललितादित्यपुरजा यशोधरमुखा अपि ॥२१९॥
 एकैके ते' मिथः सैन्यैर्भुवनक्षोभकारिणः । संभूय चकुर्द्वैराज्यं महिम्नः पक्षमाश्रिताः ॥२२०॥ 220
 तस्मिन्महाभये दिङ्मापक्षं मन्त्री सबान्धवः । एक एव तु तत्याज नाद्रोहो नरवाहनः ॥२२१॥
 प्रवर्धमानपृतना थोर्दु चङ्कोद्यमास्ततः । पद्मस्वाम्यन्तिकं प्रापुर्द्विप्यमानायुषा द्विषः ॥२२२॥
 अथ शूरमटे दिङ्मा विसृज्यात्मजमाकुला । आपच्छान्तिक्षमांस्तानुपायान्समचिन्तयत् ॥२२३॥
 ललितादित्यपुरजान्द्विजान्स्वर्णेन भुरिणा । तूर्णं स्वीकृत्य विदधे रिपूणां संघभेदनम् ॥२२४॥
 एकाक्षेपेखिलैः कोपो विधेय इति वादिभिः । महिम्नः पीतकोशैस्तैः संधिर्द्वया समं कृतः ॥२२५॥ 225
 गोष्पदोलङ्घने यस्याः शक्तिर्नाशायि केनचित् । वायुपुत्रायिनं पङ्का तया संघाब्धिलङ्घने ॥२२६॥
 यत्संग्रहो रत्नमहौषधीनां करोति सर्वव्यसनावसानम् ।
 त्यागेन तद्यस्य भवेन्नमोस्तु चित्रप्रभावाय धनार्थं तस्मै ॥२२७॥
 उत्कोचकाञ्चनादानेप्युष्मां ध्वज्यन्त्युपक्रियाम् । दिङ्मा यशोधरादिभ्यः कम्पनादि समर्पयत् ॥२२८॥
 अभिचारं महिम्नश्च कृतवत्या मित्रैर्दिनैः । मण्डलेखण्डिताशत्रवं रण्डायाः समजृम्भत ॥२२९॥
 कदाचित्थक्कनाख्यस्य शाहीशस्योपरि कुधा । सत्रा स्ववंशजैर्यात्रां कम्पनाधिपतिर्ददौ ॥२३०॥ 230
 तद्देशं निम्नगाशैलदुर्गं प्रविशन् जवात् । अखण्डशक्तिना तेन बलादप्राहि थक्कनः ॥२३१॥

२०६. ¹) Corr. by later hand from A₁ तत्र. २११. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ यो. २१३. ¹) Emended;
 A R G 'हिमका'. २१६. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ शक्तिसेनाभि. २१८. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ तैल्लेख; A₃
 gloss तं महिमानं. २२०. ¹) Thus A₃; A₁ एकैकं तं. २२१. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ नमोस्तु. २२८. ¹) Emended;
 A R G समर्पयत्. २२९. ¹) Thus A₃; A₁ विहाया. (Cf. vi. 260. २३०. ¹) Thus corr. by A₁ from 'विदुक्कमा'.

- चन्द्रलेखाभिधां कन्यां राज्ञे दत्तवताभवत् । फल्गुणद्वारपतिना समं दिवा समस्तरा ॥१७९॥
 180 गुरुपदेशः सुमहान्कुन्तविद्याभ्रमस्तथा । तस्य निर्वहणाद्गर्भाद्भुजो हास्यतां ययौ ॥१८०॥
 अमोघपतनान्प्रोसांन्योग्यान्संयामकर्मसु । सुगलमृगयासत्तया स हि श्लाघ्यानमन्यत ॥१८१॥
 तं वृतं वागुरावाहिडोम्वाटविकपेटकैः । पर्यटन्त श्रभिः सार्धमपश्यन्सततं जनाः ॥१८२॥
 तस्य दामोदरारण्यलन्यानिशिमिकादिषु । स्थानेषु क्रोष्टुमृगयारसिकस्य वयोगमत् ॥१८३॥
 अथ कृष्णचतुर्दश्यां स कुर्वन्मृगयां नृपः । ज्वालामपश्यत्क्रोशन्त्याः सुगल्या निर्गतां मुखात् ॥१८४॥
 185 तदालोकनसंजातसत्रासाकम्पितस्ततः । लूतामयज्वरेणाभूत्परितो मृत्युहेतुना ॥१८५॥
 मर्तुं ययौ च वाराहक्षेत्रं यत्र विधायकः । श्रीकण्ठक्षेममठयोरासीदुष्कपुरान्तिके ॥१८६॥
 मसूरविदलाकारलूताक्लिन्नकलेश्वरः । पौषे चाब्दे चतुर्दशे नवमेह्नि सिते मृतः ॥१८७॥
 क्षेमगुप्तात्मजः क्षमाभूदभिमन्युरभूत्ततः । शिशुर्निखिलशर्मिण्या दिवादेव्यानुपालितः ॥१८८॥
 संधिविग्रहशुद्धान्तमुख्यकर्मधिकारिणः । निःसाध्वसं राजवधूंमवन्ध्यशयनां व्यधुः ॥१८९॥
 190 अभिमन्यौ क्षितिं रक्षत्यकस्मादेव दारुणः । तुङ्गेश्वरापणोपान्तादुज्जर्गाम हुताशनः ॥१९०॥
 वर्धनस्वामिपार्श्वस्थभिक्षुकीपारकावधिः । वेतालसूत्रपातस्थान्स दहाह महागृहान् ॥१९१॥
 डोम्बचण्डालसंस्पृष्टभूपसंपर्कदूषितान् । दग्ध्वा महागृहान्वह्निर्भुवः शुद्धिमिवाकरोत् ॥१९२॥
 रक्षित्री क्षमापतेर्माता स्त्रीस्वभावाद्भिर्मूढधीः । सारासारविचारेण लोलकर्णी न पस्पृशे ॥१९३॥
 राज्ञः सुतार्पणाद्द्वैरा तस्थौ पुरा यतः । पतिवत्येवं सा सार्धं फल्गुणेनाध्यमन्त्रिणा ॥१९४॥
 195 पत्यौ मृते सपत्नीनां दृष्ट्वानुमरणं ततः । दम्भेनानुमूर्धन्तीमनुमेने स तां व्रतम् ॥१९५॥
 निषिषेधानुबन्धात् सानुतापां चितान्तिके । कृपालुर्मरणादेताममात्यो नरवाहनः ॥१९६॥
 अतो निसर्गापिशुनो रक्कस्तां मन्युदूषिताम् । फल्गुणाद्राज्यहरणाशङ्कां राज्ञीमजिघहत् ॥१९७॥
 विरागशंसिभिर्लिङ्गैस्तां ज्ञात्वा विषमाशयाम् । समन्युं साखिलामात्यां फल्गुणोप्यास्त शङ्कितः ॥१९८॥
 स हि सर्वाधिकारस्थः सर्वस्याक्षिगतोभवत् । दीप्यमानोधिकं मन्त्रदौर्योत्साहादिभिर्गुणैः ॥१९९॥
 200 अस्थीनि क्षेमगुप्तस्य गृहीत्वा जाह्नवीं गते । पुत्रे कर्दमराजाख्ये प्रबलैरन्वितो बलैः ॥२००॥
 तत्प्रत्यागमपर्यन्तं पर्णोत्सें स्थातुमुद्यतः । अविश्वसन्नृपगृहे फल्गुणो वैरिशङ्कितः ॥२०१॥
 निर्गत्य नगराद्यावत्सभाण्डागारिसैनिकः । काष्ठवाटान्तिकं प्राप तावद्रक्षाविचोदिता ॥२०२॥
 आकलय्य द्रुतं दिवा संत्यज्य प्रार्थनादिकम् । पृष्ठे प्रत्युत याष्टीकांस्तस्य हन्तुं व्यसर्जयत् ॥२०३॥
 नवावमानखिन्नः स मिलितानन्तसैनिकः । प्रत्यावृत्त्य ततो मानी वाराहं क्षेत्रमाययौ ॥२०४॥
 205 भुत्वा समेतसैन्यं तं प्रत्यायातं प्रतापिनम् । आस्कन्दशङ्किनी दिवा सामात्या समकम्पत ॥२०५॥

१७९. १) Thus corr. by later hand from A₁ राज्ञे. १८०. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °गर्भाद्भुजो. १८१. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °प्रतिमान्प्रा. १८२. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °श्लाघ्यानमन्य. १८३. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °वयोगमत्. १८४. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °ज्वालामपश्यत्क्रोशन्त्याः. १८५. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °लूतामयज्वरेणाभूत्परितो. १८६. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °श्रीकण्ठक्षेममठयोरासीदुष्कपुरान्तिके. १८७. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °पौषे चाब्दे चतुर्दशे नवमेह्नि. १८८. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °क्षेमगुप्तात्मजः. १८९. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °निःसाध्वसं. १९०. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °तुङ्गेश्वरापणोपान्तादुज्जर्गाम. १९१. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °वेतालसूत्रपातस्थान्स. १९२. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °दग्ध्वा. १९३. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °रक्षित्री. १९४. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °सारासारविचारेण. १९५. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °पतिवत्येवं. १९६. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °नरवाहनः. १९७. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °कृपालुर्मरणादेताममात्यो. १९८. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °विरागशंसिभिर्लिङ्गैस्तां. १९९. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °दीप्यमानोधिकं. २००. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °प्रबलैरन्वितो. २०१. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °अविश्वसन्नृपगृहे. २०२. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °काष्ठवाटान्तिकं. २०३. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °आकलय्य. २०४. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °नवावमानखिन्नः. २०५. १) Thus corr. by A₂ from A₁ °भुत्वा समेतसैन्यं. A₂ gloss प्राप्त इत्यर्थः.

तस्मिन्क्षेत्रे गतं शान्तं विलप्य स्वामिनं चिरम् । बराहपादसन्निधे तेन शस्त्रं समर्पितम् ॥२०६॥
 श्रोहसंभाषणापापं शस्त्रस्यागेन मन्त्रिणा । स्वस्य संमार्जितं तेन राजमातुश्च साध्वसम् ॥२०७॥
 युक्तायुक्तविचारबाह्यमनसः सेवा महद्द्वैशसं क्रुद्धेस्मिन्प्रतिकारकर्म गहनद्वोहापवादावहम् ।
 येन न्यूनगुणेशोपकरणीभावोपि तस्मै परं कोपः कोपि विवेकिनः समुचितः शास्त्राय शस्त्राय वा ॥२०८॥
 पर्णोत्समेव शनकैः ससैन्ये फल्गुणे गते । विगताध्यापका बाला इवामोदन्त मन्त्रिणः ॥२०९॥
 योगक्षेमौ चिन्तयन्ती क्षेमगुप्तवधूरपि । अनिशं प्रजजागार स्वयं कण्टकपाटने ॥२१०॥ 210
 राज्यप्रार्थी पर्वगुप्तो मन्त्रिणौ कोशपीथिनौ । अजिमहत्करौ पूर्वं पुण्योर्यौ क्षोजभूभटौ ॥२११॥
 तयोः प्रजातौ तनयौ ख्यातौ महिमपाटलौ । अवर्धिषातां यौ राजमन्दिरे राजपुत्रवत् ॥२१२॥
 तौ तत्रावस्थितावेव तत्कालं राज्यलालसौ । संमन्य समगंसातामुहामैहिम्नकादिभिः ॥२१३॥
 बलिनौ तावबलया राज्यापास्तौ नृपास्पदात् । समन्यु स्वगृहादास्तां यावत्कृतगतागतौ ॥२१४॥
 एकतः पृष्ठतः प्रादान्महिम्नो निर्गतस्य सा । निर्वासनाय याष्टीकांस्तावत्प्रकटवैकृता ॥२१५॥ 215
 शक्तिसेनाभिधानस्य भ्रशुरस्य निवेशनम् । प्रविवेश स तज्ज्ञात्वा तं ते तत्रापि दुबुबुः ॥२१६॥
 शक्तिसेनेन याष्टीकाः सान्त्विता नाचलन्यदा । तदा भीतस्य जामातुर्व्यक्तं प्रादात्स संश्रयम् ॥२१७॥
 तं लब्धसंश्रयं प्राप हिम्भको मुकुलस्तथा । एरमन्तकनामा च परिहासपुराश्रयः ॥२१८॥
 श्रीमानुदयगुप्ताख्योप्यमृताकरनन्दनः । ललितादित्यपुरजा यशोधरमुखा अपि ॥२१९॥
 एकैके ते मिथः सैन्यैर्भुवनक्षोभकारिणः । संभूय चक्रुर्द्वैराज्यं महिम्नः पक्षमाभिताः ॥२२०॥ 220
 तस्मिन्महाभये दिङ्मापक्षं मन्त्री सबान्धवः । एक एव तु तत्याज नाद्रोहो नरवाहनः ॥२२१॥
 प्रवर्धमानपृतना थोर्जु बडोद्यमास्ततः । पद्मस्त्राम्यन्तिकं प्रापुर्दिव्यमानायुधा द्विजः ॥२२२॥
 अथ भूरमठे दिङ्मा विसृज्यात्मजमाकुला । आपच्छान्तिक्षमांस्तांस्तानुपायान्समचिन्तयत् ॥२२३॥
 ललितादित्यपुरजाश्चिज्जान्स्वर्णेन भूरिणा । तूर्णं स्वीकृत्य विदधे रिपुणां संघभेदनम् ॥२२४॥
 एकाक्षेपेखिलैः कोपो विधेय इति वादिभिः । महिम्नः पीतकोशैस्तैः संधिर्देव्या समं कृतः ॥२२५॥ 225
 गोष्पदोद्धुक्ने यस्याः शक्तिर्नाशायि केनचित् । वायुपुत्रायिन्नं पङ्क्ता तया संघाब्धिलङ्घने ॥२२६॥
 यत्संग्रहो रत्नमहौषधीनां करोमि सर्वव्यसनावसानम् ।
 त्यागेन तद्यस्य भवेन्नमोस्तु चित्रप्रभावाय धनय तस्मै ॥२२७॥
 उत्कोचकाञ्चनादानेप्युक्तां ध्यायन्त्युप्रक्रियाम् । दिङ्मा यशोधरादिभ्यः कम्पनादि समर्पयत् ॥२२८॥
 अभिचारं महिम्नश्च कृतवत्या मितैर्दिनैः । मण्डलेखण्डिताज्ञत्वं रण्डायाः समजृम्भत ॥२२९॥
 कदाचित्थक्कनाख्यस्य शाहीशस्योपरि क्रुधा । संत्रा स्ववंशजैर्यात्रां कम्पनाधिपतिर्ददौ ॥२३०॥ 230
 तद्देशं निम्नगाशैलदुर्गं प्रविशन् जवात् । अखण्डशक्तिना तेन बलादप्राहि थक्कनः ॥२३१॥

२०६. ¹⁾ Corr. by later hand from A₁ तत्र. २११. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A₁ यो. २१३. ¹⁾ Emended; A R G 'हिम्भका'. २१६. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ शक्तिसेनाभि. २१८. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ तैर्लब्ध; A₃ gloss तं महिमानं. २२०. ¹⁾ Thus A₃; A₁ एकैकं तं. २२०. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ नमोस्तु. २२८. ¹⁾ Emended; A R G समर्पयत्. २२९. ¹⁾ Thus A₃; A₁ विहाया. Cf. vi 260. २३०. ¹⁾ Thus corr. by A₁ from 'चिद्रुक्कना'.

- स कृतप्रणतेस्तस्य करुमादाय भूपतेः । अभिषेकाम्बुभिधक्रे श्रीलताप्यायनं पुनः ॥२३२॥
 लब्धप्रवेशैः समये तस्मिन्नक्षादिभिः खलैः । कम्पनाधिपतौ राश्या विद्वेषोमाहि मूढया ॥२३३॥
 उर्वीपतेश्च स्फटिकाश्मनश्च शीलोऽज्झितस्त्रीहृदयस्य चान्तः ।
 असंनिधानास्ततस्तथ्यतीनामन्योपरागः कुरुते प्रवेशम् ॥२३४॥
 स्वचित्तसंवादि वचो वदन्तो धूर्ता वितन्वन्ति मनःप्रवेशम् ।
 235 पृथग्जनानां गणिकावधूनां विटाः प्रभूणामपि गर्भवेटाः ॥२३५॥
 द्रोणधायं थक्कनं रक्षन्धनादायीति पैशुनम् । तथ्यमेव तदीयं सा स्वयंवादादमन्यत ॥२३६॥
 अथ स्ववसतिं प्राप्ते कम्पनेनो जयोजिते । याटीकान्यसृजद्विहा स्फुटं निर्वासनोद्यता ॥२३७॥
 तदाक्षेपं समाकर्ण्य स्मरन्तः कोशसंविदम् । ते हिम्मकैरमन्ताद्याः पूर्ववद्विक्रियां ययुः ॥२३८॥
 नरवाहनमुख्यास्तु राक्षीपक्षं न तत्यजुः । विभेदं पूर्ववत्प्रापदेवं निजबलं पुनः ॥२३९॥
 240 प्रविष्टेषु ततः कोपात्पुरं शुभधरादिषु । भट्टारकामटे दिहा भूयः पुत्रं व्यसर्जयत् ॥२४०॥
 दत्तागले नृपगृहे स्थितां तां दैवमोहिताः । ते तदैव विना पुत्रं विमूढा नौदपाटयन् ॥२४१॥
 राश्याः संजघटे लोकः परस्मिन्नेव वासरे । यद्वलेन तदा स्थैर्यं सा किञ्चित्समदर्शयत् ॥२४२॥
 जयाभट्टारिकापार्श्व्यावच्छूरमटान्तिकम् । व्याप्य स्थितैर्विषत्सैन्यैरथ प्रवृत्ते रणः ॥२४३॥
 राजधानीं राजसैन्ये प्रविष्टे आसविहृते । सिंहद्वारे घटावन्धमेकाङ्गाः समदर्शयन् ॥२४४॥
 245 शरीरनिरपेक्षास्ते भीतं संस्तम्भ्य तद्वले । अधावन्विद्विषां सैन्यं चेलुः केचिच्च शङ्खवः ॥२४५॥
 तस्मिन्नवसरे राजकुलभट्टः समाययौ । तूर्यघोषैर्विषां सैन्यं भिन्दन्नानन्दयस्त्रिजम् ॥२४६॥
 तस्मिन्प्राप्ते द्विषां सैन्यं विननाशं विनश्वरम् । न द्रोहाविनयं जातु सहन्ते शस्त्रदेवताः ॥२४७॥
 त्रोटयत्यायसान्बन्धान्स्फोटयत्युपलानिति । यः ख्यातिमवहत्तथा हिम्मको भीमविक्रमः ॥२४८॥
 तस्यासिना राजकुलभट्टदेहार्धपातिना । चर्ममात्रं न तुत्रोट कङ्कटस्यातिसंकटे ॥२४९॥
 250 विलोक्य तदसंभाव्यं सैन्यं दैन्यं समाश्रिते । अधानि हिम्मको धौघैरघाटम्भि यशोधरः ॥२५०॥
 तथाप्यासीत्स्फुरन्संख्ये य एरमन्तकः क्षणम् । स भमासिञ्च्यतो वाहाज्जीवग्राहमगृह्यत ॥२५१॥
 नाजौ तैरेष्यताधातुं यः श्रीमान्नाजबान्धवः । जगामोदयगुप्तः स कापि त्यक्त्वा महाहवम् ॥२५२॥
 इत्थं लब्धजया राक्षी तत्तणाव्यमरीरुषा । यशोधरं शुभधरं मुकुलं च सबान्धवम् ॥२५३॥
 काश्मीरिकाणां यः आश्रुत्कोच्छेत्ता गयान्तरे । सोऽप्येरमन्तकः भूरः परिहासं पुराभयः ॥२५४॥
 255 बद्धा महाशिलां कण्ठे वितस्ताम्भसि पातितः । स्वदुर्नयफलं देव्याः प्रकोपेनानुभावितः ॥२५५॥

२३२. ^१) A₂ gloss श्रीः एष लता. २३३. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ 'विहा'; R G as above. २३४. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'न्योन्यरागः'. २३६. ^१) Thus A₁; A₂ 'स्वसंवादा'. २३८. ^१) A₂ gloss एकाक्षेपेपितलैः कोपो विषेव इत्येव रूपं. २३९. ^१) मुख्या supplied by A₂ in space left by A₁. २४१. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'नौपपाट'. २४६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'अध्यादि'.—^२) The words from चेलुः to सैन्यं in the following verse are omitted by A₁ and supplied in margin by A₂. २४६. ^१) A₂ 'त्रिजान्'. २४७. ^१) Thus A₁; A₂ G R 'विनेश्वरम्'. २४८. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ 'तोट'.—^२) तिमवहत् supplied by A₂ in space left by A₁. २५०. ^१) Emended with C; A R G 'रघटम्भि'. २५१. ^१) Thus A; R G 'एर'. २५४. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'काश्मीरका'.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ 'श्रुत्कोच्छेत्ता'.—^३) Thus corr. by A₂ from A₁ 'गयान्तरे'.—^४) Thus corr. by A₂ from A₁ 'हार'.

ये सप्तसप्ततादृषादा गोपालनृपात्पुरा । अभिमन्युं यावदासन्धोडशानां महीभुजाम् ॥२५६॥
 वर्षवष्टिं प्रतापायुः श्रीहरा द्रोहवृत्तयः । ते क्षिप्रं मन्त्रिणः सर्वे सान्ववायाः सहानुगाः ॥२५७॥
 भीमभूभङ्गमात्रेण दिहादेव्या सकोपया । आसन्निःशेषतां नीता दुर्गयेव महासुराः ॥२५८॥ तिलकम् ॥
 अभवन्विहिता राज्या तानुत्पाद्य मदोद्धतान् । रक्षादयः कम्पनादिकर्मस्थानाधिकारिणः ॥२५९॥
 इत्थं मन्त्रिप्रकाण्डः स रण्डामाखण्डलोपमाम् । अखण्डमण्डलां चक्रे निर्दोहो नरवाहनः ॥२६०॥ 260
 राज्ञी कृतशभावेन सापि मन्त्रिसभान्तरे । तमाजुहाव निर्दोहं स्वयं राजानकाख्यया ॥२६१॥
 छत्रे छत्राप निष्पन्नभोजनेस्मिन्नभुङ्क्त सा । हृष्टे जहर्ष निर्विण्णे निर्विवेदानुकूल्यतः ॥२६२॥
 आरोग्यान्वेषणं शिक्षाप्रार्थनां गृहवर्तिनः । सात्मवस्तुविसर्गं च नाकृत्वा तस्य पिप्रिये ॥२६३॥
 अभूतां युग्यवाहस्य कुट्यनास्रः सुतौ पुरा । यौ सिन्धुभुट्यौ तज्ज्यायान्तिन्धुर्लालितकः किल ॥२६४॥
 पर्वगुप्तगृहे भूत्वा गज्जाध्यक्षे स्थिते क्रमात् । लब्ध्वा गज्जाधिकारित्वं तस्या राज्याः शनैरभूत् ॥२६५॥ 265
 रुद्धा तथैव गज्जेशो नवायासविधायकः । कर्मस्थानस्य निर्माता सिन्धुगज्जाभिधस्य यः ॥२६६॥
 प्रायशो हतराज्यस्ते वर्तते नरवाहनः । इति नेयधियं राज्ञीं सोभ्यधत्त दुराशयः ॥२६७॥
 सा तथेत्यब्रवीद्यावत्तावत्प्रेम्णा स जातुचित् । मन्त्री तां प्रार्थयामास भोक्तुं निजगृहागमम् ॥२६८॥
 सा सानुगां तत्र यातां ध्रुवं त्वामेव भन्त्यति । इत्युक्ता सिन्धुनापृच्छत्तत्कर्तव्यं भयाकुला ॥२६९॥
 अनुक्तैव प्रचलिता राजधानीमलक्षिता । स्त्रीधर्मिण्यस्मि जातेति पश्चाद्द्वार्ता व्यसर्जयत् ॥२७०॥ 270
 संप्रवृत्तोपचारायां गतायां तत्पथात्तथा । राज्यां नाशममात्यस्य प्रीतिः संविद्य सा ययौ ॥२७१॥
 तयोस्ततः प्रभृत्येव निष्कृष्टक्षेत्रयोः कृतम् । चाक्रिकैरतिरुक्षत्वं तिलपिण्याकयोरिव ॥२७२॥
 कुलिशं सर्वलोहनामम्भसां शैलसेतवः । अभेद्याः प्रतिभाव्यन्ते न किञ्चिदसतां पुनः ॥२७३॥
 ये बालादपि संमूढाः प्राज्ञाः सुरगुरोरपि । तेषां न विद्यः के तावन्निर्माणपरमाणवः ॥२७४॥
 विश्वासेोज्झितधीः शिशून्कलयते काकोन्यदीयान्निजान्हंसः क्षीरपयोविभागकुशलस्त्रस्यत्यसारादुनात् ।
 लोकावेक्षणतीक्ष्णधीः खलगिरं जानाति संत्यां नृपो धिग्वैदग्ध्यविमुग्धताव्यतिकरस्पृष्टं विधानं विधेः ॥२७५॥ 275
 मूढा चरणहीना सा भुतिबाह्यतया तथा । वैधेयविप्रप्रकृतिरिव प्रायाद्विगर्ह्यताम् ॥२७६॥
 उद्वेजितस्तया शश्वत्तया स नरवाहनः । यथा विमाननोत्तमः स्वयं तत्याज जीवितम् ॥२७७॥
 प्रकुप्यत्यप्रतीकार्ये स्वतेजस्तप्रचेतसाम् । शरणं मरणं त्यक्त्वा किमिष्टान्यशोर्थिनाम् ॥२७८॥
 शशिहीनेव रजनी सत्यत्यक्तेव भारती । विरराज न गुजश्रीर्नरवाहनवर्जिता ॥२७९॥
 सा क्रौर्याभ्यासविषमा हन्तुं विततविक्रमान् । संग्रामडामरसुतान्समीपस्थानचिन्तयत् ॥२८०॥ 280
 निजमुत्तरघोषं ते तज्जयेन विनिर्गताः । कट्यकद्धारपत्यादीन्कृतारब्धीन्व्यपादयन् ॥२८१॥
 उत्पिञ्जभीतया राज्या त्यक्त्वा परिभवन्नपाम् । ते यत्नात्समघट्यन्त मानः स्वार्थार्थिनां कुतः ॥२८२॥

२६५. ^१) A, gloss खनौ सुरागृहे गज्जा भण्डागारे पुमानयेति कोश. —^२) Thus A R G; perhaps, to be emended with G *sec. manu* गज्जाध्यक्षस्ततः क्रमात्. २६६. ^१) Thus emended according to conjectural reading (*sec. manu*) in G; A R G (*prima manu*) नवायामवि°. २६९. ^१) Emended; A, बन्त्यति; G P बन्त्यति; R भन्त्यति; C बन्त्यति. २७१. ^१) A, "वृत्ताप". —^२) A, तस्मत्तत्तथा. २७४. ^१) Thus A₂; A₁ किन्ताव°.

- स्थानेश्वरादिभिर्मूर्खैर्दामैरितैरैः समम् । ते भीताः पुरतस्तस्याः पुनरेत्य जजृम्भरे ॥२८३॥
 अथ तद्गीतया राज्या रक्ते प्रमयमागते । आनीतः फल्गुणो भूयो वीरार्थिन्या निजान्तिकम् ॥२८४॥
 285 राजकार्याणि कुर्वाणः स भूयः शस्त्रममहीत् । न्यस्तशस्त्रोपि यत्सत्यं दुस्त्यजा भोगवासना ॥२८५॥
 महिमा राजपुर्गादिजयिनस्तस्य पश्चिमः । अद्भुतो वृद्धबन्धक्या अवहृद् इवाभवत् ॥२८६॥
 अभूदुदयराजस्य देवीभ्रातुरतिप्रियः । यः सहायोक्षपटले जयगुप्ताभिधः कुधीः ॥२८७॥
 अन्येधिकारिणस्तेन सहिताः क्रूरवृत्तयः । क्रूरमीरेषु व्यधुर्लुण्ठं दुष्कृतैस्तदुपार्जितैः ॥२८८॥
 दैः शील्यभाजो मातुश्च पाप्मभिर्विपुरीकृतः । अभिमन्युः क्षणे तस्मिन्क्षयरोगेण पस्पृशे ॥२८९॥
 290 पण्डितः पुण्डरीकाक्षो विद्वत्पुत्रैरुपस्कृतः । कृतश्रुतः स वैदुष्यतारुण्याभ्यां विद्विगुते ॥२९०॥
 तथा विभुद्वयकृतेस्तस्य दुष्कृतसंगमः । शोषाधायी शिरीषस्य रविताप इवाभवत् ॥२९१॥
 अर्धमानः प्रजाचन्द्रस्तृतीयस्यां स कार्तिके । शुक्रेष्टचत्वारिंशाब्दे प्रस्तो नियतिराहुणा ॥२९२॥
 तत्पुत्रो नन्दिगुप्तस्तु बालश्चक्रे निजासने । वृद्धस्तनयशोकस्तु दिहाया हृदये पदम् ॥२९३॥
 सा शोकपिहितकौर्या तस्थौ प्रशमशीतला । रविरत्नशलाकेव ध्वान्तच्छोष्मवैकृता ॥२९४॥
 295 ततः प्रभृत्यद्भुताभिस्तस्या धर्मप्रवृत्तिभिः । कुर्मभिर्हृषोढापि लक्ष्मीः प्राप्ता पवित्रताम् ॥२९५॥
 नगराधिपतिर्भुट्यः सिन्धुभ्राता शुभाशयः । तदीयधर्मचर्यायां बभूव परिपोषकः ॥२९६॥
 सा तेनोत्पादितानर्घजनरागा गतैनसा । ततः प्रभृत्यभूद्वेशी सर्वलोकस्य समता ॥२९७॥
 राज्ञः स सचिवः सत्यं दुष्प्रापो लुप्तचण्डिमा । कुर्याद्यः सुखसेव्यत्वं हेमन्त इव भास्वतः ॥२९८॥
 सा निर्मात्री विपन्नस्य हृदोः सुकृतवृद्धये । अभिमन्युस्वामिनोभूदभिमन्युपुरस्य च ॥२९९॥
 300 अथ दिङ्मापुरोपेतो दिङ्मास्वामी तया कृतः । मठश्च मध्यदेशीयलाटशौडोत्रसंश्रयः ॥३००॥
 भर्तुः कङ्कणवर्षस्य पुण्योत्कर्षाभिवृद्धये । चकार कङ्कणपुरं रमणी स्वर्णवर्षिणी ॥३०१॥
 श्वेतशैलमयं चान्यं सा दिङ्मास्वामिनं व्यधात् । धवलं चरणोद्भूतगङ्गाभःप्रवनेरिषं ॥३०२॥
 चक्रे कादमीरिकाणां च दैशिकानां समाश्रयः । तयात्युच्चचतुःशालो विहारश्चारुसंपदा ॥३०३॥
 श्रीसिंहस्वामिनं नाम्ना सिंहराजस्य सा पितुः । मठं च विदधे स्थित्यै दैशिकानां द्विजन्मनाम् ॥३०४॥
 305 मठप्रतिष्ठावैकुण्ठनिर्माणार्थैः स्वकर्मभिः । तयातिपावनश्चक्रे वितस्तासिन्धुसंगमः ॥३०५॥
 तेषु तेषु प्रदेशेषु किमुक्तैर्भूरिभिः शुभैः । सा प्रतिष्ठा व्यरचयच्चतुःषष्टिमिति श्रुतिः ॥३०६॥
 जीर्णोद्धारकृता देव्या घुष्टपाकारमण्डलाः । प्रायः सुरगृहाः सर्वे शिलावप्रावृताः कृताः ॥३०७॥
 क्रीडाचङ्क्रमणे राज्याः पङ्गा विमहवाहिनी । वल्गामिधा वैवधिकी वल्गामठमकारयत् ॥३०८॥
 तीर्थासेवनमौनभागपि तिमिः सक्तः स्वकुल्याशने वाताशान्मसते शिखी घनपयोमात्राशनोप्यन्वहम् ।
 विश्वस्ताञ्जलचारिणः प्रकटितध्यानोपि भुङ्क्ते बकः सत्कर्माचरणेपि दोषविकृतौ न प्रत्ययः पापिनाम् ॥३०९॥
 310 वर्षणी वर्षभात्रेण शान्तशोका बभूव सा । भोगोत्सुकार्भके तस्मिन्नपरि व्यभिचारकृत् ॥३१०॥

२९२. ¹) Thus A R G; Edd. वर्धमानः, found also *sec. manu* in R G. A₂ gloss अर्धवयाः खण्डविम्बश्च. ३००. ¹) Thus A R G. ३०३. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ जनाश्र. ३०४. ¹) स्थित्यै omitted by A₁ and supplied in margin by A₂. ३०६. ¹) Thus A₃; A₁ श्रुताः. ३०९. ¹) Thus A₁; A₃ विरती. ३१०. ¹) A₂ gloss वर्षणी असती इत्यर्थः.

वर्षे एकाक्षपञ्चाशो नीतः पक्षे सिते क्षयम् । स मार्गशीर्षादह्याममार्गव्यपयां तथा ॥३११॥
 पौत्रस्त्रिभुवनो नाम मार्गशीर्षे सितेहनि । पञ्चमेप्येकपञ्चाशे वर्षे तद्वत्तया हतः ॥३१२॥
 अथ मृत्युपथे राज्यनाम्नि स्वैर निवेशितः । कूरया चरमः पौत्रो भीमगुप्ताभिधस्तथा ॥३१३॥
 तस्मिन्मवसरे वृद्धः फल्गुणोऽपि व्यपद्यत । निगूढकौर्यदौःशील्या दिद्वा यद्गौरवादभूत् ॥३१४॥
 बभूव सार्धं सुस्पष्टदुष्टवेष्टाशतोत्कटा । भ्रष्टवक्त्रपटा मत्तदन्तिमूर्तिरिवोत्कटा ॥३१५॥ 315
 महाभिजनजातानामपि हा धिक्त्रिसर्गतः । सरितामिव नारीणां वृत्तिर्निस्त्रानुसारिणी ॥३१६॥
 स्रोतोधिराज्यमधिगम्य विराजमानास्तिन्धोः प्रसूय कमलाल्पपयोनिक्ते ।
 जाते सरस्यविरतं जलजे प्रसक्ता नार्यो महाभिजनजा अपि नीचभोग्याः ॥३१७॥
 खशस्य ब्रह्मिवासाख्यपर्णोत्सपामजन्मनः । बाणस्य सनुस्तुङ्गाख्योविशन्महिषपालकः ॥३१८॥
 प्रविष्टो जातु कश्मीरांल्लेखहारककर्मणा । सुगन्धिसीहप्रकटनागाद्वयिकषण्मुखैः ॥३१९॥
 पञ्चभिर्भ्रातृभिः सार्धं सांघित्तिप्रहिकान्तिके । देव्या दृग्गोचरं यातो हृदयावर्जकोभवत् ॥३२०॥ तिलकम् ॥ 320
 रहःप्रवेशितो दूत्या स भाष्यर्थबलाद्युवा । संभुक्तभूरिजाराया अपि तस्याः प्रियोभवत् ॥३२१॥
 तुङ्गानुरागिणी राक्षी पापा लज्जोज्झिता ततः । रसदानेन वैमुख्यभाजं भुज्यमघातयत् ॥३२२॥
 धिक्त्रिचाराङ्कुपतीन्येषां विषमचेतसाम् । फलभूत्या स्तुतिस्तोत्रे देवि प्राणधनक्षयः ॥३२३॥
 रक्तजो देवकलशो वेलावित्तः कृतस्तया । भुज्याधिकारे कौट्टन्यमाचरन्निष्पयो विटः ॥३२४॥
 येषि कर्दमराजाया वीरा द्वारादिनायकाः । तेषि कौट्टन्यमभजन्त्येषां गणनैव का ॥३२५॥ 325
 चतुष्पञ्चानि वर्षाणि तिष्ठन्मृगदे शिशुः । भीमगुप्तोभवत्पावर्तिकचित्पौढीभवन्मतिः ॥३२६॥
 राज्यव्यवस्था यावच्च पितामहाश्च वृत्तयः । दुःस्थिताः प्रत्यभासन्त संस्थाप्यास्तस्य चेतसि ॥३२७॥
 भङ्गशीलविहीनाया निर्धृताया निसर्गतः । तावन्नेयधियस्तस्याः स चिन्त्यः समपद्यत ॥३२८॥
 अभिमन्युवधूस्तं हि चक्रे गूढप्रवेशितम् । महाभिजनजं पुत्रं तस्मात्सोभूतथाविधः ॥३२९॥
 सा देवकलशेनाथ दत्तमन्त्रा विशङ्किता । त्रपोज्झिता स्पष्टमेव भीमगुप्तमबन्धयत् ॥३३०॥ 330
 निगूढे नन्दिगुप्तादिद्रोहे लोकस्य योभवत् । संदेहः स तथा तेन व्यक्तकृत्येन वारितः ॥३३१॥
 ताभिस्ताभिर्यातनाभिर्भीमगुप्तं निषात्य सा । षट्पञ्चाशोभवद्वर्षे स्वयं क्रान्तनृपासना ॥३३२॥
 प्रवृद्धरागया राज्या दत्तोद्रेको दिने दिने । सर्वाधिकारी तुङ्गोथ बभूवाधरिताखिलः ॥३३३॥
 सभ्रातृकेन तुङ्गेन मीलिताः पूर्वमन्त्रिणः । राज्यविप्लवमधातुमयतन्त विरागिणः ॥३३४॥
 तेथ संमन्त्र्य कश्मीरानानिन्युः क्रूरपौरुषम् । उपं विग्रहराजाख्यं दिद्वाभ्रातुः सुतं नृपम् ॥३३५॥ 335
 मुख्याग्रहारान्स प्राप्तो विधातुं राज्यविप्लवम् । धीमान्प्रायोपवेशाय ब्रुतं प्रावेशयद्भिजान् ॥३३६॥
 विहितैक्येषु विधेषु लोकः सर्वोऽपि विप्रुतः । अन्वियेषान्वहं तुङ्गं तत्र तत्र जिघांसया ॥३३७॥

३११. ^१) Thus A₁; A₂ एकोनप^०. ३१२. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ मार्गशीर्ष. ३१५. ^१) बभूव सार्धं supplied by A₃ in space left by A₁. ३१८. ^१) A₁ gloss बोधाल ग्रामः. ३१९. ^१) एष supplied by A₃ in space left by A₁. ३२०. ^१) Corr. by A₃ from A₁ सन्धि^०.—^२) Thus A₁; A₂ कान्तं. ३२५. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ कौट्टन्य^०. ३२९. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ अभिमन्यव^०. ३३३. ^१) धरि supplied by A₃ in space left by A₁. ३३६. ^१) A₁ gloss प्राथ भोजनस्थानः.—^२) Thus A₁; A₂ प्राथोजयद्.

- कर्हिमभिविहितद्वारे तुङ्गं प्रच्छाद्य वेदमनि । दिनानि कतिचिदिहा तस्यावास्कन्दशङ्किनी ॥३३८॥
 तथा स्वर्णप्रदानेन सुमनोमन्तकादयः । ब्राह्मणाः समगृह्यन्त ततः प्रायो न्यवर्तत ॥३३९॥
 340 एवं तस्मिन्महाक्षेपे तथा दानेन वारिते । ययौ विग्रहराजः स भगवत्किर्यथागतम् ॥३४०॥
 अथ दार्ढ्यं समासाद्य तुङ्गाद्याः प्रभविष्णवः । शनैः कर्दमराजारीश्वरुर्विहितविग्रवान् ॥३४१॥
 मुलकनो रक्कसुनुस्तथान्ये मुख्यमन्त्रिणः । रुष्टैर्निर्वासिता देशास्तुष्टैस्तैः संप्रवेशिताः ॥३४२॥
 प्रवर्धमानवैरेण गूढदूतैर्विसर्जितैः । प्रायं विग्रहराजेन ब्राह्मणाः कारिताः पुनः ॥३४३॥
 उत्कोचादिस्तया विप्रा भूयः प्रायविधायिनः । लब्धस्थैर्येण तुङ्गेन संनिपत्यापहस्ताः ॥३४४॥
 345 तेषां मध्ये वसन्गूढमादित्याख्यः पलायितः । हतो विग्रहराजस्य प्रियः कटकवारिकः ॥३४५॥
 शस्त्रक्षतः प्रतीहारो वत्सराजाभिधः पुनः । न्यङ्कोतकादिभिर्धावञ्जीवमाहमगृह्यत ॥३४६॥
 ते स्वर्णमाहिणो विप्राः सुमनोमन्तकादयः । सर्वेपि बद्धास्तुङ्गेन कारागारं प्रवेशिताः ॥३४७॥
 अथ फल्गुणनाशेन हृते राजपुरीपतौ । तां प्रत्यारब्धिरभङ्गकुध्यतां सर्वमन्त्रिणाम् ॥३४८॥
 निपत्य संकटे वीरः पृथ्वीपालाभिधस्ततः । चक्रे राजपुरीराजः कार्दमीरिकाबलक्षयम् ॥३४९॥
 350 शिपाठको हंसराजो विपन्नौ तत्र मन्त्रिणौ । चन्द्राद्यैर्दुर्गतिर्दृष्टा मरणं यत्र भेषजम् ॥३५०॥
 अथान्येन पथाकस्मात्तुङ्गः सार्धं सहोदरैः । कृत्वा राजपुरीं वीरः प्रविश्य सहसादहत् ॥३५१॥
 ननाश तेनोपायेन पृथ्वीपालः स पार्थिवः । शेषाणां मन्त्रिणां सैन्यं प्राप मुक्तिं च संकटात् ॥३५२॥
 अबलः सन्स भूपालस्तुङ्गाय प्रददौ करम् । एवं कृतं तदा तेन नष्टस्यार्थस्य योजनम् ॥३५३॥
 प्रविशन्नगरं तुङ्गस्ततः स्वीकृतकम्पनः । चकार डामरग्रामसंहारं सिंहविक्रमः ॥३५४॥
 355 दिहाप्युदयराजस्य भ्रातुः पुत्रं परीक्षितम् । चक्रे संग्रामराजाख्यं युवराजमशङ्किता ॥३५५॥
 सा हि सर्वाञ्छिशुप्रायान्तपुरो भ्रातृसुतान्स्थितान् । परीक्षितुं मुमोचाग्रे पालेवतफलावलिम् ॥३५६॥
 शक्तः कियन्ति कः प्राप्तुं फलान्यत्रेतिषादिनी । साभवद्राजपुत्राणां तेषां कलहकारणम् ॥३५७॥
 गृहीताल्पफलांलमप्रहारांस्तान्दर्श च । संग्रामराजं त्वस्वल्पफलभाजमविक्षतम् ॥३५८॥
 अनन्तफलसंप्राप्तावक्षतत्वे च कारणम् । सविस्मयं तथा पृष्ठः स तामेवं तदाब्रवीत् ॥३५९॥
 360 अन्योन्यकलहव्यग्रानेतान्कृत्वा पृथग्वसन् । समवाप फलान्यस्मिन्न चार्थं परिक्षतः ॥३६०॥
 व्यसनं संप्रवेद्यान्यान्स्थितानामप्रमादिनाम् । न काः क्लेशविहीनानां घटन्ते स्वार्थसिद्धयः ॥३६१॥
 भ्रुवेति तस्य सा वाचमप्रमत्तत्वं दूतिकाम् । भीरुर्नारीस्वभावेन राज्ये मन्यत योग्यताम् ॥३६२॥
 भूरस्य लभ्यं शौर्येण भीरोर्भारतया यथा । कार्यं हि प्रतिभात्यन्तर्न भवेच्च तदन्यथा ॥३६३॥
 काष्ठं वह्नुचुञ्जितमपि भवेच्छीतशान्त्यै कपीनां लोप्तां शुद्धयै सलिलमनलधामिशौचैणकानाम् ।
 जन्तोर्भावा विदधति यथा भाविनः कार्यसिद्धिं तस्य तेषां क्वचन सहजं तस्तुतो नास्ति किञ्चित् ॥३६४॥

३५०. ^१) Thus A₂; A₁ "दुर्गतिं दृष्ट्वा. — ^२) Thus corr. by later hand from A₁ भेष^०. ३५३. ^१) नष्टस्या supplied by A₂ in space left by A₁. ३५८. ^१) राजं omitted by A₁ and supplied by A₂. ३६१. ^१) Thus corr. by A₂; A₁ व्यसने संप्रविश्या? — ^२) Thus corr. by A₂ from A₁ विहीनां. ३६४. ^१) A₂ gloss अमिश्रितं दृष्ट्वा अभिममन्ति विषमूषकाः विषं च न विषयन्ते जीविता - - - - . ^२) A₂ यथाभावनं.

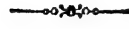

तस्यामेकादशीत्यम्भुहभाष्टमीदिने । देव्यां दिवं प्रयातायां युवराजोभवत्पुः ॥३६५॥
 ॥ खीसवम्भेन भूपालवंशानां भुवनाद्भुतः । तृतीयः परिवर्तोयं वर्ततेमुत्र मण्डले ॥३६६॥
 निर्नष्टकण्टककुले वसुसंपदाद्ये श्रीसातवाहकुलमाप महीतलेस्मिन् ।
 दावाभिदग्धकुतरौ जलदाम्बुसिक्ते चूतप्ररोह इव केलिधने प्रवृद्धिम् ॥३६७॥
 अथ स मृदुतयान्तर्गूढधैर्यानुभावः सुखमवनिमशेषां दोष्णि संग्रामराजः ।
 विसकुलनिभशोभानिहृतप्राणसारः कणकुल उरगाणामीशितेव न्यधस्त ॥३६८॥

इति श्रीकादमीरिकमहामात्यचणकप्रभुसूतोः कल्हणस्य कृती राजतरङ्गिण्यां वष्टस्वरङ्गः ॥
 भव वर्षचतुःषष्टौ मासेष्वर्धे दिनेषु च । अष्टस्वभूवन्भूपाला दश भूभोगभोगिनः ॥

३६६. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ °वंश°. ३६७. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ निष्पन्नक°. — ^२) Thus corr. by A₂ from A₁ चालवा°; R (as above. — ^३) A₃ प्रवृद्धिम्. ३६८. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ फलकुल. Colophon. ^१) A₃ inserts here the note: रा० १० व ३६९ ॥ आवितः रा० ११ मन्थः २६६३ ॥. — ^२) A₁ adds here: लिखितश्चैव राजानकरक्षकपटवः. —
^३) A₃ भागिनः.

॥ समस्तरङ्गः ॥

- मातुस्तेजनि निर्मले' पितृकुले श्लाघ्या तनुर्वेधसा त्वं संध्याहितसंनिधिर्मम जपारक्तेधरे खेलसि ।
 संध्यावन्दनसाभ्यसूयगिरिजास्तुत्येव शैर्वाङ्गलैर्यः संध्यामपि वन्दते स्म स जगत्प्रीणानु गौरीधरः ॥१॥
 क्षमां' क्षमापतिर्बिभ्रन्मनसा च भुजेन च । गाम्भीर्येण च शक्त्या च सोजयद्वाहिनीपतीन् ॥२॥
 जज्ञे राक्षस्ये भङ्गे यैस्तुङ्गस्य तदाखिलैः । दिनश्रीविगमे संध्याप्रसङ्गस्येव रागिणः ॥३॥
 तत्तत्पतिभटाटोपत्रोटनात्पत्युतास्य तैः । उदयो दृशे शश्वदतिं को वेत्ति वेधसः ॥४॥ युग्मम् ॥
 5 नृपेण जातज्ञानेयः भूरः शक्तिसमन्वितः । सर्वाधिकारयोग्योऽगस्तदा खन्त्राकरः क्षयम् ॥५॥
 अन्ये भीमनिकाग्रामदिविरस्योरुसंपदः । पुण्याकरस्य तनयाः भूराः शान्तिं प्रवेदिरे ॥६॥
 समर्थमन्त्रिविरहादनिच्छन्नपि वेधसा । निन्ये गत्यन्तरस्यक्तस्तुङ्गपक्षं क्षमापतिः ॥७॥
 संग्रामराजतुङ्गादीन्देवी कोशमपाययत् । मुमूर्षन्ती पुरा स्थातुमत्रोद्देहेतरेतरम् ॥८॥
 शशाङ्गो महीपालस्ततः कार्यवशादपि । तुङ्गन्यस्तप्रजाकार्यो भोगाभ्यसात्सोभवत् ॥९॥
 10 पर्याप्तं तस्य भीरुत्वं कियदन्यत्पकाश्यताम् । असमैर्येनसंबन्धैश्चक्षमे यशसः क्षतिम् ॥१०॥
 साहायकार्थं यत्प्रादाश्च शौर्यादिमते सुताम् । दिदामटाधिपतये प्रेमनाम्ने स लोटिकाम् ॥११॥
 क्व लोकोद्भवोऽसौ भूभृद्योग्या नृपात्मजा । प्रतिपहजलक्लिन्नपाणिः काल्यमना द्विजः ॥१२॥
 अथ तुङ्गादिभङ्गाय प्रायं ब्राह्मणमन्त्रिणः । परिहासपुरे विपपारिपद्यानकारयन् ॥१३॥
 प्रिमन्त्रिमतैक्येन कृतो राज्ञः स विप्रवः । दुःमहः पवमानामिसमागमसमोभवत् ॥१४॥
 15 राजोप्युत्पाटने सज्जैः कथंचित्पार्थित्यैर्द्विजैः । मतिः क्षान्तिचरुपाये' तुङ्गनिःसारणे कृता ॥१५॥
 राज्ञां तुङ्गादिभिश्चैतद्यावत्तेभ्यः प्रतिश्रुतम् । अन्यत्पार्थयितुं लप्तास्तावत्ते शठबुद्धयः ॥१६॥
 तुङ्गास्कन्धेन विप्रोयं यो मृतस्तद्गृहे' वयम् । तं निर्देहाम इत्युक्ता शवः कोप्यरघुदतः ॥१७॥
 तैरुद्धृत्य यदानीतः शङ्कैस्तुङ्गगृहान्प्रति । केशहोमाश्च विहिताद्या कृत्योत्थापिताभवत् ॥१८॥
 तथा प्रतीपपातिन्या निःशौचानां द्विजन्मनाम् । अकस्माच्चिरगाच्छस्त्रं विनाशायोत्थिते कलौ ॥१९॥ तिलकम् ॥
 20 ततः पलायिता विप्रा यस्तेषां मन्त्रदोषयत् । निगूढं राजकुलशस्तद्वेश्म प्राविशन्भयात् ॥२०॥
 स व्यक्तीभूतकौटिल्यः संप्रामं सुचिरं व्यधात् । अपहरैस्तु ते विप्राः पलाय्य स्वगृहान्ययुः ॥२१॥

१. ^१) A₂ निर्मिते. २. ^१) A₂ gloss भुवं क्षान्ति च.—^२) A₂ gloss सेनापतीन् समुद्रांश्च. ५. ^१) गा supplied by A₂.
 ८. ^१) A₂ gloss कोशं । विषयः । अपाययत् अकारयत् । पीतकोशान् कृतवती इत्यर्थः. १५. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁
 पार्थिवो.—^२) A₂ 'प्रायेस्तु'. १६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ राजस्तु.—^२) A₂ gloss निःसारण. १७. ^१) यं supplied by
 A₂.—^२) A₂ gloss तुङ्गगृहे.

विजिते राजकलशे समकार्या द्विजातयः । मन्त्रिणः श्रीधरसुताः समागत्य व्यधुर्मधम् ॥२२॥
 ते कृत्वा सुमहत्कर्म समार्तिं समरे गताः । निर्मिथ्य मण्डलं सप्त सप्तसप्तैर्वृतं ययुः ॥२३॥
 जितः सुगन्धिसीहने^१ तेषु शान्तेषु संयुगे । बद्धाय राजकलशस्तुङ्गेनानायितो गृहम् ॥२४॥
 नीयमानोधिरोप्याभु स्कन्दं मार्गेषु विक्षतः । तुङ्गस्य युग्यवाहेः स नर्तितोपदत्तायुधः ॥२५॥ 25
 अन्योपि भूतिकलशो नाम मन्त्री विनिर्जितः । सुतेन राजकाख्येन सह शूरमठं ययौ ॥२६॥
 क्रमात्सुगन्धिसीहाद्यैर्मुक्तः करुणया ततः । सपुत्रः सोवमानामितप्रो देशान्तरं ययौ ॥२७॥
 परिहासपुरादेवं जातो यो देशविश्रवः । स दैवयोगान्तुङ्गस्य शुभाय प्रत्युताभवत् ॥२८॥
 ततः प्रसादिते राज्ञि गुणदेवेन मन्त्रिणा । आययौ भूतिकलशः कृतगङ्गानिमज्जनः ॥२९॥
 पुनर्नृपगृहे तस्मिन्किञ्चिद्व्यपदे शनैः । तुङ्गं निहन्तुं राज्ञेन गूढं दूताः प्रयोजिताः ॥३०॥ 30
 ज्ञातवार्तेन तुङ्गेन तस्मिन्मर्थे प्रकाशिते । सपुत्रो भूतिकलशो राजा निर्वासितः पुनः ॥३१॥
 अवष्टम्भं मनाग्लेभे चन्द्राकरस्रुतः शनैः । यो मय्यामन्तकः सोऽपि तस्मिन्काले व्यपद्यत ॥३२॥
 भूत्वा किञ्चित्क्षणं भृभृत्कन्यासंभोगभाजनम् । राजोपकारकृच्छ्रीमान्प्रेमापि प्रमथं ययौ ॥३३॥
 विपेदिरेन्ये गङ्गाद्याः सर्वेऽपि नृपतिप्रियाः । अवाशिष्यत भोगाय तुङ्गः सभ्रातृकः परम् ॥३४॥
 इति यो यो हि वृत्तान्तस्तस्य नाशाय शङ्कितः । स स दैवानुकुल्येन प्रत्युतोद्रेचकोऽभवत् ॥३५॥ 35
 कालक्रमवृद्धितसंश्रयभूः स्वमूलमात्राभ्रयी तटतरुः सरितोम्बुपुरैः ।
 यैः शङ्क्यते निपततीति वितीर्णमृद्धिस्तैरेव तस्य हि भवेत्स्थितिभूमिदार्ढ्यम् ॥३६॥
 नीत्युज्ज्वलं व्यवहरन्प्रजाराधनतत्परः । प्राक्पुण्यसंक्षयात्तुङ्गः शनैस्त्वासीत्स्वलन्मतिः ॥३७॥
 यत्स्वभावापहासाय हीनजन्मानमाददे । साहायकाय कायस्यं क्षुद्रं भद्रेश्वराभिधम् ॥३८॥
 विद्वाणिज्यं सौनिकत्वं काष्ठविक्रयितादि च । आरामिकस्य यस्यासीत्कृत्यं वंशक्रमोचितम् ॥३९॥
 कम्बलोद्दृष्टपृष्ठोऽथ भोजनार्थमवालगतं । भस्त्रामपीभाण्डवाही यश्च पश्चात्त्रियागिनाम् ॥४०॥ 40
 अनन्तराजकार्यादिचिन्ताभ्रान्तो विधाय तम् । तुङ्गः सहायं नाबुद्ध संसर्गाद्भाग्यसंक्षयम् ॥४१॥
 धार्मिकं तेन धर्माकं विनियार्यचेतसम् । गृहकृत्याधिकारे^२ स दुष्कृती विनिवेशितः ॥४२॥
 देवगोब्राह्मणानाथातिथिराजोपश्रविनाम् । अकालमृत्युर्विदधे वृत्तिच्छेदं स दुर्मतिः ॥४३॥
 शत्राजीयोऽपि पुष्पाति क्रूरः कापालिको निजान् । भद्रेश्वरस्तु पापोभूच्चिजानामपि जीवहृत् ॥४४॥
 तुङ्गेन चैत्रे सर्वत्र कृते भद्रेश्वरे प्रभौ । सुगन्धिसीहः प्रययावापादे मासि संक्षयम् ॥४५॥ 45
 परलोकं गते तस्मिन्सर्वभारसहेनुजे । तुङ्गश्छिन्नोत्तमाङ्गत्वं सदैन्योमन्यतात्मनः ॥४६॥
 श्रीत्रिलोचनपालस्य शाहेः साहायकार्थिनः । देशं ततो मार्गशीर्षे मासि तं व्यसृजन्मृपः ॥४७॥
 राजपुत्रमहामात्यसामन्तादिभिर्नृन्तरम् । सैन्यं तमन्वगाद्भूरि भुवनक्षोभनक्षमम् ॥४८॥

२४. ^१) A₁ gloss तुङ्गायुजेन. ३५. ^१) A₁ gloss वृद्धिकर. ३७. ^१) Thus emended with C; A R G °सीवृत्तल°. ३९. ^१) A₁ gloss गोमयविक्रयित्वं.—^२) Thus corr. by A₁ from A₁ °कयिकादि. ४०. ^१) The first half of this verse has been omitted by A₁ and supplied by A₁ in margin. ४२. ^१) Thus corr. by A₁ from A₁ °कारी. ४३. ^१) A₁ gloss तुङ्गसमरे.—^२) A₁ gloss तुङ्गं.

- अमागतेन सद्युतः शाहिना कृतसत्क्रियः । पञ्चषाणि दिनान्यासीत्तद्देशे स यदोन्मदः ॥४९॥
- 60 प्रजागरचरन्यासशस्त्राभ्यासादिवासनाः । अभियोगोचिताः शाहिरपदयंस्तं तदाब्रवीत् ॥५०॥ युग्मम् ॥
 तुरुष्कसमरे यावत्तु यूयं कृतबुद्धयः । आलस्यविवशास्तावत्तिष्ठतास्मिन्निरेस्तटे ॥५१॥
 एवं त्रिलोचनेनोक्तं सोमहीनं हितं वचः । तस्यौ परं समं सैन्यैरुत्सेकादाहवोत्सुकः ॥५२॥
 हम्मीरेण तदा सैन्यं जिज्ञासार्थं विसर्जितम् । तौषीपारे मितप्रायैस्ततस्तीर्त्वावधीद्वलैः ॥५३॥
 ततस्तमाहितोत्सेकमपि शाहिः पुनः पुनः । जगादाहवतस्वज्ञः पूर्वोक्तामेव संविदम् ॥५४॥
- 65 स तस्य नामहीनकथं रणौत्सुक्यवशंवदः । प्रत्यासन्नविनाशानामुपदेशो निरर्थकः ॥५५॥
 प्रातस्ततः स्वयं कोपात्तुरुष्कानीकनायकः । सर्वाभिसारेणागच्छच्छलाहवविशारदः ॥५६॥
 अथ तुङ्गस्य कटकः सहसा भङ्गमाययौ । शाहिसैन्यं परं संख्ये दृष्टो विचरत्क्षणम् ॥५७॥
 शाहिसैन्ये गतेष्यासीज्जयसिंहः स्फुरन्ने । श्रीवर्धनश्च सांप्रामिविभ्रमार्कश्च डामरः ॥५८॥
 घोरे तुरंगतमुले प्रहरद्भिस्त्रिभिर्मटैः । वीरक्षेत्रे निजे देशे रक्षितस्तैर्यशःक्षयः ॥५९॥
- 70 कस्त्रिलोचनपालस्य माहात्म्यं वक्तुमीधरः । निःसंख्या अपि यं संख्ये न जेतुमशकन्निषः ॥६०॥
 भुशुभे रुधिरासारवर्षा युद्धे त्रिलोचनः । कल्पान्तदहनज्योतिर्विसारीष त्रिलोचनः ॥६१॥
 स योधयित्वा संप्रामे कोटीः कङ्कटवाहिनाम् । एकाकी कार्यमर्मज्ञो निर्ययौ रिपुसंकटात् ॥६२॥
 गते त्रिलोचने दूरमशेषं क्षितिमण्डलम् । प्रचण्डचण्डालचमूशालभच्छायमानशे ॥६३॥
 संप्राप्तविजयोष्यासीत्त हम्मीरः समुच्छ्रसन् । श्रीत्रिलोचनपालस्य स्मरञ्छौर्यममानुषम् ॥६४॥
- 65 त्रिलोचनोपि संभ्रित्य हास्तिकं स्वपदाद्युतः । स्रज्जोभून्महोत्साहः प्रत्याहर्तुं जयभियम् ॥६५॥
 यथा नामापि निर्नेष्टं शीघ्रं शाहिभियस्तथा । इह प्रासङ्गिकत्वेन वर्णितं न सविस्तरम् ॥६६॥
 स्वमेपि यदसंभाव्यं यत्र भग्ना मनोरथाः । हेलया तद्विदधतो नासाध्यं विद्यते विधेः ॥६७॥
 ईषद्यद्भूमिवैपुल्यं राक्षः शंकरवर्मणः । वृत्तान्तवर्णने पूर्वममुत्र प्रकटीकृतम् ॥६८॥
 स शाहिदेशः सामात्यः सभूत्सपरिच्छदः । किमभूत्किमु वा नाभूदिति संचिन्त्यतेधुना ॥६९॥
- 70 अवतारं तुरुष्काणां दत्त्वाशेषे महीतले । प्राप्तभङ्गस्ततस्तुङ्गः स्वदेशं प्राविशच्छनैः ॥७०॥
 सुगलायेव तुङ्गाय लब्धभङ्गाय भूपतिः । न तत्रागसि चुक्रोध स धैर्यसदृशशयः ॥७१॥
 किं तु खेदाय समभूत्तुङ्गायत्तत्त्वमीशितुः । परायत्ततया चित्तं पशोरप्युपतप्यते ॥७२॥
 तुङ्गात्मजोपि कन्दर्पसिंहः श्रीशौर्यगर्धितः । राजोचितं व्यवहरस्तस्योद्देगपदोभवत् ॥७३॥
 गूढलेखैः क्षणे तस्मिन्निद्रान्वेषी स भूभुजम् । भ्राता विग्रहराजोपि प्रैरयत्तुङ्गमारणे ॥७४॥
- 75 कोशादिस्मरणाद्राजा चिरं दोलायमानधीः । अभीक्ष्णप्रेरणोद्भिदः प्रेरकानब्रवीत्ततः ॥७५॥

४९. ^१) Thus A₂; A₁ स तथा. ५०. ^१) र supplied by A₂ in space left by A₁.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ ° पदवत्. ५२. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ ° नोक्ताः. ५३. ^१) Thus A₁; altered by later hand to हस्मी; G as above.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁ ° प्रायः; A₂ gloss तौषी नाम नदी. ५४. ^१) स्फुरन्ने supplied by A₂. ५५. ^१) Thus A₂; A₁ ° रणौत्सुक्य°. ५८. ^१) Thus A₂, with gloss सङ्ग्रामस्यापत्यं साङ्ग्रामिः; A₁ सङ्ग्रामे. ६३. ^१) Thus A₂; A₁ रिपुम्. ६८. ^१) A₂ gloss बस्य देशस्य भूमेः वैपुल्यं. ७२. ^१) पशोर supplied by A₂ in space left by A₁. ७३. ^१) Emended; A राज्ञो°. ७४. ^१) Thus A₁; altered by later hand to भूभुजम् which is found also in G R. ७५. ^१) A₂ gloss वचं वदत्या पीतकोशाः कृता इति स्मरणात्.

एकाक्येव सपुत्रः स गोचरो नः कदाचन । पतेद्यदि क्षणे तस्मिन्पश्यामः किं विदुर्महे ॥७६॥
 अन्यथा ध्रुवमाक्षिप्तो हन्यादस्मानसौ बलात् । इति कालापहारार्थमुक्त्वाभूद्विरतो नृपः ॥७७॥
 तावन्मात्रं वचो बीजभूतं इति निधाय ते । विधातुं तदवस्थत्वं तुङ्गस्यासङ्कतोद्यमाः ॥७८॥
 षण्मासाभ्यन्तरे तुङ्गो भूपेनाकारितो गृहात् । सस्रुतो निर्ययौ वृष्टदुःस्वप्नोपि विधेर्वशात् ॥७९॥
 स प्रविश्य नृपास्थानं स्थित्वा राज्ञोपतः क्षणम् । पञ्चषैः सहितो भृत्यैः प्राविशन्मन्त्रमण्डपम् ॥८०॥ 80
 पश्चात्प्रविष्टास्तत्रैव पर्वशार्करकादयः । अनुक्त्वापि महीपालं तुङ्गं शस्त्रैरपातयन् ॥८१॥
 मन्त्री महारथो नाम योभूच्छंकरवर्मणः । तद्वन्द्यस्तुङ्गभृत्येषु श्लाघ्यः सिंहस्थः परम् ॥८२॥
 निःशस्त्रो यः क्षणे तस्मिन्परिग्राणविधित्तया । हन्यमानस्य तुङ्गस्य पृष्ठे स्वं वपुरक्षिपत् ॥८३॥
 तुङ्गस्य प्रथमाघाते रुद्धः श्वासोभवद्भयात् । राजा तस्मिन्निरुच्छासे सोच्छ्वासः समपद्यत ॥८४॥
 आस्थानब्राह्मणस्यासीद्धर्मनाम्नः सुतोन्तिके । यः पापकारी तुङ्गस्य पार्थः कङ्कश्च दुर्मतिः ॥८५॥ 85
 ताभ्यामाभुविरेकिभ्यां त्राणार्थं स्वाङ्गुलीमुखे । क्षिपद्भ्यां पशुवत्तत्र शस्त्रं त्रासवशाज्जहे ॥८६॥
 अन्तरङ्गाथ चङ्गाया येभूवस्तुङ्गमन्त्रिणः । तैः स्त्रीवदासितं तूष्णीं त्रस्तैः शस्त्रान्वितैरपि ॥८७॥
 अज्ञाततुङ्गमृत्युभ्यस्तुमुले तत्र भूपतिः । तद्भृत्येभ्यः शङ्कमानो वह्निदानाहवादिकम् ॥८८॥
 आश्वासाय स्वभृत्यानां छित्त्वा खड्गेन सत्वरम् । पातयामास तुङ्गस्य सस्रुतस्य शिरो बहिः ॥८९॥
 वृष्ट्वा स्वामिशिरश्छिन्नं सैन्ये दैन्यात्पलायिते । भृत्यतामुज्ज्वलीचक्रुः कतिचित्तुङ्गसेवकाः ॥९०॥ 90
 भुजङ्गनामा सामन्तद्विजापत्यो गृहागतः । संग्रामराजं विदधे गेहाङ्गेहं पलायितम् ॥९१॥
 द्वारं कनकदण्डेन भञ्जन्गर्गतं ततः । त्रिंशतिं हतवान्योधान्स राजास्थानमण्डपे ॥९२॥
 कोशाधिकारी त्रैलोक्यराजनामा हतो रणे । कय्यामन्तकधात्रेयो वीरोप्यभिनवाभिधः ॥९३॥
 अङ्गने त्रिशदेकाङ्गा वीरास्तुङ्गोपजीविनः । श्रेणीं बबन्धुर्निहता निःश्रेणीं स्वर्गपङ्कतेः ॥९४॥
 संग्रामं पद्मराजाख्यः कृत्वापि निःसृतोक्षतः । स्वामिप्रमयदुःखामितापं तीर्थाभयाज्जहौ ॥९५॥ 95
 अन्ये लोकद्वयत्राणमित्रं शस्त्रं रणाङ्गने । संत्यजन्तो व्ययुज्यन्त यशसा जीवितेन च ॥९६॥
 चन्दाख्यः सुभटमन्यो दैशिकशार्जुनाभिधः । हेलाचक्रो डामरश्च त्यक्तशस्त्राः परैर्हताः ॥९७॥
 लोठितावसथस्तुङ्गो लुण्ठितश्रीर्महीभुजा । आपादभुक्कृद्वादश्यां कथाशेषो व्यधीयत ॥९८॥
 निद्रोहवृत्तौ भूमर्त्रा तुङ्गे सतनये हते । लब्धोदया व्यजृम्भन्त खलप्राया नृपास्पदे ॥९९॥
 राज्ञो मनः कलुषयन्गूढपैशुनकर्मणा । यो भ्रातृभ्रातृसुतयोर्विपत्तौ हेतुतां गतः ॥१००॥ 100
 स दुष्प्रवादनिर्दग्धो नागो निजकुलान्तकः । तुङ्गभ्राता ततो राज्ञा कम्पमाधिपतिः कृतः ॥१०१॥ युगलकम्॥
 भार्या कन्दर्पसिंहस्य क्षेमा परमवर्षणी । नागेन संगमं चक्रे रक्षसेवासितक्षणां ॥१०२॥
 प्रशान्ते तुमुले बिम्बा चतुर्भिर्दिवसैः सती । तुङ्गकुला सुता शाहेः प्रविवेश हताशनम् ॥१०३॥

७७. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ हयमा°. ७९. ²) Thus corr. by A₂ from A₁ गृहान्. ८४. ¹) Emended; A R G रुद्धश्वासी°. ८७. ¹) च supplied by A₂ in space left by A₁. ९२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ रञ्जन्तेर्गर्गतं हतः. ९५. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ °ख्य कृत्वा.—²) A₁ निरुद्धो; A₂ निरुद्धो. १००. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ भ्रातृपुत्रसुत°. १०२. ¹) Emended; A °चविणी.—²) A₂ gloss रक्षो हि राज्ञौ चरति.

- मम्मायामवदद्यां कन्दर्पो^१ यावजीवनत् । पुत्रं विचित्रसिंहं च मातृसिंहं च विभुतौ ॥१०४॥
 105 गृहीत्वा तौ स्नुषां तां च मङ्गला तुङ्गवल्लभा । देशाद्विनिर्गता बीना राजपुर्यां स्थितिं व्यधात् ॥१०५॥ युग्मम् ॥
 तुङ्गस्थाने ततो राज्ञा पापो भङ्गेश्वरः कृतः । भूतेश्वरादिदेवानां चक्रे कोशादिलुण्ठनम् ॥१०६॥
 कियद्विवेकवैकल्यमस्य राज्ञः प्रकाशयताम् । तादृशानपि यश्चक्रे पार्थादीनधिकारिणः ॥१०७॥
 पार्थः परमदुर्मेधाः ख्यातो भ्रातृकलत्रगः । निर्विचारेण यत्नेन नगराधिकृतः कृतः ॥१०८॥
 वधादिपापं पार्थेन सुकृतस्यक्तचेतसा । पवित्रे प्रवरेणस्य रङ्गपीठे प्रवर्तितम् ॥१०९॥
 110 चक्रे लुब्धस्य भूभर्तुर्मतङ्गः कृपणामणीः । सिन्धोः सुतः कोशवृद्धिं प्रजापीडनपण्डितः ॥११०॥
 पुरा देवमुखाख्यस्य दिविस्स्य किलाजनि । आपुपिकायां वेदयायां पुत्रश्चन्द्रमुखाभिधः ॥१११॥
 यस्तुङ्गोपाश्रयाल्लभ्या लालितत्वे महीपतेः । वराटकात्प्रभृत्यासीत्कोटीनां कृतसंवयः ॥११२॥
 विभूतिमध्ये लुब्धस्य प्रभृतायान्यदौकितैः । अपूर्वैर्निभृत्येषु विक्रयोभूत्कुलोचितः ॥११३॥
 प्रभृताभिररोगश्च भूत्वा लब्धोदयः पुनः । यो मन्दाभिः सरोर्गश्च तिष्ठलोकैर्यहस्यत ॥११४॥
 115 एकमेवाभवत्सु सुकृतं मरणक्षणे । कोटिस्त्रिभागं यददाच्छीरणेश्वरयोजने ॥११५॥
 तदात्मजाः कृता नानभागान्दिमुखास्त्रयः । अधीशाः पृथनाङ्गस्य राज्ञा तुङ्गोपजीविनः ॥११६॥
 हास्यं बभूव भूभर्तुस्तेषां तुङ्गपदार्पणम् । बन्धनं यवकाण्डीनां हेमस्थाने शिशोरिव ॥११७॥
 ते तुरुट्काहवे राज्ञा तुङ्गवत्पहिताः पुनः । प्रत्यावृत्य ययुर्देशं निजमेव पलायिताः ॥११८॥
 इत्थं मन्त्रिष्वयोग्येषु क्षान्तिशीले च भूपतौ । केचिदुद्रेकमभ्यन्दरद्विचिरडामराः ॥११९॥
 120 सा लोटिकामठं कृत्वा लोटिका नृपतेः सुता । तिलोत्तमाया विदधे मातुर्नाम्नापरं मठम् ॥१२०॥
 पापिनामपि हन्तेयं काष्ठी सत्कर्मवासना । भङ्गेश्वरोपि यश्चक्रे विहारं सुकृतोज्ज्वलम् ॥१२१॥
 सत्यं विवेक्ता संग्रामराजो योन्याय्यतोर्जितम् । निजं बुधगो ब्रविणं प्रपामपि न निर्ममे ॥१२२॥
 श्रीलेखा पार्थिववधूः श्रीयशोमङ्गलात्मजा । पत्यौ शिथिलसामर्थ्ये स्वैरिणीत्वमसेवत ॥१२३॥
 सुतः सुगन्धिशीहस्य जयलक्ष्म्यां^२ बभूव यः । वल्लभो निर्भरं देव्याः सोस्यास्त्रिभुवनोभवत् ॥१२४॥
 125 स जयाकरगञ्जादिगञ्जलटातितीक्ष्णधीः । कोशोपकारकृतस्या जारोप्यासीज्जयाकरः ॥१२५॥
 मयग्रामीणगञ्जादिकर्त्री संवयतत्परा । साभूवर्तुः प्रसादेन सुभगा भूरिदैर्भवा ॥१२६॥
 स चतुर्थसमाषाढपारम्भाहे महीपतिः । हरिराजाभिधं पुत्रमभिषिच्यास्तमाययौ ॥१२७॥
 सुमनःसेवितः कुर्वन्शेषाशाप्रकाशनम् । ह्लादावहः स सर्वस्य चैत्रोत्सव इवाभवत् ॥१२८॥
 अमोघाज्ञेन तेनेमां निश्चैरां कुर्वता महीम् । पण्यव्रीथ्यां^३ निषिद्धा द्वारसंवृतिः ॥१२९॥
 130 अविरस्थायिनी राज्ञस्तस्याज्ञान्तिनितोत्ततिः । वन्द्या नवेन्दुलेखेन पार्थिवानामजायत ॥१३०॥

१०४. ^१) A₂ gloss कन्दर्पोसिंहः. १०५. ^१) युग्मम्. added by A₂. ११०. ^१) Emended with G C; A R भूभर्तुः सतङ्गः.
 ११३. ^१) A₂ gloss कोशलिकार्थः. १२०. ^१) Thus A₁; A₂ °पदपेणम्. १२४. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ °लक्ष्मी.
 १२५-१२६. ^१) The words from गञ्जादिगञ्जलटा° to मयग्रामीण in the following verse have been omitted by A₁ and
 supplied in margin by A₂; they are found in G R. १२८. ^१) A₂ gloss पण्डितैः पुदपेभ्यः—^२) A₂ gloss भाकाङ्गा विषयः—
^३) A₂ gloss सैव्यं तोषश्च. १२९. ^१) ^२) Thus corr. by A₂ from A₁ पुण्यवेद्यां and निषीयिन्यां. १३०. ^१) Thus A₂; A₁
 °ज्ञान्तिनितोत्ततिः.

'द्वात्रिंशतिमहान्युवी' स रक्षित्वा क्षमापतिः । क्षयं ययौ भुवि यशाः भुविभुक्ताष्टमीदिने ॥१३१॥
 प्राणिनां द्योतमानानां नक्षत्राणामिव क्षणात् । लक्ष्मीर्षीष्मक्षपेवेयं संगता भङ्गदायिनी ॥१३२॥
 समन्योः स्वैरिणीवृत्तिः सुतस्य जननी निजा । अभिचारं चकारास्येत्यविगानां जनभुतिः ॥१३३॥
 राज्योपकरणे सज्जीकृते राज्यार्थिनी स्वयम् । सा राजमाता श्रीलेखा यावत्कृत्वा समागता ॥१३४॥
 मिलितैस्ताम्रदेकाङ्गैर्भात्रा धात्रेयकेण च । सागराख्येन तत्पुत्रो बालोनन्तो नृपः कृतः ॥१३५॥ युग्मम् ॥ 135
 निर्धि' जिघृक्षोरन्येन हते तत्र प्रमापणम् । तद्रक्षिणोर्हेर्लुब्धस्य पापायैव यथा किल ॥१३६॥
 राजमातुस्तथा राज्यलुब्धायाः पुत्रनाशनम् । अभूत्तन्यहते राज्ये वृजिमायैव केवलम् ॥१३७॥ युग्मम् ॥
 सा राज्यविप्रलम्भेन तादृशा व्यथिताशया । व्यस्मरत्तनयस्नेहं धिग्भोगाभ्यासघासनाम् ॥१३८॥
 अथाजगाम स्थविरः पितृव्यो बालभूपतेः । राज्यं विप्रहराज्जाख्यो हर्तुं विंशतविक्रमः ॥१३९॥
 स लोहरास्त्रचलितो दग्ध्वा द्वारमनर्कितः । दिनद्वयेन सार्धेन नगरं सत्त्वरोविशत् ॥१४०॥ 140
 श्रीलेखाप्रेरिताः सेनाः प्रविष्टं लोटिकामठम् । उद्दीपिताम्रयस्तत्र निजघ्नस्तं सहानुगम् ॥१४१॥
 मउद्वयं ततः कृत्वा स्वस्य भर्तुः सुतस्य च । तस्यौ व्ययवती राज्ञी राज्यद्रोहोद्यतानिशम् ॥१४२॥
 ततो नरपतिः किञ्चिच्छनैः शिथिलशैशवः । अतिव्ययादिव्यसनी गर्भेश्वरतयाभवत् ॥१४३॥
 तस्यासन्नुद्रपालायाः शाहिपुत्राः परं प्रियाः । अनल्पवेतनादनै राज्योत्पत्त्यपहारिणः ॥१४४॥
 कृतप्रत्यहनिर्वाहः सार्धलक्षेण भूभुजा । रुद्रपालो वरिद्रत्वं कदाचिदपि नात्यजत् ॥१४५॥ 145
 दिङ्मापालः क्षमापाललब्ध्या प्रतिघासरम् । सहस्राणामशीत्यापि शेते स्म न सुखं निशि ॥१४६॥
 अनङ्गपालवेतालश्वके क्षमापाललालितः । शश्वत्सुवर्णगीर्वाणप्रतिमापाटने' मनः ॥१४७॥
 रुद्रपालः परित्राता धनप्राणादिहारिणाम् । बभूव चौरचण्डालप्रायाणां वचपञ्जरः ॥१४८॥
 कायस्था रुद्रपालायाः प्रजानां पीडनं व्यधुः । चकारान्धमठं श्रीमानुत्पलाख्यो यदमणीः ॥१४९॥
 कियङ्गपालवाह्यमन्यत्तस्याभिधीयताम् । जालन्धराधिपस्येन्दुचन्द्रस्येन्दुमुखीं सुताम् ॥१५०॥ 150
 उपयेमे मनोज्ञत्वाज्ज्येष्ठामासमतिं स्वयम् । यया मउः स्वाभिधया विदधे त्रिपुरेश्वरे ॥१५१॥
 तस्याः किञ्चिद्द्वयोऽन्यूनां स्वसारं यो यवीयसीम् । अथ सूर्यमतीं देवीं भूभुजे परिणीतवान् ॥१५२॥
 रुद्रेण भूपतिः सख्या स कर्षस्तुखदायिना । पात्रीकृतो दुर्नयानां कर्णेनेव सुयोधनः ॥१५३॥
 कम्पनाधिपतिस्तत्र क्षणे त्रिभुवनो बली । आययौ भूगतेर्हर्तुं राज्यं संभृतडामरः ॥१५४॥
 आकृष्टाशेषकटके तस्मिन्योदुमुपागते । एकाङ्गाः सहयारोहा राजपक्षं न तस्यजुः ॥१५५॥ 155
 असिना लङ्घयन्प्रासानमोघाच्छाध्यविक्रमः । प्रजहारानन्तदेवः स्वयं त्रिभुवनं रणे ॥१५६॥
 संनाहरक्षिताङ्गः स वृद्धप्रवृत्तिपीडितः । विदद्वौ' वदनेनासृक्स्वप्रतापमिवोद्भमन् ॥१५७॥
 विनयच्छन्नशौडीर्षः' शिशुप्रायः' स भूपतिः । वृद्धा बलमसंभाष्य तस्मिंस्त्यक्त्वा रणं गते ॥१५८॥

१३१. ^१) स्वधिगाना supplied by A₂ in space left by 'A₁. १३२. ^१) A₂ gloss तस्या अपरः पुत्रः. १३३. ^१) Thus A₂; A₁ रत्न. १३९. ^१) Thus A R; G C हन्तुं. १४१. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ प्रविष्टो. १४७. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ 'मापटने. १५०. ^१) प supplied by A₂. १५१. ^१) मास supplied by A₂ in space left by A₁. १५२. ^१) Thus A₁; A₂ किञ्चिद्वि. १५७. ^१) A₂ gloss चत्वार. १५८. ^१) A₂ gloss शौडीर्ष अभिमानः प्रागल्भ्ये वा.—^२) A₂ gloss शिशुप्रायः.

- शमालाडामरं प्रन्तु प्राप्तेरभिनवाभिधम् । शालास्थले व्यधाच्छाद्यविक्रमो मोषविक्रमम् ॥१५९॥
- 180 मांसासृग्वेष्टनाद्यष्टीभूतखड्गो भ्रमजणे । भुवनक्षोभकृदभूत्रैरवोनन्तभूपतिः ॥१६०॥
 पश्यन्प्रहारलूनाङ्गानेकाङ्गान्स पदे पदे । निवेद्यमानानप्रस्थैर्नाममहणपूर्वकम् ॥१६१॥
 क्षितिभृज्जातदक्षिण्यो विलब्धिस्थावरे ततः । चाञ्चल्यमक्षपटलादेकाङ्गानां न्यवारयत् ॥१६२॥ युग्मम् ॥
 एवं तत्र कृतज्ञेन भृत्येभ्यः प्रतिपादिता । विलब्धिस्तेन दीक्षारकोटिषणवतेः क्रमात् ॥१६३॥
 राज्ञो रणाश्वित्तस्य दुग्धसेकैः करास्तरुः । स्थिरमहवृद्धः कृष्टधरेणेति जनश्रुतिः ॥१६४॥
 185 अहो महत्त्वं भूर्भुवोर्दानो देशान्तरागतः । तादृक्किंभुवनो येन संविभेजे विमन्युना ॥१६५॥
 ब्रह्मराजाभिधस्तेन बन्धुर्गन्नाधिपः कृतः । रुद्रपालकृतद्वेषो विरक्तधलितो ययौ ॥१६६॥
 सप्तभिर्लेच्छभूपालैः समं मिलितडामरः । तेनानीतो दरद्राजो यत्नादचलमङ्गलः ॥१६७॥
 क्षीरपृष्ठाभिधं ग्रामं प्राप्तस्य समरोत्सुकः । तस्याग्रं विक्रमोदयो रुद्रपालो विनिर्ययौ ॥१६८॥
 श्वो व्यवस्थापिते युद्धे सैन्याभ्यां दरदीश्वरः । क्रीडन्पिण्डारकाख्यस्य नागस्य भवनं ययौ ॥१६९॥
 170 दुर्नयाचरणान्नात्र पार्श्वस्थैर्वारितोपि सः । प्रथमानस्य मत्स्यस्य गात्रे कुन्तमपातयत् ॥१७०॥
 अथोज्जगाम गोमायुष्यपुः कुण्डाद्भुजंगमः । स च नृ मृगयौत्सुक्यादवावहरदीश्वरः ॥१७१॥
 तमापतन्तमालोक्य व्यवस्थोन्मूलनं विदत् । आस्कन्दाशङ्कि भूर्भुवः सैन्यं युद्धाय निर्ययौ ॥१७२॥
 अभूत्ततोऽसंघर्षसंजातानलसंहतिः । कृतस्वर्गाङ्गोद्वाहो वीराणां समरोत्सवः ॥१७३॥
 तस्मिन्महाभटाटोपे शिरश्छिन्नं दरत्पतेः । रुद्रस्य रौद्रमहसः संप्रकृष्टं यशः पुनः ॥१७४॥
 175 समरे वधबन्धादि म्लेच्छराजाः प्रपेदिरे । संप्राप हेमरत्नादि पुनः कश्मीरभूपतिः ॥१७५॥
 उत्संसमुक्ताद्योताम्भःक्षालितास्त्रजलज्जलम् । रुद्रपालो दरद्राजशिरो भर्तुरुपानयत् ॥१७६॥
 आत्रोदयनवत्सेन कृतप्रायैस्तथा द्विजैः । बह्वैर्धर्मविधास्तस्य बभूवुरवदालिकाः ॥१७७॥
 रुद्रपाले ततो लूतामयेन प्रमथं गते । अन्येपि शाहितनयाः क्षिप्रमेव क्षयं ययुः ॥१७८॥
 पालक्षेहान्ध्याविगमे भुद्धाशयजुषोभवत् । देवी सूर्यमती भर्तुर्दर्पणस्येव विम्बिता ॥१७९॥
 180 सुभटापरनामा सा गौरीश्वरविधायिनी । पुण्यं त्रितस्तापुलिने निर्ममे सुभटामठम् ॥१८०॥
 गोहेमहयरत्नादिप्रदानैः सुबहून्निजान् । सदाशिवप्रतिष्ठायामवरिद्रांश्चकार सा ॥१८१॥
 आशाचन्द्रापराख्यस्य कल्लनस्यानुजन्मनः । नाम्ना व्यधापि वात्सल्यात्साप्रहारो मठस्तथा ॥१८२॥
 सिद्धनाख्यस्य च भ्रातुर्भुवामभिधया सती । भठौ चाकारयत्पार्श्वे विजयेशामरेशयोः ॥१८३॥
 अष्टोत्तरं चापहारशतं श्रीविजयेश्वरे । ब्राह्मणेभ्यो महापुण्यं विद्वज्यः प्रत्यपादयत् ॥१८४॥
 185 पत्युर्नाम्नाप्यमहारान्प्रददावमरेश्वरे । त्रिभूलबाणलिङ्गादिप्रतिष्ठांश्च विनिर्ममे ॥१८५॥

१५९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ मोषविक्रियम्. १६२. ^१) Supplied by A₂. १६६. ^१) Emended with G C; A कृपः. १६७. ^१) A₂ gloss ब्रह्मराजेन. — ^२) रुद्रमङ्गलः supplied by A₂ in space left by A₁; A₂ gloss नाम. १६८. ^१) Thus A₁; A₂ स्वरपृष्ठा, with gloss खरोद्र इति नामः क्रमराज्ये. १७२. ^१) Emended; A विवन्. १७६. ^१) A₂ gloss उत्संसभूताः वा मुक्ताः मुक्ता-मणयः तासां यो द्योतः शीघ्रः स एवाग्भः तेन क्षालिता अस्य रुधिरस्य झलज्जलालाकाचकथं प्रकाशः स्फार इति वाच्यं वस्व तत् इति शिरोविशेषणं । झलज्जलाला तु शोभायामिति कोशः मुक्ताफलशीतेरतिशुद्धस्वाग्भस्त्वेन रूपणम् । जलस्य हि शुद्धं रूपमिति वैशेषिकीकाः ॥ — ^२) Thus corr. by A₂ from A₁ झलज्जलम्. — ^३) Thus corr. by A₂ from A₁ रूपायनम्. १७७. ^१) Thus A₂; A₁ तथा ह्येवं.

, दंपती राजराजाख्ये मृते पुत्रे पत्रकृतुः । सदाशिवान्तिके राजवेदम संत्यज्य तौ स्थितिम् ॥१८६॥
 ततः प्रभृति संत्यज्य पूर्वरागकुलस्थितिम् । तथैव रुद्धा भूपालास्तत्रैव वसतीर्यधुः ॥१८७॥
 पार्थिवस्याश्वशालीयाः प्रियवाजितया प्रियाः । प्रसादैर्देशलुण्या च सर्वतः समतां ययुः ॥१८८॥
 गर्भेश्वरतया भर्तुर्वल्लभो नर्मकोविदः । अलुण्ठयत्पजा नित्यं डल्लको नाम दैशिकः ॥१८९॥
 मालवाधिपतिर्भोजः प्रहितैः स्वर्णसंचयैः । अकारयणेन कुण्डं योजनं कपटेश्वरे ॥१९०॥ 190
 प्रतिज्ञा भोजराजेन पापसूदनतीर्थजैः । सततं वदनक्षाने या तोयैर्बहिताभवत् ॥१९१॥
 अपूरयत्तस्य यस्तां दुस्तरां नियमादितः । प्रहितैः काचकलशीकुलैस्तहारिपूरितैः ॥१९२॥
 स तस्य पद्मराजाख्यः पर्णप्राप्तिकदैशिकः । प्रियताम्बूलशीलस्य त्यागिनो वल्लभोभवत् ॥१९३॥ चक्रलकम् ॥
 तेन नागरखण्डादिपर्णविक्रयिणा नृपः । देशोत्पत्तिधनं प्रायो निःशेषं दापितस्तदा ॥१९४॥
 पञ्चम्वक्त्रकशोभाङ्गमौलिसिंहासने नृपात् । बन्धायादत्त लब्धये धने स धनिकोधिके ॥१९५॥ 195
 तद्राजचिह्नमास्थानोपयुक्तं तस्य मन्दिरात् । आनीयमानं मासार्धवासरे मासि मास्यभूत् ॥१९६॥
 स्वकोशसंचयं दत्त्वा देशी सूर्यमती ततः । पद्मराजोद्भवां देशस्याव्यवस्थां न्यवारयत् ॥१९७॥
 शमिते चाश्वशालीयडल्लकादिभये तदा । प्रावर्तन्त पुनर्देशे व्यवस्था निरुपद्रवाः ॥१९८॥
 ततः प्रभृति राश्येव राजकार्योद्यताभवत् । तस्थौ शौर्यकथां त्यक्त्वा राजा कार्यकरः पुनः ॥१९९॥
 भर्तुर्नारीविधेयत्वं तस्या भर्तृजयस्तथा । निष्कलङ्केन शीलेन नान्योन्यं गर्ह्यतामगात् ॥२००॥ 200
 भयभक्तिव्रतज्ञानत्यागशीलादिभिर्गुणैः । कृतिनानन्तदेवेन मुनयोपि विनिर्जिताः ॥२०१॥
 राज्ये तस्य महीभर्तुर्दधि तांस्तानलङ्घयत् । पतिवरेव राजभ्रीभृत्यास्रवनवोन्मुखी ॥२०२॥
 क्षेमाभिधो राजगञ्जपूरणं बालभञ्जकः । व्यधाद्वादशभागादिप्रकारैर्द्वैकयन्धनम् ॥२०३॥
 मन्त्री ततोभवत्साधुस्त्रैगर्तः केशवो द्विजः । सौधभन्द्रातपेनेव भूपालो येन भूषितः ॥२०४॥
 भ्राम्यन्गतश्रीरेकाकी स एव दृशे जनैः । भाग्याम्बुवाहतडितो निविडाः कस्य संपदः ॥२०५॥ युग्मम् ॥ 205
 भाग्याधीनं धनं ध्यात्वा मुधा मुग्धधियामसौ । कुलविक्रमयोर्दपौ मिथैव पृथुतां प्रति ॥२०६॥
 प्रासादपालवैद्यस्य गौरीशत्रिदशालये । भूतेर्हलधरो वज्रो वराहश्चाभवन्सुताः ॥२०७॥
 तेभ्यो हलधरः सूर्यमत्या धिहितसेवनः । वृद्धिं दिने दिने गच्छंस्तेभ्यो सर्वाधिकारिताम् ॥२०८॥
 विधेयान्बुद्धियुक्तेन कुर्वतः क्षित्यनन्तरान् । सपत्नीकोभवत्तस्य मुखप्रेक्षी क्षमापतिः ॥२०९॥
 क्षेमेण सन्नितं पूर्वं सपादाममुदमधीः । कर्मस्थानं स्फुटीचक्रे सर्वस्थानधुरंधरम् ॥२१०॥ 210
 अभूद्दर्शनकमूल्यादिलेखनं कनकस्य यत् । राजायत्तं जनस्यार्थसंचयानां प्रकाशकम् ॥२११॥
 स तन्निवारयामास भाविनां भूभुजां विदन् । ज्ञान्तिं संचितवित्तस्य दण्डाद्यायासकारिताम् ॥२१२॥

१८७. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ रुद्धा. १८८. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ लुण्ठा. १९०. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ भोजैः. १९२. ^{१)} A₂ gloss प्रतिज्ञा.—^{२)} Thus corr. by later hand from A₁ प्रहितैः काशक.—^{३)} A₂ gloss शेष इति भाषया. १९३. ^{१)} A₂ gloss पामपिशेषः. १९५. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ सने. १९६. ^{१)} घं supplied by A₂ in space left by A₁. २००. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ शीलेना.—^{२)} Thus corr. by A₂ from A₁ गृह्यता°. २०१. ^{१)} Thus corr. by A₂ from A₁ न्यान°. २०३. ^{१)} A₂ gloss नापित. २०४. ^{१)} Thus corr. by later hand from A₁ केशवो. २०७. ^{१)} Thus A₁; A₂ भूतिर्ह°. २०९. ^{१)} Thus A₁; A₂ युद्धेन.—^{२)} Thus corr. by A₂ from A₁ न्तरम्. २१०. ^{१)} Thus A₁; A₂ सर्वकार्यधु°. २१२. ^{१)} Thus A₂; A₁ ज्ञाने.

- भर्त्सितानश्वशालीयान्धनदारापहारिणः । कांश्चिद्यापाय स शमं निन्ये लोकस्य विद्वदम् ॥२१६॥
 तेनायासदता नीतिः कचत्स्वर्णैः सुरास्पदैः । शोभां मठापहारैश्च वितस्तासिन्धुसंगमः ॥२१७॥
 215 भ्रातरश्च सुताधास्य लक्ष्मीपरिचयोन्मदाः । द्विरदा इव न कापि दानप्रणयितां जहुः ॥२१८॥
 तद्भातृपुत्रो विम्बाख्यः श्रीमान्भीरो वराहजः । हाराधिकारकार्यासीद्दानप्रलयवारिहः ॥२१९॥
 स डामरकुलाकालमृत्युः स्वल्पानुगोभवन् । खशाहवे जहौ प्राणान्पलायनपराङ्मुखः ॥२२०॥
 चम्पायां सालभूपालमुन्मूल्यानन्तभूपतिः । तत्तत्पुत्रजयी नद्यं धराधवमरोपयत् ॥२२१॥
 मन्त्रभूयेन शौर्येण परदेशेषु भूपतिः । हठप्रवेशान्विदधत्सोभूष्कृच्छ्रगतोसकृत् ॥२२२॥
 220 तुक्तात्मजस्य कलशस्यारब्धौ विद्वत्सैनिकम् । अमोचयद्दलधरो युक्त्या वल्लापुरादमुम् ॥२२३॥
 उरशां च प्रविष्टस्य वैरिहृदयानो व्यधात् । कम्पनाधिपतिस्तस्य मार्गान्तंशोभ्य निर्गमम् ॥२२४॥
 कालेनन्तमहीभर्तुर्वैरिविप्रहसंकटे । साहसान्युदजृम्भन्त तानि तानि क्षणे क्षणे ॥२२५॥
 राजेश्वरो हारपतिः श्रीमान्भद्रेश्वरात्मजः । डामरैः क्रमराज्यस्यैरन्येपि बहवो हताः ॥२२६॥
 वीक्ष्य नीतिदृशा कार्यं भीत्या व्यवहरन्नपि । भृत्यतां निष्परिभवां को भुङ्क्ते नृपमन्त्रिरे ॥२२७॥
 225 दुष्प्रवादास्पदीभूतो देव्या निविडसेवनात् । आशाचन्द्रादिभिः क्रुद्धैर्बद्धो हलधरोप्यभूत् ॥२२८॥
 स राजा हतसर्वस्वो बन्धनक्लेशमन्वभूत् । भाग्यप्रभावे निःसारे सुखमेकान्ततः कुतः ॥२२९॥
 नृपेण बन्धनात्यक्तं तं श्रीः प्रत्यागता पुनः । आलिलिङ्गं सितच्छत्रलज्जास्मितसितानना ॥२३०॥
 स राज्याः प्रावृष इव प्रणयेन क्षणे क्षणे । कोपप्रसादमेवार्कपर्यायापातमन्वभूत् ॥२३१॥
 ततः सरलचित्तस्य क्रमेण समपद्यत । भार्याजित्त्वं भूभर्तुर्दुर्विपाकार्पणोन्मुखम् ॥२३२॥
 230 अधिकारपरित्यागादोषाननुशयावहान् । वदद्भिर्वार्यमाणोपि प्राज्ञैर्हलधरादिभिः ॥२३३॥
 पत्न्या संप्रेरितः शश्वत्तनयक्लेशमूढया । पुत्राय कलशायाभूद्राज्यं दातुं समुद्यतः ॥२३४॥
 यास्यस्यनुशयं राजस्त्रेवंवाद्यपि कारितः । सज्जं तेन रणादित्यनामा क्षत्ताभिषेचनम् ॥२३५॥
 एकाक्षत्रत्वारिंशस्य वर्षस्य तनयः सिते । पठेद्भिर्बाहुलस्यभूदभिविक्तो महीभुजा ॥२३६॥
 अथास्याने रणादित्यो राजपुत्रास्त्रिवेशयन् । चिन्तयन्नाज्यमाहात्म्यं प्रतिपत्तिषु निष्ठुरः ॥२३७॥
 235 अनन्तो राजपुत्रोयं देवेति कथयन्वचः । कृकाटिकान्यस्तहस्तः क्षितिपार्तं न्यवेदयत् ॥२३८॥
 कुपितेन स भूभर्ता परिवृत्यावलोकितः । एवं कृतस्मितो व्यक्तं तमूचे नीतिनिष्ठुरः ॥२३९॥
 इत्थं यत्र निवेद्यन्ते कान्यकुब्जादिभूभुजः । तत्रैव त्यक्तराज्यस्य कान्यास्तु प्रक्रिया तव ॥२४०॥
 दिने दिने सानुशयो नियतं भविता भवान् । नाभिमानपरित्यागः कर्तुं शक्यो मुनेरपि ॥२४१॥
 सुदूरदर्शिनो तत्र मन्त्रिणां हृदयंगमम् । राजा तस्य वचः श्रुत्वा प्रतिवाक्याक्षमोभवत् ॥२४२॥
 240 वृष्टान्येद्युर्नवं भूपं राजचक्रेण सेवितम् । नवेतरं च सहितं परिमैयैः परिच्छुदैः ॥२४३॥

२१४. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ कश्चित्स्व^०; A₃ gloss कचत् देरीप्यमानं स्वर्णं येषां तैः. २१७. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ भवन्.—^२) Thus A₃; A₁ जहत. २२०. ^१) तुक्ता supplied by A₃ in space left by A₁. २२१. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ मार्गात्सं. २२२. ^१) सज्जं supplied by A₃ in space left by A₁.—^२) A₃ gloss तेनानन्तदेवेन रणादित्यनामा क्षत्ता प्रतीहारः अभिषेचनं सज्जं कारित इत्यन्वयः कथं भूतः एवंवादी अपि. २३३. ^१) A₃ gloss कलशा.—^२) Thus corr. by later hand from A₁ बद्ध^०; A₃ gloss कार्तिकरथ. २३४. ^१) प supplied by A₃.

धीमान्हलधरो युक्त्या कृतकास्तयया नृपम् । एवं निर्भर्त्सयत्समीं तं प्रत्याजीहरत्पुनः ॥२४१॥
विधाय निःसुखं सन् राज्यभारार्पणाच्छिभुम् । कस्मात्स्वस्त्यवसापेक्षो न जिह्वेयत्र वार्द्धके ॥२४२॥
तत्स्वयं राजकार्याणां कार्यमुद्ग्रहणं त्वया । अभूद्यो यौवनाभोगैरयमस्तु सुतस्तव ॥२४३॥
इत्युक्त्वा स पुनर्भूपमधिकारमजिग्रहत् । चक्रे कलशदेवं च कलया युक्तिवञ्चितम् ॥२४४॥
पिबोरेवान्तिके कुर्वन्नाहाराद्यपि संततम् । ततो बभूव कलशो नाममात्रमहीपतिः ॥२४५॥ 245
सर्वास्थानास्त्रपूजादिविधाने पार्थिवोचिते । पितुः सहायकल्पः स पौरोहित्यमिवाकरोत् ॥२४६॥
अनिमित्तप्रदृष्टानामनिमित्तानुतापिनाम् । न कापि चलचित्तानां तिरश्चामिव निधयः ॥२४७॥
दापयित्वा पतिं राज्यं निर्बन्धेनापि तावता । सूनौ बभूव यद्राज्ञी विप्रेमेशानुतापिनी ॥२४८॥
सेव्यां क्षुषाणामुत्कर्षं पार्थिवप्रमदोचितम् । वेषातंकरणादौ सा रक्षचित्ता न चक्षमे ॥२४९॥
शसीकृत्यं तथा पुत्रमहिष्यः कारिताः सदा । गृहोपलेपने यावन्न वैमुख्यमदर्शयन् ॥२५०॥ 250
पुत्रो विग्रहराजस्य क्षितिराजाभिधस्ततः । राज्ञः पितृभ्यजो भ्राता कदाचित्पार्थमाययौ ॥२५१॥
तस्मै न्यवेदयत्स्वेवं स चित्तस्योपतापकम् । पुत्रे भुवनराजाख्ये राज्यलुब्धेतिविप्रुते ॥२५२॥
स हि तस्यात्मजो नीलपुराराज्यं समाभितः । तद्वैः पितुरारब्धं विधातुं सोऽद्यमोभवत् ॥२५३॥
नाम भागवतानां च पूज्यानां स्वपितुर्ग्रहात् । दत्तयंशोपप्रीतानां भुनामभुविमानसः ॥२५४॥
क्षितिराजः स्ववध्वां च विरुद्धायां विशुद्धीः । मनस्तापापहे चक्रे सर्वत्यागामृते स्पृहाम् ॥२५५॥ 255
राज्यं कलशपुत्राय ज्येष्ठानन्तरजन्मने । रामलेखाभिधानायां राक्ष्यां जाताय सत्वरम् ॥२५६॥
इत्था स्तनंधयायापि तदोत्कर्षाभिधाय सः । राजार्थविबुधैः सार्धं विदधे तीर्थसेवनम् ॥२५७॥
भुक्त्वा शमसुखं भूरीन्वर्षान्परमवैष्णवः । स चक्रायुधसायुज्यं ययौ चक्रधरे सुधीः ॥२५८॥
स च भोजनरेन्द्भं दानोत्कर्षेण विश्रुतौ । सूरौ तस्मिन्क्षणे तुल्यं द्वावास्तां कविबान्धवौ ॥२५९॥
पितुः पितृभ्यजान्नुर्जातस्यानन्तभुभुजा । तन्वङ्गराजस्योत्सङ्गे नम्रां न्यासीकृतः शिशुः ॥२६०॥ 260
तन्वङ्गोपि विवृद्धिं तस्मिन्वा राष्ट्रं शिशुं च तम् । पुनः प्रविष्टः कश्मीरानस्तं चक्रधरे ययौ ॥२६१॥
सर्वसाधारणीभूतभोगानां राजबीजिनाम् । तावज्ज्ञातेयमभवत्सेह ब्रह्मकलङ्कितम् ॥२६२॥
इन्दुराजात्मजास्तिद्धराजो यौ बुद्धराजतः । जातो मदनराजाख्यं वीरं पुत्रमजीजनत् ॥२६३॥
अत्युत्सिक्तः सुतस्तस्य दरं नृपतिमण्डलात् । विधुरे राज्ञि निर्यातः शौर्योद्रेकादखण्डितः ॥२६४॥
तदानीं जिन्दुराजाख्यो डामरोद्रेकखिन्नया । राक्ष्या सूर्यं गृहं नीत्वा सात्रिव्यं माहितोभवत् ॥२६५॥ 265
कांगः शोभाभिधस्तेन गाढोद्वेगावहः प्रभोः । देग्रामस्थो डामरोथ दत्त्वास्कन्दं निपातितः ॥२६६॥

२४८. ¹) A₂ gloss विप्रेना निस्सेहा; A₃ क्षिप्रमेवानुतापिनी इत्यन्यावर्त्तो. २५१. ¹) ज्ञः supplied by A₂ in space left by A₁. २५३. ¹) Thus A₁; A₂ नीलपुरराजं.—²) Thus corr. by A₂ from A₁ रालब्ध; A₃ gloss आस्कन्दं. २५४. ¹) इत्त supplied by A₂ in space left by A₁. २५६. ¹) A₂ gloss कलशदेवस्य द्वौ पुत्रौ ज्येष्ठो हर्षदेव एकः कनिष्ठ उत्कर्षो द्वितीयः. २५९. ¹) A₂ gloss अनन्तदेवः.—²) A₂ gloss भोजराजश्च. २६०. ¹) A₂ gives in margin a genealogical list showing the descendants of the brothers उदयराज and कान्तिराजः उदयराज, संग्रामदेव, अनन्तदेव, कलश, and कान्तिराज, जस्तराज, तन्वङ्गः.—A₂ gloss (to पितुः) संग्रामदेवस्व.—²) A₂ gloss कान्तिराजपुत्रजस्तराजात्.—³) A₂ gloss तन्वङ्गस्य.—⁴) Thus corr. by A₂ from A₁ तन्वङ्गाजं.—⁵) A₂ gloss पौत्र उत्कर्षः. २६४. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ इत्यु.—²) A₂ दूरं नृपतीत्यन्यावर्त्तो. २६५. ¹) Thus A₁; A₂ गत्वा. २६६. ¹) A₂ gloss देग्रामो इति भाषया.

- कम्पनाधिपतां दत्त्वा ततस्तस्य प्रतापिनः । पार्थिवो राजपुर्यादीन्देशांश्चक्रे करप्रदान् ॥२६७॥
 अनन्तभूभुजो राज्ये तत्तत्स्खलितसंकटे । आलम्बयद्विप्रतिमो ययौ हलधरः क्षयम् ॥२६८॥
 मुमूर्षुणा चक्रधरे वेन पार्थस्थितो नृपः । सजानिरुपदेशार्थी स तदेत्यमकथ्यत ॥२६९॥
 270 मा कार्ष्णं परराष्ट्रेषु रभसारब्धिसाहसम् । युक्त्या वल्लापुरादौ वो व्यपोहं व्यसनं मया ॥२७०॥
 विशङ्क्यो जिन्दुराजोयं परार्थ्या वृद्धिमागतः । भेदं वः सह पुत्रेण जयानन्दो विधास्यति ॥२७१॥
 कथितं तेन तत्समृत्वा जिन्दुराजं महौजसम् । विज्जं बन्धयद्राजा युक्तिमांस्त्याजितायुधम् ॥२७२॥
 अथ कालेन कलशक्षमाभृत्कलुषिताशयः । भृत्यैरसाधुसंसेव्ये प्रसक्तिं प्राहितो ध्वनि ॥२७३॥
 तस्याभवन्विज्जपित्थराजपाजादयः प्रियाः । उत्सेकदा राजपुत्राश्चत्वारः शाहिवंशजाः ॥२७४॥
 275 पुत्रो गज्जपतेर्नागनाम्नो निरुदसेवकः । सोपि तस्य जयानन्दः कौटिल्याध्यापकोभवत् ॥२७५॥
 द्विजेन्द्रेमरकण्ठे तु याते शिवसमानताम् । राजा प्रमदकण्ठस्य ययौ तज्जस्य शिष्यताम् ॥२७६॥
 दुःशीलस्य प्रकृत्यैव तस्याकृत्योपदेशकृत् । गम्यागम्यविचारस्य परिहर्तोभवद्गुरुः ॥२७७॥
 गुरोर्गतविकल्पत्वं तस्यान्यत्किमिवोच्यताम् । त्यक्तशङ्कः प्रवृत्ते स्वसुतासुरतेपि यः ॥२७८॥
 महासमयसंचारचतुरैर्यैरभीतितः । गण्यते स्वप्रभावोपैर्यैरपि न निर्भयैः ॥२७९॥
 280 ते भट्टपादास्त्रासेन पतिता भग्नजानवः । बिडालवणिजा स्वस्थाः शिरोहस्तार्धगैः कृताः ॥२८०॥
 पुरा कृष्णबिडालाङ्गो वणिक्श्चिदिहाभिधाम् । बिडालवणिगित्यात्मनामविस्मारिकां दधे ॥२८१॥
 यो व्याजमूर्खो वैद्यत्वगुरुत्वाहंकृतः क्रमात् । पदकूटजकादीनां शिल्पिनां गुरुतामगात् ॥२८२॥
 स भट्टपादानुल्लाघांश्चक्रे मूर्ध्न्यधिरुपयन् । श्रेष्ठी बिडालविष्टीघहिङ्गुगन्धोत्कटं करम् ॥२८३॥
 एवं प्रकृतिनिःसारैरपि गर्जज्जिरन्वहम् । आन्ध्यं स गुरुभिर्नये दिवसोम्बुधरैरिव ॥२८४॥
 285 ये दीर्घजागरां रात्रौ भूरिभोजनसेविनः । अजीर्णपिशितोद्गारनित्यदुर्गन्धकन्धराः ॥२८५॥
 अवस्करप्रणालाभाः पृष्ठे क्षिप्रमधःपथैः । शौचपाथ इव क्षिप्रमुज्झन्ति मधुनिर्झरम् ॥२८६॥
 नक्तमातोद्यवाद्यज्ञैस्तैः सार्धं कृतसेवनः । चारणो वेणुवाद्यज्ञो धोषितां धर्षयन्हडात् ॥२८७॥
 कनकाख्ये मदोदामे क्रुद्धे हलधरात्मजे । स्तम्भे निबद्धा तद्भृत्यैश्चिन्ननासो व्यधीयत ॥२८८॥
 यो विटश्चमको नाम लूनाङ्गोमङ्गलावहः । शनैर्लेभे स बाल्म्यं कौटिल्यांस्वभूपतेः ॥२८९॥
 290 प्रसादवित्तो भुभर्तुरन्तरे मन्त्रिणामपि । लब्धप्रतिष्ठः स प्राप उकुराख्यां नृकुङ्कुरः ॥२९०॥
 प्रयां प्रापस्त्वपाहेतुं स भञ्जन्वंशमञ्जसा । प्रागेव नासार्वशस्य भञ्जनं बहमन्यत ॥२९१॥
 तेनोद्दीपितदौःशील्यः स यच्चक्रे त्रपोज्झितः । अवाच्यमपि वृत्तान्तं मध्यपातात्तदुच्यते ॥२९२॥
 कल्लनाख्यां स्वसा राज्ञो नागाख्या च तदात्मजा । परदारप्रसक्तेन संभोक्तुं नावशेषिता ॥२९३॥

२६७. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ सपथो and 'न्देशांश्चक्रे.—²) A₃ gloss राजविर. २७१. ¹) A₃ gloss कलशोम.—³) A₃ gloss अनन्तवेगगज्जपतेर्नागनाम्नो भृत्यस्य पुत्रः. २७२. ¹) A₃ gloss हलधरेण. २७४. ¹) Emended; A R G 'भवाविज्ज'. २७५. ¹) A₃ gloss तुङ्गभानु. २७६. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ तज्जनशि°. २७८. ¹) r supplied by A₃; A₃ gloss स्वा आत्मीया आसौ पुत्री तस्याः स्मरते सम्भोगे. २७९. ¹) Thus A₁; A₃ निर्भयः. २८०. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ बिडाज°. २८१. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ बिडालनाम इत्या°. २८२. ¹) This verse has been omitted by A₁ and added in margin by A₃; found in R G. २८५. ¹) Thus A₃; A₁ 'जागरावाचो. २८६. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ क्षिप्रम°. २८९. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ कौट°. २९१. ¹) Thus A₃; A₁ कथामासो-पाहेतुं. २९२. ¹) Thus R G; A यच्चक्रे.

तमुदन्तं सपत्नीको बुद्धवान्वृद्धभूपतिः । न प्रत्यभैत्सीक्षपया तस्थौ तु निभृत्यथः ॥२९४॥
 भिक्षको^१ धान्यमुष्टीनामोवर्नामामजो द्विजः । योष्यभूहामदैवज्ञो वैधेयो लोष्टकाभिधुः ॥२९५॥ 295
 स मामक्षेपपालस्य प्रसादात्पर्यटन्निशि । वस्तूनां मुष्टिबद्धानां विज्ञानान्मुष्टिलोष्टकः ॥२९६॥
 परां प्रसिद्धिं संप्राप्तो नवदमापस्य रागिणः । आसीद्गुह्यकौटुम्ब्यदैवज्ञत्वे रतिप्रियः ॥२९७॥ तिलकम् ॥
 भट्टारकमठाधीशः साधुर्योमिशिवो जटी । खुर्लुटाख्याधिकरणे गृहीतनियतव्रतः ॥२९८॥
 अन्धगान्धर्विकान्मम्मनाघ्नः स्वार्चनसेवकात् । अवन्तिपुरजं हस्तपादकद्विजचेलकम् ॥२९९॥
 परिभ्रष्टमुपादत्त लालितत्वेन यं पुरा । स तेन वारिताशस्तभङ्गाभूत्रमयाम्बरः ॥३००॥ 300
 विस्तृज्यमानः पुष्पाणि ग्राहयित्वा नृपान्तिकम् । ॥३०१॥
 मदनो नाम वाचालः प्रपेदेत्यन्तरङ्गताम् । शनैः कौटुम्ब्यदुर्गोष्ठीमध्यपातं समाभ्ययन् ॥३०२॥ चकृतकम् ॥
 तैश्चान्यैश्च विटैश्चादुकारैः क्षिप्रविमोहितः । दोषानपि गुणान्मेने कलशः कलुषीकृतः ॥३०३॥
 नर्म ह्पणकारि वाक्यमुचितं कृत्यं प्रजापीडनं तेजस्वित्वमलज्जदा सरसतागम्याङ्गनासंगमः ।
 सारल्यं खलगालिदानसहनं येषां न तत्सन्निधौ किञ्चित्कर्म कुकर्म दोष इति यद्विज्ञाय संत्यज्यते ॥३०४॥
 राजा चौर्यरतौस्तुभ्यात्यतिगेहं परिभ्रमन् । स्वदारालिङ्गनैः प्रीतिं क्षणदास्य न लब्धवान् ॥३०५॥ 305
 पारतन्त्र्यकृतापारप्रीतिः परवधूरतिः । अभिलाषानलोत्सेके रागभाजां घृतावृतिः ॥३०६॥
 तान्कुट्टनान्पुरस्कृत्य पञ्चषानेकदा नृपः । जिन्दुराजगृहं प्रावास्त रात्रौ चौर्यकामुकः ॥३०७॥
 तत्रासीज्जिन्दुराजस्य स्तुषा परमपुंश्चली । स्वगृहे दत्तसंकेता नक्तं कलशभुभुजः ॥३०८॥
 प्रविशन्तमधावंस्तं भषङ्गिः सूचितं श्रमिः । धृतासयो गृहद्वारं चण्डालाधीरशङ्किताः ॥३०९॥
 तान्दन्तुमुद्यतान्दृष्ट्वा तं क्षितौ पतितं भयात् । पृष्ठन्यस्तस्ववपुषो ररक्षुरनुयायिनः ॥३१०॥ 310
 तेभ्यः स मुष्टिघातादि ददद्भयः कथमप्यभून् । मैवं कलशदेवोयद्वित्युक्ता त्याजितो निजैः ॥३११॥
 ब्राणहीनं पुरस्कृत्य नारीमभिससार यत् । तदेव कामिनस्तस्य नूनमासीदमङ्गलम् ॥३१२॥
 स निर्यातो गृहत्कान्ताकटाक्षविवशीकृतः । पथि कालीकटाक्षश्च दैवाच्च प्रलयं ययौ ॥३१३॥
 निजचित्तापराधेन कुर्वन्नीतिव्यतिक्रमम् । अस्पृश्येभ्यः परिभवं भूपालोप्युपलब्धवान् ॥३१४॥
 हन्त्रिथैरिन्द्रचन्द्राद्या ह्रेपिता नैः सुरा अपि । अपरिम्लानमानंत्वं तैर्मर्त्यस्याथ वा कथम् ॥३१५॥ 315
 प्रागुन्मीलति दुर्यशः सुविषमं गर्भेभिलाषस्ततो धर्मः पूर्वमुपैति संक्षयमथो श्लाघ्योभिमानक्रमः ।
 संदेहं प्रथमं प्रयात्यभिजनं पश्चात्पुनर्जीवितं किं नाभ्येति विपर्ययं विगलने शीलस्य चिन्तामणेः ॥३१६॥
 राजधानीमवाप्तस्य दुःशीलस्य महीपतेः । क्षपायामेव तां वार्तां पितरावधिजग्मतुः ॥३१७॥
 तौ रुदित्वा सुतकेहलज्जाशोकान्वितौ चिरम् । निश्चयं बन्धने तस्य सदीपस्य प्रचक्रतुः ॥३१८॥
 सर्वविद्यानिधिं ज्येष्ठं नत्तृणां वप्यिकात्मजम् । हर्षं राज्ये विकीर्षु च निन्यतुस्तां निशीथिनीम् ॥३१९॥

२९५. ^१) Thus A R G; C भिक्षुः. —^२) A₁ gloss उद्यन् नाम मामः. २९८. ^१) A₁ gloss अहीमह. २९९. ^१) The second half of this verse has been omitted by A₁ and supplied by A₂ in margin. ३००. ^१) A₁ gloss मरुतं वक्ष्यमाणं. —^२) A₁ gloss उद्योगविधेन. ३०१. ^१) A₁ indicates here a lacuna of two pādas. ३०७. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ कुट्टनान्पु.
 ३११. ^१) Thus A₁ originally; भून् has been subsequently erased by A₁ and replaced by two dots. ३१२. ^१) A₁ gloss चमकं विद. ३१३. ^१) Thus emended with C and G sec. manu; A °कटाक्ष. ३१४. ^१) प supplied by A₂.

- 320 आकारितस्ततस्ताभ्यां पातः कलशमूर्तिः । ऊचे विज्जजयानन्दो साशङ्को जनकाग्रयम् ॥३२०॥
 तन्मतेन जयानन्दस्तहस्तः कथंचन । अन्वीयमानो विज्जेन स पित्रोः प्राविशदृहम् ॥३२१॥
 पिता प्रविष्टमात्रं तं वक्त्रे दत्तचपेटकः । अभाग्यभागिञ्जहिहि क्षुरिकामित्यथाब्रवीत् ॥३२२॥
 एनं ब्रासविसूत्राङ्गसंधिमालम्ब्य पाणिना । सावष्टम्भं स्पृशञ्जशस्त्रं विज्जो राजानमब्रवीत् ॥३२३॥
 राजन्मानवतां धुर्यो भवन्नपि भवान्कथम् । नात्याज्यं मानिनां वेत्ति मानप्रहमहाव्रतम् ॥३२४॥
 325 गृहीतवेतनेनायं राजपुत्रेण शस्त्रिणा । संकटोस्मिन्मया स्वामी जीवता त्यज्यते कथम् ॥३२५॥
 पिता भवानयं पुत्रः क्षणेन्यस्मिन्महीपते । मय्यसंनिहितेमुष्य यद्योग्यं तद्विधीयताम् ॥३२६॥
 मुग्धं विमोह्य नृपतिं वचोभिः क्षिप्रधर्ककेशैः । विज्जः स्वामिनमादाय निराक्रामत्तदन्तिकात् ॥३२७॥
 विज्जस्यापूजयन्धीरास्तद्वैर्यमतिमानुषम् । अनन्तदेवस्याप्यमे यदेवं स व्यजृम्भत ॥३२८॥
 चण्डी नरपतेः पत्नी भाव्यर्थबलवत्तया । अत्याज्यजपमौनस्था तस्मिन्नवसरेभवत् ॥३२९॥
 330 सा चेदासिष्यतोयुक्ता नाभविष्यत्तदेतरत् । नियमात्सर्वनाशाद्वा बन्धनात्कलशस्य वा ॥३३०॥
 ततो विज्जेन कलशः सत्त्वरेण प्रवेशितः । अस्यन्दिह्नाभिधानाया वल्लभाया निवेशनम् ॥३३१॥
 शिरोर्तिरस्य संजतेत्युक्ता भीतं पतिं व्यधात् । सा प्राज्ञा ज्ञातवृत्ताम्ना तैलेनाभ्यक्तमस्तकम् ॥३३२॥
 व्याजेन तेन सर्वस्य संप्रवेशं निषिध्य सा । पतिं जुगीप विन्यस्य विज्जं हारस्य रक्षणे ॥३३३॥
 ततः समाधेर्विरता राशी निर्भर्त्स्य भूपतिम् । कुशलान्वेषणमिषात्तनयस्यान्तिकं ययौ ॥३३४॥
 335 बद्धुं बद्धोद्यमो राजा तथैव प्रययौ यदा । दत्तप्रवेशो विज्जेन तदैकाग्र्येण सोभवत् ॥३३५॥
 निवेधादनुगन्तृणां ततः कुद्धो धराधवः । रुषित्वा विजयक्षेत्रं गन्तुं प्रार्थितोद्धतः ॥३३६॥
 तं प्रयान्तं सपत्नीकं प्राप्तं पद्मपुरान्तिकम् । अवोचसेत्य तत्रस्था विदुर्ज्ञावद्वादयो द्विजाः ॥३३७॥
 अधिकारं स्वयं त्यक्त्वा राजन्किमनुत्प्यसे । कृतस्यानुशयो युक्तो न सतो नासतोपि वा ॥३३८॥
 न च ते दुर्मतौ त्यक्ताः प्रजा एता मयेत्यपि । ध्यात्वा स्नोः समुचिता कर्तुं दुष्टस्य वाच्यतां ॥३३९॥
 340 न यन्त्रपुत्रकस्येव शक्तिः कापि हि भूभुजः । भवेत्साधुरसाधुर्वा स प्रजानां शुभाशुभैः ॥३४०॥
 उज्ज्वन्ति यत्पयोवाहा जलानि तडितोथ वा । वनस्पतीनां सदसत्कर्मपाकस्य तत्फलम् ॥३४१॥
 यन्नापथस्थितं पुत्रं त्यक्तेच्छस्यासितुं सुखम् । कोशं त्यक्त्वा प्रस्थितस्य घटते तत्कथं तव ॥३४२॥
 धाराधिरूढसामर्थ्यः सद्रंशः शुचिमानपि । संस्पृश्यते क्षीणकोशः कृपाण इव कैः पुमान् ॥३४३॥
 भुत्वेत्यैच्छन्पुत्रो यावत्प्रत्यावृत्तिं विचारवान् । तावत्स पुत्रेणाभ्येत्य सभार्येण प्रसादितः ॥३४४॥
 345 अथ प्रविश्य नगरं स प्रासादापवर्जिताम् । अशान्तमन्युरादाय लक्ष्मीं भूयो विनिर्ययौ ॥३४५॥

३२०. ¹) A, gloss जयानन्दः नामपुत्रः दुर्गभादपुत्रः. ३२४. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ न त्याज्यं. ३२९. ¹) ण्डी नरपतेः and अवसरेभवत् supplied by A₂ in space left by A₁. ३३०. ¹) सिष्यतो supplied by A₂ in space left by A₁.—
²) वनाशाद्वा बन्ध supplied by A₂ in space left by A₁. ३३५. ¹) Emended : A₁ बन्धुः; A₂ बन्धुः. ३३६. ¹) छतः supplied by A₂ in space left by A₁. ३३७. ¹) Emended; A विभावः. ३३८. ¹) कृतस्या supplied by A₂. ३३९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ त्यक्त्वा.—
²) A₂ gloss, partly effaced, दुर्मतौ दुष्टबुद्धिनिष्ठे पुत्रे मया एताः प्रजाः त्यक्तः पुत्र एव राज्यस्यापना-
 दित्यपि [ध्या]त्वा दुष्टस्य पुत्रस्य वाच्यतां निन्वा कर्तुं न समुचिता ते—त्यन्वयः. ३४२. ¹) A₂ gloss भाण्डगारं. ३४५. ¹) Emended :
 A प्रसादाः; C प्रसादाः.

हयायुधतनुत्रादि स्वयं स्वीकृत्य निर्गतः । देवीं प्रतीक्षमाणोऽस्यात्सरित्पारे ततः क्षणम् ॥३४६॥
 नानाप्रकारानारोप्य कोशाक्षौषु नृपाङ्गनाः । नायःशङ्कूनपि गृहे निर्यान्त्यः पर्यशेषयन् ॥३४७॥
 अज्ञातवार्तः प्राक्तूष्णीं तत्प्रस्थानेभयज्जनः । ज्ञातवार्तस्तदा त्वासीदाक्रन्दमुखराननः ॥३४८॥
 प्रतिमोक्तं पुरे ताभ्यां दत्तपुष्पाञ्जलौ जनः । बाष्पबिन्दुमिश्रादौज्झीर्घानर्षकणानिध ॥३४९॥
 हा मातर्हा पितः केत्थं गच्छतः परिदेवितात् । इत्यस्मादपरः शब्दो मार्गेषु न तदा भुतः ॥३५०॥ 350
 मार्गेन्तरान्तराक्रन्दविरतौ निक्षरध्वनिः । शैलानां शोकनिःश्वासभूत्कार इव शुभ्रुवे ॥३५१॥
 तयोराक्रन्दितैः शश्वत्पथि संजातसंस्तवौ । कर्णौ भूयेप्यभृणुतामाक्रन्दितमिवासकृत् ॥३५२॥
 पुत्रागसा तावृशौ तौ वृष्टा मार्गे द्रुमौकसाम् । खगानां शावभरणमपि लोको व्यगर्हत ॥३५३॥
 तयोः पुत्रानयोत्तमचेतसोर्विजयेश्वरः । मनःप्रसादं संवृष्टः क्षिप्रबन्धुरिवाक्रूरोत् ॥३५४॥
 तत्तत्र भाण्डागाराभृत्याद्यावसथार्पणैः । संविधानक्रियाभिश्च व्यमयोरगमहिनम् ॥३५५॥ 355
 देशे कोशोपकरणपूर्णगोणीगणावृते । आसन्निधनगण्डालीच्छन्नरथ्या इवापणाः ॥३५६॥
 तन्वज्जराजतुङ्गादिशतिपुत्रा नृपुत्रमजाः । तं सूर्यवर्मचन्द्राद्या डामराधानुवव्रजुः ॥३५७॥
 डामरान्क्षीरभूपादीनां नौनगरादिषु । स्थानेषु स्त्रेषु निक्षिप्य रक्षित्वे गुप्तिमानभूत् ॥३५८॥
 विश्रान्तं सर्वचित्तस्य श्रीमतो नन्तभूपतेः । प्रार्थन्तोऽस्त्वैर्गन्तुं दिनानि विजयेश्वरे ॥३५९॥
 राजपुत्रहयारोहशशिडामरमण्डलैः । कृत्स्नैरेव स्थितिर्बद्धा सविधे वृद्धभूभुजः ॥३६०॥ 360
 वत्सरे पञ्चपञ्चाशे ज्यैष्ठे मासि विनिर्गतः । आसाद्य विजयक्षेत्रं च स्वर्गसुखमन्वभूत् ॥३६१॥
 कलशस्तु गते राज्ञि प्राप धीतवस्तुं महीम् । रक्षाहौ चलिते यातरत्नां निधिमहीमिव ॥३६२॥
 स्वराज्यमुज्ज्वलीकर्तुं रिक्तोऽपि विहितोद्यमः । चक्रे संमन्य बिज्जाधैः समतानधिकारिणः ॥३६३॥
 तेन सर्वाधिकारेषु जयानन्दो नियोजितः । हरे वराहदेवश्च वितस्तात्रपुरोद्भवः ॥३६४॥
 यो ह्यम्बराधिकार्यासीज्जिन्दुराज्यस्य कम्पने । राज्ञां विजयमित्रः स कम्पनाधिपतिः कृतः ॥३६५॥ 365
 यथाधिकारमन्यांश्च विनिधायाधिकारिणः । राजार्थचिन्तामारेभे संरम्भः पितृविग्रहे ॥३६६॥
 जयानन्दः पदातीनां चिकीर्षुरथ संप्रहम् । यत्नादनुचितेभ्योऽपि धनिकेभ्योऽपहीवृणम् ॥३६७॥
 स्वीकृत्य पत्नीन्विज्जादिराजपुत्रगणान्वितः । अथावन्तिपुरं प्राप योद्धुं वृद्धनराभिपम् ॥३६८॥
 अभ्यर्थ्य कारितो वेलं राज्ञा काराविनिर्गतः । शिमिकावर्त्मना योद्धुं जिन्दुराजो विनिर्ययी ॥३६९॥
 तेषामुद्योगमाकर्ण्य क्रुद्धा वृद्धमहीभुजम् । स्वे डामराश्ववाराद्याः संरम्भादुपतस्थिरे ॥३७०॥ 370
 अजायत न्यस्तगुडक्रीडसुरगमण्डला । शस्त्रैः सत्राटवी कृत्वा संकटा विजयेश्वरे ॥३७१॥
 ततः सूर्यमती यत्नात्पतिं परमकोपनम् । ययाचे पुत्रवात्सल्यादयुद्धं दिवसद्वयम् ॥३७२॥

३४६. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ °स्था सरि°. ३४८. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ °स्तवाप्यासी°. ३५०. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ क. ३५३. ¹⁾ A₂ gloss द्वावाः पोताः तेषां भरणं पोषणं. ३५६. ¹⁾ A₂ gloss गण्डाल्यः गण्य इति भाषया. ३५७. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ °शुङ्गा°. ३६१. ¹⁾ A₂ gloss अनन्तवेवः.—²⁾ A₂ gloss स्वर्गसुखं परमानन्दं न तु मृ [तिम्]. ३६२. ¹⁾ A₃ gloss धनरहिताम्. ३६४. ¹⁾ च supplied by A₃ in space left by A₁.—²⁾ A₃ gloss वितस्तात्र नाम यम्पुरं। तस्मादुद्भवो यस्य स वितस्तात्रपुरोद्भवः. ३६५. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ यो-हाम्बाधि.—²⁾ A₃ gloss कलशेन. ३६९. ¹⁾ वे supplied by A₃ in space left by A₁. ३७०. ¹⁾ संरम्भा supplied by A₃ in space left by A₁.

- अत्याप्रानथ मय्यादीन्विजामिशि विस्ज्य सा । तन्मुखेनातिवात्सल्यादिदमूचे रहः सुतम् ॥३७३॥
 विनाशशंस्ययं पुत्र (कस्ते मतिविपर्ययः । तीव्रशीर्येण पित्राय यदेव योदुमिच्छसि ॥३७४॥
 375 यस्य भूभङ्गमात्रेण दरद्राजादयो हताः । तत्प्रकोपानले कस्मादीहसे शलभायितुम् ॥३७५॥
 अस्मिन्तु वीतिमार्गं वीतिहोसमे नृपे । कुस्त्राता स्यात्स्वरीयानां तृणानामिव शस्त्रिणाम् ॥३७६॥
 सेनाङ्गैः कतमैः केन शीर्येण कतमैर्धनैः । भवाञ्जशक्तिमतां धुर्य योदुमेन प्रधावति ॥३७७॥
 दैवात्सत्यक्तमेतेन भुङ्क्ते राज्यमखण्डितम् । पित्रा तीर्थोपविष्टेन किमिवापकृतं तव ॥३७८॥
 द्विधेच्छुभिः पात्यमानो व्यसनेस्मिन्नुदारणे । प्रयास्यसि दिनैरेव रिक्तोप्यत्यन्तरिक्तताम् ॥३७९॥
 380 नय सेनाः पितुर्भीतिर्जीवन्त्यां मयि नास्ति ते । क्रजुमेनं नयस्वाङ्गं प्रत्युतानुनयोक्तिभिः ॥३८०॥
 इति दूतमुखैर्गूढं पुत्रो मात्रा कृतार्थनः । सर्वाशाभ्योनयस्तेन्यं रात्रावेव निजान्तिकम् ॥३८१॥
 भुतापसारं सैन्यानां दूतैश्चैव प्रसादितम् । उपालेभे पतिं प्रातर्धृष्टा प्रत्युत वल्लभा ॥३८२॥
 राज्या मिथस्तयोरेवं शमिताक्षेपयोरपि । पिभुनप्रेरणात्पाप क्लृप्त्य धीः क्षणे क्षणे ॥३८३॥
 धैरस्य रूपमेतद्धि भेदं याति मुहुर्मुहुः । संधीयमानमपि यत्किञ्चाम्बरमिवाशयम् ॥३८४॥
 385 बाह्याल्यादौ सुतोदन्तं भुत्वा तमाशयो नृपः । गृहं प्रविष्टो धृष्टस्त्रीभाषितैर्जडतां ययौ ॥३८५॥
 एवं प्रतिदिनं तप्तस्यक्ततापः प्रतिक्रमम् । स्वच्छाशयः शरत्कुच्छतडाकौपम्यमाययौ ॥३८६॥
 चकार पितृपक्ष्याणां पुत्रो वेदमादिनाशनम् । पिता तु पुत्रपक्ष्याणां न किञ्चित्स्त्रीवशीकृतः ॥३८७॥
 पुत्रस्नेहान्धया पक्ष्या बाधितैधानुययिभिः । रुक्षोक्तिभिस्ताप्यमानस्तस्थौ दुःस्थः सर्वा नृपः ॥३८८॥
 राज्यं जिहीर्षुः पुत्रस्य निःभूरं तद्वलं विदन् । ईषस्स जिन्दुराजस्य गणनां पौरुषेकरोत् ॥३८९॥
 390 पुत्राज्जिहीर्षुणा राज्यं तेन तन्वङ्गनन्दनाः । प्रार्थन्ते स्म तदा राज्यकृतये तत्पराङ्मुखम् ॥३९०॥
 संमेर्य तं तदा रात्रौ स्थान्ध्याशर्मशङ्किनी । हर्षं देवी नृपं कर्तुं दूतैराहूतवत्यभूत् ॥३९१॥
 स पितामहयोर्दूतैराहूतः साहसोन्मुखः । बाह्याल्यां निर्गतः सज्जै रक्ष्यमाणोपि रक्षिभिः ॥३९२॥
 दत्तपार्श्वकपाघातः क्षणार्धेनोदलङ्घयत् । मनोजवेनाभमौजा वाजिना पञ्चयोजनीम् ॥३९३॥
 वाजिनं धिजिताभ्यासमनुगन्तुं समुद्यताः । अगच्छन्बहवो मार्गे दीनाः सेनाहयाः भ्रमम् ॥३९४॥
 395 प्राप्तस्य पादयोस्तस्य पतितस्य पितामहौ । आनन्दाक्षुजलव्यन्दैरभिषेकं प्रयक्रतुः ॥३९५॥
 पुत्रे तद्विकटं प्राप्ते कलशः कम्पिताशयः । अप्रियाचरणात्पित्रोः संधित्तुः स न्यवर्तत ॥३९६॥
 स तस्य नगरात्पत्नीः पार्श्वे प्राप्नो व्यसर्जयत् । अकरोद्विभ्रुते राष्ट्रे स्वभेदस्याप्रकाशनम् ॥३९७॥
 एवं प्रवर्धमानेपि वैरे कलशभूपतिः । कंचित्कालं मते मातुरवर्तिष्ठ मनागिव ॥३९८॥
 खशालाः कलशादेशाधियासोः कम्पनापतेः । तथा प्रावर्तितनतेर्मार्गं संत्याजितः पतिः ॥३९९॥
 400 अत्रान्तरे शमयितुं वैरं देशोपघातकृत् । तावुद्दिश्य पितापुत्री द्विजाः प्रायं प्रचक्रिरे ॥४००॥

३७५. ^१) Thus corr. by A, from A₁ °शीर्ये. ३७६. ^१) A, gloss अन्ध. ३७८. ^१) Thus corr. by A, from A₁ °कु. ३८३. ^१) A, gloss अमन्तकलशयोः. ३८५. ^१) रूप supplied by A, in space left by A₁. ३८५. ^१) Thus corr. by A, from A, बाह्याला°. ३८६. ^१) °कुच्छ supplied by A, in space left by A₁. ३८८. ^१) Thus A,; A₁ तदा. ३९१. ^१) Thus corr. by A, from A₁ स्वन्व°. ३९२. ^१) A, gloss पितामहयोः पितामहपितामहयोः.

संधिवन्धे समुत्पन्ने ततस्तदनुरोधतः । दंपती संप्रविष्टौ तौ सार्धं मासद्वयं पुरम् ॥४०१॥
 जयानन्दादिबुद्ध्याथ बुद्ध्या बन्धोद्यतं सुतम् । भूयोपि ययतुः खेदान्निर्गत्य विजयेश्वरम् ॥४०२॥
 तस्याश्वत्थसकूटानि पुत्रो राजावदाहयत् । व्यापादयत्पदार्तांश्च विषशस्त्राभियुक्तिभिः ॥४०३॥
 तथा प्रवर्धमानेपि विरोधे सत्यरोधयत् । वात्सल्यविवशा रौद्री भर्तुः प्रतिचिकीर्षितम् ॥४०४॥
 लुब्धाभिधाभूत्कैवर्तबन्धकी तद्विधेयधीः । थक्कडामरनामा च तज्जारः खलतिस्तदा ॥४०५॥ 405
 स तस्माच्चैव दुष्टात्मा कथ्यमानौ समीपगैः । शुभ्राव पितरौ नित्यं लीलास्मितसिताननः ॥४०६॥ युग्मम् ॥
 तौ दंपती पुनर्हेमतुलापुरुषयुग्मदौ । चित्राभिर्धर्मचर्याभिर्मनस्तापममुच्चताम् ॥४०७॥
 यदा पुनस्तयोर्दार्ढ्यामाद्यत्वाच्च व्यहीयत । तदा सेर्व्यः स दुष्पुत्रो राजौ वह्निमदापयत् ॥४०८॥
 तेनाग्निनोर्बरीशस्य सर्वोपकरणैः समम् । भस्मावशेषमभवद्विजयेश्वरपत्तनम् ॥४०९॥
 सर्वनाशशुचा दीना राज्ञी भर्तुं समुद्यता । तन्वज्जपुत्रैश्चक्रे कथंचिज्ज्वलतो गृहात् ॥४१०॥ 410
 त्यक्त्वांशुकानि शय्याभ्यो निशायां सुप्रमुत्थितम् । निःशेषं राजसैन्यं तदजायत दिग्म्बरम् ॥४११॥
 तत्राजधानीसौधमात्पदयन्कलशमूपतिः । तोषादनृत्यज्ज्वालैर्घैर्गगनालिङ्गिभिः समम् ॥४१२॥
 भतरज्जस्रसर्वस्वः स पारं सरितो नृपः । निमज्ज सजानिस्तुं दुस्तरे शोकसागरे ॥४१३॥
 संप्राप्य प्रातरमुष्टं रत्नलिङ्गं नृपाङ्गनां । व्यक्रीणालक्षसप्तत्या टाकानां पार्श्वमीयुषाम् ॥४१४॥
 क्रीडां च प्रददौ पूर्वं भृत्यानां भोजनांशुके । धनेन तेन निर्दग्धान्यपि धामान्यशोधयत् ॥४१५॥ 415
 भस्मकूलतलात्तावल्लभं स्वर्णादि भूभुजा । कथापि यावतो हन्त मथर्यत्यथ कौतुकम् ॥४१६॥
 राजा भूयाटवीभूते पत्तने तत्र सानुगः । नडत्वग्रथितच्छत्रपटलाच्छादितेवसत् ॥४१७॥
 तावत्यप्यर्थसामर्थ्ये विकीर्षोस्तत्पुरं नवम् । विना राजोचितामाज्ञां न सिद्धं वृद्धभूपतेः ॥४१८॥
 अष्टाभिभवो मातुरानुकूल्यान्नवो नृपः । परितापं पितुस्तैस्तैर्दुःसंदेशैः सदाकरोत् ॥४१९॥
 निर्बन्धादथ पुत्रेण पर्णोत्सगमनं पिता । निर्वासनोत्सुकेनोक्तः शश्वद्वृतमुखैर्यदा ॥४२०॥ 420
 प्रभवन्त्या यदा चासीत्पत्न्या तस्यैव वस्तुनः । निष्पत्तये प्रेर्यमाणः साधिक्षेपं क्षणे क्षणे ॥४२१॥
 तस्मात्तु रहः कुप्यस्तन्वज्जे थक्कने स्थिते । उवाचानुक्तपूर्वं तामेवं स परुषं वचः ॥४२२॥ तिलकम् ॥
 अभिमानो यशः शौर्यं राज्यमोज्ञे मतिर्धनम् । मया जायाविधेयेन हन्त किं किं न हारितम् ॥४२३॥
 मिथ्योपकरणं नारीर्गणयन्ति नृणां जनाः । परिणामे तु नारीणां क्रीडोपकरणं नराः ॥ ४२४ ॥
 हेमोन्मेषात्प्रसक्ताभिर्विरक्ताभिरसूयया । के नाम नात्र कान्ताभिः कृतान्तस्यातिथीकृताः ॥४२५॥ 425
 रूपं काश्चिद्वलं काश्चित्प्रज्ञां काश्चिच्च कर्मणैः । पुंस्त्वं काश्चिदसून्काश्चिद्वर्तुणां जहुरङ्गनाः ॥४२६॥
 हरन्ति मावभिरिव हमां पुत्रैरन्यगोत्रजैः । मत्ताः प्रयोधरौत्सत्यात्तरङ्गिण्य इवाङ्गनाः ॥४२७॥
 पर्यन्ते वेतनमिमे किं जीर्णैरीवृक्षैरिति । पोषयन्ति सुतान्भर्तृञ्शोषयन्ति तु योषितः ॥४२८॥
 सर्वकालं विदित्वापि दोषान्योषितकृतानमून् । प्रतिपत्त्यनुरोधेन मयेयं नावधीरिता ॥४२९॥

४०१. ^१) A, gloss पितराविति पितरौ राजा राज्ञी च राजा थक्कडामरनामा समीपगैः कथ्यमानः राज्ञी च लुब्धाभिधा कैवर्ती नाम्ना
 कथ्यमाना उपहासार्थमित्यर्थः. ४१४. ^१) Thus corr. by A, from A₁ नृपात्मजा.—^२) Thus corr. by A, from A₁ विकी°.
^३) Thus, A₂; A₁ पूर्वमीयु° ४१५. ^१) Thus A₁; A, तस्य°. ४१७. ^१) नडत्वक्. पिप्पु इति यावया. ४२६. ^१) वसून्काश्च sup-
 plied by A, in space left by A₁.

- 430 प्रभविष्णुर्निहत्येयमैहिकीः सुखसंपदः । परलोकसुखस्याशामपि हन्तुं ममोद्यता ॥४३०॥
 वलीपलितयुक्तस्य नैदीयोमरणावधेः । विहाय विजयक्षेत्रं कुत्र गन्तुं ममोचितम् ॥४३१॥
 क्षपाकरकलामौलेः किल्विषक्षपणक्षमा । हारोपकण्ठसंसेवोत्कण्ठा कुण्ठीभवेत्कथम् ॥४३२॥
 पुत्रो लोकद्वयत्राता कस्यान्यस्येदृशो भवेत् ॥^१ तीर्थात्प्रस्थापयन्मां यत्कुपथे मृतमिच्छति ॥४३३॥
 प्रतिभात्यवगीतोयं प्रवादो मेघ चेतसि । अनयान्यकुलोद्भूतो यदयं संप्रवेशितः ॥४३४॥
 435 विसंवादिनमाकाराचारैर्बन्धुविरोधिनम् । पुत्रं पितुरसंक्षिप्तं जानीयादन्यरेतसम् ॥४३५॥
 सुचिराविष्कृताकूतां त्यक्त्वा प्राणाय यन्त्रणाम् । एवं वदन्पतिस्तस्याश्वक्रे मर्मस्रु ताडनम् ॥४३६॥
 गोत्रजस्य पुरः पुत्रोत्पत्तिगुह्ये प्रकाशिते । आमृष्टविप्रियालापा साभूदधिकलज्जिता ॥४३७॥
 महत्तमस्य पुत्रो हि प्रशस्ताख्यस्य सोभवत् । विपन्नापत्ययोपात्तस्तयेस्यासीज्जनभुतिः ॥४३८॥
 उत्तिक्तभाषितं भर्तुर्योषितो जितभर्तृकाः । जानन्त्यन्त्याङ्घ्रिसंवृत्तशिरस्ताडनसंनिभम् ॥४३९॥
 440 अतः सा सुवृद्धं प्रौढिसंस्कारपरुषं वचः । प्राकृतप्रमदेष्वैरित्युवाच रुषा पतिम् ॥४४०॥
 गतश्रीस्तापसो मन्दो जातभाग्यविपर्ययः । वृथा वृद्धः क किं वाच्यमिति मूढो न वेत्त्ययम् ॥४४१॥
 छात्रोत्थितस्य^२ यस्यास्य नाभूत्पावरणं पुरा । लोको जानात्ययं किं न तेन मां प्राप्य हारितम् ॥४४२॥
 स्वकुलस्त्रीसमुचितं यत्किञ्चिन्मामभाषथाः । क्रियते किं न कालोयं यत्प्रायश्चित्तसेवने ॥४४३॥
 अकर्मण्यो गतवया देशात्पुत्रेण वारितः । पठ्यापि त्यक्त इत्यस्मात्परिवादाद्धि मे भयम् ॥४४४॥
 445 कुलदोषादिवृत्तान्तगर्भोपालम्भनिर्भरैः । वचोभिर्व्यथितस्तस्यास्तस्थौ तूष्णीं यदा नृपः ॥४४५॥
 तदा तस्यासनप्रान्तनिःसृतः प्रसरन्बहिः । निर्विकाराकृतेऽर्थे क्तं दृष्टे रक्तनिर्झरः ॥४४६॥
 संभ्रान्तायां ततो रात्र्यामपश्यत्यक्लनो रुदन् । असिधेनुं गुदे तेन कुधा राजा प्रवेशिताम् ॥४४७॥
 ततोतिथीरो राजैव तं लज्जाचकितोन्वशात् । राज्ञो रक्तातिसरणं जातमित्युच्यतां बहिः ॥४४८॥
 विधेया नारीणां तनयनिहिताशेषविभवाः कृतम्लानौ भृत्ये पुनरुदितविस्मम्भरभसाः ।
 नयन्तो गण्यत्वं प्रसभमभियोगैर्लघुमरिं नयत्यक्ताः क्षमापाः प्रलयमुपगच्छन्ति न चिरात् ॥४४९॥
 450 नृपतिर्वार्हितहयः शरदातपखेदितः । नृप्यक्षिपीय धान्याम्बुं व्युतासृज्जात इत्यभूत् ॥ ४५०॥
 गम्भीरै राजपुरुषैस्तथा वार्ता प्रवर्तिता । यथा नाबुद्धं वृत्तान्तमेतं कोपि बहिर्जनः ॥४५१॥ युग्मम् ॥
 वत्सरे सप्तपञ्चाशे पौर्णमास्यां स कार्तिके । विजयेशाप्रतो राजा जीवितेन व्ययुज्यत ॥४५२॥
 पत्न्याः पुत्रस्य चौहैगैस्त्यक्तो राजा सुखोचितः । प्रसार्य पादौ निद्रातुं प्राप सोवसरं चिरात् ॥४५३॥
 चुकोपासौ न कस्मैचिश्चुकोपास्मै न कश्चन । चक्रे सुखी विमन्युश्च मरणेन महामनाः ॥४५४॥
 455 संप्रामराजदायादो न कस्यचिद्विष प्रियः । अंशुकाच्छादितो भूमावनाथ इव सोऽश्वपत् ॥४५५॥
 न प्रियाक्रन्दितैः क्षिप्तं कुप्यन्नप्रियोक्तिभिः । सर्वत्यागी ययौ राजा दीर्घनिद्रारसज्ञताम् ॥४५६॥
 दाक्षिण्योत्सङ्गुनप्रायश्चित्तायेव त्यजन्नसून् । कृतज्ञया पतिः पठ्या ततो निन्ये सनाथताम् ॥४५७॥

४४९. ^१) Thus A₂; A₁ °योगं लघु°. ४५०. ^१) A₂ gloss धान्यं धनिका धान्यवत् इति भाषया । तदम्बु. ४५२. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ क्षपान्तिके. ४५५. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ सोभवत्.

आराजपुत्रचण्डालं देयं प्रत्यहवेतनम् । ददौ स्वस्यैव भृत्येभ्यः सा कर्तुमनृणं पतिम् ॥४५८॥
 गृहीतवेतना भृत्याः कोशं सर्वे तथा स्वयम् । पुरस्ताद्विजयेशस्य नमः क्षेमाय पायिताः ॥४५९॥
 पादम्यस्तशिराः पौत्रो रुद्रक्षर्पितकोशया । मूर्धन्याग्राय कथितो मा पितुर्विश्वसीरिति ॥४६०॥ 460
 उत्थितैव ततो भूत्वा स्वयमात्तलतां सती । प्रातिहार्यं व्यञ्ज्युः कारयन्त्यन्तमण्डनाम् ॥४६१॥
 सादिनां शतमादिद्य नमुस्तत्रैव रक्षणे । सा पुनः शिविकारूढमथ प्रास्थापयत्पतिम् ॥४६२॥
 क्षपामेकां दिनार्धं च स्थित्वैव पतिदेवता । प्रणम्य विजयेशानं युग्यारूढा विनिर्ययौ ॥४६३॥
 निर्यान्तौ वीक्ष्य तौ प्रेततूर्यकलोलमिभितैः । लोकस्याक्रन्दतुमुलैर्भमा इव दिशोभवन् ॥४६४॥
 विमानस्योत्पताकस्य परिष्कारेषु बिम्बिताः । प्रजा राज्ञोन्तिके रेजुरनुगन्तुमिवोद्यताः ॥४६५॥ 465
 राज्ञां वितीर्णस्कन्दानां महल्लोलाः शिरोरुहाः । विमानस्यस्य नृपतेरवहंश्चामरभियम् ॥४६६॥
 पश्यन्ती पश्चिमां सेवां सैन्यानां नृपतिप्रिया । अस्ताभिलाषिणि दिने प्रपेदे पितृकाननम् ॥४६७॥
 कुस्यजात्सुतवात्सल्याद्यद्वा केनापि हेतुना । सा बभूव क्षणे तस्मिन्स्तनयालोकनोत्सुका ॥४६८॥
 जानन्ती पथनोद्धूतं रजः सेनासमुत्थितम् । चकितोत्कण्ठिता साभूत्कलशागमनांशया ॥४६९॥
 तस्मिन्क्षणे जनाः केचिदायाता नगराध्वना । अङ्ग किं कलंशः प्राप्त इति पृष्टास्तथा स्वयम् ॥४७०॥ 470
 स तु पुत्रः क्षणे तस्मिन्विधासुर्मातुरन्तिकम् । दत्त्वा विभीषिकास्तास्ता निरुद्धो द्वैधकारिभिः ॥४७१॥
 ततो गृहीतनैराद्या राज्ञी पुत्रावलोकने । सा प्रार्थयित्वा वैतस्तं वारि श्लोकमथापठत् ॥४७२॥
 वैतस्तेन तु तोयेन जठरस्थेन ये मृताः । मोक्षं गच्छन्त्यसंदेहं ते यथा ब्रह्मवादिनः ॥४७३॥
 उपनीतं वितस्ताम्बु पीत्वोपस्पृश्य चाथ सा । एवं शशाप पिशुनान्नेहसंक्षयकारिणः ॥४७४॥
 जनितं प्राणद्वैतं यैः पुत्रेण सहावयोः । सान्त्वयानां क्षयस्तेषां भूयात्परिमितैर्दिनैः ॥४७५॥ 475
 तस्यास्तेनोपतप्रायाः शापेनाव्यभिचारिणा । क्षिप्रमेव जयानन्दजिन्दुराजादयो मृताः ॥४७६॥
 चक्रे हलधरापत्न्यजातकौलीनशान्तये । परलोकं पणीकृत्य युक्त्या च शपथं सती ॥४७७॥
 एवं विशुद्धशीलत्वं संप्रकाश्य भुविस्मिता । कर्णीरयाददाज्जम्पां ज्वलिते जातवेदसि ॥४७८॥
 अजायत नभो वह्निज्वालावलयमालितम् । तदागमोत्सवे दत्तसिन्दूरमिव निर्जरैः ॥४७९॥
 साक्रन्दैर्न चट्कारी दुःखोत्तपैर्न चोष्मलः । परमालेख्यलिखित इव जज्ञे शिखी जनैः ॥४८०॥ 480
 मङ्गाधरष्टकिबुद्धो युग्यवाहश्च दण्डकः । तावुद्वा नोनिका वल्गा चेति दास्यस्तदान्वयुः ॥४८१॥
 बप्पटोद्भटयोः कुल्यौ सेनटक्षेमटावुभौ । भूपालवत्सभावास्तां वैराग्याद्विजयेश्वरे ॥४८२॥
 भावा यन्त्रनिसर्गभङ्गुरतरास्तिष्ठन्ति नैते चिरं चेतःकाचघटस्य तस्य घटते दीर्घोयमेको गुणः ।
 यत्तस्मिन्निहितप्रकृति न गलत्यायाति न म्लानतां धत्ते नापचयं चमत्कृतिवचो गीर्वाणगङ्गापयः ॥४८३॥
 एकषष्टिमतिक्रम्य वर्षान्भूषतिरायुषः । सपत्नीकः पुरारातिगौरीसायुज्यमासदत् ॥४८४॥

४५९. ¹) A₂ gloss विषयं. ४६९. ¹) उत्थि supplied by A₂ in space left by A₁.—²) A₂ gloss भाता गृहीता लता यथा.—
³) A₂ gloss दास्यत्वं. ४६६. ¹) A₂ gloss वितीर्णाः इत्ताः स्कन्दाः भुजशिरोसि शिविकावाहनार्थं यैः तेषां. ४६७. ¹) Thus corr.
 by A₂ from A₁ पश्यन्त्यपश्चि. ४६९. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ गमाशया ४८३. ¹) A₂ gloss चेतोऽपे काचघटे
 शीघ्र इति प्रसिद्धे.

- 485 / अथास्थीनि समादाय चतुर्थे दिवसे तयोः । पुत्रास्तन्वज्जराजस्य सर्वे गङ्गां प्रतस्थिरे ॥४८५॥
 पैतामहेन कोशेन परिवारेण चान्वितः । पित्रा विरोधं जपाह हर्षस्तु विजयेश्वरे ॥४८६॥
 आद्ये पिता पुरवरे, पिता श्रीविजयेश्वरे । तस्मिन्पुत्रस्तु तत्रासीत्पिता तु नगरान्तिके ॥४८७॥
 ततोतिथयिनं पुत्रं दरिद्रो नीतिमान्पिता । अर्थ्यर्थानर्थभीतश्च संधिं दूतैरयाचत ॥४८८॥
 स तैरसकृदायतैरुत्सिक्तो युक्तवादिभिः । राजपुत्रः समं पित्रा संधिं निन्ये कथंचन ॥४८९॥
 490 रक्षां पैतामहे कोशे शरीरे चात्मजन्मने । प्रतिशुभाव जनकः कृतप्रत्यहवेतनः ॥४९०॥
 नृपतेः पुत्रमानेतुं विशतो विजयेश्वरम् । दृष्टिः द्रुष्टैर्गृहैर्दग्धा भुतिश्च जनगर्हया ॥४९१॥
 स पीतकोशः संगृह्य तनयं प्राविशत्पुरम् । कोशं चास्थापयन्मुद्रां दत्त्वा तदभिधाङ्किताम् ॥४९२॥
 अत्रान्तरे तस्य राज्ञो धार्मिकी धीरजायत । दारिद्र्यच्छेदिनी धर्म्या धनबुद्धिश्च सर्वतः ॥४९३॥
 तनयो नयनाख्यस्य कल्यः सेल्यपुरौकसः । कुटुम्बिनो जय्यकाख्यः क्रमाङ्गामरतामगात् ॥४९४॥
 495 स्थलोत्पत्तिः स दिग्देशविक्रीतासो वणिज्यया । संभृतार्थः शनैर्लुब्धो धनेशस्पर्धातां दधे ॥४९५॥
 सार्धं क्रोशं खनित्वा स नित्यं दीप्तिराराशिभिः । पूरितायाः क्षितेः पृष्ठे बहून्प्रीहीनवापयत् ॥४९६॥
 दीप्तिरन्यसनं भूतैः कारयित्वा प्रतिक्षपम् । बहवो भेदभीतेन तेन गूढं निपातिताः ॥४९७॥
 स भाङ्गिलं लब्धुमिच्छन्बलेकस्मात्पलायिते । द्राक्षालतानिरुद्धाश्चो हतः केनापि पत्तिना ॥४९८॥
 तदीयेनोपलब्धेन धनेन वस्तुधातलात् । पर्याप्तेनात्यजद्राजा यावदायुर्दरिद्रताम् ॥४९९॥
 500 समृद्धं क्षाल्यमानेषु तद्दीप्तिरेष्वहर्निशम् । कलुषाम्भा बहून्मासान्वितस्ता समपद्यत ॥५००॥
 दानोपभोगरहिताः काले क्लेशेन भूयसा । अन्यार्थमर्थान्नक्षन्ति चित्रं लुब्धा महाशयाः ॥५०१॥
 प्राणान्धारयते निपीय मरुतः शेते तमोन्धे बिले संभोगे परदत्तमिच्छति पटं नमस्तत्रपाशान्तये ।
 विस्तार्येति कदर्यतामहिरवत्यन्यस्य हेतोर्निधीनान्यः कोपि परं परोपकृतिषु प्रौढोस्ति लुब्धं विना ॥५०२॥
 अन्यैश्च बहुभिर्मोर्गेनैवः सिन्धुमिषाविशन् । नानार्थसंपदस्तास्ता भाग्यभाजं महीभुजम् ॥५०३॥
 अर्था भाग्योदये जन्तुं विशन्ति शतशः स्वयम् । दिग्भ्योभ्युपेत्य सर्वोभ्यः सायं तरुमिषाण्डजाः ॥५०४॥
 ज्योतांसि प्रबलत्वमेत्य वस्तुधां मूलेषु पुष्पन्यधो व्योसोम्भः पतति त्यजन्ति हरितो वारि प्रणालीमुखैः ।
 505 इत्थं शुष्कसरः पयोदसमये संपूर्यते सर्वतो भाग्यानामुदये विशन्ति शतशो ह्यैरेनैः संपदः ॥५०५॥
 जनरक्षणदाक्षिण्ये ततः पितुरिषान्वहम् । कुशला कलशस्यासीत्पजापुण्योदयैर्मतिः ॥५०६॥
 स्वयं वणिगिष्यार्थानां गणनाकुशलोपि सः । विवेका सत्पथत्यागे मुक्तहस्तः सदाभवत् ॥५०७॥
 उपस्थितौ भाविनौ च पश्यन्नायव्ययौ स्वयम् । अन्तिकासात्यजज्जुर्जखटिकादि नियोगिवत् ॥५०८॥
 तस्य स्वरूपमूल्येन रत्नादि क्रीणतः स्वयम् । नाशकन्वञ्चनां कर्तुं केपि विक्रयकारिणः ॥५०९॥
 510 त्रिवर्गं सेवमानः स विभज्य समयं सुखी । मध्याह्नावूर्ध्वमभवद्वृद्धयः सर्वकार्यिणाम् ॥५१०॥
 तस्य स्वेषां परेषां च कृत्यमन्विष्यतश्चरैः । अज्ञातः स्वप्रवृत्तान्तः प्रजानामभवद्यदि ॥५११॥

४८७. १) Thus emended with G; A पुत्रवरे. ४९५. १) शस्य supplied by A₂ in space left by A₁.—२) Thus corr. by A₂ from A₁ पैतामगात्. ५००. १) Emended; A तदीना. ५०३. १) Thus corr. by A₂ from A₁ स्ताता. ५०४. १) वतः supplied by A₂ in space left by A₁.—२) Thus corr. by A₂ from A₁ वान्तिकम्.

स्ववेदमेव गृहस्थस्य ध्यायतश्चास्य मण्डलम् । जनो जनपदे जातु न कश्चिदन्यमस्पृशत् ॥५१२॥
 कौलीनचकितो राजा कुर्वन्कण्टकशोधनम् । प्रकटं नात्यजहण्डं चौरेभ्योपि स जहत् चित् ॥५१३॥
 न तस्यार्थः कोपि नष्टो मन्त्रिणो यमवोजयन् । मन्त्रिणां स पुनश्चक्रे नष्टस्यार्थस्य योजनम् ॥५१४॥
 विवाहयज्ञयात्रादिमहोत्सवशताकुलः । नित्यप्रहृष्टो निर्देन्यैव राज्ञ्ये ददृशे जनः ॥५१५॥ 515
 तेन नीतिविशक्रान्ताः क्षमाभुजः क्षित्यनन्तराः । आहाराचरणेऽप्यासंस्तदध्यक्षान्विनाक्षमाः ॥५१६॥
 तन्वज्जस्थस्थकनादींस्त्रीनायातान्दिगन्तरात् । व्यथितैकानुजान्मह्यप्रमुखान्गुह्यजानपि ॥५१७॥
 अभीणयद्वन्धुभृत्यान्स भव्याभिर्भिभूतिभिः । कलाभिरमृतार्वाभिः सोमः सूरपितृनिव ॥५१८॥ युग्मम् ॥
 अवाप्तपरिपाकोपि दौःशील्येन न भूपतिः । कुदैशिकोपदिष्टेन दुष्टाचारेण चोद्धतः ॥५१९॥
 टक्केन बुद्धियाख्येन कन्यकाः समुपाहताः । क्रीतास्तस्य तुरुक्केभ्यो नानादिग्देशसंभवाः ॥५२०॥ 520
 स ताभिः परदारैश्च रूपलोभादुपाहृतैः । अवरोधपुरंध्रीणां हासप्रतिमदौकयत् ॥५२१॥
 बह्वीः कामयमानस्य योषितः प्रतिवासरम् । मत्स्ययूषादिभिर्वृष्यैर्नास्य पुष्टिरहीयत ॥५२२॥
 महासमयपूजास्तु व्ययः स गुरुभिः समम् । महाचरूणामाहारं नीतिमुत्सृज्य चाकरोत् ॥५२३॥
 एवं शबलकृत्येन पुरं तेन नवीकृतम् । निर्दग्धे विजयक्षेत्रे शिलावेदम न शूलिनः ॥५२४॥
 विजयेशशिलावेदममौलावातपवारणम् । नृपोम्बरशिरशुम्बि जाम्बूनदमयं व्यधात् ॥५२५॥ 525
 व्ययस्थितिं चानपायां व्यधत् त्रिपुरेश्वरे । पिनाकिनश्च प्रासादं स स्वर्णमलसारकम् ॥५२६॥
 ततः सत्कर्मकुशलधकार कलशेश्वरम् । निःसंख्यहाटकघटीपटलाङ्कशिलागृहम् ॥५२७॥
 कलशेशोपरि छत्तं चिकीर्षोः काञ्चनाञ्चितम् । तुरुक्केदेशजः शिल्पी राज्ञोभ्यर्णमुपाययौ ॥५२८॥
 सहस्रैर्भूरिभिर्हस्तैश्चसिद्धिं वदन्कलाम् । स छादयन्निजां ताम्रे काञ्चनारोपणं बिदन् ॥५२९॥
 कानिचिद्विसान्यासीत्प्राप्नुवन्मृपसत्क्रियाम् । ततोतितीक्ष्णप्रज्ञेन नोनकाख्येन मन्त्रिणा ॥५३०॥ 530
 अभ्युद्य शिक्षितकलो विलक्षो गायथागतम् । तच्च छत्तं ययौ सिद्धिमत्यल्पैरेव काञ्चनैः ॥५३१॥
 अनन्तेशाभिधं बाणलिङ्गमन्याश्च भूपतिः । प्रतिष्ठा विविधाश्चक्रे स शक्राधिकवैभवः ॥५३२॥
 नृपे सहजपालाख्ये शान्तिं यातेभ्यविच्यत । ततः संग्रामपालाख्यो राजपुर्यां तदात्मजः ॥५३३॥
 राज्यं जिहीर्षुर्बालस्य पितृव्यस्तस्य भूपतेः । भेजे मदनपालाख्यो बलीयानुद्यमं मदात् ॥५३४॥
 तद्भयाच्छरणं प्रायाच्चृपं साहायकारिणी । स्वसा संग्रामपालस्य जस्मराजश्च ठक्कुरः ॥५३५॥ 535
 कृतप्रसादो नृपतिः साहायककृते ददौ । तयोः पञ्चाज्जानन्दं भूरौचिज्जादिभिः समम् ॥५३६॥
 तत्र विब्रावितामित्रः स स्फूर्जन्क्रान्तमण्डलः । संग्रामपालामात्यानां कार्यान्ते शङ्कुतां ययौ ॥५३७॥
 काङ्क्षन्तो गमने तस्य दत्त्वा तास्ता विभीषिकाः । ते त्रासमैच्छन्नाधातुं स वीरो न त्वकम्पत ॥५३८॥
 मतिं राजपुरीयाणामसावेताददादिति । शङ्कुमानेन तेनाथ विज्जे मन्युरुपाहतः ॥५३९॥

५१५. ¹⁾ Thus corr. by A₁ from जज्ञे. ५१७. ¹⁾ Doubtful; thus A. ५१८. ¹⁾ स supplied by A₃ in space left by A₁. ५२०. ¹⁾ Thus A₃; A₁ तुरुक्केन. ५२२. ¹⁾ A₃ gloss वृष्यैः वाजीकरणैः. A₂ quotes: वृष्यकल्पतरी पारिभरसेनैव विजुलं याममात्रकम् । मर्षयित्वा पारवृष्यास्येत्पूर्वयुक्तितः । योजयेत्सर्वयोगेषु समकक्षुर्वाजितम् ॥. ५२४. ¹⁾ न supplied by A₃ in space left by A₁. ५३३. ¹⁾ A₃ gloss राजविर इति भाषया. ५३५. ¹⁾ Thus corr. by A₃ from A₁ संग्रामगजस्व. ५३७. ¹⁾ A₃ gloss जयानन्दः. —²⁾ Thus emended with G sec. manu; A शक्यतां.

- 540 तैस्तत्र दत्तद्विणैः प्रार्थितोय महामतिः । रक्षापदेशास्त्वं सैन्यं स्थापयित्वा न्यवर्तत ॥५४०॥
 एवं राजपुरीं तस्मिन्स्वीकृत्यान्तिकमागते । तुतोष कार्यमर्मज्ञः प्राज्ञः कलशभूपतिः ॥५४१॥
 क्रमाद्राजायमानेषु विज्जादिविषय पस्पृशे । आमयेन जयानन्दो दैवात्मयहेतुना ॥५४२॥
 स्वास्थ्यवार्तोपलम्भाय भूपतिं गृहमागतम् । हृदयमस्ति रहः किंचिदित्यूचे स कथान्तरे ॥५४३॥
 निर्योतेष्वथ सर्वेषु किंचिन्नैवावधीयदा । तदा ताम्बूलतिल्यक्षाद्याजाद्विज्जो विनिर्ययौ ॥५४४॥
 545 आग्नेनोक्तोपि निर्गच्छन्किं प्रयासीति भूभुजा । मन्त्रिणा चैत्य स प्राज्ञो बहिरेव व्यलम्बत ॥५४५॥
 जयानन्दोभ्यधाङ्गुपमुक्त्वा राजपुरीकथाम् । व्यक्तं नास्त्येव ते राज्यं विज्जे वृद्धिमुपागते ॥५४६॥
 आदीयमानाद्विज्जेन कार्येभ्यो वेतनादपि । दर्शयामास गणनां बहुमूल्यां महीभुजे ॥५४७॥
 प्राप्तः कलुषतां राजा प्रयातः स्वगृहांस्ततः । याचितो गमनानुज्ञां विज्जेनेङ्गितवेदिना ॥५४८॥
 निषेधस्त्रिंशदक्षिण्यलेशास्त्रिबन्धकारिणः । तस्यानुज्ञां ददौ गन्तुं सान्तस्तोषो महीपतिः ॥५४९॥
 550 लब्धदेशो गृहान्गत्वा सर्वोपकरणैः समम् । प्रस्थाप्य सोमवो भ्रातृनाप्रष्टुं नृपतिं ययौ ॥५५०॥
 राजधर्मगभीरत्वकूरयोः स्वामिभृत्ययोः । काचिदेव क्षणे तस्मिन्नेष्टभूदङ्गुतावहा ॥५५१॥
 न यत्प्रभुः प्रियं भृत्यं गमनात्स न्यवर्तयत् । उपातेभ्यो समन्युध न यद्वृत्यः प्रियं प्रभुम् ॥५५२॥
 सहोत्थितेन कतिचित्पदानि सह भूभुजा । चिरं कृत्वा कथां नीचैर्हसन्विज्जो विनिर्ययौ ॥५५३॥
 जिन्दुराजं हलधरो मुमुर्षुर्दूषयन्त्यथा । तथा विज्जं जयानन्दः स व्यवहारोपयत्पदात् ॥५५४॥
 555 तद्वक्ष्यमाणशेषां क्षमां कृत्वा गच्छन्विधीयताम् । इतार्थो विज्ज इत्युक्तिः नामहीनमन्त्रिणां नृपः ॥५५५॥
 निवर्तयिष्यति क्षमाभृश्रियतं गमनादमुम् । इत्याशयान्वगाद्विज्जं राजवर्जं जनोखिलः ॥५५६॥
 आस्कन्दं शङ्कमानोस्थाद्विज्जाद्राजा बलोज्जितात् । तृणस्पन्देपि चकितो निर्निद्रः पञ्च यामिनीः ॥५५७॥
 तस्मिन्भूरपुराद्याते निवृत्तेष्वनुगन्तृषु । निवृत्तशङ्कस्तां शङ्कां प्रादुधक्रे स मन्त्रिणाम् ॥५५८॥
 ते तदाकर्ण्य यं मन्त्रं विज्जार्थहरणेब्रुवन् । तस्याविधाने भूभर्तुरमन्यन्त नयज्ञताम् ॥५५९॥
 560 विज्जादयस्तु निद्रोहा यं यं देशमशिभयन् । तत्र तत्रैव पूज्यत्वं रत्नानीव प्रपेदिरे ॥५६०॥
 विज्जोधिकं प्रवृद्धोपि दैवतस्येव भक्तिमान् । पञ्चां कलशदेवस्य सत्यकारः सदाभवत् ॥५६१॥
 एवं निर्वास्य विज्जादीनविरावाप्रवैभवः । क्षिप्रं सूर्यमतीशापाज्जयानन्दः क्षयं ययौ ॥५६२॥
 राज्ञो विरोधकृद्भक्तुं शापस्याव्यभिचारिताम् । प्रमयं जिन्दुराजोपि तस्मिन्नेव क्षणे ययौ ॥५६३॥
 तेपि विज्जादयः क्षिप्रमचिरावाप्तसंपदः । प्रापुः शापोचितं सर्वे प्रमयं गौडमण्डले ॥५६४॥
 565 आकस्मिकेय प्रमये विज्जः प्रमयमाययौ । सुदीर्घबन्धनकेशं प्रापुस्तदनुजा अपि ॥५६५॥
 पलायितेषु कारायास्तेषु व्याघ्रेण पाजकः । हतस्तदनुजाः शेषा भुक्तकेशाः क्षयं ययुः ॥५६६॥
 द्वित्रास्तद्वैधकाराणां नानहयन्मदनादयः । अदीर्घैव कालेन दुरन्तैर्यैर्भविष्यते ॥५६७॥
 जयानन्दसहायोय तत्पुत्रान्परिपालयन् । सर्वाधिकारी भूपेन वामनाख्यो व्यधीवत ॥५६८॥

५५१. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ राजय°. ५५८. ^१) A₁ gloss हूरपुर. ५६५. ^१) A₂ gloss आकस्मिके प्रमये मारी-
 शेष इत्यर्थः. ५६६. ^१) Thus A₁; A₂ R G पाजकाः.—^२) Thus A₁; A₂ ततस्त°. ५६७. ^१) Thus A₁; A₂ द्वित्रास्तु
 द्वैध°.—^३) Thus corr. by A₂ from A₁ --तैस्तैर्भवि°.

यस्य तांस्ता व्यवहतीर्नीतिज्ञस्याद्भुतावहाः । वर्णयन्ति वयोवृद्धा गोष्ठीष्वपि धीमताम् ॥५६९॥
 प्रामाण्यवन्तिस्वाम्यादिभोग्यानादस्य लुब्धधीः । राजा कलशगञ्जाख्यं कर्मस्थानं विनिर्मेमे ॥५७०॥ 570
 मन्त्रिणे नोनकायासौ धनोत्पादविदेप्यदात् । कौर्यवस्तो न पादाम् जनरक्षणदक्षिणः ॥५७१॥
 मन्त्रिणो राजकलशापत्यान्यत्यन्तरङ्गताम् । लेभिरे क्षमाभुक्तः पार्थे प्रशस्तकलशादवः ॥५७२॥
 सुताः स्वाच्छन्दाविषशाधौराः संध्यादिसंभवाः । युक्त्या निदधिरे राजा निबद्धस्वाधिकारिणः ॥५७३॥
 पुनर्मदनपालेन क्रान्ते राजपुरीपतौ । साहायकाय व्यसृजत्सेनान्यं वप्पटं नृपः ॥५७४॥
 प्रतापैर्भूपतेस्तेन भृत्यांशेनापि निर्जितः । बद्धा मदनपालोपि कश्मीरान्संप्रवेशितः ॥५७५॥ 575
 भ्राता वराहदेवस्य कन्दर्पाख्यो महीभुजा । कृतो द्वाराधिपो वीरो विदधे डामरक्षयम् ॥५७६॥
 बभूव जिन्दुराजात्स शिक्षितो नयविक्रमौ । भूम्यन्तरसामन्तमुकुटस्पृष्टशसनः ॥५७७॥
 स राजपुर्यादिजयी द्वारं परमकोपनः । क्षणे क्षणेत्यजद्राज्ञा प्रसाद्य माहितः स्वयम् ॥५७८॥
 मदनः क्षितिपालेन प्रापितः कम्पनेशताम् । लब्धप्रकर्षान्वोपादीन्डामरान्बहुशोषधीत् ॥५७९॥
 सेवावशीकृतः दयेनपालं स नगराधिपम् । चक्रे विजयसिंहाख्यं हताशेषमलिप्तुचम् ॥५८०॥ 580
 कन्दर्पोदयसिंहाद्यैः प्रहिते लोहरे सकृत् । राजा भुवनराजस्य दूरं निःसारणं व्यधात् ॥५८१॥
 कीर्तिराजस्य तनयां स च नीलपुरप्रभोः । लब्ध्वा भुवनमत्याख्यां रिपोऽष्टिन्नामयोभवत् ॥५८२॥
 कार्यप्रतिग्रहे कर्तुं प्रवृत्तिं माहितोभवत् । हत्वा विजयसिंहाद्यो नृपेण नगरेशताम् ॥५८३॥
 गुङ्गात्मजः स मल्लोथ तेन हारपतिः कृतः । राज्ञां मौलिमणिस्थाने स्त्रप्रतापमरोपयत् ॥५८४॥ युग्मम् ॥
 शौर्यं निष्परिवारस्व पार्थस्योत्तरंगोप्रहे । उरशासंप्रवेशे वा भुक्तं मल्लस्य मानिनः ॥५८५॥ 585
 पञ्चाक्षीस्तुरगैर्यस्त कृष्णां तीर्त्वा व्यपाहरत् । राज्यं वाजित्रजैः सार्धमभयाख्यस्य भूभुजः ॥५८६॥
 एवं वशीकृतभुवो भूपतेर्नयवेदिनः । सममेवाटभूपालाखिपष्टेऽविशन्पुरम् ॥५८७॥
 कीर्तिन्यब्जपुराधीशश्चाम्पेयो भूभृदासटः । तुक्कात्मजस्तु कलशो वल्लापुनरेश्वरः ॥५८८॥
 राजा संग्रामपालाख्यः स च सजपुरीपतिः । उत्कर्षो लोहरोर्वीभृदौर्वशो मुद्गजो नृपः ॥५८९॥
 गाम्भीरसीहः कान्देशः काष्ठवाटधराधिपः । श्रीमानुत्तमराजोपि राजानमुपतस्थिरे ॥५९०॥ तिलकम् ॥ 590
 राजलोकः प्रवृद्धोपि घने जनपदेभवत् । दुर्लभ्यो वार्षिकसरिस्पूरो वारिनिधाविव ॥५९१॥
 तस्मिन्क्षणे शिलीभूतवितस्तासलिले नृपैः । शीतक्षणेप्यसंक्षीणं सुखं तैरन्वभूयत ॥५९२॥
 मनसापि हि भूपाला यत्ने किञ्चिद्विन्तयन् । प्राप्तमेव पुरेपदयन्वामनेन तदाहतम् ॥५९३॥
 कौशलं मन्त्रिणस्तस्य रराजेतरदुर्लभम् । निमित्तं तदसंभ्रान्तो नित्यवद्योत्यवाहयत् ॥५९४॥
 पार्थिवेष्वथ यातेषु मल्ले कार्यपराङ्मुखे । क्षितिपालेन कन्दर्पो द्वारं स्वीकारितः पुनः ॥५९५॥ 595
 अभिमानधनो मन्त्री कृतारब्धिनिर्जैर्धनैः । दुर्गं स स्वापिकं नाम युक्त्या दुर्गहममहीत् ॥५९६॥
 स प्रविष्टोपि नगरं खिन्नः केनापि हेतुना । पार्थिवाम्यर्थ्यमानोपि कार्यं नैवापहीयदा ॥५९७॥

५६९. ^१) पि supplied by A₃. ५७५. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ शोनाति. ५७९. ^१) A₃ gloss मदनपालः. ५८०. ^१) स supplied by A₃. ५८१. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ कन्दर्पोभ°. ५८२. ^१) Thus corr. by A₃ from A₁ ष्टिन्नामयो°. ५८५. ^१) A₃ gloss भुवनस्य.—^२) A₃ gloss उत्तरो विराट्पुत्रः.—^३) Thus A₁; A₃ हुतं.

- तदा प्रशस्तकलशो^१ नित्यं दूत्यं समाचरन् । तदुत्सिक्तोक्तिसंततः संस्पृशन्नभिमानिताम् ॥५९८॥
 निजभियातिभूर्यस्या^२ भूरीन्संगृह्य शशिणः । तत्पदे रत्नकलशं स्वभ्रातरमकारयत् ॥५९९॥
 ००० सोर्यैः क्रीतप्रथोप्यासीस कन्दर्पसमः क्वचित् । किं चित्रोल्लिखितः सिंहः सत्यसिंहक्रियां स्पृशेत् ॥६००॥
 ततः क्रमेण भूभर्त्रा भृत्वरत्नं कथंचन । राजस्थानाधिकारं स नगरे माहितः पुनः ॥६०१॥
 अतिताडनतश्चैरे विपन्नेषु कृपाकुलः । त्यक्त्वा तमप्यधीकारं विषण्णो जाह्नवीमगात् ॥६०२॥
 पटान्तकृतसंरोधस्ताडयित्वा करं प्रभोः । कोपाद्देशान्तरं यातस्तं प्रत्यास्ते^३ स्म मन्यमान् ॥६०३॥
 अत्यन्तखेदितोप्यासीदानीतस्यान्तिकं पुनः । दर्पं हर्तुं नृपस्तस्य संनद्धो न तु जीवितम् ॥६०४॥
 ००५ इत्थं पुरुषसिंहानां प्रौढदार्यो विसोढवान् । आरोहमवरोहं च सोन्तरजः क्षमापतिः ॥६०५॥
 उपाङ्गगीतव्यसनं नर्तकीसंमदरः । देशान्तरोचितं राज्ञा तेनैवेह प्रवर्तितम् ॥६०६॥
 ततो जयवनोपान्ते निरन्तरमहागृहम् । स्वनामाङ्कं पुरं कर्तुं प्रावर्तत विशांपतिः ॥६०७॥
 मठाप्रहारप्रासादमहागृहपरंपराः । सत्तोयोपषनास्तत्र ययुः सिद्धिं सहस्रधा ॥६०८॥
 अवान्तरे राजसूनुर्हर्षः सोत्कर्षपौरुषः । गुणैर्लेभे प्रकाशत्वमन्यभूपालदुर्लभैः ॥६०९॥
 ०१० सोशेषदेशभार्याज्ञः सर्वभाषासु सत्कविः । कृत्स्नविद्यानिधिः प्राप ख्यातिं देशान्तरेष्वपि ॥६१०॥
 लुब्धेन पित्रा संत्यक्ता जना नानादिगागताः । गुणशौर्योज्ज्वलास्तेन गृहीताः कृतचेतनाः ॥६११॥
 अपर्याप्ते पितृकृते वेतने व्ययशालिनः । एकाहान्तरितं तस्य भोजनं त्यागिनोभवत् ॥६१२॥
 पितरं गायन इव व्यक्तं गीतैः स रञ्जयन् । भर्तव्यभरणं चक्रे तदसौ पारितोषिकैः ॥६१३॥
 उज्ञायति पुरस्तस्मिन्कदाचिदथ पार्थिवः । सभ्येषु प्रीयमाणेषु शौचायोत्थाय निर्ययौ ॥६१४॥
 ०१५ तेन प्रसङ्गभङ्गेन जाततेजोवधः सुधीः । क्षुभ्यन्वैलक्ष्यकोपाभ्यां कुमारः क्षितिमैक्षत ॥६१५॥
 प्रभुर्वीरक्षान्तिः सुहृदतिशठः स्त्री पुरुषवाक्सुतो गर्वोच्चरः परिजन उदात्तप्रतिवचाः ।
 इयान्सोढुं शक्यो ननु हृदयदाही परिकरो न तु श्रोतावज्ञालुलितनयनान्तं परिभवन् ॥६१६॥
 पितुरेव तदा भृत्यो विश्वावट्टाभिधो विटः । शाधि राज्यं निहत्येवं नर्मणेवेत्युवाच तम् ॥६१७॥
 अधिक्षिपन्स तं रोषास्त्रानेनोक्तमसांप्रतम् । इत्यासन्नेन हसता धम्मटेनाप्यकथयत् ॥६१८॥
 अये भोगेच्छवच्छत्राः कुमाराननुगान्पितुः । स्नेहं प्रदर्श्य स्वीकुर्युर्वेद्याः कामिसखीरिष ॥६१९॥
 ०२० पुनः सभां संप्रविष्टस्तं पिता पर्यतोषयत् । प्रीतिदायैस्ततस्तैस्तैः साधुवादैश्च मानिनाम् ॥६२०॥
 अन्येषुस्तु पितुः पार्श्वेत्स भुक्त्वा स्वगृहान्गतः । अभ्येत्य विश्वावट्टेन तदेव जगदे रहः ॥६२१॥
 उपपन्नं तत्तदुक्त्वा तेनाभीक्ष्णं निषेधता । निर्बध्नसपि हस्तेन सोऽथ कोपादताडयत् ॥६२२॥
 लम्बाभिघातं रुधिरं वमन्तं घ्राणवर्त्मना । तं वीक्ष्य सोभिजातोभूत्सदाक्षिण्यो नृपात्मजः ॥६२३॥
 भृत्यैः प्रक्षालयन्नस्रं तस्येवृक्पाप्मनो भवेत् । उक्तेनापीति कथयन्स्मत्त्वा घासांस्यदापयत् ॥६२४॥

५९८. ^१) Emended; A R G °कलशं. ६००. ^२) Thus A₁; A₂ नील°.—^३) Thus corr. by later hand from A₁ कन्दर्पः समः.
 ६०२. ^१) जाह्न supplied by A₂ in space left by A₁. ६०३. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ प्रत्यास्ते. ६०४. ^१) Thus A₁;
 A₂ °खेदितस्यासीद°. ६१३. ^१) Emended; A °सांप्रकैः. ६१५. ^१) Thus A₁; A₂ क्षुभ्यन्वै°.—^२) Thus corr. by A₂ from A₁
 कुमारः. ६१८. ^१) Emended; A धम्मटेना°. ६१९. ^१) Thus A₁; A₂ कामी स°.

अनिच्छोरपि तस्येच्छा दानात्तेनान्वमीयत । दुःशीलेनान्यकामिन्याः स्मितमात्रादिव स्पृहा ॥६२५॥ 625
 असकृत्कृतयत्नः स ततः कालेन भूयसा । तं प्रैरयत्तत्र कृत्ये मध्ये स्वीकृत्य धम्मटम् ॥६२६॥
 स रोहोहसंकल्पजन्मना पाप्मना श्रितः । संमन्व्य पितरं हन्तुं तीक्ष्णान्प्रायुक्तुं सर्वतः ॥६२७॥
 शश्वत्स गोचरीभूतस्तेषां खेहलवस्पृशाम् । न वातितः सूनुरा च वर्जिता न प तत्कथा ॥६२८॥
 आप्रत्य तीक्ष्णवर्गेथ प्रतिभेदभयाहते । तां विदशावह एवाभु वीती राज्ञे न्यवेदयत् ॥६२९॥
 बुद्धवाञ्छाजपुत्रस्तत्तस्मिन्नहनि जातभीः । भोक्तुं नागात्पितुः पार्श्वमपि दूतैः कृतार्थनः ॥६३०॥ 630
 सोपि तस्मिन्ननायाते तत्रार्थे शान्तसंशयः । दिने तत्र मनस्तापाच्चाभुक्तुं सपरिच्छदः ॥६३१॥
 सभ्रातृकस्य प्राप्स्य प्रातर्दुःखं न्यवेदयत् । सुचिरं थक्कनस्याङ्गे शिरो विन्यस्य सोरुदत् ॥६३२॥
 उक्त्वा च धम्मटोदन्तं बद्ध्वा तस्य समर्पणम् । विधेहीत्यभ्यधात्वापि तं भङ्गीभणितिक्रमैः ॥६३३॥
 न कृताधिगमावावां कृत्यस्यास्येत्युदीर्य तम् । अभवितां भ्रातुरर्थे पुनस्तन्वङ्गनन्दनौ ॥६३४॥
 त्वत्पसादबलाद्वाजपन्नपन्नराणदीक्षितौ । यावावां तत्प्रवेशार्थं व्यक्तुहारं निशास्वपि ॥६३५॥ 635
 कथं नु पृथिवीपाल प्राप्ते प्राणात्ययक्षणे । निर्दोषो वा सदोषो वा ताभ्यां संत्यज्यतेनुजः ॥६३६॥ युगलकम् ॥
 स्वामिब्रोहापवादश्च भवेत्तद्रक्षणार्द्धवम् । देशत्यागं तदुत्सृज्य शरणं नान्यदावयोः ॥६३७॥
 इत्यादि संभाष्य तयोः पादन्यस्तोत्तमाङ्गयोः । रुदित्वा गमनानुज्ञां कथंचित्पार्थिवो ददौ ॥६३८॥
 पथि कश्चिदमुं हन्यान्मधीकृत्येति धम्मटम् । तौ विनिर्जग्मतुर्देशात्ततः सबलवाहनौ ॥६३९॥
 तन्वङ्गजेषु यातेषु त्रिविक्तीकृतमन्दिरः । सुतमानीय नृपतिः सान्त्वयन्निदमब्रवीत् ॥६४०॥ 640
 आसंसारं जगत्यास्मिन्सर्वतः ख्यातकीर्तिना । जनकेनैव जन्यस्य ज्ञप्तिरुत्पाद्यते जनैः ॥६४१॥
 पुत्र शीतांभुनेवात्रिं दिग्द्वीपख्यातकीर्तिना । भवता तु सुपुत्रेण मां जानात्यखिलो जनः ॥६४२॥
 स त्वं गुणवतामध्यो निर्गलयशा भवन् । असाधुसेव्यमध्वानं वद कस्मान्निवेवसे ॥६४३॥
 पैतामहं निजं चार्थं यन्न तुभ्यं समर्पयम् । तत्र हेतुमनाकर्ण्य नासूयां कर्तुमर्हसि ॥६४४॥
 रिक्तः स्वेभ्यः परेभ्यश्च प्राप्नोत्यभिभवं नृपः । इति निर्धाय हि मया क्रियते कोशरक्षणम् ॥६४५॥ 645
 पुरप्रतिष्ठां निष्पाद्य क्षिप्वा राज्यधुरं त्वयि । वाराणस्यां गमिष्यामि नन्दिक्षेत्रेथ वा पुनः ॥६४६॥
 तत्राज्यकोशयोः स्वामी बुभृषुर् चिराद्भवान् । अतिनात्पर्यतः कस्मादनर्घ्योचितमीहसे ॥६४७॥
 संभाष्यते त्वयि न तद्यन्ममावेदितं खलैः । यथार्थकथनात्तस्मात्कौलीनं विनिवार्यताम् ॥६४८॥
 विशुद्धये करोत्वेष स्वकृतस्याप्रतिभ्रवम् । खेहादितीर्च्छस्तद्राजा साभिप्रायं वचोभ्यधात् ॥६४९॥
 अपलापवचोमात्रं निनीषुस्तस्य हेतुताम् । जनप्रत्यायने सौभूयस्मात्क्षान्तिसमुत्सुकः ॥६५०॥ 650
 हर्षस्तु साधुवादैस्तत्पितुः संपूज्य भाषितम् । वक्ष्याम्याप्रमुखे तत्त्वमित्युक्त्वा निर्ययौ बहिः ॥६५१॥
 सामान्यप्रेरणादेशा चिकीर्षाभूदिति ब्रुवन् । स पितृप्रहितं दूतं ह्रीतः स्वावसथं ययौ ॥६५२॥

६२५. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ दुःशीलान्य°. ६२७. ¹⁾ र supplied by A₂. ६३०. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ पुत्रस्तत्°. ६३१. ¹⁾ A₁ तत्रार्थेऽशान्त°. ६३३. ¹⁾ Emended; A धम्मटो.—²⁾ Emended; A बुद्धा. ६३४. ¹⁾ A₂ gloss धम्म-
 टस्य. ६३५. ¹⁾ यावावां तत्प्रवेशा supplied by A₂ in space left by A₁. ६३९. ¹⁾ Emended; धम्मटम् supplied by A₂ in
 space left by A₁. ६४१. ¹⁾ A₂ gloss पुत्रस्य. ६४४. ¹⁾ A₂ gloss अनन्तदेवसम्बन्धिनं.—²⁾ Emended with C; A समर्पयम्.
 ६४६. ¹⁾ Thus R G C; A पुत्रः. ६५२. ¹⁾ Emended; A सावसथं.

- दत्तं म्लानाननं वीक्ष्य पाणिभ्यां ताडयन्निशरः । हा पुत्रेति वदन्नाजा तस्यास्कन्दमदापयत् ॥६५३॥
 हतेस्मिन्स्वशिरश्छिद्यमिति प्रोक्तवतः प्रभोः । निदेशाद्दृष्टयित्वैव तस्युस्तद्देहम शास्त्रिणः ॥६५४॥
 ६५५ तीक्ष्णास्तु पिहितद्वाराः परिवार्य नृपात्मजम् । ऊचुः सुपुरुषां वाचमेवं निश्चितमृत्युवः ॥६५५॥
 अस्मान्मृगी प्रमादी च विरुद्धं छद्मं कारयन् । घातयित्वा दुराचारं क्व जीवन्स्थातुमिच्छसि ॥६५६॥
 रक्षिष्यति स्रुतं स त्वां स पिता रक्षितस्त्वया । ज्ञातेयं युवयोरस्ति वयमेव हताः पुनः ॥६५७॥
 युध्यस्व मध्यगोस्माकं त्वां निहन्मोन्यथा वयम् । एवं सर्वप्रकारं ते व्यक्तं नास्त्येव जीवितम् ॥६५८॥
 तां वार्तां भूपतेः श्रुत्वा व्याकुलस्याप्रतः स्थितः । हर्षान्तिकं दण्डकाख्यः प्रायान्निजमहत्तरः ॥६५९॥
 ६६० तीक्ष्णैर्निजतया दत्तप्रवेशः स नृपात्मजम् । प्रसृत्योवाच मतिमानेवं सर्वान्विमोहयन् ॥६६०॥
 क्षत्रियापुत्र जीवित्वा कल्पलपतेतरानपि । कारणैरपि गन्तव्यं नियमान्नियतेर्वशम् ॥६६१॥
 तदेतस्मिन्समासत्ते मरणेव्यभिचारिणि । यदर्थं गृह्यते शस्त्रं स मानः पालयतां त्वया ॥६६२॥
 कृतश्रुतः ख्यातयशा युवा क्षत्रियो भवान् । तदाहवधिलम्बेन कार्यं किमिव पश्यसि ॥६६३॥
 एतेषु क्षुसहायेषु मयि चापेसरेधुना । विपत्तिर्विजयो वापि प्रतापिस्तव शोभते ॥६६४॥
 ६६५ उत्तिष्ठ नखकेशादियोजनं कारय ह्रुतम् । वीरपदं बधानापि स्वःस्त्रीपरिणयसज्जम् ॥६६५॥
 इत्युक्त्वा क्षुरकर्माथं राजपुत्रं सनापितम् । प्रावेशयत्पूज्यमानस्तीक्ष्णैराभ्यन्तरं गृहम् ॥६६६॥
 न्यस्तासिधेनुर्हर्षेण दत्तसम्पः क्षणात्स्वयम् । पश्चात्प्रविश्य तद्देहम चक्रे सुनिहितार्गलम् ॥६६७॥
 ततः स राजस्थानीयं तमारादब्रवीद्भवः । रक्षितो राजपुत्रोयं क्रियतां स्वोचितं त्वया ॥६६८॥
 भूतप्रहादिभवमोषधिभिर्विरोधिजातं बलैः प्रहरणप्रभवं तनुषैः ।
 निर्वाप्यते प्रतिभयं पृथिवीपतीनां सार्वत्रिकं तु रभसाद्भुवि बुद्धिवृद्धैः ॥६६९॥
 ६७० नदन्तस्तुमुलं योधास्ततो राजसुतास्पदे । आरोहुमाययुर्वप्रहर्म्यादि प्रविशेक्षवः ॥६७०॥
 तीक्ष्णा वृद्धद्वारगृहस्थितं त्यक्त्वा नृपात्मजम् । यावन्निर्गन्तुमिच्छन्ति हन्यमाना युयुत्सवः ॥६७१॥
 द्वित्राः प्रसङ्गसांनिध्यान्मध्यपातं समाभिताः । तावन्निर्निर्ययुर्वीरा निर्दोहा अभिमानिनः ॥६७२॥
 ते निर्याताः सूर्यमतीगौरीशाभयिणो गृहात् । सदाशिवान्तिकं प्रापुर्घ्नन्तो युधि विरोधिनः ॥६७३॥
 रक्ष्यमाणोपि भूर्भुर्गिरा ज्ञातेयशालिनः । राजज्ञातिर्हस्तेषु प्रथमं सहजाभिधः ॥६७४॥
 ६७५ द्विजस्तिव्याभिधो वीरः पण्डितः शौर्यमण्डितः । रामदेवश्च केशी च कर्णाटोरिमटैर्हतः ॥६७५॥
 केचिच्यजन्तः शस्त्राणि स्वं घ्नन्तः केचि च स्वयम् । लेभिरे वधबन्धादि पापाः कापुरुषोचितम् ॥६७६॥
 सितषष्ठ्यां सहस्यस्य चतुःषष्ठे स वत्सरे । वैरं नीत्वा पितापुत्रौ विश्रवः कारितो विटैः ॥६७७॥
 हठत्यागासक्तिः प्रिययुवतिसंप्रेरणवचः खलासङ्गः पूर्वप्रणयपरिहारो जनयितुः ।
 अमात्येन भ्रात्रा सममपरमात्राथ कलहः कुमारानां बुद्धिं पितरि विपरीतां प्रतनुते ॥६७८॥
 एवं स खलसंगत्या कुमारो लब्धलाघवः । बन्धं कारागृहे प्रापदसुखानि सुखोचितः ॥६७९॥

६५५. ¹) A, gloss स्वकीया एव पूर्व राजवधं प्रति प्रोत्साहिताः. ६६१. ¹) A, gloss कारणानि ब्रह्मरिणी पञ्च. ६६७. ¹) Fol. 166 of A ends with पश्चात्प; fol. 167 which ended with verse 688, is now lost. ६७५. ¹) Thus R; G केशव.

राक्षी भुवनमस्यस्मिन्बद्धे माध्यस्थ्यसंविदि । स्थापिता मानिनी कण्डच्छेदं कृत्वा जहावहन् ॥६४०॥ 680
 रक्षिणो मन्त्रिणामाप्तास्तस्य विन्यस्य भूपतिः । प्राहिणोदुचितान्भोगान्छुतस्नेहाग्निने दिने ॥६४१॥
 चक्रिकायामशक्तोयमिति संविन्त्य भूभुजा । भृत्यः प्रयागनामास्य निजः पार्श्वे^१वारितः ॥६४२॥
 नोनको हर्षमुद्दिश्य स्वेनान्यैश्च महीभुजम् । जीवितं लोचने वास्य कृष्येतामित्यभाषत ॥६४३॥
 नृपः स शीलवैकल्ये पशुतुल्ये ह्रियं स्यजन् । रिपोरिव तनूजस्य चकमे कतिचिद्विषयाः ॥६४४॥
 तासु श्वभुरवास्तभ्यमवाप्य सुगलाभिधा । बभूव तुक्कभूर्भर्तृनप्त्री भर्तृवधार्थिनी ॥६४५॥ 685
 संमन्य नोनकः सा च ह्रीं सदावशनान्तरे । रसं प्रदातुं हर्षस्य पापं प्रैरयतां ततः ॥६४६॥
 अन्यसूदमुखाहार्तां प्रयागस्तामवाप्तवान् । प्रभुं तदाप्यमानास्यपरिहारमकारयत् ॥६४७॥
 तेनास्त्रेन परीक्षार्थं दापितेनापजीवितौ । हर्षः श्वानौ निशम्याभूच्चिराशो निजजीविते ॥६४८॥
 प्रयुक्तिं गूढदण्डस्य पितुरेव स तां विदन् । ततः सर्वाणि भोज्यानि स्पृष्ट्वैवौज्जीविने दिने ॥६४९॥
 प्रयागोपहतेनासीत्परं बाधेन सर्वदा । भोज्येन येन केनापि कुर्वन्जीवितधारणम् ॥६५०॥ 690
 अन्नस्याभोजनं भुत्वा राजा सूदैर्निवेदितम् । ततः प्रयागमानीय तत्र पप्रच्छ कारणम् ॥६५१॥
 प्रयोजकौ च सूदो च सोपलभ्य न्यवेदयत् । रसार्पणकथां कृत्वा तज्ज्ञानं च स्वयं प्रभोः ॥६५२॥
 अथान्येष्वपि सूदेषु पित्रा दत्तेषु शङ्कितः । राजसन्तुर्न बुभुजे प्रयागोपहतं विना ॥६५३॥
 स सर्वेषु विरुद्धेषु यद्यत्तत्रात्यवाहयत् । मेने तत्तद्दिनं लब्धं शेषेष्वास्थापराकुलः ॥६५४॥
 अत्रान्तरे समुद्रभूदकस्मात्ताशसूचकः । अदृष्टपूर्वो भूभर्तुः सदाचारद्विपर्ययः ॥६५५॥ 695
 उत्पाद्य ताम्रस्त्राम्याख्यं पूर्वं ताम्रमयं रविम् । स रीतिप्रतिमाः स्वैरं विहारेभ्योप्यगाहरत् ॥६५६॥
 धनानि निरपत्यानामाहर्तुं व्यवसायिनां । न्यवार्यतार्यमर्यादा क्रौर्याक्रान्तेन भूभुजा ॥६५७॥
 तनोतिशापसंतापव्यञ्जकेनाञ्जसाभवत् । अतिसंभोगजातेन धातुक्षेप्येन सोदितः ॥६५८॥
 कुम्भप्रतिष्ठासंभारं चिकीर्षोर्हरमन्दिरे । तस्यापतन्महाकालकुम्भे नासापुटादसृक् ॥६५९॥
 आकस्मिकं दुर्मित्तं तत्पतीकारसंविदा । न मनागप्यगाच्छान्तिं प्रवृद्धिं प्रत्युताययौ ॥७००॥ 700
 अन्नस्रुत्यनुबन्धेन तेन ग्लपितसौष्ठवः । शनैः शय्याप्रणयितामन्तः स प्रत्यपद्यत ॥७०१॥
 बलमांसकृतक्षेप्यमभिमान्धाशुपद्रवैः । कलाशेरेण शशिना तद्रुः साम्प्रमाययौ ॥७०२॥
 राज्यं स दिक्षुर्हर्षाय वृष्टामात्यान्पराकुलान् । ततोभिवेकमौत्कर्षमानिन्ये लोहरावलात् ॥७०३॥
 उष्णवचास्तेन सर्वे संविभक्ता मुमूर्षुणा । परमीर्यविधेयेन न शुद्धान्तवधूजनः ॥७०४॥
 कृत्वा धनार्पणं कुर्यां देशादस्य प्रवासनम् । इत्युक्त्वा हर्षमानेतुं तेनाप्रार्थयन्त मन्त्रिणः ॥७०५॥ 705
 ते तु गोमृक्षिवार्याणांष्टकुराल्लोहराभितान् । विन्यस्य रक्षिभावे तमुत्कर्षाय न्यवेदयन् ॥७०६॥
 स नाद्यमण्डपात्तेन निष्कृष्टः क्षामविग्रहः । निवेशितश्चतुःस्तम्भे बद्धा बान्धववर्जितः ॥७०७॥
 अधोऽर्जंगमिषून्प्रागाक्षिःसामर्थ्यो विदधृषः । मुमूर्षुरभवत्सीर्यप्रस्थानाय कृतस्वरः ॥७०८॥

६४०. ^१) Thus R G s.c. manu; C G prima manu माध्यस्थ्य°. ६४५. ^१) Emended; G R °भूभर्तृनप्त्रीभर्तृवधार्थिनी; C °भूभर्तृनप्त्रीभर्तृवधार्थिनी°. ६४६. ^१) Thus G C; R रसे. ६४८. ^१) Thus emended with C; A R G तेनास्त्रेन. ७०१. ^१) Emended; A अन्न°. ७०६. ^१) Emended with C; A गोमृक्षि°. ७०८. ^१) Emended with C; A अधोजग°.

- स जनिन्दैवतक्रोधं ताम्रस्वामिविपाटनात् । इयेव शरणं कर्तुं मार्ताण्डं प्राणलब्धये ॥७०९॥
- 710 संत्यज्य विजयक्षेत्रमत एवापवर्गदम् । महीश्वरोपि प्रययौ तत्र त्रासवशंवदः ॥७१०॥
 अधिकारप्राप्त्या तृणमिव विदन्विश्वमखिलं नियोगी जातार्तिर्नमति गृह्णासीरपि रुदन् ।
 मवन्मुखो ज्ञानी बह्दुरुपदेशाधिगतः करोति प्राणान्ते शिशुरिव च किं किं न विगुणम् ॥७११॥
 तावदया कृपणप्रायसेव्यया क्लैब्यसंधिदा । गुरूपदेशाहंकारस्तस्य हास्यत्वमाययौ ॥७१२॥
 भुक्तायां मार्गशीर्षस्य तृतीयस्यां निशामुखे । तलादेवाभितो युग्यं भूभृन्मर्तुं विनिर्ययौ ॥७१३॥
 स भेरीतूर्यनिर्घोषैर्जनाक्रन्दं तिरोदधत् । सामात्यान्तःपुरो नौभिः प्रतस्थे जलवर्त्मना ॥७१४॥
 715 यामशेषे दिनेन्यस्मिन्प्राप्तस्य चरणान्तिके । मार्ताण्डस्य स्वजीवाश्रयै सौवर्णीं प्रतिमां व्यधात् ॥७१५॥
 भृत्यैरगणिताज्ञस्य दिदृक्षोर्ज्येष्ठमात्मजम् । औत्सुक्येनारतिस्तस्य व्यथितस्याधिकाभवत् ॥७१६॥
 बहिर्हर्षकृतं गीतं गायनानां स गायताम् । विवृतहारविशरः शृणोति स्म विनिःश्वसन् ॥७१७॥
 प्राणावसानसमये परिसंकुचन्ती स्वप्रसङ्ग इव धावनशक्तिराज्ञा ।
 प्राचुर्यदा खलु रुजो मरणोद्भवाया मर्मव्यथां प्रथयते पृथिवीपतीनाम् ॥७१८॥
 प्रजाज्येष्ठं तनुजं च संविभक्तुं कृतार्थनः । उत्कर्षं प्राहयञ्जिज्ञां बद्धजिह्वोभवत्ततः ॥७१९॥
 720 अभ्यक्तं वदतो हर्ष इति वाचं पुनः पुनः । निह्कोतुं नोनको भावं तस्यादर्शमदौक्यत् ॥७२०॥
 स तन्निवार्य विहसन्दष्टौष्ठः कम्पयञ्जिरः । जपन्किमपि सार्धं द्वे बद्धवागभवद्दिने ॥७२१॥
 आसन्नप्राणनिर्याणः संज्ञयाह्वय मन्त्रिणः । ततः स्वं तैरसंभूतैर्मार्ताण्डाग्रमनाययत् ॥७२२॥
 वर्षानेकाक्षपञ्चाशद्भुक्तवान्स सितेहानि । मार्गस्य पञ्चषष्ठेष्टे षष्ठ्यां निष्ठामथासदत् ॥७२३॥
 सप्त मम्मनिकामुख्या देव्यः परिणयादताः । अवहृद्वापि जयमत्यभिधाना तमन्वगुः ॥७२४॥
 725 प्रसादविस्तया तस्य पुनः कट्याभिधानया । अवहृदिकया कृत्वा स्त्रीजातिरपवित्रिता ॥७२५॥
 सर्वावरोधप्राधान्यप्रधानं नास्मरद्यदि । मा स्मर्षान्नाम भर्तुस्तदनुष्ठाभिजनोद्भवा ॥७२६॥
 संभ्रित्य विजयक्षेत्रं क्रमाद्वामनियोगिनः । भेजे यस्त्ववहृदात्मतो दुःखाकरोति नः ॥७२७॥
 भूपालभोरयं स्ववपुः सा भोगाभ्यासभासुरम् । निनाय ग्राम्यभोग्यत्वं धिङ्गारीर्नचचेतसः ॥७२८॥
 उत्कर्षस्याभिषेकाय व्यप्रेष्वखिलमन्त्रिषु । अन्त्येष्टिसकरोद्राज्ञः कृतज्ञो वामनः परम् ॥७२९॥
 730 घोषोभिषेकतूर्याणामेकतो गीतमङ्गलः । साक्रन्दः प्रेततूर्याणां नादोन्यत्र समुद्ययौ ॥७३०॥
 जातः पद्मश्रियो देव्याः पुत्रः कलशभूभुजा । ततो विजयमह्मलाख्यो भ्रातुर्वैमत्यमादधे ॥७३१॥
 यददाहर्षदेवस्य पिता प्रत्यहवेतनम् । प्रतिशुभ्रावं तस्मै स तदेवोत्कर्षभूपतिः ॥७३२॥
 आश्वासाय ज्ञ मध्यस्थान्ददौ सामन्तमन्त्रिणः । कट्यात्मजस्य चक्रे च जयराजस्य वेतनम् ॥७३३॥
 अन्विष्यन्ति रुदत्य एव तरला गत्यन्तरं योषितो योगक्षेमकथां चितान्तिकगता एवात्मजाः कुर्वन्ते ।
 अन्येषां शतशोवसानसमये चर्चा विचार्येदृशीं स्त्रीपुत्रादिकृते कुकर्मभिर्हो संचिन्वतेथ जडाः ॥७३४॥

७११. ¹) Emended with C; A 'वैश्वदेवि'. ७२०. ¹) A₂ gloss हर्ष आनीयतामिति राज्ञो भावमभिप्रायं निह्कोतुं आदर्शो नोनकेना-
 नीत इत्यर्थः हर्षः आदर्श इति पाठमात्रसाध्यादित्यर्थः. ७२४. ¹) A₂ gloss उरुज्ञा इति देशभाषया. ७२९. ¹) Emended with C;
 A अन्त्येष्टि. ७३१. ¹) ज supplied by A₂. ७३२. ¹) Emended; A तदेवो.

प्रविवेश ततः श्रीमाज्ञगरं नृपतिर्नवः । न तु हर्षोदयाकाङ्क्षि हृदयं नगरौकसाम् ॥७३५॥ 735
 तद्वाज्यलाभदिवसो जनस्याभोगदूषितः । सद्यपि प्रत्यभासैव स रोगार्तेरिवोत्सवः ॥७३६॥
 हर्षदेवस्तु पितरि प्रयाते मर्तुमातुरे । नववदधनुःस्तम्भे न तस्मिन्सङ्घि भुक्तवान् ॥७३७॥
 सार्थभ्रष्टमिवाध्वन्यमन्यस्मिन्नङ्घ्रि ठक्कुराः । ते शोकमूकं सङ्घर्ष्य कथंचित्तमभोजयन् ॥७३८॥
 राज्यं दातुं निजे देशे चक्रुधस्य प्रतिश्रवम् । राज्यद्वयं नायमर्हत्येक एवेति वादिनः ॥७३९॥
 एवं मिलितचित्तस्तैर्विपत्तिं भुतवान्पितुः । कृतोपवासः सोम्येषुः शुभावोत्कर्षमागतम् ॥७४०॥ 740
 बाष्पैः पित्रे प्रयच्छन्तं निर्वापसलिलाञ्जलीन् । तं दूतैरनुजो राजा स्नातुं प्रार्थयताथ सः ॥७४१॥
 तस्य ज्ञानक्षणे राशि सज्जे राज्याभिषेचने । घोषोभिषेकतूर्याणामुदभृत्सजयध्वनिः ॥७४२॥
 स तेन सुनिमित्तेन प्राप्तां मेने निमित्तधित् । विद्युद्योतेन जीमूतगर्जामिष नृपश्रियम् ॥७४३॥
 ततः प्रभृत्युन्मुखता सुनिमित्तैरगृह्यत । तस्यात्यासन्नराज्यस्य भृत्यैरिव दिने दिने ॥७४४॥
 स भोजनं कारयितुं दूतान्भ्रात्रा विसर्जितान् । देशान्निर्वासयतु मीं राजा संत्यज्य बन्धनात् ॥७४५॥ 745
 स्थातुमप्रत्यवस्थित्यां विदध्यां कोशसंविदम् । श्रियेन्यथा निरशनैः संदिश्येति व्यसर्जयत् ॥७४६॥
 स तन्मिथ्या प्रतिश्रुत्य तं दूतैः प्रहितैस्ततः । कृतकोशं सान्त्वयित्वा राजा भोज्यमभोजयत् ॥७४७॥
 नित्यं च श्वो विधास्ये तदर्थ्यमान इति ब्रुवन् । कालापहारं कुर्वाणः शङ्कां तस्योदपादयत् ॥७४८॥
 विश्वासाय स्वताडङ्कपाणिं कृत्वा प्रयागकम् । पार्श्वे विजयमल्लस्य सोथ गूढं व्यसर्जयत् ॥७४९॥
 तदेवोक्त्वा तमूचे स त्वां ब्रूते दुःस्थितोपजः । कुमारे त्वयि राज्येस्मिञ्शुष्यामो बन्धने वयम् ॥७५०॥ 750
 संक्रान्तदुःखः संचिन्त्य चिरेणापि तमब्रवीत् । कार्यं कुर्यात्कथमिदं मन्त्रिरा नीतिमाश्रुपः ॥७५१॥
 तथाप्यस्मिन्यथाशक्ति यत्तस्ये त्वद्विमोक्षणे । त्वया तु सावधानेन रक्षणीयं स्वज्जीवितम् ॥७५२॥
 तं पार्श्वे हर्षदेवस्य संदिश्येति व्यसर्जयत् । उपायांश्चिन्तयन्नासीत्तस्य कार्यस्य सिद्धये ॥७५३॥
 उत्कर्षः प्राप्तराज्यस्तु दैवतैरिव मोहितः । नादधे किंचिदारम्भं व्यवस्थापयनक्षमम् ॥७५४॥
 समर्पिताधिकारोपि कन्दर्पोदीन्स मन्त्रिणः । राज्यकृत्यं न पप्रच्छ विदधे स च न स्वयम् ॥७५५॥ 755
 परिमातुं परीमाणं कोशसंचयवीक्षणे । परं क्षमापतेस्तस्य दिक्कृत्यमजायत ॥७५६॥
 कर्मणा निर्व्ययेनास्य चिन्त्यमानस्य येन वा । सुदीर्घदर्शी लोकोभूत्तेन लुब्धत्वनिश्चयी ॥७५७॥
 सा तस्य लुब्धताख्यातिः समुद्रास्रप्रदायिनः । भूभर्तुः पितृपत्नीभिः स्त्रैरिणीभिः पर्वधिता ॥७५८॥
 स श्रोत्रिय इवोत्कम्पी व्यवहारमिताशयः । महाहृदयभोग्यानां प्रजानां नाभवत्प्रियः ॥७५९॥
 ततो नियमितां वृत्तिं तस्मात्कुम्भधादनामुवन् । कुप्यन्विजयमल्लोभूदेशान्पन्तुं कृतोद्यमः ॥७६०॥ 760
 स्व रक्षितुं स मध्यस्थाननुव्रज्याकृतेखिलान् । प्रार्थयामास तेनापि सज्जास्तमनुवव्रजुः ॥७६१॥
 लवणोस्से निशामेकां पुरास्मिन्त्य तस्थुषः । मध्यस्थसैन्यास्तस्यैव योधाः पक्षमशिभयन् ॥७६२॥

७३७. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ °जस्मि. ७४२. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ राज्यात्सन्त्य. ७४६. ¹) त्या supplied by A₂ in space left by A₁. ७४८. ¹) Emended; A °कथ्यमान. ७४९. ¹) ताड supplied by A₂ in space left by A₁. ७५७. ¹) येन वा supplied by A₂ in space left by A₁. ७५९. ¹) A₂ gloss उत्कम्पी वानसमर्थं सकम्प इत्यर्थः. ७६१. ¹) A₂ gloss हेतुना. ७६२. ¹) मध्यस्थ supplied by A₂ in space left by A₁. —²) Thus corr. by A₂ from A₁ °स्तस्या —.

- हर्षे बडे त्वयि गते कृतकृत्यो भवेन्नृपः । तत् निष्कृत्य काराया गमनं तव सांपतम् ॥७६३॥
 इति तैः प्रेर्यमाणः स राजसुनुरुदायुधैः । विनिवृत्त्याकरोद्यात्रां प्रत्युषे नगरोन्मुखः ॥७६४॥
 785 भ्रुत्वा चिकीर्षितं वस्य ध्यावृत्तस्य तथाविधम् । सहायाः समपद्यन्त कतिचिज्जामरा अपि ॥७६५॥
 भकरोन्मधुरावहो हयसेनापतिः सुतम् । राजसुनुर्यियास्य मध्यस्थाननुयात्रिकम् ॥७६६॥
 नागाहयो ब्रोहहीनो राजपक्षमसंत्यजन् । कैश्चित्सह हयारोहैः स पद्मपुरवर्त्मना ॥७६७॥
 भागच्छन्नतिकं राज्ञो दुर्निमित्तदतत्वरः । न यावन्नगरं प्राप क्षिप्रकारी नृपात्मजः ॥७६८॥
 शकुनैराहितोत्साहः शालाप्रोहीपितामिभिः । सैन्यैर्गृहान्दहंस्तावद्राजधानीमवेष्टयत् ॥७६९॥ अकलकम् ॥
 770 समयाय विनिर्यातं त्यक्तोत्कर्षं महीभुजम् । तत्पक्षं जयराजोपि राजसुनुरशिभ्रयत् ॥७७०॥
 हस्तस्थितौ राजपुत्रौ तस्याचिन्तयतां गतिम् । नवौ कवी व्यवहतिं सिद्धवाचः कवेरिव ॥७७१॥
 हर्षदेवे परित्यक्ते यास्याम इति वादिनः । स हस्तिमहिषादीनां शालाः सैन्यैरदाहयत् ॥७७२॥
 त्यागप्रलयजीमूतो हर्षदेवोभिविच्यताम् । लुब्धः स्वशो वणिक्प्रायो राज्यादेशं निवार्यताम् ॥७७३॥
 एवं वदन्तः सन्तोपि हर्षमेत्य पुरौकसः । पुष्पैः प्राच्यादयन्बद्धं तमोरिविवरार्पितैः ॥७७४॥
 775 उत्पिञ्जे तत्र संजाते भग्नसैन्यस्य भूपतेः । संप्रेष्य ठकुरान्हर्षस्तटस्थं तद्वलं व्यधात् ॥७७५॥
 इत्थं बद्धोपि तत्कृत्वा वैरिकार्यविरोधिनः । संदेहघेपमानाङ्गस्ततस्तानेवमब्रवीत् ॥७७६॥
 वर्तेथ संकटे दुष्टे तन्मां मुञ्चत बन्धनात् । न चेदाशु महीपालादनिष्टं नियमाद्भवेत् ॥७७७॥
 इत्युच्यमानास्ते यावद्विमृशन्ति स्म तन्मुहुः । पादप्रहारा न्यपतंस्तावद्धारगृहाद्वहिः ॥७७८॥
 उच्चचार स किं ब्रोहः प्रक्रान्तोयं दुराशयैः । रे ठकुरा विवृणुत द्वारमित्युष्कैर्वचः ॥७७९॥
 780 ठक्कुरेवथ भीतेषु धैर्वाद्गणयन्भयम् । अकारयद्धर्षदेव एव द्वारमपावृतम् ॥७८०॥
 नेत्रमात्रस्थितप्राणो ददर्श विशतस्ततः । लौहराशस्त्रिणो हन्तुं प्रामाण्योडश वारिकान् ॥७८१॥
 ते हि छिन्नोर्जिस्ते हर्षशीर्षे सर्वमिदं क्षणात् । शाम्येदिह भयं मन्त्रं नोनकस्येति जल्पतः ॥७८२॥
 उत्कर्षेणासकृच्छ्रुत्वा तं निहन्तुं विसर्जिताः । विमृश्य चोक्तां गच्छन्तः कार्यशेषं विमुञ्चता ॥७८३॥
 कदाचित्तेन कृत्यं स्यादहतेनेति तत्क्षणम् । निवार्य ठकुरान्नश्यो हन्तव्यं यदोभिकाम् ॥७८४॥
 785 इमां दद्यामभिज्ञानं यदा चेयं विसृज्यते । तदा तु बन्धनाद्याज्य इत्युदीर्याङ्गुलीयकम् ॥७८५॥
 पाणौ दर्शयता चोक्ता विलम्बालम्बनं यतः । निवार्य ठकुरांस्तस्मिन्क्षिप्रं न प्राहरंस्ततः ॥७८६॥ कुलकम् ॥
 स तु प्रत्येकमाहूय नामप्रहणपूर्वकम् । अजिप्रहृतांस्ताम्बूलमप्युपावेशयत्पुरः ॥७८७॥
 जहुस्ते कृतसत्कारास्ताम्बूलमहणक्षणे । ह्रीताः करापाच्छस्त्राणि प्रजिहीर्षा च मानसात् ॥७८८॥
 धत्ते श्रियं सृजति कीर्तिमधं लुनीते मित्रत्वमानयति हन्त विरोधिनोपि ।
 यात्यध्वमिः प्रतिपदं सुमनोनुकूलैर्गीः कामधुक्कमिव नापहरत्यनर्थम् ॥७८९॥
 790 राजपुत्रः स तानूचे किं ह्रीता इव तिष्ठथ । निर्दोषाः सर्वथा प्रेय्याः स्वाम्यादेशानुपालने ॥७९०॥

७७०. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ त्यक्तोत्कर्षं. ७७६. ¹) Emended; A वैरि-वि; C वैरिकानवि. ७८१. ¹) Thus A;
 R शार्पिकम्.

विलम्बितां तथाप्यत्र द्रष्टव्यं महदङ्गुतम् । यथोद्देश्यस्यैवस्थानामन्यथात्वं क्षणे क्षणे ॥७९१॥
 द्विपक्षीपिक्रव्यादुरगतुरगादिभ्रमकृतो यथास्यां भिद्यन्ते दिवि किल त एवाम्बुदलवाः ।
 तथा सौम्यकूरक्रमविकृतिभाजस्तनुभृतां क्षणानां नानास्वाक्षनु इदि विकारोर्मय इमाः ॥७९२॥
 क्षणानुवृत्तिं कुर्वाणास्तद्यथात्र स्थिता वयम् । तथा सन्तु भवेद्वतोपि कार्यान्तरदिदृक्षवः ॥७९३॥
 अपि चैवंविधा एव शितन्वन्तो रसान्तरम् । आसन्नराज्यपातीनां राज्ञां स्युः प्राणसंशयाः ॥७९४॥
 धीष्मस्योष्मा व्रजति घनतां नूनमासन्नवृष्टेर्नैशं गाढीभवति तिमिरं संनिकृष्टप्रभातम् ।
 जन्तोरेवं प्रसभविभवस्फारसंपत्त्यचारास्त्रिक्रामन्ती विपदुपचितोपद्रवोद्रेकमेति ॥७९५॥ 795
 प्राणचारेण शकुनं निश्चिद्येति वदन्सताम् । आचक्षे शुभोदंकाः स्वोदन्तसदृशीः कथाः ॥७९६॥
 कालं क्षेपुमुपन्यस्तभुद्धिव्यक्तीभवद्रसाम् । तेभ्यश्च कथयामास हरिश्चन्द्राभ्यां कथाम् ॥७९७॥
 तद्वज्जने स्वरक्षायां बाह्यवार्तागवेषणे । व्यावृत्तत्वं गभीरस्य न तस्य समलक्ष्यत ॥७९८॥
 अत्रान्तरे तमुद्दिश्य मते जाते नवे नवे । राजभिद्यश्च काल्याश्च शतशोभूतागतम् ॥७९९॥
 उत्कर्षो भूमिपस्तस्य परित्यागं ह्यमन्यत । आदिदेशानुगांस्तांस्तान्भूरिशश्च प्रमापणे ॥८००॥ 800
 अभिज्ञानोर्मिकादानं वधादेशे तु नास्मरत् । ते नोक्तं तस्य दूतानामन्वतिष्ठन्त रक्षिणः ॥८०१॥
 स तान्वन्ध्यभ्रमान्नीक्ष्य स्मृत्वाभिज्ञानसंविदम् । सत्त्वात्मजं राजपुत्रं भूराख्यं व्यसृजस्ततः ॥८०२॥
 अभिज्ञानं वितरतस्तत्करे तस्य मुद्यतः । दैवयोगात्क्षणे तस्मिन्मूर्मिकाव्यत्ययोभवत् ॥८०३॥
 यः पातार्थमुपार्जितोन्याशिरसस्तेनैव सिन्धुप्रभुर्वृद्धक्षेत्रधराधवः स्वशिरसः पातं वरेणान्वभूत् ।
 दिव्या स्वैव गदा श्रुतायुधनृपं हन्तावधीदाहवे यज्ञाणाय विगण्यते विधिवशात्तेनैव नाशो भवेत् ॥८०४॥
 तथा चैकस्य विस्मृत्या व्यत्ययेनापरस्य च । अभिज्ञानस्य स नृपो नाशं प्रत्युत लब्धवान् ॥८०५॥ 805
 आभिजन्येन हर्षस्य ते क्षणादेव रक्षिणः । प्रपेदिरे हिनैषित्वमुत्कर्षाज्ञाविरोधिनः ॥८०६॥
 द्वारमाक्रान्तमुत्क्रोधो वधायायमुपागतः । इति निर्धाय ते शूरं हन्तुमैच्छन्नुदायुधाः ॥८०७॥
 उद्घाटिताररिपुटा दृष्ट्वा तस्योर्मिकां करे । तेनैव साकं नृत्यन्तो हर्षं समुपतस्थिरे ॥८०८॥
 पादन्यस्तोत्तमाङ्गैस्तैर्निर्गच्छेत्यर्थितस्ततः । अविश्वसन्नाजस्रनुः क्षणमासीत्स चिन्तयन् ॥८०९॥
 तस्मिन्क्षणे हर्षदेवं हतं ज्ञात्वा रणे स्थितः । कुप्यन्विजयमल्लोभृदधिकोत्क्रिक्तपौरुषः ॥८१०॥ 810
 तं दग्धमुद्यतं राजधानीं जीवति तेप्रजः । अभिधायेति रुधुः कथंचित्पार्थिवानुगाः ॥८११॥
 प्रत्ययार्थं ततस्तस्य राज्ञा हर्षवधूर्तम् । गृहीतभर्तृताडङ्का सुगला प्रैष्यतान्तिकम् ॥८१२॥
 तां विलोक्यैव विरते वह्निदाहानृपात्मजे । राजा भयप्रतीकारं हर्षत्यागादमन्यत ॥८१३॥
 गत्वामात्याः स्वयं जौनप्रशस्तकलशादयः । हर्षं निर्भिगडं कृत्वा कारागारास्ततोत्त्यजन् ॥८१४॥

७९१. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ ०ङ्गुताम्.—²) देवस्य supplied by A₂ in space left by A₁. ७९२. ¹) Thus corr. by A₁ from ०प्रतापम्; A₂ ०प्रभाते. ७९६. ¹) Thus corr. by A₂ from A₁ शुच्योक्. ७९९. ¹) A₂ gloss काली यमस्त्री. ८०२. ¹) Doubtful; thus A R G. ८०४. ¹) A₂ gloss यः पातार्थमिति एतद्वृत्तद्वयोपाख्यानं महानारते प्रोणपर्वणि ज्ञेयम्. ८०६. ¹) A₂ gloss आभीजन इति वेषभाषया. ८०८. ¹) कं नृत्यन्तो supplied by A₂ in space left by A₁. ८१२. ¹) Emended A R G तेनुजः.

- 815 मन्त्रः स तेषां शोकेन वक्रात्कृतगतागतः । अम्यक्षणे आस इव प्रससार बहिधरन् ॥८१५॥
 हर्षः प्रच्छाद्यमानस्तु पौराणां पुष्पवृष्टिभिः । हयमारुह्य सामास्यो रणस्थं नृपमासदत् ॥८१६॥
 अभिनन्द्यानुजो राजा तमूचे भ्रातरं रणात् । निवार्यागम्यतां कुर्मः प्राप्तकालं ततो वयम् ॥८१७॥
 तथेति प्रस्थिते तस्मिंस्त्यक्त्वा तत्स रणाजिह्वम् । प्राविशन्मन्त्रिभिः सार्धं कोशं हेमादिसंभयम् ॥८१८॥
 उत्तीर्णं महतः कृच्छ्राद्धर्षदेवमुपस्थितम् । दृष्ट्वा विजयमल्लोभूयहर्षाक्षिप्रियः क्षणम् ॥८१९॥
 820 ततो ववन्दे तत्पादौ स चोत्क्राम्यालिलिङ्गं तम् । तास्ताः कथास्तयोरासन्नपकर्षुपकार्ययोः ॥८२०॥
 व्यापादयेनमेवादौ हर्षोत्कर्षं ततो नृपः । निष्कण्टकोसि भवितेत्याप्तस्योपांशु जल्पतः ॥८२१॥
 ततो विजयमल्लेन नाद्रोहेणावृतं वचः । ज्ञात्वेद्वित्तो हर्षस्तत्तस्तु चकितः क्षणम् ॥८२२॥ युग्मम् ॥
 स्वदेहमामिषीभूतं स भ्रात्रोः द्येनयोरिव । निष्पक्षप्रतिमो ररक्षार्धगतधरन् ॥८२३॥
 आसन्नाभ्रजलस्य दावविगमे विद्युद्भयं शाखिनो नक्रास्याल्लतश्च मज्जनमयी शङ्का भवेद्धारिणी ।
 भोक्तव्यस्य विधिः भुभस्य रभसास्त्रादुत्खनिष्पत्तये जन्तोः संतनुते निराकृतभियो भीत्यन्तरोत्पादनम् ॥८२४॥
 825 तं हयभ्रमणव्याजाद्रक्षितुं निजजीवितम् । ज्ञातवार्ता निजाः केचित्पत्तयः पर्यवारयन् ॥८२५॥
 साकं विजयमल्लेन ततः संमन्व्य स क्षणात् । चचाल विप्रवापायमाख्यातुं तं महीभुजे ॥८२६॥
 अयं तद्वेदमनः प्राप्तं विनिर्यान्तं नृपात्मजात् । ततो विजयसिंहस्तं संप्रवेशाण्यवारयत् ॥८२७॥
 ऊचे च मरणात्तीर्णो मर्तुं विशसि किं पुनः । निष्पन्न गन्धोपविश त्यक्तशङ्कं नृपासने ॥८२८॥
 एवमुक्तवतस्तस्य भृत्यैः कोशादुपादृते । सिंहासने हर्षदेवस्ततस्तूर्णमुपाविशत् ॥८२९॥
 830 वैयात्यच्छादितानन्तप्रातिकूल्या तदन्तिके । उपाविशच्च सुगला महादेवीत्वसिद्धये ॥८३०॥
 तस्याभिषेकशब्देन सगृह्यन्त सर्वतः । रसितेनाम्बुवाहस्य चातका इव मन्त्रिणः ॥८३१॥
 तद्वार्ताश्रवणेनार्तमुत्कर्षं मन्दिरात्ततः । धूर्तौ विजयसिंहेपि कृष्टान्यमनयद्बृहम् ॥८३२॥
 आस्थानस्थस्य भूभर्तुरग्रेण स मितानुगः । नष्टभ्रीर्दृशे गच्छन्स्थिराः कस्य विभूतयः ॥८३३॥
 तस्य वेदमप्रविष्टस्य बहिर्विन्यस्य रक्षिणः । राज्ञो विजयसिंहस्तत्कृतं कार्यं न्यवेदयत् ॥८३४॥
 835 कारायां संस्तुताज्जाजपार्श्वमानीय ठकुरान् । तत्सैन्येयस्थितेत्याक्षीद्वयं विजयमल्लतः ॥८३५॥
 सोप्ययजं प्राप्तराज्यं भुत्वा तत्सविधं व्रजन् । निन्ये संमान्य तद्वृतैः स्वामेव वसति क्षणात् ॥८३६॥
 तत्सैन्यं स्वान्तिकं प्राप्तमथ वीर्य क्षमापतिः । आनिनाय तमभ्यर्णं क्षणमात्रेण नीतिवित् ॥८३७॥
 मर्त्यं प्राणाश्च राज्यं च त्वया दत्तमिति ब्रुवन् । स प्राञ्चलिस्तमकरोत्क्लेशसाफल्यदायिनम् ॥८३८॥
 तस्य दैवानुकूल्येन नीत्येव सुप्रयुक्तया । तत्कालमेव तद्राज्यशय्यायां समुपाविशत् ॥८३९॥
 840 कारागृहान्तःसंवीतान्येव वासांसि धारयन् । सिंहासनेन शुभुभे श्रीसांनिध्यान्नघो नृपः ॥८४०॥
 तावत्कसाहससंरम्भपरिभ्रान्तो दिनात्यये । कृतारोहोय शय्यायां त्यक्तभार इवावतत् ॥८४१॥

८२०. ¹) स्काम्या supplied by A₁ in space left by A₁.—²) Emended with C; A 'मुपकर्षुप'. ८२३. Thus A; perhaps, 'पक्षि'. ८२४. ³) The same hand which has supplemented the marginal note of A₁ in i. 110, writes here: वक्रास्याल्लतश्च मज्जनमयी शङ्का प्लवस्याम्बुधौ इत्यन्यादौ, with the gloss नक्रः जलप्राणिविशेषः यो जलहस्तिनोपीरयति तन्मुखात्सकाशादिववशा-
 षलितस्यापि मृडनमयी शङ्का उडुपस्य स्यादेष्वेत्यर्थः.

पदयन्निवसतामेव सर्वतो विशराहताम् । न स निद्रासुखं तत्र मीलिताक्षोपि लब्धवान् ॥८४२॥
 उत्कर्षो युधि बद्धस्तु मन्त्रं पृच्छन्स्वमन्त्रिणः । आक्षिप्यान्यद्भ्यो रुक्षं नोनकेनेत्यकथ्यत् ॥८४३॥
 प्रातः प्रोक्तोसि यन्मन्त्रं तस्माकार्षीर्महीपते । पतितामनयादस्माद्भाविनीं शृणु संविदम् ॥८४४॥
 अध्याक्षिपो बन्धनस्थं त्वं तमुच्छिष्टभोजिनाम् । श्वः श्रमांसार्भिणां हस्ते स तु त्वामर्पयिष्यति ॥८४५॥ 845
 शरणं मरणादन्यत्तस्मादस्मिन्क्षणेस्ति किम् । त्यक्ताहवानामस्माकं तदप्यप्राप्यतां गतम् ॥८४६॥
 अवसादफलास्वादकालेत्यन्तमरुतुदम् । यद्दोपालम्भपाण्डित्यं न त्रिपक्षेषु शोभते ॥८४७॥
 स्वयापायमनालोच्य य उपायः प्रवर्तितः । सर्वमेकपदे तेन मुहूर्तेनैव हारितम् ॥८४८॥
 संस्थाप्यमानो दुर्नीत्या सूच्येव जरटः पटः । प्रत्युतोपद्रवोल्लोपि शतद्वारः प्रजायते ॥८४९॥
 एवं भुत्वा स तन्मध्याह्निर्गत्याभ्यन्तरे गृहम् । अवरुद्धिकया सार्धं विवेश सहजाख्यया ॥८५०॥ 850
 तत्र संध्यासमाधिस्थस्तिष्ठामीत्यभिधाय ताम् । क्षणं तिरस्करीयन्तरेकाक्येवाकरोस्स्थितिम् ॥८५१॥
 निःशस्त्रेण गले क्षिप्या पटच्छेदनकर्तरीम् । ज्ञाद्यः प्राणहरास्तेन छिन्नाः खिन्नात्मना ततः ॥८५२॥
 फणत्कारेण कर्तर्याभ्युताया भुवि शुङ्किता । अपश्यत्सहजा रक्तं श्योतज्जवनिकान्तरात् ॥८५३॥
 सोऽथ लम्बशिरोनिर्यत्सान्द्रासृग्दृशे तथा । वस्त्रावभ्रमभृङ्गान्तश्च्योतद्वातुरिवाचलः ॥८५४॥
 तस्यास्तदानीमौचित्यं निर्व्यूढं येन योषिताम् । भर्तृपसदपात्राणामग्राप्युच्चैस्तरां शिरः ॥८५५॥ 855
 व्रजति रजनी त्यक्त्वा कापि क्षये क्षणदाकरं पदमुपगतस्यास्तं संध्या रथेरनुगच्छति ।
 इति परिणतौ प्रेमण्युच्चावचे परिचिन्तिते कचन नियमास्त्रिन्धा वन्द्या नृ वा सुधियां स्त्रियः ॥८५६॥
 कुलाचारपतिप्रेमसादृश्येभ्यभक्तदा । कट्यासहजयोर्यस्मास्त्रिन्धा वन्द्या च पद्धतिः ॥८५७॥ युग्मम् ॥
 सापि हि शुसदो वेदमनर्तकी नाद्यमण्डपे । वृष्ट्वा तेनावरुद्धात्वं निन्ये राजवधूः पुरा ॥८५८॥
 कान्तास्त्रगैरिकास्यन्दकृतसान्द्राङ्गरागया । प्रेम्णो हेम इवौज्ज्वल्यं प्रविश्यामि तयोर्पितम् ॥८५९॥
 हर्षदेवस्यापि पूर्वं वेद्यात्वे साभवत्प्रिया । अतस्तेनार्थमानापि मरणाच्च न्यवर्तत ॥८६०॥ 860
 चतुर्विंशद्विंशतौ दिनश्चार्विशतौ नृपः । मृतस्तिष्ठन्निशामेकां प्रातः सोक्रियतामिसात् ॥८६१॥
 तस्यावरोधलोलाक्ष्यो लोह्राद्रिस्थिता अपि । कृशानुवर्तमेना काश्चित्पदवीं द्रुतमन्वयुः ॥८६२॥
 शस्त्रं संत्याज्यमानेषु तन्मन्त्रिषु नृपानुगैः । मुमुर्षुर्नोमकः शस्त्रं न तत्याज क्षणं यदा ॥८६३॥
 विनास्मान्मन्त्रदो राज्ञः कोन्यः स्याद्यद्दिनैरसौ । मोक्ष्यत्यस्मास्ततः प्राणाक्षोपेक्षिष्ठा विचारयन् ॥८६४॥
 स्वयूथ्य एवेति वचः प्रशस्तकलशो वदन् । तदा संत्याज्यामास स्वयं तच्च समर्पितम् ॥८६५॥ तिलकम् ॥ 865
 नोनसिल्हारभट्टारप्रशस्तकलशादयः । बद्ध्वाथ हर्षदेवेन कारागारं प्रवेशिताः ॥८६६॥
 इत्येवमेकेनैवाह्ना तादृमाजविपर्ययः । कृतश्च हर्षदेवेन दैवेनैव महाद्भुतः ॥८६७॥
 यथाकथंचिद्युत्क्रान्ता बहवः पृथिवीभृतः । प्रतीतिविपमो मार्गः क्रष्टमापतितोऽधुना ॥८६८॥
 सर्वोत्साहोदकक्षेत्रं सर्वानुल्लासदुत्तिका । सर्वव्यवस्थाजननी सर्वनीतिव्यपोहकृत् ॥८६९॥
 उद्विक्तशासनस्फूर्तिरुद्विक्ताज्ञाक्षयक्षितिः । उद्विक्तत्यागसंपन्निरुद्विक्तहरणग्रहा ॥८७०॥ 870

८४७. १) अवसाद supplied by A₂ in space left by A₁.

- कारुण्येस्तेकलुभगा हिंसोस्तेकभयंकरी । सत्कर्मोस्तेकललिता पापोस्तेकलकुलिता ॥८७१॥
 स्पृहणीया च चर्या च वन्द्या निन्द्या च सर्वतः । निधोद्या चोपहास्या च काम्या शोभ्या च धीमताम् ॥८७२॥
 आशास्या चापकीर्त्या च स्मर्या त्याज्या च मानसात् । हर्षराजाभया चर्चकथा व्याघर्णयिष्यते ॥८७३॥ कुलकम् ॥
 नूनं स तैजसैरेव ससृजे परमाणुभिः । कुबोन्यथाभूत्पसवे दुष्प्रेक्ष्यो महतामपि ॥८७४॥
 875 न मर्त्येषु न देवेषु तद्वेषो दृश्यते क्वचित् । दानवेन्द्रेषु स प्राज्ञैः परमुत्प्रेक्ष्यते यदि ॥८७५॥
 प्रतिमार्केपरीमाणज्वलत्कुण्डलमण्डितः । उत्तुङ्गमुकुटानदधिकटोष्णीषमण्डलः ॥८७६॥
 प्रसन्नसिंहविप्रेक्षी नीचश्मश्रुच्छटाञ्चितः । वृषस्कन्धो महाबाहुः श्यामलोहितविग्रहः ॥८७७॥
 व्यूढवक्षाः क्षाममभ्यो मेघघोषगभीरवाक् । सोमानुषणामपि यत्प्रतिभाभङ्गकार्यभूत् ॥८७८॥ तिलकम् ॥
 सिंहद्वारे महाघण्टाधनुर्दिङ्मवन्धयत् । ज्ञातुं विज्ञप्तिकामान्स प्राप्तांस्तद्वाद्यसंज्ञया ॥८७९॥
 880 आर्ता च वाचमाकर्ण्य तेषां तृष्णानिवारणम् । प्रावृषेण्यः पयोवाहधातकानासिवाकरोत् ॥८८०॥
 अचित्रवस्त्रो निर्हेमभूषणोत्पपरिच्छदः । दृशे विगतो- - न कश्चिद्राजमन्दिरे ॥८८१॥
 सिंहद्वारे नरपतेर्नानाजनसमाभिते । सर्वदेशभियोभ्रान्तमासन्नाशीकृत इव ॥८८२॥
 अपेतसंख्याः सौवर्णभृङ्गलाकटकान्विताः । भ्रेमुर्मन्त्रिप्रतीहारमुख्याः क्षमापतिमन्दिरे ॥८८३॥
 एवं स्फूर्जन्स नृपतिर्नवसाम्राज्यसुन्दरः । अभुविजयमल्लस्य गुरोरिव मते स्थितः ॥८८४॥
 885 आदीयमानवचसः कृतज्ञेन महीभुजा । तस्याभूत्पार्थिवस्येव सेवकैः संकटा सभा ॥८८५॥
 स्वसेवकाननावृत्य रक्षन्संस्थाव्यतिक्रमम् । पित्र्येभ्य एव मन्त्रिभ्यः सोधिकारान्समर्पयत् ॥८८६॥
 द्वारे चकार कन्दर्पं मदनं चापि कम्पने । अन्यान्विजयसिंहादीन्कर्तव्ये च निजे निजे ॥८८७॥
 तेन प्रशस्तकलशप्रमुखाः शान्तमन्युना । बन्धान्संस्यज्य कार्येषु निजेष्वेव नियोजिताः ॥८८८॥
 स्मृत्वापकारान्बुबहूनमात्यो नोनकः परम् । धात्रेयेण समं भ्रात्रा कोपाच्छूले विपादितः ॥८८९॥
 890 काले काले तु कार्येषु संकटेषु महामतिम् । संस्मरन्स्वामिभक्तं तं पश्चात्तपेन पस्पृशे ॥८९०॥
 योग्यः कृतापकारोपि कदाचिदुपयुज्यते । विहितागारदाहोमिः शरणं भोज्यसिद्धये ॥८९१॥
 संदर्यापि स्वभार्यायाः कर्णनासावकर्तनम् । विदशाभट्टो राजभृत्यैः भूलेनैव विपादितः ॥८९२॥
 उदये संविभेजे स भृत्यान्काराभिनिर्गतान् । मधौ प्रकुलतः शाखीव भृङ्गान्भूविबरोत्थितान् ॥८९३॥
 राक्केः क्षेमस्य यः पौत्रो वज्रजः स महीभुजा । सर्वमात्यप्रधानत्वं निन्ये सुन्नः सहानुजः ॥८९४॥
 895 राज्ञो यात्रादिसमये प्रेक्षकाणां पदे पदे । एक एकोभवन्मन्त्री महीपालभ्रमप्रदः ॥८९५॥
 सर्वप्रतीहारघटामूर्धनमधिरोपितः । जयराजोनुजस्तस्य जीवितादधिकोभवत् ॥८९६॥
 जाह्नवीयात्रया भ्रात्रोरानृशंस्या - - - । धम्मटः सोपि तान्वद्वैर्भ्रातृपुत्रैः सहाययौ ॥८९७॥

८७९. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ मया? ८८०. ¹) कर्ण्य and तृष्णा supplied by A₃ in space left by A₁. ८८१. ¹) A₁ indicates here a lacuna of two aksharas; C विगतोत्तापे; perhaps, विगतोद्वेगे (?). ८८२. ¹) Emended; A °मासीपासी°. ८८६. ¹) Thus corr. by A₃; A₁ - - - - सन्त्यज्य कार्येषु नियोजिताः. ८८९. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ स्मृत्वोप°. ८९२. ¹) Thus A₁; perhaps, to be read विदशाभट्टो; cf. vii. 617, 621, 630. ८९३. ¹) A₁ gloss मधौ वसन्ते भूविबरोत्थिता भृङ्गा नीज्यबम्बर इति भाषया प्रसिद्धाः ये अस्तावलम्बिनि सूर्ये सूर्यमेभ्यः भूविबरोभ्यः वसन्तसमये उत्तिष्ठन्ति शाहलोपरि सञ्चारयौ ॥. ८९७. ¹) Here A₁ indicates a lacuna; C °नृशंस्याद्विषक्षणः.

संमान्य तं नरपतिः स्वकृते हारिताम्रम् । सभ्रातृपुत्रमद्राक्षीत्स्वाविशेषेण सर्वदा ॥८९८॥
 विभज्य भुञ्जतो राज्यं तस्यैव प्रेरितः खलैः । क्रमाद्विजयमल्लोथ दुद्रुक्षुर्विकृतिं वधे ॥८९९॥
 राज्यं प्रादाः किमन्यस्मै जित्वेत्युक्तः स दुर्जनैः । तद्विष्णुर्मन्त्रयामास वधं प्रथमजन्मनः ॥९००॥ 900
 विजने मन्दिरे हन्यामिति संमन्य भूपतिः । यागं विधाय व्याजेन तेनागन्तुं निमन्त्रितः ॥९०१॥
 मन्त्रे भुक्तिं गते राज्ञः सोथास्कन्दविशङ्कितः । आदिदेश स्वसैन्यानां द्रुतं संनहनोद्यमम् ॥९०२॥
 संनडे राजसैन्येथ द्रुतं निर्गत्य भूपते । इता विजयमल्लेन मन्दुराभ्यस्तुरंगमाः ॥९०३॥
 संहरंस्तुरगान्वीक्ष्य प्रहरन्पतेर्बलम् । कुर्वन्महाहव्यं वीरो निर्गन्तुं तत्त्वरे पुरात् ॥९०४॥
 आश्लिष्य पृष्ठं तिष्ठन्त्या जायया सहितो व्रजन् । स चकार तुरंगस्थः संप्राममतिमानुषम् ॥९०५॥ 905
 धारासरैः क्षणे तस्मिन्नकालजलदोज्झितैः । विपर्यस्तेव पृथिवी सर्वतः समलभ्यत ॥९०६॥
 भांकारमास्तारब्धभूरिभेरीरवे रणे । आसारेण शरैश्चासीच्छाद्यमानो नृपात्मजः ॥९०७॥
 तं क्षीयमाणपृतनं यान्तं हन्तुं समुद्यताः । कर्माणि प्राकृतानीव न चण्डकसुता जडः ॥९०८॥
 भ्रमसेतुं पयोधैर्गैर्वितस्तासिन्धुसंग्रमम् । सजानिरंतरक्षोर्भ्यामवतीर्य स वाजिनः ॥९०९॥
 सत्त्वयानकरोत्पत्न्या मज्जनं रिपुसंकटे । सिन्धुं प्रवृद्धामुत्तीर्य तुरंगोपि तमन्वगात् ॥९१०॥ 910
 द्विषां दृग्गीचराद्यातः स तमुरुद्य वाजिनम् । दरदेशोन्मुखो वीरः प्रायालहरवर्त्मना ॥९११॥
 कन्दर्पशरपतिना सर्वतो रुद्धपद्मतिः । गिरीचुल्लङ्घ्य चाविक्षत्रिगुप्तां दरत्पुरीम् ॥९१२॥
 दरदाभ्यर्चितं तत्र श्रीविद्याधरहिना । केचिन्निनाः परिजनाः शनकैस्तं प्रपेदिरे ॥९१३॥
 भ्रुत्वा स्वीकार्यमाणं च संरम्भं डामरादिभिः । प्रायुङ्क्त हर्षपृथ्वीभृदुपायांश्चक्रितोन्वहम् ॥९१४॥
 तेषु बन्धेषु शीतर्तुं सोतिषाद्य दरत्पुरे । डामरैः प्रहितालापथैवे यात्रामवान्मदान् ॥९१५॥ 915
 उत्तीर्य संकटांस्तिस्रन्मार्गान्तः पटमण्डपे । अकस्मादभवन्मानी हिमानीकृतजीविनः ॥९१६॥
 यदुल्लासाय संरम्भो धीरैर्विस्तार्यते महान् । कृत्यं हिनस्ति तद्वैद्यमत्यल्पेनैव वस्तुना ॥९१७॥
 उन्मीलनं तिग्मरुचिः प्रयत्नाद्येषां सहस्रेण करैः करोति ।
 उन्मूलयत्येककरेण तानि पद्मानि धाता कुपितो द्विपेन ॥९१८॥
 द्वैराज्यशङ्कया कंचित्कालं संकुचितं ततः । भूयः प्रभयतो लग्नं राज्यं हर्षमहीभुजः ॥९१९॥
 राजशब्दस्तदा सेहे न कुत्राप्यधिरोपणम् । अत्युदयतया तस्मिन्नुत्पत्त्येनान्यराजसु ॥९२०॥ 920
 सुशोभादायिनीर्भङ्गीः प्रार्थयत मण्डले । निर्मत्सरो नरपतिः पुष्पतुरिष कानने ॥९२१॥
 मुक्तकेशा निरुणीषा निष्कलाभरणाः पुरा । संत्यज्यैकं महीपालमभवच्चिह्नं देहिनः ॥९२२॥
 धम्मिल्लप्रथमाद्यत्र मदनः कम्पनापतिः । जयानन्दोऽप्यमात्याभ्यभिवाधोरुक्धारणात् ॥९२३॥

९०२. ¹) थास्कन्द supplied by A₃ in space left by A₁.—²) Emended; A °नोद्यतम्. ९०४. ¹) संहरं supplied by A₃ in space left by A₁. ९०६. ¹) Thus A; perhaps, to be read प्राकृतानीव. ९०९. ¹) सजानिर supplied by A₃ in space left by A₁.—²) Thus corr. by A₃ from A₁ °तरन्क्षो.—³) Thus corr. by A₃ from A₁ °तार्य. ९१०. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ °वामक.—²) स्पन्द्या and न supplied by A₃ in space left by A₁. ९१३. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ °रया.
²) A₁ indicates a lacuna; C °धरहिना. ९१५. ¹) न्मशत supplied by A₃ in space left by A₁. ९१६. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ पुरम्. ९१९. ¹) प्रभयतो लग्नं राज्यं supplied by A₃ in space left by A₁.

- अन्वभूत्पार्थिवक्रोधमविशेषेण मण्डले । तेन राज्योचितो वेपस्तत्र राज्ञा प्रवर्तितः ॥९२४॥बुधम्॥
- 925 स केषांचिदमात्यानामाकलोपल्लासशोभिनाम् । निर्मत्सरः स्वदासीभिरारात्रिकमकारयत् ॥९२५॥
 दाक्षिणास्याभवद्भक्तिः प्रिया तस्य विलासिनः । कर्णाटानुगुणष्टङ्कस्ततस्तेन प्रवर्तितः ॥९२६॥
 लङ्तालीदलाः स्थूलचन्दनस्थासुन्दराः । रेजुर्जनास्तदास्थाने श्लाघ्यदीर्घासिधेनवः ॥९२७॥
 स्वर्णकेतकपञ्चाङ्गजुटलम्बोजितस्रजः । चटुलातिलकाभिष्टविलोलतिलकाङ्कुराः ॥९२८॥
 अपाङ्गभोजयोर्वदसंधयोञ्जनरेखया । निर्नीरङ्गिककेशान्तबद्धहेमोपवीतकाः ॥९२९॥
- 930 अधराम्बरपुच्छान्तैर्लम्बैर्भुम्बितभूतलाः । प्रच्छादितार्धदोर्लेखकञ्चुकाङ्कपयोधराः ॥९३०॥
 कर्पूरोद्गूलनस्मेरा भ्रमन्त्यस्तरलभ्रुवः । बभ्रुराभितपुवेषां क्षपाङ्कच्छलदङ्कताम् ॥९३१॥ चक्रलकम् ॥
 अन्योपजीव्यतां प्रापुस्तस्यार्थित्वेन मार्गणाः । विश्वाप्यायकतां मेघाः प्रणयेनेव वारिधेः ॥९३२॥
 प्रसादैस्त्यागिनस्तस्य राज्ञः कनकवर्षिणः । समस्ता गाथकगणाः पार्थिवस्पर्धितां ययुः ॥९३३॥
 विह्वलमणिर्भूभृत्पण्डितान्नमण्डितान् । चकार युग्यतुरमच्छन्नादिप्रक्रियाभृतः ॥९३४॥
- 935 कदमीरेभ्यो विनिर्यान्तं राज्ये कलशभूपतेः । विद्यापतिं यं कर्णाटश्चक्रे पर्माडिभूपतिः ॥९३५॥
 प्रसर्पतः कस्तुरिभिः कर्णाटककटकान्तरे । राज्ञोमे ददृशे तुङ्गं यस्यैवातपवारणम् ॥९३६॥
 त्यागिनं हर्षदेवं स भुत्वा सुकविबान्धवम् । बिल्हणो वञ्चनां मेने विभूतिं तावतीसपि ॥९३७॥
 सौवर्णमलंसाराद्यां राजधान्यो धरापतेः । सुबह्योभ्रलिहगृहा भ्रेजिरे भुवनाङ्गताः ॥९३८॥
 तदीये नन्दनवने त्रुमेभ्यो नो व्यभुः स्थितिम् । त्यागिना निर्जितास्तेन केवलं कल्पपादपाः ॥९३९॥
- 940 विविधाभिरभूत्याम्बु विहंगमृगजातिभिः । तेन व्याघ्रदिगाभोगं चक्रे पम्पाभिधं सरः ॥९४०॥
 सोज्ञासीद्यावतीर्विद्यास्तासां नामापि निश्चितम् । वक्तुं नास्त्येव सामर्थ्यं व्यक्तं वाचस्पतेरपि ॥९४१॥
 गीतमाकर्ण्यतेद्यापि तस्य वाग्गेयकारिणः । विपक्षैरपि पद्मामलुठद्वाप्योदबिन्दुभिः ॥९४२॥
 स्वपतो दिनयामौ द्वौ सर्वकालं विलासिनः । दत्तस्थानस्य तस्यासीद्यामिनीषु प्रजागरः ॥९४३॥
 तस्य दीपसहस्राङ्के स्थितस्यास्थानमण्डपे । विह्वलोऽपीतिमृत्तपस्तावेन क्षपा ययुः ॥९४४॥
- 945 कथान्ते भुभ्रुवे तत्र पर्णचर्वणजः परम् । कान्ताधम्मिल्लशेफालीवृटिजन्मा च मर्मरः ॥९४५॥
 वितानैः सपयोदेव सामित्रप्रेषदीपकैः । रुक्मदण्डैः सशम्पेव सधूमेवासिमण्डलैः ॥९४६॥
 साप्सरा इव कान्ताभिः सनक्षत्रेव मन्त्रिभिः । सर्षिसंघेव विबुधैः सगन्धर्वेव गायनैः ॥९४७॥
 नित्यसंकेतवसतिर्धनदस्य यमस्य च । एकं विहरणारण्यं दानस्य च भयस्य च ॥९४८॥
 क्षपास्थानस्थितिस्तस्य राज्ञः शक्राधिकभियः । कस्य वाचस्पतेर्याच्चा वक्तुं कास्त्वेन शक्यते ॥९४९॥चक्रलकम्॥
- 950 रौक्मैश्च राजतैश्चासीद्यवहारस्तदा घनः । मण्डले विरलामुष्मिन्दीप्तास्तम्रजैः पुनः ॥९५०॥
 दण्डनायकतां प्राप्य सुन्नः सर्वोन्नतिं भजन् । तस्मिन्काले स्वभूलोभास्त्रीचो मुष्टिपचः परम् ॥९५१॥
 निजा जयवने सूर्यामूलकं विजयेश्वरे । आख्यान्ति यस्य लुब्धस्त्वं निर्व्यस्यस्थितयो मठाः ॥९५२॥

९२८. ¹) A₃ gloss ललाटलम्बलङ्कुराश्चटुलातिलकां मतः. ९३१. ¹) Emended; A° पुष्पेशा. ९३५. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ °दृष्टे. ९३८. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ सौवर्णमाल°. —²) रादद्या supplied by A₃ in space left by A₁.

क्षुधितव्याधितानाथदीनार्थनिवारणम् । वृषष्टं प्राप पट्टस्य राज्यलक्ष्मीः कृतार्थताम् ॥९५३॥
 नन्दिक्षेत्रे व्ययीकृत्य प्रस्यब्दं सप्त वासरान् । चण्पकः सफलां चक्रे सर्वकालार्जितां भिर्यम् ॥९५४॥
 कृष्णाजिनोभयमुखीमुख्यैर्दानैः क्षमाभुजा । अदरित्रीकृता विप्रा निःशेषार्तिच्छिदार्थनाम् ॥९५५॥ 955
 राशो वसन्तलेखाख्या शाहिर्वंशप्रियाकरोत् । मठापहारान्नगरे पूज्ये च त्रिपुरेश्वरे ॥९५६॥
 माहेश्वर्यमयी काचिदित्थं ज्वालेव सोद्ययौ । उदारव्यवहारं तु न तद्राज्यं प्रचक्षते ॥९५७॥
 अथ प्रवृद्धिं संप्राप्ताः शनकैर्नवमन्त्रिणः । पूर्वामास्यद्विषो राशो मतिमोहं प्रचक्रिरे ॥९५८॥
 कुष्ठार्ताङ्घ्रियुगः शिखी बद्धपदं गृह्णाति धावन्नहिं भानुः । पादसहस्रभाक्प्रतिपदं संचार्यतेनूरुणा ।
 वञ्च्यन्ते बलिनोपि यल्लघुबलैः सामर्थ्यहीनैश्च यद्भ्राम्यन्ते परिपूर्णवृत्तय इदं दैवस्य लीलायितम् ॥९५९॥
 स सर्वशास्त्राधिगमप्रौढः परिवृढो विशाम् । यन्मोहितमतिधके वैधेयैरपि मन्त्रिभिः ॥९६०॥ 960
 विपन्नस्य पितुर्विरप्रतिकारविधित्सया । स राजधानीनामाङ्कमठादि निरलोठयत् ॥९६१॥
 त्यागी तत्कोशसंभारं व्ययीकुर्वन्निस्ततः । तुल्यस्य चाभिधां तस्य पापसेन इति व्यधात् ॥९६२॥
 भुजान्ते भुजशीलानां दौकितं मूढज्ञेतसा । स्पष्टं षष्ठ्यधिकं राज्ञा स्त्रीणां तेन शतत्रयम् ॥९६३॥
 यादृशीस्तादृशीस्तत्र नारीर्विन्यस्यतानिशम् । नागृह्यन्त परं डोम्बं जनंगमकुलाङ्गनाः ॥९६४॥
 अत्रान्तरे पूर्यमाणो गूढं कोटपदातिभिः । पुनर्भुवनराजोभूच्छहरालब्धिलुब्धधीः ॥९६५॥ 965
 स दर्पितपुरं प्राप्तः कन्दर्पहारनायकम् । भुत्वा योद्धुं विनिर्यातं ययौ भूयोप्यवृद्धयताम् ॥९६६॥
 तस्मिन्प्रसङ्गेपि नृपो वृष्यन्नाजपुरीपतिः । संग्रामणालः केनापि हेतुना विक्रियां ययौ ॥९६७॥
 कन्दर्पे कोटभृत्यानां भिक्षानां संप्रहोद्यते । कुब्जराजपुरीं राजा व्यसृजहण्डनायकम् ॥९६८॥
 स महद्भिः समं सैन्यैर्गच्छंल्लोहरवर्त्मना । अधीरः कोटकच्छेषु सार्धं मासं व्यलम्बत ॥९६९॥
 प्रत्यासन्नाच्छुचेर्मासात्प्रतापाच्च विरोधिनाम् । ब्रस्यतस्तस्य यात्रायां न संकल्पोप्यराजत ॥९७०॥ 970
 अविशेषज्ञभावेन भर्तुस्तिष्ठन्निरुद्यमः । ततो जगाम कन्दर्प एषोपालम्भमात्रताम् ॥९७१॥
 कृतप्रतिज्ञोनाहारतया राजपुरीजये । उपालम्भार्दितः सोद्य निःसामग्र्योप्यवाचलत् ॥९७२॥
 निराहारस्य वसतः कन्दर्पस्याद्रिगह्वरे । षष्ठेद्वयभूजराजपुरी योजनेभ्यधिके स्थिता ॥९७३॥
 अव्याहतः सोरिबलाद्विषच्छस्त्राणि पातयन् । कदलीपल्लवान्मृद्वन्वनं सिंहं हवाविशत् ॥९७४॥
 हण्डनायकसैन्येभ्यः परमेकस्तमन्वगात् । सेनानीः कुलराजाख्यो बुद्धराजकुलोद्भवः ॥९७५॥ 975
 तं बाणाल्यां राजपुर्या हतासंख्याहितं द्विषः । निहत्य भुक्कृच्छन्नाङ्गं कन्दर्पं मेनिरे हतम् ॥९७६॥
 मध्याह्ने स तु कन्दर्पः स्वयं संप्राविशद्वली । राजधानीं राजपुर्या विशत्रिदौः समं भटैः ॥९७७॥
 द्विषां त्रिशत्सहस्राणि योधानामनिवर्तिनाम् । करोध राजपुर्यमे तत्पदातिशतत्रयम् ॥९७८॥
 काश्मीरिकाणां^१ निहतं रणे तत्र शतद्वयम् । चत्वारि तु शतान्युर्वी खशानामप्यशेरत् ॥९७९॥
 भग्ने रिपुबले दूरमसंख्येयैश्चितामिभिः । संस्कुर्वद्भिर्हतान्नाशीन्नणो मृत्योर्महानसः ॥९८०॥ 980
 तेनैव स्वाम्युपालम्भवेतालो रभसार्पितः । रणइमशाने वीरेण शमितो मांसशोणितैः ॥९८१॥

१९४. ^१) Emended ; A डोम्ब. १७९. ^१) Emended ; A काश्मीरका.

- याममात्रावशेषेऽपि पुनरेवाय संहताः । द्विषः परिभवोत्तमाः कन्दर्पं योद्धुमययुः ॥९८२॥
 ततस्तानथ नाराचाच्चिक्षेप स संयुगे । लिपानौषधितैलेन विद्धा यैः प्राञ्चलन्दिशः ॥९८३॥
 भाग्येयं वेत्त्यसावर्त्तमिति मूढा विशङ्किताः । ते दूरं प्रययुर्भीता निन्दन्तः पुनरागमम् ॥९८४॥
 985 प्रगल्भभावः प्रतिभानमोजः प्रयोगचातुर्यमसंभ्रमम् । महाशयानामतिसंकटेषु धैर्योपनद्धां न धियं जहाति ॥९८५॥
 राजधानीं प्रविष्टः स भानावस्ताभिलाषिणि । भूयोप्यपर्यस्त छन्नां बाह्यालीं बहलैर्वलैः ॥९८६॥
 योद्धुं यियासुः शुभाव प्राप्तं तं दण्डनायकम् । घोरां रणाटवीं दृष्ट्वा भयात्स्थगितसैनिकम् ॥९८७॥
 स्वीयैर्दृष्टैः क्षतैः कैश्चिद्व्यन्त्यधिकमाहवे । पारकीयैस्त्रसन्त्यन्ये कोन्तरं वेत्ति देहिनाम् ॥९८८॥
 आनीतोय विनिर्गत्य तेनैव स भये वृडन् । स्पर्धमानो यथाम्भोधौ मज्जन्हंसेन वायसः ॥९८९॥
 990 रक्तप्रजं धीतसैन्यमभिन्नं बहुकोशवत् । परराष्ट्रं विशेदेवं स्ववीर्येणैव कोपरः ॥९९०॥
 प्रणतात्करमादाय ततो राजपुरीपतेः । मासमात्रेण कन्दर्पः पुनः सं भुवमाययौ ॥९९१॥
 प्रत्युद्गमादिसत्कारैः कृतपूजो महीभुजा । स दण्डनायकादीनां शिरःशूलावहोभवत् ॥९९२॥
 परिहासपुरे पारिपाल्यं कुर्वन्कठोरधीः । वातगण्डाख्यया ख्यातिं तिन्ये यस्तत्र पर्वदा ॥९९३॥
 प्रभूतोत्क्रोचसंप्रीतसचिवप्रेरणस्पृशा । अपास्य वामनं राजा पादापादौ नियोजितः ॥९९४॥
 995 आनन्दः स क्षणे तस्मिन्निच्छन्धाराधिकारिताम् । कन्दर्पद्वेषिणामासीन्मन्त्रिणामतिसंमतः ॥९९५॥
 तत्प्रेरितस्ततः पातुं लोहरं विभ्रुताहितम् । मण्डलेश्वरतां दत्त्वा कन्दर्पं प्राहिणोमृपः ॥९९६॥
 मन्त्रविक्रमसंपन्नः कुभृत्यैः स्वोदयेच्छुभिः । युक्त्या तया राजपशोः समीपात्सोपवाहितः ॥९९७॥
 दूत्यार्होयमिति प्रहाय निकटादेशान्तरं वाग्मिनं स्मरिं बन्धुवियोगकृन्नु वचोमुष्येति संत्यज्य च ।
 भूरो राज्यमसौ हरेदिति तया हित्वा विचारोज्झितो धूर्तप्रेरणयाबुधो नृपपशुर्नायाति नाशं चिरात् ॥९९८॥
 अदर्शनात्सुबद्धापि कन्दर्पप्रीतिराशयात् । राज्ञो जगाल कालेन सा मुष्टेरिव वातुका ॥९९९॥
 1000 उत्कर्षपुत्रावादाय चिकीर्षुर्लोहेशताम् । कन्दर्पो वर्तत इति क्षितिपं मन्त्रिणोवदन् ॥१०००॥
 तथेति नृपतिर्गृह्णन्बन्धुं हन्तुमथाशु तम् । ससैन्यं व्यसृज्यत्पट्टं टक्कं चासिधराभिधम् ॥१००१॥
 तयोः संप्राप्तयोर्वार्तां तां लेखयत्ययाद्विदन् । विमुखधकितात्मा च कन्दर्पोभूयथा मुहुः ॥१००२॥
 केलिघूतक्षणे हस्तं मृगन्सेवकवत्पुरः । आसीदसिधरस्तस्य बन्धुर्मभ्युद्यतेस्तदा ॥१००३॥
 ततः पाणिं विनिष्कृत्य सोऽङ्गुष्ठाग्रेण तत्करम् । अमृग्रायेन निस्त्वक्कं क्लिप्तः पक्षीव सोगमत् ॥१००४॥
 1005 अनन्तरञ्च भूभृश्च तेनात्मा च नृपाभितः । विगृह्यते स्म खिन्नेन पट्टश्चैवमकथ्यत ॥१००५॥
 नेयाशयो नरपतिः कुटुम्बं प्रहिणोतु मे । अर्पयित्वा ततः कोटं प्रयास्यामि दिगन्तरम् ॥१००६॥
 आनीय दत्तांस्तैर्ज्ञातीनादाय ब्रह्मवर्जितः । स विमुक्ताधिकारोऽथ मन्त्री वाराणसीं ययौ ॥१००७॥
 हत्वा गयायां सामन्तमेकमन्यं निवेद्य च । काश्मीरिकाणां चक्रे स आशुलकनिवारणम् ॥१००८॥

९८२. ^१) Emended; A ३३० सप्तः. ९९१. ^१) Thus A; perhaps, to be read स्वभुव. ९९४. ^१) Thus A₁; A₂ वासन. ९९९. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ मुष्टेरिव. १००१. ^१) A₂ gloss मन्त्रिण. — ^१) Thus A₁; A₂ रक्कि. १००२. ^१) तां supplied by A₂ in space left by A₁. १००३. ^१) Emended with C; A ३३० सेवकपुर. — ^१) Emended; A बन्धुमु. १००४. ^१) Doubtful emendation; A apparently निस्त्वक्कं; R G निस्त्वक्कं. १००६. ^१) Emended; A काश्मीरिकाणां.

स हस्वा चौरसेनान्यं सत्सैन्ये दुर्गमेध्वनि । पूर्वाशामध्वनीनां च व्यधाधिभूतकण्टकाम् ॥१००९॥
 व्याघ्रं निहत्योपसत्त्वं वाराणस्यां निरस्यता । पूर्वा दिग्भूषिता तेन मदैः सुकृतकर्मदैः ॥१०१०॥ 1010
 ते तन्निर्वासनादेव लब्धलक्षाः कुमन्त्रिणः । अन्योन्यासूयया जप्पुरथ कार्याणि भूभुजः ॥१०११॥
 स्वैराहारोदितगुरुमदाः शृङ्गकण्डूतिशान्त्यै दुर्वारेष्याकलुषमत्तयो यत्र दुर्मन्त्रिमेवाः ।
 प्रन्त्यन्योन्यं भवति गणितैर्वासरैरेव कैश्चिन्मध्यस्थाणोरिव नरपतेस्तत्र सर्वाङ्गभङ्गः ॥१०१२॥
 अतिक्रामति कालेय पार्थिवं हन्तुमुद्यमम् । दुद्रुक्षुर्जातराज्येच्छस्तान्वाङ्गिर्धम्मटोभजत् ॥१०१३॥
 प्रोहापवादभागेव भवेद्राज्यमिदं पुनः । मामेव वैद्यापुत्रत्वादनर्हस्मिन्नुपेयति ॥१०१४॥
 इति संमन्त्र्य ह्यचिरं निहन्तुं पृथिवीभुजम् । प्रेरितो जयराजोभूत्तेनासरलचेतसा ॥१०१५॥युग्मम्॥ 1015
 विलासप्रामाण्यमिवा तीक्ष्णान्द्रोहाय भूपतेः । सोवरोधवधूर्हिषा विदधे मध्यपातिनीः ॥१०१६॥
 क्रमास्तिदधुन्मुखे तस्मिन्कार्ये राजपुरीं नृपः । कृत्याय व्यसृजज्जातु बहमानेन धम्मटम् ॥१०१७॥
 सहस्रमङ्गलगृहे ह्यदिनापेक्षया स्थितम् । तं सिद्धिभङ्गचकितो जयराजः समाययौ ॥१०१८॥
 तमर्थं मण्डपे गूढं तयोर्मन्त्रायमाणमोः । प्रयागानुचरः कश्चिद्विचित्रवर्हितोऽशृणोत् ॥१०१९॥
 तदावेदिततद्दार्तात्प्रयागात्तत्कथां ततः । बुद्ध्वा निवर्तयामास धम्मटं गमनामृपः ॥१०२०॥ 1020
 कुलक्षयर्भ्यासिष्ठंस्तत्प्रतीकारमन्थरः । स्वमेव केवलं रक्षन्नासीत्स चकितोन्वहम् ॥१०२१॥
 असिद्धिं जयराजस्तु दृष्ट्वा दूतैः स्वसंमुखौ । शमालडामरौ वीरौ वागपाजाभिधौ व्यधात् ॥१०२२॥
 स्वभृत्यैर्भेदनिर्घातैर्ययासुं तं निवेदितम् । भ्रुत्वा क्षपायां क्षितिभृद्भिस्तु चिक्षेप रक्षिणः ॥१०२३॥
 व्याजाद्यान्नां वदन्सज्जः प्रातस्तान्वाङ्गिरेव तम् । चतुष्कं पूजने धूर्तो जयराजमुपाययत् ॥१०२४॥
 राज्ञो दत्तार्गले धासिं स्थितस्य स्थानमण्डपम् । सत्रा स भ्रातृपुत्रेण धम्मटेन ततोऽविशत् ॥१०२५॥ 1025
 रक्षिणोय बहिर्न्यस्य प्रयागः पार्थिवाज्ञया । जयराजं बधानेति नीचैर्धम्मटमभ्यधात् ॥१०२६॥
 धम्मटे विश्वसञ्जस्रं जयराजस्त्यजेद्भुवम् । निदेशेनामुना वेत्ति स्वमज्ञातं च धम्मटः ॥१०२७॥
 ह्योरेकस्य वा युद्धे तयोर्मृत्यौ हितं च नः । व्यक्तीकृतैक्ययोर्वापि वधो लोकेऽप्यगर्हितः ॥१०२८॥
 इति निर्धायतः शश्वदविरोधेन वेधसः । प्रज्ञास्य प्रत्यभाद्राशो मन्त्रो युक्ततमस्तथा ॥१०२९॥तिलकम्॥
 नाबुद्ध मां धुवं राजा तान्वाङ्गिरिति विश्वसन् । जयराजमुपागत्य ततो धाष्टर्चाच्चोन्नवीत् ॥१०३०॥ 1030
 अप्रसन्नस्त्वयि नृपो यद्यद्रोहोसि निधयात् । तत्त्वयाशु विशुद्धयर्थमसिधेनुः समर्प्यताम् ॥१०३१॥
 देवेन वा मोहितः स तद्विभ्रासेन वात्यजत् । आक्षिप्यमाणः शस्त्रास्त्रकोविदः शस्त्रमन्यवत् ॥१०३२॥
 वैक्लव्यदर्शनात्सेष्यस्ततः स परुषां गिरम् । तन्वङ्गपौत्रष्टुल्लाख्यस्तं जगादाज्जकात्मजः ॥१०३३॥
 न त्वं निःसत्त्व कट्याया जातः कलशभुजा । आसीज्जनयिता नूनं क्लीबो यः कश्चिदेव ते ॥१०३४॥
 निष्ठायां धैर्यचर्याणां परिणाममजानता । तेनेत्युक्तः स शीताम्बुसिक्तसुप्तोपमोभवत् ॥१०३५॥युगलकम्॥ 1035
 ब्रोहोदन्तं पृच्छयमानो धीरस्तन्मध्यवातिनम् । यातनाक्लेशिनोऽप्युन्ने स्वमेव न तु धम्मटम् ॥१०३६॥

१००९. ¹) च has been erased by A₁. १०१२. ¹) Thus A₁; corr. by later hand दुर्मन्त्रिमेवाः. १०१४. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ वेद्या. १०१८. ¹) Thus corr. by later hand from A₁ स्थितिम्. १०२४. ¹) Thus corr. by A₁ from A₁ पूर्वमे; A₂ in margin भोजने. १०२६. ¹) Thus corr. by A₁ from A₁ प्राचमः.

- विषममन्त्रवीर्येण मोषीकृतविषाशनः । रज्ज्वा निपीड्य वीबाधं ततो निशि विपादितः ॥१०३७॥
जट्यकेन प्रतीहर्त्रा शिरश्चिह्नोन्मिश्रितं ययौ । भट्टारनङ्कुलातोये तद्वपुर्मत्स्यभोज्यताम् ॥१०३८॥
तमेकसप्तते वर्षे हत्वा भाद्रपदे नृपः । वधं गभीरहृदयो धम्मटस्याप्यचिन्तयत् ॥१०३९॥
1040 आदिदेशाय तस्मिद्धर्षे रहः शस्त्रभृतां वरम् । भूरं कलशराजाख्यं ठकुरं लोहराभयम् ॥१०४०॥
प्रहिणोति यदा दूतं प्रयागस्ते तदा त्वया । संपाद्यमेतदित्यूचे तं चोपचितसत्क्रियम् ॥१०४१॥
असिद्धिभीत्या स्वं दूतं स प्रहिण्वन्प्रयागकः । संमन्व्य क्रियतामेतदित्यूचे कुपितो नृपम् ॥१०४२॥
राज्ञि मन्त्रयमाणेय पञ्चानीयाप्यमन्त्रिणः । वामनः सार्गले द्वारे त्यक्तदेहोब्रवीद्ब्रह्मः ॥१०४३॥
मन्त्रध्वं मन्त्रिणश्चैते न यावन्निःसृता बहिः । तावत्क्रियेत चेदेतस्य भद्राणि दरिद्राणि ॥१०४४॥
1045 राजाज्ञया प्रयागेन ततो दूते विसर्जिते । तीक्ष्णः कलशराजाख्यस्तनयाभ्यां सहाययौ ॥१०४५॥
तस्मिन्प्रसङ्गे तान्वाङ्गिः दयेनस्य दददातपम् । राजधान्यन्तरेवासीद्विचैरनुचरैः समम् ॥१०४६॥
पुरः कलशराजं तं दृष्ट्वा पश्चाच्च तस्ततौ । यावत्साशङ्कमाचख्यौ तावद्भृत्यैर्निजैर्जहे ॥१०४७॥
शक्तोपि धम्मटः क्रुद्धं कृपाणीमिति यादिनम् । हन्तुं कलशराजं तु वावच्छस्त्रे व्यधात्करम् ॥१०४८॥
तावत्तेनामलः पश्चात्तत्पुत्राभ्यां कृताहतिः । आसनादुद्धलमेव क्षिप्रं प्राणैरमुच्यत ॥१०४९॥
1050 मुमुर्षुणा क्षतस्तेन ज्यायान्कलशराजजः । चित्रमायुधैर्गुण्यान्नाभीक्ष्णव्रणितोभवत् ॥१०५०॥
तस्य ह्यभाग्ययोगेन तेव्वेवाहःसु शस्त्रिणः । निजा कृपाणी तुत्रोट तेनाभद्रायुधोभवत् ॥१०५१॥
निहत्य पातितः पृष्ठात्स तैर्व्याधैरिवाण्डजः । भुनां सासाय संत्यक्तः श्वाकैः पार्थिवान्नया ॥१०५२॥
राज्ञा तन्वङ्गनमरौ स्वयं रत्नहणमल्हणौ । आगत्य प्राङ्गने त्यक्तकृपाणी परिरक्षितौ ॥१०५३॥
दत्तास्कन्दास्तु दुल्लायाः संरम्भेण युयुत्सवः । माययोदयसिंहेन दाम्भिकेनैव वञ्चिताः ॥१०५४॥
1055 यूयं पुत्रा ममेत्युक्तवन्तस्ते धार्मिकस्य यत् । प्रत्ययात्तस्य शस्त्राणि तस्वजुर्जीवितेच्छवः ॥१०५५॥
राज्ञो विभुद्धिः क्रियतां पार्श्वमेत्येति तद्वचः । तैः समागत्य जगृहे मार्गो राजगृहान्प्रति ॥१०५६॥
तन्वङ्गजगृहोच्छिष्टैर्बाल एव विवर्धितः । दुल्लं ततो विहस्यैव स्वच्छन्नप्राहकोवत् ॥१०५७॥
तन्वङ्गनमर्षत्पूर्वं जयराजमभाषथाः । न त्वं निःसत्त्व कट्याया इति तद्विस्मृतं तव ॥१०५८॥
स ते तावद्वा एवायं वर्तते संकटः क्षणः । किं धैर्यावसरे मूढ वैक्लव्यमवलम्बसे ॥१०५९॥
1060 तस्माज्जातोसि नियतं मत्पित्रोच्छिष्टमुद्रिना । अहं तु तेन वीरेण त्वत्पित्रा कीर्तिभागिना ॥१०६०॥
इत्युक्त्वा स रणे गृह्णन्वङ्गधाराजलज्जलम् । पपात जन्ममालिन्यं मानी प्रक्षालयन्निव ॥ १०६१ ॥
नृपान्तिकं प्रयास्याम इति निश्चयतस्ततः । दुल्लादीन्नाजपुरुषाः कारागारे निचिक्षिपुः ॥ १०६२ ॥
ते यौवनभरोन्मत्ता क्रुमा वासन्तिका इव । प्रत्यभासन्त कारुण्याद्रक्षणीयाः क्षमाभुजः ॥ १०६३ ॥
दृक्स्तु बिम्बियो नाम पापः संप्रेक्ष्य भूभुजम् । न्यजिग्रहत्तान्प्रीवाह्य निशि पाशास्त्रिवेशयन् ॥१०६४॥
1065 दुल्लो विजयराजश्च बुल्लो गुल्लश्च तेलुठन् । तन्वङ्गपौत्राश्चस्वारो हता वध्यमहीतले ॥ १०६५ ॥

१०४१. ^{१)} Emended; A मन्त्रिणः. १०४५. ^{१)} A here and elsewhere प्रयागेन. १०४७. ^{१)} Emended; A ° स्त्राङ्गमा°. १०४८. ^{१)} Thus A; perhaps, to be emended कृपाणीमितिवादिनीम्. १०५१. ^{१)} बुधो supplied by A, in space left by A, १०५४. ^{१)} Emended; A ° स्कन्दायास्तु. १०५८. ^{१)} Emended; A ° नलो वत्पूर्व.

हतानामपि सौन्दर्यं तेषामद्यापि वर्ण्यते । कथान्तरे वयोवृद्धैर्बद्धास्तुस्यन्ददुर्दिनेः ॥१०६६॥
 सतताभ्यस्तताम्बूलैः स्रस्तैस्तदशनाङ्कुरैः । कीर्णशोणाश्ममालेष सुचिरं वध्यभूरभूत् ॥१०६७॥
 वृद्धिमानितयो राज्ञाप्युत्कर्षापत्ययोस्ततः । ज्यायान्प्रमिमेयं डोम्बाख्यो गूढदण्डैः कुलच्छिदा ॥१०६८॥
 स्फुलिङ्गमिव संभाव्य तेजोविस्फूर्जितं शिशुम् । जषान जयमल्लं च तद्विजयमल्लजम् ॥१०६९॥
 गोमृन्स्वगोत्रजान्हत्वा भोक्तुमेकस्य कस्यचित् । कुर्वन्ति दैवोपहता राज्यं निष्कण्टकं नृपाः ॥१०७०॥ 1070
 संकटं मधुगोलमुद्यविटपयूहावलीगहरे मूढः । कर्तुमकृच्छ्रहार्थमभितः कस्यापि भव्यात्मनः ।
 दैवप्रेरणया प्रकम्पविशः पञ्चप्रहारैर्वृद्धं तद्गोमृन्मधुपात्रिहत्य शमयत्यथत्थपृथ्वीरुहः ॥१०७१॥
 ज्ञातिद्रोहमहापाप्मनष्टधीरथ पार्थिवः । डिम्बानामप्यसंभाव्यामभजद्विभोज्यताम् ॥१०७२॥
 वामनस्यात्मजः क्षेमस्तं जानञ्जनकाक्षिपम् । प्रैर्यत्कलशेशस्थच्छहमेनिवर्हणे ॥१०७३॥
 तामिच्छामच्छिनत्तस्य भक्तो युत्तया प्रयागक्रः । धावतः श्वभ्रपातेच्छां धीरो यन्तेव दन्तिनः ॥१०७४॥
 अनिशं नष्टचेष्टानां शवानामिव भूभुजाम् । अन्तःप्रवेशकुशलो यो वेताल इवाभवत् ॥१०७५॥ 1075
 नप्ता हलधरस्याथ विटो लोष्टधराभिधः । जगाद निर्जने जातु राजानं रञ्जनेच्छया ॥१०७६॥ युग्मम्॥
 द्विंशतां ग्रामहेमादि कलशेश्वरसंश्रयम् । तत्प्रासादाश्मभिः सेतुं त्रितस्तायां करोमि ते ॥१०७७॥
 आलेख्यं गगने लिखामि बिसिनीसूत्रैर्वयाम्यम्बरं स्वप्रांलोकिमानयामि कनकं यन्नामि वपं हिमैः ।
 इत्याद्युक्तमपि स्फुटं जडमतिर्जानाति सत्यं नृपो यस्तादृक्त्रयया न वक्ति स गतप्रीतिः परं वञ्च्यते ॥१०७८॥
 निषिषेध चिकीर्षी तु प्रयागस्तामपि प्रभोः । सदुपस्थायिकोपथ्याभ्यर्थनीमिव रोगिणः ॥१०७९॥
 अथ लोष्टधरो हास्यावसरे जातु भूपतिम् । बद्धस्य मोक्षो देवस्य क्रियतामित्यभाषत ॥१०८०॥ 1080
 स्मित्वा किमेतदित्युक्तवन्तं तं स व्यजिज्ञपत् । उदभाण्डपुरे - १ भीमशाहिरभूत्पुरा ॥१०८१॥
 विरोधात्पारिषद्यानां तत्कृतो भीमकेशवः । राज्ये कलशदेवस्य बद्धहारोभवच्चिरम् ॥१०८२॥
 तैः शान्तैर्वैरैर्विदधे यदाथ विवृताररिः । चौरापहतदुर्वर्णकवचो ददृशे तदा ॥१०८३॥
 भूयोपि चक्रे तद्गीत्या कोशसामग्र्यभागिति । ततः प्रभृत्यथ यावद्बद्धहाराररिः स्फुटम् ॥१०८४॥
 आदीयतां तदीयस्तत्कोशश्चौरभयावहः । सोपि बन्धाद्विमुक्तोस्तु पुष्पदीपादिभोगभाक् ॥१०८५॥ 1085
 इति संप्रेरितस्तेन तथा चक्रे स भूपतिः । कोशं ततः प्रपेदे च मणिस्वर्णादिनिर्भरम् ॥१०८६॥
 अचिन्तयद्य यत्रेदृशस्तु शून्यसुरास्पदे । कीदृक्त्रांपरेषु स्थावाद्येषु सुरवेदमसु ॥१०८७॥
 कृतप्रायः स तत्रत्यैः पारिषद्यैस्ततो नृपः । निष्क्रयं रूढभास्त्रोदिवारणेन प्रदापितः ॥१०८८॥
 क्रमेण सेनानानाङ्गव्ययस्यसनशालिनः । सुरार्थहरणे रूढा धीः संभावयन्तया ॥१०८९॥
 पूर्वराजार्पितान्कोशांस्ततः स भुवनजुतान् । सर्वगीर्वाणवेदमभ्यो लुब्धबुद्धिरपाहरत् ॥१०९०॥ 1090

१०६७. १) Thus A₁; altered by later hand into °गोणादम्°. १०६८. १) Emended; A प्रसिद्धे. १०७०. १) Emended; A गोमृ°. १०७१. १) Emended; A तद्गोमृ°. १०७३. १) Emended; A जान जनक°. — २) य supplied by A₂. १०८१. १) Two aksharas are wanting; A does not indicate the lacuna. — २) Emended; A भीमदशाहिर°. Cf. vi. 178. १०८२. १) Doubtful emendation; A °परिषद्यानां. Cf. vii. 1088. १०८५. १) Emended; A °स्कोशश्चौर°. १०८७. १) Emended; A यत्रेदृशस्तु. — २) Emended with C; A कीदृक्त्रा°. १०८९. १) Thus A; G C सुराकुहरणे.

- इतेषु कोशेष्वानेतुं देवानां प्रतिमा अपि । चकारोदयराजाख्यं देवोत्पादनायकम् ॥१०९१॥
 वदनेषु स नम्राटैः शीर्णव्राणाङ्घ्रिपाणिभिः । मूर्तिनाशाय देवानां शकृन्मूत्राद्यपातयत् ॥१०९२॥
 स्वर्णरूप्यादिषट्तितां गीर्वाणाकृतयोलुठन् । अध्वस्विन्धनगण्डाल्य हव सावस्करेष्वपि ॥१०९३॥
 त्रिबुधप्रतिमाधकुराकृष्टा गुल्फदामभिः । धूत्कारकुष्ठमच्छन्ना भग्नम्राटकादयः ॥१०९४॥
 1095 यामे पुरेथ नगरे प्रासादो न स कथन । हर्षराजतुरुष्केण न यो निष्प्रतिमीकृतः ॥१०९५॥
 तस्य देवावधूष्यौ द्वौ परमास्तां प्रभाविनौ । नगरे श्रीरणस्वामी मार्ताण्डः पत्तनेष्विव ॥१०९६॥
 द्वौ महाप्रतिमामध्याद्बुद्धबिम्बावरक्षताम् । दानप्रसङ्गे तं जातु याचित्वा त्यागिनं नृपम् ॥१०९७॥
 परिहासपुरे जन्ममेदिन्यां कनकाभिधः । गायनः कुशलश्रीश्च भ्रमणो नगरान्तरे ॥१०९८॥
 अधिगतवतां लोके विश्राद्धतामपि संपदं न खलु विरतिर्दुष्कर्मभ्यो धनार्जनकाङ्क्षिणाम् ।
 किमपि कमलावाप्त्यै पश्चात्करोदृतिपातकं भजति कमलालीलावासो भवन्नपि हि द्विपः ॥१०९९॥
 1100 पैतामहेन पित्र्येण तथा राज्यचिकीर्षया । लोहसदाहतार्थस्य कोशेनोत्कर्षभूपतेः ॥११००॥
 युक्तोपि पूर्वराजार्थं देवैकोभ्यो जहार यः । ऐच्छद्धनार्जनं हा धिक्स्तोपि वास्तव्यपीडया ॥११०१॥ युग्मम् ॥
 तदाज्ञामात्रमादाय सचिवैरथ पापिभिः । तं ते नवनवायासनामाङ्का नायकाः कृताः ॥११०२॥
 कालानुवृत्तिपरतां धिग्धिमाजोपजीविनाम् । यत्र मन्त्री वयःस्थः सन्सदाचरोपि गौरवः ॥११०३॥
 सर्वदेवगृहमामसर्वस्वापहतिव्रतम् । स्वीचकाराज्ञया भर्तुरर्थनायकतामपि ॥११०४॥ युग्मम् ॥
 1105 पार्यदः समरस्वामिदेवागारे सहेलकः । भागो विजयमल्लस्य यो राज्ञो द्वेष्यतां ययौ ॥११०५॥
 द्विगुणोत्पत्तिदानेन सोर्थनायकतां गतः । लब्धवाकाशो राजापे क्रमेणासीन्महत्तमः ॥११०६॥
 किमन्यद्धरता तेन सर्वार्थान्सर्वनायकैः । व्यधीयत धनावाप्त्यै पुरीशस्यापि नायकः ॥११०७॥
 श्रीगर्भपदपर्यायच्छन्नजाद्यप्रभावतः । तथार्जितस्य कोशस्य सोनुरूपव्ययोभवत् ॥११०८॥
 मृगीवृशां दुर्लभतां हयानां श्वासान्विटानां कुवचःसहस्रम् ।
 वैतालिकानां च विकत्यनत्वं क्रेतुं क्षितीशाः क्षपयन्ति लक्ष्मीम् ॥११०९॥
 कोपप्रसर्दैर्दयिताजनस्य हयादिवृत्तान्तगवेषणेन ।
 1110 भृत्यानुवृत्त्या मृगयाकथाभी राज्ञां शिशूनामिव याति कालः ॥१११०॥
 विलासहासासनयानदानपानाशनाद्या असतीः सतीर्वा ।
 छायेव चेष्टाः क्षितिपालवर्गः परानुकारेण करोति सर्वाः ॥११११॥
 अमानुषत्वं पुरुषाधिराजा त्रिदशैः स्वस्य विचिन्त्य सत्यम् ।
 तृतीयमक्षय्यभ्यधिकं भुजौ वा ममेति मत्वा न विदन्ति मृत्युम् ॥१११२॥
 निशास्य येषां प्रभवन्ति दारा दिनेष्वमात्या नियताधिकाराः ।
 अहो भ्रमः स्वस्य यदत्र तेपि विदन्ति भूपा प्रभविष्णुभावम् ॥१११३॥

१०९१. ¹⁾ Emended with R C; A °स्पाटनायकम्. १०९३. ¹⁾ Emended; A °रूप्या°. १०९४. ¹⁾ Thus corr. by later hand from A, रुद्रम्°. ११००. ¹⁾ Emended; A °भूपतिः. ११०५. ¹⁾ Emended; A च हेलकः. Cf. vii, 1170, 1319, 1358, 1359.

स्वादुचितं स्वादुतयैव भुङ्क्ते धूत्कृत्य मुञ्चत्यपि धूत्कृतानि ।
 विज्ञासितस्त्रासमुपैत्यकस्माद्भूष बालश्च समानभावः ॥१११४॥
 जायमित्यादि यत्किञ्चित्क्षितिपानां कटाक्षितम् । तत्सर्वं हर्षदेवस्य जायेन लघुतां ययौ ॥१११५॥ 1115
 तुष्टः पटहवायेन दद्यातोषविदे ददौ । भीमनायकनाम्ने स करिणं करिणीसखम् ॥१११६॥
 स्वशिष्यस्तेन तस्यासीद्वायनः कनकोथ सः । अण्पकावरजः खेदाप्रीताभ्यासकृतोद्यमः ॥१११७॥
 प्रसादीकृतमस्मै च खेदच्छेदनमिच्छता । तेन काञ्चनदीक्षारलक्षमक्षतचेतसा ॥१११८॥
 कर्णाटभर्तुः पर्माण्डेः सुन्दरीं चन्दलाभिधाम् । आलेख्यलिखितां वीक्ष्य सोभूष्णायुधक्षतः ॥१११९॥
 उत्तेजयन्ति संवर्षे हास्ये जडमतीन्विटाः । सारमेयानिवाजस्रं प्रोत्साद्य प्राकृताशयाः ॥११२०॥ 1120
 स विटोद्वेचितो धीतत्रपथक्रे सभान्तरे । प्रतिज्ञां चन्दलावाप्त्यै पर्माण्डेश्च विलोडने ॥११२१॥
 कृतापक्वित्तमकर्पूरपरित्यागं प्रतिज्ञया । तं च स्तुतिमिषादेवं जहसुः कविचारणाः ॥११२२॥
 भाषावेषविशेषतः परिगतस्त्वं दाक्षिणात्योऽध्वगो गन्धादप्यवधारितं यदुत ते कर्पूरकोलं करे ।
 पक्वं चेदिदमङ्ग हर्षनृपतेस्तत्कल्पयोपायनं नो चेत्तिष्ठतु नालिकेरकुहरे संप्रत्यमुष्मन्वतः ॥११२३॥
 आ कर्णाटवसुंधराधववधादा चन्दलालिङ्गनादा कल्याणपुरप्रवेशनविधेरा पिम्मलादर्शनात् ।
 आ राजाभयकाननान्तवसुधाधारद्विकौतूहलाद्देवेन प्रतिषिद्धमिद्धमहसा पोताससंचर्षणम् ॥११२४॥
 विटः प्रसाद्य नृपतिं मदनः कम्पनापतिः । महत्तरत्वं जग्राह तस्याधिपार्पिताकृतेः ॥११२५॥ 1125
 वस्त्रालंकारनिर्वाहकृतेमुष्याश्च धेतनम् । नित्यमादसौ भूपालाशयमीर्ष्याशंमाय च ॥११२६॥
 विटत्वे निस्त्रपत्वे च मदनस्य कथाक्रमः । मौढ्ये पारिव्रजत्वे च नृपस्य निकषोभवत् ॥११२७॥
 मातेयं वप्पिकां नः कात्तवानीतेति वादिभिः । संदर्श्य जरतीं नारीं मुषितः सोपरैर्ध्रिष्टैः ॥११२८॥
 दासीश्च देवता एता इत्युक्तान्यैः प्रवेशिताः । उन्नतिं च भ्रियं चौञ्छत्प्रणमञ्जहसे जनैः ॥११२९॥
 दास्यो मदनसंलापमन्त्राशुल्लेखकारिभिः । अध्यापिता विटैस्तस्य मतिमोहं प्रचक्रिरे ॥११३०॥ 1130
 ताभ्यः काभिरपि क्षमाभृच्छुरतं समयोचितम् । वाञ्छन्तीभिः कृतः स्वाङ्गस्पर्शाङ्गाग्योदयोऽजितः ॥११३१॥
 आयुष्कामाय भूयांसं कालं जीवितकाङ्क्षिणे । आयुर्वर्षशतान्यस्मै ता मृदमनये ददुः ॥११३२॥
 डोम्ब्रेण पिण्डसिद्ध्यर्थं केनाप्येतद्वायनम् । पिण्डसिद्धिकृदित्युक्त्वा पेयं किमपि पायितः ॥११३३॥
 किं तस्य कथितैरन्यैर्मौढ्यैर्यो याचितो विटैः । विद्यमानादिव धनादायुषोपि व्ययं व्यधात् ॥११३४॥
 बलरूपेच्छुरपरानुपायान्यानसेवत । कथयेत्कः सदाचारस्तानतोपि त्रपायहान् ॥११३५॥ 1135
 स एवमन्धतामिक्षे निक्षिप्तः शाश्वतीः समाः । मुग्धबुद्धिः स्वजायेन दुर्जलैश्च कुमन्त्रिभिः ॥११३६॥
 मेघवाहनमुख्यानां कृत्ये लोकोत्तरे यथा । सन्त्यद्याल्पधियः केचित्संदेहान्दोलिताशयाः ॥११३७॥
 तथास्मिन्नपि दुष्कृत्ये वर्ण्यमानेज्जुतावहे । भविष्यतीव कालेन नूनमप्रत्ययो जनः ॥११३८॥
 राज्ये बहुच्छले तावदुर्नीत्योपहतोऽप्यभूत् । आयुःशेषेण न वशे स रन्ध्रान्वेषिणां द्विषाम् ॥११३९॥

११२८. ^१) Emended; A बद्धिका. Cf. vii. 319. ११३१. ^१) Emended; A °तामसे.—^२) Emended; A स्वजास्येन.

C स्वजन्येन.

[C. VII. 1117

- 1140 नर्तकीः शिक्षयन्नात्रावुत्थायाभिनयं स्वयम् । तिष्ठन्दीपोज्ज्वले धाम्नि दूरात्केनापि शत्रुणा ॥११४०॥
 क्षिप्तेपुरपि नाभूद्यन्निहतो व्रणितोय वा । फलं तस्यायुःशेषस्य प्रजानां कुकृतस्य वा ॥११४१॥
 कश्चिदेवाथ भुङ्क्षन्ते पातदूतो महीपतेः । सर्वाभुङ्क्तिनिधेः प्राभूक्षारीचारित्रविप्लवः ॥११४२॥
 ते युवानो मदोन्मत्तास्ताः स्त्रियो यौवनोन्मदाः । नाशाय हर्षदेवस्य तस्मिन्नेवाभवन्क्षणे ॥११४३॥
 निगृहीतास्तेन रोषात्सजाराः काश्चन स्त्रियः । काश्चित्वाकृष्य भुङ्क्षन्ताज्जारैर्नीता दिगन्तरम् ॥११४४॥
 1145 स्वेन दैः शील्यदोषेण सर्व एव विशङ्किताः । भृत्यास्तस्याभुभान्यैच्छन्त्यतन्त च शान्तये ॥११४५॥
 तस्यापि शीलवैकल्यं तावत्सर्वत्र पश्ये । यावत्कलशभूपालात्संजातस्योपपद्यते ॥११४६॥
 शैशवे वर्धितो याभिरङ्गमारुह्य मातृभिः । सोङ्गमारोप्य ता एव चुम्बन्संबुभुजेनिशम् ॥११४७॥
 संभोगं भगिनीवर्गे कुर्वता दुर्वचोरुषा । निगृहीता च भुक्ता च नागा पुत्री पितृस्वस्रः ॥११४८॥
 स तुरुष्कशताधीशाननिशं पोषयन्धनैः । निधनावधि दुर्बुद्धिर्बुभुजे माम्यसूकराम् ॥११४९॥
 1150 अथ सेवाभिसारेण कदापि कुपितो नृपः । स मन्दबुद्धिरास्कन्दमहाद्राजपुरीं प्रति ॥११५०॥
 विनोक्त्य सैन्यसामग्रीमन्यसदृशीं पथि । त्रैलोक्याक्रान्तिसामर्थ्यं पार्थिवैस्तस्य शङ्कितम् ॥११५१॥
 स तु पृथ्वीगिरिं दुर्गं वृष्ट्वा तद्ग्रहणोद्यतः । अप्रविष्टो राजपुरीं तन्मूले समुपाविशत् ॥११५२॥
 मासमभ्यधिकं तेन तस्थुषा परिपीडिताः । प्रक्षीणास्त्रादिसंभारा बभूवुर्दुर्गरक्षिणः ॥११५३॥
 ज्ञातुं संग्रामपालस्तानूरीचक्रे धरापतिः । कियन्तं न करं भीतः कियतीर्न च संविधाः ॥११५४॥
 1155 उपोढदाद्यै नृपतौ स तदप्रतिगृह्णति । लुब्धमुत्कोचदानेन स्वीचक्रे दण्डनायकम् ॥११५५॥
 अमन्यमाने नृपतौ व्यावृत्तिं प्रेरिता रहः । प्रवासवेतनं भूरि मार्गितुं तेन शस्त्रिणः ॥११५६॥
 तैः प्राये प्राकृतप्रायैः कृते सोलुण्ठभाषितैः । राज्ञो दूरस्थकोशस्य कटकः क्षोभमाययौ ॥११५७॥
 स तत्समर्थनां यावच्चक्रे तावद्विभीषिकाम् । तुरुष्कास्कन्दजामन्यां प्रददौ दण्डनायकः ॥११५८॥
 अथाल्पधैर्यो नृपतिरुत्थाप्य कटकं ययौ । कृत्स्नां च कोशसामर्थ्यं तत्याजाध्वस्र साध्वसात् ॥११५९॥
 1160 अपरीक्ष्यावृतो भृत्यः स्वामिनामतिसंकटे । करोति व्यसनापातमजास्योसिर्वाहवे ॥११६०॥
 तेन स्वयमयोग्येन योग्यानन्याननिच्छता । कलङ्किता नरेन्द्रभ्रीः क्षुद्राश्वेनेव मन्दुरा ॥११६१॥
 ततः प्रभृति निर्वाणप्रतापस्य महीपतेः । प्रतापचक्रवर्त्याख्या सर्वतो म्लानिमाययौ ॥११६२॥
 म्लानाननो न यत्सिद्धं स्वेन भृत्यैस्तथाखिलैः । तत्कर्म कृतवन्तं स कन्दर्पं बह्मन्यत ॥११६३॥
 आनिनीपोश्च तं तस्य जडस्याकृत भूपतेः । दण्डनायक एवेच्छाच्छेदं पैशुनकर्मणा ॥११६४॥
 1165 ज्ञातब्रह्मोद्य नृपतिरबभ्राण्डनायकम् । प्रातिपस्यानुरोधेन न क्रुधा न्यग्रहीत्पुनः ॥११६५॥
 दुर्गे सदिग्धजीवोपि निवसन्संचिकाय सः । लुब्धस्ताम्बूलवस्त्रादि प्रहितं भृत्यबान्धवैः ॥११६६॥
 आत्मनः सर्वनाशाय संजातं दैवमोहितः । वधाहं प्रत्युत पुनर्निन्ये तं स्वपदं नृपः ॥११६७॥
 तं विटाश्चाटुभिर्भूयो राजानमुदतेजयन् । घोषयात्राभितं स्तोत्रैः कर्णाद्या इव कौरवम् ॥११६८॥

११४२. ¹) Emended; A सर्वभुङ्क्तिनिधेः. ११५६. ¹) Emended; A प्रमन्यमाने. ११६५. ¹) Emended; A न्यग्रहीत्. ११६६. ¹) Conjectural reading; A दुर्गे.

वादी वादपराजितः प्रतिभटं गालीभिरत्याक्षिपन्योषिषट्सतीव्रता कुकलहैरुहेजयन्ती पतिम् ।
 कायस्थश्च हताखिलार्थमहिमा कृच्छ्रे नृपं पातयन्स्वस्यासन्नपराभवस्य कुरुते भूयः समुत्तम्भनम् ॥११६९॥
 भुक्तदेयधनो विभ्यत्तं सहेलमहत्तमः । उर्वीपतिं दुर्व्यसने प्रेरयन्स्वार्थपण्डितः ॥११७०॥ 1170
 बन्धुमन्विष्य दरदां लवन्धैः सह लाहुरैः । दुर्गघाताभिर्धुं दुर्गं महीतुं तुमचूनुदत् ॥११७१॥
 तदि लङ्कनचन्द्राख्ये पुरा गोप्ररि डामरे । जनकहारपतिना हतेनन्तनृपाज्ञया ॥११७२॥
 प्रायोपविष्टया हारे तत्पत्न्यापि समर्पितम् । कलशक्षमाभुजा कूपोपेक्षं प्राप दरद्वपः ॥११७३॥
 तद्वलाहारदैः क्रान्तानन्तपामेश मण्डले । राजा च मन्त्रिणा चाथ बभूव स्वीकृतोद्यमः ॥११७४॥
 निहृदे तत्र गोमृगां वृत्तये संभृतं हिमम् । अवग्रहेण तत्तस्मिन्क्षणे निःशेषतां ययौ ॥११७५॥ 1175
 चारैस्तद्वन्धमालक्ष्य तद्वहाय महत्तमः । अभीक्ष्णं प्रेरयन्क्षमापं स च तत्रोद्यमं व्यधात् ॥११७६॥
 वातगण्डं तदुद्योगे प्रतिष्ठासुं नृपाज्ञया । चण्पको हारकार्यस्थमभिसंधातुमैहत ॥११७७॥
 हारं निवार्य भूमेन प्रापितो मण्डलेशताम् । सर्वैः सहाभजहारं स हि द्वाराधिकारिभिः ॥११७८॥
 विसृजितोपि कटके तेन हारपतिस्तुतः । तीर्त्वा मधुमतीं सिन्धुं सैन्यैर्दुर्गमवेष्टयत् ॥११७९॥
 समस्तानपि सामन्तान्प्रहिण्वन्सर्वतः स्वयम् । एकप्रयाणान्तरितः कोटेपि न्यवसन्नृपः ॥११८०॥ 1180
 त्यजङ्गिण्डशैलादि दुर्गसंश्रयदुर्जयैः । काश्मीरिकाः सह दरत्सैनिकैः समरं व्यधुः ॥११८१॥
 विदधे प्राजिमठिकानामन्याघातपदे वसन् । सपुत्रो गुङ्गजो मल्लः संभ्रमानतिदुःसहान् ॥११८२॥
 तत्पुत्रौ दैवविश्वोक्तराज्यप्राप्ती तदिच्छया । मानं व्यवर्धिषातां यौ वीरभुञ्जलमुस्सलौ ॥११८३॥
 अत्युद्दामस्तयोज्यायान्द्विषन्नपि नृपासनम् । आसीद्गव्यर्थमाहात्म्याद्यात्रायां तत्र निर्गतः ॥११८४॥
 अवग्रहेण भूपालप्रतापेन च शोषिताः । यथाकथंचित्तुर्गं ररक्षुर्दारदा भटाः ॥११८५॥ 1185
 अथाज्ञेव विधेर्ध्वप्रतापपरिपन्थिनी । पपात महती वृष्टिरेकीकृतजलस्थला ॥११८६॥
 दुर्गभृङ्गं हिमैः कृत्स्नं दुर्भेद्यैः पर्यवार्यत । अनुकूलेन विधिना संनहैर्निहितैरिव ॥११८७॥
 उत्थाने पातयन्कांश्चित्पतने कांश्चिदुत्क्षिपन् । वेधाः कन्दलयत्येव कन्दुकक्रीडितभ्रमम् ॥११८८॥
 ततः स्मृत्वा गृहान्वृष्टिदुःस्थास्ते दुष्टमन्त्रिणः । चकिरे पूर्ववद्राज्ञः स्कन्दावारे विसृत्रणम् ॥११८९॥
 ऊर्ध्वस्रोतोनुसारीव तिमिः शैलहन्ताननः । ततोपि चक्रे व्यावृत्तिं राजा जयपराङ्मुखः ॥११९०॥ 1190
 मुक्तापणः शीर्णकोशः त्यक्तश्रीकश्रुतायुधः । कटकः सर्व एवाभूत्पलायनपरायणः ॥११९१॥
 धावतः पथिभिस्तैस्तैः साक्रन्दान्नाजसैनिकान् । पृष्ठलपरिपून्दीर्षा मार्गेप्रसिष्यतापगा ॥११९२॥
 क्षौमैः सहस्रमालेव साज्जपण्डेव खेटकैः । सशेवलेव खड्गैः सशिलेव तुरंगमैः ॥११९३॥
 सौवर्णैः सरथाङ्गेव राजतैर्भाजनैरपि । सफेनेव जनव्यक्तैरासीन्मधुमती सरित् ॥११९४॥
 नीतानां च हतानां च दरदैः प्रसृतोदयैः । अभून्नदीहतानां च संख्या काचिन्न देहिनाम् ॥११९५॥ 1195
 अनाथवसथा भूतं सैन्यं प्राप्तुं कृतोद्यमः । एकस्तु सानुजो मानी नाचलन्माह्विरुच्चलः ॥११९६॥

११७६. ^{१)} Emended; A निहृदे. ११७७. ^{१)} Emended; A वातगण्डस्तदु. ११७९. ^{१)} Thus or, perhaps, विसृजितेपि to be read for A विसृजितापि. ११८९. ^{१)} Emended; A काश्मीरिकाः. ११८३. ^{१)} Emended; A तत्पुत्रौ.

- दरद्वलाम्बुधिर्धावन्स विश्वाक्रमणोद्यतः । ताभ्यां बेलागिरीन्ब्राम्यामिव संस्तम्भितोखिलः ॥११९७॥
 तौ रक्षित्वा बलं प्राप्नोति प्रसिद्धिमतुलां गतौ । पतिवरेष राजश्रीर्मेजे लक्ष्येण तेजसा ॥११९८॥
 ततः प्रभृति लोकस्य सर्वस्यासीदसौ मतिः । राज्याहो मानिनावेतौ क्लीबोयं न तु भूपतिः ॥११९९॥
 1200 तथा कृत्वापि यंत्राज्ञे दर्शनं परिजहत्तुः । तौ प्रीतिदायविमुखौ बबन्धास्थां ततो जनः ॥१२००॥
 अथ शान्तरिपुत्रासो नगरं प्राविशश्चतुः । प्रतापस्तु दिशः प्रायान्महाराजतनूजयोः ॥१२०१॥
 तौ रामलक्ष्मणावेताविति सर्वस्तदाब्रवीत् । रावणप्रतिमे राज्ञि भाव्यर्थानुगुणं वचः ॥१२०२॥
 राजा तु गतलज्जः स नित्यकृत्योपमं जडः । कर्तुं प्रारभताखिन्नः पुनर्मण्डलपीडनम् ॥१२०३॥
 अल्पापकारमपि पार्श्वगतं निहन्ति नीचो न दूरमसमागसमप्यरातिम् ।
 आ निर्देशत्युपलमन्तिकभापतन्तं तस्यागिनं न तु विदूरगमुपरोषः ॥१२०४॥
 1205 ततः प्रविष्टः संप्रीतः सेवया दत्तकम्पनम् । मदनं सौगुणोत्सवैरं शंसन्तं तत्पराभवम् ॥१२०५॥
 तत्रोषेण जिघांस्तुस्तमागो जघाह सोपरम् । तस्य देवीविष्णुशालेखोल्लङ्घनलक्षणम् ॥१२०६॥
 प्राप्तो मडवराज्यास्त क्षमाभुजादत्तदर्शनः । भीतो लक्ष्मीधरस्यागादमन्दिरं टक्कमन्त्रिणः ॥१२०७॥
 राजा प्रसाद्यमानोपि तत्कृतेन्येन मन्त्रिणा । सस्मितं वीक्षितं सैन्यैस्तं सपुत्रमघातयत् ॥१२०८॥
 कोपस्मितं नरपतेरकालकुसुमं तरोः । वेतालस्यादृष्टसितं नैवमेव प्रशाम्यति ॥१२०९॥
 ये संपरुद्धविपुलप्रणयाभिमाना निःशङ्कमीश्वरनिषेधमाचरन्ति ।
 1210 मन्त्रानुषङ्गरभसाङ्गजगेन्द्रसख्यं पख्यापयन्त इव ते प्रलयं प्रयान्ति ॥१२१०॥
 कर्णेजपकुले तावन्मदनप्रलयावधिः । शापः सूर्यमतीदेव्याः प्रसारितभुजोभवत् ॥१२११॥
 विक्रमालोकनोत्कम्पी निविक्षेप क्षमापतिः । बद्धा कलशाराजं तं लक्ष्मीधरनिवेशने ॥१२१२॥
 विरुद्धं तस्य बद्धस्य शिक्षापेक्षामिषाचतुः । तेजोवधाय सविधमुदयाख्यं व्यसर्जयत् ॥१२१३॥
 लक्ष्म्या जाज्वल्यमानं तं वीक्ष्य प्रज्वलितः क्रुधा । लब्धासिधेनुः कस्माच्चिन्मनस्वी सहसावधीत् ॥१२१४॥
 1215 तद्भृत्यैरथ संक्रुद्धैर्निपत्य स विपादितः । दुर्बुद्धेस्तस्य भूमर्तुरेवं भृत्वा विपेदिरे ॥१२१५॥
 मण्डलं राजदण्डेन क्षतेनेव परिक्षते । क्षारपातोपमान्यापि प्राभूतः खपरंपरा ॥१२१६॥
 अहारि काञ्चनस्थाली यैः पार्थिवगृहादपि । सत्यप्यहस्करे जमुस्तस्करास्तावशा विशः ॥१२१७॥
 प्रवर्धमाने मरके क्रन्दितध्वनिनिर्भरः । निर्घोषः प्रेतवाद्यानां न व्यरंसीद्विवानिशम् ॥१२१८॥
 उदीपनुडितमामे वत्सरे पञ्चसप्तते । अखण्डं सर्वभाण्डानां दुर्मिक्षमुदजृम्भत ॥१२१९॥
 1220 दीक्षाराणां धान्यखारिः प्राप्याभूत्पञ्चभिः शतैः । दीक्षारेणाभवलभ्यं मार्हीकस्य पलद्वयम् ॥१२२०॥
 ऊर्णापलस्य दीक्षारैः क्रयः षड्विजयायत । लवणोषणद्विद्धादेरभिधाप्यास्त दुर्लभा ॥१२२१॥
 शवैर्नद्योभवन्नम्भः संसेकोच्छूनविमहैः । छन्नतोया गिरिस्तैश्छिन्नदातृनैरिव ॥१२२२॥
 एतद्यवहिता राजाणीनी दूरात्त दृश्यते । ध्यात्वेति सर्वतो राजा कुमाणां छेदमादिशत् ॥१२२३॥

सप्रसन्नफला वृक्षा गृहस्था इव पातिताः । कुटुम्बैरिव रोलम्बैरशोध्यन्त पदे पदे ॥१२२४॥
 प्राणापहं महादण्डं तथार्तेपि जने नृपः । हलावरुणे वृद्धोक्षे गण्डशैलमिवाक्षिपत् ॥ १२२५॥ 1225
 निपीय लोकं कायस्थैर्महादण्डव्यवस्थया । पुरपामादिषु कापि न मृदप्यवशेषिता ॥१२२६॥
 अथोल्लवणत्वं संप्राप्ताग्निहन्तुं सर्वडामरान् । स दण्डभृदिव क्रुध्यन्नादिक्षन्मण्डलेश्वरम् ॥१२२७॥
 पूर्वं मडवराज्योर्व्यां होलडान्तः स डामरान् । दत्तास्कन्धोवधीतांस्तान्कुलाये विहगानिव ॥१२२८॥
 प्रता लवण्यानुषङ्गकुन्तलोविकटाकृतिः । जीवन्मडवराज्यान्तस्तेन विप्रोपि नोज्झितः ॥१२२९॥
 लावन्यबुद्ध्या भूलानि पान्थैरप्यथ रोपितैः । भीमरूपाभवद्भूमिर्भैरवस्य महानसः ॥१२३०॥ 1230
 भूले लवन्यस्थैकस्य क्रूरां विन्यस्यतो वधूम । ययुः सर्वे दिशो भीता लवण्या मण्डलेश्वरात् ॥१२३१॥
 केचिदुभुजिरे तेषां गोमांसं स्लेच्छभूमिषु । भरषट्पद्वरहादिकृष्टाः केचिदवालगन् ॥१२३२॥
 प्राहिणोत्प्राभृतं भूरि भैरवाय महैभुजे । लवन्यमुण्डमालालीरखण्डा मण्डलेश्वरः ॥१२३३॥
 तोरणावलयो राजशारेवृदयन्त सर्वतः । डामराणां करोटीभिर्घटीभिरिव निर्भराः ॥१२३४॥
 शारे कङ्कणवस्त्रादि लम्बमानं नृपैकसः । नेता डामरमुण्डस्य यः कोपि स किंलासदत् ॥१२३५॥ 1235
 भोक्तुं डामरमुण्डानि व्याप्तविस्तीर्णतोरणाः । विदधुर्गृध्रकङ्काया राजशारोपसेवनम् ॥१२३६॥
 यत्र यत्रास्त भूपालस्तत्र तत्र व्यधुर्जनाः । लवन्यमुण्डैरुच्यन्तैर्विस्तीर्णास्तोरणकजः ॥१२३७॥
 गन्धेनाभुचिना प्राणं कर्णो भीमैः शिवारुतैः । अखिद्यत शवाकीर्णे दमशान इव मण्डले ॥१२३८॥
 बलेरकप्रपामान्ताल्लोकपुण्यावधि व्यधात् । एकभ्रेणीं मण्डलेशो डामरैः भूलकीलितैः ॥१२३९॥
 एवं मडवराज्यं स कृत्वा निर्नष्टडामरम् । अथावत्क्रमराज्योर्व्यां कर्तुं तामेव पद्धतिम् ॥१२४०॥ 1240
 अवश्यं न भविष्याम इति निश्चित्य डामराः । चक्रिरे क्रमराज्यस्था लौलाहे सैन्यसंग्रहम् ॥१२४१॥
 तैः सर्वैर्दत्तसंपादैः कुर्वद्भिः कदनं महत् । आस्ते स्म तत्र छचिरं निरुद्धो मण्डलेश्वरः ॥१२४२॥
 किमन्यद्राक्षसः कश्चित्छुरतीर्थेष्विपूजितम् । निहन्तुं मण्डलमिव हर्षव्याजादवातरत् ॥१२४३॥
 उल्लासो रात्रिषु दिने स्वापः क्रौर्यमुदमता । अवाङ्मयत्वं कर्तव्ये दक्षिणेशोचिते रतिः ॥१२४४॥
 इत्यादयस्तस्य केचिदर्मा नक्तचरोचिताः । तथा हि तत्कालभवैः प्रियाः प्राज्ञैः प्रकीर्तिताः ॥१२४५॥ 1245
 भ्रान्तरे मल्लसूनुः कनीयान्यौवनोन्मदः । लक्ष्मीधरस्य गेहिन्या इदयाह्लादकोभवत् ॥१२४६॥
 सा हि राजसुते तस्मिन्संस्तुता प्रातिवेशिमके । नारज्यत निजे पत्यौ वानरप्रतिमाकृतौ ॥१२४७॥
 ज्ञातीनगण्यान्हृद्वान्यान्कस्माद्राज्यार्हलक्षणी । नावधीरुदतावेतौ राजघुञ्जलसुस्तलौ ॥१२४८॥
 इति लक्ष्मीधरेणैर्यारोषादुक्तोपि भूपतिः । न चुक्रोधानुतापार्तिं पूर्वज्ञातिवधात्रतः ॥१२४९॥
 स्वयमन्यमुखेनापि स तेनोक्तस्ततोसकृत् । घाते तदौदत्यं ध्यात्वा साध्वसमावधे ॥१२५०॥ 1250
 ज्ञातिप्रीत्यनुवृत्त्यादि तेन विस्मरता ततः । संमन्त्र्य मन्त्रिभिः सार्धं दध्रे तद्वधनिधयः ॥१२५१॥
 आसन्नवारवनिता थक्कनाख्याय तं व्यधात् । भूर्भर्तुर्दुरभिप्रायं तयोः कर्णपथातिथिम् ॥१२५२॥

१२२४. ¹) Emended; A रोलम्बैर°. १२३२. ¹) Thus A₂; A₁ °वाहयन्; G °वागलन्. १२३३. ¹) Emended; A व्यासा
 विस्तीर्णतोरणा. १२३९. ¹) A₂ gloss मूलन—यावन्नोक्तमवन् (three aksharas illegible). १२४९. ¹) Emended; A चक्रोधा°.
 १२५०. ¹) A₁ indicates a lacuna of two aksharas.

- सख्या दर्शनपालेन तत्रार्थे छिन्नसंशयौ । निरगातां निशीथिन्यां द्वित्रैस्तावनुगैः समम् ॥१२५३॥
 पट्सप्ततेन्द्रे नगरान्मार्गशीर्षेध निर्गतौ । उत्रासंवसतेः प्राप्नौ डामरस्योपवेशनम् ॥१२५४॥
 1255 प्रशस्तराजो दुधुक्षुः सिल्लराजं निजानुजम् । सोभिसंघाय तौ निन्ये लवन्यो मण्डलान्तरम् ॥१२५५॥
 ततो राजपुरीं ज्यायान्पायात्कल्हस्य भूपतेः । कनीयान्प्रययौ पार्श्वे कलिञ्जरधरेशिनुः ॥१२५६॥
 तयोर्निर्गतयोः राज्यं न कैश्चिच्छदधीयत । निमित्तज्ञेन राजैव दुर्निमित्तैस्त्वशङ्क्यत ॥१२५७॥
 लक्ष्मीधरमुखेनैव प्रार्थनां हन्तुमुच्चलम् । चक्रे संग्रामपालस्य सोङ्गीकृत्य धनं ततः ॥१२५८॥
 स त्वन्तिकागतस्येपन्मल्लसूनोः कृतादरः । तया विशङ्कया शत्रोरासीदधिकगौरवः ॥१२५९॥
 1260 आसन्नाभ्युदयं शत्रुं द्वेष्टैव विधिनोदितः । शङ्काविष्करणाक्षोके नयेत्संभावनाभुवम् ॥१२६०॥
 राजपुर्याः प्रकृत्यैव काश्मीरानर्थकाङ्क्षिताः । प्रभविण्यौ रिपौ प्राप्ते चक्रिकायां किमुच्यताम् ॥१२६१॥
 कांश्चिन्निकृतिप्रयायान्पार्श्वयातानथोच्चलः । गमागमान्कृतोद्योगो डामराणामकारयत् ॥१२६२॥
 डामरास्तु महोत्साहास्तमानेतुं व्यसर्जयन् । राज्ञा विप्रकृतां दूतान्वितीर्णोपायनान्बहून् ॥१२६३॥
 तं सूर्यवर्मचन्द्रस्य तनयो जनकाभिधः । चकारोपचितोत्साहं मायादूतैर्विसर्जितैः ॥१२६४॥
 1265 वीक्ष्य डामरदूतांस्तान्नहता राजतो भयम् । व्यक्तं संग्रामपालेन निन्ये माहात्म्यमुच्चलः ॥१२६५॥
 स कार्यगौरवात्प्रहो मूर्ध्नि कर्पूरचूर्णनम् । कृत्या तमविनाशाय यावद्विस्तृप्तमैहत ॥१२६६॥
 तावत्कलशाराजख्यस्तद्देशे मुख्यउकुरः । हर्षदेवार्पितोत्कोचस्तमेत्य विजनेब्रवीत् ॥१२६७॥
 राज्ञः प्रसादनं त्यक्त्वा तवोच्चलद्वितैषिणः । कामधेनुं विनिर्धूय छागकण्डमहे ग्रहः ॥१२६८॥
 कोयं काश्मीरभूपानां कास्य शक्तिस्तपस्विनः । आराधनेन तत्राज्ञो विधेहि स्वमसाध्वसम् ॥१२६९॥
 1270 अयं राजगिरौ दुर्गे स्थाप्यतां पार्थिवस्ततः । स्यान्मनीषितवर्षी वत्सासान्मित्रं च सर्वदा ॥१२७०॥
 तेनेति प्रभुराख्यातः खंशानां स मिताशयः । तद्गीतः स्वार्थलुब्धश्च तथेति प्रत्यपद्यत ॥१२७१॥
 तमभ्यधाष्ट नो बन्धुं शक्तोहममुमुद्यतम् । त्वयैव बध्यतामेप मिषतः प्रेषितोन्तिकम् ॥१२७२॥
 इत्युक्त्वा तं स्ववसतिं विसृज्यावदुच्चलम् । प्रातः कलशाराजस्य त्वया गन्तव्यमन्तिकम् ॥१२७३॥
 इह प्रधानमात्योसौ तेन ते स्यादन्त्ययः । ततो विपक्षोच्छिद्यै त्वां प्रतिमोक्षयामि सानुगम् ॥१२७४॥
 1275 अथ तद्वसतिं गन्तुं चलितोन्येधुरुच्चलः । प्राग्दुर्निमित्तैस्तत्कृत्यमात्रैरथ विबोधितः ॥१२७५॥
 मन्त्रे भिन्ने निवृत्तं तं श्रुत्वा खशानृपान्तिकम् । कुप्यन्कलशाराजोय सज्जसैन्यः समाययौ ॥१२७६॥
 तमास्कन्दाय संप्राप्तं जानञ्शस्त्रभृतां वरः । ऐच्छद्रणाय निर्गन्तुं निजभृत्यैः सहोच्चलः ॥१२७७॥
 क्षोभे संप्रस्तुते तं स सान्त्वयित्वा खशाधिपः । तिष्ठन्कलशाराजेन सहानिन्ये निजां सभाम् ॥१२७८॥
 निषेधाधाधिनो भृत्यान्स विधूयौजसां निधिः । सज्जः खशसमाजं तं कोपकम्पारोविशत् ॥१२७९॥
 1280 ब्रष्टुं तं नाशकत्कश्चित्कल्पान्तार्कमिवोल्बणम् । क्रुद्धं कलशाराजो वा राजा वा तेजसां निधिम् ॥१२८०॥
 स विविक्तीकृते धासि खशाधीशं समन्त्रिणम् । सान्त्वयन्तं महातेजाः कोपकक्षाक्षरोब्रवीत् ॥१२८१॥

१२५४. ¹⁾ Thus A₁; A₂ gloss उत्रसो, corr. by later hand into उत्रास; A₃ reads उत्रास. १२५६. ¹⁾ Thus corr. by A₁ from कालि. १२५७. ¹⁾ Emended; A कश्चि. १२६३. ¹⁾ Thus A₁; a later hand corrects डामरास्तु महोत्साहास्त and विप्रकृतान्. १२८०. ¹⁾ Emended; A तत्रास. १२८१. ¹⁾ Emended; A कृतो.—²⁾ Emended; A खशासीसं.

पूर्वं दावाभिसारैर्भूद्धारद्वजो नरो नृपः । नरवाहननामास्य सूनुः फुल्लमजीजनत् ॥१२८२॥
 स सातवाहनं तस्माच्चन्दोभूतस्तुतः सुतौ । गोपालसिंहराजाख्यौ चन्दुराजोप्यवाप्तवान् ॥१२८३॥
 ब्रह्मात्मजः सिंहराजो दिहाख्यां तनयां ददौ । क्षमाभुजे क्षेमगुप्ताय सावीरा भ्रातृनन्दनम् ॥१२८४॥
 राज्ये संग्रामराजाख्यं व्यधादुदयराजजम् । भ्रातापि कान्तिराजोऽस्या जस्सराजमजीजनत् ॥१२८५॥ 1285
 पितानन्तस्य संग्रामो जस्सस्तन्वङ्गुङ्गयोः । अनन्तात्कलशक्षमाभृद्गुङ्गान्मल्लोप्यजायत ॥१२८६॥
 कलशाद्धर्षदेवाया जाता मल्लान्तथा वयम् । कोयमित्यादि तन्मन्दैः क्रमेस्मिन्कथ्यते कथम् ॥१२८७॥
 पृथिव्यां वीरभोज्यायां क्रमो वा कोपयुज्यते । वीरस्य च सहाग्रोस्तु कः स्वबाहुद्वयात्परः ॥१२८८॥
 दिष्ट्या तदनुकम्प्यानां मूर्ध्नि हस्तमिवास्पृशन् । कादमीरिकाणां भूपानां नाभूत् कुलपासनः ॥१२८९॥
 तस्माद्भक्ष्य मे शक्तिमित्युक्ता निर्गतस्ततः । विजयाय स पत्नीनां शतेनानुगतोचलत् ॥१२९०॥ 1290
 निहतं शशमादाय तस्यामे कश्चिदाययौ । स तेन छुनिमित्तेन प्राप्तां मेने रिपुभियम् ॥१२९१॥
 अरघद्वधरद्वदिकृष्टिमुत्सृज्य निर्गताः । डामरा वाहदेवायास्तं गान्तमुपतस्थिरे ॥१२९२॥
 कटकस्थस्य संग्रामपालस्यायातमन्तिकात् । तद्व्यो राजपुर्त्यन्तः खिन्नं निन्युः प्रसन्नताम् ॥१२९३॥
 भुक्त्वा तद्वसतेर्गच्छन्स्वावासं स दिनात्यये । सैन्यैः कलशराजस्य दत्तास्कन्दोभवद्वहिः ॥१२९४॥
 राक्षीभिर्निर्गमात्तस्मिन्द्वारं संरोध्य वारिते । तदीयाः सैनिका युद्धे लोष्टावद्वादयो हताः ॥१२९५॥ 1295
 मध्यं प्रविश्य शमिते प्रधनैस्तत्र संयुगे । सोलपसैन्योपि संवृत्तः सुतरामल्पसैनिकः ॥१२९६॥
 चैत्रस्य पौर्णमास्यन्तः कृच्छ्रमप्यनुभूतवान् । वैशाखासितपञ्चम्यां यात्रामत्रस्तधीर्व्यधात् ॥१२९७॥
 विष्टज्य वाहदेवादीन्विप्रवाय स्ववर्त्मभिः । आलम्बे प्रवेशेच्छां क्रमराज्याध्वना स्वयम् ॥१२९८॥
 यं राजोदयसीहान्ते कपिलं क्षेमजात्मजम् । अस्थापयल्लोहरोव्यां स विशन्तं मुमोच तम् ॥१२९९॥
 स्वयममे समप्राणां खड्गचर्मधरो व्रजन् । पलायने पूर्वशिष्यान्पर्णोत्से तद्वटान्व्यधात् ॥१३००॥ 1300
 बद्धा निःशङ्कमासीनं हारेशं सुज्जकाभिधम् । कदमीरानामिषाकाङ्क्षी क्षिप्रं दयेन हवापतत् ॥१३०१॥
 तं डामराश्च कतिचित्खाशिकाश्चाद्रिसंभयाः । राजद्विषः प्राप्तमात्रं सर्वतः पर्यवारयन् ॥१३०२॥
 तमाकाशादिव स्रस्तं भुवो गर्भादिवोत्थितम् । निशम्यात्कितं प्राप्तं चकम्पे हर्षभूपतिः ॥१३०३॥
 मा भूदसौ बद्धमूलः क्रमराज्यान्तरस्थितम् । मा बधीन्मण्डलेशं च ध्यायन्नित्याकुलोथ सः ॥१३०४॥
 विलम्बमाने संनद्धसैनिके दण्डनायके । स्वरितं प्राहिणोत्पटुं वितीर्णासंख्यनायकम् ॥१३०५॥ 1305
 दैवोपहतवीर्यो वा क्रान्तो वा श्रोत्रचिन्तया । अभ्यमित्रीणतां त्यक्त्वा स तु मार्गे व्यलम्बत ॥१३०६॥
 अन्यांश्च यान्यांस्तिलकराजादीन्व्यसृजन्नृपः । ते ते पटुं समासाद्य नाकुर्वन्ननिर्गमम् ॥१३०७॥
 दण्डनायकमुख्येपि लोके राज्ञा विसर्जिते । याते विमूढतां प्राप बद्धमूलत्वमुच्चलः ॥१३०८॥
 वराहमूलं प्रविशन्नागतां द्विषतां बलात् । अन्धां सुलक्षणोपेतां राजलक्ष्मीमिवासदत् ॥१३०९॥
 महावराहमौलिस्तस्य मूर्ध्नि पपात च । तदसंस्थितया पृथ्व्या वरणार्थमिवार्पिता ॥१३१०॥ 1310

१२८३. ¹) Emended; A सार्यवाहनं. Cf. vi. 367. १२८५. ¹) Thus corr. by A₃ from A₁ °स्यास्तस्मिन्. १२८९. ¹) Emended;
 A कादमीरिकाणां. १२९५. ¹) Thus A₁; corr. by later hand into लोष्टवद्वा. १२९८. ¹) Emended; A₁ बह. —¹) निवृत्तवा and
 स्तं supplied by A₃ in space left by A₁. —¹) Emended; A आलम्ब. १२९९. ¹) Thus A₁; perhaps, to be emended
 क्षेमवा. Cf. vii. 482. १३०४. ¹) Emended; A स्थितिम्. १३०८. ¹) Thus A₁; A₃ °नायकसख्ये.

- काकायवैद्यकुलजैर्योधिः संरुद्धपदतिः । स हुक्कपुरमुत्खन्य क्रमराज्योन्मुखो ययौ ॥१३११॥
 भ्रान्तरे तमायान्तमाकर्ण्योत्सेकमागतैः । विद्रव्योन्मुखतां निन्ये डामरैर्मण्डलेश्वरः ॥१३१२॥
 तैर्हि प्रागेव भङ्गं स नीतो हत्वा महाभटान् । यशोराजमुखान्भूरीन्ययौ मन्दप्रतापताम् ॥१३१३॥
 शनैरपसरन्सोथ तारमूलकमासदत् । उच्चलाधिष्ठितास्तेपि विद्रिपन्तस्तमन्वयुः ॥१३१४॥
 1315 समेतानन्तसैन्येन तेन तत्र चिरं धृतः । उच्चलप्रलयाभ्रस्य पौरस्त्यानिलविभ्रमः ॥१३१५॥
 सैन्ययोरुभयोस्तत्र जयश्रीकरिणीकृते । बभूव तुल्यसंघर्षः सेर्व्ययोरिव दन्तिनोः ॥१३१६॥
 आनन्दनामाप्युत्पिञ्जोत्थानमुच्चलमातुलः । चक्रे मडवराज्येथ निविडीकृतडामरः ॥१३१७॥
 तद्विभ्रवे डामरौघा दिग्देशेभ्यः सहस्रशः । उन्ममज्जुर्हिमापाये रन्ध्रेभ्य इव षट्पदाः ॥१३१८॥
 तत्क्षणं क्षीणभाग्यस्य यथा द्वारपतिस्तथा । कायस्थः कम्पने राज्ञः सहेलोभून्महत्तमः ॥१३१९॥
 1320 आनन्देन कृतास्कन्दो बहुशो विहिताहवः । औज्सीन्मडवराज्यं स न यत्तद्वहभूतदा ॥१३२०॥
 अथाभुतप्रतापेन वेष्टयित्वा महाचमूम् । उच्चलेनाहवे बद्धः ससैन्यो मण्डलेश्वरः ॥१३२१॥
 न विद्याः किं तदा घृत्तं योधानां यत्किलाविदन् । ते सखद्वाश्वसनाहं बद्धा वयमिति स्फुटम् ॥१३२२॥
 तथा बद्धोऽपि निर्दधौ स भव्यः प्रभवे हितम् । स्वामिभक्तिर्विपर्येति पर्यन्तेपि न मानिनाम् ॥१३२३॥
 तूर्णं पुरप्रवेशाय सोऽथ प्रैरयदुच्चलम् । विश्वास्य नेदृगन्योस्ति क्षण इत्यसकृद्ब्रुवन् ॥१३२४॥
 1325 विशतस्तस्य चानेकैः पुरप्रामाद्यलुण्ठयत् । कर्मणानेन कौलीनमस्यास्त्विति विचिन्तयन् ॥१३२५॥
 परिहासपुरे तेन स ततः संप्रवेशितः । श्रमाम्बुविषमाद्यस्मान्निर्गमेत्यन्तदुर्गमः ॥१३२६॥
 तत्रोच्चलं चतुःशाले स्वं च दग्धुमनूचुदत् । निजान्स निशि ते तत्तु न चक्रुस्तद्वितेषिणः ॥१३२७॥
 यथा चित्तं तथास्य स्यात्कायश्चेत्साहसक्षमः । तदात्मनिरपेक्षस्य किं न सिध्येन्मनीषितम् ॥१३२८॥
 क्लीबच्छन्नवपुस्त्वचा सह वसत्यच्छेद्यया कच्छपो निर्वर्मा रणकर्मसाहसमहोत्साहश्च सिंहः सदा ।
 धिक्प्रादुर्भूतपक्षपातरभसो नीत्रेषु मुग्धो विधिर्वीराणां कुरुते शरीरमभितो वैकल्यशल्याहतम् ॥१३२९॥
 1330 संदिदेशाथ स क्षमापमाकृष्याय मयाप्रतः । छगाल इव ते क्षिप्रः क्षिप्रं निर्गत्य बध्यताम् ॥१३३०॥
 ततः समस्तसामन्तसैन्यसंततिसंयुतः । अद्य मृत्युर्जयो वेति निश्चित्य निरगाच्चृपः ॥१३३१॥
 स प्राणसंशये सर्वायासप्रशममादिशत् । पटहोद्वेषणेनासीत्परैरनुगतोऽखिलैः ॥१३३२॥
 प्राप्तं भरतसेत्वग्रं घ्नन्तः सैन्यं विरोधिनम् । आजानेयै राजभृत्याः क्षणान्मार्गमलङ्कयन् ॥१३३३॥
 क्षुभितेऽधाविवायाते राजसैन्ये द्विषद्वलम् । मण्डलेश्वर एवान्तःप्रविष्टो निरनाशयत् ॥१३३४॥
 1335 अथोच्चलबले भमे विदुषुः केपि जाङ्गिकाः । भ्रान्ता राजविहारं च प्राविशन्केपि डामराः ॥१३३५॥
 त्रिल्लसेनाभिधं दृष्ट्वा प्रविष्टं डामरं परे । उच्चलोऽसंविति भ्रान्त्या विहारं तमदाहयन् ॥१३३६॥
 सोमपालाभिधेनारिहयारोहान्तरे चिरम् । कुर्वन्दर्शनपालस्य पितृश्रेण सहाहवम् ॥१३३७॥
 यत्नाज्जनकचन्द्रैर्मानी ध्यायार्तिनो रणात् । परिहासपुरात्प्रायान्मृत्युवक्त्रादिवोच्चलः ॥१३३८॥

१३११. ^१) Thus A₁; corr. by later hand into काकायवैद्य^२. १३११. ^१) Emended; A सहलो.—^२) Emended; A मृतह-
 त्तमः. १३१२. ^१) Doubtful; thus emended with C; A सीत्परैर^२. १३१६. ^१) Thus A₁; corr. by later hand into प्रविष्टा.

वितस्तां गौरिकाबालप्रामात्तीर्त्वा हयान्वितः । स डामरैः सह पुनः प्रययौ तारमूलकम् ॥१३३९॥
 जयेन तावन्मात्रेण कितवोत्प हवोन्मदः । राजा प्रशंसन्नानन्दं राजधानीं न्यवर्तत ॥१३४०॥ 1340
 जीवन्तमप्यरिं भुत्वा न पश्चादलगत्स यत् । आसन्नच्छसितास्तेन भङ्गभाजोपि डामराः ॥१३४१॥
 यातान्पलाय्य ताञ्ज्येष्ठामूलीये मासि सर्वतः । भूयोपि संघटयितुं स्थिरधीरैश्छदुच्छलः ॥१३४२॥
 स्वदोर्मात्रसहायस्य परायत्तस्य मानिनः । दुर्भिक्षान्तर्मेहोद्योगः स तस्य विषमोभवत् ॥१३४३॥
 तन्मध्येतिदरिद्रोपि संप्राप्तं स ररक्ष यत् । तमुत्पाद्यानयन् राजा श्रीपरीहासकेशवम् ॥१३४४॥
 तस्मिन्विषटिते पांशुः कपोतच्छदधूसरः । रोदसीच्छादनं हर्षशीर्षच्छेदावधि व्यधात् ॥१३४५॥ 1345
 प्रागन्धकारो^१ देशेस्मिन्दिवसेपि व्यजृम्भत । रूपिकादिवसालोक इति यत्पत्रये जने ॥१३४६॥
 निवेशिते परीहासकेशवे प्रशशाम तत् । तस्मिन्नुन्मूलिते भूयः सार्धं मासमजृम्भत ॥१३४७॥
 किंचिदुच्छसिते राक्षि मन्दोद्रेकतया रिपोः । दिशा शूरपुरस्याथ सुस्सलः प्रत्यदृश्यत ॥१३४८॥
 अवनाहे^२ स हि वसन्नुपालम्भपरैः पितुः । सद्विशैः शंसतो ज्येष्ठमौदासीन्यादपाकृतः ॥१३४९॥
 दत्तान्कल्हक्षितीशेन कांश्चिदादाय धाजिनः । चिरेण राजदाक्षिण्यमौज्जीत्नेन व्यलम्बत ॥१३५०॥ 1350
 भारम्भादुदयान्तं च तिष्ठन्वैरेपि निवृत्ते । साम प्रयुयुजे मोहोवहं मायानिधी रिपोः ॥१३५१॥
 जित्वा माणिक्यनामानं तेन सेनापतिं रणे । प्रापि शूरपुरद्रङ्गाज्जयन् श्रीश्च भूयसी ॥१३५२॥
 तस्याभ्युदयपात्रस्य तया संप्राप्तया श्रिया । आरब्धिसमयः कृत्स्नः स विभूत्यद्भुतोभवत् ॥१३५३॥
 मण्डलेश्वरपट्टादीनविचिन्त्योच्छलं ततः । प्राहिणोऽप्यतिर्योद्धुं सुस्सलं क्षिप्रकारिणम् ॥१३५४॥
 तेन शूरपुरे भग्नास्तद्योधाः शौर्यशालिना । भूयांसः प्रलयं प्राप्नुमसा वैतरणीजले ॥१३५५॥ 1355
 तत्र दर्शनपालस्थं स्वामिद्रोहकृतो वपुः । विक्रामतो न संस्पृष्टं खिन्नयेव जयश्रिया ॥१३५६॥
 राजसैन्यं तदन्येद्युर्हतशेषं पलायितम् । लोकपुण्ये निवसतः सहेलस्यान्तिकं ययौ ॥१३५७॥
 सुस्सलापातकल्पान्तं विशङ्क्यापि सहेलकः । तैस्तैर्भर्त्रैर्वलैः साकं नगरं प्राविशत्ततः ॥१३५८॥
 पथमभ्येत्य नृपतौ सुस्सलेन विसृजिते । अवाप तारमूलस्थः प्रतिष्ठां पुनरुच्छलः ॥१३५९॥
 विभ्यद्भिस्तुरगानीकात्पत्तिप्रायैः स डामरैः । आनिन्ये शैलदुर्गेण भूयो लहरवर्त्मना ॥१३६०॥ 1360
 राजाप्युदयराजाख्यं कृत्वा हारपतिं पुनः । प्राहिणोदुच्छलं जेतुं लहरं मण्डलेश्वरम् ॥१३६१॥
 ततः पद्मपुरं प्राप्ते मातुले मल्लजन्मनोः । न कौपि कम्पनं भूपान्मन्त्री त्रासातुरोमहीत् ॥१३६२॥
 को मेस्तीति विनिश्चस्य वदतोऽथ महीपतेः । अधिकारस्रजं हस्ताच्चन्द्रराजः समाददे ॥१३६३॥
 अनाशीः शयने मृत्युर्येषां तेषां स वंशजः । श्रीजिन्दुराजमुख्यानामौचित्यं प्रत्यपाद्यत ॥१३६४॥
 स द्वौणिरिव निर्नेष्टे काले सेनापतिः कृतः । निर्गत्य तत्पद्मपुरादरिसैन्यं न्यवारयत् ॥१३६५॥ 1365
 विपक्षः कम्पनेशः स तेन क्षमां क्रामतां शनैः । नवम्यां शुक्रनभसो हतोवन्तिपुरान्तरे ॥१३६६॥
 स हि गोवर्धनधरोपान्ते कुर्वद्भिराह्वयम् । स्वसैन्यैर्वर्जितो गीतं शृण्वन्परिमितानुगः ॥१३६७॥

१३३९. ^१) A₂ gloss परिहासपुरसमीपे गुरिकाबलमस्ति. १३४६. ^१) Emended; A °कारवेष्टो°. १३४९. ^१) Thus A₁; A₂ (?)
 अघनाहे; A₂ gloss पौदुपावमाये. १३५९. ^१) Emended; A मोहोवहं. १३६०. ^१) Emended; A °नीकात्पत्ति°. १३६६. ^१) Emended; A क्रमसा.

- प्रविदयारिह्यारोहैर्वितस्तातीरवर्त्मना । प्राप्नोक्तस्माद्वधं लेभे प्रमत्तानां भुभं कुतः ॥ १३६८ ॥
 प्रहितं चन्द्रराजेन क्षमापतिर्वक्ष्य तच्छिरः । भूयो जयाशामकरोदानुकूल्यं विदन्विधेः ॥ १३६९ ॥
 1370 वैमुख्येन व्रजकुर्व्यात्सांमुख्यैरन्तरा विधिः । प्रत्यागमभ्रमं सिंह इव व्यावृत्य वीक्षितैः ॥ १३७० ॥
 अथ लब्धबलश्चन्द्रराजोमन्दोद्यमोविशत् । विजयक्षेत्रमाकर्षन्कटकं दशधाष्टधा ॥ १३७१ ॥
 तुलाधर इव क्षष्टा साम्यभङ्गं न चक्षमे । तदा द्वयोः कटकयोस्तुलायाः पुटयोरिव ॥ १३७२ ॥
 प्राप्ते यतस्तृतीयस्मिन्दिवसे मण्डलेशितुः । अकालवृष्टिविवशं लहरे व्यववद्वलम् ॥ १३७३ ॥
 शीतवातहता योधा ममाः केदारकर्दमे । तुरगासितनुत्रादि द्राक्षिर्यञ्च इषामुचन् ॥ १३७४ ॥
 1375 उच्चलेन ततो रक्ष्यमाणमप्यार्द्रचेतसा । प्राप्तं जनकचन्द्राद्या निजप्रमण्डलेश्वरम् ॥ १३७५ ॥
 हर्षभूभृद्व्यवर्गे ब्रह्मशङ्काङ्किते परम् । कलेवरव्ययात्कीर्तिः क्रीता तेनैव मन्त्रिणा ॥ १३७६ ॥
 धुत्रं संस्पर्धतो वन्द्या देवशर्मादयोस्य ते । न चेत्कोपि विपर्यासे दोषमुद्वोषयेज्जनः ॥ १३७७ ॥
 लवन्योन्मूलनारातिव्यूह्यामोहनादयः । विध्यधीने फले ध्याते स्तुत्याः कस्य न तत्क्रियाः ॥ १३७८ ॥
 किं पातालतमो न हन्ति हिमगुः किं नो विषं भीतये पानीयं गिलतः । किमान्तरशिखिध्वस्त्यै न धन्वन्तरिः ।
 सर्वत्रैकपदे प्रयात्यफलतां वाच्यो जडो नाम्बुधिः सिद्धेर्देवविधेयतां विमृषतां स्तुत्यैव वस्तुज्ञता ॥ १३७९ ॥
 1380 स्वामिकृत्योद्यमस्तुत्यस्तुतिषु स्त्रीषु पूज्यताम् । गञ्जा तज्जननी स्वस्य नमस्यन्त्यविशक्षिताम् ॥ १३८० ॥
 साहसे सा हि तनये यत्र तत्र महीभुजा । प्रहीयमाणे तं खेहमोहिताह स्म भूभुजम् ॥ १३८१ ॥
 अनन्यसंततरेकं सुतमेतं प्रभो मम । मा नियुङ्क्था यत्र तत्र कार्ये संदेहितास्तुनि ॥ १३८२ ॥
 स तामकथयन्मातर्यथा तेनन्यसंततेः । तथा मेनन्यभृत्यस्य सोयमेकोवलम्बनम् ॥ १३८३ ॥
 स्वसंभवस्य तां भर्तुर्भक्तिसंभावनामसौ । प्राप्तप्रतिष्ठानिष्ठायां मेने मानवती सती ॥ १३८४ ॥
 1385 उच्चलस्य क्षणे तस्मिन्हिरण्यपुरमीयुषः । राज्याभिषेकं संभूय तत्रत्या ब्राह्मणा ददुः ॥ १३८५ ॥
 नृपमत्यन्तविवशं प्रसङ्गे तत्र मन्त्रिणः । भूयांसः सन्ति तैः सार्धं व्रज तल्लोहराचलम् ॥ १३८६ ॥
 प्रजा एव ततः शान्तोत्कण्ठा नवनृपं प्रति । त्वामानेष्यन्ति न चिराद्दिनैर्वा स्वयमेष्यसि ॥ १३८७ ॥
 सोभ्यधादवरोधस्त्रीकोशसिंहासनाद्यहम् । असामान्यं परित्यज्य गन्तुं सपदि नोत्सहे ॥ १३८८ ॥
 पुनस्तेकथयन्नाप्ता यान्तोध्यादह्य वाजिनः । पृष्ठे विन्यस्य नेष्यन्ति कोशान्तःपुरयोषितः ॥ १३८९ ॥
 1390 श्रपाकीकामुकोप्यासीद्यस्मिस्तदपरोपि चेत् । सिंहासनं समारोहेत्काभिमानक्षतिस्ततः ॥ १३९० ॥
 आस्तामेतत्परं ब्रूथ मन्त्रमित्यथ चोदिताः । ते पार्थिवेन भूयोपि संसरम्भं बभाषिरे ॥ १३९१ ॥
 क्षत्रधर्मं पुरस्कृत्य शासतां क्षमां क्षमाभुजाम् । को दैन्यस्यावकाशः स्यादाक्षीर्येषां मृधे वधः ॥ १३९२ ॥
 अनुद्योगश्च लज्जा च भयं द्वैधं च मन्त्रिणा । भूभुजां व्यसनोत्सासे शत्रवो न तु गोत्रिणः ॥ १३९३ ॥
 कार्यं न पश्येदलसः स्वयं यो भृत्येषु विन्यस्तसमस्तकृत्यः ।
 यष्ट्याभयस्येव विनष्टदृष्टेः पदेऽपदे तस्य किलोपघातः ॥ १३९४ ॥

१३७९. ¹) Emended; A धान्व°. १३८२. ¹) Emended; A नियुङ्क्था. १३८४. ¹) Emended; A तामभर्तु°. १३९२. ¹) Thus A₁; corr. by later hand into सैन्य°.

लज्जेहमस्य स्वयमात्तशस्त्रः स्वल्पस्य शत्रोः कलयन्नवज्ञाम् ।

एवं किलादीर्घमतिर्ददाति स्वयं प्रवृद्धिं त्रपया विमुग्धः ॥१३९५॥

1395

कालेन याति क्रिमितां महेन्द्रो महेन्द्रभावं क्रिमिरप्युपैति ।

अयं प्रथीयानयमप्रतिष्ठ इत्येष निष्ठानुचितोभिमानः ॥१३९६॥

पराभवाधायि भयं जिगीषोः सर्वाङ्गवैकल्यवताहितेन ।

येनाभियुक्तः स समस्तसंपत्पूर्णोपि वैकल्यहतत्वमेति ॥१३९७॥

लब्धस्थितिः स्फीतविभूतिपात्रं दीनोभियोक्ता परपिण्डवृत्तिः ।

आद्ये कथं नाम पराभवः स्याद्भयं भवेच्चैह न तत्र भावः ॥१३९८॥

अमास्यवैमत्यवशेन निष्ठा वृष्टा न कार्यस्य तनीयसोपि ।

वैशाखरज्जोरिव कर्षकाभ्यां पर्याययोगेन कृते विकर्षे ॥१३९९॥

समप्रशक्तेरेकेनाप्याशाक्रान्तस्य भूपतेः । वैरी सर्वाङ्गहीनोपि राज्यमायुधं कर्षति ॥१४००॥

1400

यत्र द्विषस्तत्र याहि क्रान्तां क्रान्तां च मेदिनीम् । पतार्थं न चिरादेवं पुनर्जन्मवाप्स्यसि ॥१४०१॥

विधुरेपि विधौ भूरसहस्रपरिवारितैः । पतद्भिराहवे भूपैः ख्यात्याभिख्योपलभ्यते ॥१४०२॥

नृत्यच्छिन्नशिरोधरोदुरनटे^१ ज्यालाबुद्धीगागुणप्रकाणिन्युदयच्छिन्नामुखशिखिज्वालाप्रदीपाङ्कुरे ।

धन्याः केप्युपलभ्य वीरशयने शान्ताभिमानज्वरोल्लाघभाष्यशरीरतासफलितक्लिग्धाशिषः शेरते ॥१४०३॥

उदात्तमित्यन्तकृत्यं संचित्यं कितवा इव । राज्ये भजन्ते दीव्यन्तः क्षत्रियास्त्रासहीनताम् ॥१४०४॥

मन्त्रान्तरानुयोक्तारं तदप्युत्सृज्य मन्त्रितम् । परुषं प्राप्तकालं च ते निःश्वस्य तमब्रुवन् ॥१४०५॥

1405

उत्कर्षवदसंस्त्यक्तुमपि शक्नोषि संकटे । अन्यथानुचितं किंचित्प्राप्त्यस्यहितचिन्तितम् ॥१४०६॥

स तानुवाच स्वं हन्तुं न शक्नोहं ततो मयि । भवद्भिरेव विषमे प्रहर्ष्यमुपस्थिते ॥१४०७॥

गिरं कापुरुषस्येव क्लेश्यमस्तस्य तां प्रभोः । सबाष्पास्तेनुशोचन्तः पुनरेवं बभाषिरे ॥१४०८॥

प्रतीकाराय नः शक्तिर्न चेद्देवहतौजसाम् । प्रत्युतैवत्रिधे कृत्ये प्रसरेयुः कराः कथम् ॥१४०९॥

पभून्पुरुषरूपान्स नूनं भूभृत्पुपोष तान् । दुःखेनोदखनंस्तस्य ये तादृग्न्यमीयुषः ॥१४१०॥

1410

युगान्तानपि जीवित्वा कायः सापाय एव यः । तत्त्यागमात्रसाध्येर्थे धिग्नैर्न्यमनुजीविनाम् ॥१४११॥

योषितोपि विशन्त्यग्निं यं ध्यात्वा विस्मृतिं व्रजेत् । भर्तृस्नेहः स पुंसोपि यस्य कोन्यस्ततोधमः ॥१४१२॥

शैलूषस्येव ये शोकभयदैन्याद्यविक्रियाः । भर्तुः पश्यन्ति तैरेषा भूः सतीर्थाप्यपावनी ॥१४१३॥

क्षुत्क्षामस्तनयो वधूः परगृहप्रेष्यावससः सुदुग्धा गौरशूनाद्यभावविवशा हम्बारवोद्धारिणी ।

निष्पथ्यौ पितरावदूरमरणौ स्वामी द्विषन्निर्जितो वृष्टो येन परं न तस्य निरये भोक्तव्यमस्त्यप्रियम् ॥१४१४॥

भूयोपि मानुषपभून्स तामृपतिरब्रवीत् । उदात्तकृत्योप्याविश्य भूतैरिव विमोहितः ॥१४१५॥

1415

एतस्मिन्पश्चिमे काले भुक्तं राज्यं यथा मया । जानेविशालेच्छतया तथाप्यो नोपभोक्ष्यते ॥१४१६॥

१३९५. ^१) इ supplied by A₂ in space left by A₁. १३९८. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ तस्यभावाः. १४०१. ^१) Emended; A₁ has written first °दुरनख and corrected this into °दुरनदो.—^२) Thus corr. by A₁ from उवालाप.—^३) Thus corr. by A₁ from °च्छिन्नो.—^४) ए omitted in A. १४०४. ^१) Thus A; perhaps, to be emended संचिन्तय. १४०५. ^१) Emended; A पुरुषः. १४११. ^१) Emended; A वः.

- यमः कुबेरश्चौघाये राज्ञां तिष्ठत इत्यसौ । मदेकशरणैवाभूत्ख्यातिरस्मिन्कलौ युगे ॥१४१७॥
 रुद्रोपेन्द्रमहेन्द्राद्याः प्रयातारो यदध्वना । उपस्थितायां नियतौ तत्र मर्त्यस्य काः भुवः ॥१४१८॥
 किं तु दृष्टे यदेषा भूर्भूत्वा कुलवधूरिव । मशोषादृष्टेटीव प्राप्ता प्रसभभोग्यताम् ॥१४१९॥
 1420 इतः प्रभृति यः 'कश्चिद्राज्यस्यास्य गतौजसः । चक्रिकामात्रसाध्यत्वं जानन्नाशां करिष्यति ॥१४२०॥
 अलौकिके कृते यद्यत्तद्दीक्ष्य फलवन्ध्यताम् । प्राप्नोदयैरल्पसत्त्वैर्दर्पाभूतं हसिष्यते ॥१४२१॥
 कार्यारम्भः फलोत्सासमालोक्य प्रायशो जनैः । अनानुगुण्यगणनां कुर्वन्निर्णयं विगर्हते ॥१४२२॥
 पक्षान्तकोरिखलम्बनभूः स नेत्रं दुग्धेन यस्य मरणं धियि कैरिवेत्यम् ।
 पारं गते मथनकर्मणि मन्दराद्रेर्दोषोप्यते विगुणहेतुपरीक्षणेन ॥१४२३॥
 शास्त्रसंदर्भवित्त्वेपि श्रीगर्भत्वमर्दशयम् । जनोपजीवनार्थं यत्तज्जातं जायसिद्धये ॥१४२४॥
 1425 उच्चलेनापि सत्कृत्ये हस्तापोद्येयनेतसा । दर्शितव्यामदशनं करिष्यन्ते विडम्बनाः ॥१४२५॥
 ततोवमानाच्च त्रासात्संप्राप्तोद्य विहस्तताम् । समर्थनेच्छुर्वाञ्छामि मृत्युमीदृशमप्यहम् ॥१४२६॥
 स्वैरेव स हतो नो चेत्कस्तृस्माद्वसुधां हरेत् । लब्धां रक्षितुमिच्छामि ख्यातिमेतेन हेतुना ॥१४२७॥
 मुक्तापीडः पुरा राजा ज्वलित्वा मूर्ध्नि भूभुजाम् । कार्पण्यप्रणयं प्राप लब्धरन्ध्रो विरोधिभिः ॥१४२८॥
 स ह्युत्तरापथे नानापथस्थगितसैनिकः । मितानुगोदितै रद्वमार्गोभूद्गुर्गमेध्वनि ॥१४२९॥
 1430 तं शल्यो नाम सामध्यवैरल्यविवशं नृपः । बन्धुं प्रतिज्ञामकरोद्वाजिलक्षैर्युतोष्ठभिः ॥१४३०॥
 स सामप्रमुखोपायपायध्यानावससधीः । भवस्वाम्यभिधं कृत्यमपृच्छन्मुख्यमन्त्रिणम् ॥१४३१॥
 असाध्यां सोपि निध्याय विनिपातप्रतिक्रियाम् । न्याये निश्चित्य नैयत्यं कर्तव्ये प्रत्युवाच तम् ॥१४३२॥
 उपाययुक्तिप्रत्युक्ते कृत्ये कीर्त्यभिमानीनाम् । निःसंभ्रमेव प्रतिभा लोभेनाक्षोभिने हृदि ॥१४३३॥
 कृत्यं कृत्यविदो लब्धेप्रसिद्धिपरिरक्षणम् । साम्राज्योपार्जनमुखो व्यापारस्त्वानुपङ्गिकः ॥१४३४॥
 1435 गच्छञ्छरीरविच्छेदादपि भस्मावशेषताम् । कर्पूरः सौरभेणेव जन्तुः ख्यात्यानुमीयते ॥१४३५॥
 शान्तयोर्जीवितस्थानं ह्यमत्यद्भुतं हयोः । अनङ्गस्याङ्गनापाङ्गः स्तोतृजिह्वा यशास्विनः ॥१४३६॥
 ख्यातिसंरक्षणं नाम जन्तोः कल्पान्तरस्थितिः । वर्तने कीर्तिकायस्य संपूर्णाः परमाणवः ॥१४३७॥
 धीरैर्विधिश्च निधेयो विरोधिष्ववधानवान् । यस्तेषामुन्नतिभनध्वसाय यततेन्वहम् ॥१४३८॥
 तुङ्गावपातनहठव्यसनी विधाता स्वोत्पत्तिपद्मकुलजेपि सरोजवण्डे ।
 संकोचिनि द्विजपतावपि शुद्धिवन्धे मातङ्गहस्तपतनैः कुरुतेवमानम् ॥१४३९॥
 1440 ये हठापातिनो धातुर्धियं ख्यातिनिपातने । रक्षितुं समुपेक्षन्ते तैः किं नाम ^१ रक्षितम् ॥१४४०॥
 जातिः क्षमाभृति वंशजाभ्रयतया ख्यातिप्रतिष्ठामिमामुद्दिप्यानलमुज्झितस्ववपुषः केप्यत्र वेत्ताङ्कुराः ।
 त्रातुं हन्त विदन्ति ये न विधिना कुद्धेन पृथ्वीभृता हारि ह्यःस्थकरैर्गतागतखलीकाराणि संप्रापिताः ॥१४४१॥
 भोगाच्चिर्वाणभूयिष्ठानिष्ठान्प्राप्तानूवेत्य तत् । प्रतिष्ठासौष्ठवत्राणे संरब्धुं हेव सांप्रतम् ॥१४४२॥

१४३०. ^१) Thus A₁; A₂ °वैबल्य°. १४४०. ^१) Thus corr. by A₁ or a later hand from °धातुरिव.—^२) The lacuna not indicated in A; n supplied in R C.

दण्डकालसकाख्यस्य तद्गोस्याभुकारिणः । पार्थिवाकस्मिकोत्थानं मिषादथ प्रकाशयताम् ॥१४४३॥
 श्वो वक्तास्म्यथ कर्तव्यं व्यापत्प्रक्षणक्षमम् । उक्तेति स महामात्यो निर्गत्य स्वगृहानगात् ॥१४४४॥
 दण्डकालसकं दण्डधरो व्यञ्जन्मिषात्ततः । अधीर इव चक्रन्द लुठन्निस्पन्दलोचनः ॥१४४५॥ 1445
 स्वेदसंवाहनकेहवमनाद्यैरुपक्रमैः । निःशैथिल्यव्यथं तेन मुमुर्षु तं जनोवदत् ॥१४४६॥
 ततो निश्चितमृत्युत्वं पश्युः कथयता कृतः । वल्लिप्रवेशोमात्येन कृतज्ञत्वनिवेदकः ॥१४४७॥
 कर्तव्यशेषं दाक्षिण्यादनाचक्षणमग्रतः । युक्तयोक्तनिष्ठुराचारमन्तस्तुष्टाव तं नृपः ॥१४४८॥
 अग्रौढः सोढुमुशमां व्यधामस्मीति वादिना । राज्ञाप्यनलसाहेहं ततश्चक्रेभिमानिना ॥१४४९॥
 तेन प्राणानुपेक्षैवमन्यख्यातेर्मनस्विना । ऊर्ध्वाधिरोहे सोपानं कृत्वा न निजकीर्तनात् ॥१४५०॥ 1450
 एवं दैवोपनीतानामख्यातीनां चिकित्सितम् । स्वधियामात्यबुद्ध्या वा पारमेति मनस्विनाम् ॥१४५१॥
 इत्युक्त्वा विरतो वंशबीजरक्षार्थमात्मजः । भोजो विस्मृत्यतां कोटमेवमूचेथ मन्त्रिभिः ॥१४५२॥
 तं राजपुत्रं प्रस्थानमङ्गलान्ते विनिर्गतम् । पुनर्व्यावर्तयामास दण्डनायकमोहितः ॥१४५३॥
 सा धीः स साहसारम्भस्तदवैकल्यमापदि । नष्टमेकपदे तस्य नशकाले ह्युपस्थिते ॥१४५४॥
 लक्ष्मीतडिल्लता कीर्तिबलाका शौर्यगर्जितम् । प्रतापशक्रचापं च भागधेयाम्बुदानुगम् ॥१४५५॥ 1455
 धीशौर्यादिगुणेन भाग्यसमये प्रागेव एको नृपः शक्रस्याक्रमणं क्रियेत न कुतोनेनेति संभाष्यते ।
 मौढ्यं पङ्कजडान्धवच्च स ततो गच्छन्नभाग्योदये दत्तोनेन पदक्रमो भुवि कथं नामिति संचिन्त्यते ॥१४५६॥
 विरोधिप्रतिरोधाय तान्त्रिसैन्यं विसर्जितम् । नगरस्थमपि क्षमापात्रवासधनमादधे ॥१४५७॥
 दायादाश्रयणं राजभृत्याः सर्वेपि चक्रिरे । ये केचित्त्ववसन्गेहे ते देहैरेव केवलम् ॥१४५८॥
 पराश्रयपरं द्वित्रा न संकल्पमपि व्यधुः । किं वा स्तुतैस्तैर्ये स्त्रीवदमुञ्चन्निचिरादसून् ॥१४५९॥
 यां काणश्रावतीनर्तक्यन्वये कापि नर्तकी । पुत्रीचक्रे कापि जातां जयमत्यभिधाथ सा ॥१४६०॥ 1460
 भूत्वा गृहीतकौमारा तरुण्युच्चलरागिणी । धनलुब्धावरुद्धात्वमभजन्मण्डलेशितुः ॥१४६१॥
 तस्मिन्हते तदैवास्तापत्रपोच्चलमाययौ । तथैव दैवयोगेन पट्टदेव्या भविष्यते ॥१४६२॥ तिलकम् ॥
 आबद्धपङ्कजशर्चामुच्चलाश्रयिणीं व्यधुः । भूपालदर्शनेप्यस्तभीतयो राजसेवकाः ॥१४६३॥
 वेतनस्वीकृतैः सर्वैः शिक्षाधायी पुरस्कृतः । लोभावमानाबुद्धेय्य योधभृद्वां हरन्युधि ॥१४६४॥
 मन्दप्रतापतावाप्तो नर्मोक्त्या मर्मभेदकृत् । आहारादिक्षणे कर्ता प्रक्रियार्थनया कलेः ॥१४६५॥ 1465
 अतीव प्रभुदानादिमाहात्म्याख्यानकोविदः । एक एकोकरोद्योधः पृतनानां विसूत्रणम् ॥१४६६॥ युग्मम् ॥
 श्रीलेखाभ्रातृसूनोर्यस्तनयो व्यङ्ग्यमङ्गलः । मल्लज्ञातीयकोपेन स राज्ञास्कन्ध घातितः ॥१४६७॥
 मातुलस्यात्मजा मल्लापत्ययोस्तस्य गेहिनी । श्वश्र्वा समं स्ववसतीरादीप्य दहने मृता ॥१४६८॥
 मौनव्रतादिनियमच्छन्नक्रौर्योन्तकोपमः । करोत्यभ्यन्तरान्भिषान्मल्लः परमदाम्भिकः ॥१४६९॥
 तदेष पुत्रराज्येच्छुर्वध्यतां निर्भयं रिपुः । शाहिपुत्रीभिरित्यूजे तस्मिन्नवसरे नृपः ॥१४७०॥ 1470

१४५५. ^१) Emended; A लक्ष्मीस्तडि°. १४५९. ^१) Emended; A °मुञ्चन्निचि°. १४६२. ^१) A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १४६६. ^१) A₁ writes here २ instead of युग्मम् (युगलकम्). १४७०. ^१) Emended; A °वध्यतां.

- स्वयं प्रादात्समास्कन्दं ह्यारि स्थितवतः पुरः । तस्य प्राणार्थिनो वाञ्छापूर्त्यै मल्लश्च निर्ययौ ॥१४७१॥
 स हि द्वैराज्यसज्जाभ्यां पुत्राभ्यां प्रार्थितोपि सन् । मुनिव्रतः सदाचारानुरोधात्प्रात्यजसृपम् ॥१४७२॥
 विश्वासाय परं राक्षो भ्रातृन्नाज्ञोर्भविष्यतोः । द्वैमातुरान्सल्हणादीक्षीषि दत्त्वावसदृहे ॥१४७३॥
 आसेदुषे मुनिदशामाजन्मप्रीणिताग्रये । तदा स तस्मै चुक्रोध प्रत्यासन्नवधो नृपः ॥१४७४॥
 1475 स सुराभ्यर्चनं कुर्वन्नाहतः पक्षिपन्थिभिः । रेजे तेनैव वेपेण समराय विनिर्गतः ॥१४७५॥
 उपवीत्यक्षसूत्राङ्गुपाणिर्भोज्ज्वलाङ्गुलिः । भस्मस्मेरललाटाङ्गो जामदग्न्य इवापरः ॥१४७६॥
 क्षानार्द्रधवलदयामलोलधम्मिल्लीलया । देहत्यागे प्रयागाम्बु धारयन्निव मूर्धनि ॥१४७७॥
 उष्णीषी वीरपट्टेन खेटकेनोष्णवारणी । सोसिधारातीर्थपान्थो दण्डी खड्गेन दिद्युते ॥१४७८॥
 भोगे पुरस्कृताः केचित्तद्भृत्याः पूर्वनिर्गताः । अमर्त्यनारीभोगेपि तस्यासन्नप्रभागिनः ॥१४७९॥
 1480 द्वौ रथ्यावद्विजयौ द्विजौ पौरोगवस्तथा । कोष्ठकः सज्जकाख्यश्च योद्धा युद्धे हता बभूव ॥१४८०॥
 क्षनोप्युदयराजाख्यः क्षत्तायुःशेषसत्तया । प्राणैर्नियोगभागाजौ नाज्जकोपि व्ययुज्यत ॥१४८१॥
 विरोधियोधैर्नारन्ध्रं ह्यारमालोक्य सर्वतः । त्यक्तकम्पो ददौ हम्पां स तेषामेव मूर्धनि ॥१४८२॥
 शेषलेपिव खड्गेषु खेटकेष्वम्बुजेष्विव । जंरसा धवलो भ्राम्यन्नाजहंस इवावभौ ॥१४८३॥
 क्षणाच्च ददृशे शातशरशङ्कुशताचितः । प्रवीरो वीरशयने क्षमो भीष्म इवापरः ॥१४८४॥
 1485 शोच्यं गतायुषो राज्ञः किं नाभूत्तस्य तादृशः । चिच्छेद यः शिरः पृष्ठे हयं च भ्रमयन्स्मयात् ॥१४८५॥
 राज्ञी कुमुदलेखाख्या मल्लस्याला च वल्लभा । गृहेष्वजुद्धतां वीतिहोत्रे गात्राणि संभृते ॥१४८६॥
 राजावकल्ययोः पत्न्यौ बाले सल्हणरल्हयोः । स्नुषे मल्लस्यासमती सहजा चाभिसाहते ॥१४८७॥
 सर्वोपभोगभागिन्यस्तदन्तःपुरयोषिताम् । परिवाराङ्गना बह्वौ षट्त्रैव विपेदिरे ॥१४८८॥
 महागृहमितापेन शोकोष्णैश्च जलाश्रुभिः । तन्नाम्भसो वितस्तायास्तीरे वामे बभूव तत् ॥१४८९॥
 1490 प्रार्थितायाः स्तन्येन ब्रह्मक्षमया पयः । दास्यमानं निषापेपु पुत्र्याश्चान्द्राख्यया समम् ॥१४९०॥
 धात्र्या परस्मिन्वै तस्मिंस्तीरे स्वान्तःपुरे स्थिता । माता भविष्यतो राक्षोर्नन्दानिन्धकुलोद्भवा ॥१४९१॥
 महानसामिधूमेन संलक्ष्यावीक्ष्य पुत्रयोः । सोत्कण्ठं कटकौ सौधादुदग्दक्षिणदिक्स्थयोः ॥१४९२॥
 क्रियतां दिवसैरेव पुत्री शत्रोः पितृद्विषः । जामदग्न्यायितं वंशे शप्तेति नृपतिं सती ॥१४९३॥
 अनियण्णैश्च दीप्राप्तौ गृहे स्वं निरदाहयत् । प्रनृत्यन्तीभिरालीभिरिव ज्वालाभिरावृता ॥१४९४॥
 1495 वधे दर्शनपालस्तु नृपे प्राप्ते प्रतिक्षणम् । अत्यज्जुतैरन्तरायैरायुःशेषेण रक्षितः ॥१४९५॥
 वर्षमात्रावशेषायुष्यद्वा ब्रह्मेण रक्षितः । सोवमानस्य पूयस्य रोगजस्य च भुक्तये ॥१४९६॥
 कृष्णभाद्रनवम्यां तं वधं श्रुतवतोः पितुः । मल्लात्मजन्मनोः शोकः कोपेन निरपीयत ॥१४९७॥
 आवह्निपुरकृमामान्प्रज्वलन्क्रोधवह्निना । अथावद्विजयक्षेत्रं सोन्येयुरथ सुस्तलः ॥१४९८॥
 योद्धुमभ्यापतन्तं तं चन्द्रराजोऽथ निर्गतः । पट्टदर्शनपालाद्यैः ससैन्यैः पर्यवर्ज्यत ॥१४९९॥
 1500 निजैरुपेक्षितश्चक्रे स चिरं तत्र दुष्कैरम् । स्वल्पसैन्योपि संप्रामं भूरिसैन्येन शत्रुणा ॥१५००॥

१४७७. ¹) Emended; A °धम्मिल°. १४८०. ¹) Emended; A योधां. १४८१. ¹) Emended; A क्षतायुः. १४९१. ¹) Emended;
 A राज्ञो नन्दा°. १४९९. ¹) Emended; A योद्धुमस्याप°.

अक्षोटमल्लः समरे तत्र मल्लश्च चाचरिः । अगातां राजगृह्यौ द्वौ स्वर्गस्त्रीभोगभागिताम् ॥१५०१॥
 रजोन्धकारे छेन्दुयोतिन्यालिङ्गितो हतः । चन्द्रराजः छरस्त्रीभिरिन्दुराजोस्य चानुगः ॥१५०२॥
 तस्मिन्नपि हते वीरे चक्रे हर्षमहीभुजः । आशारविन्दिनीमूलकन्दनिर्दलनं विधिः ॥१५०३॥
 पट्टादयः प्रविश्याथ विजयेशाङ्गनं भयात् । प्रविष्टे सुस्सलै देशं द्वारं दत्तार्गलं व्यधुः ॥१५०४॥
 आस्थानीयः परं पद्मनामा युद्धा हतो बहिः । लक्ष्मीधरो मर्तुमिच्छुर्बद्धा नीतः स डामरैः ॥१५०५॥ 1505
 विजयेश्वरगञ्जापसौधारुडोय सुस्सलः । अधो ददर्श तान्सर्वान्पशूनिष भयाकुलान् ॥१५०६॥
 भूतः स दत्तमध्यस्थो हसन्नानीतवान्पुनः । पट्टदर्शनपालौ द्वौ तेषां पूर्वं निजान्तिकम् ॥१५०७॥
 निःश्रेण्यभावादारोढुमक्षमौ सुस्सलानुगैः । तौ मृताविव निर्वद्धपाणी रज्ज्वाधिरोपितौ ॥१५०८॥
 तयोर्विदेशगमनं व्रीडादर्थायमानयोः । प्रतिश्रुत्याकरोद्धीमान्सुस्सलो म्लानिमार्जनम् ॥१५०९॥
 क्षिणोक्त्या भृष्टमांसादिभोगैस्तस्यामतस्तयोः । तस्मिन्नेवाह्नि मन्दत्वं विदेशौत्सुक्यमाययौ ॥१५१०॥ 1510
 केनाप्यधिष्ठितश्चक्रे परेशुर्यस्त सुस्सलः । जाते विश्वसृजोप्यङ्गरोमाश्चयति तत्स्मृतिः ॥१५११॥
 जासटो नृपतिर्हर्षभूभर्तुर्मातुलात्मजः । उमाधरमुखाश्चान्ये राजानो यत्र च वयः ॥१५१२॥
 राजपुत्रहयारोहतन्त्रिसामन्तसंततेः । न यत्र गणना काचित्सैन्येष्वाष्टादशस्वभूत् ॥१५१३॥
 विजयेशाङ्गनस्थानां द्वारमुत्पाट्य सोविशत् । एकाग्र्येवान्तरं तेषां सासिराक्षेपरुक्षवाक् ॥१५१४॥
 स तत्र साक्षिणं कृत्वा क्षमावान्विजयेश्वरम् । प्रतिश्रुत्याभयं तेभ्यः प्रणतेभ्यो विनिर्ययौ ॥१५१५॥ 1515
 पुनः सौधाग्रमारुढस्तान्सर्वानर्पितायुधान् । रज्ज्वादकरान्भृत्यैरानिनाय ततोन्तिकम् ॥१५१६॥
 स्वर्णरूप्यस्तरुभेगिपूर्णयुधपरिष्कृता । कीर्णपुष्पोपकारेव सुस्सलास्थानभूरभूत् ॥१५१७॥
 विन्यस्य पशुपालानां पशूनिष स तान्करे । संरक्षितुं डामराणां त्र्यहं तत्राकरोत्स्थितिम् ॥१५१८॥
 ततः सुवर्णसानूरग्रामं स प्राप्य बन्धनात् । पट्टदर्शनपालौ द्वौ व्रीह्यैश्चान्तरौन्मुखौ ॥१५१९॥
 पट्टः भूरपुरं प्राप्नो भार्ययागतया गृहात् । संसृष्टमानोप्यस्मार्थादल्पसत्त्वो दिगन्तरम् ॥१५२०॥ 1520
 भावन्मात्राप्यौचित्यं सा विदेशौन्मुख्यलक्षणा । ब्रौधुर्दर्शनपालस्य पट्टमैत्र्या विसृजिता ॥१५२१॥
 अहंपूर्विकया राज्यं जिघृक्षुरथ सुस्सलः । नगरासादनादैच्छदभिसंधातुमग्रजम् ॥१५२२॥
 समानप्रायवयसोः सर्वदोषामयोरभूत् । यस्माज्ज्येष्ठकनिष्ठत्वं प्रक्रियारहितं तयोः ॥१५२३॥
 द्वित्रेवहस्तु यातेषु क्रामंस्तां तां भुवं बली । उदतिष्ठत्राजधान्याः सविधादेव सुस्सलः ॥१५२४॥
 निर्दग्धुं कलशां तत्प्रस्तुतं भूपतेः सुतः । बुष्पापराभिधो भोजदेवो योद्धुं विनिर्ययौ ॥१५२५॥ 1525
 आत्मवच्छङ्कमानेन कुमारानां प्रदुष्टताम् । यो भाव्यर्थबलात्पित्रा हतौजा विदधे सदा ॥१५२६॥
 कृतो गत्यन्तराभावात्तदानीं तु निरङ्कुशः । केषु केषु न युद्धेषु योधानामग्रणीरभूत् ॥१५२७॥
 प्रपितामहतुल्यः स स्याच्चेत्प्रागेव वर्धितः । कुर्यादुत्साहसंपन्नो निर्दायाद न किं दिशः ॥१५२८॥
 नानीतिविज्ञाम कश्चित्पयोगस्तु विहीयते । अस्त्रविलम्ब्यते सर्वो विषयज्ञस्तु दुर्लभः ॥१५२९॥

१५०२. ¹⁾ Thus corr. by A₁ from 'भिरिन्दुराजो'. — ²⁾ Thus corr. by A₁ from 'आत्मज'. १५१७. ¹⁾ Emended; A 'हृष्य'.
 १५२३. ¹⁾ Emended with C; A वयसो. १५२२. ¹⁾ Thus A₁; C कलशाद्यः doubtful.

- 1530 स राजसुनुदशमविक्रमस्य रिपोरभूत् । अस्युदामोधिकं जातस्तिमेरिव तिमिगिलः ॥१५३०॥
 कृतप्रभावं पितरि प्रपन्ने विगर्हणां नार्हति तत्प्रसूतिः ।
 कल्कीभवेद्येचित्तमुज्जयते किं तैलेन दत्तः कुष्ठमाधिवासः ॥१५३१॥
 देवेश्वरात्मजः पितृः पार्थिवेनाधिगौरवम् । वर्धितोप्यभजत्पापः प्रतिपक्षसमाभयम् ॥१५३२॥
 ततस्तदात्मजो मिहः प्रस्थिते सुस्तलाहवे । नृपेणार्यायमानोऽथ खेदास्सावज्ञमीक्षितः ॥१५३३॥
 1535 शास्यस्यद्यान्तरं राजन्ममेत्युक्ता विनिर्गतः । खड्गधाराजलैर्मानी स्तानिमक्षालयद्वणे ॥१५३४॥
 सर्वनाशादभूत्तुल्यं तथा न इदि भूपतेः । तदन्तरापरिज्ञानात्कृतज्ञस्य यथाधिकम् ॥१५३५॥
 विभैर्निस्त्यसंमूढा जानते त्वन्तरं नृपाः । तदा शक्या यदा तेषां प्रलापैरेव सत्क्रिया ॥१५३६॥
 भोजेन निर्जितानीको क्रिदुतः सुस्तलो रणात् । लवणोऽस्ति पलाय्यागाद्विर्दिशतगतगतः ॥१५३७॥
 प्रत्यावृत्तस्ततो भोजस्तीव्रातपकदर्थितः । उद्यानान्तस्तनुं तल्पे पित्रा सह मुहुर्जहौ ॥१५३८॥
 अथोत्तरेणोदतिष्ठन्नादः पारावृषीकसः । ज्यायान्महात्मजः प्राप्तः सेतुराच्छिद्यतामिति ॥१५३९॥
 1540 सुस्तलेन दत्तं राज्यं नाद्यायासि हुतं यदि । स दण्डनायकेनाभूत्संदिष्ट इति पापिना ॥१५४०॥
 अतो जवेन चाविक्षत्प्रथमं चावधीन्मृधे । नरेन्द्रेऽश्वरदेवामवर्तिनं देवनायकम् ॥१५४१॥
 अथोज्जगाम स्यामस्थः सह व्यूहेन सादिनाम् । नगराधिकृतो नागस्तस्याग्राङ्गुरिसैनिकः ॥१५४२॥
 यत्रास्थां पार्थिवोबध्नात्प्रधानपृतनान्विते । बभार नोऽस्मिन्नाशङ्कं सुस्तलाहवनिर्गतः ॥१५४३॥
 अल्पसैन्यो मल्लसन्तुर्यावत्तस्मादशङ्कत । अपनीतशिरस्त्वाणस्तावत्स तमवन्दत ॥१५४४॥
 1545 मण्डलेऽश्वरवत्तं स प्रियं शत्रोरविश्वसन् । ऊचे स्ववेदम वाहीति स च पापस्तथाकरोत् ॥१५४५॥
 तस्य द्रोहफलं दृष्टमेतस्मिन्नेव जन्मनि । मण्डले यदनन्यस्मिन्निभक्षित्वा जीवितं जहौ ॥१५४६॥
 ततो राजा सरित्तीरं प्राप्तः प्रैक्षत डामरान् । सेत्वमे दयामविकृतान्दावदग्धान्द्रुमानिव ॥१५४७॥
 बलक्षत्रारवाणस्य तेषां मध्ये वपुर्बभौ । परं जनकचन्द्रस्य भुक्तस्येव तमोन्तरे ॥१५४८॥
 महासेतुः स घटितो राज्ञा नौभिः स्वसिद्धये । पर्यवस्यन्विभ्रिषशाच्छत्रूणां सिद्धये पुनः ॥१५४९॥
 1550 अथारुहुरादाय वह्निं हर्म्यत्रतुष्किकाम् । शतद्वारे मर्तुकामा देव्यः शाहिष्ठतादिकाः ॥१५५०॥
 लोको विरक्तः सेत्वमे दायदैः सह संगरम् । ददर्शाश्वयुजीलागिमिव निर्ध्रियः प्रभोः ॥१५५१॥
 विजये सावशेषेऽसौ वह्निदानोद्यताः प्रियाः । अनिशं वारयन्नाजा सेत्वमे रणमग्रहीत् ॥१५५२॥
 अथ विन्यस्तवर्माणं राजसेनागजं शरैः । सेतोर्जनकचन्द्राद्याः प्रमुखस्थमताडयन् ॥१५५३॥
 स विद्धो मर्महृत् शरैः पूष्कारोद्गारकृद्गजः । स्वचमूमेव चरणैरमृद्वाहिमुखीकृतः ॥१५५४॥
 1555 विधिनेव विरुद्धेन सिन्धुरेण कंदर्पिता । अश्वत्थपत्तिहयारोहा समपद्यत वाहिनी ॥१५५५॥
 सेतुं तीर्णस्ततो वैरिसैनिकैर्ध्रिमुखीकृतः । शतद्वाराङ्गनं व्रतः साश्चरोहोविशङ्कपः ॥१५५६॥
 उदात्तवेषरहितो रहोपि दृष्टो न यः । भुञ्जानस्यापि यस्यास्यमुद्रा नैव व्यभाव्यत ॥१५५७॥

१५३०. ^१) Emended with C; A जाता तिमिरिव. १५३१. ^१) Emended; A शङ्करी, corr. by later hand into शङ्करी.
 Cf. Böhrling, *Sanskrit Wörterbuch in kürzerer Fassung*, vi. 214 b. १५५२. ^१) Emended; A सावशेषोऽसौ.
 १५५३. ^१) Emended; A वेष्टार.

स भयद्विगुणाकींभुस्वेदप्रसिद्धविग्रहः । पुनः पुनः सिष्यमाणस्तवर्मासयोर्मिजे ॥१५५८॥
 भनवस्थितपाण्यन्ताघातप्रचलितं हयम् । निरोद्धुं बहुशः कर्षणवल्गायहं करम् ॥१५५९॥
 खल्लाटशीर्षपर्यन्तलम्बिनीः कुन्तलच्छटाः । प्रापयउभ्रवणोपान्तं करेण गलितासिना ॥१५६०॥ 1560
 लङ्घ्यलम्बनिर्भूषभोजपालिलताच्छलात् । कालाहिनेष मूर्तेन वेष्टितोच्छुष्ककन्दरः ॥१५६१॥
 निस्ताम्बूलतयोच्छुष्कौ जनुपीताविवासकृत् । ओष्ठावुत्क्षिप्य कृच्छ्रेण विह्वलो जिह्वया लिहन् ॥१५६२॥
 कनीनिकासंकरेण क्षामधूसरमाननम् । उत्तानीकृत्य पृष्ठस्थाः पश्यन्दीनमनाः प्रियाः ॥१५६३॥
 परिभ्रमन्नङ्गनान्तस्तः स दृष्टो जनैः । वह्निदानोद्यतास्ताश्च वारयन्करसंज्ञया ॥१५६४॥
 मल्लराजस्य वेदमाभूद्राजधान्यन्तिकेपि यत् । तीर्त्वा जनकचन्द्रेण तत्र वह्निरदीयत ॥१५६५॥ 1565
 राजधान्युन्मुखं दृष्ट्वा ज्वलन्तं वह्निमागतम् । भेजे पलायनं भोजो राज्यं निश्चित्य हारितम् ॥१५६६॥
 स भूलैर्बिह्विषां भीमैर्नैरेव तिरोहितम् । हारं भित्त्वा तुरंगस्यः प्राङ्गनाभिर्ययौ वहिः ॥१५६७॥
 पञ्चैः सादिभिः सार्धं लोहरौन्मुख्यमाश्रितः । प्रतस्थे सेतुमुत्तीर्य सिंहराजमठापगम् ॥१५६८॥
 यातस्य इक्ष्वाकुसूनुः सानुरालोक्यन्दिशम् । राजाभ्रवार्ः सहितो वेदमनां बहिरभ्रमीत् ॥१५६९॥
 भ्रान्तरे मर्तुकामास्त्रातुं काञ्चिन्नृपाङ्गनाः । अहमभिस्तत्परिजनैरभज्यत चतुष्किका ॥१५७०॥ 1570
 शाहिषुष्यस्तदज्ञात्वा शत्रवः पतिता इति । मत्वा चतुष्किकाभृङ्गे ततोभिमुददीपयन् ॥१५७१॥
 वास्तव्या डामराश्चाथ घ्नन्तोन्वोन्वमुदायुधाः । ज्वलतः क्षमापतिगृहाङ्गाण्डागाराद्यलुण्ठयन् ॥१५७२॥
 केचित्तत्र वधं प्रापुर्धिपदं केचनात्यजन् । अवष्टवस्तुसंप्राप्तिः केषांचिद्धास्यदाभवत् ॥१५७३॥
 सितैर्य शर्करेत्येकः कर्पूरं वदनेक्षिपत् । ततः सरिति तद्गाण्डं निर्देग्धवदनो व्यधात् ॥१५७४॥
 पामरैः स्वर्णचिन्त्राणि कैश्चिस्वर्णप्रदेच्छया । विनिर्देग्धानि वासांसि विचितं भस्म चादरात् ॥१५७५॥ 1575
 अविद्धमीत्तिकस्तोमः सिततण्डुलविभ्रमात् । क्वचित्पामरनारीभिर्वरद्वेषु विचूर्णितः ॥१५७६॥
 वसन्त्यवृष्टये देशेस्मिन्खलीकारेण तावृशा । एवं विडम्बिता लक्ष्मीर्न पुनः क्वाप्यवृष्टयत् ॥१५७७॥
 विद्याधरीरिवोदात्तवेषाः क्षमापतिवृन्दरीः । हरन्तो डामराः क्रूरा वृष्टयन्ते स्म पदे पदे ॥१५७८॥
 वसन्तलेखाप्रमुखाः सन्नुवास्तत्र चक्रिरे । निर्यातशेषाः स्वान्देहान्नाश्यः सप्तदशाभिसात् ॥१५७९॥
 गृहाणां दह्यमानानामभूयतं चटक्कृतिः । गाढोष्मकथमानाभ्रसिन्धुघोषप्रतीतिकृत् ॥१५८०॥ 1580
 श्रीपद्मश्रीप्रपापार्थस्थितस्तद्दीक्ष्य पार्थिवः । भार्गव श्लोकमिमं शोकात्स्मृत्वापात्रीत्युनः पुनः ॥१५८१॥
 प्रजापीडनसंतापास्तमुद्धूतो द्रुताशनः । राज्ञः कुलं श्रियं प्राणास्तादग्ध्वा विनिवर्तते ॥१५८२॥
 दग्ध्वाथ राजधानीं तामुच्छलो डामरान्वितः । अस्यक्तसैन्यं वीक्ष्यारिं पारमेवातरत्युनः ॥१५८३॥
 ततो युद्धा मर्तुमिच्छन्निये राजाकुलात्मताम् । उच्चावचैर्मतिद्वैधैः पदातीनां क्षणे क्षणे ॥१५८४॥
 गच्छन्ननन्तपालादिराजपुत्रधिया मृधम् । दण्डनायकवाक्येन न्यविध्यत पदे पदे ॥१५८५॥ 1585
 युध्यस्व लोहरं वापि याहीत्यूचे च चण्पकः । प्रयागस्योत्तरः पक्षः प्रत्यभाम्नामिमः पुनः ॥१५८६॥

१५७१. ^१) Emended; A °स्तदा ज्ञात्वा. १५७६. ^१) Emended; A °स्तोमसित°. १५७७. ^१) Emended; A वसत्यवृष्टये.
 १५७८. ^१) Emended; A °वेद्याः. १५८०. ^१) Emended; A °भूयन्त. १५८६. ^१) च wanting in A; supplied with R C.

- वार्तामबुद्धा पुत्रस्य नृपतिर्याकुलीभवन् । पदवीं भोजदेवस्य याहीत्याह स्म चण्णकम् ॥१५८७॥
 प्रयागमात्रानुचरो राजन्संपत्स्यसे क्षणात् । तस्मान्मामपि मा त्याक्षीरित्यूचे तं स निःश्वसन् ॥१५८८॥
 सोन्तर्वाप्सस्तं बभाषे निर्दोहोसीति कथ्यते । त्वयाप्यस्मिन्क्षणे कस्मात्तस्मादुल्लङ्घ्यते वचः ॥१५८९॥
 1590 विना पुत्रं न पश्यामि सार्केपि दिवसे दिशः । त्वं तस्मिन्नुसंवृद्धे न मन्युं कर्तुमर्हसि ॥१५९०॥
 अश्वानिमित्तं, कलहस्तेष्वेव दिवसेष्वभूत् । मन्त्रिणो राजपुत्रेण तेन तस्याभिमानिना ॥१५९१॥
 गिरा प्रभोरुपालब्धस्तदागूरुणगर्भया । स लज्जानम्रवदनो राजपुत्रानुसार्यगात् ॥१५९२॥
 पञ्चाशताश्ववारैः स भ्रातृभृत्यादिभिः समम् । उत्तीर्णः सरितः पारमात्मना पञ्चमोभवत् ॥१५९३॥
 भ्रातृभृत्येभ्यश्चारे व शेषारंजात्मजे पथि । हताश्वे पतिते सोभूद्धनकेनान्वितो भ्रमन् ॥१५९४॥
 1595 अनाम्रवज्राजसूनेर्वातां वा वर्त्मनाप्यटन् । गलितेहनि संप्राप वितस्तासिन्धुसंगमम् ॥१५९५॥
 एवमाप्तान्परापुत्रमन्वेष्टुं प्राहिणोचुपः । अन्येपि तन्मित्रं लब्ध्वा तस्य पार्श्वदवाचलन् ॥१५९६॥
 उत्कोचादायिना क्रुद्धं राजपुत्र्यादिविग्रहे । योग्यानसहता भृत्याभिःसारः कटकः कृतः ॥१५९७॥
 लोहरप्रस्थितौ विग्रं राजा पुत्रस्य कारितः । प्रवेशितः पुरं वैरी राजन्यन्याहवाकुले ॥१५९८॥
 सर्वस्वध्वंसिना येन स एव नृपतेरभूत् । तदाप्युचितकर्तव्यनिषेद्धा दण्डनायकः ॥१५९९॥ तिलकम्॥
 1600 राज्ञः कृत्स्नावसन्नस्य भृग्वतो बहुमन्त्रितम् । नैकत्र रुढिः कर्तव्ये काप्यधीरुधियोभवत् ॥१६००॥
 सर्वैर्यथा निखिलरन्ध्रमुखेन वंशः संपूरितो न खलु शब्दमपाकरोति ।
 तैस्तैस्तथा बहुपथप्रचयेन मन्त्रः संकल्पितः किल न निश्चयमभ्युपैति ॥१६०१॥
 भाग्यक्षयस्यैतदेव लक्षणं प्राकृतोपि यत् । अपृष्टः कथयेद्वाट्यार्चान्मन्त्रं स्वहृदयोचितम् ॥१६०२॥
 त्रैलोक्यनाम्ना सूतेन शंसता दण्डनायकम् । निरोध्य वल्गामित्यूचे भूयः क्षमाभृद्वर्णोन्मुखः ॥१६०३॥
 एकाङ्गैः साश्ववारैः प्राग्जिगाय त्वत्पितामहः । तद्गच्छामोक्षपटलोपान्तं तत्संगहेच्छया ॥१६०४॥
 1605 पदातिप्रायसैन्यास्तान्निहन्मः संहताज्जिपून् । पश्चात्तिपत्य तैः साकं दयेना इव विहंगमान् ॥१६०५॥
 ततश्चित्रलिपावेव राज्ञि तत्कटको दिशः । सवृष्ट्यम्बुहतो रज्जुप्रेक्षिलोक इवागमत् ॥१६०६॥
 पारेवित्स्तां प्राप्तेभ्यः पाथेयायात्मजन्मनः । स शौर्याराजजन्मभ्यो रत्नप्रेत्रेयकाशदात् ॥१६०७॥
 आरामिकैस्तैः संप्राप्ते राजचिह्ने क्षणादिव । तेजःस्फारोर्जितो राजा गतश्रीर्दृशे जनैः ॥१६०८॥
 पदे पदे भ्रद्यमानसैन्योक्षपटलादिषु । स्थानेषु चाश्रमीत्कश्चिन्न च तस्यापदन्तिकम् ॥१६०९॥
 1610 संश्रयार्थं वभ्राम सायं वेदमानि मन्त्रिणाम् । प्रवेशं प्रददौ चास्य न कोपि हारि तस्थुषः ॥१६१०॥
 प्रायोपवेशकुशलाः शक्तास्त्वन्ते न कुत्रचित् । मिथ्यासंभावनाभूमिर्भूपानां ब्रह्मबन्धवः ॥१६११॥
 ये केपि देशे सन्त्यस्मिन्स्तद्देव्यास्थया भ्रमन् । प्रविविधगुह्यान्प्राप कपिलाख्यस्य मन्त्रिणः ॥१६१२॥
 तस्मिँल्लोहरकोटस्थे तत्पत्न्या स्थातुमर्थितः । नैमिश्च कोटं गन्तुं न प्राविक्षैवमोहितः ॥१६१३॥

१५९४. ¹) Emended; A भ्रातृवारैः—²) Thus A; cf. vii. 1607. १५९७. ³) Emended; A जिगारः. १५९८. ⁴) Emended; A राजपुत्रस्य. Cf. vii. 1453. १५९९. ⁵) A₁ writes here इ instead of तिलकम्. १६०४. ⁶) Emended; A प्राग्जिगायन्तस्सिता; C गाय तस्मिता. १६०७. ⁷) A₁ दोषा -- राजन्मभ्यो; ज subsequently supplied by A₁ or later hand; but comp. शेषा-राजात्मजे. vii. 1594.

आर्तस्य तस्य तत्पुत्रैः पितृवद्गोहकारिभिः । ऋणिकैरुत्तमर्णस्य स्वं निःसैरिव गोपितः ॥१६१४॥
 सदोपोस्मीति सोक्षासीत्स्वयं भृण्वन्विगर्हणाम् । तदैव गोपिताशेषकृत्यो दुर्मन्त्रिभिः पुरा ॥१६१५॥ 1615
 गृहीतसर्वनैराहयः पार्श्वस्थेष्वप्यविश्वसन् । अभूत्प्रद्युम्नमुत्तीर्णो नितरां विरलानुगः ॥१६१६॥
 प्रख्यापयन्तः सभूर्तिं षट्त्रिंशति कुलेषु ये । तेजस्विनो भास्वतोपि सहन्ते नोच्चकैः स्थितिम् ॥१६१७॥
 तेऽप्यन्तेनन्तपालाद्या राजपुत्रास्तमत्यजन् । सान्द्रतां दधति ध्वान्ते स्थगिताश्वाः पदे पदे ॥१६१८॥
 वाहनाज्जोहिलमटोपान्तं प्राप्यावतीर्णवान् । स दण्डनायकेनापि तत्यजे सानुजन्मना ॥१६१९॥
 हहास्मच्छभुरावासस्तत्र वस्तुमिमां निशम् । वीक्ष्य ते स्थानमेण्यामीत्युक्ता व्याजेन सोचलत् ॥१६२०॥ 1620
 यियासोरनुजं तस्य पाथेयार्थं प्रयागकः । ययाचेद्गदमस्मै स प्रादात्सक्तून् तत्पुनः ॥१६२१॥
 एकांशुकावशेषश्रीस्ततो वा शेषजीवितः । प्रयागशेषानुचरो नृपतिः समपद्यत ॥१६२२॥
 हृदश्चण्डकभृत्यस्य जेलकाख्यस्य तत्क्षणम् । मुक्तो नामान्तिकं प्राप्तो नृपतेराप्रतामगात् ॥१६२३॥
 उदीपविहितैः खतैरग्रे दुःसंचरा क्षितिः । अम्यतस्तानुवाचेति नारी काचिद्ब्रह्मन्तरात् ॥१६२४॥
 ततस्तीरे वितस्ताया निषण्णेस्मिन्प्रयागकः । गन्तुं जयपुरं कोटिमाजुहाव स नाविकान् ॥१६२५॥ 1625
 स हि प्राक्संविदं चक्रे तत्रत्यैः सह शस्त्रिभिः । नृपं प्रेयाश्रयं नेतुं भीमादेवस्य मन्दिरम् ॥१६२६॥
 उच्चलाभयिणाप्युचे भीमादेवेन येन सः । राज्ञोऽनुगो गमिष्यामि प्रविष्टस्योपवेशनम् ॥१६२७॥
 नौचरैराहतां नावमारोह न भूपतिः । नाशोन्मुखः समासन्नदृष्टिपातभयाकुलः ॥१६२८॥
 पर्यापतत्कालकरस्थभोगिसंदर्शनेनेव मतिप्रदीपः ।
 क्षिप्रं प्रशान्त्युन्मुखतामुपैति विनाशकालेषु शरीरभाजाम् ॥१६२९॥
 तस्मिन्ब्रह्मभिक्षेपि यस्य मानवतः परम् । अनन्यालोकिनी दृष्टिर्भजे कुलवधूव्रतम् ॥१६३०॥ 1630
 नीलाश्रीयः स विम्बाख्यो डामरोमिलितोहितैः ।
 तदापि प्रययौ राज्ञो विस्मृतिं संश्रयार्थिनः ॥१६३१॥ युगलकम् ॥
 ततः प्रार्थयत् त्यक्तुं वारि वारिमुत्रां गणः । क्षमामिव क्षालयितुं द्रोहस्पर्शेन दूषिताम् ॥१६३२॥
 भूर्भिर्जेना वृष्टिपातस्तमिस्रा दुःसहायिता । वैरिभीतिरिति प्राभृत्किं किं तस्य न दुःखदम् ॥१६३३॥
 इति वृत्तानुरोधेन धिग्दुष्कर्मविधायिनाम् । अस्मर्तव्यमपि व्यक्तं नाम पाहिष्यतेधुना ॥१६३४॥
 सोमानन्दाभिधानस्य पूज्याः सिद्धस्य देवताः । सोमेश्वराभिधाः सन्ति काश्चित्पितृवनान्तरे ॥१६३५॥ 1635
 तल्लाडिछताङ्गना तुङ्गतद्वयच्छन्नवाटिका । अभूदुणाभिधानस्य कुटी क्षुद्रतपस्विनः ॥१६३६॥
 वारस्त्रिया स विरहभुजंगीतिप्रसिद्धया । भिश्चाख्यया समं भेजे चेटितं कुट्टिनोचितम् ॥१६३७॥
 तस्य प्रतापगौरीशदेवागारान्तिकस्थितेः । कुटीं मुक्तेन तां निन्ये क्षमाभृदस्तुं स तां क्षपाम् ॥१६३८॥
 मुक्तमालम्ब्य नृपतिस्तमालम्ब्य प्रयागकः । यान्ति स्म विद्युद्योतेन क्षमां पश्यन्तोन्तरान्तरा ॥१६३९॥
 निरुणीषोऽङ्गसंस्थूतकूतवासाः खलसृपः । स तां प्रयागमुक्ताभ्यां कथंचित्प्रापितः कुटीम् ॥१६४०॥ 1640

१६१८. ^१) A₁ writes here ३ (instead of युग्मम्?). १६१९. ^१) Emended; A सानुजन्मना. Cf. vii. 894. १६२०. ^१) Emended, A निजम्. १६२१. ^१) Emended with C; A तं पुनः. १६२६. ^१) Emended; A भूमावेवस्य. १६३१. ^१) Emended; A डामरामि°. १६३३. ^१) Thus A. १६३५. ^१) Thus A₃; A₁ °वमान्तिक. १६३६. ^१) Thus A₃; A₁ अभूच्छिन्नानि°. १६३७. ^१) वारस्त्रिया supplied by A₃ in space left by A₁. १६३८. ^१) Emended; A क्षमम्.

- तदा कुमन्त्रिनिष्कृष्टं स व्यापहारणक्षमम् । शोचन्सस्मार कन्दर्पं रुद्रं दैत्यमिवोत्पलः ॥१६४१॥
 प्राकारमूर्ध्ना मुक्तेन प्रविष्टेन हतार्गलाम् । नृपः कुटीप्राङ्गनोर्वी धिवेशास्थिततापसाम् ॥१६४२॥
 विशतोदमक्षतः पादस्तस्यासृग्दक्षिणोत्थजत् । मेने तेनानिमित्तेन स मृत्युं समुपस्थितम् ॥१६४३॥
 कुद्यामर्गलरुद्धायां निषण्णस्याङ्गने ययौ । रात्रिर्भीतिमतो भीमा तस्य घोरभ्रमालिनी ॥१६४४॥
 1645 पङ्कोपलिप्तः पङ्काङ्गस्थण्डिलस्थो निनाय ताम् । दासकम्बलिकाच्छन्नगात्रो वृष्टघुस्तरां निशम् ॥१६४५॥
 विसस्मारान्तराङ्गः खमासीनप्रचलायितैः । निर्निद्रस्त्वभवच्छ्रम्राङ्गद्वयस्त्रिव समाकुलः ॥१६४६॥
 कोहं केनाभिभूतोऽथ क वरं कोनुगोधुना । किं कृत्यमिति निर्धाय मुहुर्मुहुर्कम्पत ॥१६४७॥
 हतं राज्यं प्रिया दग्धा भ्रष्टः सूनुरवान्धवः । जातोऽस्येकाक्यपाथेयो लुठन्मिक्षाभुजोङ्गने ॥१६४८॥
 इत्येकैकं च निर्धाय दुःखं नैक्षिष्ट सोपरम् । प्राप्तावसादं शोचन्तमात्मतुल्यं कथास्वपि ॥१६४९॥ युग्मम् ॥
 1650 भोजस्तु वाजिभिर्द्विवैरवशिष्टैः समं व्रजन् । हस्तिकर्णान्तरं प्राप निर्गत्य नगरान्तरात् ॥१६५०॥
 व्रजतस्तस्य धीरासीन्नियतं पञ्चवैर्दिनैः । पुनः संप्राप्त्यां राज्यं यदीन्द्रोऽपि भवेद्विपुः ॥१६५१॥
 गर्भवास इव पौरुषे स्फुरन्किं न कर्म पुरुषधिकीर्षति ।
 कर्मवायुरिव संस्पृशन्हठान्मूढमेव कुरुते तु तं विधिः ॥१६५२॥
 मातृभिर्दत्तपाथेयं भृत्यं नागेभ्यराभिधम् । प्रतीक्षमाणश्चक्रे स रङ्गवाटान्तरे स्थितिम् ॥१६५३॥
 भूत्ये देवगृहे तत्र तिष्ठञ्छ्रुत्वा तमागतम् । स निर्ययौ तेन तस्मिन्निःशङ्कं प्रहतं पुनः ॥१६५४॥
 1655 तत्र प्रादुर्भूतद्रोहे क्षत्रधर्मादविच्युतः । राजपुत्रः स यच्चक्रे न तत्कस्याद्भुतावहम् ॥१६५५॥
 स सिंह इव संहारं कृत्वा युधि विरोधिनाम् । अस्त्राङ्गरागलिप्राङ्गो वीरशय्यामभूषयत् ॥१६५६॥
 भ्रातास्य मातुलापत्यं विपेदे पद्मकाभिधः । खेलो लालितवच्चैव संख्येसंख्यपराक्रमः ॥१६५७॥
 मठं सूर्यमतीदेष्ट्याः शर्वर्यामु लोविशत् । भ्राताप्यस्य रणभ्रान्तो लवणोत्सात्समाययौ ॥१६५८॥
 हतं भोजं भुतवतोर्हर्षमात्रे स्थिते तयोः । मनस्युत्खातभूलेभिरैवैका पर्यशिष्यत ॥१६५९॥
 1660 प्राप्तमप्राप्तवद्राज्यं तथापि प्रत्यभात्तयोः । प्रयासे विस्मृते राज्यधृत्वे लब्धे च कुत्रचित् ॥१६६०॥
 प्राङ्गे कुतश्चिदानीतो मुक्तेनान्विष्य तापसः । प्रणम्य नृपतिं चक्रे स्वकुटीं तां निरर्गलाम् ॥१६६१॥
 तां दंशमशकांकीर्णामास्तीर्णतृणविष्टराम् । कृताम्बुसैकां मुक्तेन नृपतिः प्राविशत्कुटीम् ॥१६६२॥
 यन्निरा बहुमानोभूच्छ्रुतया भूभुजामपि । स भूभृष्टादुकारित्वं भीतो भिक्षाभुजोप्यगात् ॥१६६३॥
 भिक्षाकस्योचितं प्राम्यमनुदात्तं त्रपावहम् । आलापोभ्यवहाराभ्यां तस्य शृण्वन्स विध्यथे ॥१६६४॥
 1665 स भिक्षाकः प्रयागेन विक्रयायाधरांशुकम् । निजं दत्त्वा विससृजे विपणिं भोज्यसिद्धये ॥१६६५॥
 कतुस्तिः कटुवागमे परोक्षं भेदभीतिकृत् । कुतापसो दौस्थ्यहेतुर्नृपस्यारिर्यथाप्यभूत् ॥१६६६॥
 मध्याह्ने स्कन्धविन्यस्तभोज्यभाण्डकरण्डिका । तपस्विन्याप्यथानिन्ये तेन क्षुद्रतपस्विना ॥१६६७॥
 भृत्यभिक्षाकयोः पूर्वं स्त्रिया अप्यथ पार्थिवः । स्वं वीक्ष्य गोचरीभूतं निराशो जीवितेभवत् ॥१६६८॥

११४४. १) Emended with C; A °भीतिवसो. ११४९. १) प्राङ्गे कुतश्चि, पसः, चक्रे स्वकुटीं तां, supplied by A₂ in space left by A₁. १६६२. १) Thus corr. by A₂ from A₁ चापम°.—२) Emended; A °मेषका°.

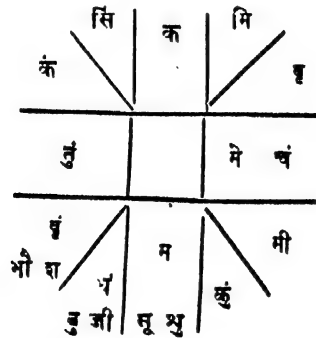
तेन प्रयागोपहतं भोज्यं तदनुरोधतः । स्पृष्टमेव न भुक्तं तु तीव्रदुःखोल्बणात्मना ॥१६६९॥
 का वार्तेति प्रयागेन प्राङ्मनस्येन पृष्टया । तापस्या ग्राम्यया व्यक्तमुक्तो भोजवधस्ततः ॥१६७०॥ 1670
 मिथैतादिति तेनार्थं कथ्यमानोपि पार्थिवः । भुक्तिं तामङ्गशकुनं परीक्ष्याबुद्ध नान्यथा ॥१६७१॥
 मारोहति गिरं शत्रोरप्रियाख्यायिनोपि यत् । तस्य संवृते दुःखं निमग्नस्य तदापदि ॥१६७२॥
 स शोचन्नात्मजं बाल्ये नीत्यै यां यन्त्रणां व्यधात् । आजन्म दुःखदायित्वं भेने तस्यात्मनस्तथा ॥१६७३॥
 हतः स संमरे वृत्त्या प्रवीरस्पृहणीयया । जज्ञे तेनातिघातसत्यादङ्कुशायीष घातितः ॥१६७४॥
 गात्रेषु हारान्पुत्रस्य यौवनश्रुद्धवक्षसि । पश्यन्नात्मनि संकल्पैर्विह्वलः सोकृताशिषः ॥१६७५॥ 1675
 रक्षणीयो हतो^१ बालो वृद्धस्त्वेवं स्वजीवितम् । रक्षाम्यनुचिताचारैर्जिह्वायेति स चिन्तयन् ॥१६७६॥
 एवं स पुत्रशोकेन धृतावाच्ययथो व्यथन् । निनाय तापसावासे द्वितीयामपि यत्निनीम् ॥१६७७॥
 कृतार्थनः प्रयागेन प्रयातुं भगवन्मठम् । शोकहारितधी रात्रौ न संकल्पमपि व्यधात् ॥१६७८॥
 लम्बेन्दुवदनं सान्द्रावश्यायाम्भोक्षुर्वर्षिणी । रथाङ्गाक्रन्दिनी रात्रिः सशोकेवाथ सागमत् ॥१६७९॥
 क्षुत्पिपासापरिक्षामं प्रभुं वीक्ष्य स तापसः । प्रार्थ्यते स्म प्रयागेन प्रातर्भोक्तव्यसिद्धये ॥१६८०॥ 1680
 उपनिन्ये विनिर्गत्य प्रविष्टस्तापसस्तयोः । सद्यञ्जनास्रपूर्णे द्वे पात्रे — क्षणात्पुरः ॥१६८१॥
 कस्यापि गृहिणो यागोत्सवादेहे मयाहते । तस्मिन्नित्युक्तवत्यूने विनिश्चस्य प्रयागकः ॥१६८२॥
 राजन्स्वामिधियोस्मिन्पश्य लोकस्य सुस्थताम् । स तं जगाद विहसन्किं मूढ इव भाषसे ॥१६८३॥
 यो गतो गत एवासौ तत्क्षत्या नापरः क्षतः । सर्वो निजसुखापेक्षी न किञ्चित्कोपि शोचति ॥१६८४॥
 लोकैकचक्षुषि गते परलोकमर्के लोकः स्वपित्यखिल एव सुखं गृहेषु ।
 कोन्यो विचिन्तयितुमर्हति विश्वमेतत्तिष्ठेन्मया विरहमेव कथं किलेति ॥१६८५॥ 1685
 पुत्रस्य केहविश्वासः पूर्वमास्तं क्षये भुते । यथैकः प्रभवेन्नान्यस्तथा स्नेहोपि देहिनः ॥१६८६॥
 अहमेव हतं पुत्रं श्रुत्वा जीवितजीवितम् । तिष्ठामि स्वस्थवद्यत्र तत्रान्यो निन्यतां कथम् ॥१६८७॥
 इत्युक्त्वा विरते रात्रि पुनर्गूढं प्रयागकः । प्रैरयत्तापसं भोज्यं कर्तुं ते भाजने त्यजन् ॥१६८८॥
 ह्यस्तनययशिष्टं मे पर्याप्तं नास्ति वेतनम् । यते तथापीत्युक्त्वा स सखेद इव निर्ययौ ॥१६८९॥
 गोप्यं रहस्यभणितमत्यल्पदयातिथि । अमृतं पारतन्त्रि नाल्पसत्त्वैः सुदुर्जरम् ॥१६९०॥ 1690
 कुल्यो मनोरथो नाम विप्रस्य वनवासिनः । सुदत्तपस्विनस्तस्य तां कथामुपलब्धवान् ॥१६९१॥
 राज्ञः संदर्श्य दायादं भवावो भूतिभाजनम् । इत्युक्त्वा तेन निन्ये स द्रोग्धृतां क्षुद्रतापसः ॥१६९२॥
 जज्ञे भृत्येन गर्हेण जातः सोन्त्येन केनचित् । सदृशं यत्सदसतोर्जापकं जन्मकर्मणोः ॥१६९३॥
 इल्लाराजस्तां प्रवृत्तिं बुद्ध्वा ताभ्यां न्यवेदयत् । उच्चलाय समादिक्षत्कार्ये तत्र तमेव सः ॥१६९४॥

१६७१. ^१) Emended; A तेनार्थः. १६७३. ^१) स्तया supplied by A₂ in space left by A₁. १६७६. ^१) Thus corr. by A₂ from A₁ हुतो.—^२) रक्षाम्यनु and तावद्वै supplied by A₂ in space left by A₁. १६७९. ^१) Thus corr. by later hand from A₁ "वदना.—^२) Emended with C; A "दयायाम्भो". १६८१. ^१) Two aksharas wanting in fourth pāda; the lacuna not marked in A; C तद्दीक्षणात्पुरः. १६८६. ^१) Thus A₁; A₂ पूर्वमास्तमे. १६८८. ^१) प्रैरयत्तापसं supplied by A₂ in space left by A₁. १६९२. ^१) Emended; A द्रोग्धृतां.

- 1695 केचित्तु भूतिभिश्चाख्यमिहाराजोपसर्पणे । कायस्थं कारणं प्राहुस्तयोस्तापसविप्रयोः ॥१६९६॥
 वार्ता चेद्वगीतेयं सुबहुभोत्रसंकुले । काले तद्भृत्यपाशस्य तस्यैव ब्रह्ममुख्यता ॥१६९६॥
 श्वाकस्कन्धमारुढो लब्ध्वा तास्ता विमाननाः । विपेदे यत्स कारायां युक्तं तत्तस्य कर्मणः ॥१६९७॥
 क्षुत्तमो हर्षदेवस्तु प्रयागेनार्थितोसकृत् । पत्यमे पुत्रशोकेपि भोजनायाकरोन्मनः ॥१६९८॥
 गृहीतभोजनं जानन्प्राप्तं प्राप्तं स तापसम् । तमोरेवैहिरैक्षिष्ट नीडाच्छिभुरिवाण्डजः ॥१६९९॥
- 1700 अपश्यच्च कुटीं कृत्वा वेष्टितामेत्य शस्त्रिभिः । शुभाव चाङ्गनहाराहार्यमाणार्गलाद्धुनिम् ॥१७००॥
 जानञ्जातं ततो ब्रह्मङ्गनात्तापसाधमम् । सशस्त्रिणं मुक्तमेहीत्याह्वयन्तं व्यलोकयत् ॥१७०१॥
 मुक्तं विसृज्य कृत्वा च हारमुद्घाटिताररि । त्यक्तभीरादधे लब्ध्वा क्षुरिकामन्तिकस्थिताम् ॥१७०२॥
 एकस्तत्सविधं कूरः साहसाहंक्रियोन्मदः । आरुरोहाय कृष्टासिधेनुः कञ्चितो भटः ॥१७०३॥
 तं राजा संकटकुटीरुद्धायामोपपातयत् । क्षितौ व्यायामकुशलो नावधीकृपया पुनः ॥१७०४॥
- 1705 पतितेन हतेनार्थो घराकेणामुना न मे । इत्युक्ते दुरहंकारमस्तस्मिन्नपि क्षणे ॥१७०५॥
 नीधमुत्पाद्य निपतन्नेकोन्योप्युत्पतन्भटः । भयाङ्गमौ न्यपततां तं विलोक्योद्यतायुधम् ॥१७०६॥
 पृष्ठे पूर्वं प्रविष्टस्य तिष्ठन्स्थानकनिष्ठुरः । स हरोरिव चामुण्डा रेजे दण्डाकृतिः क्षणम् ॥१७०७॥
 न सिंहनादैर्नो भेरीतूर्यघोषैर्न बोन्मदैः । शस्त्रशब्दैः स भुभुभे भूपस्यान्तक्षणे रणः ॥१७०८॥
 आगोर्भाण्डपवेशस्य विडाला इव डामराः । परं प्रवेशितास्तस्य निःशब्दं शस्त्रिणः कुटीम् ॥१७०९॥
- 1710 अथान्यो नीधमार्गेण संप्रविष्टः प्रयागकम् । हत्वा दोष्णि च शीर्षे च राजानं समुपाद्रवत् ॥१७१०॥
 राज्ञः प्रहरतः शस्त्रं वञ्चयित्वा स शस्त्रभृत् । वक्षसि क्षुरिकाघातद्वयं प्रादात्कृतस्वरः ॥१७११॥
 वर्णान्महेश्वरेत्येनान्निहृक्ता गतजीवितः । पपात निहतो भूमौ छिन्नमूल इव द्रुमः ॥१७१२॥
 पलाय्य संप्रविशतो योग्यश्वीरस्य यावृशः । चक्रवर्त्यपि स प्राप वधं वेदमनि तादृशम् ॥१७१३॥
 नान्यः स इव कालेस्मिन्दृशे भूतिमाचृपः । गर्हनिर्हरणस्थं च तस्येशान्यस्य नेक्षितम् ॥१७१४॥
- 1715 यद्वैकेनैव संप्रामवैमुख्येनोत्तमात्मनः । सर्वप्रकारस्तुभगं माहात्म्यं तस्य खण्डितम् ॥१७१५॥
 नेयबुद्धित्वमेवासीदथ वा तस्य दूषणम् । सर्वक्लेशावहा दोषाः कृत्स्नास्तन्मन्त्रिणां पुनः ॥१७१६॥
 ह्यचत्वारिंशतिः साष्टमासा यस्य वयःसमाः । स भुङ्क्ताद्रपञ्चम्यां हतोब्दे सप्तसप्तमे ॥१७१७॥
 राजा दुर्योधन इव स्ववंशच्छेदमिच्छता । सोभूज्जातकयोगेन कारितः स्वकुलक्षयम् ॥१७१८॥
 तस्यासन्मार्कजौ जीवबुधौ भुक्रोष्णगू शशी । तनयामित्रजामित्रलेषु कर्कटजन्मनः ॥१७१९॥

१६९६. ¹) Emended; A भूमिश्चा°. Cf. viii. 94. १७०४. ¹) Emended; A संकटी कु°. १७०७. ¹) Emended with C; A प्रविष्ट. १७१७. ¹) Emended; A ह्यचत्वारिंशतिः. १७१९. ¹) Emended; A तस्यासी भमा°. —²) Emended with U; A °णसी. —³) A₂ explains this verse by the following janmachakra :

चन्द्रदैत्येऽयं पापेषु खमदात्मजेषु यत् । आहुः सुसंहिताकाराः कौरवादीन्कुलान्तकान् ॥१७२०॥ 1720
 निर्लेख्यो जनः कुत्सनो देशेऽस्मिन्वैरिणोन्तिकम् । दस्योरिव शिरश्चित्वा स्वामिनोपि निनाय तत् ॥१७२१॥
 तस्योत्तमाङ्गे भूभर्तुश्चिद्यमाने ससागरा । चकम्पे भूर्निरभ्रापि दौर्वृष्टिं महतीं जहौ ॥१७२२॥
 तन्मुण्डे लगुडाङ्गे वदयुक्तं जनो व्यधात् । अभूचेनाभिशापेन सोमे दीर्घोपसर्गभाक् ॥१७२३॥
 मण्डले देवविम्बानां यथामुष्मिन्विपाटनम् । तथा नवं प्रवृत्ते भूपतेर्मुण्डखण्डनम् ॥१७२४॥
 मैक्षिष्ट तच्छिरः प्राप्तमौचित्यादुच्छलो नृपः । भूत्वा चिरमुदनुस्तु कारयामास वक्षिसात् ॥१७२५॥ 1725
 धिक्कष्टं तत्स्वरस्येव तादृशश्चक्रवर्तिनः । नोच्छलाशां विना प्राप्ता शरीरेणान्तसत्क्रिया ॥१७२६॥
 भृत्यत्यक्तो नष्टवंशो गौरकाक्ष्येन केनचित् । स काष्ठागारिणा चक्रे नमोनाथ इवामिसात् ॥१७२७॥
 दीर्घो हर्षनृपोदन्तः सोयं कोप्यद्भुतावहः । रामायणस्य नियतं प्रकारो भारतस्य वा ॥१७२८॥
 भाग्याम्बुवाहतद्वितस्तरलाः भियस्तास्तथावसानविरसं प्रसभोन्नतत्वम् ।
 तत्रापि नैष वत मोहहताशवानां शान्तिं प्रयाति विभवानुभवाभिमानः ॥१७२९॥
 तावत्स्यप्यवरोधिकापरिकरे नैकापि श्वक्रन्द तं तावत्स्वप्यनुगेषु नानुसृतवान्कोट्यास्त तीर्थे न वा ।
 लोकस्य स्वच्छलोपलिप्रमनसो वीक्ष्येति निःस्नेहतां निर्वेदं समुपेत्य नाभयति धिक्स्वान्तं वनान्ते रतिम् ॥१७३०॥ 1730
 नादौ किञ्चिद्भवति नियतं यच्च पथाच्च किञ्चिन्मध्येकस्मैत्सपदि घटयन्सौस्थ्यदौस्थ्यानुरोधम् ।
 निःशीर्षाङ्घ्रिर्नट इव मुहुः कोपि जन्तुर्नटित्वा नो जानीमो भवजवनिकान्तर्हितः क्व प्रयाति ॥१७३१॥
 श्रीः सातवाहनकुलेकृत कान्तिराजवंशे त्यजन्स्युदयराजकुले प्रतिष्ठाम् ।
 भृङ्गं दुरैर्धिरहितं जहती हिमाद्रेर्दिव्ये तटे दुरगिरेरिव वासरश्रीः ॥१७३२॥
 इति कादमीरिदमहामात्यचण्णकप्रभुसूनोः कल्हणस्य कवेः कृतौ राजतरङ्गिण्यां सप्तमस्तरङ्गः ॥
 समाप्तानवतावस्यां व्यहोनायां महीभुजः । षड्भोदयराजस्य वंशे जाताः प्रकीर्तिताः ॥
 रावानः ६ श्लोकाः १७२३ ॥

१७२०. १) A, gloss भु. १७३२. १) Emended; A श्रीसात°.—१) Emended; A कान्तराज°. Cf. vii, 1285.
 Colophon. Thus A₁, perhaps for १७३२. A₁ adds here लिखितश्चैव मया राजानकरत्नकण्ठेन.

॥ अष्टमस्तरङ्गः ॥

ॐ नमो विघ्नहर्त्रे ।

- प्रीडाः कम्बुकिर्णो जरहरतृषः कुञ्जस्तुषारद्युतिर्नित्याप्तोपि बहिष्कृतः परिकरः सोयं समस्तोऽप्यहो ।
 अर्धाद्यहसतीकृताङ्गवता चारित्र्यचर्याविदा सा भिर्यादुरितं चराचरगुरोरन्तःपुरं पार्वती ॥१॥
- छन्नकोपप्रसादोभूत्कंचित्कालं नवो नृपः । प्राङ्मन्थादिव पायोभिरव्यञ्जितविषामृतः ॥२॥
- सोदरो डामरौघश्च तस्याभूतां भृशोन्मदी । मेघस्येव पुरो वातावपहौ स्फूर्तिहारिणौ ॥३॥
- यत्किंचनविधायासीद्भाता यद्यौवनोन्मदः । राशो दुष्प्रक्रिया दौःस्थिकरी वात्सल्यशालिनः ॥४॥
- ८ सोनिशं हि गंजारूढो विकोशासिः परिभ्रमन् । आत्तसारं महीं पीतरसां रविरिवाकरोत् ॥५॥
- एकीभूतानमून्सर्वाण्डामरान्निर्दहामिना । इत्युक्तं तेन नोर्वीभृत्सस्वैकाग्रो वचोमहीत् ॥६॥
- इत्यग्रे मन्त्रिसामन्ता द्वैराज्येष्कुः सहोदरः । भूर्निष्कोशेत्यभूत्किं न भूपतेस्तस्य संकटम् ॥७॥
- अधिराज्याभिषेकेण सत्कृत्य भ्रातरं ततः । पातुं लोहरसंबन्धं प्राहिणोन्मण्डलान्तरम् ॥८॥
- द्विरदायुधपत्न्यश्चकोशामत्यादि स व्रजन् । निनाय सर्वं वात्सल्यादनिषिद्धोमजन्मना ॥९॥
- १० आशङ्क्य कोट्टभृत्येभ्यः प्रवेशे प्रत्यवस्थितिम् । उत्कर्षेण प्रतापाख्यं सह निन्येब्रवीच्च तान् ॥१०॥
- कुर्याममुं नृपमहं प्रातिहार्यं समाचरन् । नम्राः स्वभृत्यवत्तस्थुर्भुजो भूम्यनन्तराः ॥११॥
- दिनानि सप्त संरुद्धे मार्गे तदनुयायिनाम् । गायनः कनको लब्धान्तरो देशान्तरं ययौ ॥१२॥
- वाराणस्यां विजहता निर्वेदात्तेन जीवितम् । हर्षभूभर्तृभृत्येषु व्यक्तं निन्ये कृतज्ञता ॥१३॥
- ऊर्ध्वाधिरोहं दाक्षिण्यादस्यूनामुच्चलः पुनः । सेवास्मृत्या हृषीः सेहे चन्दनो भोगिनामिव ॥१४॥
- १५ तथा जनकचन्द्रेण दर्पाव्यवहतं तदा । राजान्ये डामराश्चासन्नयथा नष्टप्रभा इव ॥१५॥
- अभयस्योरशाभर्तुस्तनयायामजीजनत् । राज्यां विभवमत्यां यं भोजो हर्षनृपात्मजः ॥१६॥
- जातं मृतद्वित्रिपुत्रानन्तरं गुरुभिः शिशुम् । आयुष्कामैस्तमाबद्धाभ्यभिक्षाचराभिधम् ॥१७॥
- व्यभ्रमप्यरिसंतानतन्तुस्वेनाप्रियोचितम् । ररक्ष तन्निरा राजा राज्याधाङ्के समर्पयत् ॥१८॥ तिलकम् ॥
- तमादाय स्वयं त्रासौ यावद्वाज्येकरोन्मनः । तावद्भारोङ्कितज्ञो नीतिकौटिल्यमुच्चलः ॥१९॥
- २० तुल्योत्साहासहिष्णुत्वादस्मै कुप्यन्तु डामराः । एष एवातिसत्काराद्यस्तु विशदाशयः ॥२०॥
- इति संचिन्त्य स द्वारदिप्तां तस्योदघोषयत् । यथा विकारं प्रययुर्भीमादेवादयोखिलाः ॥२१॥

१. ^१) Thus A₁; A₂ जिन्ध्यापुं. २. ^१) Emended; A °भूर्तिचिक्कालं. ५. ^१) कोशासिः supplied by A₂ in space left by A₁. १७. ^१) Emended with C; A हृतं. १८. ^१) Emended with C; A स्मर्पयत्.

तेषां तस्य च मास्वयं वहा पर्याप्तिमाययौ । तदान्योन्याभिता भृत्याः पणं चक्रुर्धुपुस्तवः ॥२२॥
 विरुधुः क्षमापतिस्तेषां सेतुपृष्ठे रणं मियः । वार्यमाणोपि सचिवैराहरीह चतुष्किकाम् ॥२३॥
 इन्द्रकुण्डे प्रवृत्ते तु डामरैरुभवाभितैः । अयं प्रारभ्यताकस्मात्सरं धैर्योत्तमो रणः ॥२४॥
 सेतुद्वयाध्वना युद्धे लभे राशिं सरित्तटात् । योधा जनकचन्द्रस्य शरवर्षमवाकिरन् ॥२५॥
 वान्तः शराः ससीत्कारास्ते स्पृष्टनृपविग्रहाः । ममाः स्तम्भेष्वहं दहन्त कोपेनेव प्रकम्पिनः ॥२६॥
 आकृष्य दोभ्यां भूपालं बलादिषु ततोनुगाः । प्रविष्टा मण्डपद्वारं चकिरे भित्तिर्गतम् ॥२७॥
 शस्त्रं जनकचन्द्राया भीमादेवाद्योपि ते । चतुष्किकायां चक्रुस्ततोऽन्योन्यं जिघांसवः ॥२८॥
 तुमुले तत्र शठयाज्ञं भीमादेवानुगोभिनत् । तीक्ष्णो जनकचन्द्रस्य कालपाशात्मजोर्जुनः ॥२९॥
 स वीक्ष्य शतं शतं ब्रह्म प्रयुक्तं भूभुजा विदन् । पादप्रहारान्विदधे क्रोधाद्भारि नृपैकसः ॥३०॥
 अभग्रे तत्र सञ्जासात्स्नानद्रोण्यन्तरं गतम् । अधावत्कृष्टशस्त्रीको भीमादेवो जिघांसया ॥३१॥
 स्तम्भेष्वस्तद्विलोक्य तद्वेदगणनापतिः । मध्ये जनकचन्द्रस्य कृपाणेन द्विधा व्यधात् ॥३२॥
 तस्मिन्नेते तदनुभौ गगगसङ्घो प्रधावितौ । स एव करबालेनालक्षितोक्त विक्षितौ ॥३३॥
 अवभज्य तह वज्रः क्षुरिह नावतिष्ठते । उदप्रकर्मां च पुमान्निहत्यात्युन्नतं रिपुम् ॥३४॥
 स हि द्विभागे तत्राध्वे हर्षान्ताहादनन्तरम् । अन्यूनानतिरिक्तैर्यज्ञिभिः पक्षिरहन्यत ॥३५॥
 यज्ञोपकर्तुरप्येष ब्रह्म यस्त्वाभिनो व्यधात् । औत्कचात्पाप्मनस्तस्य क्षिप्रमेव क्षयं ययौ ॥३६॥
 सान्तस्तोषे कोपशोकावाविष्कुर्वति कृत्रिमौ । भीमादिवः पलायिष्ट गगगस्तु व्यधसीधृपे ॥३७॥
 प्रहिते लोहं गगगे स्वमुल्लासयितुं क्षतम् । वस्तास्तेन व्यसृज्यन्त स्त्रोर्वीरन्येपि डामराः ॥३८॥
 उपायापकृतैः प्राप्य राज्यं दस्युभिर्दञ्जितम् । एवं शनैरवष्टम्भं भेजे भूपतिरुच्छलः ॥३९॥
 तेनाथ लब्धस्थैर्येण दिनैरेव जिगीषुणा । त्याजिताः क्रमराज्यान्तर्हयसैन्यादि डामराः ॥४०॥
 ततो मडवराज्यं स प्रस्थितो विप्रियप्रियान् । डामरान्कालियमुल्लाम्बद्धा भूले व्यपादयत् ॥४१॥
 इल्लाराजोपि बलशस्तेन क्रान्तक्षितिः क्रमात् । बलैर्नगर एवोपैरवस्कन्देन घातितः ॥४२॥
 प्राग्जन्मप्रेमसंस्कारादन्तराशतयाथ वा । तस्य पुत्र इव प्रीतिर्गग्गा एव व्यवर्धत ॥४३॥
 न सेहे नाममात्रं यः कण्टकानां श्रियप्रजः । नृपो गगगाय चुक्रोध सापराधायं न कञ्चित् ॥४४॥
 राज्यारम्भेनयुक्तेन भीमादेवेन धीमता । उक्ते शुभावहे शिषे हे स मन्त्रवदस्मरत् ॥४५॥
 एकया लोकवार्तायै प्राज्ञात्प्रभृति निर्गतः । बहिर्दृश्यं कालातीरचारीदादिनक्षयम् ॥४६॥
 अन्ययोत्थानशीलेन भुक्त्वा नामापि वैरिणः । अर्धरात्रेपि यात्राभिस्तेनाच्छिद्यत विप्रवः ॥४७॥
 तस्यैवालुप्रधैर्यस्य राज्ञां मध्ये मनस्विनः । कार्पण्योपहतं वृत्तं माप्यभूदमलीमसम् ॥४८॥
 अयोच्छलसदाचारजाह्नवीजलमज्जनात् । कुनृपोदीरणोद्भूतो गिरः पाप्माननेष्यते ॥४९॥
 तेनानुपविताङ्गेन प्रायशो विनिवारिताः । अनूहणेन सङ्घट्टिष्वंसिनो ध्वान्तसंवयाः ॥५०॥

२६. ^{१)} ह्य supplied by Δ_2 in space left by Δ_1 . २७. ^{१)} Emended; A निहता°. २९. ^{१)} Emended; A प्राप्तराज्यं.
 ४४. ^{१)} Emended; A सापराध न कश्चिद्. ४७. ^{१)} Thus Δ_1 ; corr. by later hand into अभ्यायो°. ४८. ^{१)} तस्यैवालुसधैर्यस्य
 राज्ञां मन्त्रे supplied by Δ_2 in space left by Δ_1 . —^{२)} Thus Δ_2 ; Δ_1 क्रान्तिनापहसं. —^{३)} Thus Δ_2 ; Δ_1 नाप्राप्तुव°.

- प्रायोपविष्टप्रमथे देहत्यागप्रतिज्ञया । निबद्धया प्रत्यवेक्षां धर्माध्यक्षानकारयत् ॥५१॥
 निशम्य कृपणस्यार्तिं क्रन्दितं तदनिष्टकृत् । बभूव तस्य स्वात्मापि नानिप्राप्तो महात्मनः ॥५२॥
 कार्थिणो यस्य वा दोषादार्तिं क्रन्दितमुद्ययौ । तस्य स्वबान्धवाक्रन्दैस्तस्मिन्कुडे शशाम तत् ॥५३॥
 अबलानुपह्वयमे तस्मिन्नाजनि सर्वतः । वास्तव्या बलिनस्तस्थुरबलास्त्वधिकारिणः ॥५४॥
 55 सोऽधेनैकधरन्नाजेत्यज्ञात्वा कथितं जनैः । यं यं स्वदोषमश्रीषीत् तं त्वरितमस्यजत् ॥५५॥
 येन केनापि संप्राप्तः प्राप्त्युपायेन पार्थिवः । अमोघदर्शनः सोभूत्कल्पवृक्ष इवार्थिनाम् ॥५६॥
 सुधावर्षी प्रियालापप्रीतिदायैर्जनप्रियः । नाशकस्त्वेषकास्त्यक्तं विश्रम्भभवनेष्वपि ॥५७॥
 श्लाघ्यभ्रमैः प्रतिकूलं तस्य सेवाविधायिभिः । प्राप्तं त्रिचतुरान्वारान्क्षणदास्वपि दर्शनम् ॥५८॥
 सेव्यमानः सदाक्षिण्यः क्षणेनैव फलप्रदः । कस्यैन्द्रजालिकैरुद्रः शाखीव न बभूव सः ॥५९॥
 60 वास्तव्यानां निशम्यार्तिं तेन दैन्यनिवारणम् । चक्रे पित्रेव पुत्राणां संत्यक्तेतरकर्मणा ॥६०॥
 स्वसंचितानि सोऽपानि विक्रीणानोत्पवेत्तैः । दुर्मिक्षमुद्रतावेव जघान जनवत्सलः ॥६१॥
 निवार्यै चौर्याचरणात्कृपाद्रिस्तस्करानपि । कोशाध्यक्षान्स विदधन्कारागर्ह्यजीविकान् ॥६२॥
 कः संविभाज्यश्रेष्ठस्या विपदः कस्य मण्डले । इत्यन्विष्यन्सदैकैकं चारैश्चिन्तापरोभवत् ॥६३॥
 तस्यैकोऽप्यर्थनैस्पृष्टं नाम कोपि महान्गुणः । अनुषक्तो गुणैस्तैस्तैः राज्ञः पल्लवितोभवत् ॥६४॥
 65 स स्थित्यै दण्डयन्दण्डघानवाधेषभयाडनम् । तेषां नादत्त सत्कर्म भुङ्क्ष्ये तांस्त्वकारयत् ॥६५॥
 प्रस्तुतस्यार्थिने दातुं वस्तु तस्यैकसंख्यया । सहस्रसंख्यया दानभङ्गागात्पूर्णतां यदि ॥६६॥
 भूयतेर्था यथा मद्यं देहि देहीति गां वदन् । तथास्मै देहि देहीति वदन्दाता स भुभुवे ॥६७॥
 अनुदात्तं क्षिप्रकालं क्षीणसंख्यमसकृतम् । नेतृवृत्तादिनीतार्थं न तद्वत्तमदृश्यत ॥६८॥
 उत्सवे दैन्यविश्रमौ रञ्जने कार्यसाधने । आलेख्यलीनशाखीव न सोलभ्यफलोभवत् ॥६९॥
 70 उत्सवे शिवरात्र्यादौ जनतां सोसिचद्जनैः । महयोगे पयःपूरैर्महेन्द्र इव मेदिनीम् ॥७०॥
 ताम्बूलदानव्यसनं परार्थोत्सवता तथा । नाभूद्धर्षनृपस्यापि तादृक्तस्यास्तं यादृशी ॥७१॥
 लोष्टमात्रावशेषेपि लब्धे नृपपदे व्यधात् । स दानविभ्रमांस्तान्ये धनदेनापि बुष्कराः ॥७२॥
 निर्माणलोठनैर्धामजलं वाजिनां क्रयैः । काश्मीरिर्कोपि चक्रे स न मृत्तस्करसाडनम् ॥७३॥
 अध्वन्यध्वनि योगेन प्राणविन्यासनैस्तथा । बभूव सर्वकृत्यज्ञः सोन्तरात्मेव देहिनाम् ॥७४॥
 75 भोगाच्चाजोचितान्विप्रा भैषज्यं व्याधिपीडिताः । वेतनं वृत्तिहीनाश्च तस्मात्समुपलेभिरे ॥७५॥
 पित्र्योपरागकेत्वादिदुर्निमित्तोपशान्तिर्षु । गोसहस्राश्च हेमादिसंभवैः सोभजद्विजान् ॥७६॥
 नन्दिक्षेत्रे पुरं कृत्वा दग्धमुत्पातवह्निना । पूर्वाधिकगुणं तेन नवं राज्ये व्यधीयत ॥७७॥
 श्रीचक्रधरयोगेशस्वयंभूस्थानयोजनम् । जीर्णोद्भूतिव्यसनिना कृतं तेन सुकर्मणा ॥७८॥
 हर्षदेवेन यो निन्ये श्रीपरीहासकेशवः । परिहासपुरे तं स नवं नरपतिर्व्यधात् ॥७९॥

५३. १) Emended; A सोषादार्तिं; C दोषादार्तिं. ५७. १) A विश्रम्भ. ७१. १) Thus A₁; A₂ स्वास्तु. ७२. १) Emended; A विभ्रमास्तान्ये. ७३. १) Emended; A काश्मीरिर्कोपि. ७६. १) Emended; A पनातिषु.

प्राग्वाग्निभुक्कायन्या भूषितो हर्षनीतया । तेन त्रिभुवनस्वामी निर्लोभेन महीभुजा ॥८०॥ 80
 जयापीडाहतं हर्षोत्पादने प्लुष्टमग्निना । सिंहासनं नवं चक्रे स राज्यककुदं नृपः ॥८१॥
 लब्ध्वा तदर्धाधारोहं भर्तुः प्रेम्णातिदुर्लभम् । सामान्ययापि देवीत्वं जयमत्या न दूषितम् ॥८२॥
 सा ह्यनृशंस्यमाधुर्यव्यागसत्पियतानयैः । अस्तम्भार्तपरित्राणमुख्यैर्भक्त्याभवद्गुणैः ॥८३॥
 लब्धभूपालवालभ्या नार्यः क्रोधात्पजासु यत् । राक्षस्य इव भङ्गाय लावण्यललिता अपि ॥८४॥
 प्रियप्रजस्यायमन्यो गुणः सर्वगुणाग्रणीः । उच्चलक्ष्मापतेरासीदर्थनैस्पृश्यशालिनः ॥८५॥ 85
 जिघांसवः पापकामाः परस्वादायिनश्च ताः । रक्षांस्यधिकृता नाम तेभ्यो रक्षेदिमाः प्रजाः ॥८६॥
 तेनेतिहासिनीं नीतिं श्रद्धाधनेन सर्वदा । येन संपत्ता श्लोकं कायस्थोन्मूलनं कृतम् ॥८७॥
 यत्ते विपूचिकाभूलसंन्यासेभ्यः किलेतरे । घ्नन्त्याभुकारिणो विश्वं प्रजारोगा नियोगिनः ॥८८॥
 पितरं कर्कटो हन्ति मातरं हन्ति पुत्तिका । हन्ति सर्वं तु कायस्थः कृतघ्नः प्राप्तसंभवः ॥८९॥
 गुणान्समर्प्य स्फुरता येनैवोत्थाप्यते शठः । वैताल इव कायस्थस्तमेवाहन्ति हेलया ॥९०॥ 90
 विषवृक्षो नियोगी च यदेवाश्रित्य वैधते । चित्रं करोति तस्यैव स्थानस्यानभिगम्यताम् ॥९१॥
 तेन ते क्षमाभुजा मानक्षतिकार्यनिवारणैः । काराप्रवेशैश्च खलाः शमं नीताः पदे पदे ॥९२॥
 कार्याश्विचार्य बहुशः सहेलध्यान्महत्तमान् । भङ्गासूत्रमयं वासः कारायां पर्यधापयत् ॥९३॥
 स कार्यवेषं हास्याय सभार्यं चारणोचितम् । अकारयद्भूतभिर्ध्वं धावनं डोम्ब्रयोधवत् ॥९४॥
 स प्रांशुर्वेष्टितश्मश्रुष्णीषेणोत्कलन्पुनः । भूलहस्तः सजानूहः केषामासीज हास्यकृत् ॥९५॥ 95
 स शीर्षदर्शनं साम्यवादवेद्याविटान्वितम् । प्रियवेद्यं कंचिदपि नृत्तवाद्यमकारयत् ॥९६॥
 वद्भान्यं शकटे नमं क्षुरत्तुनार्धमस्तकम् । अकारयत्सटान्यस्तन्नीनपिष्टच्छटाङ्कितम् ॥९७॥
 ते कुम्भवादनैर्मुण्डमण्डनैश्चाङ्किताभिधाः । नियोगिनो भ्रममानाः सर्वतः ख्यातिमाययुः ॥९८॥
 कार्यभ्रष्टा मलक्लिन्नक्षीणवस्त्रावगुण्डनाः । सर्वार्थिनो व्यभाव्यन्त केप्यटन्तः प्रतिक्षपम् ॥९९॥
 वृथावृद्धाः सुखप्राप्यं पाण्डित्यं भूर्जवत्परे । मत्वा बाला इवाचार्यगृहे प्रारेभिरे श्रुतम् ॥१००॥ 100
 केप्युच्चैरट्टभिक्षाकाः सादरं स्तोत्रपाठिनः । कृतानुपाठाः स्वापट्यैः प्राक्के लोकमहासयन् ॥१०१॥
 माता स्वसा सुता भार्या स्वापि कैरप्यकार्यत । सामन्तसेवनं कार्यप्राप्त्यै सुरतसेवया ॥१०२॥
 जातकस्वप्नशकुनसुलक्षणनिरीक्षणम् । कारयद्भिः शठैरन्यैर्गणकाः परिखेदिताः ॥१०३॥
 पिशाचा इव भुष्कास्या रुक्षश्मश्रुकचाः कुशाः । वद्धाः परैर्व्यभाव्यन्त भृङ्गुलामुखराङ्गयः ॥१०४॥
 नृपेण कार्यिणां दर्पलिङ्गनाशे विपाटिते । अक्ष्णोर्ज्ञातिपरिज्ञानक्षमत्वं समजायत ॥१०५॥ 105
 भारतस्तवराजादिस्तोत्रपाठमशिभियन् । ते दुर्गोत्तारिणीविद्याजपं चोदसुलोचनाः ॥१०६॥
 इत्थं द्वैःस्थोदये दीर्घे मज्जन्तो नित्यदुर्जनाः । तस्मिन्नाजनि कायस्था व्यलोक्यन्त पदे पदे ॥१०७॥
 भिन्नसंधानभूर्यर्थदानभोज्यादिद्वैकनैः । न हि मोहयितुं शक्ताः प्राज्ञं तं तेन्यराजवत् ॥१०८॥
 तान्प्रजाकण्टकान्दुष्टान्कृतधीरकृतानिशम् । तैस्तैः शुचिभिरध्यक्षैः स विशामीश्वरो वदन् ॥१०९॥

१४. १) Emended ; A °हृतभिधधा°.—१) Emended ; A डोम्ब°.

- भूतेशस्य यथा पुरी द्रुतवह्वुष्टा त्वदाज्ञाबलाद्भूयः स्वां श्रियमाससाद सहसा तद्रस्मस्तामिमाम् ।
 110 त्वं कायस्थकुटुम्बिकृमिसन्निवृत्तया^१ पञ्चानलीलीढामुच्छलदेव निर्वृतिस्तुल्यस्थित्या पुरीं स्वां क्रियाः ॥११०॥
 शिवरात्र्युत्सवे श्लोकममुं शिवरथाभिधः । विद्वान्पठंस्तेन हठात्सर्वाध्यक्षो व्यधीयत ॥१११॥
 व्यवहारानभिज्ञोपि कंचित्कालमदीदृशत् । भुञ्जित्वादार्यभाजः स कामन्कृतयुगस्थितिम् ॥११२॥
 शीघ्रदण्डत्वमुच्चण्डतेजस्तस्य भूपतेः । क्रूरानुद्दिश्य कायस्थान्धीमद्भिर्ब्रह्मन्यत ॥११३॥
 न हि क्षुद्राश्रकायस्थपिशाचाविटवैरिणाम् । शंसन्त्यन्तरितं दण्डं दण्डनीतिविशारदाः ॥११४॥
 115 चिरेण दण्डिता ह्येते कुर्युर्दण्डभयाद्भुवम् । लब्धान्तराः प्राणहरं कृच्छ्रं किञ्चित्पशासितुः ॥११५॥
 दण्डानां दण्डमानानां पुत्रस्त्रीमित्रबान्धवाः । राज्ञा विचारशीलेन न तेनोपद्रुताः क्वचित् ॥११६॥
 कर्णेजपांस्तोष्ट्रधरप्रमुखांस्तेन दुःखदैः । कर्मभिः क्लिभताध्वापि पैशुन्यस्य खिलीकृतः ॥११७॥
 विस्मृतिं लब्धराज्यानां पूर्वसंकल्पवासनाः । प्रयान्ति प्राप्नोन्नुषां गर्भवासस्पृहा इव ॥११८॥
 प्राप्ताज्याधिगमार्त्तिकचित्सदसद्यच्चिन्तयत् । राज्ये तन्न विसस्मार जातिस्मर इवोच्छलः ॥११९॥
 120 ददर्श शत्रोरद्रोहान्यान्द्रोग्धृन्वा पुरानुगान् । कर्तव्यानुगुणं तेषां प्रतिपत्तिमदर्शयत् ॥१२०॥
 स्मरेन्नोपपत्तिः पूर्वपतिद्रोहं कुयोपितः । पूर्वस्वाम्यरितां चाद्य कुभृत्यस्येश्वरो जडः ॥१२१॥
 शेषाहिदेहान्मेदिन्या समं प्रज्ञापि राज्यभूत् । तस्मिन्परिणता नूनं कृत्याकृत्यविवेक्तरि ॥१२२॥
 तथा ह्येकस्य वणिजो व्यवहर्तुश्च सोभवत् । विवादे संशयं छिन्दस्त्वं स्थेयाद्यगोचरे ॥१२३॥
 सौहृदागृहसद्भावे व्यापदौपयिकं धनी । न्यासीचकारं दीक्षारलक्षं कोपि वणिग्गृहे ॥१२४॥
 125 तेनोपयुज्यमाना च व्ययेषु वणिजः करात् । कियत्यपि गृहीताभूतात्तमात्रान्तरान्तरा ॥१२५॥
 त्रिंशद्विंशच्छ्रुत् यातास्तु समास्तु न्यासधारिणम् । गृहीतशेषं दातुं स धनं प्रार्थयताथ तम् ॥१२६॥
 वणिक्स्तु कुकृती तस्य न्यासप्रासाय सोद्यमः । कालापहारमकरोत्तैस्तैः कलुषशीर्मयैः ॥१२७॥
 स्रोतोभिर्व्यस्तमम्भोधौ लभ्यं मेघमुवैः पयः । प्राप्तिर्भूयस्तु नास्त्येव वणिग्न्यस्तस्य वस्तुनः ॥१२८॥
 तैलस्त्रिगुणमुखः स्वल्पालापो मृदाकृतिर्भवत् । न्यासप्रासविवादोघो वणिग्न्याप्राद्विशिष्यते ॥१२९॥
 130 त्रिविदे भ्रेष्ठिना शायं स्मितैः प्राक्सख्यदर्शनैः । मुक्तं मुक्तं ज्ञायमानं प्राणान्तेपि न मुच्यते ॥१३०॥
 निसर्गवच्चक्रा वेद्याः कायस्थो दिविरो वणिक् । गुरुपदेशोपस्कारैर्विशिष्टाः सत्रिषादिषोः ॥१३१॥
 चन्दनाङ्गालिके श्वेतांशुके धूपाधिवसिनि । विश्वस्तः स्यात्किराने^२ यो विप्रकृष्टेस्य नापदः ॥१३२॥
 ललाटवृत्तपुटश्रोत्रद्वन्द्वद्वयस्तचन्दनः । षड्विन्दुर्वृद्धिक इव क्षगात्प्राणान्तकृद्भणिक् ॥१३३॥
 पाण्डुरदयामोभिधूमार्द्रः सूच्यास्यो गहनोदरः । तुम्बीफलोपमः श्रेष्ठो रक्तं मांसं च कर्षति ॥१३४॥
 135 सोध निःशेषितमिधः क्रुद्धो निर्वन्धकारिणः । गणनापत्रिकां तस्य सभूभङ्गमदर्शयत् ॥१३५॥
 यदादौ श्रेयस इति न्यस्तमश्रेयसे पदम् । आतरेष्वत्यये सेतोर्गृहीता पट्शती स्वया ॥१३६॥
 छिन्नो गानत्कषाबन्धे शतं चर्मकृतोर्पितम् । विपादिकाकृते दास्या नीतं पञ्चाशतो घृतम् ॥१३७॥

११०. ^१) A₁ indicates here a lacuna of one akshara. १११. ^१) Emended with C; A लोक°. १२५. ^१) Emended; A "भूतस्तमा". Cf. viii. 154. १२६. ^१) Emended; A विशिष्टाद्यातास्तु. Cf. v. 210. १३२. ^१) Emended; A किराने.

स्फोटने भाण्डभारस्य क्रन्दन्त्याः कृपयार्पितम् । कुलाल्या बहुशः पश्य भूर्जे लभं शतत्रयम् ॥१३८॥
 शिशुभ्योस्य बिडालस्य क्रीताः पोषाय मूषिकाः । त्वया शतेन वात्सल्याद्द्वान्मत्स्यरसस्तथा ॥१३९॥
 चरणोद्धर्तनं सर्पिः शालिचूर्णं च सप्तभिः । क्रीतं शतैः श्राद्धपक्ष्मणान् च घृतमाक्षिकम् ॥१४०॥ 140
 नीतं क्षौद्रार्द्रकं कासायासायादर्भकेण ते । सोव्यक्तजिह्वः किं वेत्ति वक्तुं लभं शतं ततः ॥१४१॥
 वृषणोत्पाटको भिक्षाचरस्ते हठयाचकः । यो वारितो युद्धपटुस्तस्मै दत्तं शतत्रयम् ॥१४२॥
 आनीते भट्टपादानां मध्यं सर्वव्ययोपरि । शतं शतद्वयं धूपशन्दामूलपलाण्डुषु ॥१४३॥
 इत्याद्यचिन्त्यतायुक्तान्परिहार्यव्ययानसौ । तस्यैकीकृत्य गणनां लभेपि शनकैर्व्यधात् ॥१४४॥
 वर्षमासप्रतिप्रत्यावृत्तिः पुनः पुनः । संसारस्येव तस्यान्तं न ययौ नर्तिताङ्गुलेः ॥१४५॥ 145
 स मूलग्रहणं पिण्डीकृत्याथ सकलान्तरम् । प्रसारितोष्ठस्तन्नेत्रे मीलयन्नभ्यधान्मृदु ॥१४६॥
 शल्यमुद्धर निक्षेपं नयोज्जासधनं त्विदम् । विश्रम्भदत्तं निर्दम्भं दीयतां सकलान्तरम् ॥१४७॥
 तत्स धर्म्यं वक्तो जानन्क्षणमुच्छ्वसितोभवत् । क्षुरं क्षौत्रोपलिप्तं तु ध्यात्वा पश्चादतप्यत ॥१४८॥
 युक्तापहृतसर्वस्वं कौर्यानार्यमथार्थकः । विवादे नाशकज्जेतुं नापि स्थेया विचारकाः ॥१४९॥
 स्थेयैरनिश्चितन्यायं पुरो न्यस्तं ततो नृपः । तदित्थमिति निश्चित्य वणिजं तमभाषत ॥१५०॥ 150
 अद्यापि न्यासदीक्षाराः सन्ति चेत्तत्प्रदर्शयताम् । अंशः कियानपि ततस्ततो वच्मि यथोचितम् ॥१५१॥
 तथा कृते तेन वीक्ष्य दीक्षारान्मन्त्रिणोब्रवीत् । राजभिर्भाविनां राज्ञां नाम्ना टङ्कः क्रियेत किम् ॥१५२॥
 न चेत्कलशभूषणकाले न्यासीकृतेष्वमी । दीक्षारेषु कुतष्टङ्का मन्त्रामाङ्का अपि स्थिताः ॥१५३॥
 निक्षिप्तेनैव लक्षेण वणिक्तस्माद्यवाहरत् । वणिजो ब्रविणेनायमप्यात्तेनान्तरान्तरा ॥१५४॥
 तस्माद्यदा यदेतेन गृहीतं दीयतां ततः । तदा प्रभृत्यद्यवावहाराभोस्मै वणिजोर्धिनः ॥१५५॥ 155
 न्यसनानेहसश्वेष प्रभृत्यस्मै प्रयच्छतु । लक्षादखण्डिताह्वानं किं वाच्यं मौलिके धने ॥१५६॥
 अवधारयितुं शक्यं मादृशैः सप्तगैरियत् । श्रीयशस्करवद्वीक्ष्यमीदृक्षेपु तु युज्यते ॥१५७॥
 विवादे संदिहानस्य युक्तं क्षान्त्यानुशासनम् । भाव्यं दण्डधराचरैः प्रयुक्तकुसृतेः पुनः ॥१५८॥
 अनिर्हारेषु शल्येषु महामर्मगतेष्विव । सविवादेषु चोपेक्षां कलापेक्षी व्यधावृषः ॥१५९॥
 पप्रथे पार्थिवस्येत्थं निश्चोद्यं तस्य न्यासनम् । प्रजासु जागरूकस्य मनोरिव मनस्विनः ॥१६०॥ 160
 सख्यं कारणनिर्व्यपेक्षमिनाहंकारहीना सतीभावो वीतजनापवाद उचितोक्तित्वं समस्तप्रियम् ।
 विद्वत्ता विभवान्विता तरुणिमा पारिप्लवत्वोज्झितो राजत्वं विकलङ्कमत्र चरमे काले किलेत्यन्यथा ॥१६१॥
 स तादृशोपि राजेन्द्रचन्द्रमाः सन्क्रिलाभवत् । मात्सर्याविष्टवैवदयाहोपोल्कावर्षभीषणः ॥१६२॥
 औदार्यशौर्यधीधैर्यगुणतारुण्यमत्सरः । बभूव संख्यातीतानां मानप्राणहरो नृणाम् ॥१६३॥
 मानोन्नतैश्च भूयोपि वाक्पाठ्यरुपाहतैः । लाघवं प्रत्युपालम्भैः पार्थिवोऽप्यनुभावितः ॥१६४॥
 प्रसुप्तानां फणीन्द्राणामिव कोपोद्भवं विना । तेजो विस्फूर्जितं ज्ञेयं न हि नाम शरीरिणाम् ॥१६५॥ 165

१४०. ^१) A विस्मम्. १४१. ^१) Emended with C; A कौर्यानार्य. १४२. ^१) Emended; A स किला.

- विविधे भूतसर्गेस्मिन्न च कश्चित्स विद्यते । अपूर्वशक्तिरत्रादि यस्य दोषैर्न दूषितम् ॥१६६॥
जातिः पङ्कुरहाइपुः कपिलताक्रान्तं शिरः खण्डनप्रभयच्छुचिशीलतादिविगुणाचारप्रदुष्टं यशः ।
विश्वलघुरिति प्रभूतविषयव्याप्तिस्पृशो दुःसहा दोषा यत्र पुरोस्तु तत्र कतमो निर्दोषतोस्तेकभूः ॥१६७॥
अविचार्येति भूपालः स चकारानुजीविनाम् । वंशचारित्रदेहादिदोषोद्घोषणमन्वहम् ॥१६८॥
अन्योन्यद्वेषमुत्पाद्य संख्यातीता महाभटाः । युद्धभङ्गालुना तेन हन्तव्ययुद्धेषु घातिताः ॥१६९॥
170 मासार्धदिनमाहेन्द्रमहाशयवसरेषु सः । निनाय योधान्संनन्दानन्योन्यप्रधनैर्धनम् ॥१७०॥
स नाभूदुत्सवः कश्चित्सा यत्र नृपाङ्गने । भूमिर्न सिक्ता रक्तेन हाहाकारो न चोद्ययौ ॥१७१॥
नृत्यन्त इव निर्याता गृहेभ्यो वंशशोभिः । बान्धवैर्मिन्यिरे योधा लूनाङ्गाः पार्थिवान् ॥१७२॥
स्निग्धश्यामकचांश्चारुदमभूनाकल्पशोभिः । हतान्वीक्ष्य भटान्नाजा मुमुदे न तु विद्यथे ॥१७३॥
नार्यो राजगृहं गत्वा प्रत्यायातेषु भर्तृषु । मेनिरे दिवसं लब्धमनास्था नित्यमन्यथा ॥१७४॥
175 भवेत्सद्यदहं कुर्यामित्यहंक्रियया वदन् । साचिष्यमव्याहतवाग्यैस्तेभृत्यैरजिग्रहत् ॥१७५॥
प्रवर्धमानांस्तानेव विद्वेषकलुषाशयः । हताधिकारान्विदधे बहुशश्च धिमानितान् ॥१७६॥
दण्डकः कम्पनाधीशः प्रवृद्धौ तत्र सकुधि । विद्रुनो विषलाटायां निपत्य निहतः खड्गैः ॥१७७॥
तेन स्ववर्धितो हाराधीश्वरो रक्ताभिधः । हताधिकारो विदधे विभूतिं वीक्ष्य भूयसीम् ॥१७८॥
माणिक्यसैन्यपतिना हारेकस्माच्चिवारिते । खिप्तेन विजयक्षेत्रे चक्रे व्रतपरिमहः ॥१७९॥
180 कम्पनाद्यधिकारस्थाः प्रवीरास्तिलकादयः । काकवर्षा मार्दवेन तत्कोपं नानुभाविताः ॥१८०॥
भोगसेनो निरनुगः क्षीणवासा भवन्कृतः । तेनातिसेवाप्रीतेन राजस्थानाधिकारभाक् ॥१८१॥
यस्येन्द्रहादशीयुदे सान्द्रसैन्योपि विद्रुतः । क्षुद्रवङ्गगच्छन्त्रोपि रौद्रमालोक्य विक्रमम् ॥१८२॥
येपि सङ्गाभिधानस्य पुत्राः सामान्यशस्त्रिणः । तान्नृच्छुद्रुह्यङ्गान्स मन्त्रिणः समपादयत् ॥१८३॥
पुत्रौ विजयसिंहस्य तत्सेवात्यक्तदुर्दशौ । तिलको जनकश्चास्तामसायश्रेणिमध्यगौ ॥१८४॥
185 यमैलाभयवाणादिमुख्या हारादिनायकाः । कस्तान्समर्थः संख्यातुं तद्विस्तरलसंपदः ॥१८५॥
द्वित्राः प्रशस्तकलशादयः पूर्वं तदन्तरे । प्रापुर्बालबुभुक्षन्तः स्थजीर्णानोक्तहविभ्रमम् ॥१८६॥
कन्दर्पः क्षमाभुजा दूतैः समानीतोपि नाददे । तस्यासहनतां वीक्ष्य प्रार्थितोप्यधिकारिताम् ॥१८७॥
आस्थानाचारसंलापव्यवहारादि मण्डले । नवमेवाभवत्सर्वं तस्मिन्मन्त्रिणैः नृपे ॥१८८॥
लक्ष्मीः कर्मणचूर्णाङ्गा वेष्टेव वशवर्तिनः । धीरानपि विधायेयं करोत्युन्मार्गवर्तिनः ॥१८९॥
190 सपिण्डानामपि व्यक्तभूलवीक्षणतत्परा । प्रेततेव नरेन्द्रश्रीर्जातिक्लेशपकारिणी ॥१९०॥
समस्तसंपत्पूर्णेपि यस्मात्सुस्तलभूपतिः । दध्यौ आतुरवस्कन्दं राज्यापहरणोद्यतः ॥१९१॥
अक्तस्मादभृणोच्छेनमिव तं शीघ्रपातिनम् । स्थानं वराहवार्ताख्यमुल्लङ्घ्यायामग्रजः ॥१९२॥
क्षिप्रकारी विनिर्गत्य तमप्राप्तपदं ततः । निपत्य सैन्यैर्बहुलैः सोपकारमकारयत् ॥१९३॥
विद्रुतस्यास्पदे तस्य नानोपकरणैश्च्युतैः । ताम्बूलवल्लीकूटैश्च सामग्रीं समभावयत् ॥१९४॥

१८४. १) Emended with C; A °आस्तम°. १८५. १) Emended; A °जीर्णानोक्तह°. १९४. १) Emended; A ताम्बूलवल्लीकूटैः.
[C. VIII. 166 176 C. VIII. 185]

कृतकार्यपरावृत्त्यासावरुडोपि पार्थिवः । प्रत्यावृत्तं तमभृणोदन्येषुः क्रूरविक्रमम् ॥१९५॥ 195
 गग्गच्चन्द्रस्तदादेशाद्वत्वा बहलसैनिकः । चक्रे सुस्सलभूपालबलनिर्दलनं ततः ॥१९६॥
 असंख्यैः सौस्सलैर्योधैराहवायासनिःसहैः । क्लान्तिर्धिमानोद्यानेषु गुनारीणाममुच्यत ॥१९७॥
 भर्तृप्रसादस्यानृण्यं प्राणैर्युधि समर्पितैः । राजपुत्रौ गतौ तत्र सहदेवयुधिष्ठिरौ ॥१९८॥
 वराभान्सुस्सलानीकाद्रग्गस्तान्प्राप विदुतान् । चक्रे भूरितुल्यस्य यैर्भूपस्यापि कौतुकम् ॥१९९॥
 निविष्टकटकं तं स भुत्वा सेल्यपुराध्वना । क्रमराज्योन्मुखं यान्तं वृतमन्वसरचूपः ॥२००॥ 200
 अन्विष्यमाणसरणिः प्रयत्नादप्रजन्मना । प्रविशेश दरद्वेषं परिमेयपरिच्छदः ॥२०१॥
 दत्तमार्गे तस्य राजा डामरं लोष्टकाभिधम् । स सेल्यपुरजं हत्वा नगरं प्राविशत्ततः ॥२०२॥
 तस्मिन्दूरं गते वैरकलुषोपि स नाददे । भ्रातृस्नेहेन संरम्भं प्रहीतुं लोहरं गिरिम् ॥२०३॥
 कल्हः कालिञ्जराधीशो दौहित्रो पुत्रवद्बृह । यामवर्धयत स्नेहादपुत्रः पितृवर्जिताम् ॥२०४॥
 राज्ञो विजयपालस्य वृतां सुस्सलभूपतिः । उपयेमे स तां श्रीमाननन्नां मेघमञ्जरीम् ॥२०५॥ 205
 तस्य प्रभावाधिष्ठानाच्छिशोरपि न लोहरे । शक्तिरासीद्विरुद्धानामपि बाधाय वैरिणाम् ॥२०६॥
 धीरः सुस्सलदेवोपि मार्गैर्निर्गत्य दुर्गमैः । आसदङ्गुरिभिर्मसैः स्त्रोर्वीं दुर्गिरिवर्त्मना ॥२०७॥
 प्रशान्ते व्यसने तस्मिन्धीरस्योच्चलभूपतेः । अन्येपि व्यसनाभासा उत्पन्नध्वंसिनोभवन् ॥२०८॥
 भीमादेवः समादाय भोजं कलशदेवजम् । साहायकार्यमानिन्ये दरद्राजं जगद्वलम् ॥२०९॥
 सल्हो हर्षमहीभर्तुरवरुडात्मजोभवत् । भ्राता दर्शनपालस्य सञ्जपालस्तु तद्वलम् ॥२१०॥ 210
 नीतिज्ञेन ततो राज्ञा सास्रैव दरदीश्वरः । आक्षेपाहारितः प्रायात्पत्यावृत्य निजां भुवम् ॥२११॥
 सल्हस्तमन्वगाच्छन्नं भोजोर्विषत्स्वमण्डलम् । भेजे सुस्सलदेवस्य सञ्जपालोऽनुजीविताम् ॥२१२॥
 गृहीतार्थेन भृत्येन निजेनैव प्रदर्शितः । भोजः क्षिप्रं नृपात्प्राप निप्रहं तस्करोचितम् ॥२१३॥
 देवेश्वरात्मजः पितृकोपि द्वैराज्यलालसः । डामरानाभिते राज्ञि निर्याते व्यद्वं वद्विशः ॥२१४॥
 त्रिचारपरिहारेण धावन्तः सर्वतो जडाः । तिर्यञ्च इव हास्याय प्रसिद्धिशरणा जनाः ॥२१५॥ 215
 मल्लस्य रामलङ्घ्योर्हं सूनुरासं दिगन्तरे । अट्टसूदः कश्चिदेवं चक्रिकाचतुरो वदन् ॥२१६॥
 निन्ये प्रवृद्धिं व्यामूढैर्बहुभिर्विघ्नवप्रियैः । धनमानादिदीनेन भूमिपैर्भूम्यनन्तरैः ॥२१७॥ युग्मम् ॥
 पीप्से प्रविष्टः कश्मीरानेकाकी धर्मपीडितः । व्यधीयत छिन्ननासः परिज्ञाय नृपानुगैः ॥२१८॥
 कटके पर्यटन्नाशः स एव ददृशे पुनः । स्वजात्युचितभक्ष्यादिविक्रयी सस्मितं जनैः ॥ २१९॥
 मिथैव नीतिकौटिल्यैः क्रियतेभ्युदयभ्रमः । शक्यतेपरथा कर्तुं न दैवस्य मनीषितम् ॥२२०॥ 220
 शान्तापि ज्वलति क्वापि क्वचिद्दीपापि शाम्यति । दैवघातवशाच्छक्तिः पुंसः कक्षामिसंनिभा ॥२२१॥
 पलायनैर्नापयाति निश्चला भवितव्यता । देहिनः पुच्छसंलीना वह्निज्वालेव पक्षिणः ॥२२२॥

१९९. ¹) Emended; A श्रीकाण्ठगन्ध°. २०४. ¹) Emended; A कालिन्दर°. Cf. vii. 1256. viii. 618.
 २१४. ¹) Emended with C; A वद्वं°. २१६. ¹) Thus corr. by A, from A₁ मल्लरामाला°. २१७. ¹) A₁ writes here २
 instead of युग्मम्.

- नाच्छिष्यवह्निविषयशस्त्रशरप्रयोगैर्न श्रमपातरभसेन न चाभिचारैः ।
 शक्या निहन्तुमसवो विधुरैरकाण्डे भोक्तव्यभोगनियतोच्छसितस्य जन्तोः ॥२२३॥
- भिक्षाचरः समाद्रिष्टवधो जयमतीगृहात् । नक्तं वध्यभुवं निन्ये वधकैः पार्थिवाज्ञया ॥२२४॥
- 225 याणि प्रस्फोटय निक्षिप्तो वितस्तायां समीरणैः । क्षिप्रस्तटं क्षणं स्पन्दमानवक्षाः कृपालुना ॥२२५॥
 द्विजेनैकेन संप्राप्तधिरादुद्रतचेतनः । आसमस्यभिधानाया ज्ञातिर्दिद्वेति गौरवात् ॥२२६॥
 शाहिपुत्रीभिरुक्ता या दत्तधतुरया तया । नीतो देशान्तरं गूढं ववृधे दक्षिणापथे ॥२२७॥ तिलकम् ॥
 स वृत्तप्रत्यभिज्ञोऽथ पुत्रवन्नरवर्मणा । मालवेन्द्रेण शस्त्रास्त्रविद्याभ्यासमकार्यत ॥२२८॥
 अन्यदीयं घातयित्वा तत्तुल्यवयसं शिशुम् । रक्षितो जयमत्यैव स किलेत्यपरेब्रुवन् ॥२२९॥
- 230 देशान्तरागतादूतात्तां वार्तामुपलब्धवान् । अत एवाभवत्तस्या भूमृद्विरलितादरः ॥२३०॥
 बहिरप्रतिभिन्दस्तत्त धीरो मार्गवार्तिभिः । चक्रे तदप्रवेशाय संबन्धं पार्थिवैः समम् ॥२३१॥
 ईर्ष्यामगोपयन्मार्गाः शङ्कामच्छादयन्निषोः । स्वयमन्याभिगम्यत्वं करोति हि जडो जनः ॥२३२॥
 भिक्षाचरे हते बालं कंचिदादाय तत्समम् । तन्नाम्ना ख्यातिमनयद्विद्वैवेत्यपरेब्रुवन् ॥२३३॥
 तथ्येन सोऽस्तु मिथ्या वा प्रतिष्ठां तां तथाप्रवान् । यया लघुत्वमानेतुं न दैवेनाप्यशक्यते ॥२३४॥
- 235 स्वप्नेन्द्रजालमायानामपि निर्विषया इमाः । कर्मवैचित्र्यजनिताः काश्चिदाश्चर्यविभूषः ॥२३५॥
 स राजबीजी नाशाय विशां गूढं व्यवर्धत । पुराणमादिदाहाय कक्षान्तरिख पावकः ॥२३६॥
 रोहत्यन्तिकसीमनि प्रतिविषावीरुद्विषश्मारुहः काले प्रावृडुपद्रुताच्छसिले मूर्खत्यगस्त्योदयः ।
 सर्गच्छेदविधिक्षमानुदयतो वृष्ट्वा किलोपद्रवान्संधत्ते प्रतिकारकल्पनमहो दीर्घावलोकी विधिः ॥२३७॥
 अजायत विपन्मज्जज्जगदुदरक्षमः । तस्मिन्नेव क्षणे यस्मात्सुस्सलक्ष्मापतेः सुतः ॥२३८॥
 तज्जन्मकालादारभ्य सर्वतो जयमर्जयन् । नामान्वर्थं नृपस्तस्य जयसिंह इति व्यधात् ॥२३९॥
- 240 शास्तुः सर्वार्थसिद्धाख्या यथा सर्वार्थसिद्धिभिः । तथा तस्याभिधान्वर्था नात्यजब्रूडिशब्दताम् ॥२४०॥
 मुद्रां स कुड्कुमस्याङ्गेस्तदीयस्याभ्युपागताम् । विलोक्योच्चलदेवोभूद्विमन्युर्भातरं प्रति ॥२४१॥
 बालस्यैवाङ्गिमुद्रास्य त्रैरं पितृपितृव्ययोः । निशारयन्ती विदधे सुस्थितं मण्डलद्वयम् ॥२४२॥
 स स्वर्गिणः पितुर्नाम्ना ततः सुकृतसिद्धये । चकारोच्चलभूपालः पैतृके स्थण्डिले मठम् ॥२४३॥
 गोभूमिहेमवस्त्राक्षदाता तस्मिन्महोत्सवे । आश्चर्यकल्पवृक्षत्वं त्यागी सर्वार्थिनामगात् ॥२४४॥
- 245 प्रसद्वैः प्रहितैस्तेन महार्थैः श्लाघ्यैः संपदा । महान्तोऽपि दिगन्तेषु पार्थिवा त्रिस्मयं ययुः ॥२४५॥
 भर्तृप्रसादाधिगतां श्रियं नेतुं परार्थ्यताम् । विहारं समञ्जं देवी जयमस्यपि निर्ममे ॥२४६॥
 केषांचित्पूर्वपुण्यानां विरहेण महीभुजः । हताभीष्टाभिधानोभून्मठो नवमठाख्यया ॥२४७॥
 सुहृदां स्वसारमुद्दिश्य परस्मिन्स्थण्डिले पितुः । विहारोऽपि कृतस्तेन नोचितां ख्यातिमाययौ ॥२४८॥
 मृत्योर्मस्तकपातित्वं तस्याकलयतः किल । न निष्ठां स्वप्रतिष्ठाञ्च संप्रपेदे व्ययस्थितिः ॥२४९॥

२२७. ^{१)} A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. २३०. ^{१)} Emended; A °तात्तावत्तमुप°. २३४. ^{१)} Emended with C; A °सकुल.
 २३७. ^{१)} A₃ gloss प्रतिविषा वीरुद्विषा उपविषेय्यादिनामान्तरं कोशे यथा विष्वाविषा प्रतिविषातिविषोपविषारुणा भृङ्गीमहोषधं चति
 (Amarakośa ii. 4. 90-100). २४७. ^{१)} Emended; A °मठे.

कदाचित्कामराज्यस्थो ब्रह्ममग्निं स्वयंभुवम् । ययौ वर्हठश्चक्राख्यं गिरिग्रामं स भूपतिः ॥२५०॥ 250
 तं कम्बलेभ्रग्रामाध्वना यान्तमवेष्टयन् । अकस्मादेत्य तत्रत्याश्चौराश्चण्डालशखिणः ॥२५१॥
 प्रजिहीर्षुभिरप्याशु तस्मिन्नत्यल्पसैनिके । न तैः प्रहतमुत्तेजोवष्टम्भस्तम्भितायुधैः ॥२५२॥
 अथ हारितमार्गः स गहने गिरिगह्वरे । भ्रमन्नल्पानुयाय्येकां क्षणदामत्यवाहयत् ॥२५३॥
 उच्चचार क्षणे तस्मिन्स्कन्दावारेषु दुःसहा । नास्ति राजेति दुर्वार्ता सर्वतः क्षोभकारिणी ॥२५४॥
 कटकाग्निःस्रुतात्यल्पा वात्येव गिरिगह्वरात् । सा दुष्प्रवृत्तिर्दीर्घत्वं पुरेरण्य इवासदत् ॥२५५॥ 255
 नगराधिकृतस्तस्मिन्क्षणे छुड्ढाभिधोभवत् । शखिणः कामदेवस्य कुल्यो रज्जुदिसोदरः ॥२५६॥
 कृत्वा पुरक्षोभशान्तिं शल्लोकः स नृपास्पदे । प्रविश्य भ्रातृभिः सार्धं कार्यशेषमचिन्तयत् ॥२५७॥
 नृपं कुं कुर्म इत्येषं तान्विचिन्तयतोब्रवीत् । सङ्ग्राभिधोपि कायस्थः कुटुम्बिकुटिलाशयः ॥२५८॥
 यूयमेव सुहृद्वन्धुभृत्यबाहुल्यदुर्जयाः । राज्यं कुरुत संप्राप्य राष्ट्रमेवमकण्टकम् ॥२५९॥
 तेनैवमुक्तास्ते पापा जातराज्यस्पृहास्ततः । सिंहासनाधिरोहाय क्षिप्रमासन्समुद्यताः ॥२६०॥ 260
 श्रीयशस्करदेवस्य वंश्या एत इति भ्रुतिः । तदन्वयेभूत्सर्वेषां राज्यौत्सुक्यमदायिनी ॥२६१॥
 अत एवाभजत्क्रोधं तेषां कुड्ढदुक्तिभिः । सा वासनान्तःसंलीना सदाचारानपेक्षिणाम् ॥२६२॥
 कथं न प्रतिभात्येषा सङ्गस्यापि कुपइति । भारिकस्य कुले जातो लवटस्य हि सोधमः ॥२६३॥
 क्षेमदेवाभिधानस्य पुत्रोऽप्यल्पनियोगिनः । क्रूराशयत्वमभजन्महासाहसिकोचितम् ॥२६४॥
 चौरेण स्वर्णभृङ्गारं हतवान्भूपतेर्गृहात् । संभावितोऽपि गाम्भीर्यान्नाशायि स किलेङ्गितैः ॥२६५॥ 265
 सासिधेनुर्निहणीषो विहसन्नखिलान्स्मयात् । राजपुत्र इवात्यल्पं स त्रैलोक्यममन्यत ॥२६६॥
 तस्य चिन्ता काचिदासीत्सदा दोलायतोऽङ्गुलीः । या राज्यहेतुः क्रूरेण फलेन समभाष्यत ॥२६७॥
 तन्निरा निजसंकल्पादपि ते राज्यलालसाः । नृपं जीवन्तमाकर्ण्य ततोभूवन्हतस्पृहाः ॥२६८॥
 न स्फुरन्न च संमीलन्न वा छप्र इवानिशम् । तेषां चेतसि संकल्पस्तदा प्रभृति सोभवत् ॥२६९॥
 अस्तुस्थिरादरेणाथ शनकैः पृथिवीभुजा । निन्यिरे मध्यमां वृत्तिं राजस्थानान्निवार्य ते ॥२७०॥ 270
 प्रकृत्या रूक्षवाप्राजा सर्वेषामेव सर्वदा । तेषामप्यकरोद्वान्तरे मर्मस्पृशः कथाः ॥२७१॥
 ते राज्ये हर्षभूभर्तुः पितरि प्रमयं गते । मातुस्तारुण्यमत्ताया विधवाया गृहेवसन् ॥२७२॥
 तैर्मर्त्यामत्तको नाम शल्वभृत्प्रातिवेशिकः । सुहृदतोथ विश्वस्तो जननीजारशङ्कया ॥२७३॥
 असतीमपि किं नैते न्यगृह्णन्ति भूपतिः । विचार्य कोशात्तन्मातुर्नासाच्छेदमकारयत् ॥२७४॥
 तां कथां स नृपस्तेषां परोक्षमुदघोषयत् । क पुत्रांश्छिन्ननासाया वदन्नित्यन्वियेष च ॥२७५॥ 275
 बृहद्वज्रादिगज्ज्ञेशं कृत्वा कार्याङ्ग्यधारयत् । स कायस्थकृतान्तत्वं भजन्सङ्गमपि प्रभुः ॥२७६॥
 पीडितस्तेन रौद्रेण निजोथ गणनापतिः । कोशोत्पत्त्यपहर्तारं तं नृपाय न्यवेदयत् ॥२७७॥
 प्रवेशभागिकपदे हते राज्ञा रुषा ततः । स क्रूरो रङ्गच्छुद्धादीन्पैरयत्पूर्वचिन्तिते ॥२७८॥
 जिघांसवस्ते नृपतिं प्रसङ्गापेक्षिणः परैः । समगंसत दुष्प्रज्ञैरथ हंसरथादिभिः ॥२७९॥

२५२. ¹) Doubtful emendation; A पुत्रोऽजोवष्टम्भ°. २७५. ¹) Emended; A पुत्रायाश्छिन्न°.

- 280 प्रजिहीर्षुभिर्हर्षां पीतकोशैः समेत्य तैः । चतुष्पञ्चानि वर्षाणि नावाप्यवसरः क्वचित् ॥२८०॥
 बहुभिर्बहुधा भिषैर्बहुकालं विचिन्तितः । न भेदमगमन्मन्त्रः स चित्रं लोकदुष्कृतैः ॥२८१॥
 तवैतां कुरुते शश्वत्पुं मर्मस्पृशं कथाम् । इति प्रत्येकमुक्त्वा ते विरागं पार्थिवेभ्यजन् ॥२८२॥
 तैरुरःपार्थपृष्ठादि गूढैर्मर्मभिरायसैः । प्रच्छाद्य पार्थिवो जलमनुसन्ने जिघांसुभिः ॥२८३॥
 असहो विरहं सोढुं यां प्रसादयितुं न काम् । राजापि संदधे चेष्टां प्राक्प्राकृतभुजंगवत् ॥२८४॥
 285 स्वभाववैपरीत्येन नाशचिह्नेन स स्थिराम् । जयमत्या सहाप्रीतिं तदादाहत्सरद्वयम् ॥२८५॥
 रक्षां भिक्षाचरस्याहुर्निमित्तं तत्र केचन । केचित्तु विशुत्सवर्षीं प्रेम्णां तरलवृत्तिताम् ॥२८६॥
 अथ वर्तुलभूर्भर्तुरात्मजा विज्जलाभिधा । कृतपाणिमहस्यागाङ्गाक्षभ्यं वसुधाभुजः ॥२८७॥
 संग्रामपाले नृपतौ तस्मिन्वसरे मृते । तत्सूनुः सोमपालाख्यः पित्र्यं राज्यं समादधे ॥२८८॥
 राज्याहमपजं बद्धा सोभ्यपिच्यत चाक्रिकैः । इति कोपाभरेन्द्रोभूत्कुध्यन्नाजपुरीं प्रति ॥२८९॥
 290 लक्ष्मीस्थैर्यप्रतिभुवः पुत्र्याः पाणिमजिमहत् । ..... ॥२९०॥
 अर्धचिन्तामणेस्तस्य प्रीणतो निखिलाः प्रजाः । नानाव्ययोजितो रेजे पश्चिमः स महोत्सवः ॥२९१॥
 याते जामातरि क्षमाभृच्छक्रे निखिलतन्त्रिणः । निर्वृत्तीन्किमपि क्रुध्यन्नुधुर्धुस्तु व्यसर्जयत् ॥२९२॥
 भोगसेनोपि भूपेन काले तस्मिन्समन्युना । निवृत्तितो हारकार्यत्सवैरः समपद्यत ॥२९३॥
 विक्रान्तः स हि कार्यस्थो निर्जिताखिलडामरः । सुस्सलक्ष्मापतिं जेतुं प्रतस्थे लोहरं पुरा ॥२९४॥
 295 वात्सल्यमिश्रवैरेण वारितोय महीभुजा । तत्परीवादमकरोषुक्रोधावेत्य तच्च सः ॥२९५॥
 प्रवेशयन्नुच्छुह्मुखान्स समयान्तरम् । तमादिसुहृदं वीरं तदा राज्ञा विमानितम् ॥२९६॥
 विमानिता विशालेच्छाः संहता हतवृत्तयः । न ते बहिष्कृतास्तेन यमराष्ट्रं जिगीषता ॥२९७॥
 तान्भोगसेनविन्यस्तसज्जात्राङ्कुटिलाशयः । सङ्क्षो निनिन्द वीरत्वात् जानन्सरलान्तरम् ॥२९८॥
 ऊचे चक्षुष्य हित्वापि प्राणान्व्यापायतां नृपः । भोगसेनोन्यथा भेदं कुर्यादगहनाशयः ॥२९९॥
 300 अन्यथाभूत् सङ्क्षोक्तं भोगसेनो यदब्रवीत् । किञ्चिद्रहोस्मि वृत्तेति नृपतिं भेदलालसः ॥३००॥
 स तु किं वक्षि न द्वारं तव दद्यामिति ब्रुवन् । दुधुक्षुपक्षप्रणयं निन्ये तमवमानयन् ॥३०१॥
 प्रबोधाधायिनो द्वेष्टि नियतिप्रणयिभवनम् । तपात्ययहिनिद्रान्त हव जन्तुर्गतस्मृतिः ॥३०२॥
 तन्त्रिणो यामिका भूत्वा स्वस्मिन्वारे ततोविशन् । ते राजधानीं संनद्धैः स्वसैन्यैः सह संहताः ॥३०३॥
 यामिन्यां यं ययं हन्मस्तं हतेत्यभिधाय च । प्रावेशयत्यस्तचिह्नांश्चण्डालान्मण्डपान्तरम् ॥३०४॥
 305 भुक्तोत्तरं स्थिते राज्ञि ते बाधे मण्डपे स्थिताः । सरोपो नृप इत्युक्त्वा सेवकोत्सारणं व्यधुः ॥३०५॥
 राजा च विज्जलावेशम यियासुर्मण्डपान्तरात् । दीपिकाभिः कृतालोको निर्ययौ मदनालसः ॥३०६॥
 मध्यमं मण्डपं तस्मिन्प्राप्ते स्वल्पैः सहानुगैः । तस्यक्तं मण्डपं सङ्क्षो रुद्धान्यानरुणज्जनान् ॥३०७॥
 अन्यैरप्यपिमे द्वारे निरुद्धे सर्व एव ते । जिघांसवः समुत्थाय नृपतिं पर्यवारयन् ॥३०८॥

२८१. ^१) Emended with C; A पार्थिवे. २८५. ^१) Emended; A महा°. २८६. ^१) Emended with C; A विद्वत्स°. २९०. ^१) A omits here two *pādas* without indicating a *lacuna*. C adds here: तं प्रेष्ठं सर्वलोकानां श्रेष्ठं सर्वक्षमाभुजां. २९२. ^१) Emended with C; A निर्वृत्तीन् किमपि.—^२) Emended; A °धुर्धुस्तु. २९५. ^१) Emended with C; A मिश्र वै°. ३०१. ^१) A दुधुक्षु°. [C. VIII. 283 180 C. VIII. 311]

विशमिदम्भादेकेन रुद्धमये निषेदुषा । तं द्विजो दिन्नजस्तेजः शस्त्रया कृष्टकचोभिनत् ॥३०९॥
 ततः काञ्चनगौराणि तस्याङ्गान्यसिधेनवः । बह्व्यः सुमेरुशृङ्गाणि महोरम्य इवाविशन् ॥३१०॥ 310
 स द्रोहो द्रोह इत्युक्ता केशान्कृष्टान्धिमोचयन् । क्रीडाशस्त्रयाः कषां रुद्धमुष्टिं दन्तैर्व्यपाटयत् ॥३११॥
 सुजनाकरनामा हि भृत्यः कट्टारकं बहन् । तस्यान्तिकात्पलायिष्ठ प्रहरत्तु विरोधिषु ॥३१२॥
 अतो बालोचितां लघ्वीं क्षुरिकां स चकर्ष तां । मुष्टावर्गलिता कोशात्सा कृच्छ्रेण विनिर्ययौ ॥३१३॥
 निर्यातान्त्रः शत्रुभिस्तैस्त्यक्तकेशो बबन्ध तम् । धम्मिल्लमथ तां शर्खीं जानुद्वन्द्वान्तरर्पयन् ॥३१४॥
 नदित्वा प्रहरंस्तेजं तादृश्वीर्योपि सोभवत् । येन क्षितौ निपतितः सर्वमर्मस्विवाहतः ॥३१५॥ 315
 अभिनद्य ततो रङ्गं प्रहरन्तं च पृष्ठतः । नदन्सिंह इव द्यङ्गुं परिवृत्य व्यदारयत् ॥३१६॥
 धन्यं च शस्त्रिणं कंचित्सर्वमाणमपातयत् । विवेष्टमानो यः प्राणैरचिरेण व्ययुज्यत ॥३१७॥
 लम्भान्तरे प्रवासाय तस्मिन्धावति मण्डपः । रक्षिभिर्भूमिपालोयमित्यबुद्धा कवाटितः ॥३१८॥
 हारमन्यत्प्रसर्पन्स क प्रयासीति जल्पता । कुङ्कुन रुद्धमार्गेण खड्गपातैरहन्यत ॥३१९॥
 भोगसेनं ततोपदयद्धारस्यान्ते समुत्थितम् । दारुतूलिकया भित्तिर्मालिखन्तं पराङ्मुखम् ॥३२०॥ 320
 भोगसेनेक्षसे कस्मादमुं त्वमिति वादिनम् । सोव्यक्तं किमपि क्षीतः प्रधावन्तं जगाद तम् ॥३२१॥
 रय्यावद्दामिधो दीपधरस्तिष्ठन्निरायुधः । अयोदीपिकयारब्धयुद्धस्तैर्विक्षतोपतत् ॥३२२॥
 चाम्पेयः सोमपालाख्यराजपुत्रः क्षताहितः । प्रहारैः प्राप्तवैक्लव्यो न गर्हाचारतामगात् ॥३२३॥
 पौत्रः श्रीभूरपालस्य राजकापत्यमज्जकः । विदस्त्रै श्वेव संछाद्य शस्त्रां पुच्छच्छटोपमाम् ॥३२४॥
 ततः प्रधावन्प्रगीवमारुरुक्षुः क्षितीश्वरः । निकृत्तजानुश्चण्डालैरालिलिङ्ग बसुंधराम् ॥३२५॥ 325
 तत्पृष्ठे स्वं क्षिपन्देहं प्रहारैर्जर्जरीकृतः । शृङ्गारनामा कायस्थो निर्द्रोहो वारितोरिभिः ॥३२६॥
 पुनरुत्थातुकामस्य सधैः शस्त्रावलीर्क्षिपः । न्यपातयंस्तस्य काल्या नीलाञ्जवरणस्रजम् ॥३२७॥
 तिष्ठेत्कदाचिद्धूर्तौयमविपन्नो विपन्नवत् । कन्धरामधमः सङ्गुस्तस्येति स्वयमच्छिनत् ॥३२८॥
 कृतं पदापहरणं यस्य सोहमिति ब्रुवन् । छित्त्वाङ्गुलीधकर्षापि रत्नाङ्गामूर्मिकावलीम् ॥३२९॥
 एकपादस्थितोपानत्सस्तमाल्यैः शिरोरुहैः । छन्नवक्रः स ददृशे क्षुप्तो दीर्घभुजः क्षितौ ॥३३०॥ 330
 पर्याप्रयास्य पर्यन्ते वीरवृत्त्या महौजसः । निर्दोषतामीषदगान्निस्त्रिशत्वं जनान्प्रति ॥३३१॥
 सेवकः शूरटो नाम पूत्कुर्वन्द्रोहमुच्चकैः । निर्गत्य भोगसेनेन बहिः क्रोधाक्षिपातितः ॥३३२॥
 प्रस्थितो दयितावासं स दिङ्मोहवशादिव । पन्थानं पृथिवीनाथः काल्या जग्राह वेदमनि ॥३३३॥
 राज्योद्याने नृपतिमधुपा भोगकिञ्चलकलोलाश्रितो नानावसनकुसुमश्रेणिभिः प्रीणयन्तः ।
 हा धिगैवानिलतरलया पात्यमाना नियत्या बह्व्यैवैते किमपि सहसा वृष्टनष्टा भवन्ति ॥३३४॥
 तिर्यग्भ्यस्त्रिजगज्जयी परिभवं लङ्केश्वरो लम्भवान्प्रापाशेषनृपोत्तमः कुरूपतिः पादाहतिं मूर्धनि ।
 इत्यन्ते बहुमानदृष्टपरिभवः सर्वस्य सामान्यवत्तत्को नाम भवेन्महानहमिति ध्यायन्धृताहंक्रियः ॥३३५॥ 335
 पराङ्मुखहितैस्त्यक्तं तमनाथमिव प्रभुम् । नम्रं हुताशसात्कर्तुं स्वच्छन्नपादिगोनयन् ॥३३६॥

३०९. ¹) Thus corr. by A₁ from °स्तेजः.

- भुजौ कण्ठे गृहीत्वैकः कराभ्यां चरणौ परः । तं भुजभीषमालोककुन्तलं दधिरोक्षितम् ॥३३७॥
 सभूत्कारप्रणं नम्रमनाथमिव पार्थिवम् । राजधान्या विनिष्कृष्टं न्यधत्तां पितृकानने ॥३३८॥
 महासरिद्वितस्ताम्भः संभेदद्वीपभूतले । अह्नाय बह्निस्संस्कारं ते भीतास्तस्य चक्रिरे ॥३३९॥
 340 न हतो नापि निर्दग्धः स केनापि व्यलोक्ष्यत । उद्गीयेव गतस्त्वाभु नेत्रनिर्विषयोभवत् ॥३४०॥
 व्यतीतेन स वर्षैकचत्वारिंशत्मायुषा । सप्ताशीत्यब्दवैषस्य भुक्पञ्चधा व्ययुज्यत ॥३४१॥
 चक्रेथ सासिकवचो रङ्गुः शोणितमण्डितः । दमशानाश्मनि वेताल इव सिंहासने पदम् ॥३४२॥
 ..... । --- 'बद्धमूलानामाद्यानां तन्न' दिद्युते ॥३४३॥
 तस्यावरोहतः सिंहासनाद्योर्ध्वं पुरो युधि । विक्रामन्तो बन्धुभृत्या युद्धभूमिमभूषयन् ॥३४४॥
 345 तन्निष्णौ वटपट्टाख्यौ युद्धा तद्वान्धवौ चिरम् । योधाश्च कष्टसूर्याद्याः सिंहद्वारेपतन्वताः ॥३४५॥
 रणरङ्गनटो नृत्यसिव राजगृहाङ्गने । सखङ्गवेष्टको रङ्गुः खण्डयन्नहितान्बभौ ॥३४६॥
 दिशन्विजयसंदेहमहितानां क्षणे क्षणे । प्रहरिः सुबहून्भिच्या स चिरेणापतव्रणे ॥३४७॥
 राजद्रोहोचितं तस्य निहतस्यापि निपहम् । वैशसत्यक्तमर्यादो गर्गः कोपादकारयत् ॥३४८॥
 दिहामटान्तिके व्यङ्गुः पौरैर्भस्माश्मवर्षिभिः । अवस्करप्रणालान्तर्मम्वक्त्रो न्यपात्यत ॥३४९॥
 350 ते गुल्फदामभिः कृष्टाः स्थाने स्थाने प्रभुबुहः । तत्क्षणं लोकयूत्कारपूजां कृत्योचितां वधुः ॥३५०॥
 पलाय्य प्रययुः कापि सङ्गं हंसस्थादयः । मरणाभ्यधिकां कंचित्कालं सोढुं विपद्यथाम् ॥३५१॥
 दृप्यन्पराजितं गर्गं नष्टे तदनुजे विदन् । भोगसेनोद्यतां वार्तामभृणोत्पल्योपमाम् ॥३५२॥
 व्यावृत्त्य प्रत्यवस्थातुकामः पश्यन्पलायिनः । योधान्स्वैः सहितः कैश्चित्ततः कापि भयादगात् ॥३५३॥
 इत्थं निहतविध्वस्तनायका द्रोग्धृसंहतिः । स्वदोर्मात्रसहायेन गर्गचन्द्रेण सा कृता ॥३५४॥
 355 सखं साहससिद्धिं च नेतिहासेष्वपि क्वचित् । अभौषं तादृशं यादृक्तस्यास्ते स्म प्रतापिनः ॥३५५॥
 निशां प्रहरमह्म राज्यं कृत्वा स लब्धवान् । द्रोहकृच्छ्रद्वाराजाख्यां गतिं कुकृतिनामगात् ॥३५६॥
 यशस्करकुले जन्म द्रोग्धृभिस्तैः प्रमाणितम् । क्षणभङ्गचभजद्राज्यं यस्माद्वर्णदिववत् ॥३५७॥
 दाद्रेद्वीपनकूटयन्त्रघटनैः सिंहादिसंहारिणो यान्त्याकस्मिकगण्डशैलपतनैरन्तं किराता वने ।
 एकेनैव ननु प्रधावति जनः सर्वोपि मृत्योः पथा दन्ताहं निहतोयमेव तु मितं कालं विभेदयहः ॥३५८॥
 स्थोद्वाहे ललनौघमङ्गलरघो यैर्धुलिः भूयते दीनैस्तैर्दयिताविलाप उदयन्नाकर्ण्यतेन्तक्षणे ।
 ह्योपि घ्नन्नहितं प्रदप्यति परः क्वं घ्नन्तमन्ते मुदोद्भूतं सोप्यवलोकयत्यहह धिङ्गोहोयमान्ध्यावहः ॥३५९॥
 360 सायं त्रिचिन्तितो रात्रौ फलितोन्यत्र वासरे । दुर्विपाकप्रदाताभूद्द्रोग्धृणां साहसद्रुमः ॥३६०॥
 अयं सिंहासनस्यान्तः कार्यन्ते त्यक्तविग्रहः । गर्गः प्रक्षालितामर्षध्वक्रन्दं स्वामिनं चिरम् ॥३६१॥
 तस्मिन्नुदति सर्वोपि पौरलोको भयोज्झितः । संप्राप्तावसरो भूपं व्यलापीक्षोकवत्सलम् ॥३६२॥
 काहण्योत्पत्तये दत्त्वा कोशं जीवितकामया । जयमस्या तदावादि गर्गः कपटशीलया ॥३६३॥

३४३. ^१) The words written by A₁ after verse 342, belong apparently to a verse of which the beginning is lost; the lacuna in the text is not indicated in A. Perhaps, more verses have been lost here.—^२) A लज्जितः.
 ३४८. ^१) Thus corr. by A₁ from गगः. ३५२. ^१) Thus corr. by A₁ from गगः. ३५८. ^१) A₁ gloss अहं हस्ता.

कुरु मे संविदं भ्रातरिति सख्यमयस्तु सः । तत्प्रक्रियावचो ज्ञात्वा चितिं तस्या भकल्पयत् ॥३६४॥
 विकुरनिषये यत्कौटिल्यं विलोचनयोश्च या तरलतरता यत्काठिन्यं तथा कुचकुम्भयोः ।
 वसति इति तथासां पिण्डीभवन्ननु ता इमा गहनहृदया विज्ञायन्ते न कैश्चन योषितः ॥३६५॥ 365
 दौःशील्यमप्याचरन्त्यो वातयन्त्योपि बल्लभान् । हेलया प्रविशन्त्यमि न स्त्रीषु प्रत्ययः क्वचित् ॥३६६॥
 युग्याभिरुडा सा यान्ती पाषण्मार्गे व्यलम्बत । भ्रमतो विज्जला तावन्निर्गत्य प्राविशच्चिताम् ॥३६७॥
 अथ तस्याभितारोहं कुर्वन्त्या भूषणार्थिभिः । लुण्ठकैर्लुण्ठ्यमानाया व्यथा गात्रेषु पप्रथे ॥३६८॥
 सच्छन्नचामरे राज्यौ दहमाने विलोकयन् । लोकः सर्वोपि साक्रन्दो दग्धवृष्टिरिवाभवत् ॥३६९॥
 औचित्यं तेन च तदा निन्येत्यन्तपवित्रताम् । सर्वैर्यदर्थ्यमानोपिनोपाविशन्नृपासने ॥३७०॥ 370
 सुतमुच्छलदेवस्य बालमङ्के निधित्सता । राज्येभिषेक्तुं ते केचित्तेनान्वैष्यन्त यत्नतः ॥३७१॥
 लोको येष्वथ केषांचित्सख्यमालोक्य सस्मितः । भिक्षामप्यटितुं जाने नैव जानाति योग्यताम् ॥३७२॥
 राज्यां श्वेताभिधानायां मल्लराजस्य ये सुताः । सल्हणाद्यास्त्रयोभूवन्मध्यमे प्राक्क्षयं गते ॥३७३॥
 हन्तुं ज्येष्ठकनिष्ठौ द्वौ शेषौ सल्हणलोठनौ । अन्विष्टौ शङ्कुसजेन भयान्नृवमठं गतौ ॥३७४॥
 निर्लज्जैर्निहतान्द्रोग्धृन्विहाय मिलितैः पुनः । तन्व्यश्चारोहसविधैरानीतः कृतचाक्रिकैः ॥३७५॥ 375
 वृष्ट्वा राज्याहमप्राप्य कंचिज्ज्यायांस्तयोस्तदा । गर्गेण राज्ये संरम्भादभ्यविध्यत सल्हणः ॥३७६॥
 हा धिक्चतुर्णां यामानामन्तरे नृपतिव्रयी । अहस्त्रियामे तत्रासीद्दृष्ट्या या पुरुषायुषैः ॥३७७॥
 ये सायमुच्छलनृपं प्राप्ते रङ्गं सिषेविरे । मध्याह्ने सल्हणं प्रापुर्वृष्टास्ते राजसेवकाः ॥३७८॥
 अथ लोहरकोटस्थः सार्धेहि गलिते नृपः । सुस्सलो भ्रातृमरणं श्रुत्वा तूङ्गान्तमानसः ॥३७९॥
 गर्गेण प्रहितो दूतः स क्रन्दन्स्वं क्षिपन्क्षितौ । ततस्तं वीतसंदेहं चकारार्तप्रलापिनम् ॥३८०॥ 380
 आद्यासल्हणवृत्तान्तपर्यन्तां नाभृणोत्कथाम् । गर्गदूताद्भ्रातृवधं स्वस्याद्वानं च केवलम् ॥३८१॥
 अभ्रधानस्तं शीघ्रमरिच्छेदं सुदुष्करम् । तदाद्वानाय गर्गो यं प्राहिणोत्तं चलन्गृहात् ॥३८२॥
 आक्रन्दमुखरो भूत्वा तां रात्रिमरुणोदये । कदमीराभिमुखो यात्रामसंभृतबलोप्यदात् ॥३८३॥
 अन्योथ गर्गदूतस्तं पथि संघटितोभ्यधात् । कृत्स्नमावेश्य वृत्तान्तं नागन्तव्यमिति ध्रुवम् ॥३८४॥
 क्षिप्रं हतेषु द्रोहेषु त्वय्यसंनिहितेनुजः । कृतस्तु सल्हणो राज्ञा कृत्यमायमनेन किम् ॥३८५॥ 385
 भ्रुत्वेति गर्गसंदेहं कोपादसहनो नृपः । अप्रयाणैषिणो भृत्यान्विहस्यैव वचोब्रवीत् ॥३८६॥
 नास्माकं पैतृकं राज्यं यदि रिक्थहरोनुजः । मज्ज्यायसा मया चैतद्भुजाभ्यामार्जितं पुनः ॥३८७॥
 राज्यं स्वीकुर्वतोऽन्यो न दाताभूत्तदावयोः । येनाहमिदं पूर्वं स क्रमः क्व गतोऽधुना ॥३८८॥
 इत्युक्त्वाविरतैरेव बहसासीत्प्रयाणकैः । दूतांश्च पार्श्वं गर्गस्य स्वीकृत्यै प्राहिणोद्वहन् ॥३८९॥
 स काष्ठवाटं संप्राप सल्हणस्य द्वितैषिणा । निर्गत्य गर्गश्चन्द्रेण चक्रे हुक्कपुरे पदम् ॥३९०॥ 390
 प्रवृत्तायां विभावयी दूतैः कृतगतगतैः । तस्याङ्गीकृतसामापि गर्गो द्रोग्धाभ्यधीयत ॥३९१॥

३६९. ^१) Emended; A राज्ञो. ३७९. ^१) Emended with C; A °न्येयन्त. ३७९. ^१) Thus A, C R; A₁ वं.

- कार्यमध्यगतो राजा तथापि प्राहिणोत्तदा । धात्रेयं भ्रातरं गर्गाभ्यर्णं हितहिताभिधम् ॥३९२॥
 भोगसेनः क्षणे तस्मिन्नाययौ दैवमोहितः । खाशकान्विल्ववनजान्मध्येकृत्य नृपान्तिकम् ॥३९३॥
 सोभ्यर्णं कर्णभूत्याख्यमभारोहं महीपतेः । विसृज्य गर्गं जेष्यामीत्युक्ताभूलोभनोद्यतः ॥३९४॥
 395 कालापेक्षामपि त्यक्त्वा हन्तुं भ्रातृद्वहं स तम् । योग्यं प्रसङ्गमन्विष्यञ्जने लोकैरसज्जनः ॥३९५॥
 यस्य भ्रातृद्वहः पार्श्वे स त्वमाधीयसे कथम् । गर्गोपि तमुपालेभे दूतैरित्यादि संदिशन् ॥३९६॥
 स तु मार्गात्पलाय्यायं तमसीति विलम्बकृत् । दत्तास्कन्दः क्षपापाये तं सानुगमघातयत् ॥३९७॥
 पतन्नं कर्णभूतिर्विरवृत्त्या व्यरोचत । तस्य द्वैमातुरो भ्राता तेजःसेनोप्यनूयया ॥३९८॥
 तेजःसेनस्तु भूलाये नृपादेशाख्यवेदयत् । मरिचो लवराजस्य तनूजोऽप्यनेरपि ॥३९९॥
 400 अवष्टम्भेन भूपोभूच्चिप्रहावप्रहक्षमः । न येनासितुमप्यास्था तावदासीत् तद्वलम् ॥४००॥
 पुरोगोपि कृतः पश्चाद्योतीतेहि महीभुजा । स सञ्जपालस्तत्पार्श्वमथादायाययौ हयान् ॥४०१॥
 तेष्वयातेष्ववष्टम्भं यातं किञ्चिच्च तद्वलम् । प्राप्तश्च गर्गसेनानीः सूर्याख्योनल्पसैनिकः ॥४०२॥
 दुधुक्षुर्वीक्ष्य तानात्रैर्नृपोभ्रमधिरोपितः । उत्सेकशठधीर्वर्म कृच्छ्राच्च परिधापितः ॥४०३॥
 गगनं शलभच्छमिव कुर्वन्नाथापतत् । शरासारो रिपुबलात्सर्वतोऽपि चिह्नसंततिः ॥४०४॥
 405 ओंकारं शरभूत्कारैः कृत्वा ब्रह्मस्य दुःसहाः । प्राहरन्नाजकटके सर्वान्सर्वायुधैर्द्विषः ॥४०५॥
 हतविक्षतविध्वस्तसैन्यः साहसिको नृपः । वेगादपससारैको मध्यास्त्रिगत्य वैरिणाम् ॥४०६॥
 गर्जत्सिन्धुरथाभ्रान्तनत्युन्नतिरलङ्घयत् । सवाजिना तेन सेतुर्दुर्लङ्घ्यः पत्रिणामपि ॥४०७॥
 सञ्जपालादयो द्वित्राः शेकुस्तमनुवर्तितुम् । पृष्ठलभा निरुन्धन्तः स्थाने स्थाने विरोधिनः ॥४०८॥
 वीरानकाभिधं वीरः स खशानां निवेशनम् । त्रिशद्विंशैः समं भूत्यैः प्रविष्टस्तस्यजेरिभिः ॥४०९॥
 410 निरम्बरैर्निराहारैस्तिष्ठन्कतिपयैः समम् । स तत्र चित्रमाक्रम्य निर्भयो दण्डयन्खशान् ॥४१०॥
 क्रमेण च हिमापातदुर्लङ्घ्याध्वनि संकटे । अविपन्नो भाग्ययोगात्प्रययौ लोहरं पुनः ॥४११॥
 पदे पदे प्राप्तमृत्युरायुःशेषेण रक्षितः । तथाप्यासीत्स कश्मीरशान्तिमेव विचिन्तयन् ॥४१२॥
 वराकं द्वारसेत्वपाद्गर्गो हितहितं क्रुधा । विरुद्धधीर्वितस्तायां बद्धपाण्यङ्गिमक्षिपत् ॥४१३॥
 तस्मिन्प्रक्षिप्यमाणेषु द्वेमाख्यः स्वं क्षिपन्पुरः । दसोस्योच्चैःपदारोहसधःपातेपि लब्धवान् ॥४१४॥
 415 राज्यप्रदः क्षतारिश्च गर्गः प्राप्तोन्तिकं ततः । प्राप सल्हणराजस्य सविशेषमधीशक्तम् ॥४१५॥
 स भूभृन्मन्त्रिविक्रान्तिहीनो राक्षसमवाप्तवान् । चक्रभ्रममिवापदयस्सर्वतो भ्रान्तमानसः ॥४१६॥
 न मन्त्रो न च विक्रान्तिर्न कौटिल्यं न चार्जवम् । न दातृता न लुब्धत्वं तस्योद्विक्तं किमप्यभूत् ॥४१७॥
 तद्राज्ये राज्ञधान्यन्तर्मध्याङ्गेपि मलिम्लुचः । लोकं मुमुषुरन्याध्वसंचारस्य कथैव का ॥४१८॥
 पङ्कुरप्यङ्गना कालं क्रान्त्या यन्नात्यवाहयत् । पुमानप्यभवत्तत्र साध्वसाध्वस्तधीरसौ ॥४१९॥
 420 यामद्य सल्हणोन्येषुर्भजे तां लोठनः स्त्रियम् । साधारण्यं गतो राज्यभोग इत्यभवत्तयोः ॥४२०॥
 पुरुषान्तरविज्ञानविहीनस्य प्रमाद्यतः । सर्वोपि तस्य तन्त्रज्ञैर्यवहारो व्यहस्यत ॥४२१॥

३९६. ^१) Emended with C; A सन्विष्टान्. ४१८. ^१) Thus A. ४२०. ^१) Emended with C; A लोष्ठम्.

श्वभुरो लोटनस्योजसूहस्तेन व्यधीयत । द्वारे तापसगोष्ठीषु योग्यो विक्रमनिष्ठुरे ॥४२२॥
 यः सुस्सलभयोच्छेदमङ्गीकुर्वस्तदागमे । स्वमन्त्रलक्षजापेन सिद्धिं मन्त्रक्षणेभ्यधात् ॥४२३॥
 जिह्वो गर्गाक्षया राजा तदप्रियमपातयत् । बद्धादमानं वितस्तायां विम्बं नीलाश्रडामरम् ॥४२४॥
 राजानुग्राहको गर्गस्तांस्ताभ्यापादयन्निपून् । हालाहाण्डामरान्भूरीन्दत्तभोज्यानघातयत् ॥४२५॥ 425
 राज्यकिञ्चित्करे गर्गायत्तजीवितमृत्यवः । बाह्याभ्यन्तरे चासन्नल्पे वा पृथक्पि वा ॥४२६॥
 कदाचिल्लहराद्रर्गे प्रविष्टेन नृपान्तिकम् । चुक्षोभ नगरे लोकः सर्व एव भयाकुलः ॥४२७॥
 तदा ह्युदचरद्द्वार्ता भूलान्यारोप्य नौषु यत् । कुध्यन्गर्गोयमायातो हन्तुं सर्वासृपाश्रितान् ॥४२८॥
 गर्भिणीगर्भपातिन्या तावदया भयवार्तया । द्वित्राण्यहान्यन्वभात्रि जनैर्ज्वर इवाखिलैः ॥४२९॥
 ततस्तिलकसिंहाद्यैरुद्रेकाद्भागदीयत । अनवेक्ष्य नृपदेशमास्कन्दो गर्गमन्दिरे ॥४३०॥ 430
 देशश्चात्युल्बणः कृत्स्नो धावति स्म धृतायुधः । प्रत्यमहीत्तानखिलान्गर्गचन्द्रस्त्वविहलः ॥४३१॥
 निर्लज्जा दिल्लभद्वारलक्काद्यास्तुरंगमैः । भ्राम्यन्तस्तत्रावृश्यन्तर्गर्गावसथत्रीधिषु ॥४३२॥
 निषिषेध न तान्राजा प्रत्युतास्कन्ददायिनाम् । लोटनं कुण्डशक्तीनां तेषां स्फूर्त्यै व्यसर्जयत् ॥४३३॥
 तेनापि योधैर्गर्गस्य रुद्धमार्गेण मन्दिरम् । न रुद्धं नापि निर्दग्धं पारितं दत्तवह्निना ॥४३४॥
 धानुष्कः केशवो नाम मधेशो लोटिकामठे । अबाधतैव नाराचैस्तथोधान्घातयन्परम् ॥४३५॥ 435
 प्रकाशेन समं राजलोके विरलतां गते । सायं सानुज्ञरो गर्गो हयारूढो विनिर्ययौ ॥४३६॥
 समरैरप्रतिहतो निनाय लहरं व्रजन् । बद्धोजसूहमस्वस्थमासीनं त्रिपुरेश्वरे ॥४३७॥
 तापसेन किमेतेनेत्युक्त्वा न्येगुर्मुमोच तम् । तं सुस्सलेपि विधुरे नृपतिं नोदपाटयत् ॥४३८॥
 क्षणे क्षणेभवद्देशस्ततः प्रभृति सर्वतः । गर्गागमनसंज्ञस्तपौरागलितमन्दिरः ॥४३९॥
 अथार्तस्य महीभर्तुर्गर्गसंधानमिच्छतः । महत्तमः सहेलोभूद्धरे दूत्यमाचरन् ॥४४०॥ 440
 तेनाङ्गीकारितो गर्गः कथंचित्कन्यकार्पणम् । भृत्यास्तु तेन संबन्धं नैच्छन्भूतस्य भूपतेः ॥४४१॥
 ततः सुस्सलदेवेन सह संधिं निबद्धवान् । पश्चात्संप्रार्थ्यमानोपि संबन्धं न व्यधत्त सः ॥४४२॥
 मण्डले विशारदत्थमेवं याते नृपोवधीत् । सङ्गं हंसरभं नोनरं च चासादितांश्वरैः ॥४४३॥
 तानभिकणसूच्यादिप्रवेशैः — — — जैनैः । अत्यक्तानसुभिर्घोरामवस्थामन्ववीभवत् ॥४४४॥
 भोगसेनाङ्गनां मल्लामनुमेने स यच्चपः । अनुसर्तुं पतिं हृष्टं वसन्तीं साधु तद्वधात् ॥४४५॥ 445
 तावद्वृष्ट्वापि वैक्लव्यं शङ्कितेन तदन्तरे । प्रमिष्ये दिल्लभद्वारो रसदानेन भूभुजा ॥४४६॥
 न राजवीजी नोद्युष्टविक्रमो वा बभूव सः । शमितो गूढदण्डेन यत्तथा तेन पापिना ॥४४७॥
 तं या निनिन्दानिष्पन्नपौरुषं तत्स्वस्तदा । तस्या वह्निप्रवेशेन सिद्धं मानवतीव्रतम् ॥४४८॥
 सेल्योपि राज्यकालोभूदेवमातङ्गदुःखहः । दीर्घक्षपावृद्यमानदीर्घदुःस्वप्नसंनिभः ॥४४९॥
 कालविस्मृत्सलो गर्गाद्वृद्धसंधिरपि व्रसन् । न्ययुक्ताये सञ्जपालं कादमीरौमुख्यभाक्ततः ॥४५०॥ 450

४२२. ^१) Emended; A °स्योजसूह°. Cf. viii. 437. ४४३. ^१) Emended; A नृपोवधीत्. ४४४. ^१) A₁ °प्रवेशैर्जनः, without indicating the lacuna; C °वेद्यैरिह पुर्जनः.—^२) Emended; A °भीभवत्. ४४५. ^१) Thus corr. by later hand from A तस्यसी. ४४९. ^१) Emended with R C; A राजा°.

- द्वारेण सह दत्तार्थो लक्षकः सल्हभूभुजा । वराहमूलं संप्राप कथंचित्प्रस्थितिं भजन् ॥४५१॥
 गर्गः स्मरन्नवस्कन्दं पश्चादभ्येत्य नाशयन् । वाराहमूलेन समं तस्य सैन्यमलुण्ठयत् ॥४५२॥
 विद्वद्भ्यो स तु तद्योधैर्हैतैश्च परिपश्यजे । अविद्यैर्मैदिनी दिव्यैर्देहैस्त्वप्सरसां गणः ॥४५३॥
 नायके गलिते भुङ्क्ष्वृत्तैः सङ्शयैर्मही । पतितैरुपच्छुद्धानैर्भूषिता मौक्तिकैरिव ॥४५४॥
 465 आगच्छता द्विजभीतिः सञ्जपालेन लक्षकः । निराश्रयः संप्रपेदे पार्थ सुस्सलभूपतेः ॥४५५॥
 सोथ भूमस्सञ्जपाले दूरं क्रान्तरिपौ गते । आजगामान्तिकं प्रातिः प्रेरितः पौरडामरैः ॥४५६॥
 संधिं तव विधास्यामि सार्धं सुस्सलभूभुजा । इत्युक्त्वा सल्हणं प्रायात्तदभ्यर्णं सहेलकः ॥४५७॥
 काङ्क्षिताभ्युदयं पौरैश्चानकैरिव वारिदम् । अशिभियन्नाजवर्जं सर्वं एवोच्छलानुजम् ॥४५८॥
 गर्गस्य गृहिणी क्षुद्धानभिधानाथ तदन्तिकम् । कन्यकाद्वयमादाय परिणेतुमुपाययौ ॥४५९॥
 460 उपयेमे स्वयं राजा राजलक्ष्म्यभिधां तयोः । गुणलेखां क्षुपात्वेन स्वीचक्रे तद्यवीयसीम् ॥४६०॥
 सल्हणे सानुजेभ्येत्य सञ्जपालेन वेष्टिते । राजापि राजसदसः सिंहद्वारं समासदत् ॥४६१॥
 साक्षाद्विरोधिभृत्येन द्वारमेकेन पातितम् । अभून्मोघं तमप्राप्य सार्धं वैरिमनोरथैः ॥४६२॥
 ससैन्यैर्गलितद्वारराजवेदमस्थिते रिपौ । गर्गास्कन्दविशङ्क्यासीद्युक्तितं सौस्सलं बलम् ॥४६३॥
 गर्गे वितीर्णकन्येपि राजसैन्यमविश्वसत् । तस्यै स्यात्तद्वयमित्येव तृणस्पन्देपि शङ्कितम् ॥४६४॥
 465 अस्तामिलाषिणि दिने तादृक्कासहते बले । केहादददहति क्षमापे दुर्भेदौकःस्थितान्निपून् ॥४६५॥
 प्रविश्य प्रावर्निर्भुमकवाटेन तमोरिणा । द्वारं विवृत्याङ्गनस्यैः सञ्जपालोऽमहीव्रणम् ॥४६६॥
 तस्य निश्चित्य पातर्णीं वृत्तिं भूयस्यरिप्रजे । अनुप्रवेशं विदधे पदातिर्लक्षकाभिधः ॥४६७॥
 दरदानयने काष्ठवाटसंकटविक्रमे । यस्तस्य सदृशो योधः प्रतिबिम्ब इवाभवत् ॥४६८॥
 स केशवश्च स मठाधीशस्तमनुसलनुः । शैनेयमारुती पार्थमिव प्रार्थितसैन्धवम् ॥४६९॥
 470 निर्गत्य मण्डपालमग्रहरैस्तैः कथंचन । विवृते प्राङ्गनद्वारे धीरो राजाविशत्स्वयम् ॥४७०॥
 निर्विभागे वर्तमाने संगरे सैन्ययोर्द्वयोः । प्राङ्गने प्रमयं प्रापुर्भूयांसस्तत्र शखिणः ॥४७१॥
 सविधः सल्हराजस्य पतंगग्रामजो द्विजः । अज्ञौ प्रापाज्जको नाम स्वःस्त्रीसंभोगभागिताम् ॥४७२॥
 कायस्येनापि रुद्रेण लब्ध्वा गञ्जाधिकारिताम् । स्वामिप्रसादः साफल्यं निन्ये द्युक्त्वा तनुं रणे ॥४७३॥
 सायं वनस्पतिर्लनैः खगैर्वाञ्छालितो यथा । प्राणिं प्रविष्टे प्रोङ्गिननिःशब्दविहगोभवत् ॥४७४॥
 475 आयोधनोर्ध्वं वाचाला चक्रे चित्रार्पितेव सा । तथा सुस्सलभूपेन तुरंगस्येन तर्जिता ॥४७५॥
 अनारुढेङ्गनान्तःस्थे तस्मिन्सहासनं ध्वनिः । सुस्सलो जयतीत्येवं ढक्कावाद्यं च भुभुवे ॥४७६॥
 मल्लराजगृहे तादृङ्गान्यस्याप्युदपद्यत । अगातां तत्र वैक्लव्यं यावत्सल्हणलोठनौ ॥४७७॥
 आबद्धकवचावधारुढावालिङ्ग्य सुस्सलः । बालौ युवामिति वदन्धूर्तोत्याजयदायुधम् ॥४७८॥
 आदिश्य मण्डपेन्यस्मिन्बद्धयोश्च स्थितिं तयोः । प्राप्तराज्यस्ततो राजा विवेशास्थानमण्डपम् ॥४७९॥
 480 ज्योतीनांश्चतुरो मासान्भुक्तराज्यं बबन्ध तम् । सितस्य सोष्टाशीतिभ्ये राधस्य त्रितयेद्वनि ॥४८०॥

४५२. १) Thus A. ४६२. १) Emended with C; A साधाहि. ४६६. १) Emended; A प्रापानि.

तेन सिंहासने क्रान्ते भास्वतेव नभस्तले । क्षणादेवाखिलो लोकः क्षोभमग्धिरिवात्यजत् ॥४८१॥
 विकोशशस्त्रः सन्त्रोहावेक्षणक्षोभतः सदा । व्याधलोके व्यात्तवक्रो मृगराज इषाभवत् ॥४८२॥
 भ्रातृदुहां कुलच्छेदमन्विष्यान्विष्य कुर्वता । न तेन नीतिनिष्ठेन शिशवोप्यवशेषिताः ॥४८३॥
 जनस्य वीक्ष्य दौर्जन्यमधृष्टाकारतां वहन् । स कार्यपेक्षयाप्यासीन्न काप्यहितमार्दवः ॥४८४॥
 वस्तुतस्त्वार्रदयः क्रूरं दमयितुं जनम् । अवास्तव्यं तद्भीमत्वाद्भित्तिव्याल इवादधे ॥४८५॥ 485
 कालवित्समयस्यागी प्रगल्भः प्रतिभानवान् । इङ्गितज्ञो दीर्घदृष्टिः स एवान्यो न कोप्यभूत् ॥४८६॥
 अधिकः कोपि कोप्यूनः कोपि तस्य समो गुणः । दोषोथ वा पूर्णजस्य स्वभावैक्येप्यवृहयत् ॥४८७॥
 अन्वकारि समानेपि कोपे तत्पूर्वजन्मनः । कोपेन विषमालर्कं तदीयेन तु सारघम् ॥४८८॥
 न बभूव स वेशादौ सास्त्रयोनुचितं पुनः । स्थितिभेदभयात्सेहे नोत्सेकमनुजीविनाम् ॥४८९॥
 नैच्छत्स इन्द्रयुद्धादिसंधानैर्मानिनां वधम् । तस्मिन्प्रमादासिर्व्यूढे त्वदीयत कृपाकुलः ॥४९०॥ 490
 वाक्पाठ्यं नृपस्यासीदाद्यस्यातङ्गदुःसहम् । तस्य तु प्रणयप्रायं स्त्रियाद्याबाधवर्जितम् ॥४९१॥
 तस्यार्थगृध्रोत्पादो भूयानास्ते स्म संपदाम् । त्यागो विषयकालादिनैयत्यानु मितोभवत् ॥४९२॥
 नवकर्माश्रबाहुल्यप्रिये तस्मिन्दरिद्रताम् । तस्यजुः कारवो वाजिविक्रेतारथ दैशिकाः ॥४९३॥
 दुःसहव्यसनोत्पत्तौ जिगीषोः प्रशमैषिणः । तस्यासीदपरित्याज्यं न किञ्चिद्वसुवर्षिणः ॥४९४॥
 तस्येन्द्रहादशी भूरिपराध्याभुकदायिनः । यथा नृपस्य भुभुभे तथा नान्यस्य कस्यचित् ॥४९५॥ 495
 यथा प्रागुच्छलो राजा सुप्रापः प्रियसेवकः । स तथा सेवकैरासीद्भूम्ना दुर्लभदर्शनः ॥४९६॥
 नोच्छ्लादपरस्यासीद्वसनं हयवाहने । नान्यस्य सुस्सलनृपाहृदयं तत्र च पप्रथे ॥४९७॥
 शममुत्पन्नमुत्पन्नं निन्ये दुर्मिक्षमुच्छलः । राज्ये सुस्सलदेवस्य न तस्त्वप्रेष्यवृहयत् ॥४९८॥
 किमन्यदखिलैः सोभूदप्रजादधिको गुणैः । त्यक्त्वा त्यागार्थेनैस्पृह्यसुप्रापत्वानि केवलम् ॥४९९॥
 औच्छलेः पालको गर्गो यं राज्ये कर्तुमैहत । सहस्रमङ्गलस्तेन निरवास्यत स क्रुधा ॥५००॥ 500
 तस्मिन्भद्रावकाशस्थे प्रासनामा तदात्मजः । काञ्चनोत्कोचदधक्रे डामरैः सह चाक्रिकाम् ॥५०१॥
 असत्यजमुच्छलजं पितृव्येणार्थितं शिशुम् । प्रसङ्गे तत्र गर्गोपि प्रातिकूल्यमदर्शयत् ॥५०२॥
 प्रहितानां नरेन्द्रेण तृणानामिव शंखिणाम् । गर्गदावामिदग्धानां निःसंख्यानानामभूत्क्षयः ॥५०३॥
 गर्गस्यालोपि विजयः स देवसरसोद्भवः । प्रातिलोभ्येन नृपतिसैन्यानां कदनं व्यधात् ॥५०४॥
 राज्यप्राप्तेर्मासमात्रे दिनैरभ्यधिके गते । तेनोत्पिञ्जेन राज्ञोभून्न धीरस्याकुलं मनः ॥५०५॥ 505
 सुरेश्वर्यमरेशोर्वीवितस्तासिन्धुसंगमाः । गर्गेण राजसैन्यानां कृताः कदनकाङ्क्षिणः ॥५०६॥
 संप्रामे तुमुलेमात्यौ शृङ्गारकपिलौ हतौ । कर्णभूद्रकनामानौ तन्त्रिणौ च सहोदरौ ॥५०७॥
 निहतानन्तस्तुभटसमूहान्तरलक्षितान् । तादृशानपि निष्क्रष्टुं नासीत्कस्यापि पाटवम् ॥५०८॥
 हर्षमित्रः कम्पनेशो भूभर्तुर्मातुलात्मजः । विजयेन हतानीको विदधे विजयेश्वरे ॥५०९॥

- 510 पुत्रो मङ्गलराजस्य तिलहो राजान्यवंशजः । तत्र त्रिव्वाकरमुखास्तन्निष्पन्नश्च प्रमिष्यरे ॥५१०॥
 राजानीके सञ्जपालः प्रधीरप्रवरोभवत् । भूरिसैन्येन गर्गेण नाल्पसैन्योपि यो जितः ॥५११॥
 संस्तभ्य विजयक्षेत्रे लङ्काकायैर्विसर्जितैः । धीरो राजा बलं भयं स्वयं गर्गोन्मुखं ययौ ॥५१२॥
 सोन्विष्य गर्गेण हतान्योधान्नाशीकृतान्बहून् । निरदाहयदन्येषुरसंख्येयैश्चितान्निभिः ॥५१३॥
 बलिना भूभुजा गर्गः पीड्यमानः शनैः शनैः । ततः स्ववसतीर्दग्ध्वा हलाहाभिमुखोभवत् ॥५१४॥
- 515 स तत्र रत्नवर्षाख्यं गिरिदुर्गं समाश्रितः । हताश्वोनुचरैस्त्यक्तो नृपेणारादवेष्टयत् ॥५१५॥
 अन्वारूढेन तत्रापि सञ्जपालेन वेष्टितः । चरणौ शरणीचक्रे राज्ञो दृष्ट्वास्त्रलात्मजम् ॥५१६॥
 भक्तिकस्य नृपे 'कर्णकोष्ठजं मल्लकोष्ठकम्' । विरुद्धं रुद्धवस्याभु गर्गो विश्वासमाययौ ॥५१७॥
 गृहीतप्रणतिस्तस्य नष्टेषु विजयादिषु । शमितोपपन्नो राजा विवेश नगरं शनैः ॥५१८॥
 गत्वाथ लोहरे न्यस्य बद्धा सल्हणलोठनौ । स कल्हसोमपालाद्यै रेमे संसेवितो नृपैः ॥५१९॥
- 520 भूयः प्रविष्टः कदमीरान्सेव्यः सर्वातिशयिभिः । गर्गं प्रसादैरनयत्प्रवृद्धिमधिकाधिकैः ॥५२०॥
 मीष्मार्कप्रतिमे तस्मिन्हादिनावनुचक्रतुः । महादेवी कुमारश्च वृमच्छायावनानिलौ ॥५२१॥
 डामरौ देवसरसोद्भवौ विजयगोत्रिणौ । बृहद्विक्रस्तथा सूक्ष्मटिको वेलं प्रचक्रतुः ॥५२२॥
 सानाथ्यकाङ्क्षिणौ पार्थिवस्य प्रविशतः पुरः । लोकपुण्ये तस्थतुस्तौ क्रन्दद्भिः स्वानुगैः समम् ॥५२३॥
 विजये गर्गसंबन्धात्सदाक्षिण्यो महीपतिः । सदाचारं परित्यज्य वेष्टिभिस्तावताडयत् ॥५२४॥
- 525 तौ मानिनश्च तद्भृत्याः कृष्टशस्त्रास्ततो व्यधुः । साहसं क्षमहस्तेन्ये प्रहरन्तो महीपतेः ॥५२५॥
 श्वपाकोभोगदेवाख्यः कृपाण्या प्राहरन्नृपम् । धीरो गज्जकनामा च करवालेन पृष्ठतः ॥५२६॥
 सावशेषतया भूपस्यायुधो मोघतां ययुः । द्विषत्प्रहतयो वाहतुरपी तु व्यपद्यत ॥५२७॥
 नृपस्यान्तरयन्त्रैरिप्रहतिं त्राणवंशजः । निहतस्तत्र शृङ्गारसीहः सादीशसस्यकः ॥५२८॥
 सैनिकैस्तैर्बृहद्विक्राभोगदेवादयो हताः । सूक्ष्मटिकस्तु निस्तीर्णो हेतुर्भाविनि विप्रश्चे ॥५२९॥
- 530 भूले व्यापादिता गज्जकादयो द्रोहसंभिताः । संदेहितास्तुरित्यासीव्राजा गर्गानुकूल्यभाक् ॥५३०॥
 न भवेत्प्रविपातेपि प्रमयः समयं विना । प्रसूनमप्यसूहन्ति जन्तोः प्राप्तावधेः पुनः ॥५३१॥
 ज्वालाभिरौर्वदहनस्य पयोधिमध्ये न म्लानतामपि हि यानि मुहुः स्पृशन्ति ।
 तान्येव यान्ति विलयं किल मौक्तिकानि कान्ताकुचेषु युवभावभुवोष्मणापि ॥५३२॥
 प्राक्सेवामपि विस्मृत्य परोत्सेकासहिष्णुना । मण्डलात्सञ्जपालाद्या निरवास्यन्त भूभुजा ॥५३३॥
 संबन्धी काकवंश्यानां यशोराजाभिधस्ततः । सहस्रमङ्गलाभ्यर्णं राज्ञां निर्वासितो ययौ ॥५३४॥
- 535 तमन्यांश्च विनिर्यातान्देशाद्वृङ्गन्समृद्धिमान् । ऐच्छल्लब्धप्रतिष्ठः स राज्ञः प्रस्यभियोगिताम् ॥५३५॥
 तत्पुत्रः कान्दमार्गेण विविक्षुः क्षमापसैनिकैः । यशोराजे क्षते प्राप्तः प्रस्यावृत्य ययौ भयात् ॥५३६॥
 अथान्येष्वपि भृत्येषु राज्ञा निर्वासितेषु सः । मिलितेषु प्रथां यावद्यथावदुपलब्धवान् ॥५३७॥

५१४. ^१) Emended; A कलाहा^२. Cf. हलाहाण्डामरान् viii. 425. ५१७. ^१) Emended; A with diplography मल्लकोष्ठकोष्ठकम्. ५१४. ^१) Emended with C; A राजा.

उपरागे नवे सज्जे पार्वतीयास्तुथो नृपाः । चाम्पेयो जासटो वज्रधरो बज्रापुराधिपः ॥५३८॥
 राजा सहजपालश्च वर्तुलानामधीश्वरः । युवराजौ त्रिगर्तोर्विविद्धापुरनरेन्द्रयोः ॥५३९॥
 बल्ह आनन्दराजश्च पञ्च संघटिताः कवित् । प्रस्थानार्थं कृतपणाः कुरुक्षेत्रमुपागताः ॥५४०॥ 540
 आसमत्याहतं तावदभ्येत्य नरवर्मणः । प्रापुर्भिक्षाचरं तेन दत्तपाथेयकाञ्चनम् ॥५४१॥ कुरुकम् ॥
 स जासटेन संबन्धिजेहाद्रिहितसत्कृतिः । नीतोन्मैश्च प्रथां भूपैर्विद्धापुरमथाययौ ॥५४२॥
 देशाद्विनिर्गतैर्विम्बप्रमुखैर्वर्धितप्रये । तस्मिन्प्राप्ते सहस्रस्य प्रतिष्ठा लघुतामगात् ॥५४३॥
 पौत्रोयं हर्षदेवस्य क एते राज्य इत्यथ । उक्त्वा त्यक्त्वा सहस्रादींस्तमेषां शिभियञ्जनाः ॥५४४॥
 कृतज्ञभावमुत्सृज्य संबन्धिजेहमोहितः । दर्यको राजपुत्रस्तं राज्ञा निर्वासितोऽप्यगात् ॥५४५॥ 545
 पुत्रः कुमारपालस्य तत्पितुर्मातुलस्य सः । वृद्धिं सुस्तलदेवेन पुरा निम्ये हि पुत्रवत् ॥५४६॥
 प्रेरितो युवराजेन जासटेन च कन्यकाम् । विद्धापुरेशः प्रददौ भिक्षवेथ स पद्मकः ॥५४७॥
 तद्देशकुरो भूपान्संघटभ्याखिलांस्ततः । तमैच्छद्वयपालाख्यः कर्तुं न्यैतामहे पदे ॥५४८॥
 सां वार्ता श्रुतवान् राजा यावदासीत्समाकुलः । गयपालो हतस्तावन्नोन्नयैश्चक्षणा बली ॥५४९॥
 पद्मके तान्प्रतिगते योद्धुं प्रधानमध्यगः । भिक्षाचरचमूयोर्यो दर्यकोऽपि व्यपद्यत ॥५५०॥ 550
 तेन प्रधाननाशेन ततो भिक्षाचरो ययौ । अकिंचित्करतां मेघ इवावग्रहवारितः ॥५५१॥
 आसमत्यां प्रयातायां क्षीणे पाथेयकाञ्चने । श्वभुरोमि ययौ तस्य शनैर्मन्दोपचारताम् ॥५५२॥
 चतुष्पञ्चानि वर्षाणि तिष्ठन्नासटमन्दिरे । मासाच्छादनमात्रं स ततः क्लेशात्समासदत् ॥५५३॥
 ठकुरो देहपालोऽथ चन्द्रभागातटाभयः । दत्त्वा सुतां वप्यिकाख्यां तं निनाय निजान्तिकम् ॥५५४॥
 प्राप्सौख्यो वसंस्तत्र कंचित्कालं भयोजितः । स राजबीजी दैन्येन शैशवेन च तस्यजे ॥५५५॥ 555
 संदन्तरे साहसिकः प्राप्तः साहसिरुन्मदः । गतागतानि कुर्वाणः संरम्भमनयचूपम् ॥५५६॥
 स सिद्धपथमार्गेण विविक्षुर्विप्रबोन्मुखः । स्वैरेव भृत्यैर्भूमर्तुर्बद्धा पापैः समर्पितः ॥५५७॥
 तत्रोत्पिञ्जे परं सत्त्वं सज्जपालस्य पप्रथे । खिन्नोऽपि द्रोहविमुखो यत्स देशान्तरं ययौ ॥५५८॥
 तस्मिन्भूरे कुलीने च किं वाच्यं स दिगन्तरे । शौर्येणैव यशोराजः पप्रथे यत्तदद्भुतम् ॥५५९॥
 अथ राजा निवार्याद्यान्सहेलादीन्महत्तमान् । सर्वाधिकारे विदधे कायस्थं गौरकाभिधम् ॥५६०॥ 560
 स तापसस्य संबन्धी कस्यचिद्विजयेश्वरे । सेवया लोहरस्थस्य तस्य बालभ्यमाययौ ॥५६१॥
 क्षमिते पूर्वकायस्थवर्गे तेन ततः क्रमात् । नीतः सर्वाधिकारिस्त्वं सोऽन्यामेव स्थितिं व्यधात् ॥५६२॥
 अशेषकर्मस्थानेभ्यो वृत्तिं राजोपजीविनाम् । निवार्य कोशे भरणं तेनाकार्यनिशं प्रभोः ॥५६३॥
 अदिप्ता पाप्मिनस्तस्य नाशायि कूरता जनैः । मधुरिम्णा विषस्येव शक्तिः प्राणापहारिणी ॥५६४॥
 व्यधात्कृपणचित्तं स पूर्वसंनितनाशकृत् । विशुद्धे नृपतेः कोशे हिमे हिममिश्राम्बुदः ॥५६५॥ 565
 कोशः कृपणचित्तेन प्रविष्टेन हि दूषितः । भुज्यते भूमिपालानां तस्करैरथ वारिभिः ॥५६६॥

५३८. ^१) Comp. vii, 588. ५४९. ^१) A₁ with diplography दर्यको राजको राजपुत्रस्तं. ५५०. ^१) Emended; A प्रतिगतो.
 ५५२. ^१) Emended; A क्षये. ५६३. ^१) Emended; A निवार्य.

- लोभाभ्यसेन भूयोपि संचिन्वन्कोशमन्वहम् । आस्ते स्म लोहस्रगिरौ प्रहिण्वन्सर्वसंपदः ॥५६७॥
 गौरकाभयिभिर्वद्वपञ्जकाद्यैर्नियोगिभिः । विधीयते स्म निःसारा महोत्पातैरिव क्षितिः ॥५६८॥
 उच्चलक्ष्मापतौ शान्ते मूर्धारूढशिलोपमे । अबाधन्त पुनर्लोकं व्याधा इव नियोगिनः ॥५६९॥
 570 प्रशस्तकलशस्यान्ते तद्भातृतनयः परम् । कायस्थः कनको नाम श्लाघ्यामकृत संपदम् ॥५७०॥
 नानादिगन्तरायातो दुर्मिक्षपतितो जनः । येनाविच्छिन्नसत्त्वेण शान्तव्यापद्यधीयत ॥५७१॥
 संजातमुच्चलस्यान्ते येषां तत्त्वपरीक्षणम् । त एव चकिरे राज्ञा प्रमत्तेनाधिकारिणः ॥५७२॥
 द्वारे तिलकसिंहः स तादृक्तेन व्यधीयत । राजस्थाने च जनकः काणस्तस्य सहोदरः ॥५७३॥
 प्रतापैर्नृपतेस्तीक्ष्णैः कद्रमाक्रान्तमण्डलः । जिताद्वाराधिपः सोपि स्त्रीचकारोरशाधिपात् ॥५७४॥
 575 काकवशस्तु तिलकः क्षमाभुजा दत्तकम्पनः । निन्ये प्रकम्पमहितान्प्रकम्पन इव द्रुमान् ॥५७५॥
 याम्यशस्त्रभृता शोडशस्थानाधिकारिणा । नृपपतापैरहिताः सज्जकेनापि निर्जिताः ॥५७६॥
 काकवशाभयात्प्राप्तराजद्वारेण धीमता । अद्वमेलकभृत्येनाप्यवापीष्टेन मन्त्रिता ॥५७७॥
 एवं स्वाहक्रियात्यक्तगुणापेक्षेण मन्त्रिणः । कुर्वतोद्यावचांस्तेन कश्चित्कालोत्पद्यत ॥५७८॥
 वितस्तापुलिने सोथ कर्तुं प्रारभतोन्नतम् । स्वस्य श्वभ्राश्च पत्न्याश्च नास्मां सुरगृहत्रयम् ॥५७९॥
 580 उत्पातवह्निना दग्धो निःसंख्यधनदायिना । तेन दिद्वाविहारोपि नूतनस्वमनीयत ॥५८०॥
 पुरीमद्विलिकां जानु स प्रयातोन्तिकस्थितैः । भागैः प्रैर्यत कल्हाद्यैर्गर्गोच्छेदाय भूपतिः ॥५८१॥
 गार्गीः कल्याणचन्द्राख्यस्तानतिक्रम्य हि स्फुरन् । मृगयादिक्षणे तेषामसूयामुदपादयत् ॥५८२॥
 सर्वाभ्यधिकसामर्थ्यं तं निप्राप्तं निवेद्य ते । नित्योपजपनैर्गर्गे विक्रियामनयन्नृपम् ॥५८३॥
 बद्धा त्वां लोहरे भूभृदिच्छति क्षेममित्यथ । गर्गः शशङ्के भृत्येन राज्ञा चैकेन बोधितः ॥५८४॥
 585 ततः स सद्युतस्तत्र पलाय्य स्वभुवं ययौ । दिनैर्भूपोपि संप्राप्तः प्रविवेश स्वमण्डलम् ॥५८५॥
 अन्योन्यशङ्काया भेदं यातयो राजगर्गयोः । चाक्रिकैः कृतसंचरैर्वैरं प्रौढिमनीयत ॥५८६॥
 स्यालं गर्गस्य विजयं खेहशेषवशंवदः । समीपात्स त्यजन्नाजा पश्चात्तापेन पस्पृशे ॥५८७॥
 कारायां गर्गशत्रुर्यस्तेन पूर्वं व्यधीयत । स मल्लकोष्ठकस्तस्मिन्कालेमुच्यत बन्धनात् ॥५८८॥
 निबद्धयौनसंबन्धं डामरैरपरैः समम् । तं कारयित्वा सामर्थ्यं निनाय बलितां नृपः ॥५८९॥
 590 शनैर्युद्धाय निर्याते राजसैन्येथ पूर्ववत् । गर्गेण कदनं चक्रे योधानाममरेश्वरे ॥५९०॥
 तत्र सर्वातिशायिन्या वीरवृत्त्या नृपाश्रितः । शमालाडामरः प्राप प्रथां पृथ्वीहरः परम् ॥५९१॥
 रणे ह्यभ्रपतेर्गर्गनिर्जितस्य पलायने । शौर्यं तिलकसिंहस्य प्राप सर्वोपहास्यताम् ॥५९२॥
 हतशेयाः क्षताः शस्त्रवस्त्रादि त्याजिता भटाः । तदीया गर्गचन्द्रेण कारुण्यात्केपि रक्षिताः ॥५९३॥
 धक्किसात्क्रियमाणेषु वीरदेहेषु सर्वतः । राजसैन्ये चितामीनां गणरा कापि नाभवत् ॥५९४॥
 595 कृष्टसैन्येन राज्ञाथ गर्गो निर्दग्धमन्दिरः । संत्यज्य लहरे प्रायात्रिणिं धुडावनाभिधम् ॥५९५॥
 गिरिमूलोपविष्टस्य भूपतेः सैनिकैः समम् । तेषु तेष्वकरोन्नित्यं गिरिमार्गेषु संगरम् ॥५९६॥

५७५. ¹) Emended with C; A प्रकम्पं सहिता°. ५७७. ¹) Emended; A श्रयान्प्राप्त°. ५८१. ¹) Thus A; cf. viii. 764, 831, 1947 (C).

कूटयुद्धैर्नृपानीकं प्रतिराड्युपतापयन् । रणे त्रैलोक्यराजादिप्रमुखांस्तन्निर्णोवधीत् ॥६९७॥
 फाल्गुने^१ हिमसंभारभीमे परिमितानुगः । स धीरो राज्यपि रिवौ न धैर्येण व्ययुज्यत ॥६९८॥
 धैर्यवान्काकवदयस्तु तिलकः कम्पनापतिः । परं शिखरिशृङ्गस्थं शक्तोभूत्तं प्रधावितुम् ॥६९९॥
 पीडितस्तेन संप्रेष्य स्वभार्यातनयेन्तिकम् । निन्येनुकूलतां भूपं प्रसादच्छादितकुधम् ॥६००॥ 600
 गूढमन्युर्नृपः संधिं बद्धा प्रचलितस्ततः । तं मल्लकोष्ठकं वृद्धिं निनाय न पुनः शमम् ॥६०१॥
 सेहेय लहरे द्वित्रान्मासानविशदे नृपे । स मल्लकोष्ठकासद्यस्पर्धी नीचविमाननाम् ॥६०२॥
 तन्मध्ये नृपतिर्गूढं विभेदं तद्वलं नयन् । तदीयानकरोद्धृत्यान्कर्णसिन्धुहितावहान् ॥६०३॥
 स खिन्नो नीचदायादसमशीर्षिकयाथ तैः । प्रेरितः पार्थिवाम्भ्यर्णं सदारतनयोविशत् ॥६०४॥
 क्षातुं प्रवृत्तः पार्श्वस्थं क्षानद्रोण्युपरिस्थितः । अथैकदा तमाक्षिप्तं शस्त्रमत्याजयन्नृपः ॥६०५॥ 605
 कुर्यादास्थामवष्टम्भे कोन्यः पौरुषगर्हितः । आक्षेपमये सोपि यत्कैश्यं भीरुवद्ययौ ॥६०६॥
 उत्खातरोपितनृपः क्व नु सोभिमानः कार्पण्यभागितरलोकसमा क्व मृत्तिः ।
 यद्वावशं नटयति प्रकटं विधातुरिच्छैव यन्त्रगुणपङ्क्तिरिवात्र जन्तुम् ॥६०७॥
 अशक्त्युधि ये द्रष्टुमपि तं नास्य ते शठाः । केपि राजप्रिया बहू ग्रन्थिवद्धो तथा व्यधुः ॥६०८॥
 श्रीसंग्राममठाभ्यर्णमन्दिरस्था नृपे स्वयम् । संक्रान्ते^१ प्राङ्गनं युद्धात्कल्याणाद्या व्यरंसिपुः ॥६०९॥
 जीवन्ते पितरं श्रुत्वा विदेहो गर्गनन्दनः । सान्त्वमानः स्वयं राज्ञा कृच्छ्राच्छस्त्रं समर्पयत् ॥६१०॥ 610
 गर्गः सदारतनयो राजौकस्येव भूभुजा । उपाचर्यत शक्षिण्याद्वद्धो भोगैर्निजोचितैः ॥६११॥
 गार्गीः पलाय्य यातोपि चतुष्को निजमन्दिरात् । अवर्णभाजा कर्णेन दृष्ट्वा राज्ञः समर्पितः ॥६१२॥
 रुढच्छन्नप्रकोपस्य प्रसादस्य महीभुजः । अन्तःशुद्धिबिहीनस्य घणस्येव न निश्चयः ॥६१३॥
 दरद्रजे मणिधरे दिदृक्षावागते नृपः । तत्संगमाय निर्यातो गर्गं भृत्यैरघातयत् ॥६१४॥
 द्वित्रान्मासान्सोनुभूतकारागारस्थितिर्निशि । सत्रा त्रिभिः सुतैः कण्ठवद्धरज्जुर्न्यपात्यत ॥६१५॥ 615
 निष्ठां विम्बमुखासिन्ये यथैव स नृपानुगैः । तथैव कण्ठवद्धादमा सपुत्रोक्षिप्यताम्भसि ॥६१६॥
 तं चतुर्नवते वर्षे हत्वा भाद्रपदे नृपः । सुखेच्छुः प्रत्युत प्राप दुःखमुद्धूतविश्रवः ॥६१७॥
 कल्हे कालिञ्जराधीशे महादेव्याधं मातरि । मल्लभिभायां शान्तायां स ततोभूच्छुदुःखितः ॥६१८॥
 तन्मध्ये नागपालाख्यः सोमपालस्य सोदरः । तेन प्रतापपालाख्ये हते द्वैमातुरेयजे ॥६१९॥
 शक्तिस्तन्निहन्तारं हत्वामात्यं पलायितः । त्यक्तस्वदेशः शरणं ययौ सुस्सलभृभुजम् ॥६२०॥ 620
 क्रुद्धः स कारणात्तस्मात्पणयं वशवर्तिनः । अगृह्णन्सोमपालस्य निश्चिकायां पिषेणनम् ॥६२१॥
 निश्चित्य सर्वोपायानामसाध्यं विधुरं नृपम् । स भिक्षाचरमानिन्ये तस्य वृद्धापुत्रादिपुम् ॥६२२॥
 निशम्यानीतयादां तं प्रकोपाकुलो नृपः । दत्तास्कन्धोविशस्तीव्रतेजा राजपुरीं ततः ॥६२३॥
 हत्वा राज्ये नागपालं सोमपाले पलायिते । सप्त मासान्स तत्रासीत्तांस्तान्सत्रासयन्निपून् ॥६२४॥

५९८. ^१) A फाल्गुने. ६०४. ^१) Emended with C; A पार्थिवः. ६०५. ^१) Emended; A क्षिप्रशस्त्रं. ६०९. ^१) Emended;
 A सङ्क्रान्ते प्रा०. ६१०. ^१) Emended with C; A समर्पयत्.

- 025 राज्ञां वज्रभरादीनां राजा वचधरोपमः । सेवावसरवानेन प्रसादविशोभवत् ॥६२५॥
 भ्रमतां चन्द्रभागादिसरित्तीरेषु सर्वतः । तत्सैन्यानां मुखमपि ब्रष्टुं शोकुर्न वैरिणः ॥६२६॥
 अग्रगम्यभवत्तस्य तिलकः कम्पनापतिः । पृथ्वीहरो डामरश्च मार्गरक्षणदीक्षितः ॥६२७॥
 धार्मिको नृपतिर्ब्रह्मपुरीं देवगृहांश्च सः । मण्डलं द्विषतो रक्षन्पदे मौलिकं फलम् ॥६२८॥
 तस्येन्द्रविभवस्यान्यत्सामर्थ्यं वर्ण्यते कियत् । आययावधधासोपि सैन्ये यस्य स्वमण्डलात् ॥६२९॥
 630 तत्र प्रसङ्गे तत्राप्तीभवन्सुजनवर्धनः । दूरस्थस्यानयदृष्टिं गौरकस्योपरि क्रुधम् ॥६३०॥
 राष्ट्रगुप्त्यै स्वयं राज्ञा स्थापितः स स्वमण्डले । अज्ञायि पैभुनाशुद्धबुद्धिना निखिलार्थदत् ॥६३१॥
 तत्संबन्धेन जनकं स निन्दन्नगराधिपम् । मनस्तिलकसिंहस्य तद्भ्रातुरुद्वेजयत् ॥६३२॥
 हत्वाधिकारं त्वस्याथ क्रुद्धः पर्णोत्ससंभवम् । अनन्तात्मजमानन्दाभिर्ध्वं हाराधिपं व्यधात् ॥६३३॥
 सोमपालादयः श्लाघ्यास्तदा प्रकृतयोभवन् । राजस्तथा स्थितस्यापि न याः सविधमाययुः ॥६३४॥
 635 स पञ्चनवते वर्षे वैशाखे स्वमण्डलग् । प्राविशन्नागपालोपि राज्यभ्रष्टमन्वगात् ॥६३५॥
 दुःसहातद्भूतेन लोभेन क्षोभितस्ततः । अदण्डयन् घास्तद्याननयच्छालपतां व्ययम् ॥६३६॥
 नित्रार्थं गौरकं कार्यात्कार्येणस्तत्समाभितान् । तस्य दण्डयतः सर्वे विरागं मन्त्रिणो ययुः ॥६३७॥
 अक्राण्डे व्यवहारेषु स विपर्यसितेऽभवत् । अवसन्नधनो गाढमग्रीवाक्षवमन्त्रिणाम् ॥६३८॥
 सौवर्णीरष्टिकाः कृत्वा प्राहिणोऽहोहरान्तरे । कान्चनाद्रिप्रतीकाशान्स्वर्णराशीनदौकयत् ॥६३९॥
 640 अथ दण्डयितुं गर्गभृत्यान्दण्डाधिकारिणम् । लहरेकृतं गर्गस्य मन्त्रिणं गज्जकाभिधम् ॥६४०॥
 तं दण्डभीतैर्गर्गस्य सेवकैराभितस्ततः । विश्वस्तमवधीकुप्यच्छसना मल्लकोष्ठकः ॥६४१॥
 लहरे विभुते राजा द्वैमातुरमथापजम् । मल्लकोष्ठस्यार्जुनाख्यं बबन्ध सविधस्थितम् ॥६४२॥
 हस्तं च सङ्कुचन्द्रस्य पुत्रं गोत्रिणमप्यसौ । बद्धा व्यधाद्विद्वकाख्यं तस्य तद्भ्रातरं हितम् ॥६४३॥
 पूर्ववैरं स्मरन्सूर्यं सपुत्रं तं परांस्तथा । बबन्धानन्दचन्द्रादीन्नीत्युलङ्घनमाचरन् ॥६४४॥
 645 निर्गते लहरं मल्लकोष्ठके विभुते ततः । आरोप्यार्जुनकोष्ठं तं भूले कोपाव्यपादयत् ॥६४५॥
 निवेद्य सैन्यं तत्राथ प्रविष्टस्य पुरं ययुः । डामरा निखिलास्तस्य वैरं विश्वस्तघातिनः ॥६४६॥
 क्रुध्यन्पृथ्वीहरायापि कृतसेवाय मन्त्रिभिः । आदिष्टैः कम्पनेशाद्यैरवस्कन्दमदापयत् ॥६४७॥
 कथं चित्स तु निस्तीर्णो जयन्तीविषयौकसः । बन्धोः क्षीराभिधानस्य प्रविधेशोपवेशनम् ॥६४८॥
 दिनेवन्तिपुरादीनां पुराणामन्तरेण तम् । व्रजन्तं विधुरं केचिन्नाशकन्वाधितुं द्विषः ॥६४९॥
 650 तद्वैधुर्यक्रिधानं तत्प्रजासंहारकार्यभूत् । प्रमादाद्भूपतेः क्रुद्धवेतालोत्थापनोपमम् ॥६५०॥
 क्षीरांश्च तीक्ष्णधीर्युद्धः सह पृथ्वीहरेण सः । अदौक्यच्छमाद्भासान्तरेष्टादश डामरान् ॥६५१॥
 अभेद्यसंघास्ताञ्जितुं निर्यातो विजयेश्वरम् । न्ययुक्तं भूभृत्संभ्रान्तस्तिलकं कम्पनापतिम् ॥६५२॥
 संघामैः खण्डशः कुर्वन्स तानतुलविक्रमः । विद्रावयामास रयैः पुरोवायुरिवाम्बुदान् ॥६५३॥

६२६.०^१) Emended; A तान्सैन्य°. ६३२. ^१) Emended with C; A स्थपितां. ६३३. ^१) Emended; A अनन्ताधिपना°. Cf. VIII. 713, 1005, 1012. ६३६. ^१) Emended; A क्षोभतरतः. ६४०. ^१) Emended with C; A °कारिणा. ६४४. ^१) Emended with C; A परंस्त°. ६५०. ^१) Emended with C; A प्रमादभूपते:

संमानावसरे तस्य जित्वायातस्य डामरान् । प्रवेशं प्रत्युत नृपो न प्रादादवमानकृत् ॥६५४॥
 स भगवानो नगरं प्रविष्टे नृपतौ ततः । खिन्नः स्ववेदमन्यवसत्स्वामिकार्ये निरुद्यमः ॥६५५॥ 655
 संप्राप्ताः समशीर्षिकां विसृष्टैस्तुल्यैर्निरुद्धोदया वैरे विद्विषतां कृता धुरि परं संधौ बहिः स्थापिताः ।
 कार्यान्तेष्टुतकर्मकौशलकृतावशा विरागस्पृशः सर्पाकीर्णमिवाशु वेदम गृहिणो भृत्यास्त्यजन्ति प्रभुम् ॥६५६॥
 त्यक्तकार्यानुसंधाने तस्मिन्सर्वत्र डामराः । संभृतिं विक्रियां निन्युः कृषिं क्षयधना इव ॥६५७॥
 आतङ्कोद्भेजितैर्विधैः कृतप्रायैः पुरे पुरे । वह्नौ हुताभिभिर्वोरा कुकीर्तिरुदपद्यत ॥६५८॥
 उपसर्गेण तुरगाः करभाश्च क्षयं गताः । न्यवेदयन्मण्डलस्य प्रत्यासन्नमहाभयम् ॥६५९॥
 प्रत्यासन्नाशुभा कम्पं भयेन जनता दधे । आसन्नवक्षपतना वातेनेव द्रुमावलिः ॥६६०॥ 660
 अंथ-षण्णवताब्दस्य प्रारम्भे डामरावलिः । ऊर्मस्पृष्टा हिमानीव बभूवापतनोन्मुखी ॥६६१॥
 प्रथमं देवसरसाद्विष्वक्प्रसरस्ततः । मुखं व्यथावहो गण्ड इव पाकं व्यदर्शयत् ॥६६२॥
 एककार्यस्वमानीय टिक्कादीन्गोत्रजान्बली । स्थामस्थं विजयोभ्येत्य राजानीकमवेष्टयत् ॥६६३॥
 तत्र कायस्थपुत्रोपि स्थामस्थानीकनयिकः । संरम्भं नागवट्टाख्यः सेहे तस्य चिरं युधि ॥६६४॥
 कथंविदध भूपेन प्रार्थितः कम्पनापतिः । निर्ययौ स्वामिदौरात्म्यसंस्मृतिश्लथसौष्ठवः ॥६६५॥ 665
 विजयेन समं तस्य बद्धमूलेन संयुगे । संदेहं प्राणवृत्तिश्च जयश्रीश्चासकृद्ययौ ॥६६६॥
 प्रवृद्धिं मल्लकोष्ठेपि प्रयाते लहरान्तरे । वैशाखे निर्ययौ राजा मामं थल्योरकाभिधम् ॥६६७॥
 सैनिकाः शत्रुभिस्तस्य भ्रामितास्तत्र रात्रिषु । भरतिं निन्यिरे घोरैः स्वपैरिव मुमूर्षवः ॥६६८॥
 बाहुमात्रसहायेन सर्वशक्तिमतां वरः । येन हर्षनरेन्द्रोपि विधुरेणोदपाद्यत ॥६६९॥
 भूरीन्वाराञ्जितवतो विक्रमेण महीमिमाम् । साहसानां न संख्यास्ति जामदग्न्यस्य यस्य वा ॥६७०॥ 670
 स संकुचितविक्रान्तिः कालस्य बलवन्तया । तत्र भग्नबलोकस्माद्ययुज्यत जयभिया ॥६७१॥
 ततः पलायिते तस्मिन्नकस्मादेत्य सज्जकम् । हाडिग्रामस्थितो वीरं भङ्गं पृथ्वीहरोनयत् ॥६७२॥
 पलायितस्यानुसरंस्तस्य पृष्ठं स निष्ठुरः । प्रतापी नगराभ्यर्णे दग्ध्वा नागमठं ययौ ॥६७३॥
 स चान्ये च ततः कूरा डामराः सर्वतोऽनयन् । राक्षो राजाभितानां च चारुकेभ्यस्तुरंगमान् ॥६७४॥
 निस्त्रिंशतां तीव्रकोपस्ततो भूपः समाश्रयन् । अभाग्यभागिनां योग्यामाललम्बे कुपद्धतिम् ॥६७५॥ 675
 नीर्वि पृथ्वीहरस्याथ दृष्ट्वा डामरमन्तिकम् । पृष्ठन्यस्तविसं भोज्यमिव राजौ व्यसर्जयत् ॥६७६॥
 विवृज्य भ्रातरं हम्ब्र विद्वकस्य तथैव सः । अन्येषां प्राहिणोत्पार्थं भ्रातृन्पुत्रांश्च विप्रुतः ॥६७७॥
 मातरं जटयकाख्यस्य सिफिन्नाग्रामवासिनः । त्रिच्छिन्नकर्णघ्राणां च कृत्वाभ्यर्णे व्यसर्जयत् ॥६७८॥
 सपुत्रं सूर्यकं भूलेधिरोप्य नगरे परान् । भूरीन्वध्यानवध्यांश्च क्रोधाक्रान्तो न्यपातयत् ॥६७९॥
 कालस्येत्रोल्बणस्याथ तस्य सर्वेपि शङ्किताः । आभ्यन्तराश्च बाह्याश्च विरागं प्रतिपेदिरे ॥६८०॥ 680
 येनैवानीतिमार्गेण हारितं हर्षभूभुजा । निन्दन्नप्यादधे तं स राज्ये व्यवहरन्स्वयम् ॥६८१॥

६५६. ^१) Thus corr. by A₁ from पर्व. ६६५. ^१) Emended; A °दौरात्म्यासं°. ६६९. ^१) माज supplied by A₁.
 ६७४. ^१) Emended; A चरके°. ६७७. ^१) Emended; A तथैव.

- पविष्टानां युद्धे गहनकविकर्मप्रणयिनां प्रसक्तानां द्यूते नरपतिधुरायां विहरताम् ।
तटस्थत्वे वक्तुं स्वलितमसकृत्सोर्द्विपरं प्रयोगे वैकल्यं स्वयमविकलो यो न भजते ॥६८२॥
तीव्रप्रयत्नो नृपतिस्तत्रापि विहितोद्यमः । निनाय मल्लकोष्ठादीन्किञ्चिन्मन्दप्रतापताम् ॥६८३॥
अथानिनाय विजयो विपलाटाध्वना शनैः । नमरं हर्षदेवस्य तं भिक्षाचरमन्तिकम् ॥६८४॥
685 विविक्षन्देवसरसं कम्पनापतिना ततः । विव्राध्यमाणः श्रमप्राप्तपथावन्सोपतत्सितौ ॥६८५॥
परिज्ञाय हतस्याथ स तस्य विजयी शिरः । विससर्जान्तिकं राज्ञः कलं जयतरोरिव ॥६८६॥
तदप्यत्यद्भुतं कर्म भजन्भूभृत्कृतघ्नताम् । न तस्य तुष्टस्तुष्टाव न चकार च सत्क्रियाम् ॥६८७॥
अवजानन्प्रधानामुं श्रमप्राप्त्यः कम्पनापतिः । तत्र कस्माच्चरोत्तेक इति तं संदिदेश च ॥६८८॥
सर्वप्रकारं तिलकः कृतघ्नं नृपतिं विदन् । अथ जातविरागः स ब्रह्मैन्मुख्यं समादधे ॥६८९॥
690 सतां स्यादनुपालभ्यो भजेद्वैमुख्यमेव चेत् । ब्रह्मेच्छया स तु तथा यथावमाद्यनामताम् ॥६९०॥
नेयाशयित्वमथ बोधितकृत्यकृत्यं नीतिप्रियाः प्रतिपदं समुदाहरन्तु ।
मानोन्नतास्तु विहितस्तुतयः कृतज्ञैस्त्यक्ताप्यसूनुपरहितं घटयन्ति सन्तः ॥६९१॥
पटं वह्निस्पर्शज्वलितमहिदष्टां त्वचमरेः श्रुतिं यातं मन्त्रं पतननिरतां जीर्णवसतिम् ।
असेवाज्ञं भूपं व्यसनविमुखं क्षिप्रमजहन्न धीरोऽप्युत्थानोपहतमहिमा शर्म लभते ॥६९२॥
इत्युपायं परित्यज्य न्याय्यं ये प्रभवे क्षुधि । ब्रह्मधारः कथितास्तेभ्यः केन्ये पापीयसां धुरि ॥६९३॥
जन्मन्येकोपकारित्वं पित्रोः सर्वत्र च प्रभोः । अधिकाः पितृघातिभ्यः पापिनस्तत्प्रभुब्रुहः ॥६९४॥
695 निहते विजये शास्यप्रभावेऽपरेष्वपि । नाज्ञायि कस्यचित्स्वास्थ्यं तत्त्वज्ञेनान्तरात्मनः ॥६९५॥
कंचित्क्षणं सोपसृतः प्रत्युतोऽप्योपतापकृत् । विव्रवप्रसरो ज्ञातः सर्वैर्हुड इवोन्मदः ॥६९६॥
आनिनीपुस्ततो मल्लकोष्ठो^१ भिक्षाचरं पुनः । विपलाटां^२ तस्य पार्श्वे निजं सैन्यं व्यसर्जयत् ॥६९७॥
कम्पनेशस्तमायान्तं ब्रह्माप्यावेदयस्ततः । राज्ञा न्यधेधि तब्रह्मादेवं च समदिश्यत ॥६९८॥
एनं वर्त्मन्यनुद्वाते त्यज हन्यामहं ततः । पुरोगतं मृगव्यान्तः सृगालमिव धाजिभिः ॥६९९॥
700 द्वैराज्यकार्यमर्मज्ञभावेपि विधिबोद्धितः । कर्तव्ये तत्र शाठ्यं स नृपतिः प्रत्यपद्यत ॥७००॥
मर्मराजमुख्यदेवं लब्ध्वा ब्रह्मधाय डामरान् । तिलकोकारयच्छैलमार्गैर्भिक्षाचरागमम् ॥७०१॥
स्थाने स्थाने ततः प्राप ततः कर्णोपकर्णिका । जनानां या ख्यातिहेतुर्भिक्षो राज्ञस्तु भीतिदा ॥७०२॥
नासंस्कृतं वक्ति शिला भिनस्येकेषुगा दश । अभ्रान्तो योजनशतं यात्यायाति च संचरन् ॥७०३॥
इत्यादिताडुङ्गाहात्म्यभिस्तुत्यानयज्जनः । निखिलान्पलितश्वेतलम्बकूर्चोपि कौतुकम् ॥७०४॥ युग्मम् ॥
705 भविष्यद्विषयं साक्षाज्यस्यैक एकोर्धभागभाक् । वार्तामध्यवहर्तापि भिक्षोरुच्चैर्नियेष च ॥७०५॥
सरित्स्नानगृहे क्षान्तो वृद्धाः क्षीर्णनियोगिनः । राजवेदमन्यगणिता नाममात्रनृपात्मजाः ॥७०६॥
स्वभावदुर्जनाः केविद्योधाधोऽधकाङ्क्षिणः । कारयन्तोऽप्युपाध्यायाः शिष्यान्स्फुक्कषणं नखैः ॥७०७॥

६९७. ^१) Emended; A °कोष्ठ.—^२) Emended; A विपलाट. Cf. viii, 177, 1074, 1064(C), ७०१. ^३) Emended; A °चरागम्.
७०४. ^१) A₁ writes २ instead of युग्मम्. ७०७. ^१) Thus corr. by A₁ from A₁ शिष्यान्स्फुक्कषणं.

वृद्धाः सुरैकोनर्तक्यो देवप्रासादपालकाः । वणिजो भुक्तनिक्षेपाः पुस्तकभुतितत्पराः ॥७०८॥
 प्रायोपवेशकुशलाः पारिषद्यज्ञिजातयः । शखिणः कार्ष्णिकप्राया नगरोपान्तडामराः ॥७०९॥
 सुखयन्तः स्वमन्यांश्च किमप्युत्पिञ्जवार्तया । एते प्रायेण देशोस्मिन्पार्थिवोपपन्नप्रियाः ॥७१०॥ कुलकम् ॥ 710
 प्रवर्धमानया भिक्षाचरागमनवार्तया । वेपमानोभवलोको ययौ चिन्तां च भूपतिः ॥७११॥
 पृथ्वीहरस्तद्वच्छे गिरिकच्छे वसन्त । राजानीकं बभञ्जामौ निर्व्यातुलविक्रमः ॥७१२॥
 अनन्तकाकयोर्विद्यावानन्दहारनायकौ । चक्रे तिलकसिंहं च मन्त्रिणस्त्रीन्पलायिनः ॥७१३॥
 निहते विजये ज्येष्ठे भुङ्क्ष्वष्टयां पराभवम् । तमावाढस्य नृपतिः प्राप्याभूद्विशः पुनः ॥७१४॥
 उट्टीकितैर्गन्धां वृक्षमूर्धारोदेण भोगिनाम् । पिपीलिककुलस्याण्डोपसंक्रान्त्यैव वर्षणम् ॥७१५॥ 715
 प्रेत्यासन्नं स राजाथ दुर्निमित्तैरुपद्रवम् । विचिन्त्यायातमुचितं कर्तव्यं प्रत्यपश्यत् ॥७१६॥ युग्मम् ॥
 तृतीयेक्षि भुजेः भुङ्क्ते ततः प्रास्थापयत्सुतम् । देवीमन्यत्कुटुम्बं च स कोटं लोहरं पटुः ॥७१७॥
 ताननुव्रजतस्तस्य सेतुभङ्गात्परिच्युताः । लोष्ट्रद्विजातयो विप्रा वितस्तायां विपेदिरे ॥७१८॥
 स तेन दुर्निमित्तेन खिन्नो हुङ्कपुरान्तिकम् । अनुगम्याथ तान्निर्वादिनैर्भूयोविशत्पुरम् ॥७१९॥
 विना पुत्रेण देव्या च स ततः प्रत्यपश्यत् । प्रतापेन च लक्ष्म्या च परित्यक्त इवान्यताम् ॥७२०॥ 720
 स मन्त्रो व्यापदि भुभः प्रत्यभात्तस्य तद्वशात् । अभ्यन्तरप्रकोपेपि सर्वाभ्युदयभागभूत् ॥७२१॥
 स्वयमुत्थापितानर्थः सोपि हर्षनरेन्द्रवत् । अद्यापि सान्त्वयो नीत्या तथा साम्राज्यभोगभाक् ॥७२२॥
 भ्रावणे लाहुरैर्येधिरानीय बलशालिनाम् । भिक्षुर्मंडवराज्यानां डामराणामथार्थत ॥७२३॥
 तेपि जन्या इव वरं श्वशुरालयसंनिभम् । प्रावेशयंस्तं लहरमनुयान्तः ससैनिकाः ॥७२४॥
 सभाजयित्वा तान्मल्लकोष्ठमुख्या निजां भुवम् । व्यसर्जयन्कम्पनेशप्रमाथाय पृथुभियः ॥७२५॥ 725
 सर्वतः परचक्रेथ पर्यापतति पार्थिवः । संप्रैतुं प्रवृत्ते पदातीनतुल्ययः ॥७२६॥
 तस्मिन्दुर्गसने राज्ञि वसुवर्षिणि सर्वतः । अकारि शस्त्रप्रहणं शिल्पिशाकटिकैरपि ॥७२७॥
 नगरे सैन्यपतयः प्रतिमार्गमकारयन् । तुरगाड्यस्तसंनाहान्ध्यायामसमरोन्मुखाः ॥७२८॥
 मयग्रामस्थिते भिक्षावमरेश्वरवासिभिः । राजसैन्यैः समं युद्धमगृह्णेत्य लाहाराः ॥७२९॥
 तैर्हिरण्यपुरोगन्ते प्रबन्धारब्धसंगरैः । श्रीविनायकदेवाद्या राजसेनाधिवा हताः ॥७३०॥ 730
 आद्य एव रणे यातां राजानीकाहिरोधिनः । लब्ध्वा वराधामायाताममन्यन्त नृपभियम् ॥७३१॥
 राजधान्यन्तिके क्षिसिकाख्यायाः सरितस्तटे । पृथ्वीहरश्चकाराजावशेषसुभटक्षयम् ॥७३२॥
 तिलके विजयेशस्येप्यगृह्णेत्य डामराः । महासरित्ते युद्धं खड्गवीहोलडौकसः ॥७३३॥
 ते रुद्धनगरा दाहं कापि कापि च लुण्ठनम् । वास्तव्यानां विदधिरे विनदन्तो दिवानिशम् ॥७३४॥
 निर्यस्ततूर्यपूतनाः प्रविशच्छस्त्रविक्षताः । क्रन्ददत्ताप्रनिवहाः प्रधावद्गमसैनिकाः ॥७३५॥ 735
 प्रसरत्प्रेक्षिनिवहा बहदाभुगभारिकाः । संचार्यमाणसंनाहाः कृष्यमाणतुरंगमाः ॥७३६॥

७१६. ^{१)} A₁ writes here २ instead of युग्मम्. ७२५. ^{१)} य and माथाय supplied by A₂ in space left by A₁.
 ७२६. ^{१)} Emended; A संगृहीतुं. ७३३. ^{१)} A होलछौ. ७३६. ^{१)} Emended with C; A व्यहव°.

- आसन्नशान्तसंमर्दप्रसरत्पांसवोनिशम् । दिने दिने राजपथा उपलब्धविभृङ्गलाः ॥७३७॥ तिलकम् ॥
 प्रतिप्रत्युषमायांस्तु सर्वारम्भेण वैरिषु । अथ ध्रुवं जितो राजेत्यज्ञायि प्रतिवासरम् ॥७३८॥
 धीरः कः सुस्सल्लद्वयो न यः प्रत्यभियोगिनाम् । कृच्छ्रेणापि स्वराष्ट्रेण क्रष्टुं धैर्यादपार्थत ॥७३९॥
 740 व्रणपङ्कजाञ्चनं शल्योद्धारं पथ्यधनार्पणम् । शस्त्रक्षतानां सततं कारयन्स व्यलोक्षयत ॥७४०॥
 प्रवासवेतनप्रीतिदायभैषज्यदत्तिभिः । शलिलोके नरपतेर्निःसंख्योभूद्धनव्ययः ॥७४१॥
 युद्ध एव विपन्नानां क्षतानां च स्ववेदमष्ट । नित्यं नरतुरंगानां सहस्राणि क्षयं ययुः ॥७४२॥
 तुरंगबहलैर्हन्यमाना नृपबलैस्ततः । लाहुरा मल्लकोष्ठाद्या मन्दोद्रेकत्वमाययुः ॥७४३॥
 भिक्षैराभ्यन्तैरेव दत्तमन्त्राः सुरेश्वरीम् । ते निन्युर्भिक्षुमल्पेन तन्मार्गेण युयुत्सवः ॥७४४॥
 745 सेतुना स्वल्पपार्श्वेन धन्विप्रायैः सरोन्तरे । अवापि तैर्जयो मोचिवाजिभ्यश्च भयं रणे ॥७४५॥
 ब्रौधाय कम्पनेशः सं निवसन्विजयेश्वरे । बलितां डामराजिन्ये मन्दोद्रेकं स्फुरन्नणे ॥७४६॥
 लवन्त्यलोको मा ज्ञासीदशक्तिं मेघ गच्छतः । पृष्ठे निपत्य मा कार्षीद्यथां चेति विचिन्तयन् ॥७४७॥
 स प्रभावं दर्शयितुं प्राप्तस्य विजयेश्वरम् । अज्जराजस्य सेनायां व्यावृष्य प्रस्थितोभवत् ॥७४८॥
 सार्धं शतद्वयीं तस्य योधानां हतवानपि । संत्यज्य विजयक्षेत्रं ब्रौहृन्नगरं ययौ ॥७४९॥
 750 पथि नान्वसरन्भीत्या भयात्तं डामराः क्वचित् । नर्दन्तोत्रिशिरोरूढा मार्गान्सर्वीश्च तत्यजुः ॥७५०॥
 त्यक्त्वा मडवराज्यं सं प्रविष्टो व्यसनातुरम् । पूर्ववेष्टां स्मरन्भूपं जहास कृतसत्क्रियम् ॥७५१॥
 इतरामात्यवत्स्थामस्थितोय न निजोचितम् । रणे प्रादर्शयत्किंचित्साक्षिभूत इव स्थितः ॥७५२॥
 ततो मडवराज्यात्ते समस्ता एव डामराः । अभ्येत्य प्रत्यपद्यन्त तां महासरितस्तटीम् ॥७५३॥
 उपायाः सामभेदाद्या रिपुचक्रे प्रयोजिताः । राज्ञो विफलतां जग्मुर्बहिराग्निः प्रकाशिताः ॥७५४॥
 755 क्रान्ततत्तन्महीपालमण्डलस्यापि भूपतेः । फलं दोर्ध्रिकमस्याध्यमासीन्नगररक्षणम् ॥७५५॥
 अमरेशो हारपतिः सार्धं तस्यौ नृपात्मजैः । राजानवाटिकोपान्ते राजस्थानीयमन्त्रिणः ॥७५६॥
 दूरद्वीपान्तरगता इव स्वीवक्रिरे नृपात् । ते प्रवासधनं भूरि न चायुध्यन्त कुत्रचित् ॥७५७॥
 कटकौ विहिषां सर्वे पर्यायेण जयाजयौ । तेभिरे विजयादन्यन्न तु पृथ्वीहरः क्वचित् ॥७५८॥
 मधुमत्तेन तेनाजौ वेतालेनेव बल्यता । प्रायो वरा वराः सर्वे मस्ता नृपबभूवुः ॥७५९॥
 760 उदयस्येच्छाटिकुलोद्धूतस्यैकसङ्घं वपथे । युवदेह्यस्यापि शौर्यमेकस्मिन्स्तु तदाहवे ॥७६०॥
 पृथ्वीहरस्यापजहे हन्धयुद्धाभिमानिना । प्रहत्य कृष्टकूर्चेन कराद्येनासिषसरी ॥७६१॥
 युद्धे पुरोपकण्ठेषु वर्तमाने शराहताः । स्त्रीबालाद्या अपि वधं प्रमादात्प्रतिपेदिरे ॥७६२॥
 एवं जनक्षये घोरे वर्धमाने किमप्यभूत् । अनुत्साहाच्चृपो गेहादपि निर्गन्तुमक्षमः ॥७६३॥
 तस्मिन्निहृदसंचारे सोमपालस्तदन्तरे । अलुण्ठयन्नाहिलिकां लब्धरन्ध्रो ददाह च ॥७६४॥
 765 सिंहं गजाहव्यये तद्गुहापरिग्रहे । समयो ग्रामगोमायोः पौरुषस्यापरोस्तु कः ॥७६५॥

७३७. ¹⁾ A₁ writes ३ instead of तिलकम्. ७४६. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ कम्पनेशस्य. ७५३. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ पथ्यत. ७५६. ¹⁾ A₁ writes here २ for युग्मम् which would be in its place after the following verse. ७५९. ¹⁾ Emended; A 'चाटलिका'. Cf. viii. 581. 831. 1947 (C).

राष्ट्रयोपमर्देन राजा निःसदृशेन सः । तेन प्रपाविधेयोभूत्स्वमपि द्रष्टुमक्षमः ॥७६६॥
 सर्वानौचित्यबहलः सर्वव्यसनदुःसहः । सर्वदुःखमयः कालस्तस्यावर्तत कोपि सः ॥७६७॥
 तथाप्यस्वलिते तस्मिन्हितव्याजाङ्कितापहः । राजानवाटिकाभिः प्रायश्चक्रे विरागिभिः ॥७६८॥
 प्रार्थयन्ते स्म ते युद्धे तटस्थास्तव मन्त्रिणः । गृहीत्वा नीविरेतेभ्यो लोहराङ्गौ विसृज्यताम् ॥७६९॥
 न चेद्याप्य इवैतस्मिन्व्यसने स्थायितां गते । को दध्यान्न परैर्नीतं प्रत्यासन्नं शरत्फलम् ॥७७०॥ 770
 न प्रत्यभैस्तीक्ष्णाटस्थं यत्कालापेक्षया नृपः । तस्मिन्सैर्दर्शिते शङ्कां निखिला मन्त्रिणो दधुः ॥७७१॥
 शक्तिस्तृणं कुञ्जयितुं न यस्य स तदार्थिभिः । विसृज्यव्यवहारत्वं निन्ये राजा शठद्विजैः ॥७७२॥
 कर्मस्थानोपजीव्युपपारिषद्यादिसकुला । तत्पार्थीत्ययौ वृद्धिमन्या सेनेव वैरिणाम् ॥७७३॥
 तत्सोन्वन्क्षणे तैस्तैः प्रमादैरुत्थितैरगात् । देशो व्याकुलतां कृच्छ्रं लुण्ठिधाषटतोत्कटा ॥७७४॥
 अदृष्टपार्थिवास्थानैः शठैरव्यवहारिभिः । ऊचे तैः सान्त्वयन्नाजा दुःस्थितस्तत्तदप्रियम् ॥७७५॥ 775
 लवन्व्यविप्रवाग्राशः सोधिको विप्रबोभवत् । गैलरोगः पादरोगादिव तीव्रव्यथावहः ॥७७६॥
 काञ्चनोत्कोषदानेन तन्मध्येधिकचक्रिकाम् । काञ्चित्स्वीकृत्य स प्रायं कथञ्चिद्विन्यवीवरत् ॥७७७॥
 विजयो वर्णसोमादिशस्त्रिवन्द्यो हठात्पुरम् । प्रविशन्भिक्षुसेनानीरधारोहैरहन्यत ॥७७८॥
 तेनातिरभसात्स्थानं भित्त्वा प्रविशता पुरम् । प्रायशः कृतं एवाभूत्तदा राज्यविपर्ययः ॥७७९॥
 ईषन्मन्दप्रतापेन लवन्व्येष्वपि भूपतेः । पृथ्वीहरेण संधित्वा भेदेच्छोः संप्रकाशिता ॥७८०॥ 780
 तस्मिन्धुर्ये जिगीषूणां संधित्सौ भूभुजा समम् । इयेपि सैनिकाः शान्तं तममन्यन्त विप्रवम् ॥७८१॥
 राजा नागमटोपान्तमानेतुं प्रहितास्ततः । त्रीनमात्यान्धुविश्वस्तानागच्छंश्छद्मानावधीत् ॥७८२॥
 धात्रेयो मम्मको गुङ्गो द्विजो रामश्च वारिकः । तेषां तिलकसिंहस्य पार्श्वे भृत्यास्त्रयो हताः ॥७८३॥
 नीविर्देसो गौरकस्तु हतो भूतपतिं स्मरन् । इष्टे त्वाक्रन्दिनि परैः प्रहृतं करुणोज्झितैः ॥७८४॥
 तद्वैशसं भुतवतो देशः सर्वो विरागकृत् । राजधान्यन्तरे राज्ञो दुरुक्तिमुखरोभवत् ॥७८५॥ 785
 इषे भुक्तुर्देह्यां तद्विपर्यस्तमण्डलम् । अतिवाहयितुं कष्टं दिनमासीन्महीपतेः ॥७८६॥
 अथ संजातवैरुध्यो नेदमस्तीति चिन्तयन् । किं कृत्यमित्यसदृशानपि पप्रच्छ भूपतिः ॥७८७॥
 विषमे वर्तमानस्य तस्य कश्चित्स बाभवत् । अन्तर्जहासं यो नान्त --² न तुतोष वा ॥७८८॥
 तमपि व्यसनापातं तस्य सोढवतस्ततः । अभजन्त क्रमाद्भृत्याः प्रतिपक्षसमाश्रयम् ॥७८९॥
 कम्पनेशस्य विम्बाख्यो भ्राता हैमातुरोहितान् । समाश्रयद्द्वारकार्यं तद्वत् प्रत्यपद्यत ॥७९०॥ 790
 गूढं जनकसिंहेन दूतान्प्रेषयतानिशम् । भिक्षवे भ्रातृनया वाग्दत्ता निरवर्त्यत ॥७९१॥
 असिवाजितनुवादि हत्वा भिक्षाचरान्तिकम् । अश्ववारा व्यभाव्यन्त प्रयान्तः प्रतिवासरम् ॥७९२॥
 किमन्यद्यत्तमेवाङ्कि येवसम्पार्थिवान्तिके । अलक्ष्यन्तामतो भिक्षोस्ते निशायां गतत्रपाः ॥७९३॥
 इतो याति ततश्चेति लोको व्यक्तमतन्त्रितः । इति राजनि कुण्डाज्ञे कोप्यजृम्भत विप्रवः ॥७९४॥

७७४. ¹) Emended with C; A चरितोत्कटा. ७७७. ¹) A₁ has first written 'हिन्यवीर्यतम्' and then indicated the above reading between the lines. ७८०. ¹) Conjectural reading; A न वन्द्येष्वपि. ७८८. ¹) Emended with C; A 'लसो.—
²) Thus A; C नास्तर्जहासं न. ७९४. ¹) A₁ has first written 'तन्त्रितः' and then indicated the above reading in margin.

- 795 डामरैः शरदुत्पत्तौ नीतायां सर्वतस्ततः । कान्दिशीकोभवलोकः कृष्णो धनजनोज्झितः ॥७९५॥
 प्रयाते सुस्तलनृपे स्वर्णपूर्णामिमां महीम् । भिक्षुः कुर्यादिति मृषा लोकस्यासीद्विनिश्चयः ॥७९६॥
 क वृष्टा त्यागिता भिक्षोः कुतो वा तस्य संपदः । पराममर्शं नैवेति गतानुगतिको जनः ॥७९७॥
 संवृद्धयते परिवृता चिरमम्बरेण रेखा स्वयं न खलु या शशिनो नवस्य ।
 तस्यां जनः प्रकुरुते नतिमम्बरार्थी धिग्लुम्भतामपसरस्तदसद्विचाराम् ॥७९८॥
 विजये राजवर्ण्याणां भुमप्रीव इवाभवत् । भिक्षुपक्षजये लोको ह्यप्यन्नासीद्विशृङ्खलः ॥७९९॥
 800 द्विजकौलेयकन्यायो राजडामरसंघयोः । ततोऽन्योन्यभयभ्रद्यद्वैरयोरुदजृम्भत ॥८००॥
 राजाभ्यन्तरभेदेन राज्ञः स्वैर्येण चारयः । ऐच्छन्पलायितुं भीता अज्ञातान्योन्यनिश्चयाः ॥८०१॥
 बान्धवानपि दुधुक्षुनविश्वस्तो विदम्बुपः । स्थितौ पलायने वापि भ्रष्टे न स्वजीवितम् ॥८०२॥
 तं महाव्यसने वासःस्वर्णरत्नादिवर्षणम् । नाभ्यनन्दन्गृहीतार्था निनिन्दुः शस्त्रिणः परम् ॥८०३॥
 नष्टोऽयं नैव भवितेत्यभीतेर्जल्पतो जनात् । वचो रोगी भिषक्यक्त इव शृण्वन्स विव्यथे ॥८०४॥
 805 अप्यपोपस्थितं किञ्चित्तादेदेशेन षौकयन् । सविलासं सगर्वं च तमैक्षिष्टानुगमजः ॥८०५॥
 सोऽन्य एवाभवत्तस्मिन्क्षणे साहसिकोऽप्यहो । स्वगृहादपि निर्गन्तुं नाशक्यज्जयाकुलः ॥८०६॥
 यावदैच्छन्संघभेदाद्यलितुं डामरप्रजाः । स्वैरेव शस्त्रभिस्तावन्नित्ये भूभृद्विद्वन्नाम् ॥८०७॥
 ते कृष्टशस्त्रा हाराणि रुन्धन्तो नृपमन्दिरे । प्रवासवित्ते लब्धये प्रायं चक्रुः पदे पदे ॥८०८॥
 ददद्भनं धनेशभ्रीर्देयादप्यधिकं नृपः । तेषामभिमतो नाभूदवमानाभिलाषिणाम् ॥८०९॥
 810 मर्तुं चिचलितुस्तीर्थमृणिकैरिव सामयः । स रुद्धा निखिलैर्देयं दापितोऽयं गतव्रतैः ॥८१०॥
 स्थानपालैरपि प्रायकृद्भिराक्रम्य दापितः । धनं सुवर्णभाण्डादि चूर्णीकृत्य विशृङ्खलैः ॥८११॥
 सवृद्धवालं नगरं ततः क्षुब्धक्षणे क्षणे । सोभूदब्धिमिवोदृष्टं न संस्थापयितुं क्षमः ॥८१२॥
 एकदा प्रातरेवान्यै रुद्धहारः स्वशस्त्रिभिः । सर्वतः क्षोभमागच्छन्नगरं स व्यलोकयत् ॥८१३॥
 ततः क्षोभं शमयितुं जनकं नगराधिपम् । पुरभ्रमार्थमादिश्यं चलितुं क्षणमैक्षत ॥८१४॥
 815 कथंचिज्ञानमानाभ्यां तानावर्ज्यापि शस्त्रिणः । सावरोधः स संनद्धो राजधान्या विनिर्ययौ ॥८१५॥
 अङ्गनाचुरगारुडो बहिर्यावन्न निर्ययौ । राजधान्यन्तरे लुण्ठितावस्थास्मिन् तस्करैः ॥८१६॥
 अरुदन्केपि केऽप्युच्चैरनदन्केऽप्यलुण्ठयन् । तद्भृत्यान्नाज्यमुत्सृज्य तस्मिन्प्रजति शस्त्रिणः ॥८१७॥
 विशृङ्खलस्त्रपाकोपशङ्काभिः शस्त्रिणां नृपः । सहस्रैः पञ्चवैरासीङ्गजसनुगतोऽध्वनि ॥८१८॥
 वर्षे पणव्रते कृष्णषष्ठ्यां मार्गे विनिर्गतः । याममात्रावशेषेऽङ्गि सभृत्यो ब्रह्मविह्वलः ॥८१९॥
 820 निजैर्हरिहरिश्चादि त्यज्यमानः पदे पदे । स प्रतापपुरं प्राप क्षपायामल्पसैनिकः ॥८२०॥
 तिलकस्य पुरो गत्वा प्राप्तस्याधं च विश्रसन् । तत्र बन्धोरिवाक्षूणि धिरं दुःखोल्बणोमुचत् ॥८२१॥
 द्रोहं न कुर्यादेवं मे चिन्तयित्वेति सत्वरम् । वेदम हुत्कपुरेऽन्येषुस्तस्य च प्राविशस्त्वयम् ॥८२२॥

७९७. ^१) Emended; A 'ममर्श'. ८०२. ^१) Emended; A 'दुधुक्षुन'. ८१०. ^१) Emended with C; A 'विचलित'.
 ८११. ^१) Emended; A स शस्त्रिभिः. ८१६. ^१) Emended; A आङ्गना. ८१९. ^१) Emended with C; A वणनवते.
 [C. VIII. 797 198 C. VIII. 824]

तत्रैरवेण खानादि कृत्वैच्छसैन्यसमहम् । प्रविश्य क्रमराज्यं स कर्तुं भूयो जयोस्तुतः ॥८२३॥
 गूढं युयुत्सून्कल्याणवाङ्मादीनथ डामरान् । आनीय स पुरस्तस्य धैर्यभ्रंशमकारयत् ॥८२४॥
 गृहानेन तया युक्त्या निष्कृष्टः स ततो ययौ । स्वीकुर्वन्स्वर्णदानेन दस्युन्मार्गविरोधिनः ॥८२५॥ 825
 प्रयान्तं तत एवौज्जीनिलकस्तत्सहोदरः । प्रयाणमेकमानन्दो दाक्षिण्यादन्वगात्सु तम् ॥८२६॥
 भृत्यत्यक्तः स दानेन विक्रमेण च तस्करान् । अगान्मार्गेण शमयन्नायुःशेषेण रक्षितः ॥८२७॥
 त्राणं सिंहनखा धुमाग्रिगहनस्यारादरण्यस्य ये तेषां बालगलाभयादपि भवेत्कालातिवाहः क्रमात् ।
 ये दन्ताः करिणां रणप्रहरणं तेषामुयुर्वीर्यतां क्रीडायां करताडनानि न दृढा शौर्यस्य रुढिः क्वचित् ॥८२८॥
 जन्तूनां विक्रमत्यागयशःप्रज्ञादयो गुणाः । भवे चित्रस्वभावेस्मिन् भवेयुरभङ्गुराः ॥८२९॥
 भोस्त्रानप्यौघ्यमृदुतां भिक्षार्थस्थां दिने दिने । तां तामायाति जन्तूनां कः प्रभावेषु निधयः ॥८३०॥ 830
 अशक्नुवन्नलिकामरिभुष्टां निरीक्षितुम् । मन्युनिःशब्दसैन्योद्दिमाहरोह स लोहरम् ॥८३१॥
 स्वं कलत्रमपि द्रष्टुं तत्रातित्रयपक्षमः । शयनीयविमुक्ताङ्गस्तप्यते स्म दिवानिशम् ॥८३२॥
 दत्तदीपादनिर्गच्छन्तर्गहादिनेष्वपि । दाक्षिण्यादर्शनं प्रादाद्भृत्यानां भोजनक्षणे ॥८३३॥
 विलेपनानि नास्पाक्षीन्नाहरोह तुरंगमान् । गीतनृत्तादि नैक्षिष्ट सुखगोष्ठीर्न चादधे ॥८३४॥
 ताम्यस्ताटस्थमौख्यैर्नैक्ष्यद्रेहादि दर्शितम् । एकेनैकेन च स्मृत्वा स्मृत्वा देव्यै न्यवेदयत् ॥८३५॥ 835
 अन्वगात्स्वां भुवं त्यक्त्वा मामेतेष्वगुरित्यपि । निन्ये वृद्धिं परार्थ्यश्रीः स दाक्षिण्यादुनार्पणैः ॥८३६॥
 कश्मीरेषु गते तस्मिन्स्तदैवाखिलमन्त्रिणः । पुराणराजधान्यमे ससैन्याः समगंसत ॥८३७॥
 मन्त्र्यभारोहसामन्ततन्त्रिपौरादिसंमतः । तेषां जनकसिंहोभूदमणीर्नगराधिपः ॥८३८॥
 स भिक्षोर्मल्लकेष्टाद्यैरात्रैः कृतगतागतैः । विश्वासाय सुतभ्रातृसुतौ नीविं प्रदापितः ॥८३९॥
 प्रावर्तत भूयभ्रश्यत्स्त्रीबालाद्यावृते पुरे । अराजकाथ रजनी सर्वभूतभयावहा ॥८४०॥ 840
 निहताः केपि मुषिताः केपि केप्यरिभिः पुरे । दग्धागारा व्यधीयन्त दुर्बला राजवर्जिते ॥८४१॥
 सैन्यैरन्येषु रुसादैर्निहताखिलदिक्पथः । सिन्दूरारुणपुण्ड्राश्वसादिमण्डलमध्यगः ॥८४२॥
 विकोशशस्त्रकदलीषण्डदुर्लक्ष्यविग्रहः । मृगेन्द्र इव लोकस्य भयकौतूहलावहः ॥८४३॥
 वीरपट्टाञ्जलश्लिष्टैर्यौवनोद्रेचितैः कुचैः । अवद्वैः शोभितः पृष्ठे जयश्रीबन्धभृङ्गलैः ॥८४४॥
 कुण्डलद्योतिना क्षिग्धधलायतदृष्टिना । प्रत्यमश्मभुणा चारुचन्दनोल्लेखशोभिना ॥८४५॥ 845
 ताम्राधरेण वक्त्रेण श्रीसान्निध्याधिकत्विषा । पक्षपाति विपक्षाणामपि संपादयन्मनः ॥८४६॥
 असेर्विकोशस्यान्तःस्थां श्रियमश्नेन वल्लगता । केसरच्छटया चापि चामरेणैव वीजयन् ॥८४७॥
 पदे पदे निवृत्ताश्वः सामन्तैरुपपादिताम् । स्वीकुर्वन्सर्हणां भिक्षुः प्राविशन्नगरं ततः ॥८४८॥ कुलकम् ॥
 तस्यार्भकस्य धात्रीव पृष्ठस्थो मल्लकोष्ठकः । प्रययावप्रगल्भस्य सर्वकार्योपदेष्टताम् ॥८४९॥
 अयं पितुः प्रियस्तेभूस्त्वमस्याङ्के विवर्धितः । राज्यस्यायं मूलमिति प्रत्येकं समदर्शयत् ॥८५०॥ 850

८२३. ^{१)} Emended ; A जनोस्तुतः. ८२४. ^{१)} A °कल्याणवाङ्मादी°. ८३०. ^{१)} Emended with C; A भिक्षोवस्थां.
 ८३७. ^{१)} Doubtful emendation; A पुराणि राज°. ८४०. ^{१)} A omits here two *aksharas* without indicating a *lacuna*;
 चापि supplied with C.

- तन्मध्ये निखिलांस्तत्र डामरास्त्रिगुलकोव्रीत् । व्यापादयेति तं तच्च सस्वैकामो न सोमहीत् ॥९०९॥
- 910 रात्र एव मुखद्विज्वा लवण्यास्तद्विश्वसुः । तस्मिन्पृथ्वीहरमुखास्तत्रसुस्तिलकात्पुनः ॥९१०॥
भागिन्यं प्रयागस्य क्षत्तारं लक्ष्मकाभिधम् । बन्धुमैच्छन्मृपोक्षिग्धं प्रययौ स तु सुस्तलम् ॥९११॥
ततः प्रविश्य नगरं संनिपत्याखिलं जनम् । अकारणविरक्तानां पौराणां प्रददौ सभाम् ॥९१२॥
युक्तमप्युक्तवांस्तत्र हतोक्तिः शठबुद्धिभिः । पैरैः स चक्रे नास्त्येव भेषजं विश्ववस्पृशाम् ॥९१३॥
अत्रान्तरे सोमपालविम्बाद्या लोहरे स्थितम् । योषु सुस्तलभूपं ते सर्वे पर्णोत्समाययुः ॥९१४॥
- 915 तं च पद्मरथो नाम राजा कालिञ्जरेश्वरः । मैत्रीं संस्मृत्य कल्हाद्यैराययौ तत्कुलोद्भवः ॥९१५॥
सोय भुङ्क्तेयोदद्यां वैशाखे बलिभिः समम् । तैर्माती सुस्तलो राजा संग्रामं प्रत्यपद्यत ॥९१६॥
प्रेक्षकैर्वर्ण्यतेद्यापि स पर्णोत्सान्तिके रणः । तस्याद्भुतोवमानाभिस्सालनप्रथमक्षणः ॥९१७॥
कुतोप्येत्य निजस्फारस्ततः प्रभृति भूपतिम् । तमभून्त्यं पुनश्चक्रे मृगेन्द्र इव काननम् ॥९१८॥
भयस्वलितपाशानां कालपाशैः समागमम् । स चकार तुरुष्काणां क्षणात्पुष्कलविक्रमः ॥९१९॥
- 920 मातुलं सोमपालस्य निन्ये कवलतां बली । रणे तत्कोपवेतालो वितोलासरितस्तटे ॥९२०॥
किमन्यदल्पसैन्यः स बहूनि स तान्व्यधात् । हतविकृतविध्वस्तान्यथात्मपरिपन्थिनः ॥९२१॥
काश्मीरिकाणामौचित्यं किं नाभूत्स्वामिनो ददुः । एकस्य ये रणं नष्टाः कुकीर्तिमपरस्य च ॥९२२॥
तुरुष्कैः सह यातेथ सोमपाले गतत्रपाः । विम्बं काश्मीरिकास्त्यक्त्वा राजान्तिकमशिभियन् ॥९२३॥
द्यौ धनूषि शिरांस्यद्य नमयन्तोद्भुताशयाः । कुलप्रभोः पुरः स्पष्टं न ते धृष्टा ललज्जिरे ॥९२४॥
- 925 आगच्छद्भिस्ततः पैरैर्डामैश्च समं नृपः । प्रतस्थे दिवसैर्द्वित्रैः काश्मीराभिमुखः पुनः ॥९२५॥
राजपुत्रः साहदेविः कल्हणो विशतः प्रभोः । डामरान्क्रमराज्यस्थान्संगृह्णायेसरोभवन् ॥९२६॥
य एव प्रथमं राजसैन्याद्विभुमशिभियत् । स एव विम्बो राजानं तमुत्सृज्य समाययौ ॥९२७॥
अन्ये जनकसिंहस्य संमता मन्त्रितन्त्रिणः । प्रत्युद्यन्तो व्यलोक्यन्त नृपतिं निरपत्रपाः ॥९२८॥
काण्डिलेत्राभिधयामजन्मा शस्त्री सुलक्षणः । भाङ्गिले कश्चिदभवच्छून्ये क्रान्तोपवेशनः ॥९२९॥
- 930 भिक्षुर्वितीर्णमार्गं तं सुस्तलान्तिकगमिनः । लोकस्यात्रान्तरे जेतुं सहपृथ्वीहरो ययौ ॥९३०॥
जितवांस्तं बबन्धेच्छां मिहन्तुं सुस्तलोन्मुखम् । क्रोधाज्जनकसिंहं च वार्ता तां च विवेद सः ॥९३१॥
नगरस्थेन तेनाथ पौराधारोहतन्त्रिणः । संघटय्याखिलान्भिक्षोः प्रातिपक्ष्यमगृह्यत ॥९३२॥
जानंस्तेनायुतं राज्यं ततो भिक्षुश्चरो नृपः । पृथ्वीहरेणानुयातो नगरं सहसाविशत् ॥९३३॥
सेतौ सदाशिवाप्रस्थे तत्सैन्यैः सह संगरम् । दृष्यञ्जनकसिंहोय सान्त्वमानोपि सोमहीत् ॥९३४॥
- 935 दृष्टं जनकसिंहस्य योधानां वल्गतां मदात् । अविशङ्क्य पराभूतिं मूर्हतं सुभटायितम् ॥९३५॥
अलकेन समं पृथ्वीहरस्तद्भ्रातृवृनुना । अन्येन सेतुना तीर्त्वा तस्य सैन्यमनाशयत् ॥९३६॥
तन्त्यश्वारोहपैरिषु विद्वतेषु सबान्धवः । नक्तं जनकसिंहोय पलाय्य लहरं ययौ ॥९३७॥

९१०. ¹) Emended; A मुखाद्विज्वा. ९११. ¹) Emended; A बन्धुमे. ९१४. ¹) Emended; A लहरे. ९२१. ¹) Emended; A °अरतयथा°. ९२२. ¹) Emended; A काश्मीरका°. ९२३. ¹) Emended; A काश्मीरका°. ९२९. ¹) Emended with C; A °बहून्. ९३१. ¹) Emended with C; A स. ९३७. ¹) Emended with C; A तन्त्यारोह°.

भिक्षुपृथ्वीहरौ प्रातस्तस्मिन्प्रहणोद्यतौ । तत्पश्चात्तेश्वराद्या धृष्टा भूयोऽप्यशिभियन् ॥९३८॥
 क्षिप्त्वा क्षिप्रं स्वकक्ष्यान्तर्बिबुधप्रतिमा भयात् । ते पारिषद्यविप्राद्याः प्रायमुत्सृज्य विवृताः ॥९३९॥
 भूयानि सूरयुरयानि रक्षन्तः केपि भिक्षुणा । प्रायान्निवृत्ता वयमित्युक्तवन्तो न बाधिताः ॥९४०॥ 940
 सो जानके भैक्षवेद्य वल्गुत्तुङ्गतुरंगमान् । दृष्टवन्तो वयं सैन्ये सादिनोद्यापि साद्रुताः ॥९४१॥
 भिक्षुराजप्रदीपेन द्योतितः क्षणभङ्गिना । पैतृव्येणाधिकारेण स्यालस्तिलकुसिंहजः ॥९४२॥
 गते जनकसिंहेऽथ प्रतिपक्षानुसारिणाम् । विधातुं वेदमभङ्गादि लब्धं भिक्षुमहीभुजा ॥९४३॥
 भवान्तरे हुष्कपुरे नीतिषु तिलकादिषु । भङ्गं सुल्हणसिम्बाद्यैः समेतानन्तसैनिकैः ॥९४४॥
 अपायतैर्मल्लकोष्ठजनकाद्यैः ससैनिकैः । अपरैरपि सामन्तैर्बलबाहुल्यशालिभिः ॥९४५॥ 945
 अन्वीयमानो दिवसैर्द्वित्रैराक्रान्तमण्डलः । विशालहरमार्गेण विपक्षालक्षितोपतत् ॥९४६॥
 नगरापणवीथ्यन्तर्हयारोहमुखान्पुरः । ब्रह्मयोधानुपायातांस्तदैवोज्झितसाध्वसः ॥९४७॥
 वेष्टितालम्बकूर्चेन वक्त्रेण भुकुटीभृता । कोपकम्पिततारेण फुल्लनासापुटस्पृशा ॥९४८॥
 काञ्चित्संतर्जयसिन्दस्यन्यान्भमांस्तथपरान् । तीव्रातपस्यामवपुस्ताम्यन्काल इवोल्बणः ॥९४९॥
 आशीर्षोषकृतां पुष्पवर्षिणां पुरवासिनाम् । पूर्वापकारिणां श्रेणीष्ववज्ञान्यस्तलोचनः ॥९५०॥ 950
 स्कन्धमात्रोपरि न्यस्तं कवचं हेलया दधत् । केशान्तशिरस्त्रान्तनिःसृतान्धूलिधूसरान् ॥९५१॥
 पद्ममालां च विभ्राणः सकोशासिस्तुरंगिणाम् । आकृष्टखड्गमालानामन्तर्वल्गुत्तुरंगमः ॥९५२॥
 ससिंहनादैरुद्दामैर्भेरीभांकारनिर्भरैः । बलैर्भरितदिक्रोशः सुस्सलः प्राविशत्पुरम् ॥९५३॥ कुलकम् ॥
 षड्भिः सहादशदिनैर्मसैर्ज्येष्ठे सितेहनि । स समनवताम्रस्य तृतीये पुनराययौ ॥९५४॥
 राजधानीमप्रविष्टो भिक्षुं पूर्वपलायितम् । अन्विष्यन्क्षमिकातीरे सलवन्यं व्यलोकयत् ॥९५५॥ 955
 सरित्पारं रिपौ प्राप्ते स सपृथ्वीहरौ गतः । मार्गे लवन्यैर्मिलितैरन्यैः साकं न्यवर्तत ॥९५६॥
 तं विद्राव्य रणे राजा बद्धा प्रदत्तिविक्षतम् । सिंहं पृथ्वीहरज्ञातिं राजधानीमथाविशत् ॥९५७॥
 षपभेगैः सपत्नस्य तत्कालनिःसृतस्य सा । अङ्किता मानिनस्तस्य वेद्येवोद्भेगदाभवत् ॥९५८॥
 भिक्षुः संत्यज्य कश्मीरान्तह पृथ्वीहरादिभिः । ग्रामं पुट्याणनाडाख्यं सोमपालाश्रयं ययौ ॥९५९॥
 प्रस्थिते डामरान्तर्वाज्जा स्वीकृत्य तु व्यधात् । खेयां वद्वात्मजं मल्लं हर्षमित्रं च कम्पने ॥९६०॥ 960
 पूर्वापकारं स्मरतो देशकालानपेक्षिणः । ..... ॥९६१॥
 भिक्षुसंपर्कजं गन्धमपि सोढुमशक्नुवन् । भृत्येभ्यः खण्डशः कृत्वा द्वेपासिंहासनं ददौ ॥९६२॥
 अनयोपार्जितां त्यक्तुमनीशा डामराः भियम् । समन्योश्च नृपाङ्गीता नात्यजन्विष्वोद्यमम् ॥९६३॥
 भिक्षुस्तु राज्यविभ्रष्टः सुददौ विषये वसन् । उत्साहं सोमपालस्य दानमानैः पुनर्ययौ ॥९६४॥
 विम्बः साहायकप्रार्थी विस्मयस्यान्तिकं गतः । तस्मिन्निरोधिभिर्बद्धे रणे धीरस्तनुं जहौ ॥९६५॥ 965
 भिक्षाचरो विम्बभूयो भजन्दुर्नयपात्रताम् । अनैषीदवदुष्टत्वं तस्मिन् तां गतत्रयः ॥९६६॥

९४२. ¹) Emended; A पितृव्येणा. ९४७. ¹) Emended; A पुण्यापुरः. ९४८. ¹) Emended with C; A वल्गु ९५२. ¹) Emended; A सलवन्यो. ९५०. ¹) Thus A; perhaps to be emended प्रस्थितो. ९५१. ¹) Here two *pādas* are missing. A does not indicate the *lacuna*; C supplements पूर्वविद्वेषिणस्तस्य न कृपां प्रतिवेदिरे. ९५५. ¹) Emended; A बद्धे; C बद्धो. ९५६. ¹) Emended with C; A भिक्षाचरे.

- निपत्य स्वल्पसैन्योपि ततः शूरपुरे बली । जित्वा पृथ्वीहरो वहात्मजं व्यद्रावयव्रणात् ॥९६७॥
 तस्मिन्पलायिते भिक्षुं पुनरानीय सोविशत् । भुवं मडवराज्यानां दस्यूनां स्वचिकीर्षया ॥९६८॥
 तत्रत्यैर्मण्डजय्याद्यैर्दामरैः स्वीकृतैः समम् । जगाम विजयक्षेत्रं विजेतुं कम्पनापतिम् ॥९६९॥
 970 जितस्तेनाहवे हर्षमित्रो निहतसैनिकः । विजयेश्वरमुत्सृज्य भीतोवन्तिपुरे ययौ ॥९७०॥
 विजयक्षेत्रं जस्तत्तत्पुरमामोद्गवा अपि । जना भयेन प्राविशन्त्यश्चक्रधरान्तिकम् ॥९७१॥
 योषिच्छिशुपशुप्रीहिधनोपेतैरपूर्यत । स्थानं तस्यैव राज्ञश्च योषैः सायुधवाजिभिः ॥९७२॥
 अन्वारुढैरथ स्पष्टं लोकोल्लुण्ठनलालसैः । ते भैक्षवैरवेष्टयन्त कटकैर्व्याप्तदिक्कटैः ॥९७३॥
 तान्दारुमयवप्रीघ्नहातुमे स्रुरीकसः । अङ्गने तिष्ठतो हन्तुं बन्धुं वा नाशकन्धिषः ॥९७४॥
 975 तदन्तरस्थितं दग्धं कूर्पूराख्यं स्ववैरिणम् । कथित्कतिस्थलीग्रामजन्मा निर्गुण्डामरः ॥९७५॥
 पापो जनकराजाख्यस्तत्राभिमुददीदिपत् । मूढस्तादृगपर्यन्तजन्तुसंहारनिर्घृणः ॥९७६॥
 तमापतन्तं ज्वलितं ज्वलनं वीक्ष्य सर्वतः । भूतग्रामस्य छमहान्हाहाकारः समुद्ययौ ॥९७७॥
 विशत्कृतान्तवाहारिभियेव लिखबन्धनैः । अश्वैरसूचीसंचारा भ्रमज्जिर्जग्निरे जनाः ॥९७८॥
 प्राच्छाद्यत बलज्वालाकरालैर्भूमराशिभिः । व्योम पिङ्गकचदमभुजालैर्नक्तचरैरिव ॥९७९॥
 980 निर्भूमस्य विसारिण्यो ज्वाला हव्यभुजो दधुः । संतापद्रुतहेमाभ्रसुवर्णलहरीभ्रमम् ॥९८०॥
 संतापविद्रुतव्योमचारिमौलिपरिच्युताः । रक्तोष्णीषा इव भ्रेमुर्ज्वालाभङ्गा नभोङ्गने ॥९८१॥
 दीर्घदारुपन्थिभङ्गजन्मा चटचटारवः । तापप्रकाश्यमानाभ्रगङ्गाघोष इवोद्ययौ ॥९८२॥
 स्फुलिङ्गैः श्लेषवित्रस्तजन्तुजीवितसंनिभैः । अयाहि गहनव्योममार्गभ्रमणसंभ्रमः ॥९८३॥
 शकुनैः शावसंचारशोकादाक्रन्दिभिर्नभः । मानुषैर्देहमानैश्च भूमिर्मुखरिताभवत् ॥९८४॥
 985 भ्रातृभर्तृन्पितृन्पुत्रानालिङ्ग्याक्रन्दनिर्भराः । भीमीलितवृशो नार्यो निरदद्यन्त वह्निना ॥९८५॥
 तदन्तरात्साहसिका ये केचिन्निरयासिषुः । बहिस्ते निहताः कूरैर्दामरैर्मृत्युचोदितैः ॥९८६॥
 तावन्तो जन्तवस्तत्र व्यपद्यन्त तदा क्षणात् । स्विस्रा एव न ये दग्धास्तावतापि कृशानुना ॥९८७॥
 अन्तः शान्तेषु सर्वेषु बहिः शान्तेषु हन्तृषु । क्षणादेव प्रदेशः स निःशब्दः समजायत ॥९८८॥
 वह्नेः कहकहाशब्दो हस्त्रीभूतार्चिषः परम् । स्विद्यतश्च शत्रौचस्य भुतः सिमसिमाध्वनिः ॥९८९॥
 990 विलीनासृग्वसामेदोनिःप्यन्दाः सरणीशतैः । प्रसृष्टार्धिलगन्धश्च योजनानि बहून्यगात् ॥९९०॥
 एकः सुश्रवसः कोपाद्वितीयो दस्युविप्रवात् । ईदृग्धुतवहाबाधो घोरश्चक्रधरेभवत् ॥९९१॥
 भूतग्रामस्य संहारः संवर्त इव वह्निना । तादृक्किन्नपुरदाहे वा खाण्डवे तत्र वाभवत् ॥९९२॥
 पुण्येहि शुकदादद्यां नभसः कुकृतं महत् । तद्भिक्षुः कृतवान्नाज्यलक्ष्म्या भाग्यैश्च तस्यजे ॥९९३॥
 सकुटुम्बेषु दग्धेषु तदानीं गृहमेधिषु । पुरग्रामसहस्रेषु गृहाः भून्यत्वमाग्रयुः ॥९९४॥
 995 मण्डाख्यो डामरश्चिन्वञ्शवाञ्चौनंगरोद्भवः । प्रीतिं प्राप्तिस्तदीयार्थैः कापालिक इवाययौ ॥९९५॥

९६७. ^१) Emended with C; A विद्राव°. ९७३. ^१) Emended; A तैर्भवे°. ९७४. ^१) Emended with C; A भाङ्गने.
 ९७५. ^१) Emended; A निर्गुण्डा°. ९९१. ^१) Emended with C; A ईदृग्धुत°. ९९२. ^१) Emended; A भूतग्रामसंहार°; C
 भूतग्रामावसि°. ९९५. ^१) Emended; A °नंगरोद्भवः.

अवलोक्य विजयक्षेत्रं भिक्षाचरस्ततः । लब्ध्वा नागेश्वरं पापं यातनाभिरमीमरत् ॥१९६॥
 गर्ह्य पैतामहे देशे किं नासीत्तस्य चेष्टितम् । पितृकुहः स तु वधः सर्वप्रीतिकरोभवत् ॥१९७॥
 गृहिणी हर्षमित्रस्य पत्न्यौ त्यक्त्वा पलायिते । पृथ्वीहरेण संप्राप्ता विजयेशाङ्गनान्तरात् ॥१९८॥
 निमित्तभूतमेतादृक्प्रजासंहारवैशसम् । स्वं निन्दन्सुस्सलो राजा ततो योद्धुं विनिर्ययौ ॥१९९॥
 संवेगात्पाप्मनः शीघ्रं निरयक्लेशभुक्तये । प्राप्तो जनकराजेन वधोवन्तिपुरान्तिके ॥२००॥ 1000
 यत्कृते क्रियते कर्म लोकान्तरसुखान्तकम् । स मूढैः सुलभापायः कायश्चित्रं न गण्यते ॥२०१॥
 कम्पनाधिपतिं सिम्बं कृत्वा डामरमण्डलम् । चकर्ष विजयक्षेत्रादन्यतोपि ततो नृपः ॥२०२॥
 शमालां प्रययौ पृथ्वीहरो मडवराज्यतः । विजित्य मल्लकोष्ठेन स्याजितो निजमण्डलम् ॥२०३॥
 क्षिप्ताः केचिद्वितस्तायां केचिच्चक्रधराङ्गने । अक्रियन्तामिसात्क्रटुमशक्या बहवः शवाः ॥२०४॥
 क्रमराज्येथ कल्याणवाडादीन्त्रिल्लहणोजयत् । आनन्दो नन्तजस्तत्र ततो द्वाराधिपोभवत् ॥२०५॥ 1005
 भूले प्रमापितं सिंहं नयन्पृथ्वीहरो बली । सार्धं जनकसिंहाद्यैरयुध्यत्क्षिप्रिकातटे ॥२०६॥
 तीर्थे प्रस्थाप्यमानेषु विपन्नास्थिष्विहास्त्यहः । भाद्रे मास्येकमर्बलाक्रन्दिताक्रान्तदिक्पथम् ॥२०७॥
 हतवीराबलाक्रान्दमुखरे नगरान्तरे । पृथ्वीहराहवे सर्वैर्दिवसैरन्वकारि तत् ॥२०८॥ युग्मम् ॥
 अथायातो यशोराजस्यालः भूरो दिगन्तरात् । श्रीवक्तो विदधे राज्ञा खेरीकार्याधिकारभाक् ॥२०९॥
 अप्रियं स लवण्यानां तेषां वा तस्य नाचरन् । कालं तु गूढसौहार्दिरन्योन्यस्यात्यवीवहन् ॥२१०॥ 1010
 पुनराश्रयुजे राजा शमालां निर्गतस्ततः । परैर्मनीमुपग्रामे युधि भङ्गमनीयत ॥२११॥
 नित्याभ्यासेन युद्धानां लब्धोत्कर्षो न्यदर्शयत् । सर्ववीरायणीभिर्क्षुस्तत्पूर्वं तत्र विक्रमम् ॥२१२॥
 तुक्कञ्जिजादयो मुख्या भिक्षुपृथ्वीहरादिभिः । आसारापातविवशा निहताः सौस्सले बले ॥२१३॥
 प्रधानवीरभूयिष्ठे सैन्यद्वन्द्वे न कोप्यभूत् । स वीरधरतः संख्ये भिक्षोरैक्षिष्ट यो मुखम् ॥२१४॥
 पृथ्वीहरस्य भिक्षोश्च संग्रामे भूरिवार्षिके । कादम्बरीपताकाख्ये द्वे अश्वे पीतपाण्डुरे ॥२१५॥ 1015
 आस्तामत्यद्भुते याभ्यामनेकतुरगक्षये । न विपन्नं प्रहृतिभिर्नान्वभाव्यथ वा क्रमः ॥२१६॥
 सैन्यानां संकटे त्राणमभ्रान्तिरविकथनः । अभूत्क्लेशसहो वीरो नान्यो भिक्षाचरात्कचित् ॥२१७॥
 योधानां सौस्सले सैन्ये विद्रवेषु न कथन । त्राणं बभूव तेनैते बहवो बहुधा हताः ॥२१८॥
 नवेषु डामरानीकाः केचिद्भङ्गेषु सैनिकाः । भिक्षाचरगजेन्द्रेण कलभा इव पालिताः ॥२१९॥
 नान्यस्योत्थानशीलत्वं वृष्टं पृथ्वीहरात्तदा । स्वयं यो भैक्षवे द्वारे जजागार प्रतिक्षपम् ॥२२०॥ 1020
 ततः प्रभृत्यभूतोपा पुरः पश्चाच्च सर्वदा । विश्वेदेव इव आदे युद्धे भिक्षुर्महाभटः ॥२२१॥
 आहवे साहसं कुर्वन्सर्वतः सोभ्यधाम्निजान् । एवमस्वलितस्थैर्यमुपपत्तिमसंत्यजन् ॥२२२॥
 न मे राज्याय यत्नोयं पर्याप्तं दुर्यशः पुनः । कृत्ये प्रसक्तुं पूर्वेषां व्यवसाये व्यपोहितुम् ॥२२३॥
 अनाथा इव ते नाथा विशां व्यापादनक्षणे । ज्ञात्वा नष्टं कुलं नाथवज्रो नूनं स्पृहां दधुः ॥२२४॥

१००१. ^१) Emended with C; A मल्लम. १००५. ^१) A °वाळासी°.—^२) Emended with C; A °दीवल्हणो°. १००८. ^१) Emended;
 A °बलाक्रान्तमु°. १००९. ^१) Emended; A अथ यातो.

- 1025 इति मत्वा सोढकष्टधेष्टे^१ सुवृद्धनिधयः । दूयमानोस्मि दायददुःखदायी दिने दिने ॥१०२५॥
 नास्त्येषांप्राप्तकालस्य विपत्तिरिति जानतः । कस्य साहसवैमुख्यमुत्पद्येत यशोधिनः ॥१०२६॥
 किं कार्यगतिकौटिल्यैरुक्तैस्तान्यथ वा कथम् । न वदामः प्रतिज्ञाय स्वयमार्षेध्वनि स्थितिम् ॥१०२७॥
 सोत्कर्षणीरुपाङ्गिणोरशङ्कित डामराः । ततो दायदविच्छेदं नास्याकृषत जातु वित् ॥१०२८॥
 प्रायाज्याधिगमाद्राशामन्येषां राजबीजिनः । चिन्तयन्तो व्यवहति व्युत्पद्यन्ते शनैः शनैः ॥१०२९॥
- 1030 पितुः पितामहस्याथ न कृष्टं तेन किञ्चन । अत एवाभजन्मोहं राज्यं संप्राप्तवान्पुरा ॥१०३०॥
 तत्स भूयोपि चेदाप्येकैव वार्ता विपाटने । सापेक्षं वीक्षितुं जाने न दैवेनाप्यशक्यत ॥१०३१॥ चक्रलकम् ॥
 जानंल्लवन्यकौटिल्यं प्रमादात्स हतेहिते । प्रापुयां राज्यमित्याशां बद्धाहान्यत्यवाहयत् ॥१०३२॥
 दस्यूनां सुस्सलो राजा मेने तत्स्वहितं मतम् । जिगीषुर्नीतिविक्रान्त्योः प्रयुक्तौ लिप्सुरन्तरम् ॥१०३३॥
 युद्धे स्वान्त स्मरन्वैरं नापासीत्तेन तेभजन् । नास्मिन्विश्वासमेतस्माद्धेतोर्नास्याभवज्जयः ॥१०३४॥
- 1035 इत्थं नानामतैः पक्षप्रतिपक्षैरुपेक्षितम् । राष्ट्रं निखिलमेवागात्सर्वतः शोचनीयताम् ॥१०३५॥
 यत्संबन्धाद्विपनिवहैर्निग्रहय्यप्रवन्धव्याधंप्रप्तानलपरिभवः कोपि नन्धन्धभावि ।
 हा धिग्दन्ती विघटनपरः सोपि माद्यन्नमीषां लभ्यं श्रेयो विधिविधुरितैर्नान्यतो न स्वतोपि ॥१०३६॥
 द्वैराज्ये प्रभवत्येवमकाण्डपतितैर्हिमैः । विवशं सुस्सलक्ष्मामृदजयद्वैक्षवं बलम् ॥१०३७॥
 पुण्याणानाडं भूयोपि भिक्षुपृथ्वीहरौ गतौ । अन्यैर्लवन्यैर्भूभर्तुर्नतिर्दत्तकरैः कृता ॥१०३८॥
 सिम्बोपि कम्पनाधीशो व्यधाद्विजितडामरः । सर्वा मंडवराज्योर्वी वीरः शमितविप्रवाम् ॥१०३९॥
- 1040 तावत्यापि विपक्षाणां शान्त्या शीतलतां गतः । पूर्ववैरं स्वपक्ष्याणां प्रादुर्धक्रेथ भूपतिः ॥१०४०॥
 जिघांसौ कथिते राजन्युल्हणेन पलायितः । मल्लकोष्ठः सोपि कोपाद्राज्ञा राष्ट्रात्प्रवासितः ॥१०४१॥
 अनन्तात्मजमानन्दं बद्धा हाराधिकारिणम् । व्यधत्त सैन्धवं प्रजिज्जनामानं राजबीजिनम् ॥१०४२॥
 गतोथ विजयक्षेत्रे सिम्बेन सहितोविशत् । नगरं तं च विश्वस्तं बद्धा कारागृहेक्षितम् ॥१०४३॥
 अनुस्मृतिमहावात्याप्रेरितोमर्षपावकः । आचक्षाम क्षमाधारि तस्य भृत्यान्दिधक्षतः ॥१०४४॥
- 1045 सिंहयक्कनसिंहाभ्यामनुजाभ्यां सहावधीत् । भूलेधिरोप्य सिम्बं स रोषावेशविलुप्तधीः ॥१०४५॥
 कम्पने श्रीवक्त्रं चक्रे सुजिज्ज प्रज्जेः सहोदरम् । बद्धा जनकसिंहं च राजस्थाने न्ययोजयत् ॥१०४६॥
 आप्ताश्च मन्त्रिणश्चासंस्तस्य वैदेशिकास्ततः । स्वदेशजस्तु सोभूयो लोहरस्थं तमन्वगात् ॥१०४७॥
 अथ सर्वेपि साशङ्कास्तं त्यक्त्वाध्यभ्रयन्निपून् । शतैकीयः कथिदासीद्राजधान्यां नृपाश्रितः ॥१०४८॥
 तेनांप्रतिसमाधेयो भूयः शान्तेष्युपव्रवे । इत्थमुत्थापितोनर्थो न पुनर्यः शमं ययौ ॥१०४९॥
- 1050 एकाक्षेपे परेपि स्युर्यत्र भृत्या विशङ्किताः । तत्रापराधे प्राज्ञस्य राज्ञोवज्रैव शस्यते ॥१०५०॥
 माघेय मल्लकोष्ठाद्यैराहूताः पुनराययुः । ते श्रूरपुरमार्गेण भिक्षुपृथ्वीहरादयः ॥१०५१॥
 वितस्तापरिखाक्षिप्ता भूरगम्या द्विषामियम् । इति प्रायाज्वमठं त्यक्त्वा राजगृहं नृपः ॥१०५२॥

१०२५. ^१) A₁ gloss स्वयं. १०२६. ^१) Emended with C; A नास्त्येषांप्राप्त. १०३१. ^१) Emended; A चेदाप्येकैव.—^२) A₁ writes here ४ instead of चक्रलकम्. १०३३. ^१) Doubtful emendation; A जिगीषोर्नी^० and प्रयुक्तौ लिप्सुरन्तरम्; C जिगीषोर्नी^० and प्रयुक्तौ लिप्सुरन्तरः. १०३८. ^१) A पुण्याण. १०४८. ^१) Emended; A त्यक्त्वाधिभ्र. १०५१. ^१) Emended; A कोष्ठाद्यै श्रावृता.
 [C. VIII. 1027 206 C. VIII. 1054].

वर्षेष्टानवर्ते चैत्रे डामरेषु युयुत्सुषु । अभ्येत्य मल्लकोष्ठेन प्रागेषामाहि संगरः ॥१०६३॥
 सोधवारैः सह रणं चकार नगरान्तरे । नृपावरोधैः सौधापादालोकितमथाकुलैः ॥१०६४॥
 भिक्षुणा क्षिमिकातीरे स्कन्दावारं न्यबध्यत । ..... ॥१०६५॥ 1055
 नृपोद्यानाहुमाक्षिन्युरिन्धनाय महानसे । दुर्वाङ्कुरान्मन्दुराभ्यो वाहभोज्याय डामराः ॥१०६६॥
 पृथ्वीहरस्तु संगृह्णन्स्युन्मडवराज्यजान् । चकार विजयक्षेत्रे यावत्कटकसमहम् ॥१०६७॥
 तावत्प्राजिमुखान्मल्लकोष्ठयुद्धाय भूपतिः । आदिद्यादादवस्कन्दं वैशाखे साहसोन्मुखः ॥१०६८॥
 अकस्मात्पतिते तस्मिन्हावष्टम्भविशताः । प्रययुः सेतुमुल्लङ्घ्य जीवाश्वस्ताः कथंचन ॥१०६९॥
 नगरं मल्लकोष्ठाजिष्यमे प्रज्जावथाविशत् । पृथ्वीहरानुजः सुज्जिं निर्जित्य मनुजेश्वरः ॥१०७०॥ 1080
 परं पारं वितस्तायां सेतुच्छेदादनामुषन् । अर्वाचि तीरे स गृह्णान्दग्ध्वागांक्षिमिकां ततः ॥१०७१॥
 लवन्धैर्नगरं प्राप्तं मत्वा सुस्सलभूपतिः । आययौ विजयक्षेत्रात्सैन्यमुत्थाप्य विह्वलः ॥१०७२॥
 अहंपूर्विकयारातिशङ्कतिथि निजैर्बलैः । पीडितस्तस्य गम्भीरासिन्धुसेतुरभज्यत ॥१०७३॥
 स कृष्णषष्ठ्यां ज्यैष्ठ्यस्य तस्यासंख्यमूचयः । यथाभिना चक्रधरे तथा तन्नाम्भसा मृतः ॥१०७४॥
 भुजमुद्यम्य शमयन्सैन्यानां संभ्रमं नृपः । त्रसैर्भ्रष्टैस्तथा पृष्ठे पतितः सरिदन्तरे ॥१०७५॥ 1085
 अनभ्यस्ताम्बुतरणैराश्लिष्य वृडितोसकृत् । तरदायुधविद्धाङ्गः स निस्तीर्णः कथंचन ॥१०७६॥
 अनुत्तीर्णं बलं त्यक्त्वा पारे सामन्तसंकुलम् । सहस्रांशेन सैन्यस्य तीर्णेनानुगतो ययौ ॥१०७७॥
 संत्यक्तानन्तसैन्योपि सोवष्टम्भमयो नृपः । प्रविश्य नगरं मल्लकोष्ठमुख्यान्नेमहीत् ॥१०७८॥
 विजयस्याथ जननी सिल्लाख्या स्वामिनोऽज्ञितम् । निनाय देवसरसं सैन्यं तद्विजयेश्वरात् ॥१०७९॥
 साथ पृथ्वीहरेणेत्य हता तत्रोपवेशने । टिक्कश्च दत्तो भूपालसैन्यं विव्रावितं च तत् ॥१०८०॥ 1070
 परं व्यायामविद्याविद्विद्रुते निखिले बले । द्विजः कल्याणराजाख्यः समरेभिमुखो हतः ॥१०८१॥
 मन्त्रिडामरसामन्तसंकुलात्सौस्सलाहूलात् । पृथ्वीहरेणागृण्यन्त बद्धा वृन्दानि शस्त्रिणाम् ॥१०८२॥
 अन्वगात्स वितस्तान्तं यावत्तान्विद्रुतान्बलात् । ओजानन्दद्विजादींश्च बद्धा भूले व्यपादयत् ॥१०८३॥
 मन्त्रिणो जनकश्रीवकाया राजात्मजास्तथा । तीर्त्वात्रिं विषलाट्यायां शरणं प्रययुः खशान् ॥१०८४॥
 इत्थं पृथ्वीहरो लब्धजयः संगृह्य डामरान् । जिगीषुर्भिक्षुणा साकं नगरोपान्तमाययौ ॥१०८५॥ 1075
 भूयोपि मानुषाश्चौघसंहर्ता सर्वतस्ततः । रणः प्रववृते प्राग्वत्पुरे रुद्धस्य भूपतेः ॥१०८६॥
 निर्मिरोधः पथानेन नृपावसथ इत्यभूत् । सैन्ये मडवराज्यानां स्वयं पृथ्वीहरोपणीः ॥१०८७॥
 तत्तत्सामन्तकुलजैर्वैरैः काश्मीरकैर्भटैः । समेतं डामरकुलं दुर्जयं सर्ववोभवत् ॥१०८८॥
 काश्मीरकाः शोभकायाः काकवन्दयाः सहस्रशः । प्रख्याता भैक्षवे पक्षे रजायाश्चापरेस्फुरन् ॥१०८९॥
 नदतः स्वबलाद्वाद्यं तुमुलं शृण्वतोन्मिषत् । पृथ्वीहरेणागृण्यन्त बाद्यभण्डानि कौतुकात् ॥१०९०॥ 1080
 हित्वा भूर्यथ तूर्यादि परिच्छेत्तुं स कौतुकी । श्वाकदुन्दुभीभाण्डशतानि द्वादशाशकत् ॥१०९१॥

१०६५. ¹⁾ Here two *pādas* seem to be lost; A does not indicate the *lacuna*. C adds रामेण वानरी सेना यथा पाथोनिधेस्तटे. १०६८. ¹⁾ Emended; A 'दयादाववस्कन्द'. १०६९. ¹⁾ Emended with C; A 'दग्ध्वागारि'. १०८१. ¹⁾ Emended with C; A 'दग्ध्वागारि'.

- तथा विनष्टसैन्योपि त्रिशद्विंशैर्नृपात्मजैः । मितैः स्वदेशजैश्चारीन्प्रतिजपाह सुस्तलः ॥१०८२॥
 राजन्याविच्छट्टिकुलोद्भूताबुदयधन्यकौ । चम्पावल्हापुराधीशाबुदयब्रह्मज्जलौ ॥१०८३॥
 ओजो मल्हणहंसानां धुर्यो हरिहडौकसः । क्षत्रिकाभिञ्जिकास्थानसव्यराजादयस्तथा ॥१०८४॥
 1085 बिडालपुत्रा नीलाद्या भावुकान्वयसंभवाः । रामपालः सहजिको युवा तस्य च नन्दनः ॥१०८५॥
 नानावंदयाः परेऽप्युपसंगमव्यग्रताजुषः । पुरोपरोधसंनन्दानरुन्धन्सर्वतो रिपून् ॥१०८६॥
 तनूजनिर्विशेषेण रिन्हणेन महीभुजः । रणामेसरताप्राहि विजयाद्यैश्च साविभिः ॥१०८७॥
 स्वयमुद्यमिना राज्ञा वर्मणेव निजौ भुजौ । सुजिप्रज्जी पाल्यमानावभूतां रणकर्मणौ ॥१०८८॥
 ताभ्यां साधारणीकुर्वन्नाज्योत्पत्तिं महीपतिः । स महाव्यसने तस्मिन्सम्यगूहधुरोभवत् ॥१०८९॥
 1090 तत्पक्षा भागिकशरद्भासिमुम्मुनिमुद्गटाः । कलशाद्याश्च कुशला विपक्षक्षोभंभेभवन् ॥१०९०॥
 भूर्भुतुष्टकविषये लवराजस्य नन्दनः । आसीत्कमलियश्चास्य संग्रामामेसरः प्रभोः ॥१०९१॥
 प्रहारं बलिनस्तस्य चामरध्वजशोभिणः । प्रभिन्नस्येव नागस्य हयारोहा न सेहिरे ॥१०९२॥
 अनुजः सङ्क्रिकः पृथ्वीपालो भ्रातुः सुतोऽयं च । पाञ्चालाः फल्गुनस्येव पार्श्वरक्षित्वमाययुः ॥१०९३॥
 एतावद्भिर्भृत्यरत्नै राष्ट्रैः कुपितेजयत् । भूरिस्वर्णार्पणोपासैर्वाजिभिश्च महीपतिः ॥१०९४॥
 1095 तत्र तत्राहवे सोपि बभ्रामासंभ्रमो नृपः । उत्सवे गृहमेधीव मण्डपे मण्डपे स्वयम् ॥१०९५॥
 तस्य हि व्यसनं त्रासहेतुः प्राभूदुपक्रमे । प्रवृद्धिं प्राप्तमभवद्वैर्यादाय्यथ धीमतः ॥१०९६॥
 क्लैव्यकृद्भयमापाते मध्यपाते न तादृशम् । करक्षिप्तं यथा शीतं मज्जने न तथा पयः ॥१०९७॥
 वैरिसैन्यतमो यत्र यत्र ज्योत्स्नेव निर्ययौ । सितासिता च भूर्भुतुस्तत्र तत्रास्य वाहिनी ॥१०९८॥
 एकदा कृतसंकेतास्तुल्यमाहवमेलके । महासरितमुत्तीर्य डामरा नगरेपतन् ॥१०९९॥
 1100 असीमनगरस्थानविभक्तकटको नृपः । परिमेयाश्ववारस्तान्विशतः स्वयमाब्रवत् ॥११००॥
 नाभजङ्गमरानीकस्तेन विद्रावितो धृतिम् । हेमन्तमहता कीर्णपर्णराशिरिवेरितः ॥११०१॥
 श्रयानन्दः काककुलजो लोष्टशाह्यनलादयः । अन्ये च डामरानीके ख्याता भूभृद्देहिताः ॥११०२॥
 लम्बाभिघातानानीतान्नाशः क्रूरस्य वृक्षपथम् । बहुस्त्रिजघ्नुश्छाया इव राजोपजीविनः ॥११०३॥
 भयाद्रोपात्रिमारूढा अपरे भिक्षवास्ततः । आसन्नमृत्युबोभूवन्कटकैर्वैष्टिता द्विषाम् ॥११०४॥
 1105 यो मार्गो दुर्गमः पक्षिणोपि त्रातुं ततः स तान् । तत्र व्यापारयामास भिक्षुर्मांसी तुरंगमाम् ॥११०५॥
 कथंचित्पक्षिणा विद्धपीवस्तस्यापह्नीन्मुहुः । पार्श्वे पृथ्वीहरो रुद्धं द्विधाधान्ये महाभटाः ॥११०६॥
 वेलात्रिभिरिवोदृतैः सिन्धौ तैर्द्विपतां बले । रुद्धे गोपाचलं त्यक्त्वा तेन्यानारुद्धगिरिन् ॥११०७॥
 अयोदतिष्ठन्नामेन राजानीकस्य वाहिनी । मल्लकोष्ठस्य पच्यधक्षोभिताशेषदिक्ता ॥११०८॥
 अरिपृष्ठग्रहव्यधैस्तिष्ठन्स्वैर्वैजितो बलैः । तदाशाय्यखिलैरेष हतो राजेत्यसंशयम् ॥११०९॥
 1110 आपातं सुस्तलो राजा यावत्तस्याविसोढवान् । तावत्सावरजः प्रज्जिज्जराजगाम रणाङ्गनम् ॥१११०॥

१०८४. ¹) Thus A₁ in margin; A₁ तेजो in text. १०९०. ¹) Thus A; perhaps to be emended मुद्गटाः; cf. vii. 589.
 १०९३. ¹) Emended (i.e. पाञ्चालः); A पाञ्चालो.—²) Thus A; perhaps read with C फाल्गुन°. ११०४. ¹) Thus A₁;
 A₁ द्विषाम्. ११०८. ¹) Emended; A तिष्ठन्मेन; C तिष्ठन् सुस्तेन. १११०. ¹) Emended with C; A प्राज्जिज्ज°.

भाषाढबहुलाष्टम्यां स हयारोहमेलकः । निजशस्त्रध्वनिप्रससाधुवादो महानभूत् ॥११११॥
 ताभ्यां स शमिते युद्धे सस्रनुः ससमीरणः । दावो नभोनभस्याभ्यामिव प्रापाम्बुवृष्टिभिः ॥१११२॥
 संपामबहले काले तादृगन्यो न कोप्यभूत् । यादृक्स दिवसो मीर्यशौटीर्यनिकषोपलः ॥१११३॥
 अनीकिनी लाहरी सा विलम्बेनोययाविति । तेषामुत्पाटनेच्छूनां नाभवद्वस्तमेलकः ॥१११४॥
 अन्योन्यस्य परिज्ञाता दिवसे तत्र संकटे । भिक्षोर्भूमिभृता शक्तिर्भूमिभर्तुः भिक्षुणा ॥१११५॥ 1115
 ततो मडवराज्यांस्तान्योद्धुं तत्रैव निर्दिशन् । क्षितिकारोधसा युद्धमेत्य पृथ्वीहरोमहीत् ॥१११६॥
 दिगन्तरादयायातो यशोराजो महीभुजा । मण्डलेश्वरतां निन्ये रिपून्प्रतिजिहीर्षुणा ॥१११७॥
 खेरीकार्ये पुरा तस्य लवन्या दृष्टविक्रमाः । रणेषु मुखमालोक्यं शतशः प्रचकम्पिरे ॥१११८॥
 कुङ्कुमालेपनच्छन्नहयादिप्रतिपत्तिदः । सर्वेषामभिनन्द्यत्वं तं राजा स्वमिवानयत् ॥१११९॥
 दीर्घोपप्लवयाप्येन दुःस्थितः स्वास्थ्यलिप्सया । जनो बबन्ध तत्रास्थां नववैद्य इवातुरः ॥११२०॥ 1120
 ज्यायांसं पञ्चचन्द्राख्यं शेषाणां गर्गजन्मनाम् । नृपतिर्मल्लकोष्ठस्य प्रातिपक्ष्ये न्ययोजयत् ॥११२१॥
 शिशुश्छुडाख्यया मात्रा पालितः सं शनैः शनैः । आश्रीयमाणोऽनुचरैः पित्र्यैः किंचित्प्रथां ययौ ॥११२२॥
 यशोराजानुयातेन राज्ञा जन्येषु निर्जिताः । केचित्तत्पक्षमभजन्ममाः केचिच्च डामराः ॥११२३॥
 सभिक्षुः प्रययौ पृथ्वीहरः स्वमुपवेशनम् । मल्लकोष्ठोऽनुमुखो राजा निर्जगामामरेश्वरम् ॥११२४॥
 अभ्रान्तरे मल्लकोष्ठो विसृज्य निशि तस्करान् । सदाशिवान्तिके भूण्यां राजधानीमदाहयत् ॥११२५॥ 1125
 पृथ्वीहरेण भूयोपि योद्धुमागच्छतासकृत् । प्रज्जिसुज्जिमुखा युद्धमकुर्वन्क्षितिकातटे ॥११२६॥
 वारं वारं लवन्यः स नगरे निर्दहन्गृहान् । प्रायः भून्यत्वमनयद्वितस्तातीरमुत्तमम् ॥११२७॥
 तत्र तत्र रणान्कुर्वन्प्राणसंदेहदायिनः । आचक्रामाथ नृपतिर्लहरं बहलैर्बलैः ॥११२८॥
 निःसेतुं तरतः सिन्धुं इतिभङ्गाद्ययुर्जले । मन्दिरं कन्दराजायास्तदीयाः समवर्तिनः ॥११२९॥
 दरद्वेशं ययौ मल्लकोष्ठो राज्ञा निराकृतः । सपुत्राप्यभजच्छुद्धा प्रारोहं लहरान्तरे ॥११३०॥ 1130
 आनिन्यरे जय्यकेन लवन्येन नृपान्तिकम् । विषलाटान्तरात्तेथ जनकश्रीवकादयः ॥११३१॥
 लहरारब्धतिक्रान्तनिदाघः शरदागमे । शमालां निर्ययौ राजा यशोराजान्वितस्ततः ॥११३२॥
 भग्नं पृथ्वीहरासात्सैन्यं रक्षन्मनीमुषे । आजौ सज्जात्मजो डोम्बनामा राजसुतो हतः ॥११३३॥
 युद्धं सुवर्णसानूरग्रामशूरपुरादिषु । कुर्वञ्छश्वशृपः प्राप पर्यायेण जयाजयौ ॥११३४॥
 श्रीकल्याणपुराङ्गं नीते पृथ्वीहरादिभिः । श्रीवके नागवद्वाद्या युधि प्रापुः प्रमापणम् ॥११३५॥ 1135
 पौषे सुवर्णसानूरान्निहन्तुं मानुरन्तकम् । टिक्के स देवसरसं व्यसृजन्नर्गवल्लभाम् ॥११३६॥
 स्वेन राज्ञश्च सैन्येन सहिता सा जिताहिता । अकस्मान्तत्र टिक्केन निपत्य निहता युधि ॥११३७॥
 स स्त्रीवधं व्यधात्पापी द्वितीयमपि निर्घृणः । विशेषः कोथ वा तिर्यङ्मलेच्छतस्कररक्षसाम् ॥११३८॥
 अबलां स्वामिनीं हन्यमानां त्यक्त्वा पलायिताः । चित्रं पशूपमाः शस्त्रं स्वीनकुर्लाहराः पुनः ॥११३९॥

१११२. ^१) The text of this verse appears to be defective. १११४. ^१) A विलम्बेन. ११२१. ^१) Emended with C; A प्रातिपक्षे. ११२३. ^१) Emended with C; A °सान्पक्ष°. ११३३. ^१) Conjectural reading; A मानुरन्तिकम्. Cf. viii. 1069 ff. and 1138. ११३८. ^१) Emended with C; A द्वितीयमपि. ११३९. ^१) Emended with C; A °यितः.

- 1140 ईषत्यागागतं शय्यां भूय एवोल्बणं नृपः । ज्ञात्वा मङ्गवराज्यं स प्रययौ विजयेश्वरम् ॥११४०॥
 मल्लराजतनूजानां निजा जिह्वैव दुर्जना । बभूव प्रभविष्णुत्वे व्यापदापातदूतिका ॥११४१॥
 प्रायश्चायतने काले भृत्यास्तितउवृत्तयः । दर्शयन्ति समुत्सार्य सारं दोषतुषमहम् ॥११४२॥
 आ वाल्यात्सस्तुताश्लीलवचःपरुषभाषितैः । निर्गैस्वैर्यशोराजो रात्रि तस्मिन्पर्यज्यत ॥११४३॥
 स दुर्जातिर्महासैन्ययुतोवन्तिपुरस्थितः । अभजत्तत उत्थाय प्रतिपक्षसमाश्रयम् ॥११४४॥
- 1145 वैरिपक्षगते तस्मिन्बलैः सर्वोत्तमैः समम् । विह्वलो विजयक्षेत्रात्पलायिष्ठ महीपतिः ॥११४५॥
 धिमाज्यं यत्कृते सोपि सेहे प्राणान्निरक्षिषुः । मुष्णक्षिप्रैश्चरचण्डालप्रायैः परिभवं पथि ॥११४६॥
 माघे पलाय्य नगरं प्रविष्टः स वथामिधे । भृत्ये द्रोघ्यशक्तिष्ठ स्वेषामपि तनूह्वाम् ॥११४७॥
 काश्मीरके जनेशे निराशो नितरां ततः । अङ्गन्यस्तोत्तमाङ्गेभूत्प्रज्जिपक्षे क्षमापतिः ॥११४८॥
 मुद्रिता रुद्रपालादिपूर्वराजात्मजप्रथा । प्रज्जिना विक्रमस्यागनयाद्गोहादिभिर्गुणैः ॥११४९॥
- 1150 तेनैव वर्धितामुत्र देशे विशदकीर्तिना । कालदीरात्म्यलुठिता प्रतिष्ठा शस्त्रशास्त्रयोः ॥११५०॥
 अमन्त्रयत संगम्य यशोराजस्तु भिक्षुणा । नेच्छन्ति डामरा राज्यं तव विक्रमशक्तिनाः ॥११५१॥
 उत्पाद्य पुनरुत्पिञ्जं साधिष्ठानबला वयम् । राज्यं स्वयं महीष्यामो यास्यामो वा दिगन्तरम् ॥११५२॥
 इति तैर्मन्त्रिते लुब्धं हतां भुत्वा दरपुरान् । भोग्य मल्लकोष्ठोपि प्राविशत्स्वोपवेशनम् ॥११५३॥
 वर्षोथ दुस्तरः ख्यात एकाग्रशतसंख्यया । सर्वभूतान्तकृत्लोके प्रावर्तत सुदारुणः ॥११५४॥
- 1155 वसन्ते डामराः सर्वे प्राग्वन्मर्गैर्निजैर्निजैः । आगत्य भूयो भूपालं नगरस्थमवेष्टयन् ॥११५५॥
 धीरः सुस्सलदेवोपि पुनरासीद्विधानिशम् । निःसीमसमस्तोमारम्भसंरम्भभाजनम् ॥११५६॥
 दाहलुण्ठनसंपामकर्मशौण्डैः स डामरैः । प्राग्विप्रवेभ्योप्यधिको विप्रवः पर्यवर्धत ॥११५७॥
 महासरिस्थे निर्निरोधे तस्थुर्विविधवः । नगरं ते यशोराजभिक्षुपृथ्वीहरादयः ॥११५८॥
 ततः कतिपुचिषुडाहेषु यातेषु संगरे । निजेनैव यशोराजः परकीयभमाद्धतः ॥११५९॥
- 1160 कट्यात्मजेन हि समं विजयाख्येन सादिना । सौस्सलेन तु संपामे परावृत्तीः प्रदर्शयन् ॥११६०॥
 विप्रलब्धैः सवर्णाश्वकवावेक्षणान्निजैः । भूलायुधिभिर्हामैः भूलाघातैरहन्यत ॥११६१॥
 भिक्षो राज्यं समर्थोयं दातुं हन्तुं ततश्च नः । भीत्या तैर्डामरैरेव स ज्ञातित इति श्रुतिः ॥११६२॥
 यथैव तेन विश्वस्तः स्वामी द्रोहेण वञ्चितः । तथैव प्राप विश्वस्तः क्षिप्रमेव वधं मृधे ॥११६३॥
 पृथ्वीहरस्तत्र तत्र योधयित्वायै डामरान् । क्षाप्तिकारोपसा भूयोभ्येत्य संपामममहीन् ॥११६४॥
- 1165 तत्राधिष्ठानयोधानां भिक्षुपक्षोपजीविनाम् । पौरुषं स्वपरोत्कर्षपरिभावि व्यभाष्यत ॥११६५॥
 वल्लिदानमहायोधसंहाराद्यैरुपद्रवैः । एकमेकमहस्तत्रानेहस्यासीद्भयावहम् ॥११६६॥
 अतपत्तरणिस्तीक्ष्णमभीक्ष्णं भूरकम्पत । ववुर्दुमाद्रीन्भञ्जन्तो महोत्पातप्रभञ्जनाः ॥११६७॥
 पवनोत्थापितैः पांशुकूटैर्दधे मदोद्धतैः । व्योम्नि प्रोत्तम्भनस्तम्भभङ्गिर्निर्घातदारिते ॥११६८॥

११४८. ^१) A काश्मीरिके.—^२) Emended; A निराशो. ११५३. ^१) Emended with C; A °निजैरेषुपुं. ११५७. ^१) Thus corr. by A, from A, — — — भूत. ११६८. ^१) Thus A; G महोद्धतैः.

ज्यैष्ठस्य भुक्तेकादद्यां प्रवृत्तेय महारणे । काष्ठीले डामरा वह्निमेकस्मिन्प्रदुर्गुहे ॥११६९॥
 सोमिर्वा मारुतोद्भूतः प्रसरन्वैद्युतोय वा । जज्वालैकपदे कृत्वा नगरं निरवग्रहः ॥११७०॥
 वृष्टस्तदानीमेतावन्नज्यवूह इवाप्तन् । माक्षिकस्वामिनो धूमो बृहस्सेनौ यदुत्थितः ॥११७१॥
 अथेन्द्रदेवीभवनविहारं सहसागमत् । ततो नगरमुज्ज्वालं क्षणात्सर्वमवृश्यत् ॥११७२॥
 न भूमिर्न दिशो न यौधूमध्वान्ते व्यभाव्यत् । हुडुक्कामुखचर्माभो वृद्यावृद्योभवद्रविः ॥११७३॥
 धूमान्धकारसंच्छन्नास्ततः प्रज्वलताग्निना । अपुनर्दर्शनायेव मुहुराविष्कृता गृहाः ॥११७४॥
 वितस्तावृद्यतो ज्ज्वालवेदमाश्लिष्टतटश्रया । रक्ताक्तोभयधारेव कृतान्तस्यासिवह्वरी ॥११७५॥
 ब्रह्माण्डोर्ध्वकषाटान्तसंस्पर्शात्पतितोन्नतैः । ज्वालाकलापैः संवृद्धैर्मच्छन्नवनायितम् ॥११७६॥
 उच्चावचैर्युतो ज्वालाभृद्गैर्हेमाद्रिसंनिभः । वह्निधूमच्छलान्मूर्ध्नि बभाराम्बुधरावलिम् ॥११७७॥
 आविर्भवन्तो ज्वालाभ्यो गृहाश्चक्रुर्मुहुर्मुहुः । अदग्धा एतं इत्याशां विमुग्धगृहमेधिनाम् ॥११७८॥
 ज्वलितैस्तापितजला वितस्ता पतितैर्गृहैः । और्वोष्मवेदनाक्लेशं विवेद सरितां प्रभोः ॥११७९॥
 दीपपक्षैः खगैः साकं ज्वलिता बालपल्लवाः । उद्यानद्रुमषण्डानां व्योमोद्वयन्मादधुः ॥११८०॥
 क्षुधासिताः क्षुरगृहा ज्वालासंवलिता व्यधुः । क्षयसंध्याम्बुदाश्लिष्टहिमाद्रिशिखरभ्रमम् ॥११८१॥
 मज्जनावासनैसेतुकदम्बैः श्लोषशङ्कया । अपास्तैर्नगरस्यान्तर्ययुर्नद्योपि भून्यताम् ॥११८२॥
 किमन्यन्मठदेवौकोगृहाद्वारिविवाजितम् । नगरं क्षणमात्रेण दग्धारण्यमजायत् ॥११८३॥
 लोष्टावशेषे नगरे धूमश्यामो निरास्पदः । उच्चैरेकी बृहद्वृद्धो वृष्टो दग्धद्रुमोपमः ॥११८४॥
 सैन्येषु ज्वलितावासत्राणाय चलितेष्वथ । शतमात्रेण योधानां युतो भूभृदजायत् ॥११८५॥
 पारं गन्तुं वितस्तायाच्छिन्नसेतुं तमक्षमम् । लब्धरन्ध्रा द्विषोन्न्ता निहन्तुं पर्यव्रजन् ॥११८६॥
 पुरं दग्धं स्वमुत्सन्नं प्रजा नष्टाश्च चिन्तयन् । आसन्नं मरणं राजा निर्विण्णो बहमन्यत् ॥११८७॥
 प्रस्थाकुमथ तं प्रत्यङ्मुखमाशङ्क्य विद्रुतम् । संज्ञितोन्नयैः कमलियः क देवेत्यब्रवीद्वचः ॥११८८॥
 संरम्भस्मितविद्योति चन्दनोल्लेखमाननम् । परिवर्त्य निरुद्धाश्रो धीरः स तमभाषत् ॥११८९॥
 तदद्य करवै भूमेः कृते हम्मीरसंगरे । चकार राजा भिज्जो यत्सोभिमानी पितामहः ॥११९०॥
 कुतस्त्योप्येष दायादो यद्वातास्मकमस्मि वा । स हर्षदेवोपश्यन्नः कार्यशेषं पलायितः ॥११९१॥
 को नाम मानिनां पङ्क्तौ प्रविष्टोन्ने निजां भुवम् । असिक्तां स्वाङ्गरक्ताक्तां व्याघ्रः कृत्तिमिवोज्जति ॥११९२॥
 इत्युक्तोदञ्चयन्ध्वलगामुत्क्षिप्ताप्रमुखं हयम् । संस्पृष्टमिच्छुः पाणिभ्यां कृपाणमुदनामयत् ॥११९३॥
 ततो निगृह्यं बलगायां वाजिनं लवराजजः । ऊचे भृत्येषु सत्स्वमे प्रवेशार्हा न भूभुजः ॥११९४॥
 प्रहारविक्रवस्तिष्ठन्गृहादेकोभ्युपाययौ । संकटे तत्र भूभर्तुः पृथ्वीपालोन्तिकं परम् ॥११९५॥
 कौलपुङ्गवं स्तुवंस्तस्य वात्सल्यादेः भूपतिः । स्वस्यात्तनिष्क्रयां मेने सेवाविष्कृत्युपक्रियाम् ॥११९६॥

११७१. ^१) Thus corr. by A, from 'पतत्'. ११७८. ^१) Emended with C; A 'भवन्त्यो'. -^२) Emended; A यत्.
 ११७९. ^१) Emended with C; A उच्चैरेकी. ११८७. ^१) Emended; A स्वमुत्सन्नं. ११९१. ^१) Emended with C; A कुतस्त्योप्येष;
 doubtful. ११९२. ^१) Emended with C; A स्वाङ्गरक्तां. ११९३. ^१) Emended; A सम्स्पृष्टमिच्छुः; cf. viii. 1528.
 ११९४. ^१) Emended with C; A निगृह्य. ११९५. ^१) Emended with C; A स्वस्यात्तनिष्क्रयां.

- अथ स्थितास्त्रिभिर्व्यूहैरहितास्तेकिरञ्जशरान् । हन्तुं धामेन ते योधाः सर्वे बाहनदुर्मदाः ॥११९७॥
 स प्रेरयथ तुरगं देवात्तस्य च तादृशः । सहस्राण्यपि भूरीणि व्यधीयन्त विरोधिनाम् ॥११९८॥
 अल्पसैन्यो द्विषत्वङ्गमण्डलप्रतिबिम्बितः । नृपः साहायकायातविश्वरूप इवावभौ ॥११९९॥
 1200 कलविङ्कानिव द्येनः कुरङ्गानिव केसरी । एको व्यव्राधयङ्गरीनरीन्मुस्सलभूपतिः ॥१२००॥
 निपत्य पत्तीन्नुन्धानान्वुराघ्राण्यपि वाजिनाम् । प्राहरंस्ते हयारोहा व्यूहव्याहतरंहसः ॥१२०१॥
 बिम्बितज्वलनज्वालाः सर्व एव महाभटाः । हन्तव्याश्च हताश्चासन्नस्रोतोक्षणा इव ॥१२०२॥
 स द्विषां कदनं कृत्वा दिनस्यान्ते न्यवर्तत । बाष्पायमाणोस्तकाशं हव्याशेनोज्झितं पुरम् ॥१२०३॥
 तादृशोप्यजिते तस्मिञ्जयाशागौरवं द्विषः । स चौज्जीव्रमणीयस्य विनाशाज्जीवितादरम् ॥१२०४॥
 1205 जामन्स्वपंधलंस्तिष्ठन्जम्भस्यथ सोरिभिः । निर्गच्छसित्यमाहूतो न कैरुद्धाण्मक्षितः ॥१२०५॥
 वह्निनिर्दग्धसर्वांससंभारे मण्डलेखिले । दुःसहः सहसैवाथ घोरो दुर्मिक्ष आययौ ॥१२०६॥
 दीर्घविप्रवसंक्षीणसंचया डामरैर्बहिः । उत्तथोत्पत्तयो रुद्धसंचारा दग्धमन्दिराः ॥१२०७॥
 अनामुवन्तो विधुरे राशि राजकुलाद्धनम् । दुर्मिक्षे तत्र सामन्ता अपि क्षिप्रं विप्रेदिरे ॥१२०८॥
 वह्निनिष्ठयूतशेषाणि वेदमान्यसाभिलाषिभिः । बुभुक्षार्तिर्जनैर्दत्तो ददाहामिर्दिने दिने ॥१२०९॥
 1210 सरितां सेतव्यो वारिसंसेकोच्छूनविप्रहैः । दुर्गन्धाः कुणपै रुद्धप्राणैस्तीर्णास्तदा जनैः ॥१२१०॥
 निर्मासनरकङ्कालकालशकलाकुला । उवाह सर्वतः श्वेता क्षितिः कापालिकव्रतम् ॥१२११॥
 कृच्छ्रसंचारिणोर्काभुदयामक्षामोक्षविप्रहाः । व्यभाष्यन्त बुभुक्षार्ता दग्धस्याणुनिभा जनाः ॥१२१२॥
 अथ प्रबन्धयुद्धेन दिनैः कापीषुणा क्षतः । पृथ्वीहरो मृत इति भुतिर्मिथैव पश्ये ॥१२१३॥
 गाढप्रहारविशेषे तस्मिन्पच्छादिते जनैः । तां वार्तां श्रुतवान्राजा ननन्दायुद्ध चोद्धतम् ॥१२१४॥
 1215 धीरेव पुंश्चली व्याजौत्सुक्यसंदर्शनेन तम् । जयभीर्लोभयन्त्यासीन्न तु भेजे समुत्सुकम् ॥१२१५॥
 एकान्तवामद्वयो विधिरानुकूल्यं मिथ्या प्रददर्य विशिनष्ट्यनुबन्धि दुःखम् ।
 अन्धीकरोति भृशमभ्रमगं ज्वलन्तं भास्वन्महौषधिभिर्दे प्रकटय्य वक्षम् ॥१२१६॥
 दीर्घदुःखानुभूत्यन्ते यदीयागमनोत्सवम् । तपःफलमिव क्षमाभृत्काङ्क्षासीन्मनोरथैः ॥१२१७॥
 वात्सल्येनान्वितं प्रेम्ण गौरवेण प्रियं वचः । औचित्येन च दाक्षिण्यं सापत्यमिव या दधे ॥१२१८॥
 तस्योपकरणीभूतविभूतिर्गृहिणी प्रिया । तस्मिन्काले महादेवी विप्रेदे मेघमञ्जरी ॥१२१९॥तिलकम्॥
 1220 विनोदभूत्यनिर्विण्णलोकयात्रं जगद्विदन् । प्राणै राज्येन वा कृत्यं न स किञ्चिन्निरक्षत ॥१२२०॥
 सा भर्तुर्व्यसनोदन्तैः कृशा काश्मीरसंमुखी । औत्सुक्याहत्तयात्रासीच्छ्रान्ता फुल्लपुरान्तिके ॥१२२१॥
 पूर्वं तद्दर्शनाशाया दुर्वार्तायास्ततोतिथिः । भवन्नतोधिकं राजा दुःखावेगेन पस्पृशे ॥१२२२॥
 राज्ञीमज्ञातपादप्यतयादूषितभक्तयः । अनुससुथतस्तस्ताः परिवारवरस्त्रियः ॥१२२३॥
 अपत्यक्षे क्षयेप्यस्या भक्तयुक्त्वमत्यजन् । तेजो नामाभवत्सर्वो बन्धो भृत्यान्तरेधिकम् ॥१२२४॥
 1225 स ह्यसंनिहितोन्यस्मिन्नह्ययातो निजं शिरः । तद्धितोपान्तरुढेन भङ्क्ता पाष्णाविशसदीम् ॥१२२५॥

११९७-११९८. ¹) The text in these two verses appears to be corrupt or incomplete. १२०३. ¹) Thus A. १२०८. ¹) Emended; A प्रपे°. १२११. ¹) Emended with C; A कुलाः. १२१९. ¹) A₁ writes here इ instead of तिलकम्. १२२०. ¹) एष supplied by A₁ in space left by A₁.

आहवाहानसंरम्भैः शोकविस्मृतिकारिणः । राज्ञो द्विपः कार्यवशादुपकारित्वमाययुः ॥१२२६॥
 स राजवमथ निक्षेपुकामो निर्धिणमानसः । व्युत्क्रान्तशैशवं पुत्रमानिन्ये लोहराचलात् ॥१२२७॥
 मण्डलेश्वरतां प्रज्जेर्भ्रातृव्यं भागिकाभिधम् । नीत्वा च गुप्तिमकरोल्लोहरे कोशदेशयोः ॥१२२८॥
 वराहमूलं संप्राप्तममायातः प्रियं सुतम् । आश्लिप्य विषयो राजा बभूवानन्दशोकयोः ॥१२२९॥
 राजसूनुस्त्रिभिर्वर्षैः पत्यायातः स्वमण्डलम् । स पश्यन्पितरं चान्तरस्तु स्थितमतप्यत ॥१२३०॥ 1230
 खेदनमननो लोष्टावशेषं सोविशत्पुरम् । अम्बुलम्बोम्बुदो दावनिर्दग्धमिव काननम् ॥१२३१॥
 राज्येभ्यश्चिरादस्याद्येहि जनकोथ तम् । अवादीद्राज्यतन्त्रं च कृत्स्नमुक्तासुगद्गदः ॥१२३२॥
 भ्रान्ताः पितृपितृव्यास्ते न यां वोढुमशक्नुवन् । धुरमुद्गह तां वीर त्वायि भारोयमर्पितः ॥१२३३॥
 साम्राज्यप्रक्रियामात्रपात्रं पुत्रं नृपो व्यधात् । न त्वार्पिपदधीकारं तस्मिन्दैवविमोहितः ॥१२३४॥
 अभिवेकविभावेव राजसूनोः शमं ययुः । पुरोपरोधावपाहव्याधिचौराद्युपद्रवाः ॥१२३५॥ 1235
 संपन्नसस्या च तथा देवी संववृते मही । दुर्मिक्षं भ्रात्रणे मासि यथावत्प्रशमं ययौ ॥१२३६॥
 अत्रान्तरे सिंहदेवो रणे कुर्वन्निक्षेपम् । कर्णेजपैर्जनयितुर्द्रोघायमिति सूचितः ॥१२३७॥
 कोपद्विमृशंस्तत्त्वं स बन्धुं तं व्यसर्जयत् । कट्यात्मजं राजसूनुस्तत्तु प्रागेव बुद्धवान् ॥१२३८॥
 कोपस्मितोत्कटस्यापे स तस्याप्रतिभोभवत् । निनाय रक्षामात्रेण पार्थिवज्ञानमोघताम् ॥१२३९॥
 अभुक्तवान्मनस्तापात्पत्ययोत्पत्तये पितुः । साकं तेन सुतोन्त्येगुर्गन्तुं प्रावर्ततान्तिकम् ॥१२४०॥ 1240
 आक्षेपुं शङ्कितोशक्य इति मत्वा स मन्त्रिभिः । मार्गाद्व्यवर्तयत् तं पिता मिथ्या प्रसादयन् ॥१२४१॥
 अन्तस्तु निभिकायेति प्रविश्यातर्कितागमः । बद्धैर्न स्थापयिष्यामि कारायामिति सोनिशम् ॥१२४२॥
 धिमाज्यं यत्कृते पुत्राः पितरधेतरेतरम् । शङ्कमाना न कुत्रापि सुखं रात्रिषु शोदते ॥१२४३॥
 पुत्रपत्नीसुहृदृत्या येषां शङ्कानिकेतनम् । विस्मर्भभूर्भूपतीनां कस्तेषामिति वेत्ति कः ॥१२४४॥
 साह्याभिधानप्रख्यातकुप्रामोपान्तवासिनः । खलपालस्य तनयः स्थानकाख्यस्य कस्यचित् ॥१२४५॥ 1245
 शैशवे पाशुपाल्येन वर्धितो डामरोद्भवैः । गृहीतशस्त्रस्तन्नित्यं क्रमाद्विकस्य लब्धवान् ॥१२४६॥
 प्रथमाब्दात्प्रभृत्यात्तदूत्यो भूभर्तुराप्रताम् । प्रययावुत्पलो नाम वैरिचिच्छेदमिच्छतः ॥१२४७॥
 स हि भिक्षाचरं टिक्कमथ व्यापादयेत्यमुम् । जगादाङ्गीकृतैर्भयदानष्टिकोपवेशने ॥१२४८॥
 कृतप्रतिभवं तस्मिन्नर्थे तं च महर्द्धिभिः । दानैरुपाचरद्वञ्जपतिनाम्नाप्ययोजयत् ॥१२४९॥
 भोगलोभप्रभुब्रह्मचिन्तादोलायमानधीः । स कार्यं परिहीर्य वा न कृत्यं निभिकाय तत् ॥१२५०॥ 1250
 प्रासोष्टापत्यमत्रान्तस्तद्वधूः कार्यतो नृपः । तत्तच्च प्राहिणोत्तस्यै पितेव प्रसन्नोचितम् ॥१२५१॥
 सा तस्यात्युपचारस्य कारणं परिशङ्किता । पतिं पप्रच्छ निर्बन्धात्सोपि तस्यै व्यवर्णयत् ॥१२५२॥
 न कार्यः स्वामिनो ब्रह्मः कृते वास्मिन्स सुस्सलः । त्वामेव शनकैर्हन्त्याद्भोगायमिति चिन्तयन् ॥१२५३॥
 वरं स एव विश्वास्य व्यापाद्यस्तत्र चेदधः । भवेत्से स्वामिपुत्रादिकुटुम्बं स्याद्विभूतिभाक् ॥१२५४॥

१२३८. ¹⁾ A 'विस्मृ'—²⁾ Emeaded; A बन्धु. १२४४. ¹⁾ Thus A. १२५१. ¹⁾ Emended with C; A प्रणिषो.

- 1255 भार्ययेति प्रेयमाणः स निश्चयविपर्यये । टिकं विदितवृत्तान्तं कृत्वा बडोद्यमः कृतः ॥१२५५॥
 गतागतानि कुर्वाणे दुष्पुक्षावय पार्थिवः । स पुत्र इव विश्वासं ययौ देवविमोहितः ॥१२५६॥
 विपर्यस्ता मतिः, पुत्रे विश्वासो वैरिसंभिते । जायते क्षीणभाग्यानां को नाम न विपर्ययः ॥१२५७॥
 वैधेयैः स्वार्थलोभान्धैर्यद्वानर्थसमागमः । सरघोपद्रवः क्षौद्रलुब्धैरिव न चिन्त्यते ॥१२५८॥
 तं पीडितं प्रज्जिना च राशा, चावनति ततः । उत्पलोकारयद्विकं नीचं चादापयच्छतम् ॥१२५९॥
- 1260 राजाय देवसरसं जितं संत्यज्य कार्तिके । बाष्पकाख्यमगाश्रमं खेरीविषयवर्तिनम् ॥१२६०॥
 स कल्याणपुराभ्यर्णे रणैस्तैस्तैर्विलक्षताम् । भिक्षुकोष्ठेश्वरमुखानपि निन्ये महाभटान् ॥१२६१॥
 मध्याद्विक्षाचरादीनां सुज्जिः काककुलोद्भवम् । जीवमाहं महावीरं युधि जमाह शोभकम् ॥१२६२॥
 भवकीयस्य कृत्वाहौ विजयस्य पराभवम् । भूभुजा तद्गृहा दग्धाः कल्याणपुरवर्तिनः ॥१२६३॥
 दग्धे वडोसके भिक्षाचरो नष्टाभयो व्यधात् । त्यक्त्वा तां क्षमां शमालायां ग्रामे काकरुहे स्थितिम् ॥१२६४॥
- 1265 अनुजो भवकीयस्य विजयस्य भयावृणम् । संभितस्तेन तूषेण बद्धा कारागृहेषितः ॥१२६५॥
 भूरिसैन्यानुगं भूरपुरे विन्यस्य रिल्हणम् । आस्कन्दाशङ्किनीं राजा चके राजपुरीमपि ॥१२६६॥
 इत्थमुत्तुङ्गया, वृत्त्या खण्डितोच्चण्डडामरः । स्तोकावशेषं सोपदयत्कर्तव्यमरिनिर्जयम् ॥१२६७॥
 भिक्षाचरो लवण्याश्च शक्तिसयमुपागताः । विदेशगमनं भीता रिपौ बलिनि मेनिरे ॥१२६८॥
 किमप्यभाग्यावतरैर्भिक्षुपक्षजुषां यतः । जीवतामप्यनुल्लासासन्निर्जीवत्वमिवाययौ ॥१२६९॥
- 1270 स सोमपालकौटिल्यं स्मरन्कुर्या हिमात्यये । इमशानोर्वी राजपुरीमिति ध्यायन्त्यवर्तत ॥१२७०॥
 शान्तप्रायस्त्रदेशोर्वीविप्रवस्य महीपतेः । तस्यार्णवान्तक्रमणप्रतीतिः समभाष्यत ॥१२७१॥
 शतैकीयो योवशिष्टो विप्रवक्षपिते जने । वर्षं वर्षं स तत्राज्ये युगदीर्घं त्वमन्यत ॥१२७२॥
 अस्तुल्लाससारिद्रप्रियनाशादिवैशखैः । स राज्यकालः सर्वस्य परितापावहो ह्यभूत् ॥१२७३॥
 नरः पौरुषनैश्वर्यशठत्वेन करोति किम् । विधातृवृत्तिवैचित्र्यपराधीनास्तु सिद्धिषु ॥१२७४॥
 पुरोभूतं कंचित्परिहरति राशिं तम इव व्यतीते कस्मिंश्चिद्दरिद्रि विवृत्यास्यति दृशम् ।
- 1275 स्वमुल्लङ्घ्यासन्नं कचन नृपतिं रदुर इव क्रमेस्त्वदुर्दृष्टः स्फुटमिति गतीनामनियमः ॥१२७५॥
 विश्वासनिहनासिन्धुचलादीन्पुरावसत् । नित्यं विक्रोशशब्दो यः पुराधिज्ञो निश्चम्य च ॥१२७६॥
 विदूरथादिवृत्तान्तं नादास्केलिभूमे नृवन् । स्त्रीषु संभुज्यमानास्तु विश्वासविशदां दृशम् ॥१२७७॥
 स बन्धाविव निर्वन्धाद्विश्वासं यदुत्पले । तत्र संभाष्यते केन दैवादयो विमोहकृत् ॥१२७८॥
 टिक्रादयो भूमिपतेः सुज्जेर्वान्यतरे हते । त्वां तुल्यकार्यकर्तारं विश्व इत्युचुरुत्पलम् ॥१२७९॥
- 1280 सुज्जिर्न व्यश्नसीत्तस्मिन्स जिवांसस्तु भूभुजम् । तत्र तत्राभवत्सज्जः प्रसङ्गं नासदत्पुनः ॥१२८०॥
 प्रतिभुतविलम्बेन समन्योरथ भूपतेः । प्रत्ययोत्पत्तये देवसरसानीविमात्मजम् ॥१२८१॥

१२५८. ¹) A₂ gloss सरपा मधुमक्षिका (Amara. ii. 5. 26). १२६२. ¹) Emended; A सुज्जि. १२६४. ¹) A बडोसके; perhaps read बडोसके. Cf. वाडोसः viii. 1306.—²) Emended with C; A स्थितं. १२७१. ¹) The last two pddas have become in A partly illegible by an ink blot and have been repeated in the margin by the same hand which supplemented the gloss to i. 110. १२७४. ¹) Emended with C; A वैचित्र्य. १२७७. ¹) Emended with C; A विदूरथा. —²) Emended; A नानास्वाविश्वत्. १२७९. ¹) Emended; A न्यस्तमे.

व्याघ्रप्रशस्तराजार्दीस्तीक्ष्णांश्चात्मसमान्परान् । आदाय कार्यमेतैर्मे सिध्येदित्युक्तवाचस्पतम् ॥१२८२॥
 उच्चित्योच्चित्य सेनाभ्यो गृहीतैः साहसक्षमैः । शतैः समं त्रिचतुरैः पत्नीनामेकदा ययौ ॥१२८३॥ तिलकम् ॥
 समयान्धेषिणो हन्तुस्तस्यासन्नस्य सर्वदा । प्रियाहारादिदानेन हन्तान्तःप्रीतिकार्यभूत् ॥१२८४॥
 तुरंगं मन्दुराचक्रवर्त्याख्यं नगरस्थितम् । अस्वस्थमुल्लाघयितुं तुरगव्यसनी नृपः ॥१२८५॥ 1285
 स लक्ष्मकप्रतीहारकट्यात्मजमुखाक्षिजान् । पार्थाङ्गिसृष्टवानासीत्क्षणे तस्मिन्मितानुगः ॥१२८६॥
 शृङ्गारो लक्ष्मकापत्यं निशम्यामैर्निवेदितम् । व्यधाच्छ्रुतिपथे राक्षस्तदुत्पलचिकीर्षितम् ॥१२८७॥
 विरुद्धे बन्धुर्धृष्टहिंसारम्भेऽपि संभवेत् । आसन्नजीवितान्तस्य जन्तोः सूनापशोरिव ॥१२८८॥
 स शापो गान्धार्यास्तदपि सरुषो भाषितमृषेस्त उत्पाताश्चक्षुः स्वमपि तदभौमं प्रकटयत् ।
 कुलान्तं तज्जाणाक्षममकृत वैकुण्ठमपि तद्विदन्नप्यन्यत्वं क इव भवितव्यस्य कुरुताम् ॥१२८९॥
 मिथैतदित्यधिक्षिप्य क्षितिपालः प्रदर्शयन् । तमङ्गुल्योत्पलादींस्तानमस्थानेवमब्रवीत् ॥१२९०॥ 1290
 द्रोणुः सुतोभवशोगादनिच्छन्स्वास्थ्यमेष मे । त्वां दुष्टमुत्पलाचष्टे स्वेनाम्यैर्वाथ चोदितः ॥१२९१॥
 ते छादयन्तः स्मेरास्या धाष्टर्चेन भयवैकृतम् । वक्ति देवी यदस्माभिर्वाच्यमिष्येवमूचिरे ॥१२९२॥
 निर्यातेष्वथ तेष्वीषत्साशङ्क इव निधलान् । हाः स्येनाकारयद्वित्रानन्तिके मुख्यशस्त्रिणः ॥१२९३॥
 उन्मनाश्च किमप्यासीद्विनिःश्वस्य स चिन्तयन् । सांक्षुध न रतिं लेभे नृत्तगीतादिदर्शने ॥१२९४॥
 मेने वैदेशिकप्रायानापानपि धृतभ्रमः । पुण्यक्षये विपतिर्षुर्वैमानिके इवाम्बरात् ॥१२९५॥ 1295
 राजान्तरङ्गाः साशङ्काः प्रभौ शाठ्येन मोहिते । पुत्कारमैच्छन्वातारमन्यं केचिदचेतनाः ॥१२९६॥
 अयमेव स कालस्य बलात्कवलनमहः । विदन्तोऽपि यदायान्ति जन्तवः कृत्यमूढताम् ॥१२९७॥
 सर्वान्तरक्षणेऽवस्तवक्षुषो दिवसद्वयम् । उत्पलाद्याश्च साशङ्काः कथमप्यत्यबाहवन् ॥१२९८॥
 रहः क्षणप्रार्थिनस्तांस्तृतीयेह्यन्नधीनृपः । कात्वा प्रत्युषे तशूयं भोक्तुं यात मुहुर्गृहम् ॥१२९९॥
 देवतार्चनपर्यन्तमवसायाह्निकं विधिम् । आजुहावोत्पलं दूतैर्मध्याह्नेय रहःस्थितः ॥१३००॥ 1300
 कार्यसिद्धिं ब्रह्मधनो वैजय्याब्राजसन्ननः । राजोभ्यर्णं स साशङ्क हाःस्यदृष्टानुगोविशत् ॥१३०१॥
 प्रावेशयद्भारि रुद्धं व्याघ्रं तदनुजं नृपः । शेषाणामपि भृत्यानामादिदेश बहिःस्थितिम् ॥१३०२॥
 विलम्बमानेष्वप्रेषु केषुचित्सरुषो वचः । सत्ये तस्योद्ययानांस्तं सोऽत्र द्रोणं य इत्यपि ॥१३०३॥
 ताम्बूलदायकः प्रौढवयास्तेनावशेषितः । सांघिविप्रहिको विहाज्राहिलश्चान्तिके परम् ॥१३०४॥
 दूतौ टिक्कस्यार्धदेवतिष्यवैद्याभिभावुभौ । तत्र प्रसङ्गादासातामज्ञातोत्पलसंविदौ ॥१३०५॥ 1305
 वाडौस्तः सुखंराजाख्यो डामरो भिक्षुसंमतः । प्रयास्यति प्रभोर्दृष्ट्वा पादौ तत्कार्यसिद्धये ॥१३०६॥
 इत्युक्तवांस्तेष्वहःसु तं नृपं नातिदूरगम् । ससैन्यं डामरं चक्रे स्वस्य त्राणार्थमुत्पलः ॥१३०७॥
 तथा चैनं तस्थिवांसं कृत्यमस्त्यमुनेति च । उक्त्वा प्रशस्तराजं तं पार्श्वे प्रावेशयद्वृतम् ॥१३०८॥
 प्रविष्टो निर्जनं बाणमाकलय्य स मण्डपम् । अलक्ष्यमाणव्यापारो हारमर्गलितं व्यधात् ॥१३०९॥

१२८२. ^१) Emended; A स्मसरात्परान्. १२८३. ^१) A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १२८६. ^१) Thus A₁; A₃ पक्ष्मक. ^२) वा supplied by A₃ in space left by A₁. १२८९. ^१) Emended; A प्रकटयन्. १३०१. ^१) Emended; A हास्य. १३०५. ^१) Emended; A स्थापयितुं द्रष्टव्यं; Cf. viii. 1543. १३०६. ^१) A वाडौस्तः perhaps read वाडौस्तः. Cf. वाडौस्तके viii. 1264. — ^२) A सु × ख. १३०७. ^१) A डामर.

- 1310 खानार्द्रकेशं शीतालुतया प्रावारवेष्टितम् । कृत्वा कृत्स्नं वपुः कृष्टशस्त्रीकं विष्टरोपरि ॥१३१०॥
 आसीनं वीक्ष्य नृपतिं प्रसङ्गो नेदृशो भवेत् । विज्ञप्तिं कुरु भूभर्तुरित्यूचे व्याघ्र उत्पलम् ॥१३११॥
 स तथा संज्ञया व्यस्यः पादप्रणतिकैतवात् । राज्ञोपमेत्य तच्छस्त्रीं विष्टरस्थामपाहरत् ॥१३१२॥
 विकोशीं चाकरोत्पश्यंस्तं तथोज्ज्वललोचनः । प्राह स्म हा धिक्किं द्रोह इति यावद्वचो नृपः ॥१३१३॥
 प्राहरत्प्रथमं तावत्सद्ये पार्श्वे तथैव सः । तस्य प्रशस्तराजेन मूर्धनि प्रहतं ततः ॥१३१४॥ युग्मम् ॥
 1315 व्याघ्रेणाय क्षतं वक्षस्ताभ्यामेवासकृत्तदा । प्रहतं तत्र स पुनः पाहरन्न द्विरुत्पलः ॥१३१५॥
 पूर्वथैव प्रहृत्या हि छिन्नपार्श्वस्थिमालया । मेने कृष्टान्वतन्त्रीकं स तं प्रोषितजीवितम् ॥१३१६॥
 गत्वा तमोरिं पूरुर्तुमिच्छन्व्याघ्रेण राहिलः । पृष्ठे कृताहतिर्हिवा नालिका नोज्झितोद्यभिः ॥१३१७॥
 ताम्बूलदायकस्त्यक्त्वा कङ्कालाद्यज्जको व्रजन् । दीनो निजेभ्यः कारुण्यादुत्पलेनैव रक्षितः ॥१३१८॥
 अन्तः समुत्थिते क्षोभे बाह्यमण्डपवर्तिभिः । टिक्काकायैः कृता लुण्ठिर्ब्रह्मगृधैरुदावुधैः ॥१३१९॥
 1320 उत्पली निहतो राज्ञेत्यत्रेत्य कटकस्थितैः । बहिःस्थान्दहन्यमानान्स्वान्तसमाश्वासयितुं ततः ॥१३२०॥
 रक्तार्द्रशस्त्रं संवर्धय तमोरेवैपुरुत्पलः । ज्ञेये मया हतो राजा न त्याज्या तच्चमूरिति ॥१३२१॥
 तच्छ्रुत्वा दुःभ्रवं राजभृत्याः कापि भयाद्ययुः । द्रोहानुगास्त्वङ्गनान्तर्लब्धोष्मासा व्यधुः स्थितिम् ॥१३२२॥
 निर्यान्तो मण्डपात्तीक्ष्णा निजधुर्नागकाभिधम् । शरात्पविष्टं निष्कृष्टकृपाणीकं नृपानुगम् ॥१३२३॥
 भूपालशय्यापालस्य त्रेलोक्याख्यस्य सेवकः । निन्दन्ब्रह्मं टिक्काकायैर्होःस्थैको विपादितः ॥१३२४॥
 1325 उत्कृष्टं नष्टसत्त्वानां मध्ये राजानुजीविनाम् । सखेटकांसि धावन्तं भावुकान्वयभूषणम् ॥१३२५॥
 दृष्ट्वा सहजपालाख्यं पार्श्वद्वारेण निर्ययुः । तीक्ष्णाः स स्वपतङ्गमौ तद्भृत्यप्रहतिक्षतः ॥१३२६॥
 जाते कुकीर्तिकालुष्यपात्रे राजात्मजव्रजे । वैलक्ष्यक्षालनं सिद्धं तस्य स्वक्षतजैः परम् ॥१३२७॥
 हतो द्रौशिकसंवादिदेहो राजात्मभ्रजमात् । विद्वान्निजन्मा नोनाख्यस्तीक्ष्णपक्षैः पुरो गतः ॥१३२८॥
 अक्षतान्ब्रजतो वीक्ष्य तीक्ष्णान्पामान्तरोन्मुखान् । चित्रार्पिता इव क्रोधासाधावन्केपि शस्त्रिणः ॥१३२९॥
 1330 राजवंश्या महीपालप्रीतिपात्रमथाययुः । स्थगयन्तोङ्गनं स्थूलकाया जनविवाजितम् ॥१३३०॥
 तांस्तान्कापुरुषान्दर्पदेवोदन्तात्प्रभृत्यलम् । स्मृत्वा च कीर्तयित्वा च कृतभारमहा इव ॥१३३१॥
 जाता दुष्कृतसंस्पर्शास्त्वेदास्कर्तुं न शक्नुमः । पापात्पापीयसां येषां नामपटणसाहसम् ॥१३३२॥
 अङ्गनान्मण्डपारूढिं मन्वानाः पौरुषं महत् । पापिनः केपि तन्मुख्या ददृशुः स्वामिनं हतम् ॥१३३३॥
 अधरेणास्रसंस्कारलेशावेशप्रकम्पितौ । वदन्तं दन्तदष्टेन स्वान्तस्यान्तेनुतप्रताम् ॥१३३४॥
 1335 वञ्चितः कथमेपोहमिति नामेति चिन्तया । निस्पन्दे जीविवान्तेपि तथैव दधत् दृशौ ॥१३३५॥
 इयामायमानं बाष्पेण प्रणवक्त्रैरुदञ्चता । अन्तःप्रशान्तामर्षामिशेषधूमलतात्विषा ॥१३३६॥
 आननस्यास्फुटीभूतचन्दनोल्लेखकुङ्कुमम् । सक्त्या लिखितस्येव घनक्षतजलाक्षया ॥१३३७॥
 आदयानास्रजटीभूतकेशं नमं भुवि व्युतम् । पर्यस्तपाणिचरणं स्कन्धापालम्बिकम्बरम् ॥१३३८॥

१३११. ^१) Emended with C; A विकोश. १३१४. ^१) A₁ writes here ३ instead of युग्मम्. १३१८. ^१) Emended; A कङ्काला. १३२४. ^१) Conjectural reading; A शक्यापालस्य.—^२) Emended; A शस्यैको. —^३) Emended; A इवपादित. १३२८. ^१) Emended; A इतदैवि. १३३१. ^१) The first pāda of this verse has been first omitted and subsequently supplied by A₁ in margin. १३३८. ^१) A कम्बरम्.

तं वीक्ष्य नोचितं किञ्चिदचेरुस्ते नराधमाः । वैजन्यस्य फलं भुङ्क्वेत्यावेगादधिक्षिपुः ॥१३३९॥
 बद्धा तुरंगे युग्ये वा न तैर्नतिधितामिसात् । कर्तुं न वा पारितः स प्राणत्राणाय धावितैः ॥१३४०॥ 1340
 आस्तां विलम्बसाध्यं वा कर्मैतद्वाष्ट्रदारुसात् । सज्जामि चाभिसात्रेहमपि कश्चिन्न नाकरोत् ॥१३४१॥
 राजवाजिनमेकैकं तेध्यारुष्य पलायिताः । निर्लुण्ठितस्तु कटकों व्रजन्प्राप्तेषु डामरैः ॥१३४२॥
 न पुत्रः पितरं पुत्रं पिता वा प्रत्यपालयत् । मृतं हतं लुण्ठितं वा प्रचलन्सहिमेध्वनि ॥१३४३॥
 न कोपि शस्त्रभृत्सोभूस्मृत्वा मानोन्नतिं पथि । परैराक्षिप्यमाणो यः शस्त्रं वस्त्रं च नात्यजत् ॥१३४४॥
 लवराजयशोराजद्विजौ व्यायामवेदिनौ । कान्दश्च राजा विहता वीरवृत्त्या त्रयः परम् ॥१३४५॥ 1345
 अदूरादुत्पलाद्यास्तु कटकं वीक्ष्य विद्रुतम् । प्रविष्टा वाष्टुवं छित्त्वा शिरो निन्युर्महीपतेः ॥१३४६॥
 गतेषु देवसरसं तेषु छिन्नशिरा नृपः । इतश्चौर इव प्राप माम्याणां प्रेक्षणीयताम् ॥१३४७॥
 एवं द्रोहैस्तृतीयाब्दामावास्यायां स फाल्गुने । पञ्चपञ्चाशतं वर्षानायुषोतीतवान्हनः ॥१३४८॥
 विलासशयनस्थस्य सिंहदेवस्य सा भुतौ । प्रेमाख्येनैत्य दुर्वार्ता धात्रेयेण व्यधीयत ॥१३४९॥
 संभाव्यते योनुभावः सशस्त्रस्याप्रियभुतौ । इतश्चोपि तं प्राप स तदा पितृवत्सलः ॥१३५०॥ 1350
 मोहलुप्तमृतिः स्मृत्वा चिरादुद्रतचेतनः । तत्तदुःखाहतधृतिर्विललाप स्फुटास्फुटम् ॥१३५१॥
 मर्त्यं कुर्वता राज्यं प्रयत्नादपकण्टकम् । अभये किं महाराज त्वयात्मा परिभावितः ॥१३५२॥
 अहेतेः पश्यतः शत्रून्ते वैरविभुदये । अपि ते मानिनो गच्छंस्तात संभाषनाभुवम् ॥१३५३॥
 त्वया निषेधिते वैरे पिता भ्राता च ते दिवि । निर्मन्युः संप्रति त्वं तु वर्तसे मन्युदुःस्थितः ॥१३५४॥
 अनरण्यरूपद्रोणजामदग्न्यादिषु स्पृहाम् । कुल्यक्षालितवैरेषु मा कार्षीः काञ्चन क्षणम् ॥१३५५॥ 1355
 शोच्यस्त्वदाभयो मन्युरहं शोधयिता नृप । दूये न तत्र यातं यच्चैलोक्यमभियोज्यताम् ॥१३५६॥
 वात्सल्योत्पलकस्मेरं क्षिप्रोक्तिमधुरं मुखम् । महर्शने यदासीत्ते तन्मे पुर इवांधुना ॥१३५७॥
 इति चान्यच्च विलपन्गाम्भीर्यालक्ष्यवैकृतः । हीशोकभयमूकान्स ददर्शाप्रान्पितुः पुरः ॥१३५८॥
 अशिक्षयत यन्मन्युर्दाक्षिण्यं निरुोध तत् । तथाप्येवं स तानूचे किञ्चिदाक्षेपकर्कशम् ॥१३५९॥
 कोशैः सङ्गतां वीक्ष्य कुर्वतः सत्क्रियां गताः । धिग्भवन्तश्च शस्त्रं च तातस्यान्ते विपर्ययम् ॥१३६०॥ 1360
 यन्मत्पितृव्ये निहते कृतमुच्छिष्टजीविभिः । मान्यानां भवतां सिद्धं हा धिक्त्तदपि नाधुना ॥१३६१॥
 इत्युपालम्भमानस्तान्द्वित्रैरन्तिकमागतैः । द्वित्रैरमात्यैः कर्तव्यभुतयेवहितः कृतः ॥१३६२॥
 प्रस्थानं लोहरे केचिदूचुः संत्यज्य मण्डलम् । त्वरां च तत्र राज्यन्ते वदन्तो भैक्षवं भयम् ॥१३६३॥
 गर्गात्मजं पञ्चचन्द्रमालम्ब्य लहरस्थितम् । द्वैराज्याचरणायान्ये धीरप्राया बभाविरे ॥१३६४॥
 न हि स्वगृहवद्विक्षोर्विविक्षोर्नगरान्तरम् । अज्ञायि प्रत्यवस्थानं केनाप्यसति सुस्सले ॥१३६५॥ 1365
 आत्मन्यसंभावनया तादृशां मन्त्रिणां नृपः । सान्तःखेदं शो विधेयं तूक्ष्ययेत्यब्रवीद्वचः ॥१३६६॥
 कालापेक्षापरिव्यक्तपितृव्यापत्तिदुःस्थितः । स कोशादिष्वथादिक्षत्रक्षिणस्त्राणदीक्षितान् ॥१३६७॥

१३४६. ^१) Thus A; cf. वाष्टुकं viii. 1459. १३४९. ^१) Emended; A धात्रीयिनः. १३५०. ^१) नुभाव supplied by A₂ in space left by A₁. १३५५. ^१) Thus A. १३६०. ^१) Emended; A कुरुतः. १३६१. ^१) Emended with C; A न हते. १३६४. ^१) Emended; A °लम्ब्य. १३६६. ^१) तादृशां supplied by A₂ in space left by A₁.

- इतश्चेतश्च बभ्रम्यमाणैः प्रोद्यत्पुतस्वरम् । अन्योन्याख्यायिभिर्लोकैः पुरं मुखरतामगात् ॥१३६८॥
 मत्तवेतालमालेव कालरात्र्याकुलेव च । बभूव सा यामवती सर्वभूतभवावहा ॥१३६९॥
 1370 वीरैर्निर्वातनिष्कम्पैश्चिन्तास्पन्दैश्च मन्त्रिभिः । तिष्ठन्परिवृतो राजा त्वन्तरेवमचिन्तयत् ॥१३७०॥
 निर्द्वारे सतमस्युं प्रमारुते भूयवेदमनि । तातोपि निहतः भूय्ये मयि जीवत्यनाद्यवत् ॥१३७१॥
 कष्टमेतादृशसद्यैशसक्षालनावधि । कथं गोष्ठीषु शक्यामि ब्रह्म मानवतां मुखम् ॥१३७२॥
 विरोधिवशवर्तिभ्यो देशेभ्यः सैन्यनायकाः । सहिमेरेव दुर्लङ्घ्यैः कथमेष्यन्ति वर्त्मभिः ॥१३७३॥
 इत्थं विमृशतस्तस्य तत्तत्सीमाभिषङ्गिनः । ययौ भीतिमतो भीमा कथंचिस्ता निशीथिनी ॥१३७४॥
 1375 प्रातश्चतुष्किकां पौरसमाभ्रासाय निर्गतः । नष्टं कटकमन्वेष्टुं सोऽन्धान्धान्वसर्जयत् ॥१३७५॥
 मार्गानसूचीसंचारैस्तुषारैर्विचरोज्जितान् । आश्लिष्टवस्तुधा मेघाः कर्तुं प्रारेभिरे ततः ॥१३७६॥
 नामाप्यलब्ध्या सैन्यस्य मोघसैन्येषु दूरतः । निवृत्तेषु नियुक्तेषु विमृश्य नृपतिः क्षणम् ॥१३७७॥
 यद्यद्येनादत्तं तत्तत्परिच्यक्तं मयाधुना । दत्तं चारीञ्छितततामभयं सागसामपि ॥१३७८॥
 इत्याशां भ्रमयामास पटहोद्घोषणैः पुरे । साशीर्षोपास्ततः पौरास्तत्रावज्यन्त सर्वतः ॥१३७९॥ तिलकम् ॥
 1380 अनन्तरनृपाचारवैधर्म्योत्कारकल्पया । तथा सोमवया वृक्ष्या फलं सद्योनुभावितः ॥१३८०॥
 शतादप्यूनसंख्यैर्यः स्थितवाननुगैः समम् । अनुरागद्वैतैर्लोकैस्तत्कालं पर्थवार्यत ॥१३८१॥
 प्रियोक्त्यावेदनं प्रीतिदायोपायः प्रभोः पुरः । भर्जल्लोकस्याप्यमन्त्रिपदवीं लक्ष्मकोमहीत् ॥१३८२॥
 राज्यं शय्यां नयत्येवं प्राज्ञे राज्ञि नयक्रमैः । याति मध्यं दिने भिक्षुर्विविधः पुरमाययौ ॥१३८३॥
 तस्य डामरपौराश्चवारुण्टाकसंकुलः । अदृष्टपूर्वो दृश्यो सैन्यव्यतिकरस्तदा ॥१३८४॥
 1385 हतं भुत्वा रिपुं राज्योत्सुकः स नगरं व्रजन् । राजा काकात्मजेनेति तिलकेनाभ्यधीयत ॥१३८५॥
 हतः समस्तविद्वेष्यः स दैवाद्यदि सुस्सलः । कथं प्रकृतबो जह्युर्गुणवन्तं तदात्मजम् ॥१३८६॥
 पुरप्रवेशे का राजस्तस्मादेकमहस्स्वरा । एहि पद्मपुरं वामो मार्गं रोडुं विरोधिनाम् ॥१३८७॥
 आगच्छन्तो नष्टसैन्याः सुज्जिमुख्या महाभटाः । निहता यदि वा रुद्धास्तत्र सायुधवाहनाः ॥१३८८॥
 प्रविष्टोसि ततो न्यस्तशस्त्रो द्वित्रैर्दिनैर्धुवम् । नगरं नगरौकोभिः स्वयमभ्यर्थागमः ॥१३८९॥
 1390 अलमेतैर्जरन्मन्त्रैर्वदन्त इति चक्रिरे । स च कोष्ठेश्वराणां स्मेरास्तस्यावधीरणाम् ॥१३९०॥
 राज्यं विदग्धिः संप्राप्तं तांस्तारुणासनपङ्क्तान् । द्रुतमर्पयमानैश्च विलम्बं कारितो निजैः ॥१३९१॥
 अतो बहुहिमापातविवशाशेषकैश्चैभिकः । आसदन्नगरोपान्तं समयेन स तावता ॥१३९२॥
 एतस्मिन्नन्तरे लब्धे निःसैन्यस्य ससैनिकः । गर्गात्मजः पञ्चचन्द्रो नृपतेः पार्श्वमाययौ ॥१३९३॥
 इतस्त्रामिपरित्यागमन्युक्षालनकाङ्क्षिभिः । राजपुत्रैः समं सोऽद्य वीरो योऽनुं विनिर्ययौ ॥१३९४॥
 1395 असंभावनसंभामान्वीक्ष्य तान्भिन्नुसैनिकाः । यावत्प्रारेभिरे योऽनुं तावत्किमपि सर्वतः ॥१३९५॥
 क्षणेनैव ययुर्भङ्गं तांस्तान्वीक्ष्य हताग्निजान् । न संस्तम्भवितुं शेकुः स्वचमूख पलायिनीः ॥१३९६॥

१३७१. १) Emended; A °तावता. १३७४. १) A विद्वेष्य.—°) A निशीथिनी. १३७७. १) Thus A; perhaps read मोघसैन्येषु.—°) A विद्वेष्य. १३७९. १) A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १३९१. १) Emended; A संभामांस्तारुणा°.

सेनानाथाश्च ये मुख्या भिक्षुपृथ्वीहरादयः । अष्टपूर्वं संज्ञासं तेष्यशस्त्रवदाययुः ॥१३९७॥
 विद्वन्तोनुयाताः स्युस्ते चेदं नृपानुगैः । तच्चूनमवशिष्येत क्षणादेव न किञ्चन ॥१३९८॥
 वैमुख्यं तेषु यातेषु चिरात्सामुख्यमाययौ । नवभूमृत्पभावेण नगरे विधुरे विधिः ॥१३९९॥
 अन्यथा कलितो लोकैरन्यथा दैवयोगतः । इत्थं राज्ञोर्ह्योरासीद्विजबावजयक्रमः ॥१४००॥ 1400
 कंचिद्विपातयति बद्धपदं क्षणेन कंचित्परं पिपतिषुं नयति प्रहृष्टम् ।
 संकल्पनिर्विषयचित्रतरानुभाव ओघोम्भसामिध तटं पुरुषं विधाता ॥१४०१॥
 अथ तत्तद्गयस्थानशान्तः सुज्जिर्दिनात्यये । दाढ्याप्राप्तिनिष्क्रान्तो निःसहोहिरिवाययौ ॥१४०२॥
 मेधाचक्रपुरमामस्थितः भुत्वा हतं नृपम् । स हि संमन्त्य राज्यन्तर्नोत्तस्थाववसत्परम् ॥१४०३॥
 रिहणादीन्स्थिताऽभूरपुरादौ सैन्यनायकान् । प्रतीक्षमाणस्तैः साकं निर्बाधं नगरेविशत् ॥१४०४॥
 तमिन्नायां प्रत्यभिज्ञाकृते तेषामनश्वरान् । स्वावासपृष्ठे ज्वलतो दीपानस्थापयत्ततः ॥१४०५॥ 1405
 वैमत्यात्ते तु पत्नीनां विद्वतानां पृथक्पृथक् । निशि कापि परिभ्रष्टा न तत्कटकमाययुः ॥१४०६॥
 प्रस्यूषे प्रचलंस्तैस्तैः पृष्ठलभैः स डामरैः । न मुहूर्तमपि त्यक्तः प्रहरज्जिरितस्ततः ॥१४०७॥
 वृद्धस्त्रीबालभूयिष्ठान्सहप्रस्थायिनो जनान् । ययौ रक्षन्पुरः कृत्वा पशुपालः पशूनिव ॥१४०८॥
 पञ्चाशत्या हयारोहैः सह ध्यावृत्य तिष्ठता । कंचित्क्षणं तेन रक्षा तेषां कर्तुमशक्यत ॥१४०९॥
 ब्राह्मण्डकुम्भमयूहसंवाधेध्वन्यसाध्वसैः । बाध्यमानोरिभिर्लोकं सोत्याक्षीत् पदे पदे ॥१४१०॥ 1410
 हतस्य स्वामिनः स्वामिसूनोश्च व्यसनस्थितेः । अनृण्याकाङ्क्षिणा तेन तत्र ह्यात्मैव रक्षितः ॥१४११॥
 येषां प्राणपरित्यागे निश्चयं बध्नतामपि । न योग्यकालापेक्षास्ति किं तौर्ह्यपशुपतैः ॥१४१२॥
 हन्तुं तं नष्टमायान्तं दृष्ट्वा पद्मपुरान्तिकम् । अवसण्डामराः क्रूराः खड्गवीविषयौकसः ॥१४१३॥
 खेरीतलालशामामादुत्थाय पृथुसैनिकः । व्रजंस्तेनाययौ तत्र प्रसङ्गे श्रीवक्त्रः पथा ॥१४१४॥
 तमनष्टानुगं सुज्जिरसाविति विशङ्किताः । निपत्य ते विदधिरे हतलुण्ठितसैनिकम् ॥१४१५॥ 1415
 मेरुश्च सज्जनश्चाश्ववारौ तत्राहवे हतौ । क्षतो वड्वात्मजो मल्लो दिवसैर्यो व्यपद्यत ॥१४१६॥
 उदीपविहितश्चभ्रवत्सलिलसंकटम् । उदीपपूरवालाख्यं स्थानं तत्र क्षणेभवत् ॥१४१७॥
 युद्धा युद्धा प्रचलतस्तत्र पद्मपुराद्वहिः । दृढसैन्यस्य विशिखः श्रीवक्त्रस्याविशन्नम् ॥१४१८॥
 प्रहारविवशो नासी सुज्जिर्जास्वेति डामरैः । स निर्लुण्ठ्य परित्यक्तः पूर्वमैत्र्यनुरोधतः ॥१४१९॥
 लुण्ठितश्रीवक्त्रानीककोशभारपहानतैः । तैः कैश्चिच्चलितैरासीत्सुज्जेर्मार्गेणुपद्रवः ॥१४२०॥ 1420
 प्रस्थिते पथिकेकस्माद्यन्त्रेषूत्सादयन्वने । आयुःशेषो मृगेन्द्रस्य विदध्याद्ध्वजोधनम् ॥१४२१॥
 निःशब्दसैन्यो निर्यातः सुज्जिः पद्मपुरान्तरे । उदीपश्चभ्रसविधं संप्राप्तोऽज्ञायि डामरैः ॥१४२२॥
 पदातिकोशशस्त्रादि मुष्णतः सोनवेक्ष्यं तान् । तीर्त्वा श्वश्रं वाजिगम्यं साश्ववारो भुवं ययौ ॥१४२३॥
 ततः परं प्रशान्तारिभयं दूराद्विरोधिनः । भूमङ्गतर्जनीकम्पकक्षालपिरतर्जयत् ॥१४२४॥

१३९८. ^१) Emended with C; A तादृजं. १४०३. ^१) Emended; A मेधाचक्रं पुरं. १४१७. ^१) A, had written in margin a gloss of which only इति भाष्यम् is now legible. १४२०. ^१) Emended; A लुण्ठितः श्री. १४२३. ^१) A कोष.—
^२) Emended with C; A सोनवीक्ष्य.

- 1425 संवस्तैश्चक्रमात्रं तैस्त्यक्तमादाय च व्रुतम् । प्रविश्य नगरं सानुर्नृपतेः पार्श्वमाययौ ॥१४२५॥
 ज्यायसि भ्रातरीवाचं तस्मिन्प्राप्ते जहौ नृपः । दुःखोष्णैरनुभिः सार्धं वैरिव्यापातसाध्वसम् ॥१४२६॥
 महत्तमो नन्तस्तनुरानन्दस्तत्र वासरे । लोचनोद्गारकपामे डामरैः प्रचलन्हतः ॥१४२७॥
 तत्तन्मङ्गल्यदण्डादिदुःसहायासकारणात् । स विपत्पतितो नाभूत्कस्यापि कृणावहः ॥१४२८॥
 भासाभिधः सुज्जिभृत्यो लोकपुण्यात्पलायितः । भ्रान्तो वन्तिपुरे विक्षदवन्ति स्वामिनोऽङ्गनम् ॥१४२९॥
 1430 कम्पनोद्ग्राहकः क्षेमानन्दः स च तदन्तरे । भर्मणैरवेष्टयेतां डामरैर्होतुलोद्भवैः ॥१४३०॥
 इन्दुराजोपि सेनानीः कुलराजकुलोद्भवः । टिक्कं तद्वेष्टितो ध्यानोद्गारे व्याजादशिभियत् ॥१४३१॥
 पिम्बदेवादयोऽपि बहवः सैन्यनायकाः । अतिष्ठन्क्रमराज्यान्तर्डामरैः कृतवेष्टनाः ॥१४३२॥
 पाते वनस्पतेः शावा इव तस्मीडविच्युताः । इत्थं हताः क्षताश्चासन्तत्र तत्र नृपानुगाः ॥१४३३॥
 निष्पादत्रा हिमप्लुष्टचरणा नम्रविग्रहाः । क्षुत्क्षामा बहवो भूवन्मार्गेषु गलितासवः ॥१४३४॥
 1435 न व्यलोक्यत मार्गेषु तदा नगरगामिषु । पलालच्छन्नदेहेभ्यो मानुषेभ्यः परः क्वचित् ॥१४३५॥
 घासं विलासवासस्त्वं तेपि चित्ररथादयः । निन्युर्यैरचिरेणैव महामातृर्भविष्यते ॥१४३६॥
 द्वितीयेपि दिने रुद्धसंचाराः पक्षिणामपि । तुषारवर्षिणो मेघा न मुहूर्तं व्यरंसिषुः ॥१४३७॥
 वनपूर्वाभिधमस्थितस्य कटकाद्गटान् । भिक्षोर्निक्षिप्य धन्योथ सिंहदेवमशिभियत् ॥१४३८॥
 निशम्य कृतसत्कारं नृपं तदनुयायिनाम् । सर्वेपि भैक्षवास्तस्युः सैनिका नगरोन्मुखाः ॥१४३९॥
 1440 मन्दप्रतापे दयादे संप्राप्रावसरास्ततः । राज्यधत्तस्यो राजानमनुमर्तुं विनिर्ययुः ॥१४४०॥
 परापातभयाच्छीतापाताच्च विवर्जितैः । न ता नेतुमशक्यन्त दूरस्थं पितृकाननम् ॥१४४१॥
 चक्रिरे स्कन्दभवनोपान्ते देहाधितामिसात् । ते सत्वरं ततस्तासामदूरे राजसन्नतः ॥१४४२॥
 राज्ञी चम्पोद्भवा देवलैश्चा तरललेखया । स्वस्त्रा सहाविशङ्कं रूपोल्लेखावधिर्विधेः ॥१४४३॥
 गुणोज्ज्वला जज्जला मृता वल्लापुरोद्भवा । गग्गात्मजा राजलक्ष्मीरपि वल्लौ व्यलीयत ॥१४४४॥
 1445 मत्वा हिमव्यपायान्तं राज्यरोधं निजप्रभोः । डामरा नवभूमर्तुर्हिमराजाभिधां व्यधुः ॥१४४५॥
 ददर्श सौस्सलं मुण्डमथ भिक्षुरुपागतम् । गाढामर्षामिसेदीमैर्वृक्पातैर्निर्देहश्चिव ॥१४४६॥
 कोष्ठेश्वरज्येष्ठपालादयस्तत्सत्क्रियोद्यताः । असहासन्नतां वैराज्यता तेन वारिताः ॥१४४७॥
 नगरं हिमवृष्ट्यन्ते स यियास्युर्गुत्सया । ताटस्थेनाहिताकृष्टान्भृत्याञ्जलात्वाब्रवीद्भवः ॥१४४८॥
 प्रसह्य प्राप्नुयां राज्यमिति पृथ्वीहरे सति । हते तु तस्मिन्दायादेविपन्नः स्यां पतिर्भुवः ॥१४४९॥
 1450 इत्यचिन्तयमेतत्तु दैवात्संजातमन्यथा । राज्यस्याशापि विरता हते प्रत्युत यद्विपौ ॥१४५०॥
 किं राज्येनाथ वा कृत्यं भोगमात्रोपयोगिना । जिगीषोरुचितं कस्य ममेवान्यस्य सेत्स्यति ॥१४५१॥
 मुण्डं न्यपातयद्भूमौ यः पूर्वेषां पुरा मम । सिंहद्वारे मदीयेद्य तन्मुण्डं वर्तते लुप्तम् ॥१४५२॥
 दश मासान्मदाद्यानां सुखच्छेदं व्यधत्त यः । तत्तदुःखं स तु मया दशाब्दाननुभावितः ॥१४५३॥

१४३०. ^१) Doubtful emendation; A नोद्ग्राहकः.—^२) Emended with C; A °रवेष्टयेत. १४३१. ^१) Emended; A °दुर्गार. १४३३. ^१) A क्षताश्चासन्तत्र with diplography. १४३६. ^१) Emended; A °शिभियत्. १४४१. ^१) Thus A₁; corr. by later hand into तस्मिन्. १४४४. ^१) One akshara wanting; the lacuna not indicated in A; C supplements सा. १४४९. ^१) Emended; A विपन्नां; C °दायादे विपन्नः.

एवं निर्व्यूढकर्तव्यतया नेप्याम्यवन्ध्यताम् । उपशान्तमनस्तापः सुस्थित्या शेषमायुषः ॥१४५४॥
 इत्याद्युक्ता गतष्टिकाभ्यर्णं तं प्रणतं व्यधात् । प्रीत्या स हेमघटिकश्चेतच्छादिभाजनम् ॥१४५५॥ 1455
 तद्विस्मयेण राज्याशापिशाचयोदितया पुनः । गृहीतोभ्येत्य शीतार्तस्तस्थावन्तर्विचिन्तयन् ॥१४५६॥
 अत्यन्तानुचितं चान्यल्लवन्धैः संविधित्छुभिः । रक्षितं रक्षिणो न्यस्य हतक्षमाभृत्कलेवरम् ॥१४५७॥
 विपक्षाभ्रयणेप्यस्मिन्स्त्रामिनोन्ते किमीदृशी । दशा शरीरस्येत्यन्तः कृतज्ञत्वेन चिन्तयन् ॥१४५८॥
 दिवक्षाव्याजतः सज्जकाख्यो नगरशस्त्रभृत् । आयातो वाष्टुकं गोमृन्युद्धैर्जित्वाभिषाद्यधात् ॥१४५९॥ तिलकम् ॥
 स चतुर्नवताड्दर्पादारभ्यासादितच्छलैः । भूतैरधिष्ठितस्तिष्ठन्प्रजासंहारकार्यभूत् ॥१४६०॥ 1460
 देवताधिष्ठिताविष्टदेहिवाक्यादिति भुतिः । भाषितद्वयसंवादजनितप्रत्ययोद्ययौ ॥१४६१॥
 तदीयानन्यथात्वेन छेत्ता भ्रमयिता च यः । तन्मुण्डस्यास्य स पुमांलब्धः सुप्तो मृतस्तथा ॥१४६२॥ तिलकम् ॥
 भिक्षुः कापुरुषाचारहतौचित्यो व्यसर्जयत् । प्राचण्ड्यख्यातये मुण्डमथ राजपुरीं रिपोः ॥१४६३॥
 उच्चलात्मजया तत्र देव्या सौभाग्यलेखया । नेमृन्पितृव्यमुण्डस्य जिघांसन्त्या निजानुगैः ॥१४६४॥
 राजपुर्यामाकुलत्वं नीतायामाससाद तत् । तद्भर्तुः सोमपालस्य दूरस्थस्यान्तिकं विरात् ॥१४६५॥ युग्मम् ॥ 1465
 आदीनस्य मधुक्षैव्याम्यधर्मादिकर्मसु । तिरश्च इव शोच्यस्य नेयंबुद्धेः खशप्रभोः ॥१४६६॥
 सभ्यैरुद्यावचं तत्र कर्तव्यं परिचिन्तितम् । स्वोचितं व्यञ्जितौचित्यानौचित्यं निरवग्रहेः ॥१४६७॥
 नागपालस्तु सौभ्रात्रं लब्ध्वा भ्रातुः स्थितोन्तिके । सेहे मुण्डावशेषस्य नोपकर्तुर्विमाननम् ॥१४६८॥
 छदीर्घदर्शिनोप्यन्ते कश्मीरेभ्यः पराभवम् । विशङ्क्योनुः सर्वथेदं सत्कार्यं वः शिरः प्रभोः ॥१४६९॥
 क्रियते येन नियतेरन्यथात्वं सनाथताम् । त्रिनिहस्य हरेर्वेष्टाः कुर्वन्तो यत्र जम्बुकाः ॥१४७०॥ 1470
 तन्नोपालपुरे कालागुरुवन्दनदारुभिः । काष्ठैर्निष्ठां शिरो निन्ये वीतिहोत्रेथ शशुभिः ॥१४७१॥
 यथा प्राप्तिभ्रंशा धरणिपतिभावस्य विविधा यथा हासोल्लासा अपि समरसीमासु बहुशः ।
 यथा तत्तद्दीर्घव्यसनविनिपातानुभवनं तथा कृष्टस्तस्य प्रमयसमयोप्यद्भुततरः ॥१४७२॥
 कस्यापरस्य तस्यैव लेभिरे वल्लिसत्क्रियाम् । एकत्रैतरगात्राणि मुण्डमन्यत्र मण्डले ॥१४७३॥
 टिकादयोथ नगरं यान्तोवन्तिपुराध्वना । तत्र हन्तुं व्यलम्बन्त भासादीन्पूर्ववेष्टितान् ॥१४७४॥
 युद्धाग्न्युद्दीपनघावप्रहारच्छेदकारिभिः । न ते जेतुमशक्यन्त तैः प्रयत्नपरैरपि ॥१४७५॥ 1475
 स्थितैर्महादमप्राकारगुप्ते सुरगृहाङ्गने । तैर्हन्यमानास्ते स्थातुं गन्तुं वा नाभवन्क्षमाः ॥१४७६॥
 एवं प्राप्तविलम्बेषु तेषु लब्धान्तरः सुधीः । स्त्रीचकार प्रकानेन खड्गवीडामरान्मृपः ॥१४७७॥
 गृहीतनीविना तेषां सुज्जिः प्रायोजि सत्वरम् । तेन भासादिमोक्षाय पञ्चचन्द्रादिभिः समम् ॥१४७८॥
 प्रापावन्तिपुरं यावत्त स तावत्तदपगान् । कृत्यात्मजादीनालोक्य भङ्गं टिकादयो ययुः ॥१४७९॥
 देवागाराद्विनिर्याता भासाद्यास्ते च विद्विषाम् । भ्रमानामनुगान्हत्वा सुज्जेरन्तिकमाययुः ॥१४८०॥ 1480

१४५६. ¹⁾ Emended with C; A शीतार्त°. १४५९. ¹⁾ Thus A; cf. वाष्टुकं viii. 1346. — ²⁾ A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १४६२. ¹⁾ A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १४६५. ¹⁾ A₁ writes here २ instead of युग्मम्. १४६६. ¹⁾ Emended; A आदीनास्य. १४७०. ¹⁾ Emended with C; A ये. १४७३. ¹⁾ Emended with C; A एकत्रैतगा°.

- लम्पप्रतापे नगरं प्रविष्टे कम्पनापतौ । आययाविन्दुराजोपि टिकं संत्यज्य सानुगः ॥१४८१॥
 चक्रे चित्ररथश्रीवभासादीनपि भूपतिः । पादामहारखेर्यादिकर्मस्थानाधिकारिणः ॥१४८२॥
 यथापूर्वमधीकारानजहत्सुज्जिरप्यभूत् । प्रतीहारमुखप्रेक्षी का कथेतरमन्त्रिणाम् ॥१४८३॥
 प्रतीहारोपि निःसीमडामरमामसंमतः । तज्जैवचक्रिकां कुर्वन्मगाद्राज्ञः प्रतीक्ष्यताम् ॥१४८४॥
 1485 स नासीदद्भुदद्भुदे कोपि तत्परेणेन यः । नाशिभिर्यजृपं नो वा बभूवाभयणोन्मुखः ॥१४८५॥
 निह्नुते शिखरसदृशस्फूर्तिर्धूर्तो भरीपतिः । आहारमप्यनासाद्य तन्मतं न न्यवेवत् ॥१४८६॥
 इत्थं नगरमात्रान्तर्लम्पपादप्रसारिकः । सौवर्तिष्ठ समाससफलं कन्दलयन्नयम् ॥१४८७॥
 संघटप्याखिलान्भिभुर्डीमरान्विजयेश्वरे । अथाध्यष्टादधिष्ठानं जिघृक्षुः शिशिरास्यये ॥१४८८॥
 अदृष्टपूर्वं स्वचमूचक्रैक्यं वीक्ष्य डामराः । भिक्षोर्हस्तगतं राज्यं मत्वाशङ्किषताथ ते ॥१४८९॥
 1490 एकैकस्यैष धीशौर्यमित्रमित्रादि दृष्टवान् । नोत्तिष्ठेत्प्राप्तं राज्यः किमास्कन्देषु गृहान्तरात् ॥१४९०॥
 इति संमन्त्य ते राज्यं सोमपालाय दिव्यतः । दूतास्त्रिगूढं प्राहिण्वन्सोपि दूतं व्यसर्जयत् ॥१४९१॥
 आकाराचारवैकृत्यैः पशुतुल्यस्य तस्य तैः । राज्यभोगा अभङ्गा नो भविष्यन्तीत्यचिन्त्यत ॥१४९२॥
 भोगलोभोजिह्वतौचित्यदस्युसंघचिकीर्षितम् । देशेन पापात्पापीयो दैवान्न समपादि तत् ॥१४९३॥
 दास्येप्ययोग्यो यो राज्ये स इत्यास्तां त्रपान्यतः । शक्येत पातुं देशोयं किमीपदपि तादृशा ॥१४९४॥
 शालीन्पलालपुरुषोदति यः कृशानुदग्धाननश्चटकपेटकमीतिदानैः ।
 1495 प्रातुं स काननतस्तन्विहितो विदध्यार्त्तिक तत्र भञ्जनकृतां वनकुञ्जराणाम् ॥१४९५॥
 भिक्षोर्नेदिष्टतां दिष्टवृद्धिष्याजाततो भजन् । तदूतो डामरान्गूढं नीविशानोद्यतान्यधात् ॥१४९६॥
 वैशाखेन कृतारम्भस्तदा संभावितत्वरः । निर्गत्य नगरास्सुज्जिर्गभीरातीरमाययौ ॥१४९७॥
 तस्याभियोगः श्लाघ्योभूद्योद्धुं यस्तमवायिनः । एकाकी तावतो वीरानूरीकृत्य स निर्ययौ ॥१४९८॥
 अन्तःपाते साहसानां नाद्रुतं तद्विधेर्वशात् । जीयते लक्षमेकेन लक्षेणैकोय वा युधि ॥१४९९॥
 1500 पारं तरीतुं निःसेतोः सरितोपारयन्नसौ । पारे परस्मिन्नहितानपश्यच्छरवर्षिणः ॥१५००॥
 द्वित्रा निशाः स ते चासंस्तस्याः सिन्धोस्तटद्वये । रुद्राः संनाहिनोन्वोन्यरन्प्रावेक्षणदीप्तिताः ॥१५०१॥
 अथावन्तिपुरात्रौभिरानीताभिरबन्धयत् । सेतुं साञ्चोतरस्सुज्जिरारुह्य तरणीं स्वयम् ॥१५०२॥
 तरन्तमेव तं वृष्ट्वा योषैः कतिपयैः समम् । द्विषणमूर्मरुल्ला द्रुमालीवाभवर्षला ॥१५०३॥
 दृष्टं मुहूर्तदितावदारुढः सच्च यत्तटम् । बद्ध सेतुस्तीर्णाथ योधा भग्राथ विहिषः ॥१५०४॥
 1505 न खली न हयारोहो नापि भूली न चापभृत् । व्यावृत्त्य प्रेक्षितुं कश्चिदशकश्चिद्रुताद्वलात् ॥१५०५॥
 निबद्धवधशैथिल्यालोलपल्ययने हये । कोष्ठेश्वरस्याश्ववारा व्यलम्बन्तान्तरे क्षणम् ॥१५०६॥
 निर्यन्त्य तेपि पर्याणं मुञ्जौ पश्चात्पधाविते । वास्योद्धूतं रजश्चक्रमिव क्षिप्रं तिरोदधुः ॥१५०७॥
 हतलुण्ठितविध्वस्तध्वजिनीका विरोधिनः । ध्यानोद्गारादिषु मामेवमिलन्खण्डशो गताः ॥१५०८॥

१४८५. ^{१)} Emended with C; A नाशिभिर्यजृपं. १४८८. ^{१)} Emended; A भिभुर्डा.—^{२)} Emended; A अथाधिष्ठः; C अथाधिष्ठः. १४९०. ^{१)} Conjectural reading; A एकैकस्यैषधीशौर्य. १४९३. ^{१)} Emended; पापीवे. १५०१. ^{१)} Emended with C; A वीक्षण. १५०५. ^{१)} Emended with C; A प्रेक्षितुः. १५०७. ^{१)} Emended; A निर्वन्त्य; C निर्वन्त्य.

विजयेशांभवं तीर्त्वा वितस्तासेतुमपगः^१ । भासोपि दस्युन्विदधे पलायनपरायणान् ॥१५०९॥
 उषित्वा विजयक्षेत्रे तदान्येषुरुपागते । कम्पनेशे^२ ययुस्स्यक्त्वा ध्यानोद्धारं विरोधिनः ॥१५१०॥ 1510
 तत्र स्थित्वा द्विनैः कैथित्स देवसरसोन्मुखः । शिभ्रिये भेदनिर्यतैरेत्य टिक्कस्य गोत्रिभिः ॥१५११॥
 जयराजयशोराजौ तन्मुख्यौ भोजकात्मजौ । प्रविश्य देवसरसं व्यधाद्विक्रोपवेशने ॥१५१२॥
 ययुर्दिनष्टसंवातास्तस्मिन्पश्चात्प्रधाविते । भिक्षवादयः भूरपुरं स्वोर्वा कोष्ठेश्वरादयः ॥१५१३॥
 गह्रं महाभये सोमपालदूतः पलायितः । दास्याः सुतेन प्रहितः कुत्रास्मीति प्रभोर्व्यधात् ॥१५१४॥
 स हि तादृङ्गहारम्भक्षोभसाध्योन्नतीच्छुताम् । तस्य सिंहीस्पृहाक्रान्तगोमायुवदमन्यत ॥१५१५॥ 1515
 प्रमादात्स्वामिनो राज्यं विरे नष्टं भित्तैर्दिनैः । सुजिजः प्रसाद्य प्रददावेवं स स्वामिस्तनवे ॥१५१६॥
 शमालादीनपि व्यूढान्दानोपायेन डामरान् । पौरांश्च भिक्षुवाभयिणो राजाभ्येतुं प्रचक्रमे ॥१५१७॥
 राज्ञः परीक्ष्य सामर्थ्यमथ कुर्मो यथोचितम् । इति सर्वाभिसारेण तं समन्वय रणं दधुः ॥१५१८॥
 रजोजवनिकालक्ष्यभट्टीवनटताण्डवः । दामोदरेभूत्संग्रामः स वीरग्रामघस्मरः ॥१५१९॥
 कोष्ठेश्वरवशं यातं रक्षता पितरं क्षतम् । लब्धाः सहजपालेज्ज श्लाघाः प्रकृतिभिः समम् ॥१५२०॥ 1520
 भ्रमस्तत्राविशेषोभूशो भिक्षाचरस्य च । भिक्षुस्त्वहन्यसंवेद्यं विवेदात्मपराजयम् ॥१५२१॥
 ततः प्रभृति यः प्रातः स न सायमवृश्यत । योषां च न परेषुः स सैनिको भैक्षवे बले ॥१५२२॥
 एवं स्यत्का परान्पौरडामरेषु नृपान्तिकम् । प्रयाच्छ लाभसत्कारानुचितान्प्राप्तुवच्छ, च ॥१५२३॥
 काप्यहंपूर्विकोत्तस्थौ मनुजेश्वरकोष्ठयोः । प्रयातुं पार्थिवाभ्यर्णं लाभसौख्याभिलाषिणोः ॥१५२४॥
 ज्ञात्वाथ तत्काकरुहादृहीतस्वपरिच्छदः । देशान्तरोन्मुखो भिक्षुराषाढे मास्यवाचलत् ॥१५२५॥ 1525
 अनुयाजिः स दाक्षिण्यशेषाद्विहितसान्त्वनैः । तदाद्यैर्दामरैः क्रुध्यन्न निरोद्धुमपार्यत ॥१५२६॥
 भकरोत्स्वैरिणीस्तनुतया शीलबहिष्कृतः । अतिरूपेषु दारेषु तस्य कोष्ठेश्वरः स्पृहाम् ॥१५२७॥
 सटां हरेः फणारत्नमहेज्जालां हविर्भुजः । बालां च तस्य संस्पृष्टुं कोप्रशान्तस्य शक्रुयात् ॥१५२८॥
 समं सौस्सलिना बद्धसंधिराभयकाङ्क्षिणः । सोमपालः स्वविषये नादात्तस्य प्रतिभयम् ॥१५२९॥
 उद्वेजितः प्राणहरैः प्रयत्नैस्तस्य सर्वतः । तद्देशदुर्गममहीसीमान्तं सुल्हरीं ययौ ॥१५३०॥ 1530
 त्रिगर्तेषु दया शीलं चम्पायां मद्रमण्डले । त्यागो दार्वाभिसारेषु मैत्री नामर्त्यधर्मिणाम् ॥१५३१॥
 पीडयेत्यक्तभीर्भूदूरस्थे त्वयि डामरान् । स्वामेवाभ्यर्थ्य राजानं ततः कुर्युः क्रमेण ते ॥१५३२॥
 क्षमां तद्भ्रजामोर्धयितुं सांप्रतं नरवर्मणः । मन्त्रिभिर्युक्तमित्युक्तमपि मन्त्रं न चाग्रहीत् ॥१५३३॥
 वसाल्पपरिवारोऽस्मद्गृह इत्यथ गृह्यतः । श्वशुरप्रार्थनां तस्य भृत्याः पार्थादवाचलन् ॥१५३४॥
 प्रावर्तताथ नगरे त्रिशङ्गिर्भिभवोज्ज्वलैः । छलमस्रुलभे काले वर्यात्रेव डामरैः ॥१५३५॥ 1535
 वीक्ष्याश्चञ्चलतुरगैरेकैकं पार्थिवाधिकम् । सुस्सलक्ष्मापतेर्धैर्यं नैष्ठुर्यं तुष्टुवुर्जनाः ॥१५३६॥
 औदार्याकारतारुण्यवेषसौन्दर्यमन्दिरम् । कोष्ठेश्वरोधिकं स्त्रीणां प्रययौ प्रेक्षणीयताम् ॥१५३७॥

१५०९. ^१) Thus corr. by A₁ from °मपतः. १५१०. ^२) Emended; A कम्पनेशं. १५११. ^३) Emended with C; A °जवनिकां
 लक्ष्य°. १५२६. ^४) Emended with C; A संस्पृष्टुं; cf. viii. 1193. १५३०. ^५) Emended with C; A तद्देश°.

- प्रशान्तविप्लवे देशे यथावुत्सववाद्यताम् । विशद्भूरिलवन्धौघतूर्यघोषो दिवानिशम् ॥१५३८॥
 क्षीराया लक्ष्मकेणापि सर्वे मडवराज्यतः । आनीताः पार्थिवाभ्यर्णं सैन्यार्णवभयंकराः ॥१५३९॥
 1540 अपि भूपालवाहभ्यादभूजोपजीविनाम् । प्रतीहारगृहहारप्रवेशो बहुमानकृत् ॥१५४०॥
 लन्नन्यलुण्ठितयामतया दुर्मिक्षदुःसहः । व्ययोत्तरङ्गः कालोभूत्स राज्ञो धनदभियः ॥१५४१॥
 डामरेभ्यो नृपः पारास्तंसृङ्खलकृतवेतनः । निनायाभ्यन्तरं वृद्धिं बाधं चापचयं जनम् ॥१५४२॥
 तिर्य्यैवैदयार्धदेवाया ज्ञातव्यो जनकद्रुहाम् । राजश्रोहोचितां राज्ञा विपत्तिमनुभाविताः ॥१५४३॥
 मासैश्चतुर्भिः स पितृप्रमयाहादनन्तरम् । अनन्यशासनं राष्ट्रं स्वमेव समपादयत् ॥१५४४॥
 1545 निर्धाम नगरं पौराः सर्वसामर्थ्यवर्जिताः । अनन्तै राष्ट्रमाकीर्णं डामरैः पार्थिवोपमैः ॥१५४५॥
 बद्धमूलो नातिदूरे सर्वभारसहो रिपुः । सबाह्याभ्यन्तरा मन्त्रिसामन्ता वैरिसंभिताः ॥१५४६॥
 मन्त्रोपदेशो वृद्धस्य नैकस्यापि नृपास्पदे । अधर्मवहलाः सर्वे भृत्या ब्रह्मैकवृत्तयः ॥१५४७॥
 राज्यारम्भे बभूवेयं या सामर्थ्यस्य भूपतेः । सा स्मर्तव्यान्तराज्ञातुं प्रत्युदन्तं विवेकृभिः ॥१५४८॥
 प्राप्तप्रसङ्गात्तदिदं गुणमामोपवर्णनम् । वक्ष्यमाणं सुबह्वशोऽप्यत्र लेशात्प्रदर्श्यते ॥१५४९॥
 1550 पूर्वापरानुसंधानवन्धैर्दृष्टान्तवत्कथाः । नाबुद्धातिगभीराणां शक्या रसयितुं गुणाः ॥१५५०॥
 प्रत्यक्षस्य गुणान्नाज्ञो विचिन्वन्तो यथास्थितान् । भ्रूनीर्घ्यस्य भविष्यामो श्लिष्टकस्यानृणा वयम् ॥१५५१॥
 स्थितस्य तत्त्वविज्ञाने नान्यस्य हि पटुर्जनः । अमानुषानुभावस्य राज्ञः किं पुनरीदृशः ॥१५५२॥
 हितानां दाराणां सद्दशसुखदुःखस्य सुहृदः कवेः सोल्लेखस्य प्रियसकललोकस्य नृपतेः ।
 स्थितानां कोऽप्यत्र व्यवहितविवेकः स्वकुक्कुटैरसामान्यं ज्ञातुं सुभगमनुभावं न कुशलः ॥१५५३॥
 भवेत्प्राप्तप्रसरणा परिणामेयं वा मतिः । कथं सर्वस्याद्भुतायां निष्ठायां गुणदोषयोः ॥१५५४॥
 1555 सन्त्येवास्यापि विषमाः स्वभावा दोषतां जनः । येषां विपाकभयत्वमजानन्गणयत्ययम् ॥१५५५॥
 विकासः केषांचिन्नयनविषमैर्विशुद्धयैः परेषामुद्भूतिः भवणकटुभिर्द्विर्विरसितैः ।
 न चेष्टा काव्यन्योपकृतिपरिहीना जलमुचो जडो वर्षादन्यं गणयति गुणं नास्य तु जनः ॥१५५६॥
 गुणांल्लोकोत्तराऽभृण्वन्नस्यानुभवगोचरान् । भविता पूर्वभूपालकृत्ये सप्रत्ययो जनः ॥१५५७॥
 अनुबलक्षपि स्थानाद्भूभङ्गेन चकार सः । विलोलांल्लोमकम्पेन दिङ्नाग इव भूधरान् ॥१५५८॥
 त्रिरुदहाहिनीवृन्दा गूढं यद्भयसंभवम् । वहन्ति तापं भूपाला और्वामिमिष सिन्धवः ॥१५५९॥
 1560 भूमिभृङ्गास्वतस्तस्य तेजसाप्यायितो गतः । पूर्वराज्यशशधन्वो भुवनेष्वप्रकाशताम् ॥१५६०॥
 यो यस्तं पश्यति स्वात्मसंमुखं स स सर्वतः । जानात्यवक्रोल्लिखितं देवबिम्बमिवेश्वरम् ॥१५६१॥
 स्थिरप्रसादो दत्ते यत्तदादत्ते न स कश्चित् । भयं पुनः प्रणमतां दत्तं हरति विद्विषाम् ॥१५६२॥
 कृष्टासेः प्रतिबिम्बं स्वं हित्वा नान्योस्य संमुखः । नापरः प्रतिशब्दाद्य गर्जतः प्रतिगर्जति ॥१५६३॥
 तस्य नातिशितं कोपि प्रसादे निशितं पुनः । धत्ते तीक्ष्णैकधारस्य रुखादेस्तुलां वचः ॥१५६४॥

१५३८. ^१) Doubtful emendation; A °घोषा; G °विप्लवो देशो and °घोषाविवा°. १५४२. ^१) Thus A; C पौराण्यं. १५४३. ^१) Cf. इती टिक्कस्यापदेवतिष्ठवैद्या° (A) viii. 1305. १५४५. ^१) Thus A₁; R C निवासम्°, as apparently corr. by later hand in A. १५४७. ^१) Conjectural emendation; A मन्त्रोपदेशवृत्तस्य. १५५०. ^१) ईष्टान्त supplied by A₁ in space left by A₁. १५५८. ^१) Emended with C; A °भृङ्गेन.

तस्याकुजन्मनो नित्याम्लानलक्ष्मीविकासिनः । प्रभवन्त्याभिताः कल्पशाखिनः पल्लवा इव ॥१५६५॥ 1585
 राशि गाम्भीर्यदुर्लभ्यमाहात्म्यप्रभविष्णुताम् । विवेद मन्त्रिणां लोकः सिषेवे तांश्च सर्वतः ॥१५६६॥
 प्रकृष्टस्तु प्रतीहारो न विवेहेम्यमन्त्रिणाम् । पार्श्वदुमाणामेषाख्यौषधिस्तम्भ इवोद्गतिम् ॥१५६७॥
 तस्योत्पाटयतः सर्वास्तृणानीवावहेलया । स्फूर्जन्जनकसिंहोभूदशक्योन्मूलनः परम् ॥१५६८॥
 आ बालमात्सस्तुतो राशः स कृत्स्नव्यवहारवित् । अध्व्यस्तरुणीभूततनयो ह्यास्त सर्वतः ॥१५६९॥
 अद्वैधं यौनसंबन्धादिच्छतस्तस्तुतो मदात् । कुङ्कुमिधस्तस्य ततः कृतावशोतनीजपाम् ॥१५७०॥ 1570
 रन्धान्वेषी स तद्रोषादुपजापैः क्षणे क्षणे । सत्तनौ जनके यत्नांभृषं द्वेषमजिमहत् ॥१५७१॥
 राशस्तुल्यवयःस्थौ हि जननीगाढसंस्तवात् । राज्यकाले हि सोत्सेकावास्तां तदवकाशदौ ॥१५७२॥
 तुरंगयोग्योपस्कारज्ञानादारादि राजवत् । अकालज्ञावकुरुतां राजधान्यन्तरेव तौ ॥१५७३॥
 सह स्ववृद्धैः समशीर्षिका प्रभोर्न युज्यते प्राप्तसमुन्नतेः क्वचित् ।
 भित्तोन्नतेर्दुर्दुर्बृन्दलङ्घनं सरोजपण्डस्य महाविडम्बना ॥१५७४॥
 तद्विस्तारभसंरुद्धपैशुनालेख्यकल्पनाः । तद्वर्गेप्यखिले चक्रुस्तद्विषः कलुषं नृपम् ॥१५७५॥ 1575
 अथ राजा विजयिनं सत्कर्तुं कम्पनापतिम् । कृतज्ञः आत्रणे मांसि जगाम विजयेश्वरम् ॥१५७६॥
 अत्रान्तरे पिच्छदेवादागच्छन्तिरिगह्वरे । पाप शूरपुरक्रद्धाधीश्वरादुत्पलो वधम् ॥१५७७॥
 पुण्याणनाडादुत्पिच्छकृतये पुनरागतः । द्रुङ्गाधिपेन गुटिकान्वेषिणा स खवाप्यत ॥१५७८॥
 क्षितौ निपतितः पार्श्वप्राप्तमेकं द्विषद्वटम् । मुमुर्षुर्विशिखाविडजानुमर्मापि सोवधीत् ॥१५७९॥
 प्रत्यावृत्तस्य सत्कृत्य कम्पनेन महीपतेः । शर्यवन्तिपुरस्थस्य ब्रह्मेशोरिशिरो व्यधात् ॥१५८०॥ 1580
 स दृढब्राह्मिकामुष्टिरुद्धमुण्डमुहरः । चक्रे तस्य दृढामर्षशोकशङ्कुविपाटनम् ॥१५८१॥
 आद्यायामेव यात्रायां जातारातिक्षयो जनैः । स निःशेषयिताशेषकण्टकानामगण्यत ॥१५८२॥
 तस्मिन्प्रविष्टे नगरं विद्रुताः केपि सागसः । प्रापुर्जनकसिंहाद्याः केपि कारागृहस्थितिम् ॥१५८३॥
 कैश्चित्पलायितैः शङ्कां प्राहिताः पृथिवीपतेः । ततः कोष्ठेश्वरमुखाः प्रातिलोम्यं प्रपेदिरे ॥१५८४॥
 शमालां निर्गतः श्रीमान्कार्तिकेय कृती नृपः । तत्र तत्रासुदृशं संग्रामोपमबाधत ॥१५८५॥ 1585
 यत्र सुस्सलभूपाद्याः प्रापुर्भग्नप्रतपताम् । तं हाडिग्राममदहस्सुज्जिह्वितविक्रमः ॥१५८६॥
 महीभुजा पीडमानैराहतः कोष्ठकादिभिः । अथ भिक्षाचरो राज्यगृध्रभूयोपुपाययौ ॥१५८७॥
 एकेनाह्ना योजनानि प्रोलङ्घ्य दश पञ्च च । शिलिकाकोट्टनामानं गिरिग्राममवाप सः ॥१५८८॥
 क्षुत्पिपासाकृमारातिभीतिमार्गभ्रमोद्भवम् । क्लेशं नाजीगणन्मानी धावितः स जिगीषया ॥१५८९॥
 कार्यमायाति वैमुख्यं जिगीषोर्विधुरे विधौ । प्रस्थितस्य पुरोवाते रथस्येव ध्वजांशुकम् ॥१५९०॥ 1590
 आरम्भमात्रमपि कस्यचिदेव सिद्धयै कश्चित्प्रयत्नपरमोप्यफलप्रयासः ।
 मन्धात्रिणामृतमवाप्युदधेर्मुहूर्तास्सक्तिं चिराद्विदधता न हिमात्रिजेन ॥१५९१॥

१५७१. ^{१)} Emended; A नृपी. १५८०. ^{१)} Emended with C; A 'पुरस्थस्य. १५८१. ^{१)} Emended; A विप्रवृत्तम्.
 १५८४. ^{१)} Emended with C; A कैश्चित्पलायितैः.

- भ्रष्टा सरित्स्ववसतेर्जलधिप्रवेशे वेतोर्मिवेक्षणशेषे विवर्तमाना ।
 मिथैव यच्छति धियं पुनरुहतेति नोत्थानमस्ति तु विधिद्वयपरोपितानाम् ॥१५९२॥
 तस्य तावन्महायत्नकठोरस्योदयक्षणे । सिद्धिर्विबन्धो विधिना विधुरेण व्यधीयत ॥१५९३॥
 आयातं तमबुद्धा तु तस्मिन्नेव क्षणेभयत् । पृथ्वीहरानुजः प्राप्तभङ्गः कृत्ताकुलिर्मृपम् ॥१५९४॥
 1595 कोष्ठेश्वरः स चावेत्य संप्राप्तं तमतिष्ठताम् । कृत्वाभूमौ ततः सर्पाविव मन्त्रनिबन्धितौ ॥१५९५॥
 ताभ्यां स्थानेथ सोन्वस्मिन्स्थाजितोद्धपरिभ्रमम् । कार्कोटद्रुमार्गेण निर्गतः सुल्हरीं ययौ ॥१५९६॥
 आसीद्य तत्र प्रोक्षण्डदर्पकण्डूलदोर्बुधः । ऊष्मायमाणः कश्मीराक्रान्तिसंततचिन्तया ॥१५९७॥
 उद्दीपसलिलस्मेव तस्य रन्ध्रगवेणिः । पुरं प्रविष्टो राजापि प्रतीकारमचिन्तयत् ॥१५९८॥
 अद्वितीयस्वमात्येषु प्रतीहारो मदोपताम् । सुज्जेरसहमानोभूच्छलान्वेषणतत्परः ॥१५९९॥
 1600 आययावथ त्रिस्रम्भाष्टम् वल्गतः प्रभोः । धन्यामजः पूतमूर्तिर्जाह्नवीजलमञ्जनात् ॥१६००॥
 तदाद्याः संस्तुता राक्षधिरसंभावितास्ततः । अनामुवन्तोधीकारान्पर्यतः चिन्तया ॥१६०१॥
 कुर्वाणे कार्यतस्तस्मिन्भरं पित्र्येषु मन्त्रिषु । कालप्रतीक्षाक्षमतामूर्ध्वे गहनाशयाः ॥१६०२॥
 प्रतीहारस्तु दुर्लभ्यसुज्जिर्लोठनोद्यतः । अप्रियानपि तान्प्रीत्या जप्ताहोषोपयोगिनः ॥१६०३॥
 व्यतीतेष्वथ मासेषु केषुचिदैवयोगतः । अकस्माद्भवद्भूत्स्कीतलूतामयागुरः ॥१६०४॥
 1605 विस्फोटशोकातीसारवह्निमान्द्याधुपद्रवैः । संदिग्धाभ्युदये तस्मिन्देशः पर्याकुलोभवत् ॥१६०५॥
 इत्थं स्थितः कुलस्यैकैर्भर्तुः स्वामी बली रिपुः । तत्पश्चाद्भामरा राष्ट्रं दुष्टमेव व्यचिन्तयन् ॥१६०६॥
 आबल्यां च तदाख्ये च हितकृत्यं विचारयन् । राक्षः श्रीगुणलेखाया जातमेकसुतं शिशुम् ॥१६०७॥
 वञ्चाब्धदेव्यं पर्माणिङ्गं सुज्जिर्भूमिपतिं तदा । चिकीर्षुर्मन्त्रयामास मातुलेनास्य गार्गिणा ॥१६०८॥
 इत्थं भूतस्य दुधुक्षुः ससूनुः सुज्जिरथ ते । पञ्चचन्द्रादिभिः सार्धं युक्त्या मन्त्रयतेनिशम् ॥१६०९॥
 1610 लब्धरन्ध्रः प्रतीहारो धन्याद्याध तदीरिताः । इत्येवोचस्ततो भूयं स तमेत्यप्रहीय तत् ॥१६१०॥
 पूर्वप्रजासृजं हवाङ्मुतवस्तुतश्चवर्णनेन कुतुकं जनयन्ति तज्ज्ञाः ।
 बाला इवाल्पमतिहार्यधिबन्ध सन्ति प्रायो नृपा निवमभून्यमनोनुभावाः ॥१६११॥
 शौचस्थाने कृतवसतिभिः स्त्रीव्यवायालये वा निःशस्त्रो यश्चलनकुशलैर्मनसं संप्रविश्य ।
 नीतो भूतैरिव विवशतां निर्भरं गर्भवेष्टैर्भरं भूपात्कवमिव ततः स्यादवष्टम्भवेष्टात् ॥१६१२॥
 निर्हेतु प्रहसन्विटः प्रविशति क्षोणीपतेरन्तिकं शीत्युत्कुलदृगेष किं किमिति तं पृच्छत्यनच्छाशयम् ।
 ब्रूते किंचिदसौ कवानथ कवम्सर्वकवं मानिनां मानपाणगुणेषु यत्स्वरभसं दम्भोलिपातायते ॥१६१३॥
 सविभ्रमगतागतः किमपि भाषमाणः भुतौ प्रभोर्वलितलोचनं जगदवशयालोकयन् ।
 निजस्य मुखविक्रियाप्रणयताडयौर्विदन्ननुपहमिवाहितं नृपतिवल्लभो दुःसहः ॥१६१४॥
 1615 अपि जातु स दृश्येत निःसंक्षोभमतिर्नृपः । यो यन्त्रपुत्रक इव व्यक्तं धूर्तं न नश्यते ॥१६१५॥

१५९४. ¹⁾ Here one *akshara* is wanting in A; B supplemented with C. १६०२. ¹⁾ Emended; A 'जनतां जुह्वते'.
 १६०६. ¹⁾ Thus corr. by A, from 'कुलेस्वे'. १६०८. ¹⁾ Emended; A 'गार्गिणा'. १६१२. ¹⁾ Emended; A 'दम्भ'.—
¹⁾ Emended with C; A 'तस्व द्या'.

चतो भृत्यान्तराज्ञानाज्जातः सर्वस्वसंक्षयः । तत्प्रजादुष्कृतै राज्ञां हा धिक्कायापि शाम्यति ॥१६१६॥
 सुज्जिरारोग्यमन्वेष्टुमागच्छन्पूर्ववत्प्रभोः । विन्यस्तरक्षिणः पश्यन्नविश्वासमलिखत ॥१६१७॥
 दाक्षिण्यं ग्रामतां यातमाप्ताये प्रतिबिम्बितम् । दर्पणस्येव राज्ञः स विभाव्याभूत्पराङ्मुखः ॥१६१८॥
 तस्मिन्नाजगृहे खेदान्मन्दीकृतगतागते । नृपतेस्तद्गतां प्रीतिं निःशेषां जहिरे खलाः ॥१६१९॥
 भृत्यः सुज्जेध्विन्नरथोप्यास्थानद्विजभूः शठः । प्रातिलोभ्यावहैर्भर्तुर्मन्त्रैरासीच्छ्रियोन्तकृत् ॥१६२०॥ 1620
 नीरोगे राज्ञि दृष्टः स दिष्टवृद्धै नृपास्पदे । वसुवर्षा विनिर्वाच्य प्रार्थनार्थं गुहान्ययौ ॥१६२१॥
 न तं प्रासादयद्वाजा विशालबलवाहनः । आक्रम्योसौ कथं नः स्यादित्युपायं त्वचिन्तयत् ॥१६२२॥
 त्यज्येत इतकार्योसौ निराशैरनुजीविभिः । मत्वेति तदधीकारानन्येभ्यस्तूर्णमार्पयत् ॥१६२३॥
 राजस्थानात्स्वजं धन्यमुदयं कम्पनादपि । अजिमहद्वरपतिः खेरीकार्यं च रिल्हणम् ॥१६२४॥
 इताधिकारे प्रवृत्तवैकृते नृपतौ ततः । अल्पप्रवेषानुचरः सुज्जिरासीद्विशङ्कितः ॥१६२५॥ 1625
 विमानितः पुराद्वक्त्राबाधामुद्दिश्य मानवान् । सोऽथ सुस्तलभूर्भर्तुरस्योन्यादाय निर्ययौ ॥१६२६॥
 औत्सुक्यात्पार्थनाकाङ्क्षी राजधान्यन्वितके न सः । निर्गच्छन्नाजपुरुषैर्न राज्ञा वाम्बुदध्यत ॥१६२७॥
 तन्निर्वासनगर्वस्य स्थापनायानुयात्रिके । प्रतीहारस्तस्य गुप्त्यै कोशादेः स्वात्मजं व्यधात् ॥१६२८॥
 निपहानुमहावस्मदायत्ताविति रक्षिणम् । पुत्रं प्रादाद्धृष्टमको म' इति ध्यायन्स विव्यधे ॥१६२९॥
 निवृत्तो लक्ष्मको हारात्पर्जोत्सं शनकैर्गतः । अवारोपयदश्रोहो भागिकं लोहराश्वलात् ॥१६३०॥ 1630
 प्रतीहारविस्मृष्टाय धात्रेयाय महीभुजः । प्रेमाभिभाव तत्कोट्याधीकारं च समर्पयत् ॥१६३१॥
 उत्खाय लोहरत्वागाच्छङ्खशङ्कुं महीपतेः । स मीष्मविषमं कातं राजपुर्यामलङ्कयत् ॥१६३२॥
 अत्रात्वंकन्दुकघातपातनोत्पातनक्षमः । आबल्लडामरः प्राप प्रथां कामपि लक्ष्मकः ॥१६३३॥
 हारेधाकारयत्सुज्जिपतिमल्लविधित्तया । कृष्यमाणो राजवंशपौरुषं राजमङ्गलम् ॥१६३४॥
 अनन्वदेशजः सुज्जेः भूरो मत्कोशपोषितः । कीर्तिमेष हरेर्ध्यावितीर्ष्याकलुषो हि सः ॥१६३५॥ 1635
 खड्गपादिसहायः स क्षुण्णः पर्यटितुं पथि । निःसुखश्चोपहास्यश्च तेन कार्यर्षणात्कृतः ॥१६३६॥
 कर्तुं पदव्यां योग्यानामयोग्यान्प्रभवेन्न कः । तेषां गुणैस्तान्स्वीयैस्तु न शक्यं कारणैरपि ॥१६३७॥
 पदे श्रीखण्डस्यानुचितमुचिते ब्रह्मणि निजे वृषाङ्कः प्रक्षेप्तुं प्रभवति चिताभस्म रभसात् ।
 न तत्स्वेच्छायत्तत्रिजगदुदयापायघटनोप्यसौ तद्बन्धेन स्फुटमिह पटुः संघटयितुम् ॥१६३८॥
 वस्मिन्सुज्जिपतिस्पर्धामप्रीडे बोधुमक्षमे । दूतानसृजदनेतुं सञ्जपालं दिगन्तरात् ॥१६३९॥
 निर्वीरे मण्डले द्वेष्टोप्यवापस्कार्वागौरवात् । कोष्ठेश्वरो नरपतेर्नितरामन्तरङ्गताम् ॥१६४०॥ 1640
 प्रीतिदायैस्तोष्यमाणस्तैस्तुष्टेन भूभुजा । विस्मयो नगरे तस्थौ सोऽपि लूतामयातुरः ॥१६४१॥

१६१९. ^१) Emended; A अहिरोक्षिताः. १६२२. ^१) Emended; A आक्रम्यासी. — ^२) Thus corr. in A from न.
 १६२४. ^१) Emended; A धान्व. १६२५. ^१) Emended; A हिता. १६२९. ^१) Conjectural reading; A °कोष; R C °कोष.
 १६३९. ^१) Emended; A समर्पयत्. १६३९. ^१) Thus A₁; A₂ °पातनोत्पातनक्षमः. १६३९. ^१) Thus A₁; A₂ सुज्जिः—
^२) Thus corr. by A₂ from A₁ मत्कोश. — ^३) Thus corr. by A₂ from A₁ स्पर्धामेष वहे — विती. १६३८. ^१) पटुः supplied
 by A₂ in space left by A₁.

- एवं दमकदम्बैक्यं राशिं कुर्वति कार्यतः । चालकैः सोमपालाद्यैः सुजिर्जन्येय वैकृतम् ॥१६४२॥
 प्रतिज्ञाय लतामात्रसाध्यं कश्मीरनिर्जयम् । सोमपालाय तद्राज्यं सोङ्गीचक्रेवमानितः ॥१६४३॥
 प्रतिभुभाव तस्मै च भागिनेयीं स कन्यकाम् । धीमान्नान्तरे सामदाने प्रयुयुजे नृपः ॥१६४४॥
 1645 द्वौ तद्वल्पाश्रयौ राजकन्ययोः स्वीक्रियां तदा । रभसाद्यावकुर्वाणावदन्तामन्तरं द्विषाम् ॥१६४५॥
 उपायैर्जयसिंहस्य शकुनैश्च निरीक्षितैः । प्रेरितः सोमपालोऽपि सुज्जेर्मन्दादरोभवत् ॥१६४६॥
 स्वयमेत्य प्रतीहारस्तत्र राजपुरीपतिम् । सीमान्तर्भुवमानिन्ये कन्यकोद्गाहसिद्धये ॥१६४७॥
 जातां कल्हनिकाख्यायां महादेव्यां महीपतेः । उपयेमे नृपसुतां सोमोम्बापुत्रिकाभिधाम् ॥१६४८॥
 याते तस्मिन्कृतोद्गाहे नागलेखाभिधां हृषीः । तत्स्वलेयीं प्रतीहारो भूभुजे प्रत्यपादयत् ॥१६४९॥
 1650 इत्थं राष्ट्रद्वये बद्धसंधौ निरवकाशताम् । प्राप्तः प्रतस्थे हेमन्ते सुजिस्त्रिपथगोन्मुखः ॥१६५०॥
 जालंधरे संवटितो ज्येष्ठपालो निनाय तम् । गाढावमाननिर्नष्टसौष्ठवं भिक्षुपक्षताम् ॥१६५१॥
 त्वयि भिक्षाचरे चैकसैन्यनायकतां गते । नोपेन्द्रो वा महेन्द्रो वा समर्थौ प्रत्यवस्थितौ ॥१६५२॥
 राज्यप्रदस्य ते यथ चक्रे राजा विमाननाम् । तस्थुषो यथ विषये प्रतिकुर्मस्तयोर्द्वयोः ॥१६५३॥
 इति संप्रेरितस्तेन देङ्गपालान्तिकस्थितैः । यियाद्युः सोन्तिकं भिक्षोर्भागिकेन व्यविध्यत् ॥१६५४॥
 1655 अनिक्षिप्रवतोऽसीनि स्वामिनो जाङ्गवीजले^{१)} । न युक्तमेतत्ते कृत्यमित्यावेगादशासिं^{२)} च ॥१६५५॥
 ज्ञात्वा शुनद्यामेप्याग्निं पार्श्वे व इति निश्चयम् । स पीतकोशः कृत्वास्य ययौ प्रस्तुतसिद्धये ॥१६५६॥
 प्रतीहारकरन्यस्तसर्वभारस्तु भूपतिः । मन्दाक्रान्तितया राज्यमसुस्थितममन्यत ॥१६५७॥
 यो यो हि व्यमहीत् तं संधाय सविधस्थितः । तमन्वहं प्रतीहारः सानुग्रहमिवैक्षत् ॥१६५८॥
 प्रगल्भमाने शास्त्र्यैर्बुद्धयः कम्पनापतिः । अवधीच्छयाना दृप्तं प्रकटं कालियात्मजम् ॥१६५९॥
 1660 अत्रिश्चासोल्बणान्सर्वलावन्यानथ लक्ष्मकः । निर्मर्यादान्कम्पनेशमीषस्तान्त्वमजिषहत् ॥१६६०॥
 ज्ञात्वाभ्येप्यति गङ्गायां यावत्सुज्जिर्विसृज्यताम् । यावत्कथं मया नेया कश्मीरा इति चिन्तयन् ॥१६६१॥
 तावन्मात्रान्तरव्याप्त्या राज्ञो विज्ञाय डामरान् । भिक्षान्भिक्षाचरोविशद्विषलाटां हिमाम्बे ॥१६६२॥
 मण्डलस्यान्तरे तस्य विधिक्षो रुद्धडामरः । प्रतीहारो हिमर्तुश्च निषेद्धा समपद्यत् ॥१६६३॥
 स टिक्रेन पितृद्रोहादेकान्तद्वेषिणा रिपोः । आनीतः संमतेर्दत्ताप्यायः सर्वैश्च डामरैः ॥१६६४॥
 1665 प्रतीक्षमाणो राज्याभिहेतुं सुजिजसमागमम् । निर्भयष्टिक्रजामातुर्भागिकस्य खशप्रभोः ॥१६६५॥
 बाणशालाभिधे दुर्गे वसन्नलोपिज्ञतावपि । दूतैर्विभेदमनयत्सर्वडामरमण्डलम् ॥१६६६॥
 प्रमोदं सुहृदां प्राप्तं द्विषां च विद्वजन्पुरः । व्यावर्तताथ गङ्गायाः सुज्जिर्विहितमज्जनः ॥१६६७॥
 पूर्वविप्रकृते भिक्षावस्मिन्धाभेदमागते । यथामुष्य महीभर्तुस्तथास्माकं भयं भवेत् ॥१६६८॥
 ध्यात्वेति सिंहदेवेन प्रार्थितो व्याजमादधे । सुज्जिस्वीकरणोद्योगे सोमपालो भयाकुलः ॥१६६९॥
 1670 सुज्जिर्जालंधरं प्राप्तः प्रातर्भिक्षाचरान्तिकम् । यावद्यास्यति तं सायं तद्वृत्तावदासदत् ॥१६७०॥

१६४९. ^{१)} Emended with C; A स्वलेयी. १६५९. ^{१)} These two *pādas* have been twice written by A.
^{२)} Emended with C; A °साधि. १६५९. ^{१)} Thus A; perhaps read शास्त्र्यैर्बुद्धु°.

प्रेरितो ज्येष्ठपालेन निषिद्धो भागिकेन च । विरराम स तस्योक्त्या विपक्षाभयणमहात् ॥१६७१॥
 ऋणं देशान्तरोपात्तं तव भूपोपनेष्यति । एवं च दास्यत्यधीकारं मन्मुखप्रहितार्थनः ॥१६७२॥
 इति दूतमुखेनोक्तः सोमपालेन चान्वहम् । विपक्षौत्सुक्यमुत्सार्य तद्देशाभिमुखो ययौ ॥१६७३॥
 उदयः कम्पनाधीशो वैशाखे तीर्णसंकटः । खंशान्वितेन संग्रामं प्रत्यपद्यत भिक्षुणा ॥१६७४॥
 प्राक्तस्थुष्यल्पपृतने जाते पृथुवले ततः । तस्मिन्कोटान्तरं भिक्षुः प्राविशत्प्राप्तवेष्टनः ॥१६७५॥ 1675
 राजाथ विजयक्षेत्रं निर्यातः प्रत्यपूरयत् । कम्पनेशस्य कटकं तास्ताः संप्रेषयन्मूः ॥१६७६॥
 यन्त्रोपलशरासारविविधायुधवर्षिणी । दुर्गस्थितैर्नृपत्रयैः प्रत्ययोध्यदमवर्षिभिः ॥१६७७॥
 पतस्त्वदमस्तु भिक्षोश्च नामलक्ष्मस्तु पक्षिषु । महीतुं दुर्गजान्नाजसेना दीर्घापि नाशकत् ॥१६७८॥
 दिनैरभ्यधिके मासमात्रे यातेमहीततः । विदार्थं मूलं दुर्गस्य धन्यः खाताम्बु संभृतम् ॥१६७९॥
 दुर्गभाजो बलासाध्या राज्युपायपरे धियम् । जाततत्रैरिवाधेच्छा धनलुब्धामदर्शयन् ॥१६८०॥ 1680
 विससर्ज प्रतीहारमथ तद्वस्तुसिद्धये । राजां डामरसामन्तमन्त्रिराजात्मजैः समम् ॥१६८१॥
 कोष्ठेश्वरत्रिल्लकाद्याः कृच्छ्रस्थस्य विमोक्षणम् । करिष्यामो वयं भिक्षोरिति बुद्ध्या तमन्वयुः ॥१६८२॥
 पश्यन्संकटशैलापादधः कोटं मितोन्नति । जितं मेने प्रतीहारो वीक्ष्यानन्ताः स्ववाहिनीः ॥१६८३॥
 पूर्वस्थितैः प्रतीहारानुगैधान्यत्र वासरे । अयोधि सर्वसैन्यस्य बलात्कोटं जिवृक्षुभिः ॥१६८४॥
 ते तावन्तोप्यदमवृष्ट्या तथा तैः प्रतिचक्रिरे । नास्तीदं विक्रमेणेति यथागृह्णन्निश्चयम् ॥१६८५॥ 1685
 वीरदेहद्रुमामेभ्यो न्यपतन्नदमभिर्हताः । निर्यदसौ वसराधाः शीर्षभ्रमरगोलकाः ॥१६८६॥
 कोष्ठेश्वरस्य मूढत्वं निर्व्यूढं तत्र किंचन । स्वस्य भिक्षोर्लवण्यानामन्येषां च विनाशकृत् ॥१६८७॥
 नास्त्यत्र मत्समो वीर इत्येतावत्प्रसिद्धये । स ह्युद्धोद्धतं भिक्षोर्यत्प्राणक्षयकार्यभूत् ॥१६८८॥
 दुधुभूणां खशानां स संकटे धैर्यमादधे । कोष्ठेश्वरोस्मि चाभिघ्नौ तद्वदया डामराः परे ॥१६८९॥
 यदेतद्ब्रूयते भूरि सैन्यमस्मद्विताय तत् । पर्यवस्येदिति वदन्समभाव्यन्यथा च तत् ॥१६९०॥ 1690
 विजम्भभूरमुष्यारिर्यत्र कोष्ठेश्वरोप्यसौ । अन्येषु तत्र कैवास्येत्यथ ते निश्चयं दधुः ॥१६९१॥
 भूभृत्पितृबुहः कार्यवशेन स्वोपवेशने । अङ्गीकृताधिकारस्तु धीमांष्टिकस्य लक्ष्मकः ॥१६९२॥
 खशाधीशं महामामस्वर्णादित्यागसंभयात् । स्वीकृत्य भिक्षुदुधुक्षाबद्धकक्ष्यमकारयत् ॥१६९३॥
 आनन्दाख्यः खशाधीशस्यालः कृतगतागतः । नीत्वा टिकं प्रतीहाराभ्यर्णं भूयोप्यरोपयत् ॥१६९४॥
 प्रतीहारस्य टिकेन सहैक्यं वीक्ष्य डामरैः । निःसंशयं हतोज्ञायि भिक्षुः कोष्ठेश्वरादिभिः ॥१६९५॥ 1695
 संरब्धास्तद्विमोक्षाय प्राहिण्वंस्ते खशान्तिकम् । दूतानुरीकृतस्वर्णदाना भूरिधनैः समम् ॥१६९६॥
 खशास्तु दध्यावुत्कोचं गृहीत्वास्माभिर्दृष्टतः । जानाति रक्षितान्प्राणान्भिक्षुः कोष्ठेश्वरादिभिः ॥१६९७॥
 समन्युः प्राप्तराज्योथ देङ्गपालोथ दूरगः । हन्यान्मां जयसिंहस्तद्वदयः पश्यः प्रयत्नतः ॥१६९८॥
 मत्वेति तेन प्रत्युक्ता भिक्षुं शौचस्थितं गृहात् । विपाद्यातः फलहकं निर्गच्छेत्युचिरेपि ते ॥१६९९॥

१६७१. ¹⁾ Emended; A संप्रेषयन्मूः. १६७२. ¹⁾ Emended; A धान्वः; C धान्यखा°; cf. viii. 1624. १६८१. ¹⁾ Emended;
 A राजा. १६८२. ¹⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ कृच्छ्रास्य. १६९१. ¹⁾ Emended; A दुधुभू. १६९७. ¹⁾ Emended with
 R; A दध्यावु°. १६९९. ¹⁾ Emended; A भिक्षु°.

- 1700 स त्वमेधोपलिप्राङ्गः शेषावस्करवर्मना । यात इत्ययशो लोके ध्यायन्मानी न निर्ययौ ॥१७००॥
 कोष्ठेश्वरोऽयत्तकृत्यः सैन्यक्षोभेऽभ्याक्षिपन् । रुक्मं कालविश प्राप्ते प्रतीहारेण सान्निवतः ॥१७०१॥
 नीवौ खशाघौर्दत्तायामा प्रत्यूषादगृह्यत । ध्रुवसायः प्रतीहारमुख्यैर्भिक्षुप्रमाणे ॥१७०२॥
 गच्छद्विरागच्छद्विध राजा दूतैः प्रतिक्षणम् । भन्विष्यन्विजयक्षेत्रे वार्ता पर्याकुलोभवत् ॥१७०३॥
 तावद्विराहवैस्तैः साहसे दश वत्सरान् । कृतयत्नस्य साध्योभूत् यो वृद्धमहीभुजः ॥१७०४॥
- 1705 डिम्बो राजानुगा डिम्बास्तस्या भिक्षोः प्रमाणम् । साध्यमेते हि मन्यन्ते हन्त किं केन संगतम् ॥१७०५॥
 विहस्य नीयते वित्तं खशैरेत्य क्षणादमी । भग्ना नूनं प्रयास्यन्ति मुषिताधाखिलाः परैः ॥१७०६॥
 पृथग्भूतः कोष्ठकोयं त्रिल्लकोस्यैव बान्धवः । एते भिक्षाचरोच्छिष्टपुष्टा आभ्यन्तरा अपि ॥१७०७॥
 को नूतनोत्र संप्राप्ते यो राक्षः साधयेद्वितम् । सामग्रीं नूनमायाता सेयमस्यैव सिद्धये ॥१७०८॥
 इत्युचुः शिबिरे यावज्जनास्तावदेष्टव्यम् । कटकैर्मन्त्रिणां दुर्गं विकोशायुधवाहिभिः ॥१७०९॥
- 1710 एकाकी चिरसंक्लिष्टो हन्तव्यस्तत्कृतेखिलैः । हा धिक्परिकरो बद्धो निर्लज्जैः सर्वशस्त्रिभिः ॥१७१०॥
 त एवेत्युचुरासीश्च कचच्छस्त्रोर्भिनिर्मलः । स्फुरद्योधाक्षिशफरो निःशब्दः सैन्यसागरः ॥१७११॥
 व्योसोऽड्येत वा सैन्यं लङ्घयेद्वा मृगभुतैः । दुष्टाभ्रवृष्टिरिव वा निखिलांस्ताडयेत्समम् ॥१७१२॥
 साधयैशौर्यैः पर्यन्ते स्वीकुर्वन्भिक्षुरायुधम् । सन्भ्रान्तश्चित्तश्चासीदित्यन्तश्चिन्तयञ्जनः ॥१७१३॥
 एतावन्मन्त्रिणां सिद्धमथ प्रत्युहसंभवः । तच्छान्तिः कार्यसिद्धिश्च प्रतपैर्नृपतेरभूत् ॥१७१४॥
- 1715 सैन्ये भिक्षाचरापातं पश्यत्यूर्ध्वार्पितेक्षणे । कोट्टाभिष्कृष्टशस्त्रीकः पुमानेको विनिर्ययौ ॥१७१५॥
 रुदतीभिः परीतस्य नारीभिस्तस्य चिक्षिपुः । पृष्ठे केपि वपुर्लोकौष्ठम्भाधरवाससः ॥१७१६॥
 बद्धः पलायमानोत्र सोऽयं भिक्षुरिति ब्रुवन् । उन्मुखः स जनोऽश्रीवीष्टिकं तमथ निर्गतम् ॥१७१७॥
 स हि भिक्षोः कृतद्रोहतुमुले प्रस्तुतोऽवधम् । तस्माद्राजानुगेभ्यो वा स्वस्याशङ्क्य विनिर्ययौ ॥१७१८॥
 अत्रोहोस्मीति लोकस्य प्रत्ययाश्च चर्कश्च । कृपाणीमुदरं हन्तुं रक्ष्यमाणो निजानुगैः ॥१७१९॥
- 1720 सानुगस्त्यक्तमार्गं स विलङ्घ्य मृपवाहिनीम् । अद्रिप्रसन्नवणोपान्ते नातिदूरेभ्युपाविशत् ॥१७२०॥
 उच्छ्वसंश्चिरसंप्राप्तैरम्भोभिर्दुर्गनिर्गतः । मायां प्रयोक्तुं प्रारेभे प्रेरितः सोऽन्यडाभरैः ॥१७२१॥
 संजातं लम्बमानार्कमहस्तद्रक्ष्यतां क्षणम् । भिक्षुः क्षपायामास्कन्दमपनेष्यन्ति डामराः ॥१७२२॥
 इति तद्वाचिकाक्षीक्षणा नीविभिर्मन्त्रिणां समम् । खशैस्त्यजद्विषदो न्यस्यन्तादक्षवः ॥१७२३॥
 ततः किलकिलारावमुखैः करतालिकाः । योयैर्ददद्भिः सचिवा व्यगृह्यन्ताकुलाशयाः ॥१७२४॥
- 1725 मुक्ताः स्वामिदुः कृच्छ्रगता राज्यं प्रसाधितुम् । द्विपतो मन्त्रिभिः स्वार्थो दस्वार्थान्को नु साधितः ॥१७२५॥
 राजकार्यं च भानौ च लम्बमानेथ लक्ष्मकः । किमेतदिति तं नीविं खशोस्यालमभाषत ॥१७२६॥
 सोऽभ्यधात्कुम्भदास्यापि रोद्धुं शक्यं विकीर्षितम् । खशानां प्रत्यवस्थाता कथं तत्रास्म्यसंनिधिः ॥१७२७॥
 स हन्तुं वैपरीत्यं तं खशानां त्वं व्रजेत्यथ । उक्त्वा व्यसृजद्वानन्दं जहसे चान्वयमन्त्रिभिः ॥१७२८॥

१७०४. ^१) Emended; A °बन्धस्व. १७१८. ^१) Emended; A सह.—^२) Thus A; perhaps read कृतद्रोहतुमुले प्रस्तुतो.
 १७२३. ^१) Emended with C; A न्बहन्ता°. १७२५. ^१) Emended; A स्वार्थो.

छदूरदर्शिना राजा विषलाटाध्वपाततः । देङ्गपालगृहा - दारम्भः समभाष्यत ॥१७२९॥
 भतः प्रधानकोटेशस्यालः सममगृह्यत । प्रागेवार्थैरेतदर्थं यथा दीर्घवागुराम् ॥१७३०॥ 1730
 संक्षोभावसरे क्षत्ता ततो निःसंभ्रमोभवत् । शिक्षितं पक्षिणमिव त्यक्तं प्राप्य विवेद तम् ॥१७३१॥
 स तानूचे न हास्यं मे नष्टे कार्येन साहसम् । सर्वनाशे हतेमुष्मिन्खशस्यालेपि किं भवेत् ॥१७३२॥
 अकुण्ठया भाग्यशक्त्या राज्ञः स्यालः खशस्य सः । सर्वत्रियन्व्य दुर्गापात्तीक्ष्णादीनाजुहाव तान् ॥१७३३॥
 दस्युनामसवः कण्ठे संदेहं मन्त्रिणां धियः । स्वःस्त्रीणां प्रीतयः काष्ठां तीक्ष्णाश्चारुहर्गिरिम् ॥१७३४॥
 स चर्मकौपीनपटीबन्धस्तत्स्वाभिधाङ्गिनैः । इषुभिः स्वामिवस्त्वस्य ख्यापनं सर्वतो युधि ॥१७३५॥ 1735
 स ताम्बूलाधरः सक्तिः सा केशश्मश्रुयोजने । याभूदनुमुमुर्षुणां भिक्षुराजोपजीविनाम् ॥१७३६॥
 निश्चितान्ते ततस्तस्मिन्स तेषां संन्यवर्तत । कोष्ठेश्वरादिशिबिरं तूर्णं शरणमीयुषाम् ॥१७३७॥ तिलकम् ॥
 एकैकशो लक्ष्मकेण युक्त्या स्वैः प्रेरितैर्मटैः । टिक्कः स्वं वीक्ष्य वलितं निचकर्ताङ्गुलिं भयात् ॥१७३८॥
 खड्गैरस्मिन्नवसरे स पलायनशङ्किभिः । रक्ष्यमाणस्तेष्वहःसु मनस्तापादभुक्तवान् ॥१७३९॥
 वीरस्ताम्यन्विलम्बेन तीक्ष्णानामाहवोत्सुकः । तस्यौ भिक्षाचरः स्वान्तमक्षय्या विनोदयन् ॥१७४०॥ 1740
 हर्म्यप्राङ्गनमायाते तीक्ष्णलोके युयुस्तया । उत्तिष्ठता तेन दायः स्तोकशेषः समाप्यत ॥१७४१॥
 दीव्यतः कान्तया साकं कामिनः छद्मदागमे । प्रत्युत्थाञ्जोरिव क्षोभो नान्तस्तस्य व्यजृम्भत ॥१७४२॥
 किमथापि वधेन स्याद्बहूनामिति चिन्तयन् । स विहाय शरावापं सासिधेनुर्विनिर्गयौ ॥१७४३॥
 सुदीर्घचिन्तागलितायामश्यामलिभिः कचैः । चञ्चलचित्रपताकाङ्कुमिव वीरपटञ्चलैः ॥१७४४॥
 गण्डताण्डविताच्छिद्रशङ्कुताडङ्करोचिषा । चन्दनोल्लेखकान्त्या च शोतिताहंक्रियास्मितम् ॥१७४५॥ 1745
 वितीर्णं चित्रचार्यन्ते विपर्यस्ताङ्किताडनम् । शोतयन्तमिवालातैः शस्त्रीनेत्राधरांशुकैः ॥१७४६॥
 कौस्तुभाधरवासोमवद्धधौताधराञ्चलैः । लोलैर्वारहरिं बद्धसटाटोपमिवांसयोः ॥१७४७॥
 वृङ्गनःपाणिपादैक्यचारुप्रचुरचारिभिः । चरन्तं मण्डलैश्चित्रैर्लघुचित्रस्थिरक्रमैः ॥१७४८॥
 औचित्यस्योचितां चर्यामलंकारमहंकृतेः । अभिमानविभूतीनां नित्योत्सेकमनत्ययम् ॥१७४९॥
 अलक्षितक्षिप्रपातं स सर्वोप्युन्मुखो जनः । विचरन्तं तमैक्षिष्ट भिक्षुममे विरोधिनाम् ॥१७५०॥ 1750
 राजकीजी मधोर्नमा तं प्रवीरः कुमारियः । भ्रातापि ज्येष्ठपालस्य निर्यातो रक्तिकोन्वगात् ॥१७५१॥
 हर्म्यनिस्त्रोक्तैस्तैस्तैर्धिशतः परिपन्थिनः । हरोधैकः शरासारैर्गार्गिको भिक्षुसंभितः ॥१७५२॥
 ते धावन्तो व्यभाष्यन्त शरैस्तस्मापनिर्गतैः । वर्षोपलैः पुरोवातप्रेरितैरिव दन्तिनः ॥१७५३॥
 स रोद्धा प्रतियोधानां पापैः क्षिप्तामभिः खड्गैः । क्षताङ्गो भग्नचापश्च चिरेण विमुखीकृतः ॥१७५४॥
 तस्मिन्प्रचलिते मर्गिः प्रविश्योद्यावचैर्मटाः । ते च भिक्षाचरादीनां सर्वे गोचरमाययुः ॥१७५५॥ 1755
 भिक्षोरेकं क्षणालक्ष्यधैर्यं पार्श्वधृतायुधम् । अभावचूर्णमादाय भूलमेको बृहद्भटः ॥१७५६॥

१७२९. ¹⁾ A₁ omits here two *aksharas* without indicating the *lacuna*; C देङ्गपालगृहावस्मादारम्भः; perhaps read
 'गृहावर्णादारम्भः'. १७३०. ¹⁾ Thus A; C स समगृह्यत. १७३६. ¹⁾ Emended with C; A राजोपजी. १७३७. ¹⁾ Emended;
 A तेषां सन्धे. —²⁾ A₁ writes here ३ instead of तिलकम्. १७४२. ¹⁾ Emended with C; A सीव्यन्तः. १७४९. ¹⁾ चर्वा
 supplied by A₂ in space left by A₁. १७५३. ¹⁾ Emended; A न्यभा.

- तस्य प्रहरतः भूलं भिक्षुराभितवत्सलः । क्षिप्वापहस्तेनावेगात्केशाञ्जपाह धावितः ॥१७६७॥
 प्रजहार कृपाण्या च निर्यत्पाणे पतिष्यति । तस्मिन्प्राहरतां भूयस्तौ कुमारियरक्तिकौ ॥१७६८॥
 निर्विभागैर्हते तस्मिन्विधायाधवाहिभिः । विरोधियोधैः संनद्धैस्त्रयो युयुधिरेय ते ॥१७६९॥
 1760 अजग्र्यन्त विविक्ताश्च शस्त्रसंवासाहिताः । कोटराजगंरापास्तसरघौषा इव दुमाः ॥१७७०॥
 अशकुर्वन्तस्तान्दन्तुं खड्गभूलादिभिर्द्विषः । अपसृत्य शरासारैस्ततो दूरादवाकिरन् ॥१७७१॥
 भिक्षाचरमुगेन्द्रस्य भञ्जतः शरपञ्चरान् । ततो हर्म्याद्यवशैर्मुक्ताः पुष्टाः पाषाणवृष्टयः ॥१७७२॥
 धावतस्तस्य घोरादमवृष्टिकुट्टितवर्मणः । निममज्ज यकृत्पिण्डं भञ्जन्पार्श्वे शिलीमुखः ॥१७७३॥
 क्रान्त्वा त्रीणि पदान्याशु स पपात दिशन्क्षितेः । ततश्चिरप्रहृष्टं तु कम्पं विविषतां हरन् ॥१७७४॥
 1765 कुमारियोपि बाणेन विन्दवङ्गवर्त्मना । व्रणितोप्यपतङ्गर्तुः पादोपान्तेपजीवितः ॥१७७५॥
 रक्तिकस्तु शरैर्गैव विद्धो मर्मणि विह्वलः । सजीवितोपि निर्जीव इव भूमावुपाविशत् ॥१७७६॥
 महाकुलीनैः सहितो हतो भिक्षुरशोभत । वचावभुमः शिखरी पुष्पितैस्त्रि पार्श्वैः ॥१७७७॥
 इयतो राजचक्रस्य मध्ये हर्षनृपात्मनः । नावमानस्य मानस्य त्वभूद्विद्धोः परं पदम् ॥१७७८॥
 विधाता नित्यविधुरस्तेनान्तेप्यभिमानितः । अकुण्ठेन ध्रुवं चक्रे गृहीतात्मपराजयः ॥१७७९॥
 1770 को वराकौ महर्क्षानां सोमे पूर्वमहीभृताम् । उदात्तेनान्तकृत्येन ते त्वस्यामे न किंचन ॥१७८०॥
 अहोपुरुषिकाप्रस्तैरारोहद्भिर्द्विषद्भैः । तदवस्थस्तदातोपि शठयायुड कुमारियः ॥१७८१॥
 स्फुरन्योद्धव्यमित्येव स प्रहारावशस्तथा । विशाततत्त्वैरिभिर्वितस्य बहुशो हतः ॥१७८२॥
 विपक्षेस्मिन्नलं मूढाः प्रहारैरिति निन्दताः । खड्गैः प्रजहूर्बहुशो हते भिक्षौ द्विषद्भैः ॥१७८३॥
 अविधेयायुधस्तीव्रव्रणवेदनयाधमैः । कैश्चिर्निर्जीवितप्रायो रक्तिकः शस्त्रिभिर्हतः ॥१७८४॥
 1775 वयसस्त्रिंशतिं वर्षास्रव मासांश्च भुक्तवान् । स षष्ठाब्दासितज्यैष्ठ्यदशम्यां नृपतिर्हतः ॥१७८५॥
 निदानं विप्रवे दीर्घे सर्वनाशेपि कारणम् । येषां बभूव तेप्येवं तुष्टुवुः सत्त्वविस्मिताः ॥१७८६॥
 नेत्रस्पन्दं भ्रुवोः कम्पं स्मेरास्यत्वं च नामुचत् । सजीवमिव तन्मुण्डं कियतीरपि नालिकाः ॥१७८७॥
 एकं व्योम्यविशक्षिप्रभानुं भूमौ पुनः परम् । तद्देहमप्सरःसङ्गं धराम्बुं च विदज्जडम् ॥१७८८॥
 सचिवा विजयक्षेत्रस्थितस्यामे महीपतेः । तेषां त्रयाणां मुण्डानि ततोन्त्येष्टुपाहरन् ॥१७८९॥
 1780 श्रीसुधारवदन्त्यश्वशङ्खादिप्रकाशे । दृष्टचित्रस्वभावोद्धिर्यथायं पार्थिवस्तथा ॥१७९०॥
 तत्र तत्राद्भुतं भायं दर्शयन्भुवनद्भुतम् । परिच्छेद्यानुभावत्वं न केषामपि गच्छति ॥१७९१॥ युग्मम्॥
 नादृष्यन्निहतोसाध्यः पितुर्मै योप्यभूदिति । न जहर्ष विनष्टोयं राजकण्टक इत्यपि ॥१७९२॥
 नाकुप्यन्मत्पितुर्मुण्डमेष भ्रमितवानिति । वीक्ष्य भिक्षोः शिरोव्याजभावौदार्यस्त्वचिन्तयत् ॥१७९३॥ युग्मम्॥
 आकारस्यास्य संभाव्यं सत्त्वं न द्वेषवैकृतम् । वैशद्यं स्फटिकस्येव नार्कालोकोपतप्ततां ॥१७९४॥

१७६८. ^१) Emended; A प्रह. १७६९. ^२) Emended; A पारोपान्तो. १७६९. ^३) Emended with C; A भक्तिकस्तु. १७६८. ^४) Thus A; C °स्वजः.—^५) Perhaps read °क्षिभुः. १७७०. ^१) Thus A; R C °नासकृत्येन. १७७५. ^२) Emended with C. A उद्येष्ट. १७७६. ^१) Emended, A सत्त्वविस्मिताः. १७७८. ^१) Emended; A धारा. १७८१. ^१) A₁ २. १७८३. ^१) Emended; A₁ had first written नाकुप्यस्त पितुं and subsequently corrected this to नाकुप्यस्मत्पितुं.—^२) Emended; A₁ भावौ — स्त्वचि°, writing in margin भावादाय; R G C °भावादायस्त्व. Cf. अष्टाजोपायचर्यस्य iii. 308.—^३) A₁ २. १७८४. ^१) Emended; A तत्तत्ताम.

उत्कर्षात्प्रभृति व्यक्तममुं यावन्महीभुजम् । हा धिक्स्वमृत्युना दृष्टं नेह देहविसर्जनम् ॥१७८५॥ 1785
 प्रसादवित्ता येप्यासन्पूर्वमस्योर्ध्वराभुजः । तटस्था इव वीक्षन्ते तेषां मुण्डावशेषताम् ॥१७८६॥
 इति क्षितीशोसामान्यसौजन्योन्तर्विचारयन् । आदिदेश रिपोः शीघ्रं तादृशस्यान्तसत्क्रियाम् ॥१७८७॥
 निद्राच्छेदे च निशि च ध्यायस्तस्योदयार्थ्ययौ । भवस्वभाववैचित्र्यं मुहुर्मुहुरचिन्तयत् ॥१७८८॥
 अपि वर्षसहस्रेण देशे दायाददुःस्थितिः । नूनं न भविता भूय इति लोकोप्यमन्यत ॥१७८९॥
 दग्ध्वा तृणं तनुं घनं प्रतनोति शष्पं कृष्टिं सृजत्युपचितोऽस्मि दिनं प्रदर्श्य ।
 वैचित्र्यसंपृष्टि विधिर्नियमेन कृत्ये न प्रत्ययः कचन चञ्चलमिधयस्य ॥१७९०॥ 1790
 कृत्यं निर्वर्त्य विश्रान्त्यै धीरस्याबध्नतो मनः । विधिर्विधत्ते दीर्घान्यकार्यभारसमर्पणम् ॥१७९१॥
 आरोढुं प्रथमस्य दीर्घदमनं प्रत्तकमस्याङ्गिणा नोः संत्यज्यत एव पादकटको यावद्वितीयोऽखिलः ।
 वाहस्यासनरक्षिणः कलयतो भारावतारास्तुखान्यारोहेण परेण तावदसहाधिष्ठियते पृष्ठभूः ॥१७९२॥
 एवमेव क्षपामात्रं राज्ये निःशत्रुतां गते । शोकमूको नृपस्यायं प्राविशल्लेखहारकः ॥१७९३॥
 पृष्ठः सभ्यैः स संभ्रान्तेर्यस्मिन्नेवाङ्गि भूपतेः । यातो भिक्षाचरः शान्तिमरातिर्दत्तदुःस्थितिः ॥१७९४॥
 भ्रातरौ लोहरगिरौ बद्धौ द्वैमातुरौ पुरा । न्यस्तौ सुस्सलभूपेन यौ तौ सल्लङ्घनलोठनौ ॥१७९५॥ 1795
 ज्येष्ठे मृते कोट्टभृत्यैः कनिष्ठं लोठनं हठात् । तमिहाद्य त्रियामायामभिषिक्तमभाषत ॥१७९६॥
 सुतभ्रातृवृत्तैर्द्वै राज्यार्हैः सह पञ्चभिः । निर्यातं बन्धनादूचे कोशेषु स तमीश्वरम् ॥१७९७॥
 दूयेत मुखेदाक्रन्देऽप्रसारितभुजः पतेत् । स्वप्याद्विस्त्रो निःस्पन्दवृत्तं गच्छेदथ ध्रुवम् ॥१७९८॥
 दीर्घदौःस्थ्यशमक्षिप्रमृदूकृतमना नृपः । असौ तत्कालनिपतद्वर्तार्तावचचूर्णितः ॥१७९९॥
 इति संभाव्य दिक्पालैरपि साकूतमीक्षितः । नाकाराचारचेष्टाभिः प्रागवस्थां जहौ नृपः ॥१८००॥ 1800
 न ह्यनन्याभिभूतेन सर्वतोऽसह्यवर्तिना । तादृशा वैशसेनान्यः सृष्टपूर्वो हि भूपतिः ॥१८०१॥
 पित्रास्य यद्वलास्रष्टं राज्यं भूयः प्रसाधितम् । अनेनापि हताराति विहितं पैतृकं पदम् ॥१८०२॥
 हारितौ दुर्गकोशौ तौ नष्टनामापि दारकः । दायादशेषो यत्रैको निर्धनो धीतबान्धवः ॥१८०३॥
 धनमानान्तकृद्भूरिवर्षान्ध्यसनमादधे । उपप्लवप्रिये देशे तत्रैकस्मिन्हतेहिते ॥१८०४॥
 मित्रदुर्गार्थसंपन्नाः प्रोद्भूताः षड्विरोधिनः । भिन्नप्रकृतिकं कोशभून्यमेतच्च मण्डलम् ॥१८०५॥ 1805
 तादृक्किंपनिस्तीर्णमाहात्म्यस्य मंहीपतेः । धैर्येण स्पर्धितुं जाने राघवोपि सलाघवः ॥१८०६॥
 प्राक्पोषितं हि सास्त्राज्यदाने निर्वासने च तम् । तुल्यानुभात्रमस्मार्थ्यत्पितैश्च गणयन्गुणान् ॥१८०७॥
 आहूतस्याभिषेकाय विसृष्टस्य घनाय वा । न मया लक्षितस्तस्य स्वल्पोप्याकारत्रिभ्रवः ॥१८०८॥
 कान्तेषु काननान्तेषु सकान्तं सानुजं च तम् । भूयः भिर्यं प्रतिभ्रुत्य स्यातुं सावधि सोभ्यधात् ॥१८०९॥
 एकक्षणानुभूतेस्मिन्संघटे सुखदुःखयोः । ईदृक्तत्तद्वशाभेदादनयोरन्तरं महत् ॥१८१०॥ 1810
 नियतं निरुपादानां शक्तिं दर्शयितुं जने । नानोपकरणग्रामं संनद्धोऽस्याच्छिन्नद्विधिः ॥१८११॥

१७८६. १) च omitted in A; supplemented with C.—२) Emended with C; A °यान्ययौ. १७९०. १) Thus corr. by A, from °सास्त्राज्यदाने. १७९२. १) Emended; A दीर्घमदन°. १७९५. १) Emended; A सुल्लङ्घन°. १८०३. १) A °कोशौ. १८०५. १) Emended; A °मितं च.

- अत्यद्भुतानि कृत्यानि वक्ष्यमाणानि भूपतेः । कोमुष्य बह्व मन्येत सामध्ये सति संपदाम् ॥१८१२॥
 धैर्याभिधना कार्यशेषं ज्ञातुं राज्ञा सविस्तरम् । पृष्टोय कोट्टवृत्तान्तमाचख्यौ लेखहारकः ॥१८१३॥
 उत्सृज्य भागिके कोट्टं प्रयाते मण्डलेश्वरः । लुप्तोद्योगोभवद्गुप्तौ प्रेमा संपत्प्रमत्तधीः ॥१८१४॥
 1815 मण्डनाभ्यवहारं स्त्रीभोगैवापो मदोमया । संवृत्त्या भृत्यवैमुख्याधाड्याभयं व्यवाहरत् ॥१८१५॥
 कुल्यानुकम्पिना दृष्टद्युत्पाटनादेः स वारितः । देवेन नादाद्वद्वानां कांचिद्वक्षस्तमां क्रियाम् ॥१८१६॥
 मायाव्युदयनो नाम कायस्थः स्थूलवाञ्छितः । माञ्जिकश्च प्रतीहारो बद्धमूलस्य मन्त्रिणः ॥१८१७॥
 पुत्रो भीमाकरस्येन्दाकरश्चान्त्रान्तरे समम् । दुधुक्षवस्तत्र तत्र वधं प्रेम्णो व्यचिन्तयन् ॥१८१८॥
 अलम्बो हन्तुमप्राप्तवसरैस्तैः कदाचन । कोट्टादद्वालिकां कार्यवशाद्वरुह सः ॥१८१९॥
 1820 कंठमीरेभ्यो नृपेणाल्पावशेषप्राणवृत्तिना । प्रैषि शासनमेतादृगिति प्रत्ययसिद्धये ॥१८२०॥
 कोट्टौकसामशेषाणां गूढलेखान्विधाय ते । निबद्धसंविदः पूर्वमभिषेच्यस्य भार्यया ॥१८२१॥
 दृष्ट्वा दुर्गाचिनिगडं कृत्वा च निशि लोटनम् । सिंहराजस्वामिविष्णुपासादाभेभ्यश्चेयन् ॥१८२२॥ तिलकम् ॥
 शरदाख्या बधूरेका कापि सुस्तलभूपतेः । तत्र स्थिताभवत्सुत्रा तेषामनुमतप्रदा ॥१८२३॥
 तदर्पितैरयोन्यवभञ्जनैरगलानि ते । कोशास्त्रिचार्य पर्याप्तं कोशरत्नादि जह्नुरे ॥१८२४॥
 1825 सभृत्यैः सप्तभिस्तत्सहसं सुमहत्कृतम् । दानेन त्याजिता या सा चण्डालैः प्रतिकूलता ॥१८२५॥
 भेरीतूर्यादिनिषेधैर्निर्दिष्टाः कोट्टवासिनः । कृता राजोचिताकल्पमपदयन्त्र लोटनम् ॥१८२६॥
 अवृष्टपूर्वतादृक्षोदात्तवेषः स विस्मयम् । निन्द्ये जनाङ्गपामात्ययोगो दीपैः प्रकाशितः ॥१८२७॥
 प्रेम्णः पार्श्वस्थितस्ताभ्यामानयेद्दरकोन्तिकम् । सत्सैन्यौ स्वभुवश्चर्मपासिकाख्यौ च ठकुरौ ॥१८२८॥
 तदास्थयाहितास्कन्दभङ्गस्तेषामशेषतः । रात्रिशेषश्च चन्द्रांभुस्पर्शपाण्डुरशीर्यत ॥१८२९॥
 1830 प्रातः प्रेमाय दुर्वार्ताश्रवणेनोष्णदारुणः । संताप्यमानभोष्णांशुकै रोदुमुपाययौ ॥१८३०॥
 तं प्रतोलीतलप्राप्तं निर्यातैर्वैरिसैनिकैः । पराङ्मुखीकृतं वीक्ष्य चलितोऽस्म्यन्तिकं प्रभोः ॥१८३१॥
 भुत्वेति भूभृच्छरया लुल्लं लोहरमन्त्रिणम् । विससर्जोदयहारपतिमानन्दवर्धनम् ॥१८३२॥
 भूमिज्ञौ तौ हि कोट्टस्य विवेदानन्यदेशजौ । सोल्पास्रत्वादिरन्ध्राणां लक्षणाद्गहनक्षमौ ॥१८३३॥
 प्रविष्टश्च पुरं दृष्ट्वा प्रीतिदायार्थिभिः शिरः । भ्राम्यमाणं भटैर्भिक्षोराक्षिप्यैतामदाहयत् ॥१८३४॥
 1835 राजादेशादसंरुद्धैः स्त्रीभूयिष्ठैरसौ जनैः । नप्ता पैतामहे देशे दह्यमानोन्वयश्चेत्यत ॥१८३५॥
 काले प्रीष्मोदयोत्रिक्तभ्रान्तौ सुविषमे नृपः । सिद्धिमभ्रधनोपि प्रहिणोति स्म रिल्हणम् ॥१८३६॥
 स शौर्यैस्त्वामिभक्त्यर्थनैस्पृष्टादिगुणोज्ज्वलः । तेन ह्यमोघप्रारम्भः समभावि जिगीषुणा ॥१८३७॥
 भवितव्यतया दत्तव्यामोहः प्रेरितोय वा । शठामात्यैरभुद्भुत्स व्यक्तायुक्तमन्त्रितः ॥१८३८॥
 हीनैर्यदुर्गामात्यैर्विनिर्दिष्टव्यस्य वैरिणः । अनुमेने कृतारब्धीन्भृत्यान्प्रीष्मोत्त्वणे क्षणे ॥१८३९॥
 1840 उदयः कम्पनाधीशो राज्ञोमे पर्याशिष्यत । सर्वामात्याः प्रतीहारमन्वगच्छन्पुनः परे ॥१८४०॥

१८१३. ^१) A कोट्ट°. १८१६. ^१) Emended with C; A दृष्टद्युत्पाटना°. — ^२) Emended with C; A देवेनादाह° with haplography.
 १८१८. ^१) Emended; A चिन्तयत्. १८२२. ^१) Emended; A वेचयत्. — ^२) A, ३. १८२५. ^१) Emendation doubtful; A
 तादृक्. १८३०. ^१) Emended with C; A चोर्ब°.

राजात्मजहयारोहडामरामात्यमिभया । दैर्घ्यं तस्तेनयावापि सर्वसामप्युदयया ॥१८४१॥
 सवेष्टयस्रलिकानिविष्टकटको दिशः । संपहीतुं प्रवृत्ते सर्वोपायैर्विरोधिनः ॥१८४२॥
 लुल्लादयः फुल्लपुरे कोटोपान्ताश्रये स्थिताः । भयभेदाहवयमान्प्रकम्पमनयन्निपून् ॥१८४३॥
 छस्सलक्ष्मापतिर्बद्धे लोठने तच्छ्रुतामदात् । यस्मै प्राक्पद्मलेखाख्यां बहुस्थलधराभुजे ॥१८४४॥
 साहायकाय प्राप्तस्य तस्य सैन्यैर्विषयमूः । शूराभिधस्य युद्धेषु प्रत्यमाहि प्रतिक्षणम् ॥१८४५॥ 1845
 तेषूपवडराष्ट्रेषु भयदोलायमानधीः । अङ्गीचके नरपतेर्नति दण्डं च लोठनः ॥१८४६॥
 एतावत्सिद्धमफलारब्धीनामत्र दुःसहे । काले व्यावृत्तिरस्माकमुचितास्मिन्नलाघवा ॥१८४७॥
 शारदारम्भसुभगे क्रमात्काले बलोजिताः । अथारब्ध विधास्यामः सर्वारम्भेण शोभनाम् ॥१८४८॥
 इत्यन्वहं लक्ष्मकेण प्रहितं नादधे नृपः । अन्ये च मन्त्रिणो मन्त्रं शाद्यादभ्यर्णवर्तिनः ॥१८४९॥ तिलकम् ॥
 सर्वाधिकार्युदयनः प्रतिश्रुत्य धनं बहु । साहायकार्यमानिन्ये सोमपालमपि प्रभोः ॥१८५०॥ 1850
 अपाङ्केयः स संबन्धबद्धोपि धनलुब्धधीः । द्रुह्यति स्म महाव्यापन्निमनाय महीभुजे ॥१८५१॥
 बह्वर्थादो लोठनश्चेत्किं मे संबन्धपेक्षया । अन्यथा भयतामस्मीत्यन्यान्वक्ष्यामि कैतवात् ॥१८५२॥
 दम्भमित्यभिसंधाय सोमपालोभ्युपाययौ । समर्थने हेतुरासीत्सुज्जेव्याजे कियानपि ॥१८५३॥ युग्मम् ॥
 स हि भिक्षाचरौन्मुख्यान्निवार्यानायितो यदा । सोमपालमुखेनोर्वाभुजा राजविसर्जितः ॥१८५४॥
 द्रुतः प्रार्थयमानस्य तस्यार्थान्प्राक्प्रतिश्रुताम् । कणिकस्योत्तमर्गेभ्यः प्रदातुमनुबध्नतः ॥१८५५॥ 1855
 तदा भिक्षाचरं जानन्हतकल्पमनेन नः । व्यसनप्रशमे कोर्थ इत्यवज्ञां प्रकाशयन् ॥१८५६॥
 मदेन न ददौ किञ्चित्सोष भिक्षाचरं हतम् । भुत्वा निरुपयोगं स्वं राज्ञो ज्ञात्वा सशोकताम् ॥१८५७॥
 यावदेकाहमभज्जोहरव्यसने भयम् । तावन्निशम्य संपाप्तेस्तेको भूयोपि मन्युभाक् ॥१८५८॥
 लोठनं बद्धसंधि बः करिष्यामीति भूभुजः । उक्त्वा दत्तं लोठनेन दापयिष्यामि काञ्चनम् ॥१८५९॥
 युग्मभ्यं कथयित्वेति सोमपालं चिकीर्षितुम् । बलितामबलत्वं च सर्वेषां स्वार्थसिद्धये ॥१८६०॥ 1860
 समं सोमेन तत्सैन्यमध्यप्रस्थित्यलक्षितैः । मितैरनुगतो भृत्यैर्घोरमूलकमासदत् ॥१८६१॥ कुलकम् ॥
 यद्वाजीचित्यदुष्पांसुवर्षदूषितकीर्तिना । भोगलुब्धतया तेन हता विततसत्त्वता ॥१८६२॥
 तुषारशर्कराशुक्लजलपानाददुर्जरम् । त्यक्तुं भोज्यं मृदु जिघं काश्मीरं न शशाक सः ॥१८६३॥
 सतुषं शुष्कसत्त्वादि बहिर्भोक्तुमपारयन् । यैस्तैरुपायैः काश्मीरान्प्रविधिक्षुरतोभवत् ॥१८६४॥
 काश्मीरिकाः कार्यशेषमदृष्ट्वा मीष्मशोषिताः । आकर्ण्य च तदापातमाकुलत्वमशिभ्रियन् ॥१८६५॥ 1865
 भुञ्जानैर्भृष्टमांसानि पिबन्निः पुष्पगन्धि च । प्रतीहाराधतो हारि मार्दिकं लघु शीतलम् ॥१८६६॥
 आनेष्यामो जवात्सुज्जिमाकृष्य इमंभु संयुगे । इत्थं विकत्यनैस्तैस्तैराज्ञेपुरुषिकाः कृताः ॥१८६७॥
 काश्मीरैर्कैर्मितैर्युक्तं खड्गैः सैन्धवकैरपि । अभिषेणयितुं शेकुर्न तेत्युद्यमिनोपि तम् ॥१८६८॥
 भ्रातृव्याय च मुख्याय भूभुजां च करार्षणम् । विदध्यां जयसिंहाय वरमित्यभिमानिनाम् ॥१८६९॥

१८४१. १) Emended with C; A सैर्व. १८४२. १) Emended; A सर्वोपायवि. १८४४. १) Emended; A वैजो.
 १८४७. १) Emended; A लाघव; C लाघवः. १८४९. १) Emended; A प्रत्य. —) A, ३. १८५२. १) Emended with C; A
 स्त्रीस्यान्व. with haplography. १८५३. १) A, २. १८५५. १) Emended; A मानस्यार्थान्प्रा, omitting two aksharas; C
 मानस्य तानर्थान्प्रा. १८५९. १) Emended; A मन्त्रिण. १८६५. १) Emended; A शिभ्रियन्. १८६६. १) A पिबन्नि.
 १८६८. १) Emended; A सैन्धव.

1870. बह्वर्थमर्थमानेन लोटनेन तिरस्कृतः । सोमपालः प्रियं किञ्चिद्वाजपक्षे न्यदर्शयत् ॥१८७०॥
 मयि भ्रुरसैन्यानां व्यमाणां वैरिविग्रहे । सज्जे हिताय त्वं रन्ध्रमन्विष्यसि किमाश्रितः ॥१८७१॥
 इति निर्भीतस्तेन सुज्जिः स्वाहंक्रियोचितः । सर्वानुलङ्घ्य संनद्धो राजसैन्यग्रहेभवत् ॥१८७२॥
 जरठाषाढसंजातशीतज्वरमहाभयः । वरूथिनोमथोत्थाप्य विदधौ निशि लक्ष्मकः ॥१८७३॥
 विसृष्टदूताः कटकं नष्टं वक्तुं प्रभोर्बुतम् । केचिदन्वसरन्सुज्जि सैनिकास्ते जिघांसवः ॥१८७४॥
 1875 पारेणैकेन भूपक्षेसैन्यमन्येन वैरिणः । वर्त्मनः भ्रष्टदुर्गस्य तुल्यमेव प्रतस्थिरे ॥१८७५॥
 शारम्बरपथं वैरिवश्यं त्यक्त्वा यियासवः । स्वोर्वीं कालेनकांक्षयेन संकटेन तदन्तिके ॥१८७६॥
 तस्मिन्नह्नयस्खलिता वनिकावासनामनि । ग्रामे सैन्या न्यविक्षन्तं लोकैरुद्धावचैः समम् ॥१८७७॥ युग्मम् ॥
 अनुप्रस्थायिनोभ्यर्णग्रामकेष्वपि बुभुधुः । भुक्त्वा पीत्वाथ ते निन्युर्निशार्धमकुतोभवाः ॥१८७८॥
 अथापातं विद्विषद्भिः स्वस्य आवयितुं हुतम् । क्षोभभृत्सुज्जिरभ्येत्य तूर्यघोषमकारयत् ॥१८७९॥
 1880 क्षणदाशेष एवाभु पलायां चक्रिरे ततः । तैस्तैः शैलपथैः सेना निरवष्टम्भनायकाः ॥१८८०॥
 चित्राम्बराणि मुष्णद्भिः पाङ्केत्यज्यन्त मन्त्रिणः । भूपकमैर्गण्डशैला नानाधातुवैरिष ॥१८८१॥
 तुण्डमानाश्चमूस्त्रातुं नादधे कांक्षिदायुधम् । तदा तु येन वा तेन स्वात्मा नान्यस्तु रक्षितः ॥१८८२॥
 उत्प्लुत्य लङ्घयन्तोद्रीन्केपि शोणाधरांशुकाः । रक्तस्त्रिजो गतौ प्रापुर्मर्कटा इव पाटवम् ॥१८८३॥
 केप्यम्बरपरित्यागविकचद्वैरविग्रहाः । हरितालशिलाखण्डा इव वातेरिता ययुः ॥१८८४॥
 1885 भूलवेणुग्रनाकीर्णैः शैलैरकुशविग्रहाः । केपि आसोत्थपूर्काराः करिपोता इवाग्रजन् ॥१८८५॥
 किं नामोदीरगैर्मन्त्री स नासीत्तत्र कथन । तिरश्चेवं विपर्यस्तधैर्यैर्धैर्न पलायितम् ॥१८८६॥
 भृत्यस्कन्धाधिरुद्धो गच्छन्मूढः प्रधावितुम् । प्रतीहारो द्विषद्योधिर्दुरात्कैश्चिद्यलोक्यत ॥१८८७॥
 निरंशुकः स सूर्याशुकचर्कैर्यूरकुण्डलः । प्रतिज्ञायानुसन्ने तैः सर्वप्राणप्रधावितैः ॥१८८८॥
 अदमाहतेन भृत्येन त्यक्तः स्कन्धाद्व्यवहतः । स निस्पन्दवपुस्तिष्ठस्तैरपाहि महाजवैः ॥१८८९॥
 1890 नवबन्धनशोकार्त्तशारिकाकुशविग्रहः । स - लंगलिरिव व्यञ्जद्विषः संकुचितेक्षणः ॥१८९०॥
 बद्धस्य मे मानधनप्रहर्तुर्विशसान्तरम् । इतोधिकं ध्रुवं सुज्जिर्विदध्यादिति चिन्तयन् ॥१८९१॥
 स्कन्धेधिरोप्य निःशेषीकृतप्रावारभूषणः । नदद्भिः सोपहासं तैः सुज्जेरग्रं व्यनीयत ॥१८९२॥ तिलकम् ॥
 प्रच्छाद्य सख्यवान्वक्तं सौभुकेनैव नोचितः । बृहद्वाज इवेत्युक्त्वा तस्मै स्वान्व्यशुकान्यदात् ॥१८९३॥
 प्रावारिताम्बरं कृत्वा हयकुण्डं च तं पुनः । धैर्येणायोजयत्स्निग्धैर्वचोभिः परिसान्त्वयन् ॥१८९४॥
 1895 निर्लुण्ठिततुरंगासिकोदरीः परिवृतः खड्गैः । ततो गृहीत्वा तं श्रीमान्सोमपालान्तिकं ययौ ॥१८९५॥
 इमा व्योमङ्गनाक्रीडत्तडित्तरलविभ्रमाः । भाग्यमेवानुयायिन्यः स्थायिन्यः कस्य संपदः ॥१८९६॥
 आराधनधिया स्वैर यस्याप्रेमोजि भृत्यवत् । गात्राणि कुङ्कुमालेपैरुपाचर्यन्त च स्वयम् ॥१८९७॥

१८७३. ¹⁾ Emended; A जरडा. १८७१. ¹⁾ नक्का written by A₂ in space left by A₁. १८७७. ¹⁾ Emended; A न्याविष्यन्त.—²⁾ A₁ २. १८८१. ¹⁾ Emended with C; A नानाधातु. १८८२. ¹⁾ Conjectural reading; A स्वस्मान्भवस्तु. १८८६. ¹⁾ Emended; A तिरश्चेवं. १८८७. ¹⁾ A 'स्कन्धा'.—²⁾ Thus corr. by A₁ from प्रधावितुम्. १८९०. ¹⁾ A 'कुशवि'.—²⁾ Thus A without indicating the lacuna; perhaps read गच्छन्मूढः.—³⁾ Thus A₁, apparently corr. from व्यञ्जद्विषः; doubtful. १८९२. ¹⁾ A₁ ३. १८९७. ¹⁾ Emended with C; A 'वपुचर्चन्त'.

सोमपालादिभिः प्रद्वैः स मासैरेव पञ्चषेः । तेषामपे तथाभूतस्तिष्ठल्लोकैर्व्यभाष्यत ॥१८९८॥
 लुहोपि पलितश्चेतोपान्तदयामाननः परैः । वनौका इव बडोभूच्छोकमूको वनान्तरे ॥१८९९॥
 अर्पितं सुज्जिना सोमपालः स्वीकृत्य लक्ष्मकम् । जानन्गृहीतान्कश्मीराग्निजराष्ट्रं न्यवर्तत ॥१९००॥ 1900
 लोठनस्यान्तिकादेत्य स भूरैर्माजिकादिभिः । प्रतिभृत्य प्रभूतार्थैः प्रतीहारमवाच्यत ॥१९०१॥
 कश्मीरा हि प्रतीहारशिक्षापक्षानुयायिभिः । तवा न कैरमन्यन्त संप्राप्या डामराण्डजैः ॥१९०२॥
 लुधेनापि प्रतीहारावत्तं राष्ट्रं जिघृक्षुणा । भूरि चादिच्छुना विसं राशोकारि न तेन तत् ॥१९०३॥
 भग्नमानेष्वमात्येषु प्राप्तेषु नगरं नृपः । हारिते च प्रतीहारे न धैर्यात्पर्यहीयत ॥१९०४॥
 यैः सैन्यसत्तैर्द्वैराज्यं पुरा भिक्षाचरोकरोत् । यैश्चाप्युत्कुपिते राष्ट्रे वृत्त्यावर्तिष्ट सुस्तलः ॥१९०५॥ 1905
 भूभृता संगृहीतानां शीतज्वररुजा ततः । तेषां दश सहस्राणि योधानां निधनं ययुः ॥१९०६॥
 विरराम तदा देशे न मुहूर्तमपि क्वचित् । बान्धवाकन्दनुमुलं ? वाद्यमहर्निशम् ॥१९०७॥
 मोरघर्मवृणिभ्रान्ताशेषव्यवहृतिस्थितिः । सौनुत्साहहतः कालो नष्टराज्य इवाभवत् ॥१९०८॥
 नानादिबन्तरावातैः प्राप्तेः काश्मीरकैरपि । लोहरेय प्रवृद्धिर्द्वैराज्यमजायत ॥१९०९॥
 काकंतालीयसंप्राप्तलोकोत्तरनृपभियः । अकुण्ठा लोठनस्यासीत्स्फूर्तिर्विजयतेरिव ॥१९१०॥ 1910
 तस्याकारपरिकेशवैशसाभिन्नवृत्तयः । भोगेष्वबाध्या भ्रातृव्यभृत्यपुत्रादयोभवन् ॥१९११॥
 नास्थानवर्षा स्थाने वा बद्धमुष्टिर्विभूतिमान् । स वयःपाकनिष्कर्मव्यवहारो व्यभाव्यत ॥१९१२॥
 छाया निरङ्कुशगतिः स्वयमातपस्तु छायान्वितः शतश एव निजप्रसङ्गम् ।
 दुःखं ह्येन पृथगेवमनन्तदुःखपीडानुबेधविधुरा तु सुखस्य वृत्तिः ॥१९१३॥
 तादृग्भ्युदयावाप्रेर्मासे न्युनेधिके गते । एकस्तनोः सुतो दिल्हो लोठनस्य व्यपद्यत ॥१९१४॥
 तमेकपुत्रा शोचन्ती शोकशङ्कुहताशया । ततः प्रपदे प्रलयं मद्धा लोठनवल्लभा ॥१९१५॥ 1915
 पठ्यामभिन्नभावायां गुणज्येष्ठे तथात्मजे । विपन्ने स तथा लक्ष्म्या न कृत्यं किञ्चिदैक्षत ॥१९१६॥
 निःक्षेप्तस्य भूपालल्लभस्य विजृम्भितम् । मोहनी वा भियः शक्तिर्यदज्ञासीत्पुनः सुखम् ॥१९१७॥
 अकारयन्निर्धनोपि तथा वृद्धस्य कालवित् । लक्षैः षट्त्रिंशता मोक्षं लक्ष्मकस्य क्षमापतिः ॥१९१८॥
 दिष्टवृद्धिपरिक्षिप्तपुष्पवृष्टौ जनैः पथि । तस्मिन्प्राप्ते न कोशासीद्वाज्ञा प्रत्याहतां भियम् ॥१९१९॥
 स लक्ष्मीमहिमक्षिप्रविस्मृताभिभवप्रथः । पभवन्पुनरेवासीन्निघ्नहानुपहक्षमः ॥१९२०॥ 1920
 धनप्रलोभनिर्नष्टसर्वावृष्टम्भपाटवः । सुज्जिः साचिव्यमव्याजं भेजे लोठनभूपतेः ॥१९२१॥
 दत्तवान्भागिकस्तुतामविश्वासमपाहरत् । स तस्याद्यप्रियापायदुःस्थितिव्यथया समम् ॥१९२२॥
 अभ्यर्थ्य पार्थिवं पद्मरथं चानीतवान्कृती । तस्य सोमलदेव्याख्यामुद्वाहाय तदात्मजाम् ॥१९२३॥
 एवं प्रधानसंबन्धैर्बद्धमूलं विधाय वम् । सोव्याहतस्य साचिव्यमहस्यानृण्यमाययौ ॥१९२४॥
 अचिन्तयन् कश्मीरप्रवेशं डामरादिभिः । बह्वशः प्रार्थ्यमानेन प्रेरितो नवभूभुजा ॥१९२५॥ 1925
 इत्थंभूतं कृतैक्यं च समं सीमान्तभूमिपैः । अथ छलयितुं शत्रुं नीतिं प्रायुङ्क्त सौस्तलिः ॥१९२६॥

१९०१. ¹) Emended, A लब्धेन. १९२१. ¹) & omitted in A; supplied with C.

- तत्रोदयद्वारपतिस्तस्यारम्भे गभीरधीः । अलुप्तस्त्वः स्तुत्यस्त्वं सारेतरविदामगात् ॥१९२७॥
 तत्रत्यः स हि निर्नष्टसर्वस्वोप्यर्थितोहितैः । दानमानादिभिः स्वामिकृत्ये नित्योदितोभवत् ॥१९२८॥
 वनप्रस्थाभिधे स्थाने लोहरादुरगे स्थितः । अखिन्नोच्छिन्नसंप्रामैर्भेदं निन्द्ये द्विषद्वलम् ॥१९२९॥
 1930 कटाक्षिताभिप्रायेस्मिन्मिथ्या तथ्येन वा दधुः । भयं लोठनभूपालान्माजिकेन्दारकादवः ॥१९३०॥
 हन्तव्यांश्चाक्रिकानस्मान्मुज्जौ न्यस्ताशयो नृपः । वेत्ति तत्प्रेरणेनासौ तदाशङ्किषतेति ते ॥१९३१॥
 संजातं सहजाख्यायां राक्ष्यां सुस्तलभूपतेः । कुर्मो मल्लार्जुनं भूपं लोहरेस्मिन्मिताय वः ॥१९३२॥
 तत्प्रेमाणमिवाकस्मादभिसंभक्तं लोठनम् । संदिदेशाय तान्धीमाञ्जयसिंहो महीपतिः ॥१९३३॥
 व्याजेन राज्ञा संदिष्टं तत्कोटं स्वीचिकीर्षुणा । प्रतिश्रुतमविश्वस्तैस्तस्मिन्मिथैव तथैव तत् ॥१९३४॥
 1935 मल्लार्जुनं लोठनोप ज्ञात्वा प्रारब्धचाक्रिकम् । तदाद्यान्भ्रातृसूनूस्तांश्चाक्रिकानप्यबन्धयत् ॥१९३५॥
 भवरुद्धातनूजेन शङ्कां सौस्तलिना भजन् । परं विग्रहराजेन प्रातिहार्यमजिग्रहत् ॥१९३६॥
 राजा व्याजात्पितृव्येण बद्धसंधिरुपायवित् । तत्परे हारितं राज्यं तैस्तैः स्त्रीकर्तुमुद्यमैः ॥१९३७॥
 विसृज्य शूरं निष्कम्पराज्यः सुज्जेः परिभ्रमात् । मासान्कांश्चिदसंक्षोभो वृत्त्यावर्तिष्ट लोठनः ॥१९३८॥
 सुज्जिः पद्मरथापत्यं प्राक्कन्यामानिनाय याम् । अनूढाया विवाहाय तस्यां मातरमागताम् ॥१९३९॥
 1940 आकर्ण्य तेजलादीनां प्रसङ्गेस्मिन्सगौरवाम् । सामात्यो दर्पितपुरं कृतप्रत्युन्नतो ययौ ॥१९४०॥
 माजिकाद्यैरथ प्राप्तरन्ध्रैर्निर्गत्य बन्धनात् । मल्लार्जुनः कोट्टराज्ये संहतैरभ्यविच्यत ॥१९४१॥
 ठक्कुरैः प्राग्बदानीतैः प्रतोलीतलमागतान् । भृत्यांस्ते सिंहभूभर्तुः प्रविशिक्षुड्यवारयन् ॥१९४२॥
 षष्ठेन्द्रे लोठनः भुक्त्रयोदद्यां स फाल्गुने । यथायुज्यत राज्येन तथैवाशु व्ययुज्यत ॥१९४३॥
 अनूढां कन्यकां मूढः संपदं चाव्ययीकृताम् । प्राप्तां परस्य भोग्यत्वं भाग्यहीनः शुशो न सः ॥१९४४॥
 1945 अटित्वाह्वालिकाविभ्यो देशेभ्यो नष्टशक्तिना । तेन सुज्जिबलात्कोशशेषः कश्चिदवाप्यत ॥१९४५॥
 पूर्वाह्वातान्सिंहभूभुङ्क्त्याड्यकृत्य माजिकः । निनायाप्रतिमल्लं मल्लार्जुनमहीभुजम् ॥१९४६॥
 तेनातिव्ययिना नव्यवयसा भूभुजा कृतम् । मौक्तिकैः पूगविच्छेदे ताम्बूलार्पणमेकदा ॥१९४७॥
 वर्षतो विषयौत्सुक्यादाटकं कुड्नादिषु । त्यागित्वं तस्य तत्त्वज्ञैः सदोषमुदघोष्यत ॥१९४८॥
 प्रजोपतापोपचितः कोशः सुस्तलभूपतेः । तेनातिव्ययिना स्वैरमनुरूपव्ययैः कृत्तः ॥१९४९॥
 1950 गणिकाचारणद्रोमधृविटवेटीविपेटकम् । साधून्विधूय सोपुष्णाङ्गोष्णाः कुर्मतिर्यतः ॥१९५०॥
 सपत्नसादहितसाद्यदि वा वह्निषाज्ज्वेत् । इविण क्षोणिपालानां जनतोपद्रवाजितम् ॥१९५१॥
 प्रजापीडनजं विलं जयापीडमहीभुजः । दास्याः पुत्रैरुत्पलाद्यैर्विलुप्तं नमुरन्तकैः ॥१९५२॥
 लोकसंक्षिप्तनोद्धूतः कोशः शंकरवर्मणः । प्रभाकरादिभिः स्वैरं जायाजारैरभुज्यत ॥१९५३॥

१९२८. ¹) Thus A; perhaps read नित्योदितो. १९३०. ¹) Thus corr. by A₁ from 'केन्द्राकारावः. Perhaps read 'केन्द्राकारा'; cf. viii. 1818. १९३३. ¹) Emended with C; A 'सन्धास. १९३६. ¹) Emended; A 'अवरुद्धतनू'. १९३९. ¹) Emended with C; A तस्य. १९४०. ¹) Thus A; doubtful.—²) Doubtful emendation; A सामात्यो. १९४१. ¹) Emended; A कोट्टराज्ये. १९४२. ¹) Emended A 'वारवत्. १९४३. ¹) A फाल्गुने. १९४५. ¹) Thus A₁; A, 'त्यादि-विका'; cf. viii. 581. १९५०. ¹) Thus A₁ in margin; in text 'प्लाहुमौष्णः.—²) Thus corr. by A₁ from कुपति'. १९५२. ¹) Emended with C; A, नमुरन्तकैः; the reading नमुरन्तकैः, given by A₂ in margin, has been struck out.

अनङ्गवशगाः पङ्कोरङ्गना वृजिनार्जितम् । ददुः सुगन्धादित्याय धनं संभोगभागिने ॥१९५४॥
 राशो यशस्करस्यार्थान्वयीषक्रेतिसंचितान् । अङ्गनानङ्गवैवद्यादालिङ्गितजनंगमा ॥१९५५॥ 1955
 पूर्वराजार्जितं पार्वगुप्तिः प्राप्य धनं मृतः । दाता जायौपपत्वेन तुङ्गादीनामजायत ॥१९५६॥
 संप्रामराजः श्रीलेखामुखाञ्जमधुपैर्धनी । मुषितो व्यङ्गसूहायैर्निविडोपार्जनस्पृहः ॥१९५७॥
 अप्रत्यवेक्षाक्षपितप्रजस्य जगदूर्जिता । अन्तेनन्तमहीभर्तुर्विभूतिर्भस्मसाद्भूत् ॥१९५८॥
 पुत्रेणापात्रसाक्षार्या जारसात्तरसा कृतः । कुकलाकौशलोलूतः कोशः कलशभूपतेः ॥१९५९॥
 सह गेहैः समं स्त्रीभिः सत्रा पुत्रैरभूदनम् । अश्रान्तार्जनतर्षस्य हर्षदेवस्य वह्निषात् ॥१९६०॥ 1960
 चन्द्रापीडोच्चलावन्तिवर्मार्धर्मनिष्ठुरैः । निष्ठा न्याय्यस्य कोशस्य नावाप्यनुचिता क्वचित् ॥१९६१॥
 चौरचाक्रिकसीमान्तभूभृद्वेद्याविटादयः । लुण्ठि प्राग्भिरं पुष्टां नवे मल्लार्जुनोदये ॥१९६२॥
 वञ्चयित्वाप्यरीन्भूभृत्ताम्यन्विघटितेप्सितः । अथ चित्ररथं तूर्णमास्कन्दाय व्यसर्जयत् ॥१९६३॥
 हारपादमयोस्तुल्याधीकारेण प्रवर्धितः । सोनन्तसामन्तयुतः पदं फुल्लपुरे व्यधात् ॥१९६४॥
 उत्सेहिरे न वितता अपि दुर्गसमाश्रयात् । मल्लार्जुनचमूर्जन्यै जेतुं तदनुजीविनः ॥१९६५॥ 1965
 भेदीय कोट्टमारुढस्तद्वृत्त्यो राजसंमतः । मल्लार्जुनानुगै राज्ञौ हतः संवर्धनाभिधः ॥१९६६॥
 युद्धासाध्येपि तिष्ठन्तः कोट्टे भयविधेयताम् । कोष्ठेश्वरेन्वगायाते तत्रामित्राः प्रपदिरे ॥१९६७॥
 प्रतिभुतकरो बद्धसंधिः स व्यसृजत्ततः । सभाजनाय जननीं तेषां मल्लार्जुनोन्तिकम् ॥१९६८॥
 सा वैधव्यविविक्तेन वेधेणैश्वर्यशोभिना । कोष्ठेश्वरादीन्सोत्कण्ठांश्चक्रे चपलचेतसः ॥१९६९॥
 तस्यां गृहीतविस्मयं व्यावृत्तायां तदन्तिकात् । हारेशाय ददावूरीकृतं मल्लार्जुनः करम् ॥१९७०॥ 1970
 आकृष्टो राजजननीचक्षुरागेण कोष्ठकः । दिव्क्षाकपटात्कोट्टमारोह मितानुगः ॥१९७१॥
 अव्रंक्षेन सहितस्तेन चित्ररथस्ततः । संभूतप्राभृतो भूमिभर्तुः सविधमाययौ ॥१९७२॥
 राजा तु संमन्थ्य ततः प्रायुङ्क्तादतिशालिना । उदयहारपतिना नीतिं जेतुमरीन्पुनः ॥१९७३॥
 वीतास्कन्दो लोटनेपि गते पद्मरथान्तिकम् । लेभेभिनवभूपालः किञ्चित्पादप्रसारिकाम् ॥१९७४॥
 उदूढवान्सोमलाख्यां तां पद्मरथकन्यकाम् । उपयेमे धृतायामो नागपालात्मजामपि ॥१९७५॥ 1975
 तस्मादहंक्रियामूढालेभिरे गूढकैतवाः । भूभुजः सोमपालाद्या भृत्यभावेन वेतनम् ॥१९७६॥
 कविगायनजल्पाकयोधचारणचेष्टितैः । बहवो मुमुषुर्धूर्तास्तेपि तं राजबीजिनः ॥१९७७॥
 स बाल्यास्त्रिपरीपाकप्रज्ञो वृष्टो रटन्बहु । जज्ञे वाक्प्रौढिमात्रेण बालिदौः कुशलाशयः ॥१९७८॥
 केतोरिवाभद्रहेतोः प्रदीप्तं वदनं विना । अनिष्टुराकृतेर्दृष्टं तस्यान्यत्र न सौष्ठवम् ॥१९७९॥
 अत्रान्तरे नृपः सुजि संजमाहोमविक्रमम् । माभून्मल्लार्जुनेनापि भित्तोसाविति चिन्तयन् ॥१९८०॥ 1980
 निर्वासने प्रवेशे च प्रभुः सुज्जेस्तुतोधिकम् । तात्कालिकीं प्रतीहारः शक्तिं काञ्चिददर्शयत् ॥१९८१॥
 स कम्पनाद्यधीकारस्रजं राजविसर्जिताम् । वितरन्सुज्जये राजस्थानकार्यस्रजं विना ॥१९८२॥
 निस्तोषाय गृहायातसोमपालानुरोधतः । प्रसीदन्वामहस्तेन निजजूटस्रजं मदात् ॥१९८३॥

१९५९. ¹⁾ A कोषः. १९६९. ¹⁾ Emended; A वैधव्यं वि.—²⁾ Emended; A वेधेनैव. १९७२. ¹⁾ Emended; A अर्धकटेन.
 १९७८. ¹⁾ A बालिदौ.
 [C. VIII. 1956] 239 C. VIII. 1984]

- आकृष्य प्रदहौ तस्य तस्यामिपरितोषिणः । आप्यायसान्द्रया दृष्ट्या यत्संपरीरुधो व्यधात् ॥१९८४॥ चक्रलकम् ॥
- 1985 भर्त्रे हिताय सौहार्दे विधूयोदयधन्ययोः । अभजन्निहणः सुज्जेः प्रवेशे प्रतिलोमताम् ॥१९८५॥
 प्रत्युद्गमेन संमास्य सुज्जि प्रावेशयधृपः । देशाक्षिरास्यङ्गन्यादीन्मानसाच्च तु तन्निरा ॥१९८६॥
 कृतांगाः क्षमापतौ लब्धक्षणे तीक्ष्णैर्जिघांसति । कोष्ठेश्वरः पलायिष्ठ ज्ञातोदन्तस्तदन्तिकात् ॥१९८७॥
 आस्कन्दायागते राक्षि गृहीतमनुजेश्वरे । स्वपक्षभेदोपहतः सोध देशान्तरं ययौ ॥१९८८॥
 लोठनस्तु मित्रमाह काञ्चिदालम्ब्य ठकुरान् । वप्पनीलाभिधे स्थाने वसन्मल्लार्जुनं बलात् ॥१९८९॥
- 1990 तत्र दृष्टमसंभाव्यमेवास्य खलु पौरुषम् । परिभ्रष्टोपि यद्वदपदं तमजयत्सदा ॥१९९०॥
 जहार नुरगांलुण्ठि चकारादिलिकापणे । मार्गव्रज्जादिभङ्गं च - ' सर्वत्र सोकरोत् ॥१९९१॥
 राजराजाभिधानेन डामरेणार्थितस्ततः । कश्मीरराज्यसंप्राप्त्यै क्रमराज्यमगाहत ॥१९९२॥
 तदवेत्य समीपस्थे हते चित्ररथेन सः । तस्मिन्मल्लवन्द्ये प्रययौ वप्पनीलभुवं पुनः ॥१९९३॥
 तस्मिन्नास्कन्दमसकृद्दस्यदलिकामपि । अवरोदुमशक्तोभूत्कोष्ठे मल्लार्जुनो वसन् ॥१९९४॥
- 1995 भ्रातृव्येण पितृव्यस्य दापयित्वा धनं बहु । ततः कोष्ठेश्वरो यात्रासज्जः संधिं न्यबन्धयत् ॥१९९५॥
 लोहरे विहितस्थैर्यौ गृहीत्वा लोठनं ततः । कश्मीरोर्व्यां पपातासौ विजिघृभुः क्षमाभुजा ॥१९९६॥
 गिरीनुलङ्घ्य कार्कोटव्रज्जे विहितवान्पदम् । निपत्य मार्गेनुद्वाते यावदन्येच्च डामरैः ॥१९९७॥
 नावाप योगं निर्गत्य क्षिप्रकारी क्षमापतिः । सर्वोद्योगेन तं तावदुत्थानोपहतं व्यधात् ॥१९९८॥
 अत्रान्तरे प्रतीहारः प्रापास्तमपवीडया । न संपत्स्वल्पपुण्यानामनपायित्वमायुषः ॥१९९९॥
 उत्सारणप्रियतया परिरुद्धसर्वहारं गृहे निरनुरोधतया वसन्तः ।
- 2000 संपल्लघूकृतधियोप्रतिघमधृत्तेर्धिरजानते न रभसास्त्रियतेर्निपातम् ॥२०००॥
 कुर्वाणोत्सारणं तस्य गृहजा सततं नृणाम् । नाशासीत्खलुप्रस्य पृष्ठे पतितमन्तकम् ॥२००१॥
 ज्वरितः स हि निष्ठूतज्वरः स्वपिति विज्वरः । विदित्वेति न विज्ञातः स्वपक्षेव मृतस्तदा ॥२००२॥
 सलोठने कोष्ठकेध प्रयाते नृपतिः पुनः । न स मल्लार्जुनो नापि कोष्ठको न स लोठनः ॥२००३॥
 उग्रनोदयनं पार्श्वस्थितं मल्लार्जुनोवधीत् । तस्मै चुक्रोध माध्यस्थे स्थापितस्तेन कोष्ठकः ॥२००४॥
- 2005 अनुनिन्द्ये न तं खिन्नं स संभृतबलस्ततः । अभिषेणयितुं क्रोधाद्वावत्सललोठनम् ॥२००५॥
 कोष्ठको मल्लकोष्ठाद्यैर्मिहैर्भूक्तोपि सादिभिः । तीर्त्वा परोक्षणीं तस्मिन् निर्ममाथाप्रमाधिनीम् ॥२००६॥
 हतेषु तेषु संप्रामे खशसैन्धवकादिषु । वधं प्राप्तः सिंहभूभुक्षेवाच्च स नृपो हतः ॥२००७॥
 आकृष्टः कोष्ठमूर्धानं मानमूर्धः परिच्युतः । भग्नप्रतापो भूयोपि समधत्त स कोष्ठकम् ॥२००८॥
 विसृज्य लोठनं तिष्ठन्निर्वैरमगमत्पुनः । अनिर्वाहितदेवेन तेन द्वैधं स डामरः ॥२००९॥
- 2010 बहुधिकारिणः शुल्कं गृह्णताकारि राजवत् । तेन स्वनाम्ना भाण्डेषु व्रज्जे सिन्दूरमुद्रणम् ॥२०१०॥
 जनुसंहतयोः काचकलशीदलयोरिव । क्षणे क्षणे संधिभङ्गस्तयोः समुदपद्यत ॥२०११॥

१९८४. ^{१)} A, ४. १९९१. ^{२)} A, indicates here a lacuna of two aksharas; C तदा. १९९४. ^{३)} Emended; A °वसन्. १९९६. ^{४)} Emended; A °स्थैर्ये - °) Emended with C; A °विजिघृभुः. १९९९. ^{५)} Emended with C; A °हारापारस्तमपवीडया. २००८. ^{६)} Emended with C; A कोष्ठम्. २०१०. ^{७)} Emended; A °मुद्रणम्.

निर्व्यूहिभून्वैर्वापैर्यैर्विरागं लोहरेश्वरः । निर्व्ये लवन्न्यं सोप्येन स्पर्धावन्धिरनकुशैः ॥२०१२॥
 डामरेण ततो दस्वास्कन्दं तत्कटकान्तरम् । परार्धायुधधुर्याधहरणास्त्रैः कृतम् ॥२०१३॥
 दस्वा इ--'रायत्यां विषमैर्हठपौरुषैः । एवं तं कोष्ठको मूढः सुखोच्छेदं व्यधाद्विषाम् ॥२०१४॥
 तनयादानसंबन्धाच्छुभुरं मुख्यमन्त्रिणाम् । भवान्तरे नृपो हन्तुं माजिकं स व्यचिन्तयत् ॥२०१५॥ 2015
 आसीत्कठोरतारुण्यतरङ्गितमनोभवः । सुव्यक्तं स हि तन्मातुरौपपत्येन संमतः ॥२०१६॥
 आहारावसरे तीक्ष्णाः कृतसंज्ञाः क्षमाभुजा । दक्षप्रहरणाः प्राणैर्भुञ्जानं तं व्ययोजयन् ॥२०१७॥
 धुन्वन्नसिपटं बद्धवीरपटो रटन्बहु । निर्लुण्ठयन्स तत्सेनां तां तामारभटीं व्यधात् ॥२०१८॥
 अवाशिष्यत न ब्रह्मध्यादिन्दाकरोप्यहो । राज्ञा विषमितस्तेन रसदानेन स स्वयम् ॥२०१९॥
 दैवतोत्सारितारातिस्ततः सिंहमहीपतिः । संदधे कोष्ठकं सुज्जि प्राहिणोद्विजयाय च ॥२०२०॥ 2020
 मार्गस्य याममात्रेण गम्यस्यान्तिकमाप सः । यावत्सुरंगहरणात्कोष्ठकेनाकुलीकृतः ॥२०२१॥
 अन्तर्भेदाकुलस्तावत्प्रत्यवस्थातुमक्षमः । गृहीतकोशः संत्यज्य कोष्ठं मल्लार्जुनो ययौ ॥२०२२॥
 राज्यभ्रष्टः स निर्लुण्ठमानो मार्गेषु तस्करीः । अवनाहोन्मुखो रक्षन्कोशशेषं कथंचन ॥२०२३॥
 भ्रष्टमष्टादशशरैश्चष्टमवत्सरे । राज्यात्तेन द्वितीयस्यां वैशाखस्यासितेहनि ॥२०२४॥
 दाता शिखामृतचैरमृतं धिलब्ध - ण्यकृत्समिति मूनशिराः कृतम् ।
 ईदृशेन यत्र तदकार्युपकर्तुरस्तु तत्रापरः क इव संनिहितद्विजिह्वः ॥२०२५॥ 2025
 मुक्ता इमा इति जलं नलिनेषु लीनं ज्ञातृत्वमेतदिति जायमिनेषु लभम् ।
 यज्ज्ञायते किमपि हन्त विमोहनी सा शक्तिः श्रियः स्फुरति कापि वदाभयायाः ॥२०२६॥
 ग्रन्थ्यद्भुतप्रहरणा विपिनेषु केपि प्राणेन केचन दृश्या रसज्ञयान्ये ।
 ते केपि सन्ति तु नरेन्द्रगृहेषु हिंसा वाचैव ये विरचयन्ति किलोपघातम् ॥२०२७॥
 ज्योतीरसाश्मन इवाभिवमीश्वरस्य निर्दग्धुमिन्धनमिवापगतं न शक्ताः ।
 पश्चाद्भवेद्यदि स तत्प्रसूतावकाशाः कुर्युः खला रविकरा इव भस्मशेषम् ॥२०२८॥
 कापिलं हर्षटं कीदृशं नीतवान्मण्डलेशिताम् । उदयैः कोटभृत्यानां संग्रहं कम्पनाधिपः ॥२०२९॥
 कुर्वन्शय्यां पुनर्नेतुं मण्डलं तद्व्यलम्बत । दिनानि कतिचित्तत्र यावत्प्रकृतिदुर्जनैः ॥२०३०॥ 2030
 विटैरसूयाविषमैः प्रसादावसरो नृपः । तावत्कलुषतां तस्मिन्नुपजापैरनीयत ॥२०३१॥ तिलकम् ॥
 राजा भवन्परः कोस्तु स्वविचारवृद्धक्रियः । एषोपि शिभुवद्भूषण धूर्तिः प्रनर्त्यते ॥२०३२॥
 शैशवे बालिशप्रायैः संस्तुतैर्जायमर्पितम् । प्रौढावपि न वा यायाव्राज्ञः कार्णव्यं मणेरिव ॥२०३३॥
 भृत्यान्तरापरिज्ञानमात्रेण जगतीभुजाम् । निरागसो वज्रपातः कष्टं राष्ट्रस्य जायते ॥२०३४॥

२०१३. ¹⁾ A₁ indicates here a lacuna of one akshara; C सुस्थिर. २०१४. ¹⁾ Thus or लव-- A₁; C इन्वाभयं तैरावस्थां. २०१९. ¹⁾ Cf. viii. 1818. 1930. २०२२. ¹⁾ Emended; A कोहे. २०२४. ¹⁾ Thus A; text evidently corrupt; perhaps read 'इद्वस्वाष्टम्'.—²⁾ Thus corr. by later hand from A₁ 'स्याहितहनि. २०२५. ¹⁾ Thus A₁; C विलुब्धकार्णव्यकृ°; perhaps read विलुब्धकार्णव्यकृ°. २०३१. ¹⁾ A₁ writes here व instead of तिलकम् (?). २०३३. ¹⁾ A बालि.—²⁾ Thus corr. by A₂ from A₁ काव्यै.

- 2035 कृत्ये व्यवसितेसाध्ये हास्यः स्याल्लक्ष्मकादिवत् । सुजिः प्रायोजि राजासैर्मितुमिति लोहरम् ॥२०३५॥
 निर्व्यूहाद्भुतकार्येयं तस्मिन्ब्रह्मास्त्रतुल्यया । अमोघवा प्रजुह्वते पापाः पैभुनविषया ॥२०३६॥
 गाम्भीर्यालक्ष्यविकृतैः प्रीत्यालापैर्महीपतेः । प्रत्यायातः कलुषतां नाज्ञासीत्कम्पनापतिः ॥२०३७॥
 प्रकृत्या तस्य निर्दोहतया शङ्कास्य तादृशम् । प्रियं कृतवर्तध स्यादविश्वासोय वा कथम् ॥२०३८॥
 प्रीतिरासीन्न नृपतेस्तत्कृत्यैरुचितैरपि । अभियममहालापैर्विरक्तस्येव कामिनः ॥२०३९॥
- 2040 जिह्वा राष्ट्रहयं प्रादां हारितं नृपतेरिति । बहुमानेन दर्पाच्च स्वच्छन्दं स व्यवहारत् ॥२०४०॥
 पौरानगारहरणपकारैर्निरङ्कुशाः । तद्वन्धवा बाधमाना विरागमनयञ्जनम् ॥ २०४१॥
 निजागःस्मरणात्कोष्ठेश्वरी न व्यभसीसृपे । न पितृव्येपि भूपालकोपाविष्कृतविक्रिदे ॥२०४२॥
 कोशं प्रजोपतापेन संचिन्वन्सुजिना समम् । संबन्धकृच्छिन्नरथो नाभूदभिमतः प्रभोः ॥२०४३॥
 धन्योदधौ नृपः सुजिह्वाक्षिणात्स्वसौहृदः । अपुण्याद्द्विगैर्गुणं राजपुत्र्यां कृतस्थिती ॥२०४४॥
- 2045 तौ चावालगतां शीतज्वरनष्टपरिच्छदौ । महार्जुनस्य साम्राज्यभ्रंशेपि विपुलभियः ॥२०४५॥
 सुजिह्वाक्षिणात्स्वसौहृदः । भागच्छत्सञ्जपालः स प्राप राजपुरीं तदा ॥२०४६॥
 सुजिह्वाक्षिणात्स्वसौहृदः । अविवृष्टप्रवेशात् दूतैर्महार्जुनोभजत् ॥२०४७॥
 सन्निमित्तं स केनापि सामन्तेन सहाध्वनि । संजातकलहे शस्त्रक्षतो लक्ष्म्या व्ययुज्यत ॥२०४८॥
 तथाभूतमपि स्वर्णं भूर्युरीकृत्य नाशकत् । यत्तन्महार्जुनो नेतुं कार्यज्ञैस्तदपूज्यत ॥२०४९॥
- 2050 सोस्वतन्त्रेण राज्ञा च सौजन्याद्विन्महेन च । दूतैः प्रच्छन्नमाहूतो रभसादाययौ ततः ॥२०५०॥
 न न्यग्रजं चेद्वन्युर्मांममुनेति चिन्तयन् । अमिन्नविषमे मार्गे पुरं साहसिकोविशत् ॥२०५१॥
 स कन्यकुञ्जगौडादिमण्डलेषु महीभुजाम् । स्पर्धया लम्बसत्कारो भूपतेर्मन्त्रियन्त्रिताम् ॥२०५२॥
 अनवाप्य निजे देशे सत्क्रियां दुःखितोभवत् । राजधान्यन्तिकैः पौरैः प्रसृतास्तु व्यलोक्यत ॥२०५३॥
 मूपालोगणयित्वाथ मन्त्रिणो दत्तदर्शनः । भेजे स्वहस्तताम्बूलदानप्रक्रिययैव तम् ॥२०५४॥
- 2055 निर्दिकचनोपि सन्ख्यातिमात्रेणानुगतो जनैः । यातायातं नृपगृहे कुर्वन्नाशूनकम्पयत् ॥२०५५॥
 व्यीहारव्यवहारादि व्यालोक्यालौकिकाकृतेः । पुरुषान्तरुविस्सुजिस्तस्य स्वैरमवेपत् ॥२०५६॥
 दध्यौ सोय ध्रुवं राष्ट्रेष्वर्धसर्वकषक्रियम् । नैवमेवाद्भुतं भूतमेतादृक्शान्तिमेव्यति ॥२०५७॥
 तांस्तान्देशान्तरे धीरानुत्तिक्त्वाष्ट्रवान्स च । तं पर्यालोच्य विश्रान्तिं सोत्सेकानाममन्यत ॥२०५८॥
 भवितव्यतया दर्पेणाथ नीतः स्वतन्त्रताम् । परियादावहं सुजिह्वाक्षिणात् यत्तद्व्यवहारत् ॥२०५९॥
- 2060 स्वानुगैर्लुण्ठितं रक्षमाचक्षाणं रुषा द्विजम् । प्रासैर्महाराज्यस्थः स खगालमिवावधीत् ॥२०६०॥
 बाधे कुकर्मणा तेन विघ्नाय जनमागतम् । तं प्रत्युपक्रियं लोको विरागं नगरेव्यसत् ॥२०६१॥
 अत्रान्तरे बन्धुमेकं व्यधुः कमलियादयः । अगण्यप्रायमुत्सेकादुत्तमप्रक्रियास्पदम् ॥२०६२॥
 मयि सत्यपरोपि स्यात्किमनुमाहकः स्मयात् । अकारि चारणप्रायस्तादृकोपीति सुजिना ॥२०६३॥

२०४४. ^१) Emended; A धन्योदधौ. २०४४. ^१) Emended; A राज्यपुरी. २०४५. ^१) Doubtful emendation; A चावालगताः;
 G चारालगताः. २०५१. ^१) न supplied with C; A न्यग्र - च.

संजातयौनसंबन्धबन्धः कमलियाविभिः । अथास्याक्षिगतोत्थये सामर्थ्याद्विलहणीप्यभूत् ॥२०६४॥
 अल्पेन हेतुनोद्भूतं द्वैतं तेषां च तस्य च । खलपैशुनसैकैस्तत्पापाभु शतशाखताम् ॥२०६५॥ 2065
 प्रकृत्योत्तिक्तमुत्सेकावहैः समुददीपितम् । दुर्मन्त्रैर्विषहैकाप्ये साहदेविस्तमुल्हणः ॥२०६६॥
 असमानां सहास्माभिः क्षमते समशीर्षिकाम् । कृतघ्नोयमिति स्वैरं मन्युं राज्यपि सोमहीत् ॥२०६७॥
 विभ्यस्तु भूपतिस्तस्माद्विलहणं बाह्यभृत्यवत् । मन्त्रस्वैरकथाशेषु विस्रम्भेषु व्यवर्जयत् ॥२०६८॥
 स तु धूर्तस्वदुर्लक्ष्यतादृक्षस्थामिवैकृतः । स्वेषां धैर्ये परेषां तु संत्रासं माययातनोत् ॥२०६९॥
 समप्रशक्तिराकाङ्क्ष्यसंस्तवः पक्षयोर्द्वयोः । तस्य तु प्रथमं सञ्जपालो दानेन मित्रताम् ॥२०७०॥ 2070
 संनद्धयोः प्रविशतोऽन्योन्यस्पर्धया तयोः । क्षणे क्षणे राजधानी ययौ संभ्रमलोलताम् ॥२०७१॥
 सुजिजः सभूपानाक्षेप्तुं प्रतिपक्षान्ययुत्सया । मंहीमानोत्सवास्थाने संक्षोभमुदपादयत् ॥२०७२॥
 कृकाटिकान्यस्तदस्तो द्वाःस्थेनावेदितो हि सः । तं निर्भर्त्स्य शिलाक्षेपं क्रोधरूक्षाक्षरोकरोत् ॥२०७३॥
 लिखितैरिव तान्सर्वैः सोढुं रक्षणमीशितुः । मिथ्या तथ्यमिवोदीर्य संयन्त्रजिः समर्थताम् ॥२०७४॥
 उपावेशयदभ्यर्णे भूपतिः परिसान्त्वय तम् । सत्यस्मिन्नास्ति नः किंचिदित्यन्तस्तु व्यचिन्तयत् ॥२०७५॥ 2075
 चक्रे मडवराज्यस्यैरथ प्रायो द्विजातिभिः । न सुज्जेः कम्पनेशत्वमिच्छाम इति वादिभिः ॥२०७६॥
 अन्विष्य विविषः शङ्कां मन्त्रविशिषि रिल्हणः । संनद्धसैन्यमानिन्ये पञ्चचन्द्रं तदप्रियम् ॥२०७७॥
 शशङ्के सञ्जपालाच्च तस्माच्च बद्धसैनिकात् । सुज्जिरन्थानगणयन्नबुद्धास्य च तत्रिपुः ॥२०७८॥
 आस्कन्दभीत्या निर्गत्य हयारोहैः समं गृहात् । व्यूढानीको निरुद्धातो जजागाराथ सोध्वनि ॥२०७९॥
 भूपतिप्रातिलोभ्येन वर्तमानस्तदाभवत् । कोष्ठेश्वरोपि संनद्धः सुज्जिना बद्धसौहृदः ॥२०८०॥ 2080
 स्थितमप्रातिलोभ्येन सोवधीन्मनुजेश्वरम् । इति द्वेभ्योपि नितरां द्वेभ्यतां नृपतेरगात् ॥२०८१॥
 तथा स्थिते निशीथिन्यामाचख्युस्तस्य विविषः । दुधुक्षाहेतुतां राज्ञः स्वगुप्त्यै तेन या कृता ॥२०८२॥
 अतथ्यं तथ्यवद्वस्तु तथ्यं वातथ्यवच्चपः । यः पश्येन्मूढवत्सोर्येस्यक्तो न र्यैः कदर्थ्यते ॥२०८३॥
 रत्नज्योतिर्दुतवहधिया त्यज्यते दृष्टिपातः । द्यावाक्षाणामितरविषयः स्वस्य संभाष्यते च ।
 वस्त्वैकैकं यदिह न मृषा तन्मृषा यन्मृषा तज्ज्ञथ्येनेत्थं किमिव न जनैर्दृश्यते तत्स्वभूत्यैः ॥२०८४॥
 राजाथ तद्वधादन्यदजानन्दौस्थभेषजम् । न्ययुङ्क्त तस्य तीक्ष्णत्वे सञ्जपालं महौजसः ॥२०८५॥ 2085
 स कापुरुषवद्धीरः प्रहर्तुं छाननाक्षमः । काङ्क्षसाक्षिप्य तं हन्तुं तत्र तत्रैक्षत क्षणम् ॥२०८६॥
 मायाप्रयोगानन्योन्यमुद्दिश्य स्पृशतोर्द्वयोः । क्षणे क्षणेभजब्राह्मं त्रासोल्लासविलोलताम् ॥२०८७॥
 प्रत्याशङ्क्योदयं रात्रौ सुज्जौ जायति पूर्ववत् । अव्यप्रयामिकग्रामं राजधामाप्यजायत ॥२०८८॥
 राष्ट्राभिर्वासने रिल्हणस्य सुज्जेरभीप्सिते । पार्थिवोप्यनुमन्ताभूदनीशः प्रत्यवस्थितौ ॥२०८९॥
 स निर्धियासुरामन्त्र्य तत्त्वेदात्सुभिताः प्रजाः । संदर्य्य हारपतिना राज्ञो युक्त्या समर्थितः ॥२०९०॥ 2090
 संमन्त्र्य नृपतिं मैत्रीप्रार्थिना सुज्जिना समम् । पीत्वा कोशं सञ्जपालः प्राप्तो रात्रौ व्यजिज्ञपत् ॥२०९१॥

२०६६. ¹⁾ Thus corr. by A, from A, समुददीपितम्. २०६७. ¹⁾ Emended; A आसम°. २०६८. ¹⁾ Emended with C; A
 चाख्युः. २०९०. ¹⁾ Emended with C; A निर्वाचासु°.

- प्रेरणादुल्हणादीनां स्त्रोत्सेकाद्यैव वर्तते । राजन्सुज्जेरभिप्रायः^१ स्पर्धिनोऽन्याननिच्छतः ॥२०९२॥
 निर्ग्रोहस्योपकर्तुश्च मते स्याद्यदि मे नृपः । निर्वास्य रिल्हणं चित्ररथं बद्धा मत्ताधनम् ॥२०९३॥
 लोहरारब्धिनिर्गृहानश्चान्कोशं च भूपतेः । नृपेयं संभृतो हन्यां दुर्वृत्तमपि कोष्ठकम् ॥२०९४॥
 2095 कार्योऽपरोधास्त्रिबन्धः संबन्धेष्वेव नास्ति मे । दाक्षिण्यं स्वामिनः कृत्ये यस्य प्राणास्तृणोपमाः ॥२०९५॥
 मध्येय प्रतिराजादिनिर्जयस्वीकृतोद्यमे । युवाविभ्रान्तचित्तोयं नृपश्रीभोगभागभवेत् ॥२०९६॥
 साहायकाय हारेशमुल्हणं रिल्हणाभये । कार्यत्राते च मामीशमाकारयितुमिच्छति ॥२०९७॥
 ब्रूते च मामुल्हणश्च त्वं चाहं चाविभेदिनः । मिलिता यत्र तत्रास्ति गण्यः को नु नृपास्पदे ॥२०९८॥
 इहस्था नवदायादमेकमानीय कंचन । निदध्मोस्य पदे राज्ञो नानुतिष्ठेद्विदं यदि ॥२०९९॥
 2100 गुणान्प्रसरणत्रासाद्वन्धायेव गिरा सृजन् । द्विजांशुभङ्गघा राजाथ विनिश्चस्याब्रवीद्वचः ॥२१००॥
 यथाह स तथैवैतन्न द्रोहो नासमर्थता । नौदासीन्यमथैतस्मिन्संभाव्यमभिमानिनि ॥२१०१॥
 निष्पतिद्वन्द्वभावोस्य दुरुच्छेदो भवेदिति । इयमप्यन्यतस्तादृशस्त्वपायधियः कथा ॥२१०२॥
 किं तु दूये यदाकोपप्राथम्यात्तथ्यतोपि वा । निर्ग्रोहस्य वधो ध्यातो योस्यासौ कार्य एव तत् ॥२१०३॥
 अर्थोयमल्पसन्धानामभेस्माभिर्हि मन्त्रितः । नूनं तेनोपलभ्येत तानावर्जयता धनैः ॥२१०४॥
 2105 पुण्यैरपरिहार्यैः स्वैर्जायैर्वा मादृशाममी । जानतामग्निं जायन्ते निर्गुणा भोगभागिनः ॥२१०५॥
 बालिशान्गृह्णतां प्रायश्चित्तमेतन्महीभुजाम् । तन्मौर्ख्यस्य फलं मूढैरेतैर्यदनुभूयते ॥२१०६॥
 दुर्गमो भूमिभृन्मार्गो विटैर्हृद्वैरिव । ... ॥२१०७॥
 तन्वाना व्रतवैमुख्यं रसनालौल्यशालिनः । परपिण्डोपहर्तारः खलाः कौलेयका अपि ॥२१०८॥
 इत्थं खलोपतापेन प्रयुक्तं तद्भयात्पुनः । असंहार्यं कुकर्मेदं पश्चात्तापाय नो भवेत् ॥२१०९॥
 2110 इत्युदीर्य नृपः सुज्जेः सज्जो व्यापादसिद्धये । तमजागारयच्छञ्चज्जागरं चामहीस्त्वयम् ॥२११०॥
 विभ्रन्मन्त्रकुतेः शङ्कां जिघांक्षुः सुज्जिरित्यपि । तयं भृत्यवचो जानंस्तस्यै दौःस्थेन पार्थिवः ॥२१११॥
 गत्वा स्वयं गृहान्यौनसंबन्धं कुर्वतं युवाम् । इत्युक्त्वा रिल्हणेनाथ स सुज्जिज समयोजयत् ॥२११२॥
 विश्वास्यापि तथा हन्तुं तं प्रसङ्गमनामुषन् । उदताम्यद्विवारात्रं तत्पोष्यवशं तुवन् ॥२११३॥
 सञ्ज्ञपाले गृहाद्वन्धुनाशदुःखिन्यनागते । आशङ्क्य साहसासिद्धिमधिकं पर्यतप्यत ॥२११४॥
 2115 निपत्य वीरशयने सुस्सलक्ष्मापसत्क्रियाम् । भ्रातरो यस्य कन्याणराजाया व्यस्मरन्मुधि ॥२११५॥
 सेनानीः कुलराजः स ख्यातीं व्यायामविद्यया । प्राणैरानृण्यमिच्छंस्तमपृच्छच्छोककारणम् ॥२११६॥ मुरमम् ॥
 स संस्थापयितुं हन्तुं वाप्यशक्यं न्यवेदयत् । तस्याप्रतिसमाधेयं कम्पनाधीश्वराज्ञयम् ॥२११७॥
 कियदेतस्मिजप्राणमात्रलभ्यं महीभुजाम् । इत्याभाष्य स जपाह साहसाध्यवसायताम् ॥२११८॥
 दिनद्वयमनायातो गृहेभ्यः कम्पनापतिः । न प्रातिभाष्यमभजत्तस्य मृत्योः त्रियोध वा ॥२११९॥
 2120 विस्मम्भृत्यः शृङ्गारनामा चाप्यब्रवीत्पभोः । तं दृष्ट्वांस्तृतीयेऽह्नि शयनेवगणं स्थितम् ॥२१२०॥

२०९२. ^१) Emended; A °प्रायस्पर्धिनो°. २१००. ^१) Emended with C; A सज्जन्. २१०३. ^१) Emended; A च आकोप°;
 G sec. manu वतः की°. २१०६. ^१) A बालि°. २१०७. ^१) Here two *pādas* are missing; C supplements क स नीतिविज्ञेयः;
 क च ते खलदुष्टयः. २११२. ^१) Emended; A कुरुतां. २११६. ^१) A, २.

शोभोऽङ्गोऽङ्गिनो भर्तुर्मित्य सततसेवकाः । कर्तुं साहससाचिव्यं विदुरेण तु पार्थते ॥२१२१॥
 करे पिनाको मकराङ्कुशोः शोभाविशेषाय सदानुवक्तः ।
 पुराहवे कार्मुककर्म तस्य तत्कालमाप्तेन तु मन्दरेण ॥२१२२॥
 ताम्बूलहारकव्याजात्ततो राजा व्यसर्जयत् । कुलराजं तमव्याजधैर्यासलक्ष्यविक्रियम् ॥२१२३॥
 ध्रुवं मृत्युः पुनर्नाहमागन्ता तत्ततोऽस्य कः । भारंभेति स निन्ये न ताम्बूलं स्वर्णभाजने ॥२१२४॥
 व्यसनप्रशमं राक्षः स्वदेहत्यागतोऽनुगाः । एवं कर्तुं यतन्तेन्ये निर्व्यूहौ स्वलिताः पुनः ॥२१२५॥ 2125
 सगणोऽवगणो वास्तु निहतो नियतं मया । जागर्त्स्वतः परं देव इत्युदीर्य विनिर्ययौ ॥२१२६॥
 गतस्य साहसासिद्धौ शक्यं शङ्क्यं पलायनम् । ॥२१२७॥
 ब्रजन्स्वामिहितं कृत्वा पुनः पथामिनाय सः । शस्त्रिणौ द्वौ मिषाच्छस्यौ बन्धस्थाने परामृशन् ॥२१२८॥
 स्वयं गृहीत्वा ताम्बूलं राज्ञा प्रहित इत्यथ । शःस्थेनावेदितः सुज्जेः पार्श्वे रुद्रानुगोविशत् ॥२१२९॥
 ददर्शोऽवावचैस्तं च मितैः परिजनैर्युतम् । यूयनीयमिवात्यल्पैर्द्विपैररहितान्तिकम् ॥२१३०॥ 2130
 गृहीतवन्दितस्वामिताम्बूलः सस्मितं स तम् । पृष्ट्वा कृत्यादि नृमतेः सत्कृत्य व्यसृजत्क्षणात् ॥२१३१॥
 जनप्रवेशाशङ्की स त्वरमाणस्तमब्रवीत् । कृतागाः कोपि कैवर्तशस्त्रभृन्मत्समाभितः ॥२१३२॥
 तस्याक्षेपपरान्भृत्यान्स्वामिवायिधुना तव । समान्या ब्रयमित्यपेलक्षयन्प्रकृतिक्षणम् ॥२१३३॥
 सोऽत्सेकामिष तां वाचं स दर्पादवधीरयन् । तस्य रूक्षाक्षरं नाहं कुर्यामित्यब्रवीद्वचः ॥२१३४॥
 स रोषादिष निर्गच्छन्मान्योसाविनि वादिभिः । तं सान्त्वयित्वा तद्भृत्यै रुद्रा व्यावर्तितः पुनः ॥२१३५॥ 2135
 तेनावादि ततः कर्तुं विशमि वस्तुनोमुतः । सज्जयोरदिश हारप्रवेशं भृत्ययोर्मम ॥२१३६॥
 अवशेनेव तेनाथ वीक्ष्य तौ संप्रवेशितौ । सहायलाभाद्भुभुः प्रजिहीर्षुरवर्तत ॥२१३७॥
 याताथ कुर्या प्रातर्वी विधेयमिति तान्वदन् । दत्तपृष्ठो निदिद्रास्तल्पे सुज्जिर्नहौ वपुः ॥२१३८॥
 गत्वाथ किञ्चिद्यावृत्तो निष्कृष्टभुरिको जघात् । प्राहरत्कुलराजोऽस्य वामे पार्श्वे कृतस्वरः ॥२१३९॥
 तस्य धिक्कुर्वतो ब्रह्मभावत्क्षुरिकां प्रति । यावत्पाणिः प्रहरणं तावत्सर्वेपि ते व्यधुः ॥२१४०॥ 2140
 विमर्शः पश्यतां यावदाशङ्क्ये तत्र नोद्ययौ । स तावदेव सुचिरापेतश्वास इवाभवत् ॥२१४१॥
 भयस्यक्ताभिमानेषु विद्रुतेष्वनुजीविषु । चकर्ष शस्त्रं तत्रैकः पिश्वदेवः परं तदा ॥२१४२॥
 प्रहरंस्तैस्त्रिभित्तुल्यप्रतिप्रदतिभिः क्षतः । भ्राम्यन्नुतासृक्तस्मात्स मण्डपाग्निरवास्यत ॥२१४३॥
 स्थितान्दत्तार्गले भासि रुद्रहारतमोरयः । जिघांसवः सुज्जिभृत्यास्ततस्तान्पर्यवारयन् ॥२१४४॥
 तमोरिप्रतिकुर्वाणा भज्यमानेरिभिर्व्यधुः । ते हारे तूलशय्यां तां प्रोत्सार्य शवमुद्धृतम् ॥२१४५॥ 2145
 खत्रेषुभूलपरभुक्षुरिकाश्माभिर्वर्षिणः । तान्समभ्रमयन्मार्गैरनेकैस्ते विविक्षवः ॥२१४६॥
 नैराश्यहेतोर्विशतां तेषां संकटवर्तिभिः । पृष्ठाच्छित्त्वा शिरः सुज्जेरङ्गनेक्षिप्यताथ तैः ॥२१४७॥
 अस्त्रनिःसरणाभीक्ष्णभुक्षेक्षणपुटभुति । उत्तरौष्ठकचच्छस्रसन्नघाणपुटद्वयम् ॥२१४८॥

२१२४. ^१) Thus emended in C; A आरेभेति. २१२५. ^१) Emended; A °तोन्वगाः. २१२७. ^१) Here two pādas are missing; C supplements इति चिन्तयतस्तस्य मन आसीद्विभृङ्गलं. २१२८. ^१) Emended; A °वृषन्. २१२९. ^१) Emended; A हास्थेन. २१३१. ^१) Emended; A इडा. २१३९. ^१) Emended with C; A कुजरा°. २१४१. ^१) A विमर्शः. २१४६. ^१) Emended; A ताम्स सम्भ्रम°.

- अक्षगोर्वम्भ्रयमाणस्य लोकस्य प्रतिबिम्बकैः । संभाव्यमानसंस्पन्दस्तोकप्रव्यक्ततारकम् ॥२१४९॥
- 2150 स्थपुटस्याक्रमच्छेदाद्गलमांसस्य संधिषु । हरिश्चरैरिवाद्यानमेदोमान्निभिरुत्थणम् ॥२१५०॥
धूलिध्वस्तकचदमभु तदेतदिति निधयम् । परं भालतलस्थेन ददत्कुङ्कुमबिन्दुम् ॥२१५१॥
तद्दीक्ष्यं तिर्यक्पतनंयत्तसंध्यन्तराविजम् । उच्चलत्तुमुलाक्रन्दा भृत्याः कापि विदुर्बुधः ॥२१५२॥ कुलकम् ॥
तीक्ष्णान्प्रयुज्य क्षमापस्तु तिष्ठन्व्यकुलधीस्तदा । बहिर्वीक्ष्य जनक्षोभं साहसं निधिकाय तम् ॥२१५३॥
सुज्जौ हते क्षते वापि कार्यमेतदिति द्रुतम् । संनष्ट सैन्यस्यादिक्षस्त तन्मन्दिरवेष्टनम् ॥२१५४॥
- 2155 मिथैव सुजिज्जिर्निस्तीर्ण इति भुतवता जनात् । स्वयमपाहि भूपेन ततः समरसंभ्रमः ॥२१५५॥
निःसंशयं हतं ज्ञात्वा सुजिज्ज राजोपजीविनः । तत्र स्थितं शिवरथं सर्वद्वेष्यमबन्धयन् ॥२१५६॥
हिंसात्मजन्मनः सुजिज्जभ्रातृस्यालस्य कौशलम् । कलशस्याद्य निर्वर्ण्य वाणीयं पुण्यभागिनी ॥२१५७॥
आक्षिप्यमाणैर्भिद्वज्राधिरभ्ये वीरोचितं कृतम् । तेन त्वसंशयस्थेन सदाचाराच्च विच्युतम् ॥२१५८॥
राजौकस्येव तां वार्तां श्रुत्वा स ह्यपलायितः । हतस्य स्वामिनोभ्यर्णं जिहासुर्जीवितं ययौ ॥२१५९॥
- 2160 द्वारं पदप्रहतिभिर्भञ्जन्तं राजसैनिकाः । अपसार्थं कथंचित्तं तीक्ष्णाः कृच्छ्रादरक्षिषुः ॥२१६०॥
प्रविष्टेस्मिन्ननिर्व्यूढपीडिते मण्डपान्तरम् । लब्धप्राणा नृपाभ्यर्णं कुलराजादयो ययुः ॥२१६१॥
हठप्रविष्टो हतवान्स तत्रैकं महाभटम् । शरीरेव हतो दूरात्कर्तव्यचित्परिपन्थिभिः ॥२१६२॥
आयातं क्षुभिते देशे सञ्जपालं महीपतिः । रिल्हणं चोल्हणं हन्तुं प्राहिणोद्विहितस्वरः ॥२१६३॥
यातो मार्गात्पलाय्यायं परिशुद्धयेति रिल्हणः । क्षितिकातटपर्यन्तमटित्वा यावदाययौ ॥२१६४॥
- 2165 पूर्वायातः सञ्जपालो गृहद्वाराद्विनिर्यतः । उल्हणस्य पथो रुन्धन्धुबहून्प्रहरन्ने ॥२१६५॥
तावदेकस्य खड्गेन निहृते दोष्णि दक्षिणे । त्वङ्गाश्वशेषे छिन्नास्थिक्कायुपन्थिरजायत ॥२१६६॥ तिलकम् ॥
अगण्यप्रायतां प्राप्ते वंशे यत्कीशलादसौ । दिगन्तरेषु स्वस्मिन् देशे प्राप प्रथां पुनः ॥२१६७॥
फलकाले समाससे शौर्यप्रतिभुवाभजत् । स तेन दोष्णा वैकल्यं धिगिच्छां विधुरां विधेः ॥२१६८॥
स प्राक्बुद्धयावाप्तौ भवेदविकलो यदि । फलेन तस्य जानीयादिच्छां लोकोयमद्भुताम् ॥२१६९॥
पीतामृतस्य क्षतविग्रहत्वं न प्राभविष्यद्यदि नम राहोः ।
- 2170 अज्ञास्यदिच्छां तदमुष्य लोकः सामर्थ्यभाजः सुचिरप्ररुद्धम् ॥२१७०॥
वृष्टः शीत्यभिधो वृद्धः पितृव्यूहः साहदेविना । सस्पृहं निहतः साधु - - जातम्रणार्तिना ॥२१७१॥
तस्यार्त्या विशतो वेदम जज्जलाख्योपगो हतः । मान्योनुगो भटौ द्वौ च यामिकश्च जनंगमः ॥२१७२॥
बालं तनयमालोक्य निषण्णस्याङ्गनस्थिते । तस्यानिर्गच्छतो गेहे रिल्हणोन्निमदापयत् ॥२१७३॥
आनीयमानो धूमन्धो बद्धा मुखैः स सैनिकैः । गृहद्वारे हतः कैथिरप्राकृतैर्गणविक्रवः ॥२१७४॥
- 2175 तस्य प्रधानप्रकृतिक्रयहेतोर्महीपतिः । मुण्डमप्यवलोकयासीदशान्तक्रोधविक्रियः ॥२१७५॥
व्यापाद्यमानाः साकोपं भूपतिप्रेरितैर्भटैः । उद्यावचाः सुजिज्जभृत्याः कृत्यं सत्त्वोचितं व्यधुः ॥२१७६॥

२१५९. ¹) Emended with C; A कल - स्याद्य. २१६१. ¹) A, १. २१७१. ¹) Before or after साधु two aksharas are missing; the lacuna not indicated in A; C supplements सन्ध्या.

अनुजो लक्ष्मकः सुज्जेर्बद्धा नीतः स विक्रियाम् । नृप वीक्ष्यादयैः कैश्चिद्वाजधान्यङ्गेने हतः ॥२१७७॥
 भ्राता पितृव्यजस्तस्य संगटाख्यो नृपाङ्गने । अटस्य हव प्राणानौचित्येनामुचकृती ॥२१७८॥
 प्रविष्टः शरणं बाणवन्द्यैः पापैः प्रमापितः । उन्मत्तो मुम्मुनिस्तस्य भ्राता कैश्चित्स्रमन्दिरे ॥२१७९॥
 सुजिज्ज्यालस्तु शृङ्गारवृत्त्या भङ्गुरया हतः । महाकुलीनो विचरन्नीचित्येन च चित्रियः ॥२१८०॥ 2180
 सङ्गिकाख्यः प्रतीहारो ऋणितः शनकैर्हतः । अन्येपि संभिताः सुज्जेस्तत्र तत्र प्रमिष्यिरे ॥२१८१॥
 जात्यन्नाजिजवप्राप्रणाः कोष्ठेश्वरान्तिकम् । आसाद्य वीरपालाद्या द्वित्रा मृत्युभयं जहुः ॥२१८२॥
 व्रजञ्शरदियो दुष्टोत्थानरुद्धतुरंगमः । प्रपेदे संगटभ्राता बन्धनं सुभटामटे ॥२१८३॥
 सनुश्च सज्जलः सुज्जेः श्वेतिकश्चाप्रजात्मजः । उल्हणस्य तनुजश्च कारागारं प्रपेदिरे ॥२१८४॥
 इत्थं राजन्यमात्ये च प्राप्ते पिशुनवश्यताम् । नवमेष्टे भुवेः भुक्पञ्चम्यां विप्रबोभवत् ॥२१८५॥ 2185
 कार्ये कापि विपर्यस्तसत्त्वं संस्मृत्य मन्त्रिणम् । तमद्यापि नृपस्तावद्भृत्योपेतो नुतप्यते ॥२१८६॥
 वेतालोत्थापनाच्छ्रमलङ्घनाद्विषचर्चणात् । व्यालाशेषाच्च विषमं सत्यं राजोपसेवनम् ॥२१८७॥
 अनात्मायत्तनिस्तीर्णगुणानां चक्रवर्तिनाम् । शकटानामिवभ्रमस्थो विश्वस्तः को न भज्यते ॥२१८८॥
 अयुक्तं नृपतिः सुजिज्जवधं मेने प्रजाः पुनः । युक्तं ज्ञात्वा तमुद्रिक्तशक्तितां त्रिविदुः प्रभोः ॥२१८९॥
 भेजे राजा सञ्जपालं कम्पनाधिपतिं ददत् । कुलराजे च नगराधीकारित्वं समर्पयत् ॥२१९०॥ 2190
 त्यक्त्वा महार्जुनं धन्योदयौ नगरमागतौ । प्राग्वत्पुनर्जन्मभाते प्रियौ विश्वभराभुजः ॥२१९१॥
 इतराश्रयविच्छेदा वीतपारिव्रजस्थितिः । श्रीः सर्वाकारमकरोत्स्थिरं चित्ररथे पदम् ॥२१९२॥
 अद्भुतैश्वर्यधुर्योपि राष्ट्रं दण्डेन पीडयन् । शमं नेतुमशक्योभूत्स भूपस्याप्यनङ्कुशः ॥२१९३॥
 गन्धर्वानाभिधे ग्रामे टिक्क हत्वा व्यसर्जयत् । पारेविशोकं कोटेशस्तच्छिरः पार्थिवान्तिकम् ॥२१९४॥
 निसर्गद्वेषिणा प्राप्प्रतापे नितरां नृपे । तदानीं तप्यमानेन दूतेनाप्यायितोसकृत् ॥२१९५॥ 2195
 कोष्ठेश्वरेण रभसादल्पैः परिजनैर्युतः । निशि लोटनदेवः स हाडिग्रामं ततोविशत् ॥२१९६॥
 महाकथितकन्योन्यैः संरम्भे राशि सर्वतः । बद्धसंधिलवन्त्यस्तं विससर्ज यथागतम् ॥२१९७॥
 उच्चलादिवदादातुं राज्यं स रभसं भजन् । निर्व्यूढिभून्यदाद्योगान्मूढो लोकस्य हास्यताम् ॥२१९८॥
 तीक्ष्णप्रयुक्तिभिः सैन्यभेदैरन्यैश्च कोष्ठकम् । उपग्रैर्नृपतिस्तैस्तैस्ततो हन्तुं व्यचिन्तयत् ॥२१९९॥
 प्रतिद्वन्द्वीव तीक्ष्णानां पाटिताक्षः क्षमाभुजम् । न संप्राप्तादयत्कुडः प्रतियोद्धुं त्वचिन्तयत् ॥२२००॥ 2200
 स्वैः स्वैः प्रदेशैरादिश्य प्रवेष्टुं पृतनापतीन् । स्वयमुच्चावचैः सैन्यैरवचस्कन्द तं पुनः ॥२२०१॥
 स भूर्प रभसायातं ज्ञात्वाल्पपृतनं बली । प्राप्रच्छलयितुं तस्थौ प्रतापैः परिहारितः ॥२२०२॥
 लभे रणे चित्ररथः पृथुसैन्योपि दैवतः । तस्य सैन्यैकदेशेन निन्ये जयविपर्ययम् ॥२२०३॥
 भङ्गेनामङ्गल्लोकारकल्पेन किल तेन सः । ततः प्रभृत्यभूद्भयदवष्टम्भो दिने दिने ॥२२०४॥
 रिहणादीन्योपयित्वा व्यूढव्यस्ताखिलानुगः । लवन्त्यो न्यपतत्सायं कम्पनाधिपतेर्वले ॥२२०५॥ 2205

२१८१. ^१) C शरदि बो. २१८५. ^१) Emended with C; A °मान्ये. २१८९. ^१) Conjectural emendation of G. (sec. manu); A प्रजाः. २१९०. ^१) Emended with C; समर्पयत्. २१९९. ^१) Emended; A महार्जुनो. २२००. ^१) Emended; A °भुजाम्.—^२) Emended; A संप्राप्त. २२०४. ^१) Doubtful emendation; A भङ्गेनामङ्गल्लोकारकल्पेन; C भङ्गेनामङ्गल्लोकारकल्पेन. २२०५. ^१) Emended; A °बली.

- ऊनैः शतादपि भटैर्युतो विहृतसैनिकः । सेहै' तत्सैन्यरोषं स गजक्षोभमिवाचलः ॥२२०६॥
किं वाच्यः स नरव्याघ्रः प्रवृद्धिं याति संगरे । निजवर्मतनुनादि यस्य मानि' न वर्मणि ॥२२०७॥
मन्दीकृतारिसंरम्भमवष्टम्भेन तादृशा । तं त्रिहृत्कादयः प्रापुर्लब्ध्याः सैन्यशालिनः ॥२२०८॥
तैः सजातीयदाक्षिण्यात्तटस्थैरपि संकटे । तस्येषदुपयोगोभूत्स्ववीर्यापास्तविद्विषः ॥२२०९॥
2210 काले संनहनं रात्रिजागरः सामतो बलैः । समये ग्रहणत्यागततत्तुक्तविकल्पनम् ॥२२१०॥
लम्भभूम्यपरित्यागो जिगीषोरीदृशैर्गुणैः । चलेयुररयोप्यस्य का वैर्याक्रमणे स्तुतिः ॥२२११॥
अविश्वसन्निभस्तृप्त्यस्तावत्संरम्भपीडितः । पलायनोन्मुखः शैलात्कोष्ठकोप व्यगाहत ॥२२१२॥
मार्गेष्वकालप्रालेखपातरुदेषु वाजिनान् । गन्तुं तस्योद्यमं जघ्नुः पृष्ठलमा विरोधिनः ॥२२१३॥
अवमानोपतप्तोऽथ परिमेयपरिच्छदः । स ययौ जाह्नवीं ज्ञातुं राज्ञा राष्ट्रादपाकृतः ॥२२१४॥
2215 सोमपालोऽथ भूपालनाम्ना पुत्रेण खेदितः । दीर्घद्वैराज्यदुःखार्तः शरणं नृपतिं ययौ ॥२२१५॥
पुत्रौ दत्तवतो नीचि नागपालस्य तस्य च । अभयं प्रतिभुभाव भूभृदाभितवत्सलः ॥२२१६॥
बृहद्राजस्य जिह्मोऽयं दीस्थहेतुरभूदिति । स तदापदि नास्मार्धाद्व्याजौहार्यधुर्यधीः ॥२२१७॥
साहायकाय स्वं सैन्यं दत्तवांस्तं महीपतिः । भूयः प्रतिष्ठामनयर्ह्यप्रशमनाद्विषाम् ॥२२१८॥
ज्ञात्वा शुनद्यां व्यावृत्तः कोष्ठकोत्रान्तरे पुनः । मल्लार्जुनं गृहीत्वाभूद्वैराज्योत्थापनोद्यतः ॥२२१९॥
2220 अर्कोपरागे प्राप्तः स कुरुक्षेत्रमवाप तम् । लब्धं कार्यतस्त्यक्तपूर्ववैरो नृपात्मजः ॥२२२०॥
आहूतो लोटनः पूर्वमायातस्तेन डामरम् । निशम्य तं संघटितं खिन्नः प्रायाद्यथागतम् ॥२२२१॥
विजयेऽशापतः पीतकोशोऽपि नृपतिद्विषः । प्रविबिधूनुपैक्षिष्ट सोमपालो दुराशयः ॥२२२२॥
आराधनाय भूमर्तुस्तपुत्रः कोष्ठकं पुनः । प्राप्तं स्वविषयैस्तेस्तेष्वकुरैर्निरलुण्ठयत् ॥२२२३॥
अत्रान्तरे चित्ररथं संवृद्धायांसदुर्गहम् । अनिच्छन्तोऽवन्तिपुरे प्रायं चक्रुर्दिजातयः ॥२२२४॥
2225 उपेक्ष्यमाणास्ते दर्पात्तेनागणितभूभुजा । ज्वलिते ज्वलने द्वेहान्वहवो जुहुवुः शुभा ॥२२२५॥
चरके धर्मधेनूनामुत्तथेपि तदाभितैः । वल्लिं गोपालकोप्येकः कारुण्यप्रवणोविशत् ॥२२२६॥
भट्टस्योद्धट्टवंशस्य पृथ्वीराजस्य नन्दनः । युवा विजयराजाख्यः सानुजो गाढदुर्गतः ॥२२२७॥
देशान्तरं जिगमिषुर्विषमं वीक्ष्य तत्र तत् । व्याजहारानुजन्मानं कारुण्यालुकणान्किरन् ॥२२२८॥
उपेक्ष्यमाणा दाक्षिण्यस्तम्भितेन महीभुजा । विशः सन्निवृत्तपाशेन विषशाः पश्य नाशिताः ॥२२२९॥
2230 छन्दानुवृत्त्यामात्यानां यत्र हेमाभूदुपेक्षते । कस्तत्रान्यस्तु दीनानामापच्छमयिता विशाम् ॥२२३०॥
यद्वा न्यायोऽयमन्योन्यस्पर्धया यदुपभुतम् । शमिता दण्डयेच्छाम्यं शमितारं परोथ वा ॥२२३१॥
विभृङ्गलं नयेच्छय्यां दाढर्गसारं विघट्टनैः । कदाचिल्लोहमद्रमानमद्रमा लोहं कदाचन ॥२२३२॥
दोषेणैकेन न द्वेभ्यो राजा सर्वगुणोज्ज्वलः । यथाचित्ररथस्यान्यद्विधेयं नावभाति मे ॥२२३३॥
धर्मः सर्वोपकार्यैकक्षुद्रक्षपणमुच्यते । जघानाजगरं सोऽपि जन्तूनामन्तर्कं जिनः ॥२२३४॥

२२०६. ¹) Emended; A सह. २२२१. ¹) Emended; A सङ्घटितं. २२२४. ¹) Emended with C; A सङ्घटितं. २२३०. ¹) Emended with C; A apparently 'मान्यानां.

दुर्वृत्तदमनेस्माभिः कृते तेजस्विनो जनात् । भूयोप्यधिकृतो बिभ्यन्न कश्चित्पीडयेत्पजाः ॥२२३५॥ 2235
 कायस्यास्य परित्यागादनन्ता जन्तवो यदि । सुखिनः स्युरसौ भ्रातर्वणिज्या ज्यायसी न किम् ॥२२३६॥
 संभुभुवांसं स तथेस्यथ तं कोशपीथिनम् । विधायानुससारैस्य हन्तुं चित्ररथं तदा ॥२२३७॥
 कालेस्मिन्धर्मदौर्बल्यकलुषेपि कलेः किल । प्रभावो भूमिदेवानां द्योततेषाप्यभङ्गुरः ॥२२३८॥
 ब्राह्मणैरपरिक्षीणपूर्णपुण्यो न कश्चन । धैर्यमारभते भ्रष्टदुष्टोत्पाटनपाटवैः ॥२२३९॥
 द्विजानुद्देजयन्सुज्जिर्द्विजादेवासद्वद्धम् । विप्रेणैव हतश्चित्ररथो विप्रावमानकृत् ॥२२४०॥ 2240
 द्विजोत्थापितयाक्रान्तचित्तोसौ कृत्यया धुषम् । दध्यौ तस्य वधं प्राणान्विना कारणमुत्सृजन् ॥२२४१॥
 कृशानुसादकृषत विप्रा देहान्यदैव ते । तद्वेषस्तुल्यसंवर्षे तदैवासीद्धतानुगः ॥२२४२॥
 अनासादयतश्चित्ररथं पृथुबलान्वितम् । गणरात्रमभूद्धन्तुर्दिवारात्रं प्रजागरः ॥२२४३॥
 स ह्यपर्यन्तसामन्तसीमन्तितपथो व्रजन् । अभूद्वृद्धो वृद्धयश्च जनसंवाधमध्यगः ॥२२४४॥
 तेन साधर्यनैधल्यनिष्ठुरेणैकदा जयात् । सोनुंसस्ते व्यतिक्रान्तनिःश्रेणिर्नृपवैदमनि ॥२२४५॥ 2245
 विलम्बितस्य स्तम्भाये कृपाण्या मूर्ध्न्यथास्य सः । सामन्तम्भ्यंगस्यैव प्राहरत्तीव्रसाहसः ॥२२४६॥
 मुमूर्षोरिव तत्रास्य वैहल्यगलितस्मृतेः । उद्भ्रान्तचक्षुषो वर्चश्चयवनं समपद्यत ॥२२४७॥
 प्रमापितोयं राज्ञेति ज्ञात्वा सत्त्ववहिकृताः । चित्रस्तास्तं तथाभूतमत्यजन्नजीविनः ॥२२४८॥
 तं वीतजीवितं ज्ञात्वा न तीक्ष्णः प्राहरत्पुनः । प्राप्तं द्वितीयनिःश्रेण्या भ्रातरं निविबेध च ॥२२४९॥
 न पलायिष्ट निर्विघ्नसर्वमार्गोपि घातितः । राज्ञा चित्ररथः शश्वदित्युच्चैः प्रोच्चकार सः ॥२२५०॥ 2250
 प्रनष्टं भृष्टमांसादिराज्यभोगपुरःसरैः । सर्वैः कापुरुषैस्त्रासादथ चित्ररथानुगैः ॥२२५१॥
 ज्यायांछोठरथस्तस्य भ्राता भीत्या पलायितः । शरणं नर्तकीमेकां ययौ वक्त्रार्पितस्तनः ॥२२५२॥
 तावृक्प्रवेशितश्चित्ररथोभ्यर्णं महीभुजा । मा भैषीः^१ प्राहरत्कस्त्वामित्युक्त्वाश्वासितः स्वयम् ॥२२५३॥
 नृपाज्ञया को निहन्ता हारेशस्येति वादिभिः । तीक्ष्णोन्विष्टो भटैः सोहमित्युक्त्वा स्वं न्यदर्शयत् ॥२२५४॥
 भीरो योधान्स्वधैर्यात्तल्लङ्घनश्लाघ्यविक्रमः । त्रिंशद्दिशान्स हत्वाथ प्रहृत्य चरणे हतः ॥२२५५॥ 2255
 परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् । धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥२२५६॥
 लब्धा लिखिततत्कृत्यकारणापत्तिका करात् । तस्यान्तसमयाशंसा श्लोकेनानेन पावनी ॥२२५७॥
 अरुह्युन्माददीनत्वयुतश्चित्ररथस्ततः । रुढव्रणोपि लालाटसंधिवेधादजायत ॥२२५८॥
 स मासान्पञ्चषान्याप्य निराप्यायकृशाकृतिः । विषेष्टमानोवर्तिष्ट शयनीयतलेन्वहम् ॥२२५९॥
 मल्लार्जुनं पुरस्कृत्य कोष्ठको विप्रबोन्मुखः । तन्मध्ये तरुसंवाधं गिरिर्दुर्गमगाहत ॥२२६०॥ 2260
 मां मामभ्रमयं भ्राम्यन्स्वयूध्यप्रसन्नोद्यमात् । भविस्मृतापदं लोकं पुनर्द्विराज्यशङ्किनम् ॥२२६१॥
 अकाण्डाम्बुदजाद्येन पीडिताङ्ग इवाभजत् । परचक्रोदयेनाशु लोकः शिथिलशक्तिताम् ॥२२६२॥
 तरुदुर्गं तद्वृक्षक्रोशव्याप्यथ सर्वतः । व्याप्तोपान्तघनमामैः सचिवैः स न्यरोधयत् ॥२२६३॥

२२३५. ^१) Misread in C दुर्वृत्तहसने°. २२४६. ^१) Emended; A स्तम्भाये. २२५१. ^१) Emended with C; A प्र-ष्ट.
 २२५३. ^१) Emended with C; A भैषीम्मा°. २२५६. ^१) Compare for this verse *Bhagavadgītā* iv. 8. ° २२६१. ^१) The text
 of the first *pāda* is corrupt; perhaps read स समभ्रमयद्वा°. २२६३. ^१) A °कोष°.

- सञ्जपाले यवनकैः स्कन्धावारं निबधति । अनुचक्रुर्द्विषोऽपन्नास्त्रिवातस्तिमितास्तस्मिन् ॥२२६४॥
- 2265 धन्योपि शिलिकाकोट्यपर्यस्तकटकोभवत् । गन्धर्वेषी गजरिपुः सिन्धुरस्येव वैरिणः ॥२२६५॥
 आवासितबलो द्वाशा गोवासे रिन्हणोकसेत् । अटवीं पर्यटन्धूकानिवाको नुडितानरीन् ॥२२६६॥
 तीव्रशक्तेर्नृपस्यैवमारम्भैः स्तम्भितोभजत् । कोष्ठेश्वरस्त्रिचतुरान्मासान्संचारभूयताम् ॥२२६७॥
 क्रिष्टो देशान्तरे राष्ट्रानन्तरैर्न्यकृतो नृपैः । भिन्नस्ववर्गो भूभर्तृभृत्यव्यर्थीकृतोद्यमः ॥२२६८॥
 बालिशस्वादकुशलो ज्ञातुं वृत्तिं महीभुजाम् । स विस्मृतागाः संधातुमैच्छच्छिन्नपदो नृपम् ॥२२६९॥
- 2270 उज्जिहीर्षोः प्रभोर्मन्युं वाच्यं तद्वञ्चनाद्विदन् । भक्त्येकाग्रः सञ्जपालस्तस्येच्छां तामपूरयत् ॥२२७०॥
 तथातोपि रिपुं राज्ञः संधिच्छुन्यपहीष सः । पृथ्वीहरप्रसूतानां निर्दोहत्वं न कौतुकम् ॥२२७१॥
 तेन प्रहिण्वता राजवैरिणं स्वकराङ्गुलिम् । छिन्दतापि महीभर्तुर्मन्युश्चेत्तु न पारितः ॥२२७२॥
 कण्ठबद्धशिरःशटः शीर्षेणोपानहं वहन् । भुक्तवेलोपि भूपालं कर्तुं नाशकदक्रुधम् ॥२२७३॥
 अस्त्रीकृतद्वित्रभूमुल्लाञ्छनः स हि राजवत् । तत्तत्पत्युक्तभूपाशः सर्वं गर्वाव्यवाहरत् ॥२२७४॥
- 2275 शुभ्राव बद्धं तन्मध्ये यातं मल्लार्जुनं नृपः । अनुबध्नाति भव्यानामुदयेभ्युदयान्तरम् ॥२२७५॥
 नीयमानः स हि स्कन्धमधिरोप्यानुजीविभिः । अजाङ्घिकतया मार्गोल्लङ्घनावासनिःसहः ॥२२७६॥
 ततस्ततो भयस्थानान्निस्तीर्णो लोहराश्रितम् । सार्वर्णिकाभिधं ग्रामं प्राप्तो विन्यस्तरक्षिणा ॥२२७७॥
 निरुद्धो जग्गिकाख्येन उद्धुरेण महीपतिः । प्रियंकरं तं च भृत्यं शुभ्रावान्तिकमागतम् ॥२२७८॥
 बद्धप्रायोरिणा दुर्गाभिर्गतः स कथंचन । बद्धस्तेन पुनः शक्तिः कस्य भाव्यर्थलङ्घने ॥२२७९॥
 गङ्गा शुभार्गलुडिता जठरात्कथंचिदेकस्य संदत्तवतो निसृता महर्षेः ।
- 2280 यस्तापरेण कृतसागरगर्दपूतिः शक्तो न कोपि भवितव्यविलङ्घनायाम् ॥२२८०॥
 जग्गिके बद्धसंप्राप्तिपर्यन्तोपान्तरक्षिणि । राजोदयद्वारपतिः पायोजि प्राज्यबुद्धिना ॥२२८१॥
 तं त्रिना धैर्येणाम्भीर्यशौर्यपुर्थं महाधियम् । संकटे न ह्यवष्टम्भो राज्ञाज्ञायन्यमन्त्रिणाम् ॥२२८२॥
 स ह्यतिक्रम्य साबाधान्मार्गानुभयवेतनैः । तमोरिस्थितमद्राक्षीत् क्षमापतिविद्विषम् ॥२२८३॥
 निष्ठाभूयेन धैर्येण शौर्यसंभावनानवहः । सुवन्त तं बहिः प्राप्तं तत्तदुक्ताव्रवीत्पुनः ॥२२८४॥
- 2285 सर्वतो ज्यायसीं भर्तृभक्तिं यो बद्ध मन्यते । भवान्धुर्यो मतिमतामादृतो लोम्पनातुरैः ॥२२८५॥
 कृता रक्षामणिसमं सहस्रं त्वावृशं विना । हानिर्मे दुर्नरेन्द्रस्य बाल्ये राज्ये बद्धच्छलैः ॥२२८६॥
 तुष्प्रेक्ष्याणां भवत्येव नियमाद्राजभास्वताम् । भाग्यान्तहेमन्तदिने जननेवविलङ्घ्यता ॥२२८७॥
 शोभते रुधिराताम्रमण्डलाग्रो यथोदये । तथा योस्तमये भास्वानिव वन्द्यः स भूपतिः ॥२२८८॥
 धन्योवतारो यस्यासीत्क्षुभ्यत्पौराङ्गनाजनः । उदयेस्तमयेप्युमे रागव्यपाप्सरोगणः ॥२२८९॥
- 2290 पदे प्रयोगं लब्ध्वार्थं किंचिस्कृत्वा कुलीनवत् । अहं कविरिव प्रौढः प्राप्तो निर्व्यूढिमुदताम् ॥२२९०॥
 सत्यकारोधुना भूत्वा विधत्तां स्वान्तर्गुस्थितिम् । साध्यस्वानतिवृत्तेन वरेणैकेन मे भवान् ॥२२९१॥

२२६४. ^१) A. स्कन्धा. २२६५. ^१) A. सिन्धुरस्येव. २२६९. ^१) A. बालि. २२७९. ^१) Emended; A. स्कन्धा. — ^२) Emended; ^३) लङ्गाय स नि. २२७९. ^१) Emended; A. शक्ति. — ^२) Emended; A. भावार्थ. २२८१. ^१) Doubtful; A. जग्गिके; cf. viii. 2278.

इत्युक्त्वा प्रत्ययोत्पत्त्यै संस्पृष्टं स्काटिकं ततः । सपीठं पुरतो द्वारपतेर्लिङ्गमुपानयत् ॥२२९२॥
 अष्टलाहवसंमर्दप्राप्तभूलेषुवर्षिणः । योधान्योद्धुं वरं मायं मानवाङ्मनमिच्छति ॥२२९३॥
 इति संभाव्य संस्पृष्टशिखलिङ्गः स वाञ्छितम् । वरं तस्योररीचक्रे स च भूयो जगाद वम् ॥२२९४॥
 आकृष्टदृष्टिरहतः क्षमाभुजोन्तिकमक्षतः । यथेवगेष प्राप्नोषि तथा त्वामर्थयेधुना ॥२२९५॥ 2295
 कार्पण्योपहतं तस्य वचः श्रुत्वा ब्रपाजडाः । सर्वेप्युर्वीमुखास्तस्थुर्वृष्टचार्याः पल्लवा इव ॥२२९६॥
 अन्तक्षणस्ततो भिक्षोः स्मर्यमाणः सचेतसाम् । विकासहेतुतां प्राप स्वस्थमनसः पुनः ॥२२९७॥
 मनुष्यवाद्यमारुहः पक्षे निन्ये स निस्त्रपः । तेन स्वपालितांलोकानपि पश्यन्नविक्रियम् ॥२२९८॥
 अहीनाहारनिद्रादिवैवश्यः पशुवत्पथि । कृष्यमाणः स केनापि न विकल्पेन पस्पृशे ॥२२९९॥
 पश्यन्नानीयमानं तं गोमृभिस्तावृशं जनः । दयार्द्रदयधासीन्नाभ्यनन्दच्च भूभुजम् ॥२३००॥ 2300
 उवाच आनुकम्प्येस्मिञ्जन्मज्येष्ठस्य भूपतेः । नैतावज्जाति नैर्घृण्यमनुजे पितृवर्जिते ॥२३०१॥
 असेचनकमेतस्य मेचकाञ्जदृशो वपुः । क्लेशगर्ह्यमनिस्त्रिंशचेताः कः कर्तुमर्हति ॥२३०२॥
 पूर्वापरानुसंधानबन्धस्तं दृष्ट्वास्तदा । विस्मृतागा नृपं तत्तत्क्षियुपालभताध्वनि ॥२३०३॥
 गणना काथ वा बालबालिशदौ विधीयते । न त्रित्तृत्तैरैकाग्र्यं महतामपि सर्वदा ॥२३०४॥
 भोतृणां भूतपाञ्चालीकेशकृष्ट्यादि शृण्वताम् । पाण्डवेभ्योधिकः क्रोधो धार्तराष्ट्रेषु जायते ॥२३०५॥ 2305
 कुरूणां क्षतजापाने भग्नोरोर्मूर्धताडने । भुते पाण्डवविद्वेषस्तेषामेव च दृश्यते ॥२३०६॥
 परावरज्ञः कार्याणां न कश्चिन्मध्यमं विना । तटस्थेनुभवाभेदस्तत्र तत्र कथं भवेत् ॥२३०७॥
 स पौराणोदयसङ्के छिन्नाहुल्यङ्कमुद्वहन् । युग्याधिरुढो मुष्पात्रं सायं नगरमासदत् ॥२३०८॥
 न्यधत्ताश्वयुजाशुक्लपञ्चदश्यां महीपतिः । एकादशेष्टे तं रक्षियुतं नवमठान्तरे ॥२३०९॥
 त्यक्त्वाहारस्य च निशाः पञ्चषास्तस्य ताम्यतः । पार्श्वे जगाम कारुण्याच्चरणस्पर्शनार्थिनः ॥२३१०॥ 2310
 अवादीदर्थितं तस्मै प्रतिशुभ्रुवेषेभयम् । ब्रह्मवेकान्ततो वध्यै स चित्ररथकोष्ठकौ ॥२३११॥
 राजा निर्जग्मुषः स्वोर्वी कोष्ठकस्याथ बन्धनम् । विधित्तुः पञ्चषानात्रान्त्रिलहणादीनचूचुरत् ॥२३१२॥
 सर्वेषु गलितौजःसु स्वयं राश्वयमस्पृशि । अथ तं रिल्हणो दोभ्यौ ह्यथ माह इवामहीत् ॥२३१३॥
 इतश्चात्रः स बलिनस्तस्य दोष्पञ्जरान्तरे । तस्यावेषेष्टो निद्रान्धो भूतेनेवासनीकृतः ॥२३१४॥
 भ्रातृव्यो भिःखराजाख्यः कुलराजस्य कोपनः । भूभृजस्तथा कृपाण्यास्य निर्विभेद कृकाटिकाम् ॥२३१५॥ 2315
 परश्वधेन मूर्ध्न्येनं पृथ्वीपालश्च ताडयन् । राजवीजी स च क्रोधाभ्यविध्यत महीभुजा ॥२३१६॥
 कृकाटिकास्थिसंजातमर्मवेधोपचेष्टितः । विवेष्टमानोवर्तिष्ट क्षितौ स रुधिरक्षितः ॥२३१७॥
 महाबलैः कमलियप्रमुखैस्तस्य सोदरः । चतुष्कः पातितोप्युर्व्यां गण्डशैल इव द्विपैः ॥२३१८॥
 विलोक्य वैकल्यहतौ बद्धौ तौ स्वामिनीं तथा । कृष्टासिधेनुरुत्तस्यौ द्विजन्मा मल्लकाभिधः ॥२३१९॥
 उच्चावचेषु प्रहरन्स भूपालोपजीविषु । अतर्क्यमाणस्तुमुलं राक्षैवांलक्ष्यतापतन् ॥२३२०॥ 2320

२२९१. ^{१)} A माऽध. २३००. ^{१)} Emended; A जनाः. २३०४. ^{१)} A °बालि°. २३१५. ^{१)} A भि×ख°. २३१९. ^{१)} Emended with C; A स्वामिनी.

- नृपान्तिकादापततस्तांस्तान्मन्तं महाभटान् । अथावत्सासिधेनुस्तं कुलराजो महौजसम् ॥२३२१॥
 प्रतिप्रहतिषु क्षिप्रापतत्पाणिमपारयन् । निहन्तुं संदरोधेष भित्तौ व्यायामवित्स तम् ॥२३२२॥
 अपयातुमवस्थातुं प्रहर्तुं वाप्यशक्नुवन् । तस्थौ च बहुसंधानः संस्तभ्यैर्मविक्षतम् ॥२३२३॥
 चरणस्फालनोस्फालदोःशब्दमुखरोन्तिकम् । धाविते पद्मराजेथ मल्लकोक्षिपदीक्षणम् ॥२३२४॥
 2325 प्राहरत्कुलराजोस्य लम्परन्ध्रोयं वक्षसि । प्रहत्य गच्छतः पाणेः स तस्याङ्गुष्ठमक्षिणोत् ॥२३२५॥
 तौ विज्जराजौ दपोष्णनिविडे प्रहरत्युभौ । तस्मिन्प्रतिप्रहरति क्षिप्रं प्राहरतां ततः ॥२३२६॥
 स त्रीनप्यभियोक्तृस्तांस्यक्ता वृक्षपथमागतम् । चतुष्किकाद्वारगतं राजानं समुपाव्रजत् ॥२३२७॥
 लक्ष्मीभूते नृपे शीघ्रमनुधावन्तसंभ्रमम् । अकार कुलराजस्तं स्निग्धस्थितिनिर्जवम् ॥२३२८॥
 ततः सर्वैर्बृहती योषैः क्लीबाङ्गीबान्स सत्वरम् । हत्वाभजद्दीरशय्यां रक्तस्यन्दोत्तरच्छदाम् ॥२३२९॥
 2330 जीवद्यापन्नतस्यामिबीक्षितः स्नायविक्रमः । स एवास्पृहणीयान्तक्षणो कीरेष्वगण्यत ॥२३३०॥
 बहिः कोष्ठकभृत्येषु विद्वतेष्वदरिद्रताम् । परं जनकचन्द्राख्यो धैर्येणोवाह डामरः ॥२३३१॥
 निरायुधो राजभृत्यावृत्तैकस्मात्परश्चधम् । स त्रयुद्धाप्रदूतत्वं नयन्भूरीन्यमान्तिके ॥२३३२॥
 यियासोस्तस्य चण्डांशुमण्डलं परशुः करे । सुपुष्पासंविभागार्थं शशिखण्ड इवाविशत् ॥२३३३॥
 नाद्राक्षम नाश्रौषम वापि बद्धे भर्तेरि यत्तदा । कोष्ठकस्य बधूरन्वतिष्ठन्मानवती सती ॥२३३४॥
 2335 जीवन्भूयोपि लभ्येत त्वया स पतिरित्यसौ । बन्धूनामवधीर्योक्तिं प्राविशद्युताशनम् ॥२३३५॥
 समर्षयोषिदाशेषतर्षकिल्बिषदूषितः । तस्याः सतीलोकगायाः पादाभ्यां पावितोनलः ॥२३३६॥
 वसन्तस्य क्षता धन्योदयधातुः पुषोष सा । शुचिवंशाभिमानेन न डामरवधूतम् ॥२३३७॥
 लवण्यललनाः कुर्युर्वैधव्येपि धनेच्छया । प्रामकार्थिकुटुम्ब्यादीक्षितम्बाभोगभागिनः ॥२३३८॥
 मतिव्यामोहनिर्व्यूढवैकृत्यस्याभिमानिनः । तयानुगाभ्यां च कृतं कोष्ठकस्योष्कैः शिरः ॥२३३९॥
 2340 रुद्रव्रणोपि किमिसाङ्गतः कैरपि किल्बिषैः । निष्प्राणो गणरात्रेण कारायां कोष्ठकोभवत् ॥२३४०॥
 अथ चित्ररथः शोषकृशः कलुषितं नृपम् । भुत्वा मल्लार्जुनेनाभूज्यादत्यन्तदुःस्थितः ॥२३४१॥
 पञ्जी तस्यैकभार्यस्य प्रिया सूर्यमती सती । परलोकातिथिः पूर्वं विभवप्रतिभूरभूत् ॥२३४२॥
 द्वेहे याप्यहताप्याये गेहे गतपरिमहे । पत्यौ धैर्मत्यकलुषे नेषदप्येष विमिक्षे ॥२३४३॥
 तीर्थस्थितस्य न स्यात्क्षेत्रे सागसोप्यप्रियं नृपात् । इति संचिन्त्य स प्रायान्मिषान्मर्तुं सुरेश्वरीम् ॥२३४४॥
 2345 अथ नानार्थभूयिष्ठां धनाधीशाधिकभियः । स्थानात्ततस्ततस्तस्य पार्थिवोपाहरच्छिद्यम् ॥२३४५॥
 कनकांशुकसंनद्धाजिरत्नायुधादिभिः । स्वा स्वा प्रकाशिता लक्ष्मीः स्पर्धयेवाधिकाधिका ॥२३४६॥
 लोहरद्रोहघर्मोष्मशोषितो राजपादपः । तल्लक्ष्मीशीलतटिनीसेकेनाप्यायितोभवत् ॥२३४७॥
 विप्रवे चिरनष्टेपि श्रीकल्याणपुरं न यः । वनवासोचितत्रासः शाल्वः सीभर्मिबात्यजत् ॥२३४८॥
 श्वेतच्छात्रांशुपुक्तेव विन्तापाण्डुरवर्तत । बन्दीकृता नरेन्द्रभीमिर्मित्रा यस्य मन्दिरे ॥२३४९॥

२३२१. ') Emended with C; संस्तभ्यैर्. २३२६. ') Emended; A. विज्जराजो. २३४८. ') Emended; A. सागसोप्यप्रियः; C. सागसोप्यप्रिया.

राज्ञा प्रयुक्तं विज्ञाय विजयः स भवोद्भवः । तीक्ष्णमानन्दनामानमवधीत्तेन चावधि ॥२३५०॥तिलकम्॥ 2350
 इत्थं स पप्रथे तावत्प्रजापालनशालिनः । सर्वोत्साहमयोनेहा जयसिंहमहीभुजः ॥२३५१॥
 तीर्थस्थिते चित्ररथे पादाम्रपङ्क्तौ विभौ । शृङ्गारजनकावास्तां तद्भृत्यौ व्यक्तचक्रिकी ॥२३५२॥
 प्रचुरोत्कोचदानेन स्वीकृत्य नृपतिं ययौ । शृङ्गारो भग्नजनकः स्वामिश्रीभोगभागिताम् ॥२३५३॥
 चिरप्रचलितं हारमुदये निदधे पुनः । मेघकालः सरित्पुरं प्रतीर इव पार्थिवः ॥२३५४॥
 अवश्यभोग्यदुष्कर्मदत्तमर्मव्यथधिरम् । कथाशेषोभवच्चित्ररथो मासैरथाष्टभिः ॥२३५५॥ 2355
 हास्वावहोप्यविकृतो विकृतोनपास्यो दुर्गन्धिरप्यतिजडोपि गृहीतवाङ्मयः ।
 पूर्वानुभावजयिनो भवति प्रभावाद्यस्य स्तुमस्तमतिस्तंस्तवमप्रतर्क्यम् ॥२३५६॥
 निन्दैराद्युतनाद्यैर्यथेष्टितैः प्रागभीष्टताम् । बाल्ये दुर्ललितस्यागाद्रभर्तुश्चित्रचेतसः ॥२३५७॥
 विसृज्यमानः संप्राप्तसाम्राज्येन दिवानिशम् । क्लृप्तास्वीकृत्य ताम्बूलं तेन चित्ररथान्तिकम् ॥२३५८॥
 दूतैः कृत्यान्तरज्ञत्वं प्राप्तवानाप्रतां गतः । तदन्ते घटयन्नाशस्तद्भृत्यान्कोशदर्शकान् ॥२३५९॥
 तदा सर्वोत्सताशेषमन्त्रिभून् नृपास्पदे । सज्जकस्यात्मजः प्राप शृङ्गारो मुख्यमन्त्रिताम् ॥२३६०॥चक्रलकम्॥ 2360
 तस्य वैधेयताभ्यस्तकुष्ठेरपि दुष्कृतम् । नाभुः पात्रार्पणास्तुच्छत्वागित्वेनापि संपदः ॥२३६१॥
 योषित्कशिपुभोग्येन धन्यमन्योपि सोभवत् । धान्यदानवद्वान्यत्वं गुरुणामाजगाम यत् ॥२३६२॥
 पीठं कृतवतो रूप्यं संयोज्य रजतैर्निजैः । विश्रमानं सुरेश्वर्या सायुज्यं तस्य युज्यते ॥२३६३॥
 उर्वशीरपि नार्वाग्भिर्योनुगन्तुमशक्यत । आषाढचामाद्यसंभारो निविडद्रविणव्ययः ॥२३६४॥
 नन्दिक्षेत्रे स तत्राद्यैः प्रणीतश्चण्डिकादिभिः । तेन कालानुसारेण पोषितः पञ्चपाः समाः ॥२३६५॥ 2365
 नर्माङ्गतायां निःसारो ज्ञातो यः सोधिकारभाक् । अचिन्त्यकृत्यकार्यासीत्स्वामिक्षेहप्रभावतः ॥२३६६॥
 केलीसज्जैर्युवतिकरजैः कण्ठभूषादशायां यस्याज्ञायि घुटनमसकृत्समाधरेष्वासकृदौ ।
 सोप्यादिष्टस्त्रिपुररिपुणा प्राप भङ्गं न भोगी शक्त्याधायी कचन न परो भर्तुराज्ञाप्रभावात् ॥२३६७॥
 तं च रिन्हणधन्यौ च समाभित्येतरेतरम् । कार्यं जनकशृङ्गारावुत्कोचेनापजहत्तुः ॥२३६८॥
 कदाचिज्जनकं बद्धा सार्धं भूषणमौक्तिकैः । सपुत्रदारं शृङ्गारो वाष्पबिन्दूनमोचयत् ॥२३६९॥
 स तं च जातु निर्विष्य मानहीनमकारयत् । रुक्षरक्ष्यापितोत्कोचधनाभ्यार्थितमैथुनः ॥२३७०॥ 2370
 अङ्गुष्ठनखनिर्घर्षनर्तितानामिकोर्मिकः । वदन्वामोत्तरौष्ठाभोदञ्चनैः कुञ्चितेक्षणः ॥२३७१॥
 भूभङ्गोद्वेलितवलीनिस्त्रोत्तललाटभूः । पुनरेकस्तयोर्लब्धकार्यो लोकमहासयत् ॥२३७२॥तिलकम्॥
 अश्रुक्ताक्षरवाग्रीक्ष्यमीलिताक्षो रटन्बहु । हसन्सकरतालं च संपद्यन्वो व्यभाषयत् ॥२३७३॥
 सोल्लेखप्रतिभोस्त्रीततत्त्वानां हास्यवस्तुनि । कथाशरीरं पर्याप्तं नेदृशां किमचेतसाम् ॥२३७४॥
 सर्वस्मिन्वस्तुतोवाचि काले विगतयोग्यते । जाने तृणनृणां तुल्ये शृङ्गारोर्हत्यगर्ह्यताम् ॥२३७५॥ 2375
 यः सर्वकषणिष्कम्पशेषुषीकः क्षमापतिः । धुर्यतां धर्मचर्याभिर्गतः सुकृतशालिनाम् ॥२३७६॥

२३५०. ^{१)} A₁ B. २३५०. ^{१)} A₁ B. २३५१. ^{१)} Emended; A दुष्कृतम्.—^{२)} Thus A; R G C नातः. २३५२. ^{१)} A °वदन्य.
 २३५३. ^{१)} Emended with C; A रूप्यं. २३५९. ^{१)} Emended; A शृङ्गारं. २३७०. ^{१)} Thus A; C emends रुक्षरक्षा.
 २३७१. ^{१)} Emended; A कुञ्चितेक्षणः; C कुरुते क्षणः. २३७२. ^{१)} Thus A; perhaps read with C °विक्रितं.—^{२)} A₁ B.
 २३७४. ^{१)} Emended; A °स्वरां.—^{२)} Emended; A न हृतां.

- लब्धबोधिनिवार्यैश्चक्रे व्यापकपक्रियम् । दावप्रदस्या दग्धाङ्गोलाघवमिव चन्दनः ॥२३७७॥
 गुह्यसुरिद्विजानाथप्रभृत्युन्नितयापि यः । प्रतिपत्त्या संविभेजे संविभाग्यकुटुम्बकम् ॥२३७८॥
 प्रासादान्विजयेशादिदेवमातस्य शुद्धधीः । सुध्यात्सनेन निन्ये च धन्यः कैलासतुल्यताम् ॥२३७९॥
- 2380 मठदेवगृहुरामहृदकुल्मादियोजने । जीर्णोद्भूतिव्यसनिनस्तस्य चिन्ता निरन्तरा ॥२३८०॥
 सकृद्दर्शितविद्वेषकार्यः सन्नमन्वारिणाम् । स कौर्यधाम पर्याप्तमीवृणुप्युच्यते जडैः ॥२३८१॥
 विश्वाप्यायनसप्तसिन्धुभरणन्नद्धादिसंप्रीणनप्रार्थं कृत्यमुदात्तमेकसमयोपात्तेन दुष्कर्मणा ।
 स्वःसिन्धोर्लघुतां गतं सगरजभेगीचितास्पर्शना ता येन जनाः इमंशानमिव सा योग्या किलास्थानं स्थितौ ॥२३८२॥
 तदन्तरे शिवरथो द्विजः प्रचुरचक्रिकः । कायस्थपाशः पाशेन गलं कद्धा व्यपद्यत ॥२३८३॥
 इत्थं पृथ्वीपतिः कृत्वा तत्तत्कण्टकपाटनम् । अपेतविघ्नं सौजन्यनिघ्नो व्यधित मण्डलम् ॥ २३८४॥
- 2385 विपक्षावरणापायप्रायेण पृथिवीभुजः । तैक्ष्ण्यमायान्ति जीमूतमुक्ता रविकरा इव ॥२३८५॥
 परिणाममनोहत्वं राजरत्नं त्वयं नृपः । माधुर्याधिक्यमुत्पाको द्राक्षाद्रुम इवाययौ ॥२३८६॥
 प्रावर्तयत सातत्वात्कतुन्विततदक्षिणान् । विधाहतीर्थयात्रादीन्महितांश्च महोत्सवान् ॥२३८७॥
 संविभेजे स्वसंभारैः स क्रिय धर्मचारिणाम् । तेजोभिः कुलशैलानामोषधीरिव चन्द्रमाः ॥२३८८॥
 प्रतिज्ञातं सुतोद्वाहप्रतिष्ठादौ पुरीकसाम् । तेनौपयिकसाम्प्रदायमध्यप्रवेतसा ॥२३८९॥
- 2390 दारुणामाकराः कोशकुद्वये ये धराभुजाम् । नवीचक्रे पुरं सर्वं स्वाधीनान्स विधाय तान् ॥२३९०॥
 मज्जतो राजकार्येषु तत्त्वविद्भिर्द्वैरार्चने । विस्मिन्तैर्वीक्ष्यते तस्य निष्ठा काष्ठा मुनेरिव ॥२३९१॥
 प्राज्ञादारभ्य सायाह्नपर्यन्तं चास्य वृद्ध्यते । न तत्कृत्यं गता यत्र नाध्यक्षत्वं विचक्षणाः ॥२३९२॥
 अधिचारान्धतमसे विद्या इयद्योततान्तरा । जयापीडादिमेवभीसौदामन्या विलोलया ॥२३९३॥
 तेन धियं तु विश्राण्य स्यास्तुं रत्नप्रभामिव । गुणवैचित्र्यविचित्रस्य प्रकाशोन्मथः कृतः ॥२३९४॥
- 2395 सूरयो येन — — — विक्षतक्षेत्रसंपदाम् । प्रमाणाप्राप्तार्कान्तुं सान्वयाः स्वामिनः कृताः ॥२३९५॥
 विदुषां विततोत्सेधसौभास्तद्विहिता गृहाः । व्याप्राः सप्रार्थिभिर्द्विष्टमुत्कर्षमिव मूर्धसु ॥२३९६॥
 प्रतिभाप्रभवे प्रज्ञोपज्ञे च पथि पान्यता । सार्धंवाहं तमालम्य निर्दोषा विदुषां स्थिता ॥२३९७॥
 आसीद्यथार्यराजस्य शयानस्याप्यतिप्रियः । कामं लिङ्गनाभिवेकाम्भसंक्षोभप्रभवो धूमनिः ॥२३९८॥
 निद्राणस्य तथा वेणुश्रीणादिपरिक्लृप्तिः । दयितं तस्य निर्दोषविद्वज्जल्पविकल्पनम् ॥२३९९॥
- 2400 काले श्रीललितादित्यावन्तिवर्मादिभूभुजाम् । सिद्धं न यत्प्रतिष्ठादि निष्ठां तद्वधुना गतम् ॥२४००॥
 मठदेवगृहेष्वेवं स्वकालप्रभवेषु यत् । सर्वेष्वेव कृता तेन निर्व्यपाया व्ययस्थितिः ॥२४०१॥
 रक्षादेव्या दृढारूढभर्तृवल्लभताभुवः । सर्वप्रतिष्ठाप्रसन्नं विहारः प्रथमं वतः ॥२४०२॥
 रिह्णोथ गुणमामयान्धसो धर्मपद्धतौ । बभूव पूर्वपथिकः समस्तमात्यसंततेः ॥२४०३॥

२३८१. १) A °कार्यसन्नचारिणा, evidently corrupt; emendation doubtful. २३८२. १) Conjectural reading; A सरगजः; C सुगजः.—) Thus A, perhaps read °स्पर्शनात्पूता; C °नात् जाता. २३८३. १) Emended; A °न्तर. २३९०. १) A कोषः. २३९१. १) A सायाह्नः. २३९२. १) A₁ indicates a lacuna of three aksharas; C supplements सप्तामे.—) Emended with G (see. manu); A °महा × कन्तु. २३९६. १) Emended; A °पतिभिः; cf. the passage ii. 126, to which evidently reference is made here. २४०१. १) Perhaps read °स्वेव.

तपोधनांलङ्घवर्णान्धर्मवृद्धाश्च भुङ्क्ष्वीः । विस्मयमभवनस्थोपि शक्तस्त्यक्तुं न यः कश्चित् ॥२४०४॥
 कृष्णाजिनोभयमुखीदानमुख्यैः सुकर्मभिः । धर्मकन्याविवर्हिष्य यस्याभून्यत्वमायुषः ॥२४०५॥ 2405
 सर्वेषामाहिताग्नीनां निष्प्रत्यूहा महात्मना । सर्वयागोपकरणैर्येन विभागितैः क्रियाः ॥२४०६॥
 भोगान्बुभुजिरे भव्यान्सत्त्वे सूत्रितविस्मये । यस्य वर्णाश्रतुःषष्टिः कुदृष्ट्यष्टवेतसः ॥२४०७॥
 अग्रहारगणोदयैर्विततैर्मतसेतुभिः । पुरे परिष्कृते येन द्वयोः प्रवरसेनयोः ॥२४०८॥
 आये प्रवरभूभर्तुः पत्तने प्रत्तविस्मयः । प्राप्तः प्रतिष्ठाप्रष्टत्वं यत्कृतो रिल्हणेश्वरः ॥२४०९॥
 लोकान्तरगतं कान्तां कृतिनोद्विष्य सुस्सलाम् । भलेरकंप्रपास्याने विहारस्तेन कारितः ॥२४१०॥ 2410
 मार्जार्यास्तिर्यगुचितकैहविस्मृत्यपोहतः । मृतामनुमृतायास्तस्मात्त यः ख्यातिमागतः ॥२४११॥
 तद्भर्तुरीर्ष्याकालुष्ये तस्या दूराग्रगा पुरः । प्रदेशे मानुषीवासीत्पिया क्रीडाकिंडालिका ॥२४१२॥
 तीर्थप्रस्थानदिवसादारभ्यास्या विराधिणी । उत्सृजन्त्यादृतं भोज्यं सा भुजा जीवितं जहौ ॥२४१३॥
 आरोहति परां काष्ठं प्रतिष्ठाविविधाध्वना । दिहा नृपतिपत्नीषु मन्त्रिस्त्रीषु तु सुस्सला ॥२४१४॥
 श्रीचङ्कुणविहारं या यातं नामाशेषताम् । अश्मप्रासादवेष्टमादिकर्मणा निर्ममेधुन ॥२४१५॥ 2415
 अरघट्टप्रबन्धान्धुच्छास्त्रशालादिकर्मभिः । तस्याः संपूर्णतां पुण्यप्राकारा निखिला गताः ॥२४१६॥
 पूर्वराजकुलाखण्डस्थण्डिलव्यापिनाखिलम् । तद्विहारेण नगरं नीतं नेत्राभिरामताम् ॥२४१७॥
 प्रापि प्रतिष्ठयेवाभु यक्षमक्षपितया तया । विपत्तिः श्रीसुरेश्वर्यां प्राज्यसायुज्यवृत्तिका ॥२४१८॥
 मठाग्रहारा धन्येन वल्लभमभिधया कृताः । नाभीष्टं लेभिरे नाम ख्यातिः पुण्यैर्धिना कुतः ॥२४१९॥
 अग्रहारमठांस्तद्बुद्धयः कम्पनापतिः । कृत्वापि स्वाभिधामेव तत्संबद्धां सदाभृणोत् ॥२४२०॥ 2420
 उदयहारपतिना सह ब्रह्मपुरीगणैः । कृते प्रष्टे मठे शोभां लेभे पद्मसरस्तटः ॥२४२१॥
 भृङ्गारतन्त्रपतिना श्रीद्वारेष्वप्यजन्मना । प्रत्यष्ठापि मठोद्यानदीर्घिकाद्यनघात्मना ॥२४२२॥
 ज्ञानकोष्ठमठब्रह्मपुरीसेत्वादिकर्मणा । सोर्लचकारालंकारो बृहद्भञ्ज्याधिपो धराम् ॥२४२३॥
 बुधः सदैवधीशान्तिहेतोर्जातः कलावतः । यः कविर्दानवत्त्वं च ख्यतस्तस्मागेन योजयत् ॥२४२४॥
 नृसिंहसेवी निर्हिसहिरण्यकशिपुप्रदः । वराहसमये वत्तगौश्च योपूर्ववैष्णवः ॥२४२५॥ 2425
 भट्टारकमठाभ्यर्गे पूर्णवार्धनिव प्रहिः । मठः भृङ्गारभट्टस्य ख्यात्यानौचित्ययोजितः ॥२४२६॥
 सांघिविप्रहिको दार्वाभिसारोर्वीभुजोऽकरोत् । अष्टमूर्तेर्जह्नाम प्रतिष्ठां पुण्यकर्मठः ॥२४२७॥
 पुष्पाकरप्रणयभूः सुभगा विभूतिरेकस्य हन्त करवीरंतरोर्दुम्बेषु ।
 पुष्पाणि यस्य सफलीकुरुते स्वयं तत्प्रादुर्भवत्किमपि लिङ्गमनङ्गशत्रोः ॥२४२८॥
 विभूत्या संविभक्तेषु भूभुजाखिलमन्त्रिषु । उत्कर्षकोटिं भुङ्क्ष्वयः परं जल्हानुजोर्हति ॥२४२९॥
 स्वयंभूः प्रकटीभूय पूजां स्वीकुरुते स्वयम् । ज्येष्ठरुद्रो वसिष्ठस्य यस्य वा बालकेश्वरः ॥२४३०॥ 2430
 सविहारमठोदयवेष्टमभिः कलुषोज्झितम् । तेन तत्र कृतं भुष्टपुराख्यं पुटभेदनम् ॥२४३१॥

२४०४. ¹) Emended with C; A तपोधनालं. २४१०. ¹) Thus A; cf. vii, 1239, where बलेरकंप्रपा. २४१३. ¹) Emended with C; A उस्सज. २४१४. ¹) Emended; A धुना. २४२५. ¹) Doubtful emendation; A °कशिपुः, without indicating the lacuna; C °कशिपुच्छिः. २४२९. ¹) Entended; A उत्कर्षकोटि. २४३१. ¹) Emended; A °सोऽज्झित.

- नगरेपि हरः प्रत्यष्टापि भुङ्क्तेभिरामिधः । सरथ मङ्गवाप्रामे धर्मविभ्रमदर्पणः ॥२४३२॥
नीत्वा प्रतिष्ठां वैकुण्ठमठादि स्वविहारभूः । रत्नादेव्या रुढं चक्रे स्वार्थमथनसुस्थिरा ॥२४३३॥
रत्नापुरे बह्वारमहावे निरघो मठः । धत्ते सुकृतहंसस्य स्फीतवीतंसविभ्रमम् ॥२४३४॥
2435 मृत्युञ्जयो राजतेस्यः सुधाधौतान्भजन्गृहान् । जनस्याभित्यक्तोऽस्मिन्नर्थे धेतुं सृजन्निव ॥२४३५॥
गोकुलानां विधातारो गोकुले विहिते तथा । गणिताः भूरवर्माद्याः सत्पुण्यव्यवहारिणः ॥२४३६॥
गवामध्याहतस्वैरसंचारचरकाञ्चिते । तत्र वैतस्ततोयादये यदपोढामये वपुः ॥२४३७॥
मुकुन्दस्तत्र सांध्यसौन्दर्योदार्यमन्दिरम् । अश्वा गोवर्धनधरः सिद्धो ना विश्वकर्मणः ॥२४३८॥
मठ - - - कृत्वा सा नन्दिक्षेत्रेकरोत्क्षितिम् । - - जयवनाद्येषु स्थानेषु च मनोरमान् ॥२४३९॥
2440 दीर्वाभिसारेऽयुर्विशिष्टन्दरौदार्यमन्दिरम् । स्वनामाङ्कं पुरं चक्रे तथा शक्रपुरोपमम् ॥२४४०॥
उद्दिश्योपरतान्मान्यमहत्तरमुखानपि । प्रतिष्ठा विविधाधक्रे सा राश्याभितवत्सला ॥२४४१॥
एवं सर्वाङ्गमामुक्तालंकृतेरथ स क्षितेः । विशेषकामं भूभर्तृवृषा स्वमकरोन्मठम् ॥२४४२॥
अनुत्सिक्तेन यो दत्तभूरिपामो महीभुजा । तज्ज्ञैरारोपितः ख्यातिं मुख्यः सिंहपुराख्यया ॥२४४३॥
व्यधात्कारपथेशस्य दौहित्रः सिन्धुजान्निजान् । निविडान्द्रविडांश्चात्र प्राक्सिद्धच्छममध्यगान् ॥२४४४॥
2445 किं वा मठार्दिर्निर्माणस्तुत्या तस्य व्यधत्त यः । भूयः सप्तमनगरं कृत्वा कर्णमिरमण्डलम् ॥२४४५॥
जीर्णारण्यसधर्माय कालदैरात्यतो भवन् । देशो धनजनावासैस्तेन भूयोपि योजितः ॥२४४६॥
आरम्भात्प्रभृति क्षमापे दीक्षितेभीष्टवत्सिषु । शिल्पिप्रायैरपि प्रायो मठदेवगृहाः कृताः ॥२४४७॥
सत्कोशांशुकरादौ निरुद्धयेन भूभुजा । साधारणीकृते पौरास्तांस्तान्धकुर्महोत्सवान् ॥२४४८॥
अकाण्डतुहिनापातोदीपाद्यैरप्युपद्रवैः । नष्टेषु शालिषु क्षीणं सुभिक्षं तत्र न क्षणे ॥२४४९॥
2450 अद्भुतं चाभवद्वाचः श्रुता यस्मिंश्चि रक्षसाम् । केत्वाद्युत्पातजातं च दृष्टं नष्टाश्च न प्रजाः ॥२४५०॥
कोष्ठेश्वरानुजङ्गुनामा विहितविभ्रवः । आहवैर्गुह्यदण्डैश्च राज्ञा निन्येन्तकान्तिकम् ॥२४५१॥
चक्रे विक्रमराजादीन्भूपानुन्मथ्य पार्थिवः । प्ररोहं गुल्हणादीनां राज्ञां वल्गापुरादिषु ॥२४५२॥
प्रजेशान्कान्यकुब्जादावजयेण नृपार्यमा । स व्यधाद्भयभूभोगवैभवानभिमानिनः ॥२४५३॥
विशोतमाने निभोद्यैर्मन्त्रैस्तैवमेकदा । भेजे जीवितदारिद्र्यं दरद्राजो यशोधरः ॥२४५४॥
2455 स भूम्यनन्तरोप्यन्तराशौ रक्षितोतिसेवया । विपत्तौ प्रकृतिक्रान्तसंतानश्चिन्त्यतामगात् ॥२४५५॥
निकृत्यास्य निजामात्यो विजसीहाभिधो यतः । संभुज्य दयितां राज्यमप्रीडतनयेप्रहीत् ॥२४५६॥
वशीकृत्य ज्ञानैर्देशं नाममात्रनृपं शिशुम् । उच्छेत्तुमैच्छन्नावत्सं स जिघृक्षुः स्वयं क्षितिम् ॥२४५७॥
अन्योमात्यः पुरस्कृत्य यशोधरसुतं परम् । तावत्तेन समं भेजे पर्युकाख्यो विपर्ययम् ॥२४५८॥ युग्मम् ॥

२४३८.—२४३९. ¹) The last two *pādas* of verse 2438 and the following verse are found in the above, mutilated form in A at the foot of fol. 290, having been added subsequently by A₁; C reads: मठप्रतिष्ठां कृत्वा सा नन्दिक्षेत्रेऽकरोत् स्थितिम् । विहारान् यवनाद्येषु स्थानेषु च मनोरमान्. २४४०. ¹) The first two *pādas* of this verse have been subsequently added by A₁ at the top of fol. 291.—²) Emended; 'A दीर्वाभिसारे'; C दीर्वाभिसारेऽयुर्विशिष्टम्. २४४५. ¹) Emended; 'A सङ्ग्राम'. २४४९. ¹) Thus A₁ originally; corr. by A₁ to शालिष्वक्षीण. २४५१. ¹) Emended with C; A निन्येन्तिका. २४५३. ¹) Emended; A प्रजेशांका. २४५८. ¹) A₁ २. २४५७. ¹) Emended; A नावत्सिषु नृपम्.

कश्मीरान्प्रष्टतः कृत्वा द्वैराज्यं तत्र कुर्वति । उत्सृज्य सञ्जपालादीन्सर्वकार्यभरक्षमान् ॥२४५९॥
 हेवाकप्रतिपत्त्यान्याभिधमौग्यनिरुद्धधीः । सर्वाधिकाराद्यारोपान्मन्यमानोभिमानिताम् ॥२४६०॥ 2460
 पर्युक्ताजयतः साज्जेरप्रौढमनुजं निजम् । प्रहिण्वतोनुमन्त्रित्वं मन्त्रज्ञोप्यभजन्नुपः ॥२४६१॥ तिलकम् ॥
 अपूर्वमण्डलारब्धावाटोपाद्धामशालिनः । क सर्वकषणिकम्पप्रतिभाः कार्यवेदिनः ॥२४६२॥
 क बालबालिशप्रायो नष्टव्यवहृतिर्जनः । धिक्परीपाकविषमं स्वाच्छन्धं मेदिनीभुजाम् ॥२४६३॥ युग्मम् ॥
 कार्यपेक्षविपक्षैः स्वैरिच्छन्त्युद्रिक्तताच्छिदाम् । सैन्यक्षमादुर्गकोशादेन - शन्त्यन्तरज्ञताम् ॥२४६४॥
 प्रक्रियामात्रतो मन्त्रं गृह्णन्ति क्षित्यनन्तराः । कृतसाहायकैरेव चिन्त्या मित्रमुखा द्विषः ॥२४६५॥ 2465
 युक्त्यारब्धविधौ तत्र वैरिसाहायकपदे । क वैधेया बकप्रायाः कार्यसंदर्भवेदिनः ॥२४६६॥
 दरत्राजुष्टमोन्योभेदकूलक्षयाच्युतः । क्रष्टुं नाशक्यताप्रौढैः क्षोतोभिरिव मध्यगः ॥२४६७॥
 पर्युक्तास्संकटे कार्ये तं तमुत्कोचमिच्छतः । स दुग्धघातमादातुमप्यासीदलसक्रमः ॥२४६८॥
 पर्युक्तेण समं विद्वसीहः संधिं निबद्धवान् । यथागतं गते साज्जो कश्मीरेन्द्रेप्रहीदुषम् ॥२४६९॥
 सर्वाधिकारप्रवगाचिरसंचारभूरुहः । प्रसज्जे तत्र शृङ्गारो मृत्युसौहित्यकार्यभृत् ॥२४७०॥ 2470
 आ लक्ष्मकान्तात्सर्वाधिकारोस्थाद्वितीयया । वृत्त्या ततस्तु शतधा निर्झराम्भं हवाभवत् ॥२४७१॥
 अन्येष्वमात्याः सांमत्याद्भुताहात्म्यभागिनः । प्रमयं समये तस्मिन्दैवात्किमपि लेभिरे ॥२४७२॥
 प्रशंसामानृशसस्य किं विद्वमो धराभुजः । मृतामात्यार्भकापत्यं निधत्ते यः पितुः पुत्रे ॥२४७३॥
 प्रवर्तिता त्वमात्यानां भृत्यैः पद्धतिरङ्गता । निर्वैलक्ष्याः प्रभोर्लक्ष्मीं जहूः स्वगृहिणीमिव ॥२४७४॥
 भूभर्तुः प्राभृतीकृत्य मृतस्य स्वामिनः श्रियम् । संतानस्य विभूत्यर्थं कृत्वा कार्यं हि तेहस्त् ॥२४७५॥ 2475
 गञ्जाधिपे विश्वनासि विपन्ने रक्षिता परम् । एकेन सहजाख्येन सहायानां महार्घता ॥२४७६॥
 नाध्याह्नोहाधिकारं पार्थिवेनार्थितोपि यः । स्वामिन्नोष्टिष्ठनाम्नो बुद्धौ साहायकं व्यधात् ॥२४७७॥
 निष्ठायामप्रतिष्ठत्वं दृष्ट्वापि प्रभविष्णुभिः । धिक्परंपरया भृत्याः प्रावर्ध्यन्तेधिकाधिकम् ॥२४७८॥
 आसीदाचमनोपयोगि कलशे स्रष्टुर्जगत्तुनङ्कान्ताङ्गिकमहार्यथासुररिपोस्त्रैस्तसं यत्पयः ।
 शंभुस्तच्चिदधे स्वमूर्धनि जडेप्येकप्रयुक्तादृतौ स्युः सर्वेष्ववशा गतानुगतया गाढादराः स्वामिनः ॥२४७९॥
 सुज्जिनिर्वासनप्राप्तप्ररोहो दुर्नयप्रुमः । साज्जिजायकृताप्यायः क्रमेणासीत्फलोन्मुखः ॥२४८०॥ 2480
 द्वित्राः समाः समन्युः स विद्वसीहेस्ततोभवत् । अकुण्डराज्याद्युत्कण्ठं दूतैरकृत लोठनम् ॥२४८१॥
 दूरादखण्डितोस्थानः भूरमाश्रित्य भूपतिम् । जीवन्कृषिषणिज्यादिकर्मणा स सबान्धवः ॥२४८२॥
 दरदां मन्त्रिणां जातज्ञातेयैरभियोगभाक् । चक्रेलंकारचक्राद्यैर्दार्ढ्यैः सह चक्रिकाम् ॥२४८३॥ युग्मम् ॥
 सोप्यद्रिदुर्गस्वाम्यस्य प्रथमप्रस्थितौ सुदत् । क्षुब्रो जनकभद्राख्यः पार्श्वे लिप्सोर्व्यपद्यत ॥२४८४॥
 कर्णाढकादावभवस्थाने स्थाने विलोक्य तम् । प्रस्थितं कस्यचिद्गोहे बुद्धिः कस्यापि साधुता ॥२४८५॥ 2485

२४६९. ¹) Emended; A सज्जे.—²) A₁ ३. २४६३. ¹) A °वालि.—²) A₁ २. २४६४. ¹) Thus A; perhaps read विश्व-
 न्त्वन्त°; C न संसन्त्य°. २४६६. ¹) Emended; A apparently वैधेयान्बकप्रायान्कार्य°, as read in R C. २४६७. ¹) Emended;
 A °न्योन्यं भेद°. २४६९. ¹) Emended; A सज्जो. २४७१. ¹) Emended with G (sec. manu); A निर्झरा. २४७३. ¹) Emended
 with C; A °माख्यर्भका°. २४८०. ¹) Emended; A सुज्जिनि°. २४८२. ¹) A दूरा-खण्डित°.—²) Emended; A जीवन्कृषि°. २४८३. ¹) A₁ २. २४८४. ¹) Doubtful emendation; A साप्यद्रि°.

- तं तथा विपुलास्ममपि शाद्यादसंभ्रमम् । प्रविबिधुमुपैक्षिष्ट कौसीयानुद्यमो नृपः ॥२४८६॥
 पोषिते प्रेषितभीकैरुत्पिञ्जे विप्रवैविभिः । अथोदयद्वारपतिः प्रैषि विश्वंभराभुजा ॥२४८७॥
 संगृह्णता चमूस्तेन पुरे शंकरवर्मणः । प्राप्नोत्कारचक्रस्य पार्श्वमभावि लोटनः ॥२४८८॥
 अपि विप्रहराजाख्यः सनुः सुस्तलभूपतेः । भोजः सल्हणंजन्मा च भुतौ तेन सहागतौ ॥२४८९॥
 2490 अथोपह - त्यान एव तेषां स सत्वरः । मार्गं बहूदिनोत्सङ्ग्यमेकेनाह्ना व्यलङ्घयत् ॥२४९०॥
 सयुध्यकन्धामथनासिद्धेर्यातो विधेयताम् । तदास्कन्दहतस्पन्दः स पलायिष्ट डामरः ॥२४९१॥
 सिन्धोर्मधुमतीमुक्ताभिया अन्तःस्थितं ततः । शिरःशिलाभिधं कोट्टमथ तैरधिशिभिरे ॥२४९२॥
 गहने बुद्धितः कोट्टे स्थितः किं वा स इत्यसौ । न निधिकाय द्वारेशो भ्राम्यन्दीर्घाञ्च भूमिषु ॥२४९३॥
 अथोपालब्धतुर्गारोहणेस्मिन्मशङ्क्यत । दैवेनापि न भूभर्तुः प्रभावो निष्पराभवः ॥२४९४॥
 2495 उत्थानोन्मुखतां सर्वेप्युत्पिञ्जे तत्र दस्यवः । पाल्वलास्तिमयो वर्षपृथक्कृत इवाभजन् ॥२४९५॥
 तैस्त्रिल्लकादिभिर्गूढवैकृतैरथ लोटनः । पार्श्वीहरिः पुनश्चक्रे मायाचतुरचाक्रिकः ॥२४९६॥
 पुरग्रामादिद्वारमसाध्यमथ धावताम् । पदे पदे कृच्छ्रगतं स्वपक्ष्यास्तभरक्षिषुः ॥२४९७॥
 दिक्चक्रे नियतेर्भ्राम्यन्वदयावदयः स सर्वतः । कल्पात्ययोदयी ब्रह्मपुत्रः केतुरिवाभवत् ॥२४९८॥
 भ्रान्तैरमात्यैर्निर्बन्धे संपौ कालानुरोधतः । मेने मडवराज्योर्षी हारितेवाखिला जनेः ॥२४९९॥
 2500 असंवृत्तप्रतीकारतयारोहस्तु वैरिषु । तदन्तरेथ संमन्त्र्य धन्यं प्रास्थापयन्नृपः ॥२५००॥
 तस्स्कन्धारोपिते कार्ये व्रीडां गच्छेत्तटस्थताम् । विपर्योसमथ द्वाराधीश इत्यभ्यधाज्जनः ॥२५०१॥
 भिक्षुर्मल्लार्जुमस्वासीदेक एव त्रयस्त्वमी । संहता हन्त दुःसाधा दध्युधेत्यखिलाः प्रजाः ॥२५०२॥
 द्वाराधिपस्त्वहेवाकव्यवहारो महीपतेः । सिद्धिं स्वस्याप्रसिद्ध्यापि वाञ्छन्महोद्यमोभवत् ॥२५०३॥
 एकाकी यः किल न भजते मूढतां भर्तृकार्ये नौदासीन्यं भयति च हृषा बह्वीने च तस्मिन् ।
 निर्हेवाकव्यवहृतितया साध्यसिद्धिं किलेच्छंस्तादृङ्गन्त्री प्रभवति परं नाल्पपुण्यस्य राज्ञः ॥२५०४॥
 2505 पञ्चचन्द्रे मृते तस्यानुजं राजोपवेशने । न्यधाद्यं पञ्चचन्द्राख्यं सोप्यारब्धै विनिर्ययौ ॥२५०५॥
 द्विबाहुकादयो मुख्य - - सह गायकैः । धन्यमेवान्वयुर्बाधाधान्ये राजोपजीविनः ॥२५०६॥
 धन्याविषु तिलग्रामं कोटसिन्धुतटाभयम् । अथ - - द्वारेशो ब्रह्मस्पृष्टः पृष्ठपद्धतीः ॥२५०७॥
 हठप्रवेशायोग्याजिमुख्यद्वेवाकवर्जितः । शोषयन्निष्पतो धैर्यगम्भीरं स व्यवाहरत् ॥२५०८॥
 कुठारिकादिभिः कारुवृन्दैर्मन्दिरपद्धतीः । धन्यो मधुमतीतीरे नगरस्पर्धिनीर्व्यधात् ॥२५०९॥
 2510 निर्ध्वान्तं द्रुमसंबाधं सनिकेता वनस्थलीः । कटकं सर्वभोगाढ्यं शक्तः परिवृढो करोत् ॥२५१०॥
 देशे भूरितुषारोपहिमती भाग्यसंपदा । भूभर्तुरभियोग्यैव भूरभूजानुभूषिता ॥२५११॥
 भुवनाद्भुतसंभारप्रेषणं विजयैविणः । द्वैराज्यमीलिताज्ञेपि काले राज्ञो न खण्डितम् ॥२५१२॥

२४८६. १) Emended; A च मूलेन. २४८९. १) Emended; A सल्हणं.—१) Emended with C; A °गता. २४९०. १) Thus A; perhaps read अथोपहरया उत्थान. cf. viii. 2513; C अथोपहित उत्थान. २४९२. १) Conjectural reading; A °भिवरस्व-स्थितं; G (sec. manu) °भिय अन्ते स्थितं. २४९५. १) Doubtful emendation; A °भवन्. २४९६. १) Comp. for this name viii. 2799. 2912. 3313.—१) Emended; A पार्श्वीहरिः; cf. viii. 2748. 2759. 2798. 2837.—१) Emended; A °क्रिकैः. २५०१. १) A तस्स्कन्धा. २५०६. १) A does not indicate the lacuna; C मुख्याधारणैः. २५०७. १) Thus A; perhaps read with C अवस्त्वगच्छरा.
 [C. VIII. 2487 258 C. VIII. 2513]

उत्थान एवोपहर्ति' भये यास्यत्यगात्परम् । भारोद्विपीडितमाय्याक्रन्दः क्षान्तिचरूपमाम् ॥२५१३॥
दीर्घप्रवासनिर्वेदाञ्जलितान्दर्शयन्नुषम् । स्थास्नुंश्च तोषयन्दायैः स्थैर्यं निन्ये नृपधूमः ॥२५१४॥
इत्थं त्रिचतुराण्मासांस्तिस्रश्चरपि निधुरैः । नैवादातुमशक्यन्त कटकैः कोट्टसंभयाः ॥२५१५॥ 2515
तेषां हि वीवधासारनिरोधारीनि कृप्यताम् । अप्रियाणि न जातानि दैन्यदायीनि कामि चित् ॥२५१६॥
त्रिकीर्षवस्तुषारान्ते स्वविभूतिप्रकाशनम् । तस्थुरङ्कुरितोक्षासाः पर्वता इव डामराः ॥२५१७॥
कृषिं कृषीवलैर्वेदपाठमुत्सृज्य च द्विजैः । उत्पिञ्जसज्जैर्मामेषु सर्वतः शस्त्रमादधे ॥२५१८॥
प्रतीक्षमाणाः प्रालेयप्रलयं मार्गभूताम् । दारदास्तुरगानीकैः सज्जैस्तस्थुर्जिगीषवः ॥२५१९॥
मिहिकासंहतेः कालतूलतल्पाकृतेर्दधत् । पातभीतिं जनो राजसेना शश्वदवेपत ॥२५२०॥ 2520
इत्थं प्रह्यार्थिसामर्थ्यपरमार्थापरीक्षणात् । क्षमाभृन्मिथैवमारेभे संदेहं च जयेभजत् ॥२५२१॥
वैदग्ध्यदिग्धमनसामयमेक एव कोप्यस्ति वञ्चनविधेरुचितः प्रकारः ।
येनात्मना किल विशङ्कितशक्तयस्ते मुग्धेपि वैरिणि विचारहतोद्यमाः स्युः ॥२५२२॥
प्रवादमात्रसाराद्यस्वसेत्परिकरादरैः । स्वयैव तस्य विद्ध्येत सिद्धिश्चिन्तान्धया धिया ॥२५२३॥
विध्येदाभु शिलीमुखैः प्रवितरेत्पक्षैरवस्कन्दनं बध्नीयात्तदिदं गुणैः परिकरैर्मिथ्या प्रसिद्धैरिति ।
स्याच्चेदम्बुरुहं द्विपस्य भयकृच्चिन्तासहैः साहसं प्रव्यूहेत ततो निजैरपघ्नैरप्येतदुन्मूलने ॥२५२४॥
लोठनाद्यैर्हि कर्णाह्वाभिस्तीर्णैस्तैः कथंचन । प्रापेलंकारचक्रेमे राज्यमज्ञायि निर्जितम् ॥२५२५॥ 2525
मिथैव मथिता कन्या स्वयूथैः कथमन्यथा । तस्मिन्मन्दमास्कन्दं धावन्द्वाधाधिपो ददौ ॥२५२६॥
प्रत्यवस्थित्यसामर्थ्यात्ततः कोट्टं व्यसर्जयत् । स राजवीजिनस्तांश्च परेषुः स्वयमन्वगात् ॥२५२७॥
कोट्टाद्रिः सलिलस्यान्तः कृशोधः पृष्ठदैर्घ्यभाक् । स तैर्वैसारिणमासव्यमो बक इवैक्ष्यत ॥२५२८॥
निःसामर्थ्ये तद्विलोक्य गजागारमिवागजम् । तस्यजुर्विजयाशंसां भयं चोदवहन्कदि ॥२५२९॥
ततः शरैर्दृषद्दृष्टैर्बाध्याधेतो विरोधिनः । भ्रूणसो रक्षणमितो रक्षया यन्त्रोपला हतः ॥२५३०॥ 2530
इत्थं स तैरभिदधदैर्यादांदाय डामरः । मेने स्वगुप्तिमात्रार्थं न युद्धे बद्धनिधयः ॥२५३१॥ युग्मम् ॥
ततः कन्दलितास्कन्दे तिलग्रामे द्विषद्वले । प्रतीकाराक्षमे दस्यौ ते चिन्ताक्षामतां दधुः ॥२५३२॥
विश्रवाविश्रुतप्रज्ञासौष्ठवो लोठनः पुनः । डामरं कृत्यसंपूर्णमगूढं तमगर्हत् ॥२५३३॥
भोजस्तूद्विजितं यच्चो द्रोहो रोहेदिति ब्रुवन् । रुद्धा पितृभ्यं तं व्याजस्तुत्या नित्यमुपाचरत् ॥२५३४॥
विमुखे लोठनेकुण्ठशाद्यस्तस्य तु सान्त्वनैः । मेने मन्त्रज्ञतां किञ्चित्सोवर्तिष्टं च संविदि ॥२५३५॥ 2535
हन्यान्मां भूभृदित्येष यातेष्वेतेषु संत्यजेत् । नास्मानुक्त्वेत्यसौत्सीहस्य पितृभ्यं गमनार्थनात् ॥२५३६॥
स्वयस्माच्च च सर्वेषु वेष्टितेषूत्कटा द्विषः । पृष्ठकोपमसंभाष्य कुतश्चिन्तिथलोद्यमाः ॥२५३७॥

२५१३. ¹) Doubtful emendation; A एवोपहर्तिभये; C एवोपहर्तिभये.—²) Emended; A °क्रन्द क्षान्ति° (the letter क्ष is of unusual shape and resembles दक्ष); C क्षान्तिचरूपम्. २५१४. ¹) Emended; A चलिता; another possible emendation would be चलिता वर्यायुषम् । स्थास्नुंश्च. २५१५. ¹) Emended; A संभयाः. २५२०. ¹) Emended with C (sec. manu); A हिमिका°. २५२५. ¹) Thus A; cf. कर्णाह्वा° viii. 2485. २५२८. ¹) Emended; A कृशोधः.—²) Emended with C; A तैर्वैसारिण°. २५३०. ¹) Emended; A शरैर्दृषद्दृष्टैः. २५३१. ¹) Emended; A तैरभिदधदैः; C तैरभिदधदैर्यादांदाय.—²) A, २. २५३४. ¹) Emended; A भोजं; B भोजो. २५३५. ¹) Emended; A सान्त्वने; C सान्त्वने.—²) Doubtful emendation; A °संवर्तिष्ट च; C °समवर्तिष्ट सं°.

- यद्यद्विदधुः सिध्येत्तत्तदेकं त्यज मामितः । अन्यांल्लवण्यानानीय-दरदो वा जवेनं वः ॥२५३८॥
 बन्धनं त्वपनेष्यामि युक्तमित्युक्तवांश्च तम् । डामरं विदधे किञ्चिदिव सांमत्यमाश्रितम् ॥२५३९॥
 2540 विमोक्षयामि क्षपायां त्वामद्य श्वे वेति तं ब्रुवन् । स त्वसंक्षीणदाक्षिण्यो विप्रलेभे प्रतिक्षणम् ॥२५४०॥
 अध्वरोधे सुदूरस्थैर्यथावदकृतेरिभिः । बाह्यमामाहूतैरसैस्ते त्वहान्यत्यवाहयन् ॥२५४१॥
 दुरुदकमथाशङ्क्य समयं ते व्यजिज्ञपन् । धन्यादयोहितैः संधिविधेय इति भूपतिम् ॥२५४२॥
 तैस्तैर्निमित्तैः संधानमविधेयं विदधृषः । तानादिदेश कर्तव्यं कोट्टाडालकवेष्टनम् ॥ २५४३ ॥
 संदिदेश च दायादा वञ्चेरन्ध्यातिमागताः । निजास्पदे ताञ्जहति दत्तोत्कोचेथ डामरे ॥ २५४४ ॥
 2545 भूत्वा कठोरेऽप्यारम्भानिष्ठा निःसौष्ठवा धुषम् । क्रियातिपत्त्युपालम्भैर्यास्यामोनुशयं विशाम् ॥२५४५॥ ॥
 नात्यक्षद्वर्षदेवश्चेत्सप्राहान्युद्यमं ततः । दुग्धप्रवाहं प्राप्स्यत्सं श्रुत्वेत्यन्योपि तप्यते ॥२५४६॥
 प्राप्तव्यं प्राप्तवान्सर्वो निजैः कृत्यैः शुभाशुभैः । क्रियातिपत्तिलोकेत्र त्रैलोक्यं तु मुखेर्ष्यते ॥२५४७॥
 पादेषु पक्षेषु च सत्सु नोर्ध्वा न व्योम्नि वा पक्षपिपीलकस्य ।
 पङ्क्त्यध्वजङ्कमणं तु गर्ते किं संपदा स्यान्नियुमे गतीनाम् ॥२५४८॥
 सहस्रपादस्य गतेर्निमित्तमनूरुभावेऽप्यरुणः प्रजातः ।
 तस्याभविष्यद्यादि पादयुग्मं ततोधिकं तत्किमिवाकरिष्यत् ॥२५४९॥
 2550 उपेक्ष्य साक्षितां तस्मत्कृत्स्नं कोट्टं विवेष्टयताम् । प्रयातु तत्रैवास्माकं तेषां च पुरुषायुषम् ॥२५५०॥
 अविभ्रान्तो वातो दहन इव सोयं जनयति प्रसक्तिं सातत्याहलयति कुलाद्रीनपि जलम् ।
 प्रसृते कृत्येषु व्यवसितिरनिर्भूदसुवृद्धा फलावाप्तिं लोके पतिकलमसंभाव्यविभवाम् ॥२५५१॥
 क्रूरां नरपुत्रैराशङ्क्य भुत्वा धन्यादयस्ततः । कोट्टप्रतोलीं कूलं तं त्यक्त्वाप्यारुहुर्जवात् ॥२५५२॥
 कथं युद्धं विधास्यन्ति कथं स्यास्यन्ति वेति तान् । शरान्किरन्तः कोट्टस्था यावत्सैक्षन्त कौतुकात् ॥२५५३॥
 अधः क्षोभ्यूर्ध्वगान्युद्धैर्निष्पीड्य निविडैर्व्यधात् । धन्यः प्रदेशं तावच्च निकेतैः पत्तनोपमम् ॥२५५४॥ युग्मम् ॥
 2555 अविभ्रान्तैस्ततः संख्यैरसंख्येयधूमक्षयः । प्रतिक्षणं प्रवृत्ते सैन्ययोरुभयोरपि ॥२५५५॥
 परेषुः शारदां वृद्धा संप्राप्तो गर्गनन्दनः । संक्रन्दनपुरीषैरवृद्धिं योधिहर्तैर्व्यधात् ॥२५५६॥
 अलंकाराभिधो बाह्यराजस्थानाधिकारभाक् । अधृष्योमानुषैर्युद्धैर्विरुद्धान्बद्धधावधीत् ॥२५५७॥
 कं भूधरचरैः स्पर्धा वसुधातलचारिणाम् । तथापि पृतनायन्त्रानन्त्यं चिन्त्यमचिन्त्यकृत् ॥२५५८॥
 अल्पीयांसः कोट्टनिष्ठा भूयिष्ठाः कटकाश्रयाः । अतः पूर्वं बहून्मन्तोप्यासन्कृत्याल्पया क्षताः ॥२५५९॥
 2560 श्लिष्टद्वारारिपटं द्वित्रैः पीडितमाहवैः । मीलिताक्षमिव आसात्ततो दुर्गमजायत ॥२५६०॥
 गोमृभेदान्तरद्वैधमुखच्छिन्नानुसारिणः । धन्यादीन्वीक्ष्य विश्वासं कोट्टस्था नोपलेभिरे ॥२५६१॥
 निश्राच्छेदार्थमन्योन्यं क्रोशन्तो नास्वपन्निशि । स्वपन्तोहि तु निःशब्दभूयं कोट्टमदीदृशन् ॥२५६२॥

.२५३८. ^१) Emended with G (sec. manu); A वा-येन; C जवेन. २५४०. ^१) Emended with C; A क्षो.—^२) Emended with C; सत्सुवृद्धि°. २५४५. ^१) A कठोप्या°; C कठोरोऽप्या°.—^२) Could be read in A also °निष्ठाभि°.—^३) A °स्यामो-वाच C °स्यामोऽसंख्य. २५४६. ^१) Emended; A प्राप्स्यत्स. २५४७. ^१) Emended; A °लोकं त्रैलो°; C °लोकैऽपि. २५४८. ^१) Emended with G (sec. manu); A गर्ते. २५५३. ^१) Emended; A °सैक्षन्त. २५५४. ^१) Thus A; perhaps read अधःस्थो.—^२) A, २. २५५६. ^१) Emended with G (sec. manu); A °पौरवोधैर्वृद्धि-हर्ते°.

निशासु तत्तत्पुतना यामतूर्यरवैरपि । चटकाः कोटरगता मेघशब्दैरिवात्रसन् ॥२५६३॥
 अहर्निशं भ्रमन्तीभिर्नीभिः संदृढपाथसः । तान्समभ्रमयन्सर्वप्रकारं राजसैनिकाः ॥२५६४॥
 ते दृढपाथसस्तर्षशोषं कंचिद्विप्रेहिरे । निःसंचारास्तु संक्षीणे भोक्तव्ये क्लेश्यमाययुः ॥२५६५॥ 2565
 बुभुक्षवः क्षमापयोग्यान्भोगान्भाग्योर्जितांस्ततः । कदन्नैर्नृपदायादा अशनाशंसनं व्यधुः ॥२५६६॥
 दूरे स्पर्धास्तु निस्तीर्णाः क्षुधितास्तेधिकं व्यधुः । भूभर्तुर्भोगभागीभ्यो भृत्येभ्योऽप्यन्वहं स्पृहाम् ॥२५६७॥
 व्यूहेष्वस्माद्य पर्याप्तमकार्यमिति भाषिणम् । भोजं व्यधान्मध्यभृङ्गे दुर्गस्याथ स तं पृथक् ॥२५६८॥
 एकस्य वार्द्धकाद्वेद्यापुत्रत्वादपरस्य च । जानन्नयोग्यतां मेने द्वैराज्याहं तमिष सः ॥२५६९॥
 विनामुं चानयोः सम्यक्संरम्भेरन्न वैरिणः । इति मिथ्या प्रथां निन्ये तद्विनिःसरणं बहिः ॥२५७०॥ 2570
 कान्तालंकारचक्रस्य काङ्क्षन्ती क्षयमित्वरी । चक्षुरागात्पञ्चचन्द्रे सान्द्रजेदार्द्रतां गता ॥२५७१॥
 बहिराभ्यन्तरं भेदं नयन्ती मन्त्रमाययौ । साल्हणेः कर्णसरणिं सर्वमन्विष्यतोन्वहम् ॥२५७२॥ युग्मम् ॥
 रागध्वान्तान्वितधियः प्रतिभेदभयेन सः । तस्य प्रकाशयत्नेनां गन्तुं तु प्रार्थनां व्यधात् ॥२५७३॥
 क्षमावाञ्छितोपेक्षो मैत्रीस्थैर्यै मुदं भजन् । नागः सागस्यपि दधे बोधिसत्त्व इव क्लृप्तम् ॥२५७४॥
 प्रियामन्युः सरागेण मृत्युहेतुर्महानपि । इति विस्मर्यते पृष्ठे शरंभेणैव वारणः ॥२५७५॥ 2575
 अथ प्रस्थापितो भोजः सुप्रारिश्चिबिरान्तरात् । यातप्रायोऽप्यलंकारतनयेनानुयायिना ॥२५७६॥
 श्रोहेच्छया भयाद्वापि ध्वस्तसत्त्वेन सत्वरम् । व्यावृत्त्यारोपितो भूयः कोद्वस्थस्यान्तिकं पितुः ॥२५७७॥ युग्मम् ॥
 निर्भर्त्स्यं पुत्रं गन्तासि श्वो निशीत्यभिधाय तम् । उच्चमस्थापयत्सोह्नि यात इत्यखिलान्वदन् ॥२५७८॥
 प्रोक्षल्यानिधयादेकः प्रायाहौ श्वः प्रयास्यतः । बोधितैरथ धन्याद्यैरजागार्यखिलैर्निशि ॥२५७९॥
 प्रस्थास्तुः स निशीथेय कोद्वहालाद्यलोकयत् । जाग्रतः कटके सर्वान्परितो दीपितानले ॥२५८०॥ 2580
 प्रकाश्य बह्विना दुर्गे प्रतोलीनिर्गतो यथा । पिपीलिकोऽप्यक्षयत्वं नोन्मुखानां द्विषां व्रजेत् ॥२५८१॥
 ज्वालाप्रकाशश्चाञ्चल्याद्विलोला इव रक्षिताः । न्यषेधन्मूर्धकम्पेन साल्हणिं साहसामृहाः ॥२५८२॥
 तद्वन्तुमक्षमं क्षिप्तं क्षपाप्राङ्गे स डामरः । अधोवातीतरङ्गभ्रमालिङ्गितवटाकरम् ॥२५८३॥
 क्षेमराजाभिधानेन डामरेशेन सोन्वितः । शिलां वितर्दितातुल्यामध्यास्त श्रममध्यगाम् ॥२५८४॥
 आरुह्यासनमात्रे तां पर्याप्तां पातभीतितः । निर्निद्रौ पञ्चरात्रीस्तावत्यवाहयतामुभौ ॥२५८५॥ 2585
 निर्वर्तितप्राणयात्रौ करस्थैः सक्तुपिण्डकैः । तत एव व्यजहतां विष्टां भीडादिवाण्डजौ ॥२५८६॥
 अठ्यक्तव्याकृती चित्रासूत्रिताविव तौ स्थितौ । वीक्ष्यादिकटके लक्ष्मीं पृष्ठाद्विस्मयमीयतुः ॥२५८७॥
 तयोराश्रीयत स्फीतशीतविस्मृतिकारिणा । जयसिंहप्रतापाग्निसंतापेनोपकारिता ॥२५८८॥
 षष्ठेऽह्नि तत्र निःशेषीभूतभोक्तव्ययोरथ । क्षतक्षार इवारम्भि तुषारं वर्षितुं धनैः ॥२५८९॥
 अगृह्यतोचिते दन्तवीणावाद्योद्यमे तथा । शीतासादितसादेन पाणिपादेन च प्रता ॥२५९०॥ 2590

२५६४. ¹⁾ Emended with C; A तान्ससम्भ्रमं. २५६५. ¹⁾ The letter ञ is indistinctly written; C 'शोष'; R 'शोष'.
 २५६६. ¹⁾ Emended; A 'सन्निवृत्तः'. २५७२. ¹⁾ A, २. २५७३. ¹⁾ Emended with C; A प्राका. २५७६. ¹⁾ A 'निशि'.
 २५७७. ¹⁾ A, २. २५७८. ¹⁾ Emended with C; A निर्भर्त्स्य. २५८२. ¹⁾ Emended; A 'प्रकाशं चाञ्च'. २५८३. ¹⁾ Emended;
 A 'क्षमः'. २५९०. ¹⁾ Emended with C; A पाणिपादेन.

- तावचिन्तयतामद्य शुष्कीताभिहतौ ध्रुवम् । पतिव्याधीरिक्तके पाशबद्धाविवान्धौ ॥२५९१॥
 के पुस्तुर्कः कस्य वावां विदितौ यो विनिर्हरेत् । ततः पङ्कान्तराममौ यूथपः कलभावि ॥२५९२॥
 विषमस्थावयेत्थं तौ नक्तमभ्यर्थ्य डामरः । आरोप्य रज्ज्वावसथे भून्ये स्थापयति स्म सः ॥२५९३॥
 कृतशीतप्रतीकारौ, पलालानलसेवनैः । दुःखं व्यस्मरतां तत्र निद्रया चिरलब्धया ॥२५९४॥
 2595 ततोऽप्यभ्यधिका व्यापङ्गेजे लोठनविग्रहौ । अवक्षुष्यौ जनास्निग्धां गिरमप्यापतुर्न यौ ॥२५९५॥
 यवकोद्वपुपादि तयोः सतुषमभतोः । गात्रैर्वस्त्रैश्च वैवर्ण्यं भुज्जिवन्धतया दधे ॥२५९६॥
 धन्योलंकारचक्रस्य क्षीणभोज्यस्य सर्वतः । स्वीचकाराक्षदानेन तुल्यौ होलयशस्करी ॥२५९७॥
 ततः स दूतैर्विकेतुमङ्गीचक्रे नृपद्विषः । बुभुक्षाक्षुभितो भृत्यभेदभीतश्च डामरः ॥२५९८॥
 दुस्तरव्यापदुद्वेकदुतसत्त्वतयात्यजत् । पापोपलिप्तश्चित्तमधर्माकीर्तिसाध्वसम् ॥२५९९॥
 2600 भूपतेर्विद्विषच्छेषस्थापनात्स्वस्य रक्षणम् । ख्यातिभुज्यौ विकीर्षुश्च कुशकाशावलम्बनम् ॥२६००॥
 भृत्यस्योदयनाख्यस्य धिया प्रच्छादितं तथा । ररक्ष सालहर्णि भोजं ह्यौ तु दातुं स तत्त्वरे ॥२६०१॥
 तं विना च तयोर्भूपाङ्गं जानन्नसांप्रतम् । भुवाधं स्वस्य चाशेषकृत्यं युक्तममन्यत ॥२६०२॥
 भोज्याभावंकृतां तस्य व्यापदं तच्च मन्त्रितम् । तदा नाशसिबुर्धन्यादयः संधिं विधित्सवः ॥२६०३॥
 मिषाश्चिलिषा तेषां कस्माच्चिदभवत्ततः । किं पुनस्तेन दायादद्वये दातुं प्रतिश्रुते ॥२६०४॥
 2605 देयविभ्राणनानीकोत्थानादिपणसिद्धये । भ्रातृव्यमनयद्वन्द्वः कल्याणमवकल्यताम् ॥२६०५॥
 प्रबन्धं निर्बध्नन्निमुपचरञ्छादितरुषं महाहिं संगृह्णन्नकुटिलचेष्टं व्यवहरन् ।
 स भूमिः सिद्धीनां दधदुचितकर्तव्यपरतां भवेद्योनिर्व्यूढावपि सुदृढसंरम्भरभसः ॥२६०६॥
 दुःखैर्विप्रवासेत्यैरपसारितसौष्ठवाः । तदा संरम्भशैथिल्यं भूभृद्व्याः प्रपेदिरे ॥२६०७॥
 स सत्यं सचिवोप्राप्यः संपहीतुं प्रगल्भते । कथाशरीरमिव यो निर्व्यूढौ कार्यमाकुलम् ॥२६०८॥
 संधिं निबद्धं विज्ञाय सैनिकाः स्वगृहोन्मुखाः । उपेक्ष्य स्वामिदाक्षिण्यं क्षणादेवप्रतस्थिरे ॥२६०९॥
 2610 तद्विकीतमवाप्यासं लवन्त्यः कार्यमन्यरः । धन्यायाः स्वल्पसैन्यत्वादासन्कृच्छ्रगतासवः ॥२६१०॥
 प्रतोलीकीर्लितदृशः प्रार्थितागमनाशया । तदहः सोभियोक्तृस्तानददत्तावतापयत् ॥२६११॥
 रथाङ्गाक्रन्दिनी रात्रिस्तेषां कृच्छ्रेण सागमत् । विना जीवितसंन्यासमन्युत्कार्यमपहयताम् ॥२६१२॥
 प्रथमसंभूते कृत्ये नृके भन्दतया धियः । अस्मत्संभावनादूरीकृतवाक्यादरं प्रभुम् ॥२६१३॥
 नष्टानुशोचनव्याजास्तत्तुल्युपहासिनः । सद्यं ह्यो ध्रुवं दुःस्थीकरिष्यन्त्यन्यमन्त्रिणः ॥२६१४॥
 2615 सद्यो यात्रातारतम्यात्ताम्यन्तो नस्त्रपार्षणम् । कार्यनिष्ठामपहयन्तः कुर्युर्वैत्यपरेब्रुवन् ॥२६१५॥
 मायामेतां विहितत्रांसैः संमन्य नृपाहितैः । सिद्धताध्योधुना दस्युर्हसन्नस्मान्धुवं स्थितः ॥२६१६॥
 अल्पेतरांस्तु संकलानेवं तेषां धितन्वताम् । दत्तानन्ततनुज्यामिः प्रभाता सा विभाषरी ॥२६१७॥ कुलकम् ॥
 प्राज्ञेय राजस्थानीयोलंकारः साहसोत्सुकः । डामरं कोडमारुह्य निन्दे नयभयैर्वशम् ॥२६१८॥
 एकाहं गमने सोढविलम्बस्तत्र वासरे । लोठनं क्षीणदाक्षिण्यः स गच्छेत्यब्रवीत्स्फुटम् ॥२६१९॥

२५९५. ^१) Emended; A जनास्निग्धां. २५९७. ^१) Emended; A भोज्यस्य. २६०१. ^१) Emended; A भोज्यभावं
 २६११. ^१) Emended with G (sec. manu); A कलित. २६१५. ^१) Emended with C; A पदवन्त. २६१९. ^१) Emended.
 A लोठने.

उपन्यास्यंस्ततस्तस्य म्लानिप्रक्षालनक्षमम् । मानिनः केपि कर्तव्यं कीर्तययनिबर्हणम् ॥२६२०॥ 2620
 कालः सोयं सकलजनतालोचनभ्रान्तदायी नित्यालोकप्रकटनपटुः किंतु सत्सत्रियाणाम् ।
 अभ्रदयामाहुतमसिलता स्वर्वधूसंगतापि व्यक्तं सक्तिं दिशति रभसान्मण्डलेनोष्णभानोः ॥२६२१॥
 संप्राप्नुवन्ति ननु मण्डलमेकमेव क्षमापा जये समरसीम्नि वपुस्तु हित्वा ।
 चण्डांशुमण्डलमथाभिमतानि कामं प्रेमार्द्रनिर्जरवधूकुचमण्डलानि ॥२६२२॥
 नास्मिन्संततवेष्टनोल्लङ्घनतलैस्तल्पैरुदेति व्यथा ग्रन्थिभ्यश्चलितैर्न चालमसुभिर्मर्मव्यथा जन्यते ।
 क्रन्दद्बन्धुजनार्तेनादचकितस्वान्तं न वा स्थीयते नन्वेतन्मरणं सुखस्य सुभगा काप्येव संप्राप्तिभूः ॥२६२३॥
 मार्गैः खड्गलतावितानग्रहैर्यातः पिता ते दिवं भ्रातृभ्यामसिधेनुकण्टकवने भ्रान्तवार्जिता सङ्गतिः ।
 वंशक्षुण्णमिमं निषेव्य रभसादभ्यानमुच्चया वृत्त्या व्योम्नि विशार्कमण्डलमिह स्नान्तं च तेजस्विनाम् ॥२६२४॥
 साम्राज्यं विधिनोपनीतमसकृत्कैव्येन यद्वारितं तत्रापि प्रशमोचिते वयसि यत्संचेष्टितं बालवत् ।
 प्रायश्चित्तममुष्य लब्धमधुना तद्वेधसापावितं मा भूद्राज्यमिवैतदप्यसुलभं कर्तव्यमूकस्य ते ॥२६२५॥ 2625
 राज्यं प्राप्तमपि प्रनष्टमसमोच्छिष्टाशनैर्यापितः कालः सर्वजनक्षयस्य विषये याता स्थितिर्हेतुताम् ।
 इत्यासीत्किमिवोचितं प्रभवतो भिक्षाचरक्षमापतेर्निर्व्यूढं तु तदस्य देहविरतौ वैनैष सर्वोन्नतः ॥२६२६॥
 स तथोत्तेजितोप्योजो नाक्वे तेजसोज्झितः । न ज्वलत्यभिसङ्गेपि निर्वीर्यं वानरेन्धनम् ॥२६२७॥
 शान्ताहंतस्तु संवृत्तनिद्राभङ्ग इवार्भकः । ऐच्छदुष्कंज्योद्वेगो रोदितुं प्रसृताधरम् ॥२६२८॥
 डामरेणार्पितं नेतुं प्रवृत्तास्तं नृपाश्रिताः । तादृशं वीक्ष्य कारुण्याद्वैर्याधानार्थमभ्वधुः ॥२६२९॥
 मा विषीद न देवस्य दयाचन्द्रोदयोऽज्ज्वले । इदि प्ररोहति स्वैरं विकारतिमिरान्धता ॥२६३०॥ 2630
 स सौजन्यसुधासिन्धुः स स्थिरत्वसुराचलः । स प्रपन्नार्तिसंतापच्छेदचन्दनपादपः ॥२६३१॥
 पुण्यां भुङ्गां च संलक्ष्य शरदीव शुवाहिनीम् । मूर्तिं तस्योत्तुर्गं चेतः समाधास्यत एव ते ॥२६३२॥
 निष्कलङ्कैर्विशुद्धैर्निर्विशेषं सभाजयन् । चारित्र्यं लाघवभुवो ह्रियस्त्वां सोपनेष्यति ॥२६३३॥
 अपकर्तृन्विषन्ममानन्दयमानः परानपि । क्षमापरीक्षाहेतुत्वात्स वेत्ति ह्युपकारिणः ॥२६३४॥
 उक्तेति दृष्टस्तैर्लोलस्थूलकूर्चो गृहात्ततः । व्यालम्बकम्बलो गोष्ठाद्दृढोक्ष इव निर्ययी ॥२६३५॥ 2635
 निर्भूषणं म्लानजीर्णवस्त्रशस्त्रं निरीक्ष्य तम् । युग्याधिरूढमायान्तं धन्यो ह्रीनम्रतां वधे ॥२६३६॥
 दीर्घास्पन्देक्षणं रूक्षघनकूर्चसंविग्रहम् । व्यलोकयद्योलूकमिध नष्टं गुहागृहात् ॥२६३७॥
 रेजे शैलधलज्जिस्तैः शिबिरोहीपितानलः । भूपप्रतापस्वर्णस्य कषादमत्त्वमिवागतः ॥२६३८॥
 स्कन्धावारे गते वर्षस्तुषारं प्रसभं नभः । अमर्त्यभावे भूभर्तृविशां निच्छेदं संशयम् ॥२६३९॥
 प्राक्तेपतेदिमं तावन्निघेरन्ब्रुडिताः क्षणात् । पिष्टातकान्तर्गताः प्राविष्टा इव सैनिकाः ॥२६४०॥ 2640
 एवमेकाग्रविशेषे दशम्यां भुङ्क्ताल्गुने । न्यूनाद्वष्टिदेशीयो निबद्धो लोटनः पुनः ॥२६४१॥
 दीर्घप्रवासादायातं सत्कर्तुं कटकी पुनः । निर्ममो हर्म्यमुत्तुङ्गमारुरोह महीपतिः ॥२६४२॥

२६२०. ^१) Emended; A उपन्यस्यंस्त°. २६२८. ^१) A₁ gloss शास्ता अहन्ता अहंभावो यस्य. २६३०. ^१) Emended; A देवस्य. २६३०. ^१) Emended; A °कूर्चं स°. २६३८. ^१) A °विशिते°. २६३९. ^१) A स्कन्धावारे. २६४०. ^१) Emended with G (see, manu); A प्राग्तेप°. २६४१. ^१) A °फाल्गुने.

- ययोचितं दानमानसं भाषणविलोकनैः । संतोष्य व्यसृजस्तेन्यं धन्यादीन्पैक्षतागतान् ॥२६४३॥
 तेषां पुनश्च दोहं नमूले क्षिप्रकरं भटैः । न्यस्तेनानासिकं वासः प्रान्तेनाच्छादिताननम् ॥२६४४॥
 2645 निर्भूषणभोग्रपालिप्रविष्टैः इमभुलोमभिः । बलक्षरैः प्रव्यक्तकार्यक्षेत्रं कपोलयोः ॥२६४५॥
 उद्यावचोक्तिमुखरे पौरलोकेन्तरान्तरा । व्यापारयन्तं नेत्रान्नी दीनस्तिमिततारकौ ॥२६४६॥
 कातर्येन्यभीक्ष्णान्तिक्षुदलक्ष्मीकटाक्षितम् । वेपमानविनिद्राङ्गं गां शीतेनार्दितामिव ॥२६४७॥
 भ्रान्तामिव क्षमां पर्यस्तानिवाहीनपतितामिव । विदन्तं च दिवं शोष - - - रदच्छदम् ॥२६४८॥
 दैविको वान्तरायोस्तु ध्वान्तं घोषं प्रवर्तताम् । राजौकोभ्यर्णतां यातं वाता वा जरयन्स्त्वदम् ॥२६४९॥
 2650 सर्वापकारकृद्वाशः स्थास्यामि पुरतः कथम् । पदानि संनिरुन्धानं निर्ध्यायेति पदे पदे ॥२६५०॥ अन्तर्युगलम् ॥
 बहुलोकावृततया स्लोकसंलक्ष्यमैक्षत । प्रतीहारैरथावेद्यमानं लोठनमङ्गने ॥२६५१॥ कुलकम् ॥
 भूसंज्ञया वितीर्णाशो राज्ञा तामारोह सः । सभां पारिप्लवाम्भोजामिव प्रेक्षकलोचनैः ॥२६५२॥
 दृष्ट्या निर्दिष्टपार्श्वोर्वीस्थितिः पृथ्वीभुजस्ततः । अस्पाक्षीत्स्थितिनिक्षिप्तजानुर्मुर्ध्नाङ्गिपङ्कजे ॥२६५३॥
 हस्ताम्बुजाभ्यामालम्ब्य ललाटतटं निनतम् । सन्नाटसंभ्रमनञ्जय तस्योदनुमयच्छिरः ॥२६५४॥
 2655 रत्नौषधीजुषोः स्पर्शः पाण्योस्तौ स चेतसः । दौर्भाग्यमहरहेशाब्दास्य श्रीखण्डशीतलः ॥२६५५॥
 पुण्यानुभावात्कारुण्यभाजो भूभर्तुरञ्जसा । विजम्भसंभावनया स क्षणात्पस्पृष्टे हृदि ॥२६५६॥
 मा मैषीरिति ह्योक्तिः सुखं संप्राप्त्यसीति वाक् । अगाम्भीर्येण भवेव मन्युर्न स्वधि सौधुर्ना ॥२६५७॥
 इत्युक्ते पूर्ववैराणां भवेदुदुटनं कृतम् । बान्धवो न स्वमिद्व्यस्मिन्परीहास इव क्षणे ॥२६५८॥
 क्लिष्टोसीति स्वप्रतापप्रभावाभाषणं भवेत् । ध्यात्वेति भूभृद्द्वयस्य नाप्यायं तु गिराकरोत् ॥२६५९॥ तिलकम् ॥
 2660 अभयार्थनया पादौ स्पष्टं नमयतः शिरः । संस्पर्शं मौलिषु पुनर्विग्रहस्याङ्किणाकरोत् ॥२६६०॥
 का योग्यता सत्क्रियायां ममेति वदता बलात् । अजिपहस्तिपतृव्येण ताम्बूलं स्वकरार्पितम् ॥२६६१॥
 नन्नं हारेश्चमुवेभूच्छमो य इति सस्मितम् । धन्यं पञ्च च पस्पृशं प्रष्टं सव्येन बाहुना ॥२६६२॥
 दाक्ष्यदाक्षिण्यगाम्भीर्यविनयाद्यैर्विभाव्य तम् । भूभृद्गुणैः परितं स्वै लोठनो मन्यतावरम् ॥२६६३॥
 आदिश्य सान्त्वनं धन्यमुखेनाथ प्रपानतम् । पितृव्यं प्राहिणोद्देहम आजिष्णु विनयाञ्जलिः ॥२६६४॥
 2665 अभियोगे य एवास्य नीतौ विन्यस्यतो वृशम् । मुखरागः स एवाभूत्कलावामावविश्रुतः ॥२६६५॥
 नायाति वाडवशिखिकथनेन तापं शैत्यं हिमाद्रिपयसा विशता न चाग्निः ।
 कश्चिद्भीरमनसां सततं विषादकाले प्रमोदसमये च समोनुभावः ॥२६६६॥
 प्रीतिर्यैर्ज्ञातियोग्यैश्चोपचारैरकृत्रिमैः । क्रमाद्राजाहरलज्जां पौरुषभ्रंशजीवयोः ॥२६६७॥
 दायादोष्ठहयादेव राष्ट्रे कृष्टेपि मन्त्रवित् । भोजेनोत्पिञ्जसर्पस्य दन्तं सोन्तरचिन्तयत् ॥२६६८॥
 प्रवासायासभीत्या स्वैस्त्वक्तसंरम्भसंभ्रमैः । जिगीर्षुर्द्विषच्छेदैश्चक्रे यत्प्रजागरः ॥२६६९॥
 2670 सान्द्राणिः स तु निस्तीर्णः श्रद्धाच्छून्यगृहे वसन् । पितृव्यविग्रहोदन्तमुपलेभे न कंचन ॥२६७०॥

२६४५. ^{१)} A बलक्ष. २६४८. ^{१)} Emended with C; A °पतितामिव.—^{२)} Thus A; C supplements घोषबहुमुच्छर°. २६४९. ^{१)} Emended with C; A दैविकोन्तरा°. २६५५. ^{१)} Emended; A °हृदयात्; C °हृदयात्. २६५७. ^{१)} Emended with G (see. manu); A मन्त्रुना स्वधि साधुना. २६५८. ^{१)} Emended; A भन्ने भु°. २६५९. ^{१)} Emended; A °कृत्रिमः. २६६८. ^{१)} Conjectural reading; A भोजनोत्पिञ्ज°. २६७०. ^{१)} Emended; A सान्द्राणि.—^{२)} Emended; A विस्तीर्णः.

राजगृहं स्वल्कारं डामरान्तिकमागतम् । पृष्ठाद्रीक्ष्याभवद्रोहोदसंभावनस्तदा ॥२६७१॥
 ददर्श च क्रमादूरतया दुर्लक्ष्यविस्तृतिं । स्कन्धाधारं बद्धमालं मार्गे नगरगामिनि ॥२६७२॥
 भ्रष्टातेन विदूरत्वास्पितृव्येणाभितं ततः । युग्यं चासौ धन्यषष्ठयुग्ययोरन्तरैक्षत ॥२६७३॥
 भविन्त्येष को हेतुः कटकप्रस्थितेरितः । युग्यारूढश्च कोथ स्यात्तृतीयो धन्यषष्ठयोः ॥२६७४॥
 पृष्टस्तेनावदत्कश्चित्पामरोथ प्रमोदभाक् । संधिर्निबद्धो नगरं गतौ लोठनविग्रहौ ॥२६७५॥ 2675
 संदेहौजहतद्रोहो भयमुन्मुखतां भजेत् । ज्ञातिक्षेपेन तस्यासीन्मुहूर्तमपहस्तितम् ॥२६७६॥
 सैन्ये गते शून्यतया मिलितैर्दिहगैः सरित् । रुक्मिस्तेन तौ नीतौ क्रन्दन्तीव व्यकल्पत ॥२६७७॥
 लवन्त्य एव मे दध्याज्यात्वेहस्यमवेत्य ते । पुनर्नयेयुर्धन्यायाः क्रमादध्यावधेति सः ॥२६७८॥
 स्वं नेतुं पार्थिवचमू प्रत्यावृत्तां निनादिनीम् । भुतेन्तरान्तरा घोषे निक्षेराणामक्षड्कत ॥२६७९॥
 अथाजायत जीमूतवितीर्णतिमिरं जगत् । वन्ध्यं मध्यंदिनेनेव निशीथव्यथितभिया ॥२६८०॥ 2680
 राधमासावधि दधुस्ततः प्रभृति वारिदाः । दीक्षां क्षेप्यां तुषारौघसङ्गासूत्रणकर्मणि ॥२६८१॥
 विज्रम्भवात्यभयोर्हं निर्ब्रह्मण्यो ह्रियोज्झितः । निन्दन्स्वमिति भोजाभे ततो दस्युरुपाविशत् ॥२६८२॥
 समयापेक्षयाक्षोभो मन्थुं संस्तभ्यं सान्द्रहणिः । सान्त्वयन्निव नास्त्यागस्तथात्रेति जगाद तम् ॥२६८३॥
 ऊचे च संभितापत्यज्ञात्याद्यापन्नं त्वया । त्रातुमेतत्कृतं तत्र गह्रं नार्हसि कस्यचित् ॥२६८४॥
 तत्र द्रोहस्पृहा स्याद्वेदानुशंस्यं भवेन्मयि । परवत्ताभवत्तस्मादियं कालानुरोधतः ॥२६८५॥ 2685
 राजश्च हर्षभूभर्तृवंदया इव न वा वयम् । उच्छेष्टाः किं तु संयम्या राजधर्मानुरोधिनः ॥२६८६॥
 स्वस्याख्यातिस्तयोर्बाधा राज्ञश्चामार्गगामिता । शेषं मां रक्षता हन्त निषिद्धा धीमता त्वया ॥२६८७॥
 इत्युक्तवन्तं तं त्यक्तलज्जाभार इवावदत् । साक्षी त्वमेव सर्वत्र ममेति सततं स्तुवन् ॥२६८८॥
 क्षणेन च प्रहिणु मामधुनेत्यभिधायिनम् । तमेव हिमवृष्ट्यन्ते कर्तास्मीत्युक्तवान्ययौ ॥२६८९॥
 त्वयि दस्युर्धिपर्यस्येन्मन्थुं जानन्नभोजनम् । भोजस्तत्रेति केनापि कथितो व्यधिताशनम् ॥२६९०॥ 2690
 स्पृशन्नाहं चिरात्प्राप्तमिदं विक्रीय ताविति । ध्यायञ्ज्ञास्योर्देहमांसं तयोर्भुक्तममन्यत ॥२६९१॥
 दस्युस्तु हिमवृष्ट्यन्ते त्वां प्रहेष्यामि निधयात् । शो वाच वेति कथयन्दी मासौ न मुमोच तम् ॥२६९२॥
 मां ज्ञात्वेह स्थितं राज्ञः कृतारब्धेर्हिमात्यये । विक्रीणात्येष मत्वेति भोजोधाक्रमने त्वराम् ॥२६९३॥
 मिषं यं यं निवेधाय गमनायोदपादयत् । दस्युस्तं तं समुच्छेद्य सापरार्थं व्यधत् तम् ॥२६९४॥
 तेजोनासो बलहरास्संजातो भाद्रमातुरः । अभ्यधाज्ञात्यमाशास्य लम्बकम्बलकावृतः ॥२६९५॥ 2695
 तेजोविस्फूर्जितां तत्तद्दीरोत्कर्षकषोपले । द्वैराज्ये सौस्सले सैन्ये पङ्क्तिपान्नतां गतः ॥२६९६॥
 पितुराप्रतया राज्ञा वर्धितस्तदनन्तरम् । एवेनकादिविषयाधीकारित्वं क्रमाद्भजन् ॥२६९७॥

२६७१. ¹) Emended; A राजा गृहे स्वल्कारं डामरं; cf. viii. 2025, 2618. २६७२. ¹) Emended; A 'विस्तृति.—' A स्कन्धा°. २६७५. ¹) Emended; A पृष्टसेना°. २६७६. ¹) Thus A; the text of this *pāda* appears to be corrupt; perhaps read संदेहं जहतो द्रोहभयम्.—²) भजेत् corr. by A, from व्रजेत्. २६७७. ¹) Emended; A व्यकल्पत. २६८३. ¹) Emended with C; A संस्तभ्य. २६८७. ¹) Emended; A शेषं मां; C त्वां सर्वा. २६८८. ¹) Emended with G; A तमेव. २६९०. ¹) Emended; A दस्युस्त्वित्°. २६९१. ¹) Conjectural reading; A विक्रीयतामिति; cf. for the context viii. 2598 ff. २६९२. ¹) Emended with C; A वेति. २६९३. ¹) Emended; A राज्ञा. २६९५. ¹) Emended; A भोजो; cf. viii. 2862 and the *ll.* तेजो, भोजो viii. 1084.—²) Emended; A 'जात.—' The text of this *pāda* is corrupt. २६९६. ¹) Emended with G; A 'जितास्तत्'°.

- विमुखे राशि नागेन खूयाश्रममुवा कृते । तं राजवदनो नाम त्रिजिपृक्षू ररक्ष तम् ॥२६९८॥ चकलकम् ॥
 आनृशंस्यं भृत्त्वभावादलवन्यतयास्य च । प्रत्यवस्थित्यसामर्थ्यं राशि सर्वे शशङ्किरे ॥२६९९॥
 2700 अतोत्कारचक्रेण कुर्वतोऽर्थमर्थनाम् । हैराज्येच्छो राजबीजी तदा न स समर्प्यत ॥२७००॥ युगलकम् ॥
 नीतः प्रत्यक्षतां दूरस्थितेऽप्युदयने स तम् । विमृष्टवति दुधुक्षुस्त्यक्तमेनं न सोशकत् ॥२७०१॥
 राज्ञा कर्तुं विनियमं भोजस्य प्रहितो धनैः । प्रापं ब्रह्मामलंकारो विषयाधिकृतस्ततः ॥२७०२॥
 तत्पार्श्वमुद्यतं गन्तुं मां समुत्सृज्य यासि चेत् । त्यक्ष्यामि तदस्त्रनेवमूत्रे भोजस्तु डामरम् ॥२७०३॥
 श्वस्त्वां प्रभाते ब्रक्ष्यामीत्येतावत्तत्र जल्पति । कोऽहानुक्त्वैव निशस्तुर्बयामे विनिर्घयौ ॥२७०४॥
 2705 घनवर्षेऽप्यमर्षेण मार्गान्वेषी गवेषणम् । यावच्चक्रे क्षपान्ते तं तावच्छुभाव निर्गतम् ॥२७०५॥
 असाध्यप्रतिषेधोऽयं तमङ्गचतुर्जगाम सः । प्रस्थितं शारदादेवीस्थानं यावन्मितानुगः ॥२७०६॥
 एकसार्थगतौ ज्ञाती विना तौ ज्ञातियोषिताम् । दाक्षिण्यादक्षमः स्थातुमये सागा भवन्निव ॥२७०७॥
 प्रवयाः पञ्चषान्वारान्ध्रधादारब्धिमेष तु । युवाप्यकल्यः कौलीनमिति स्वस्य च चिन्तयन् ॥२७०८॥
 दुराण्डगमने खण्डितेऽष्टः संभित्य दारदान् । संयुयुस्त्वर्मधुमतीरोधता मार्गमपहीत् ॥२७०९॥ तिलकम् ॥
 2710 क्वापि दयानादमस्तूच्यभिर्मृत्युर्दृष्टाङ्कुरोत्कटान् । क्वचिद्बुद्धप्रकाशाभ्रकालपाशान्धकारितान् ॥२७१०॥
 प्रभ्रद्वद्विमसंघातगजव्यूहोल्बणान्कचित् । क्वापि निर्धरफूत्कारनाराचक्षतत्रिपहान् ॥२७११॥
 क्वचित्सुस्पर्शपवनस्पष्टस्फुटदस्त्वधरान् । काप्यातपक्षतहिमज्योतिर्निहतवृक्षपथान् ॥२७१२॥
 दूरावरोहं प्रसूते स्फुटमप्रसूते विदन् । ऊर्ध्वावरोहमसंकृन्मन्यमानोऽप्यधोगतेः ॥२७१३॥
 तुषारकालत्रिषभान्पदसंप्रान्पथि वासरान् । उल्लङ्घ्य स दरद्राष्ट्रीसीमान्तग्राममासदत् ॥२७१४॥ कुलकम् ॥
 2715 गूढार्पितात्मसामग्रीहताकिंचन्बलाघवम् । तं दुग्धघाटकोद्देशः प्रणम्यानयदर्थ्यताम् ॥२७१५॥
 दूरस्थितो विदुसीहस्तदूतोक्तदागमः । प्रक्रियां प्राहिणोऽष्टजघादित्राणां नृपोषिताम् ॥२७१६॥
 आदिष्टदिष्टवृद्धिं राष्ट्रे कोऽष्टाधिपेन सः । अवारयस्त्वकोशस्य स्वामित्वं राजबीजिनः ॥२७१७॥
 राजायमानो भोजोऽयं राजवासगतोऽर्चितुम् । आनिन्ये राजवदनापत्येनाभ्येत्य पक्ष्यताम् ॥२७१८॥
 2720 स पित्रैकान्ततो राज्ञो भिक्षेन प्रहितोऽन्तिकम् । तेनाज्ञाय्यरिनीत्युपपाशापस्थापनोपमः ॥२७१९॥
 कार्यगौरवविश्वासाभावव्यतिकरोचितम् । संदिश्य प्राहिणोऽसं स न स्वीकुर्वन्न चोत्सृजन् ॥२७२०॥
 किमाप्रोहं किमेकान्तभिक्षो राज्ञः शनैरिति । मां ज्ञास्वसीति तं दूतैः स राजवदनोऽवदत् ॥२७२१॥
 तस्य दाढ्यं दर्शयितुं गोत्रिवैरिमिषावृषे । त्रुवाणेषं विदोषत्वं नागाद्यैरपहीत्रणम् ॥२७२२॥
 सामय्युनः शनैः स्थैर्यं ततः साम्यमथ क्रमात् । आधिक्यं चादधे तेषां विपरीधैर्यनिष्ठुरः ॥२७२३॥
 तथा प्रतिष्ठां स प्राप तस्यापूर्वस्य भूमिजाः । दास्यमेत्य यथा ग्रीडां नागुर्नागस्य बान्धवाः ॥२७२४॥
 2725 स हि त्यागक्षमास्तम्भालोभादिगुणभूषितः । अभिगम्योभवन्निस्वाभ्यस्तभूतिरिवोन्मिषन् ॥२७२५॥

२७००. ^१) Emended; A कुर्वतास्व°. २७०२. ^१) Emended; A प्राप्य. २७०३. ^१) Conjectural reading; A गन्तुं मामुत्सृज्य; C मासमुत्सृज्य. २७१२. ^१) Emended; A निहित°. २७१३. ^१) Emended; A रोहे. २७१५. ^१) Thus A; cf. दुग्धघातम् viii. 2468. २७१६. ^१) Emended with C; A गमम्.—^१) Emended; A वादित्राणां त्रिषां°. २७१८. ^१) Emended; A गतोऽपि तम्; C दमोचितं; G गतोऽपि तम्. २७२२. ^१) Emended; A प्रणे. २७२३. ^१) Conjectural reading; A साममी न.

स्थैर्यं पृथ्वीहरादीनां साभवाणां न कौतुकम् । आङ्गम्वरो निरालम्बस्यास्य स्तुत्यस्तु विस्तृतः ॥२७२६॥ .
 मथयन्पृथुलान्ग्रहान्धौराटविकचोषिकैः । क्रान्तमामोथ तस्यौ स भोजादीन्प्रतिपालयन् ॥२७२७॥
 जहुरन्योन्यसंवर्षसेर्ष्यामात्यमतेन वा । ततो लुण्ठिप्रियत्वाद्वा नीतिमन्येपि डामराः ॥२७२८॥
 उद्धातध्वसितां विप्रवेच्छा लोठनबन्धने । यांघात्तेषां तदानीं सा जगाम शतशाखताम् ॥२७२९॥
 त्रिल्लको जयराजश्च राजा संवर्धितावपि । अकार्षां नैव तपसा विवशी चक्रमीलनात् ॥२७३०॥ 2730
 यो घृकानामिव भ्रममामयानामिव क्षयः । दैत्यानामिव पातालं बाहसामिव सागरः ॥२७३१॥
 आश्रयः सर्वदस्यूनां त्रिल्लको माययोत्बणः । स देवसरसांभीशं संबधन्विप्रवधं व्यधात् ॥२७३२॥ युग्मम् ॥
 काङ्क्षन्तोथ तदाक्षेपं क्षोणीत्राणार्थिनो द्विजाः । प्रायं नृपतिमुद्दिश्य चक्रिरे विजयेश्वरे ॥२७३३॥
 अकालदस्युनिर्माथं जानतोभ्यर्थनां न ते । राशोगृहस्ततः सोभूहाक्षिण्यात्तत्सभातुगः ॥२७३४॥
 प्रस्थातुं पार्थिवे सज्जे ज्यायान्यो विप्रुतेष्वभूत् । स जातोत्पातपिटको जयराजो व्यपद्यत ॥२७३५॥ 2735
 भाग्यवानेकतोजातदस्युवैवित्तयमीशिता । ततो मडवराज्यं स विप्रप्रीत्यै विनिर्ययौ ॥२७३६॥
 अमात्यदत्तवैमत्यैः स्वशाद्यमठैरथ । द्विजैर्निषिद्धोलंकारो मन्त्री राशोज्झितोन्तिक्रात् ॥२७३७॥
 स-व्यवस्थापने दुःस्थदस्यूनां सोद्यमः सदा । सेर्ष्याणां प्रत्यभात्तेषां तद्दोषपरिपोषकः ॥२७३८॥
 त्रिल्लकोन्मूलनं कुर्या कृत्वा द्वैराज्यभञ्जनम् । प्रतिज्ञायेति नृपतिर्विपान्प्रायाक्यवीवरत् ॥२७३९॥
 व्रस्तोथ त्रिल्लकस्तैस्तैरप्रियैरुदवेजयत् । अनुद्विजमुखो गूढामयो रोगान्तरैरिव ॥२७४०॥ 2740
 जयराजानुजं राजा यशोराजं निवेशितम् । तन्मतेनावचस्कन्द भ्रातृव्यं राजकाभिधः ॥२७४१॥
 त्रातुं तं देवसरसं वृषारत्याभितं गतः । सञ्जपालोल्पसैन्यत्वात्संदिग्धविजयोभवत् ॥२७४२॥
 ज्ञातोदन्तस्ततोभ्येत्य रिल्हणो रणमुत्बणम् । जबलक्ष्मीकटाक्षाणां प्रथमातिथिज्ञामगात् ॥२७४३॥
 मन्दरेणाथ तेनारिवारिराशौ विलोडिते । कल्योभूस्सञ्जपालांस्तुच्छारातिजलाहतौ ॥२७४४॥
 जितेपि राजके स्वोर्ष्यां विनानुमादकं क्षमः । न बभूव यशोराजः भून्धे बाल इवासितुम् ॥२७४५॥ 2745
 प्रतीक्षमाणो द्वैराज्यपर्याप्तिं क्षमाभुजेकरोत् । त्रिल्लकः कालहरणं तैस्तैर्मायानतिक्रमैः ॥२७४६॥
 यथाकालं ततो गूढोपोढान्मण्डलकण्टकान् । स्वपक्षसूचीविशिखान्दिक्षु भाविदिवाक्षिपत् ॥२७४७॥
 अथ पार्थ्वीहरिर्योभूच्चतुष्को लोष्ठकानुजः । राजा भ्रात्रां समं वद्धः कारागारास्पलायितः ॥२७४८॥
 स तेन निजजामात्रा रक्षितः स्थोपवेशने । असंख्यडामरयुतः शमालाः संप्रवेशितः ॥२७४९॥ युग्मम् ॥
 आकर्ण्य कुररस्येवं निनादं तस्य भेजिरे । व्यक्ततां दस्यवो गूढा हृदस्थाः शफरा इव ॥२७५०॥ 2750
 वृष्यन्तं राजवदनं षष्ठचन्द्रोथ गगगजः । रुरोध प्रलयोद्धृतं वेलाद्विस्त्रिष्वारिधिम् ॥२७५१॥
 वर्धमानक्षीयमाणसंहती तौ स्वजायताम् । घर्मे सजम्बालहिमौ तुषाराद्रितटाविव ॥२७५२॥
 षष्ठस्य जयचन्द्रश्च श्रीचन्द्रश्चानुजौ ततः । दूरविप्रकृतौ राजमन्दिरावाप्रवेतनौ ॥२७५३॥
 ज्ञातनिवृत्त्यपर्याप्तिं धुर्यकार्यवशमियात् । प्रतीक्षयादमजाद्राशः शङ्कितावशुभागमम् ॥२७५४॥

२७२८ ¹) Emended; A वः. २७३४. ¹) Emended; A जानते. २७३७. ¹) Doubtful emendation; A स्वशाद्यं मठ. २७४४. ¹) Emended; A °पालाब्धिस्तुच्छा. २७४६. ¹) Emended; A प्रतीक्षमाणो. २७४८. ¹) Emended; A °ल्ल कोष्ठका; comp. for the name of PRITHVINARI's elder son, viii. 2912, 2799, 2496, 3313, २७५०. ¹) A's gloss कुररस्येति कुररः नद् हृद् इति भाषया कश्मीरेषु प्रसिद्धः. २७५१. ¹) Thus corr. by A₄ from गगगजः.

- 2755 कटकादिद्रुतौ राजवदनान्तिकमागतौ । भ्रूयोरपि भूमेरुरागतौ प्रतियोगिताम् ॥२७५५॥
 शैलप्रस्थानपथिकैरसंख्यैरथ खाशकैः । स पूर्वराजकोशार्थं भूतेश्वरमनुष्ठयत् ॥२७५६॥
 तस्कराक्रान्त्यशरणं बलवत्सिंहताबलम् । अराजकमिवाशेषं राष्ट्रं कष्टं दशमगात् ॥२७५७॥
 उदयं कम्पनाधीशं रिल्हणं च ततो नृपः । चतुष्कयुद्धमादिश्य नगरं विशशोविशत् ॥२७५८॥
 पार्थ्वीहरिस्तु दुःसाधो महाव्याधिरिवीषधैः । स्तम्भितोभूतयोः सैन्यैः संहन्तुं न त्वशक्यत ॥२७५९॥
 2760 कालापेक्षां स्वपक्ष्याणां दुर्बुद्धिं वानुबन्धतः । आसीन्मन्दप्रतापस्त्वं रिल्हणस्यापि तत्क्षणम् ॥२७६०॥
 विद्रुसीहस्तु विशातभोजोदन्तो व्यसर्जयत् । दूतानानेतुमुर्वीशान्ब्रह्महनुत्तरापथे ॥२७६१॥
 अपि वित्तेशव्रनितारहोवैयास्यवेदिभिः । अपि किमानुषपुरीगीतोद्गारिदरीगृहैः ॥२७६२॥
 अय्यौण्याद्वालुकाम्भोधेः शीतावेदिभिरेकतः । अपि भृङ्गानिलैः प्रीतान्कुर्वाणैरुत्तरान्कुरुन् ॥२७६३॥
 हिमाद्रिकच्छैर्लेच्छेष्टाः प्रधावन्तोधिशिभियुः । दिशस्तुरंगै रन्धन्तः स्कन्धावारं दरस्पतेः ॥२७६४॥ तिलकम् ॥
 2765 राशां संघटनं यावद्यथादेवं दरद्वयः । दिग्भ्यो भोजान्तिकं तद्विस्तारमन्ताः प्रवेदिरे ॥२७६५॥
 स पिप्रिये तानशातालापान्वीक्ष्य गिरिवजात् । प्रीतिप्रकटप्रणयानवकृष्टान्कपीनिव ॥२७६६॥
 जयचन्द्रादयो राजवदनप्रहिता अपि । कीराः काश्मीरकाः पार्श्वमभजन्नाजबीजिनः ॥२७६७॥
 अभ्यर्णस्थान्बलहरप्रमुखांश्च विदूरगान् । अपुष्णात्सान्द्रहणिः स्वर्णैः परां कौशेशतां भजन् ॥२७६८॥
 ततः छुजनितोत्पिञ्जतया निश्चोद्यचक्रिकः । भोजेन राजवदनः समगं स्तापसाध्वसम् ॥२७६९॥
 2770 तयोरकृतकर्तव्यविशेषेणेतरेतरम् । जातसौष्ठवयोः क्षिप्रमविश्वासो व्यशीर्यत ॥२७७०॥
 अभ्यमित्रीगतां तस्यानिच्छतो दरदं विना । मदात्साहायकायैच्छन्मितानेव स तान्हयान् ॥२७७१॥
 स्युधेरसोढामिमाटोपाः कटकस्यास्य नो द्विषः । तस्माम्यमुन्मिषेष्टहा भङ्गो भूयोपि योगमिह ॥२७७२॥
 तस्मात्सर्वाभिसारेण रणमेकं ममेच्छतः । विजयावजयावापिरेकाहान्तरिता मता ॥२७७३॥
 व्याजहारेति यद्भोजस्तदेषोऽथ हसन्स्मयात् । निन्द्ये तद्द्वारदं सैन्यमुपेक्ष्यागामिनीधमूः ॥२७७४॥ तिलकम् ॥
 2775 संकटान्ते वितीर्णानुयात्रस्तेषां प्रसर्पताम् । स राजबीजी भुभाव दरद्वजमथानतम् ॥२७७५॥
 तत्संगमाय व्यावृत्ते तस्मिन्कोटान्तिकं पुनः । प्रावेशयद्बलहरो मातृग्रामं स तद्वलम् ॥२७७६॥
 दिशस्ततो वीक्ष्य वाहेर्भ्रान्तवातमृगा इव । निसर्गधीरधीर्गार्गिर्न धैर्यात्पर्यहीयत ॥२७७७॥
 तस्य सर्वपि नीलाश्वैर्दामराः स्वे च सैनिकाः । विपक्षैः सह बद्धैक्याः सैन्यान्बुधुक्षवो ययुः ॥२७७८॥
 स तथा विषमस्थोपि प्रस्थित्यै प्रार्थितो निजैः । स्तानानेनः प्रभुं द्रष्टुं न क्षमोस्मीत्यभाषत ॥२७७९॥
 2780 स सूर्यवर्मचन्द्रस्य न जातः कश्चिदन्वये । उपयोगाय यो नागान्मह्माभिजनजन्मनाम् ॥२७८०॥
 भोजं सभाजयित्वाथ विद्रुसीहः सपार्थिवः । सारैः समं स्वसामन्तैर्विजयाय व्यसर्जयत् ॥२७८१॥
 ततो स्लेच्छगणाकीर्णां व्रजन्संवाहयन्धमूः । प्रयाणमात्रान्तरितः पृष्ठे तस्य बभूव च ॥२७८२॥
 प्रादुर्कृतजगत्क्षोभे बले तत्रानुयायिनि । उत्साहात्सान्द्रहणिर्मेने कृत्वा हस्तगतां महीम् ॥२७८३॥

२७५५. ^{१)} Emended; A प्रतियोगिताम्. २७५८. ^{१)} Emended; A कम्पनाधीशरि°. २७६४. ^{१)} A स्कन्धा°. २७६७. ^{१)} Emended; A काश्मीरिका. २७७४. ^{१)} Emended; A° गमिनी°. २७८०. ^{१)} Emended; A कैथि°.

वाजिभिस्तर्जिते म्लेच्छराजैश्च बलमूर्जितम् । स्थाने समुद्रधाराख्ये निबबन्धाय तत्परम् ॥२७८४॥
 स राजवदनस्तादृग्दुर्जयाभ्यबलोज्ज्वलः । मृत्युदन्तान्तरे दिष्टं षष्ठचन्द्रममन्यत ॥२७८५॥ 2785
 ततः प्रावृट्पयोवाहकृतोदीपपरिभुता । संजायते स्म बहुधा समीभूतजलस्थला ॥२७८६॥
 धरित्रीपानपात्रेभ्यःसीधुपूर्णे दधुर्मुमाः । ममा लक्ष्यशिखामात्रा बलव्रीलोत्पलोपमाम् ॥२७८७॥ ..
 षष्ठस्य संकटं जानन्भूम्हृष्टैर्वैलैः समम् । अथोदयद्वारपतिं तं च धन्यं व्यसर्जयत् ॥२७८८॥
 वाहिनीरुद्धमार्गौ तौ पदवीमनुसन्नतुः । मार्गे धनंजयस्येव शूनेयपवनान्मजौ ॥२७८९॥
 लम्बाम्बुदेम्बरे दूरं वारिपूर्णे च भूतले । स्यूतेव विद्युद्दृशे भिन्नद्योतननिःस्वना ॥२७९०॥ 2790
 शोभामात्रोदितागर्हपरिवर्हाबहिष्कृतः । तत्राविभक्तकटकः पार्थिवः समजायत ॥२७९१॥
 अनास्थो स राजवदने सत्त्वावष्टम्भयोः पुरा । अत्रापरो न निक्षेप्यो राजबीजीतिं दारदान् ॥२७९२॥
 त्रिल्लकः संदिशन्तूतैर्वृद्धिं पार्थ्वीहरिं नयन् । तयोरेकस्य सामर्थ्याद्वैच्छत् हस्तपातिनम् ॥२७९३॥ युग्मम् ॥
 अभित्तिलिखितालेख्यकल्पं बलहरस्य तत् । तादृग्विलोक्य सामर्थ्यमथ राज्ञश्च सर्वतः ॥२७९४॥
 विभक्ताशेषसैन्यस्य तत्र तत्रारिसंकटे । ज्ञात्वाप्रतिसमाधेयं चिह्नमुन्मुद्रदुर्नयः ॥२७९५॥ 2795
 अकृशंश्चाविदाचारधिरं स्वाङ्गैः स गोपितम् । बहिर्दुर्धर्मस्याक्षीद्वितीयमपि कण्टकम् ॥२७९६॥ तिलकम् ॥
 ध्वान्तेम्बुधरजालान्ध्यमहावाते रजोभरः । स्वपक्षभेदयोर्ज्ञातकर्णेजपमहोद्यमः ॥२७९७॥
 कुलच्छेदकृतो राजस्तत्र तत्रातिसंकटे । अशान्तजागरोत्यर्थमनर्थपरिपोषकः ॥२७९८॥
 सोथ भूरपुरेकस्माद्बहुभिः सह डामरैः । तेन संपुरितः पृथ्वीहरजो लोटकोपतत् ॥२७९९॥ तिलकम् ॥
 तस्य संघटतः कन्यां प्रयातं वैकृतं चिरात् । पालीभङ्गे तटस्येव प्रावृट्पूर्णस्य लक्ष्यताम् ॥२८००॥ 2800
 निद्राणोपेन्द्रजठरप्रसादनिःसृतं जगत् । समेतमिव तत्सैन्यं प्रत्यभाज्जलदागमे ॥२८०१॥
 यावद्भिः पार्यते नेदृक्संख्यातुमपि तद्वलम् । भर्तव्यकल्पैः सुस्त्रल्पयोधमध्यगतैरपि ॥२८०२॥
 तावन्निरनुगैः पिञ्चदेवद्रङ्गाधिपो युधि । तद्योधान्याम्यहरितः सरित्धातिथीन्व्यधात् ॥२८०३॥ युग्मम् ॥
 तटोज्ज्वलैश्चिताचक्रैर्विम्बितैस्तटिनीजले । मृतानामपि संस्कारः क्रियमाण इवाभवत् ॥२८०४॥
 इति विस्मृतमृत्युः स कुर्वन्नेकाहमाहवम् । कथंचिदाग्निरन्येषुर्भग्नसारोपसारितः ॥२८०५॥ 2805
 पुरे स भून्त्ये सैन्यानि संगृह्णन्तत्र सर्वतः । द्वित्रैरहोभिर्नगरं सुखमाश्रममन्यत ॥२८०६॥
 इच्छां पद्मपुरास्कन्दे मन्दत्वं त्रिल्लकोनयत् । पृष्ठस्थयोर्यशोराजकम्पनाधीशयोर्भयात् ॥२८०७॥
 न भृत्यैस्तद्विधः सिद्धास्यैकस्मिन्नसमते । विधेयान्यलवन्त्यस्य डामरे होलडौकंसि ॥२८०८॥
 द्वैराज्ये सुस्सलस्यापि नैवाद्दयत तादृशः । अनर्थो यादृगुत्तस्थौ तत्सुतस्य समन्ततः ॥२८०९॥
 चतुष्कमवधीर्याथ राज्ञा पादगदोपमम् । रिल्हणः प्रैषि तं प्रीवागण्डतुल्यं व्यपोहितुम् ॥२८१०॥ 2810
 प्रस्थितस्तत्प्रमायाय शमालैः सोन्मुष्यत । व्रजन्प्राग्ज्योतिषं हन्तुं पार्यः संशप्तैरिव ॥२८११॥
 अधावच्चाभ्यमित्रीणस्तान्यावृत्य निपातयन् । पद्माकरोन्मुखः पृष्ठलमान्भृङ्गानिव द्विपः ॥२८१२॥

२७८४. ¹⁾ Doubtful emendation; A 'स्तर्जितो. २७८६. ¹⁾ Emended with C; A प्रावृट्पयो. २७८७. ¹⁾ A 'सीधु'.
 २७९९. ¹⁾ Thus A; comp. for this name viii. 2496. 2748. 2912. 3313. २८०३. ¹⁾ Emended with C; A 'हरित'.
 २८०८. ¹⁾ A होलडौकंसि. २८१०. ¹⁾ Emended with G; A रिल्हणप्रेषित.

- रणभ्रान्तेन गमिता त्रियामा तेन रामशो^१ । गर्जत्कुल्यार्पितारातिपृतनानादसस्त्रिकये ॥२८१३॥
 तं कल्याणपुरं प्राप्ते विशन्तं सोममागतः । हरोधाभ्येत्य भूयोपि बलैर्भरितदिङ्मुखः ॥२८१४॥
 2815 आपतन्नेव चारप्रतिपदातीन्संमुखागतान् । दृष्टनष्टान्यधाच्छागानिधायेजगलो गिलन् ॥२८१५॥
 उद्धृक्मारातस्येव तस्यापाते पदातिभिः । तस्यजे रिल्हणः पर्णैर्हेमन्त इव पादपः ॥२८१६॥
 पद्यतस्तस्य ते विव्रवन्तो जिह्वा न जिह्वियुः । देहस्पृहापारमित्यै कस्यौचित्यमनस्ययम् ॥२८१७॥
 अप्रैरथापसृत्य स्वैरर्धितो रिल्हणोन्नवीत् । नयन्प्रजासृजं साम्यं स्वामिभक्तिस्मृतेः स्मितम् ॥२८१८॥
 ही--वाविशेषेपि जन्तोर्जन्तोर्ध्वशीशिता । भृत्यभावेपि यो लुप्तकृत्यो धिक्कस्य जीवितम् ॥२८१९॥
 2820 जातं वक्त्रसरः दमभुराजिनीलाब्जभाजनम् । जराकैरवगौरं च राक्षः पादान्प्रपद्य यान् ॥२८२०॥
 म्लायत्सु तेषु भ्रूमङ्गभृङ्गभ्राजिष्णुभिर्भवेत् । कथं लक्ष्मीविलासैस्तदखण्डैरविडम्बितम् ॥२८२१॥ युग्मम् ॥
 एषा कापुरुषासेष्या धीराणां नैव पश्यति । यदायासलवत्रासास्सौख्यवैमुख्यभागिता ॥२८२२॥
 वस्त्रापासन एव शीतजनितस्त्रासोथ तीर्थाम्बुभिः खाने ह्लादसुखोपलब्धिरसमन्नानुभावोपमा ।
 वैहृत्यं समरे वपुर्विजहतामेव किलोपक्रमे कैवल्यख्यसुखोपलम्भपरमा पश्चात्पुनर्निवृत्तिः ॥२८२३॥
 एवमुक्त्वा परानीकमेकाकी स व्यगाहत । गृह्णन्शरान्हरिप्रोथश्वाससंदिग्धभूत्कृतान् ॥२८२४॥
 2825 स्वर्णत्सरुप्रभाजालहरितालोज्ज्वलोभजत् । खड्गपट्टनटस्तस्य रणरङ्गोत्तरङ्गताम् ॥२८२५॥
 तत्खड्गस्य घ्नतः खड्गाञ्जीवैर्जालच्छलाद्भुवम् । उत्थाय लभं शत्रूणां तृणैस्तृणमणेरिव ॥२८२६॥
 भ्राजौ तमनुजग्मुस्ते यैरगण्यन्त वैरिणः । तिर्यञ्चोलक्ष्यतां यातास्तेषां प्राणास्तृणान्यपि ॥२८२७॥
 संप्रविष्टो मुखान्मृत्योः कैश्चिन्मर्गिः स निर्गतः । तिमेः संमीलितास्यस्य श्रोत्ररन्ध्रैरिवोदकम् ॥२८२८॥
 शश्वत्कुर्वन्परावृत्तीः श्रमशान्त्यै विनिर्गतः । प्रक्षीणभूयिष्ठबलो लब्धोत्सेको रिपावभूत् ॥२८२९॥
 2830 पृष्ठतोथ पपाताथ चतुष्कः पुष्कलैर्बलैः । साहायकागतं प्राक्स यं स्वं कंचिदमन्यत ॥२८३०॥
 तस्योभयमुखस्यारिसैन्यस्याहेरिवेक्षणात् । न संरम्भः शिखण्डीव परं ताण्डवितोभयत् ॥२८३१॥
 तौ व्यूहावथ पर्यायैर्मुखपृष्ठं प्रदर्शयन् । सोक्षिणोयुधि मन्थात्रिमथनेधितटाविव ॥२८३२॥
 कीलनिधलयोर्भ्राम्यन्नसकृद्वान्तरे द्वयोः । कुविन्द इव -- -- तुरंगमत्वरान्वितः ॥२८३३॥
 भासः प्रत्यग्रहीतस्य तमेकपृतनारयम् । एकतोम्भोभरं द्वीपस्येव कुलविलोहम् ॥२८३४॥
 2835 तेन वैरिचमृधकैर्लुलितायुधकुण्डला । क्रीडता चण्डवेगेन पुरुषायितुमक्षमा ॥२८३५॥
 त्रासपाण्डुनिष्पां वक्त्रकुम्भान्स्वेदाम्भसाचितान् । स कुर्वन्भूभुजं जाने भूयो राज्येभ्यषेचयत् ॥२८३६॥
 स च पार्थिवीहरिश्चास्तामन्योन्यस्य क्षपाक्षणे । सज्जौ मान्त्रिकवेतालाविव रन्ध्रगवेविणौ ॥२८३७॥
 साहायकागतान्साक्षीकृत्य क्षमापतिसैनिकान् । अन्येषुः सोकरोच्छत्रं धनमार्गावगाहिनम् ॥२८३८॥
 पर्यस्तशौचान्संचिन्त्य त्रिहृत्कादीनयाययौ । सञ्जपालस्तृतीयस्मिन्दिवसे रिल्हणान्तिकम् ॥२८३९॥

२८१३. ^१) Should probably be रामशे; cf. ii. 55. —^२) Emended; A गर्जन्कुल्यार्. २८१४. ^१) Emended; A तत्कुल्यार्. २८१८. ^१) Thus A; perhaps read with G (see. manu) प्रजासृजभास्य. २८१९. ^१) Thus A; O श्रीमभावाविशेषे. २८२०. ^१) Emended; A भोजनम्. २८२३. ^१) Thus corr. by a later hand from A वैहृत्ये. —^२) Conjectural reading; A वैहृत्ये. २८२५. ^१) Emended with C; A प्रजाजाल. २८३१. ^१) Emended; A संरम्भे. २८३३. ^१) Thus A; O supplements पूरणोत्तरंग. —^२) Emended; A गमनुराधित. २८३४. ^१) Emended with C; A वृत्तनायकम्. २८३६. ^१) Emended with C; A भुजाम्. २८३८. ^१) Emended; A साक्षीकृतम्.

नृपप्रतापगलपितः स ताभ्यां पर्यशोष्यत । वनान्तः शुचिशुक्लाभ्यां घुणक्षीण इव द्रुमः ॥२८४०॥ 2840
 चित्तानल इवासारैर्युद्धैः शममनाभितः । उदयेन शनैर्नित्ये चतुष्कोपि मितोष्मताम् ॥२८४१॥
 दारदं - बलं^१ हृष्यद्धैर्मसंनाहवाहिभिः । हयैरवरोहान्निकुरादाहवोन्मुखम् ॥२८४२॥
 तुरुष्कलोकेनाक्रान्तान्देशांस्तद्वशीयुषः । शङ्कमानैर्जनैर्ज्ञाता कृत्वा म्लेच्छावृतेषु भूः ॥२८४३॥
 प्रयाणमाश्रान्तरिते धन्ये हारपतावपि । साहसं निःसहायस्य तत्त्वैरप्रमतोभवत् ॥२८४४॥
 ज्वलत्कनकसंनाहं तत्सैन्यं स द्वियोरुधत् । कचज्ज्वालावलिं दाधं सनिर्झर इवाचलः ॥२८४५॥ 2845
 विधूय जयचन्द्रादीनमप्रस्थानरोधिनः । बलबाहुल्यवृमास्ते व्यगाहन्ताहवावनिम् ॥२८४६॥
 तेषां हयसहस्राणि त्रिंशद्विंशत्तुरंगमैः । रंहसा प्रतिजग्राह निजग्राह च गर्गजः ॥२८४७॥
 तस्याह्वयज्जिह्वो पौरुषं तदमानुषम् । एकैकस्याप्रतो यत्स वैश्वरूप्यमिवाद्धे ॥२८४८॥
 अश्वशृङ्गाप्रविन्यस्तवक्त्रास्ते विव्रुताः क्षणात् । जगाहिरे कापुरुषा गिरीन्किपुरुषा इव ॥२८४९॥
 अभूमिशतया शाय्याद्यैष जातः पराभवः । श्वस्तदस्मान्पुरस्कृत्य जयं प्रत्याहरिष्यथ ॥२८५०॥ 2850
 हत्युक्ता राजवदनजयचन्द्रादेभिर्निशि । तथेति मिथ्याकथनन्दारदा विव्रवोन्मुखाः ॥२८५१॥ युग्मम् ॥
 प्रवेद्य धन्यद्वारेणौ दूरं बलहरो बली । ऐच्छत्सन्नमिसंभानुं रुद्धा पाश्चात्यपद्धतीः ॥२८५२॥
 स्कन्धावारेण सार्धं च दरदां राजबीजिनम् । विध्वातुं विदधे बुद्धिं तं ततस्तारमूलके ॥२८५३॥
 चिकीर्षति ततस्तस्मिन्मत्तैष्वन्धेषु दस्युषु । उत्सेहे सालहणिः कृत्स्नं राज्यं निश्चिह्नं निर्जितम् ॥२८५४॥
 जयाभावेप्यनन्तेवृक्षसामन्तसहितस्ततः । भव्योऽस्मि भवितेत्येवं विचिन्त्योऽस्मिन्निषे च सः ॥२८५५॥ 2855
 पद्मोन्माथाद्विरदरदनैरप्रियैः पद्मबन्धोरिन्दौ स्पर्धिन्युदयति वपुः खण्डशः स्वं भ्रियेत ।
 तापस्त्यज्येत च रुचिरताभागिभिः सूर्यकान्तैर्भद्राभङ्गं व्यसनसमये संभवेदप्रतर्क्यम् ॥२८५६॥
 बो डामरतया भिक्षोः शश्वत्कृच्छ्रेषुपेक्षणम् । टिकादीनां च कौटुम्भ्याद्भुर्तुर्गोधूमूर्धनि ॥२८५७॥
 अलवन्यतयानन्यसामान्याश्चर्यवर्धनात् । ततः कृच्छ्रोपयोगाच्च विश्वासस्येव मूर्धनि ॥२८५८॥
 तौ नागराजवदनौ व्यसनावसरे तदा । चित्रं स्वकार्यतात्पर्यादद्भुतादरतां गतौ ॥२८५९॥ तिलकम् ॥
 स्वयं विधेयं नागोन्यकृतं तं व्रीक्ष्य विप्रवम् । अदूरमर्थमन्येन कृतं कविरिवाशुचत् ॥२८६०॥ 2860
 क्षमाभृद्विपक्षं स्वं पक्षीकर्तुं कूपाननं ततः । संत्यज्य राजवदनं मां भजस्वेत्यभाषत ॥२८६१॥
 संप्राप्तं वः प्रतीक्षध्वं तेजोबलहरात्मजम् । युग्याधिरूढं किं नारीसेवतां यामिको यथा ॥२८६२॥
 इति ते संदिशन्तं च व्यसहन्स विहाय तम् । कामधेनुसमं नागं छागाश्लेषाद्विधिं यत् ॥२८६३॥
 सर्वः स्वकार्यतात्पर्यात्पवर्तेत प्रियाप्रिये । जेहवैरेन्यदीये तु न किञ्चिदधिगच्छति ॥२८६४॥
 ज्योतिस्तर्जितकान्तिं दन्तयुगलं बाध्यं सुधादीधितेर्दानास्वादधिवा प्रिया मधुलिहां कुम्भस्थलीं कुम्भिनः ।
 वासस्यैष विरोधभाक्सरसिजस्येत्यत्र नेन्दो रतिस्तस्याप्यायकृतो हितोयमिति नाप्यस्य द्विरेफा द्विषः ॥२८६५॥ 2865

२८४२. ^१) Thus A; C तद्वलं.—^२) Emended with C; A हृष्यद्धैम्. २८४४. ^१) Doubtful emendation of C; A तस्याह्व-
 यज्जिह्वो. २८५३. ^१) A स्कन्वा.—^२) Emended; A राजबीजिनाम्. २८५४. ^१) Emended with G (sec. manus); A निर्जितम्.
 २८५५. ^१) Emended; A संहितास्ततः. २८५६. ^१) Emended; A रुचिरताभा. २८५९. ^१) Emended with C; A सात्याज्य.
 २८६२. ^१) Emended with C; A प्रतीक्षध्वं.—^२) Cf. ओजोनामो बलहरास्तं जातो viii. 2695 and note.—^३) Thus A; perhaps
 read नाडीसे. २८६३. ^१) The text of this verse is evidently corrupt; A as above. C reads व्यसहन् संविहाय तं । कामधे-
 नुसमं नागं छागाश्लेषो विधिर्न यत्. २८६५. ^१) Doubtful; A वास्यैष; C सूरस्यैष.

- प्रतिष्ठालोटनं कर्तुं ततो बलहरस्य सः । आजन्म वैरं संरेभे तेन भूभृक्षितेच्छया ॥२८६६॥
 स तथा दारदान्भमानभिन्नो भूभृजैष वः । सभोजाज्जावदनो हन्यादित्वभ्यभाजिजैः ॥२८६७॥
 दरद्राजानकानीतनेतारौ कम्पनापती । प्रख्यातक्षेमवदनमत्ता-भिधाबुभौ ॥२८६८॥
 त्रस्यन्नोजसनामा च कोटेशो मन्त्रितं रहः । बुवाणास्तद्व्यहस्यन्त भोजेनान्तरवेदिना ॥२८६९॥
 2870 स्फाटिकेनेव सैन्येन तेनापे रुद्धमप्यथ । विधुं राजार्कमहो विदुसीहिन्धनेपतत् ॥२८७०॥
 पार्थिवानर्थदुश्चिन्तामययक्ष्मपरिक्षतः । स यत्कृष्णक्षपाक्षीणसोमसाम्यं समाययौ ॥२८७१॥
 रोगमस्ते रणपक्षे पृष्ठगोप्रि भर्तेरि । तथाभियोज्ये स्थाने च भयजर्जरतां गते ॥२८७२॥
 आहारस्थं बलहरं विहाय निखिलास्ततः । पलायितं तेन्येयुधिगाण हरिभिर्गिरीन् ॥२८७३॥ युग्मम् ॥
 दृष्ट्वा बहुमतं प्रातरागन्तारः पुनर्वयम् । कथयिष्वेति संप्रार्थ्य साल्हरिं सह तेनयन् ॥२८७४॥
 2875 प्राक्पीतकोशो वैवदयास्त तेषामनुगोभवत् । भटकार्यस्तु वैद्वल्यं श्रेष्ठे मज्जन्निवाधे ॥२८७५॥
 मुहुः सर्वशिरोत्रिक्तरक्तपूर्णमिव ज्वलत् । अवरोहदनच्छाम्बुंसोपानादमनिभं मुहुः ॥२८७६॥
 ज्ञातेन पतितेनेव मुहुर्व्योम्ना महीसमम् । प्रजतस्तस्य वैलक्ष्यादलक्ष्याक्षमभून्मुखम् ॥२८७७॥
 दध्यौ च धिक्त्रो ये शश्वत्प्रभावं वयमीदृशम् । राज्ञो दृष्ट्वाप्यनात्मज्ञा जानीमो मर्त्यधर्मताम् ॥२८७८॥
 प्रतिभाप्रौढनिर्भाततत्त्वानां नान्यथा शिरः । महाकवीनामेतादृक्प्रतापानलवर्णने ॥२८७९॥
 2880 राज्ञः प्रतापशिखिनः रुणाः क्षौणौ न सन्ति चेत् । तत्कस्माद्वयमायाताः पदन्यासेष्वधीरताम् ॥२८८०॥
 अनेकशोर्द्धैर्वीराणां पीतधाराभ्रुडम्बरे । शोषः प्रादुष्कृतो न स्यात्तज्ज्वालासंज्वरं विना ॥२८८१॥
 किमन्तरेण तद्धूममालान्ध्रं प्रोन्मिषदृशः । मार्गामार्गविभागस्य परिज्ञाने विमूढता ॥२८८२॥
 मधुमस्यास्तटेन्वस्मिन्निवर्ज्य दरदः स्थितान् । वीचीजवनिकाच्छन्नः सोवाप्याथ तटेवसत् ॥२८८३॥
 क्रमादुत्खातलेदस्तैर्नीत्वा स्वशिविरान्तरम् । तत्रैव्यतेति संधातुं रोहरोहस्पृहातुरैः ॥२८८४॥
 2885 नृपं तेषां ह्यगण्यार्थवर्षिणं नयनैपुणात् । उपजीवितुमिच्छाभूत्तद्व्रणवणिज्यया ॥२८८५॥
 नानेहा विमहस्यायं प्रत्यासन्नो हिमागमः । मधुमासि विधास्यामः पुनरारब्धिमुत्तमाम् ॥२८८६॥
 कालक्षेपेक्षमस्त्वं चेद्बुद्धराष्ट्राध्वनाधुना । स्वान्तर्निदध्मो बलिनस्त्रिहृदकस्योपवेशने ॥२८८७॥
 राजानं राजवदनः भित्तैरित्यसावतः । उत्कृष्टतस्वराष्ट्रान्तर्गुप्त्या बन्धुं नराधमैः ॥२८८८॥ तिलकम् ॥
 अपि राजपुरीयाणौ कौटिल्यं तैर्हि जीयते । दैव्यं निदावचक्षाणां वियोगदिवसैरिव ॥२८८९॥
 2890 तथा यातमुपालेभे दूतैर्बलहरोथ तम् । प्रहो निहितवांस्त्वस्मीति श्रोतितवटाकरः ॥२८९०॥
 उत्साहादाह्वस्योपि स तथा गार्गिममिमम् । आयान्तं च नृपानीकमुत्साहार्त्तं व्यचिन्तयत् ॥२८९१॥
 अकस्माद्ब्रुतदरद्राजभोजादिवार्तया । न व्यदीर्यत यद्वैर्यपर्याप्तेस्तत्किलाङ्कनम् ॥२८९२॥
 आडम्बरालम्बनस्य भेदेऽप्यच्छविमहः । यद्युद्धोद्धतं सिध्येत्तत्कस्यामानुषं विना ॥२८९३॥

२८६८. ^१) Thus A; the *akshara* before the *lacuna* could be read also अ; C °बहमधुनानिधा°. २८७०. ^१) Emended with C; A विदुः—^२) Emended; A विदुसीहिन्धने°. २८७१. ^१) Emended; A पलायिततेवे°. २८७५. ^१) A °कीचो. २८७६. ^१) Doubtful emendation; A सर्वशिरोहृत्—^२) Emended; A °बलम्. २८८४. ^१) A स्वशिविरा°.—^२) Emended; A रोहरोहः स्पृहा°. २८८९. ^१) Emended; A °हक्षाणां. २८९१. ^१) Emended with C; A गार्गिम°.—^२) Doubtful emendation; A °कनु—राज; C °नीकं दृष्ट्वापि नयन्°.

कालानुरोधसंघित्स् धन्यद्वाराधिपावथ । सोयोजयद्विलम्बेन भोजप्रत्यागमाशया ॥२८९४॥
 ततोल्कारचक्रः स नेतुं सान्त्वनिमाययौ । ज्ञातेयाद्वारदानेत्यं प्रार्थिता परिपन्थिनीः ॥२८९५॥ 2895
 बुद्धा तदनुबन्धेपि द्रोहनिर्वन्धिनीः सभाः । अपहीन्मार्गसेत्वये निधनाद्यवसायिताम् ॥२८९६॥
 भृत्यैः सह युवप्रार्थैर्वक्ष्य तं मर्तुमुद्यतम् । दरीतुरं दरद्राजसैन्यं तदैन्यमाययौ ॥२८९७॥
 व्यपोहन्ती बलहरी बाहुभिः कलहं सरित् । कल्लोलास्फालनोष्ठापैर्निनिन्देव दरद्वलम् ॥२८९८॥
 ह्रेपितः स्वावरोपैश्च सेर्वैश्च म्लेच्छपार्थिवैः । सैन्यैः कदनभीतैश्च विडुसीहोथ तं जही ॥२८९९॥
 पुरःसरैर्ममसेतुपालैः पारं परं ततः । विद्राव्य तानि स प्राप भिन्दस्तुर्यैर्वैरिषः ॥२९००॥ 2900
 असामर्थ्यं वरुथिन्याः स्वस्य चार्थितसेधिना । आनीतो विडुसीहेन दूतः प्रोक्तोय भूपतेः ॥२९०१॥
 अमानुषानुभावेन तावत्स्वस्वामिना भवेत् । प्रातिसीमिकसामन्तबुद्ध्या स्पर्धासु धीवरः ॥२९०२॥
 अभ्रडैयानुसंधान एव यान्तौ यमान्तिकम् । जयराजोस्मि वामुष्य प्रभावावेदकौ दिवि ॥२९०३॥
 तेन दिव्यानुभावेन निर्जयोपि जयो मम । पान्थस्य कूलविभ्रंशात्तीर्थे पतनमुसतिः ॥२९०४॥
 अथायातः पुरे स्थित्वा कंचित्कालं निजेविशत् । यमराष्ट्रमसत्कीर्तितसद्वन्दनमालिकम् ॥२९०५॥ 2905
 अबुद्धा भोजमायाः तं संधिं तत्रैव वासरे । सार्धं हरेशधन्याभ्यां स राजवदनोप्यगात् ॥२९०६॥
 अश्वागतं तं व्यावृत्य षष्ठं प्रष्टं मनस्विनाम् । आदाय तावथाभ्यर्णं प्राविक्षातां क्षमापतेः ॥२९०७॥
 अहंकाराद्विमोहाद्वाविमर्शेन बहिष्कृतौ । उपेक्षामक्षते भोजेभजता राजवीजिनि ॥२९०८॥
 आहूतस्तु हठोत्कण्ठाभाजापि प्रभुणासकृत् । अनिःशेषीकृतारातिर्न व्यावर्तत रिल्हणः ॥२९०९॥
 प्रभोः पुरस्तात्कार्यान्ते तेन स्थातुमशक्यत । प्रसादाकाङ्क्षिणा सूदेनेव भोक्तुं न हि क्वचित् ॥२९१०॥ 2910
 द्विधा कृता येन युद्धे पृथ्वीहरस्तद्वयी । मगधेन्द्राकृतिर्भामिनेव कार्याक्षमाभवत् ॥२९११॥
 मातृकुक्षिमिव स्वोर्षी तेनाजौ लोष्ठकः कृतः । खाण्डवे जण्डितः सर्प इव गाण्डीविनाविशत् ॥२९१२॥
 भजंश्चतुष्कः संकोचं दुर्भेदं त्रिष्टकालयम् । स्वकायकर्परं दपोज्झितः कूर्म इवाविशत् ॥२९१३॥
 निःशेषीकृतकार्यः स शौर्यैर्गैव महीपतेः । पार्श्वे पादनखज्योतिःपट्टबन्धाप्रये ययौ ॥२९१४॥
 प्रतापैर्नृपतेरित्यं विप्रवः शोषितोप्यभूत् । अमात्यमतिदोषेण भूयः प्रादुष्कृताङ्कुरः ॥२९१५॥ 2915
 दण्डार्हो राजवदनो दानेनाप्याश्रितो यतः । निर्भयं भोजमायान्तं प्रतिजग्राह तं पुनः ॥२९१६॥
 उत्कोचपरिणामात्तं सोथ स्थापयति स्म तम् । दिव्याग्रामाभिधे स्थाने खाशकानां निवेशने ॥२९१७॥
 इत्येनमब्रवीच्छ्वेदायास्यो नानुगामिनः । मितानुयायी इदं शः प्रायास्यद्वोचरान्मम ॥२९१८॥
 सोत्क्रम्यः साहसस्रोतःपानिनीयत नौरिव । त्रिष्टकेनापि स स्थैर्यं नीतिरज्जुपसारणात् ॥२९१९॥
 व्यसनोष्ठासवैवद्यं विशां पत्युर्ध्वचिन्तयत् । येनाद्यवस्थाप्राथम्यं स जातमः पुनरग्रहीत् ॥२९२०॥ 2920
 अलंकारादिभिः स्वास्थ्ये स्थाप्यमानोपि मन्त्रिभिः । अत्यजज्ञैश्च कौटिल्यमजितात्मेवं दुर्ग्रहम् ॥२९२१॥

२८९५. ¹) Emended; A 'हारसावेत्य'; the text is corrupt. २९००. ¹) Emended; A विद्रावितानि. २९०१. ¹) Emended; A वरुथिन्या. २९०२. ¹) Emended; A तावत्स्वामिना. २९०३. ¹) Emended with C; A यान्तौ. २९०५. ¹) Emended; A 'मालिकाम्. २९०७. ¹) The letter corresponding to थ cannot be read with certainty in A; C तावताभ्यर्ण. २९०८. ¹) A 'विमर्शेण.—' Emended; A भजते. २९१२. ¹) Comp. note to लोष्ठकः viii. 2496. २९१३. ¹) Emended with C; A भजंश्च. २९१९. ¹) Emended with C; A 'स्रोतपाते'. २९२१. ¹) Emended; A अत्यजज्ञैश्च and 'जितात्मेव'.

- गदं वैद्य इवापाकं तमवज्ञाय पार्थिवः । पङ्कगण्डानिवारेभे रिपून्पाटयितुं परान् ॥२९२२॥
 आगन्तव्यं स्वया पश्चात्स्वस्मात् प्रकम्पताम् । भोजमुक्तेत्यलंकारचक्रोपादिबोधयतः ॥२९२३॥
 तं जयानन्दवाङ्मुखो दस्युरानन्दवाङ्मनः । अन्वयुर्विक्रमोदमाः परेपि क्रमराज्यजाः ॥२९२४॥
 2925 अवस्थितो राजगृहोलंकारः स्वल्पसैनिकः । बालुकासेतुकल्पस्तैर्जङ्गे सिन्धुरयैरिव ॥२९२५॥
 स तु रामचरायाजिक्षोभसंभावनां विशाम् । उदपादयदेकाकी कुर्वन्बहुभिराहवम् ॥२९२६॥
 आपानरभसभुभ्यव्रक्षःसंभ्रमदक्षिणम् । रणं जगाम गञ्जात्वमञ्जसाक्षपरिभुतः ॥२९२७॥
 स तूलकूटमिव तत्कटकं विकटं द्विषाम् । किमन्यत्तैरयत्कापि प्रभञ्जन इवाञ्जसा ॥२९२८॥
 मासाय गृध्रकङ्कादिपक्षिघातस्य तस्यजे । आनन्दवाङ्मनः स हत्वा तेनेपुणा रणे ॥२९२९॥
 2930 भोजस्योत्थातुकामस्य जिघृक्षोः क्षमाभुजश्च तत् । पङ्कप्रधावत्करव्याधन्यायो व्यवर्धत ॥२९३०॥
 अनुकूलनसामर्थ्यः आम्रयति क्रकरो यथा । धावन्पङ्के पतन्व्याधोप्यनुधावत्यथान्वहम् ॥२९३१॥
 प्रसङ्गे साहसस्यैवं भोजः कैव्यमगात्सदा । तं प्राप्तुमिच्छुर्भूषोपि मतिमोहं मुहुर्मुहुः ॥२९३२॥ युग्मम् ॥
 दिन्नाग्रामस्थिते भोजे स राजवदनोप्यगात् । पुनः किं चौरचण्डालः भयसीत्युक्तिमीशितुः ॥२९३३॥
 डामरा भ्रमसंघाता भूयः पूर्वाधिकां ततः । कन्यां ते मन्ययामासुर्मुहुर्हृयां शौर्यशालिनः ॥२९३४॥
 2935 ते हारपतिमायातं सोढुं शोकुर्न केवलम् । अशक्यैराहवैर्यावत्तात्पर्यादुदवेजयन् ॥२९३५॥
 तेषां त्राणार्थमन्येषामुत्थानार्थमथाययौ । कृष्टोलंकारचक्रेण नीर्विदत्त्वा स सालङ्घनिः ॥२९३६॥
 तेषां परेषुः पार्श्वे स यियासुरसकृद्यदा । हायाभ्रमं भ्रान्तसैन्यो हारेशोबुद्ध तं तदा ॥२९३७॥
 अजानन्निव तेषां स व्याजसंधिं निबद्धवान् । मिषात्कुतोप्यगात्तिर्यक्स्यतं सत्तारमूलकम् ॥२९३८॥
 तस्मिंस्तत्र स्थिते दूरात्कुतस्त्यामपि पूकृतिम् । भुत्वा भोजोदवत्सायं किमपि व्याकुलीभवन् ॥२९३९॥
 2940 निजैर्विहस्यमानोपि त्रासात्तस्मादहेतुकात् । व्यरंसीत्संभ्रमाज्ञासौ चक्रे सज्जास्तु बाजिनः ॥२९४०॥
 त्रस्तोलंकारचक्रोद दशप्राप्यमतो द्रुतम् । क्व राजपुत्र इत्येवं कथयित्वा पलायितः ॥२९४१॥
 उदतिष्ठन्ततो माममध्यात्तूर्यध्वनिर्महान् । आस्कन्दावेदकः सेनानिनादध क्षपामुखे ॥२९४२॥
 अलक्षितो ध्वान्तमध्ये भेजे भोजः पलायनम् । श्वः कर्तव्येऽवलंकारचक्रो युद्धाय संदधे ॥२९४३॥
 दत्तो हाराधिपेनाभिर्गिरिवर्त्म प्रकाशयन् । ध्वान्तध्वस्तात्मनां तेषां तदाभूदुपकारकः ॥२९४४॥
 2945 हाराधिपस्य क्षाम्यन्तःस्तर्धि भोजप्रतीक्षया । भुत्वा तमथ वृत्तान्तं भङ्गं ते डामरा ययुः ॥२९४५॥
 असंख्यजस्रपस्यादिबन्धं धीरोच्छलाभयात् । आजि स भोजोलंकारचक्रेणामङ्गलावहम् ॥२९४६॥
 .....¹ । भोजस्तत्राप्यभूत्तर्षाहारादिद्विखान्वितः ॥२९४७॥
 बाणाभिजस्त्रिपुरनिर्दहने प्रतापः पाथोनिधेः प्रमथने वडवाभिजन्मा ।
 आसाद्य मन्दरनगेन समागमं हि न कापि पक्षगपतेः सुखसख्यमासीत् ॥२९४८॥

२९२३. ¹) Emended with C; A °चक्रेगादि°. २९२४. ¹) A °वाळाख्यो and °वाळजः. २९२५. ¹) Emended with G (see manu); A °कल्पस्तं जङ्गे. २९२६. ¹) Conjectural reading; A राम-राया°; C राजुनिराया°. २९२९. ¹) Emended; A °पक्षिघातस्य; C °पक्षिघा°.—²) A आनन्दवाळ°. २९३२. ¹) Emended; A तस्यायु°. २९३६. ¹) Emended; A सन्ता°. २९४४. ¹) Emended; A °रमना. २९४५. ¹) Emended with C; A °अन्वयन्तः. २९४७. ¹) Two or more *pādas* seem to be lost here; A does not indicate the *lacuna*; C supplements संभ्रमात्कर्तुमारंभे सामर्थ्यात् च चक्षणे.

क्षुत्पिपासाभ्रमं हन्तुं प्राप्तः स्वविषयावनौ । अलंकाशात्मजैर्भूयो बन्धुं भोजोभयलघ्यत ॥२९४९॥
 पितुर्मतेन बुद्ध्या वा स्वया तत्तद्विधितस्ततः । सोभिसंभाय निर्यातः प्रापाथ विषयान्तरम् ॥२९५०॥ 2950
 ततो बलहरेणैवं कृत्यं निश्चित्य कार्यवित् । अनास्योन्यलघ्न्येषु दिनाग्रामं पुनर्ययौ ॥२९५१॥
 हाराधिपोहितोद्धारधीरोप्यत्रान्तरेक्षमः । चभूतो गेण भग्नाभियोगोक्तस्माद्यधीयत ॥२९५२॥
 भोजाय दातुमैच्छ्यो डामरस्ते हृते ददौ । पर्माण्डये गुल्हणाय राजजाय च निर्जितः ॥२९५३॥
 रोगोष्ण्डतया दण्डप्रयोगावसरे कृते । तत्र साम प्रयुज्यैव द्वारेशो विवशोविशत् ॥२९५४॥
 अभियोगक्षणे तस्मिन्ययौ भारसहः क्षयम् । दुर्नामकामयक्षामः पञ्चचन्द्रोपि गर्गजः ॥२९५५॥ 2955
 तत्रामयाविन्येषात्तोद्रेकौ तदनुजौ निजौ । चक्राते वज्रपां दुःस्थामास्कन्दाद्यैरुपब्रवीः ॥२९५६॥
 त्रिल्लङ्कः प्रवर्तैरन्यैः सहाभेदं प्रवर्धयन् । नापहीद्विषहैकाग्रः सान्त्वनामपि भूपतेः ॥२९५७॥
 षष्ठे निष्ठां गते रोगमध्रे द्वारपतावपि । नियुक्तः क्षमाभुजा धन्यो निरगात्तारमूलकम् ॥२९५८॥
 भोज्युतोमुनोन्येषां बलिनां गोचरे पतेत् । अग्रप्रतिष्ठो निस्तीर्णो देशाद्वासाध्यतां व्रजेत् ॥२९५९॥
 इति संचिन्त्य सामाद्यैरुपायैस्तं ज्ञिषृक्षुणा । क्षमाभुजामन्दसंरम्भो विवधे सोभियोगभाक् ॥२९६०॥ युग्मम् ॥ 2960
 अज्ञातोदकैर्यस्या दुर्नीतिः सा महीभुजम् । व्यावृत्त्याबाधताच्छिन्नपुच्छाकृष्टैव पन्नगी ॥२९६१॥
 बलिने राजवदनं नृपं चावेत्य निर्बलम् । आभ्यन्तराश्च बाह्याश्च विक्रियां यत्क्रमाद्ययुः ॥२९६२॥
 छिद्रान्तराणि सुलभानि सदैव हन्त पातालरन्ध्रसरणेरिव दण्डनीतेः ।
 बह्वीभवन्प्रसरमन्तरसंप्रविष्टो यात्यप्रतर्क्यनियमात्पतनं भजेद्वा ॥२९६३॥
 भोज्यत्यागोर्धितो राक्षा क्षीणार्थोसौ व्रजेदितः । उक्त्वेत्यमुं बलहरस्तस्य वृत्तिमकारयत् ॥२९६४॥
 तां लब्धप्रसरां मायां राजपक्षे विलोक्य सः । युक्त्यन्तराणि संलेभे प्रयोक्तुं नीतिकौशलात् ॥२९६५॥ 2965
 संधि पदे पदे बद्धा सार्धं बलहरादिभिः । कुर्वन्गतागतं धन्यो जनस्यावाप हास्यताम् ॥२९६६॥
 शश्वद्यावर्तमानस्य राजकार्यस्य नावधिम् । अरघद्वितीयन्त्रगुणस्येवाससाद सः ॥२९६७॥
 तस्य चक्र इवोद्भान्ते कर्तव्ये तैक्ष्ण्यभागपि । भेत्तुं प्ररोद्धुं वाप्यासीन्नयो बाण इवाक्षमः ॥२९६८॥
 नीतराजह्वयो व्यपः शेषस्यैकस्य विषहे । चतुरङ्ग इव क्रीडन्विवशोभूद्विशां पतिः ॥२९६९॥
 बद्धलक्ष्यः प्रदानार्थं ततश्च छद्मना परान् । भञ्जतो वाजिपत्यादि नाप्यासीन्नाप्यजीगणत् ॥२९७०॥ 2970
 दस्युषु स्यूतसङ्गेषु शीतापायप्रतीक्षिषु । नागाद्वलहरः स्वेषामुन्मूलनमशङ्कत ॥२९७१॥
 सामर्थ्याशिथिलामिषभावे सूत्रितविप्रिये । तस्मिन्भावति धन्ये च शश्वत्सोवेपताकुलः ॥२९७२॥
 संमन्य सार्धं भोजेन धन्यं समदिशत्ततः । बद्धार्पयत नागं मे भोजं दास्यामि वस्ततः ॥२९७३॥
 भूरिकार्यकृतं स्वस्य बन्धनार्थावहं रिपोः । धन्यो व्यसनवैवदयाद्वियं नाबुद्ध तस्य ताम् ॥२९७४॥
 पार्थिवाः स्वार्थसंसिद्धिस्वराविरतसत्त्वया । धियाविशुद्धं यत्किंचित्कुर्वन्तीति न नूतनम् ॥२९७५॥ 2975
 काकुत्स्थोपि प्रियार्थार्थी व्यपः स्रग्ग्रीवसंपदे । वीरोविधेयं स्वार्थान्ध्याद्वधं व्यधित वालिनः ॥२९७६॥

२९४९. ^{१)} A बन्धु. २९५६. ^{१)} Emended; A नमनुजं निजम्; cf. पञ्चस्य जवचन्द्रश्च श्रीचन्द्रश्चानुजौ xiii. 2753.
 २९५८. ^{१)} Emended; A धन्ये. २९६९. ^{१)} Emended; A भुजाम्. २९६७. ^{१)} Emended; A इषवर्त. २९७१. ^{१)} A₁ has
 written first स्यूतसङ्गेषु and subsequently indicated the reading स्तूत. २९७४. ^{१)} Emended; A वहं. २९७६. ^{१)} Em-
 ended with C; A काकुत्स्थोपि.

- संहत्य सत्यनित्यत्वं राज्यगर्वाविभुद्धीः । आचार्यपाण्ड्यो राजा धर्मनिष्ठोऽप्यघातयत् ॥२९७७॥
 आ भिक्षुविंशहासित्यद्रोऽधुर्नागस्य विपहः । स्वार्थापेक्षी तटस्थस्य तत्कालं न विगर्हितः ॥२९७८॥
 अगृहीत्वा तु भूभर्त्रा केचिद्भोजार्पणे पणम् । सोऽवाष्टम्भीत्यभूत्तस्मिन्मन्युर्मतिमतां मनाक् ॥२९७९॥
 2980 यथा तत्कृत्यमायत्यां हितं जातं तथैव चेत् । विचार्याकारि राजा तच्छेमुषीयममानुषी ॥२९८०॥
 विभिन्न इव भोजस्तु नागं समदिशयथा । दिव्यबलहरो राज्ञे स्वदर्पणपणेन माम् ॥२९८१॥
 बन्धमभ्रधानोऽस्य राज्ञस्त्रासादसौ भ्रयेत् । स विदधत माध्यस्थ्यमिति तं हि तथावदत् ॥२९८२॥
 षष्ठचन्द्रे गते निष्ठां जयचन्द्रेण पार्थिवः । संगृहीतेन तं नागं पार्श्वे प्रावेशयत्ततः ॥२९८३॥
 पक्षीकृतः क्षमाभुजाय हन्यादस्मान्भयादिति । चलन्तमपि तं भोजस्तन्मन्त्रिणमबोधयत् ॥२९८४॥
 2985 तथेति जानन्नपि तं कृष्टेऽस्येतैरनीशताम् । यातः किमपि हन्तेति दूतैर्नागोऽप्यभाषत ॥२९८५॥
 नियतं नियतिस्रोतोर्गर्भे जन्तोर्निमज्जतः । कथ्यमानं तटस्थेन भोतुं न श्रवणौ क्षमौ ॥२९८६॥
 नागे बद्धे तत्कुटुम्बैर्भित्तिरेत्य समाश्रितः । मायाशाली बलहरो दुर्दर्शः समपद्यत ॥२९८७॥
 भोजनिष्क्रयविक्रयं तमादाय ययौ ततः । रिल्हणेन समं धन्यो धावन्बलहरान्तिकम् ॥२९८८॥
 सान्तर्हासोमोहयत्तौ प्राङ्गागं दत्त मे ततः । भोजं दास्यामि व इति ब्रुवन्भ्रामयति स्म सः ॥२९८९॥
 2990 बद्धमूलतया दूरं दुर्धरो योऽबुमागतम् । सर्वं तच्च तयोः सैन्यं निन्ये कृत्यविधेयताम् ॥२९९०॥
 वर्षयुद्धापकर्षादि - खिन्नौ तौ ततोभ्यधात् । इतोपसृतयोः कुर्या युवयोर्मतमित्यसौ ॥२९९१॥
 एकपयाणान्तरिते स्थितयोः पथि चाकरोत् । कार्यान्तःपातवैवश्ये तयोर्मतिविमोहनम् ॥२९९२॥
 काचिद्बलहरस्यासीत्पर्यामिर्धैर्यसत्त्वयोः । निश्चोद्याद्यतने काले वीराणां विरलैव या ॥२९९३॥
 तथा हारितमार्गाय साहसात्पार्श्वमीयुषे । वृषति स्म न धन्याय लोभाद्भोजाय नापि यः ॥२९९४॥
 2995 मतिमोहेन नागं चेद्भुमे सचिवास्ततः । कुर्या तं स्वपदेभ्यर्थं चकारेति च जेतसि ॥२९९५॥
 नागाणां निधिलब्धार्द्धिदार्ढ्यं गूढवैकृतः । भ्रातृव्योपातयन्नागं धन्यायैर्लोष्ठकाभिधः ॥२९९६॥
 सचिवैर्निहने नागे निर्हन्तवितमोहितैः । दुर्मन्त्रितं नरपतेः स्वैः परैश्च व्यगर्ह्यत ॥२९९७॥
 स्वजातीयवधक्रोधाद्विरुद्धैः सर्वडामरैः । नागानुगैश्चाश्रितोभूत्ततो बलहरो बली ॥२९९८॥
 देहिने व्यसनापातवैवश्याद्भ्रमतोपथि । भकार्यं कुर्वतः कार्यं सिद्धः संसाध्नेद्विधिः ॥२९९९॥
 उद्युतः सहवित्ततानवतर्क्य बद्धावधाने मनस्युन्मार्गभ्रमणेशस्य रभसाच्छ्वे परिभ्राम्यतः ।
 3000 अन्योपाहितकोशपृष्ठलुटनात्संश्लक्षिताङ्गक्षतेर्जन्तोर्हन्त तनोति दुर्गतिशमं रम्यामुलोम्यो विधिः ॥३०००॥
 तथा निरनुसंधानं नागं धीसचिवैर्हृतम् । नाबुद्ध भोजः संजातत्रासस्त्वेवं व्यकल्पयत् ॥३००१॥
 लब्धवर्णस्य नावर्णावहं कर्मेदमीशितुः । अलम्पणबन्धस्य वाञ्छिताप्त्यै विशङ्क्यते ॥३००२॥
 'यश्च युद्धमिति व्यस्य' हर्षादाद्यामवापि यः । भोजमन्यकरस्योयमशक्यो ह्यन्यथा मम ॥३००३॥

२९७९. ^१) Emended; A सोऽवाष्टम्भी. २९८१. ^१) Emended; A बलहरे. २९८२. ^१) Thus A; perhaps read 'मन्त्रितमयो'.
 २९८५. ^१) Emended; A 'स्मीत्येतैर'. २९८८. ^१) Emended with C; A भोजोति:—^२) Emended with C; A 'बलहरोन्तिकम्'.
 २९८९. ^१) Emended; A मोहयन्तौ. २९९१. ^१) Thus A; C 'कर्षादिसङ्खिन्नौ'.—^२) Thus corr. by A₁ from 'व्यथा'.
 २९९५. ^१) A₁ has written मतिमोहे; न supplied apparently by A₁. ३००१. ^१) The text of this verse is evidently
 corrupt; emendation doubtful.—^२) Perhaps read युद्धमतिव्यस्य.

उत्केति मोहयन्धन्यमुख्या - - स्मिं संदिशेत् । इति मां राजवदनः स्थितस्तनूनमन्यथा ॥३००४॥ युग्मम् ॥
 आ भिक्षुविप्रवाहो हस्तभिक्षस्यानुबन्धिनः । किं राजवदनोप्येष लोभात्संभाव्यते न भूः ॥३००५॥ 3005
 अथाविशङ्किनस्त्रासद्युदासायास्य खाशकाः । रक्तार्द्रकृत्तिस्तस्माद्भिः कोशपानं प्रचक्रिरे ॥३००६॥
 प्रादुक्कृतभियः क्षिप्ररक्षिणोमुष्य तिष्ठतः । विश्वासार्थं बलहरो विरलः पार्श्वमाययौ ॥३००७॥ ..
 अमात्यमतिजायेन नष्टे कृत्येथ कृत्यवित् । स्वयमुत्तम्भने नीतः संरेभेसंभ्रमो नृपः ॥३००८॥
 श्वेत्तः पादपमण्डलस्य तटिनीतोयस्य वर्षागमः संत्कारो गुणगौरवस्य नयनप्रेम्णोन्तिकासेधनम् ।
 ऐश्वर्यस्य महोद्यमो जयविधेर्गाढाविषादग्रहः कर्तव्यस्य च सिंहदेवनृपतिर्लानौ न तत्त्वावहः ॥३००९॥
 प्रवाहेणेव कृत्यस्य हडेन हरतोन्तरे । प्रातिलोम्यं श्रितवता पारं गन्तुं न पार्थते ॥३०१०॥ 3010
 भतो धूर्धो नृपो मुग्ध इति ज्ञातोरिभिर्मुधा । मौग्ध्यं प्रदर्शयस्तेषां यततेस्माभिसंधये ॥३०११॥
 स हि यत्तत्पदानेन भजन्भोजान्तिकस्थितीन् । तस्याविश्वासपात्रत्वं मन्त्रस्तस्याभितोनयत् ॥३०१२॥
 गन्धेन वासितोत्सङ्गाः कुरङ्गार्ग्यङ्गजन्मना । प्रज्वलन्त्यो विभाव्यन्ते तटिन्योपि कवाटिभिः ॥३०१३॥
 नीडस्यान्तः सरन्ध्रस्य सर्वतो हि भयं स्पृशन् । जाले हरिप्रबन्धे च निर्गमे पतनं विदन् ॥३०१४॥
 ताम्येद्यथा खगो भोजस्तथान्तःस्येवविश्वसन् । बहिर्भूषेन रुद्धाध्वा प्रस्थानेप्यभजद्भयम् ॥३०१५॥ युग्मम् ॥ 3015
 तदा स दौस्थ्यतिथितो प्राप्तः प्रैक्षत न क्षणम् । मज्जोर्विन्दोदनं किञ्चित्कृत्यं लोकद्वयोचितम् ॥३०१६॥
 उपाभिषङ्गमनुषङ्गि परस्य दुःखं हन्ताभयं व्यथयति प्रसभार्द्रभावम् ।
 बद्धः सरोजकुहरे विरहार्तनादैश्चक्राभिधस्य मधुपोधिकमेति दैन्यम् ॥३०१७॥
 रणे पूर्णव्रणादयानशोणितो लूनकुन्तलः । केणोद्धार्याननः क्रन्दंस्तेनैकः प्रैक्ष्यत द्विजः ॥३०१८॥
 स पृष्ठो त्रिप्रुत्तैर्नितं सर्वस्वं विक्षतं तथा । स्वं डामरैर्निवेद्यैर्न निनिन्द आतुमक्षमम् ॥३०१९॥
 ह्यदौष्ट्यार्तमन्यस्तस्य दुःखेन व्यथितोन्वहम् । घटितार्द्रग्रण इव प्राह स्मेति स सान्त्वयन् ॥३०२०॥ 3020
 गर्हीर्होस्मि न ते ब्रह्मन्थोनुपायोहमीदृशः । विपमे वर्तमानश्चेत्यथ सीपि तमब्रवीत् ॥३०२१॥
 दुर्धरेणामुना ब्रूहि कोर्यः पार्थिवपुत्र ते । सारासारविदो यूनः कुले जातस्य मानिनः ॥३०२२॥
 प्राणान्संदेहमारोप्य प्रणम्य प्राकृताशयान् । पीडयित्वा विशः क्लेशैः कार्यं किमिव पदयसि ॥३०२३॥
 प्रथ ते प्रतिभात्येव जेतव्यो विदितो न किम् । अभिशौचः स सारङ्गः परशौर्याभिमज्जने ॥३०२४॥
 यत्र शस्त्रशलाकापि विकला तद्विधीयते । इन्दीवरदलद्रोण्या घटनं स्फाटिकादमनः ॥३०२५॥ 3025
 पृथ्वीहरावतारादिप्रत्यनीकिजितः परे । के नामास्य न संघर्षे क्षुद्रप्राया हरिर्ब्रति ॥३०२६॥
 किं दृष्या एव बुद्ध्यापि कृत्यं ह्यैराज्यजीविनाम् । भृत्याशयाः फणिमाहिगृहीता इव भोगिनः ॥३०२७॥
 जातैः क्षमावलयोद्देह फणिकुले धिग्भोगिडिम्बैर्मुदा व्यालप्राहिविकासितास्यकुहरेर्पासस्य हा गृह्यते ।
 एतान्भिक्षयितुं न तु प्रथयितुं ते जीविकायै जनश्रासार्थं ननु कारयन्ति हि दृतेर्निर्मज्जनोन्मज्जनम् ॥३०२८॥
 ह्युत्तवन्तं तं सान्त्वयित्वा भोजो व्यसर्जयत् । तदैव चाशु इर्याकोशविवेकः समपद्यत ॥३०२९॥

३००४. १) Thus A; C °मुख्याम्मुग्धोऽस्मि सन्दिशेत्.—१) Perhaps read संदिशन्. ३०१९. १) Emended with C; A °नितः.
 ३०२२. १) सारासा no longer legible in A; found in R G C. ३०२७. १) Emended; A दृष्य. ३०२८. १) Emended with G
 (sec. manu); A °कुक्षैर्धिर्भोगि.—१) Emended; A मुधा.—१) Emended with G (sec. manu); A °कासितस्य कुहरेर्पासस्य.
 ३०२९. १) Emended; A तदैव.

- भग्यात्मस्त्वं प्रशममहिमोलासने हन्त हेतुर्भावानां तु ध्रुवमपरथा मार्दवं कूरता वा ।
 3030 स्पृष्टं पादैरमृतमहसः स्यात्कठोरं हिमांशोर्याति प्रावाप्यहह रभसादार्द्रतां चन्द्रकान्तः ॥३०३०॥
 राजन्याभिजने जातोप्यलज्जत्वमशिक्षितः । सोन्तरं स्वस्य राज्ञश्च मुहुर्महद्विन्तयत् ॥३०३१॥
 गुणैः शौर्यनयत्यागसत्यसत्त्वादिभिः प्रभोः । पूर्वेष्वुर्वाभुजः खर्वाः क्षुब्धाः स्पर्धास्तु के वयम् ॥३०३२॥
 तस्य प्रभावदीपेपि समये क्षान्तिशीतला । शक्तिः क्षयजडत्वेपि मुग्धानां नो महोष्मता ॥३०३३॥
 क्ष्वेडाप्रितापनिविडोरगसंगमेपि तुङ्गस्य चन्दनतरोरपि शीतलत्वम् ।
 काले हिमर्तुपरिपिञ्जरसंज्वरोपे निम्नस्य कूपकुहरस्य महोष्मयोगः ॥३०३४॥
 3035 कुतोपि पर्ययात्कार्यं सुप्तं नृपममुं विना । प्राप्य कस्य पुनः प्राप्यमध्यशुद्ध्या न बाधितम् ॥३०३५॥
 अष्टं निर्झरवारि शुभ्रमचलैः स्वीयेन भूयः कचिल्लभ्यं लभ्यमथाभ्रतः कलुषतादुष्टं प्रकृष्टं न तत् ।
 निर्यन्निर्भरनिम्नगाम्बु नभसः प्राप्येत नित्यं दधत्प्रात्येयत्वमुपेत्य शुद्धिमधिकां नात्रेहिमात्रेर्नगैः ॥३०३६॥
 तदर्थमेव मथितो योनयोपयितात्मनः । स तेन स्वस्थतां नेतुमर्थितो न स्पृशेद्वृषम् ॥३०३७॥
 शोषाय योस्य दधवक्लिमदादमुष्मिन्स्वस्थे स तेन शिखिना ग्लपितः समीपम् ।
 अभ्येति चन्दनतरोर्दधवक्लिदाहशान्त्यै यदि प्रियकृदेव न तस्य किं स्यात् ॥३०३८॥
 समग्रदुर्गतावर्हदपकर्तैव भूपतिम् । लोकनार्थं तमुद्धर्तुं धीरं धन्यः पुनः पुनः ॥३०३९॥
 3040 राजप्रसादनोपायान्वेषी बलहरान्तिकम् । राजदूतमथायान्तमेकदैकं व्यलोकयत् ॥३०४०॥
 दरदेशं व्रजन्वृष्टवान्प्राक्प्रज्ञातमन्तिकम् । स नमन्तं तमानीय ततः स्मेर इवाब्रवीत् ॥३०४१॥
 राज्ञः किमन्यसंधानैः संधिं बध्नात्वसौ मया । प्राज्ञैर्हि भिषजा भोज्यमातुराय समर्प्यते ॥३०४२॥
 तत्तस्याभ्रधानस्य नर्मस्मेरस्य जानतः । प्रत्ययोत्पादनं तैस्तैरालपैः किंचन व्यधात् ॥३०४३॥
 निर्दम्भभाषितैरुडबिस्त्रम्भः स कथान्तरे । अथाभिगम्य राजानं स्तुषन्भोजमभाषत ॥३०४४॥
 3045 राजपुत्राभिजातस्य पादच्छायास्य लभ्यते । स्वर्णत्रिरिव कल्याणप्रकृतेः पुण्यभागिभिः ॥३०४५॥
 अनुवृत्त्यातिमृद्यापि तस्यापोक्षेत वैकृतम् । ज्योत्स्नयेव शरद्गानुपरितापौष्ण्यमम्भसः ॥३०४६॥
 अपि स्मरसि चारुत्वे नियुक्तोस्मि महीभुजा । विशतस्ते दरदेशमभूवं पुरतः पुरा ॥३०४७॥
 ततो निवृत्तो वृत्तान्तं मुख्यमाख्याय तावकम् । कालं क्षेपुं कथां दैर्घ्यं नयन्मध्ये तमभ्यधाम् ॥३०४८॥
 क्षुभ्रदुष्कृतमभ्रान्तान्देव त्वामवलोक्य माम् । निन्दतः स्वानुगान्भोजो निर्भर्त्स्यैवं तदाब्रवीत् ॥३०४९॥
 3050 स दैवतमिवास्माकं कुलालंकरणं प्रभोः । वयं त्वेसुकृतो यस्य नाग्रमः पादसेवनम् ॥३०५०॥
 गण्याः पर्यन्तनिःसारास्तत्संबन्धादिमे वयम् । चन्दनभ्रान्तिकृत्काष्ठं यत्स्यात्तद्वन्धवासितम् ॥३०५१॥
 तच्छ्रुत्वैव दयार्द्रत्वं त्वयि यातः स लक्षितः । पृच्छन्पितेव किं गर्भरूपो वक्तीति मां पुनः ॥३०५२॥
 तस्मिंश्चैव भोजस्य द्रवीभूतमभून्मनः । सोन्तर्बाष्पोप्यपदयत्सं सान्त्वयन्तमिवाग्रतः ॥३०५३॥

३०३०. ^१) Emended with C; A स्पृष्टं. ३०३६. ^१) Emended; A बाधितम्. ३०३९. ^१) Emended with G (sec. manu); A समग्रदु. ३०४०. ^१) Emended with G (sec. manu); A 'मेकमेकं. ३०४१. ^१) Emended; A 'नृष्टवाक्यज्ञास्तम'; C 'वाक्यज्ञास्तम'. ३०४२. ^१) Emended with C; A सन्धिबन्धात्वसौ. ३०४३. ^१) Emended; A 'पोक्षत. ३०४४. ^१) Emended; A चारुत्वं. ३०४८. ^१) Emended; A कथादैर्घ्य.—^२) Emended; A तमभ्यधाम्. ३०४९. ^१) Doubtful emendation of C; A क्षुभ्रदुष्कृतम्.—^२) Emended; A भोजं. ३०५३. ^१) व्य omitted in A; supplied with C.

द्रव्यक्तमात्रासंभोधमुग्धत्वेन विहीयते । तत्त्ववित्कारणाज्ञानादन्तःकरणवेदनम् ॥३०५४॥
 अभ्रह्मभानस्तामिच्छां भोजस्याकृच्छवर्तिनः । प्रतिदूतीकृते तस्मिन्धन्यो न प्रत्ययं दधे ॥३०५५॥ 3055
 देविताभूषया नागवृत्तान्ते न भवेत्तथा । महीभुजं मोहयितुं मायया दीव्यते मया ॥३०५६॥
 मा भूद्भिन्नोवमित्येवमुक्त्वा बलहरं रहः । व्याजार्जवेन भोजस्तु संधिवन्धाय तत्त्वदे ॥३०५७॥ युग्मम् ॥
 तत्कालयोग्यसाचिव्यश्चक्रिकाचतुरस्तथा । तेनाभु दैशिकापत्यमेको ब्रूये न्ययोज्यत ॥३०५८॥
 स बालकतया नित्यस्वतन्त्रश्चक्रिकां स्वयम् । आचरेदिति नाशङ्कां भोजे बलहरोभजत् ॥३०५९॥
 पार्थिवः प्रार्थितः संधिदूतमात्रं प्रतीक्षते । प्रत्यागतेन तेनेति ततो भोजोभ्यधीयत ॥३०६०॥ 3060
 तत्रासंनिहितान्याप्तः स्त्रीत्वादप्रतिभामपि । धार्त्री नोनाभिधानां स्वां राज्ञोभ्यर्णं व्यसर्जयत् ॥३०६१॥
 मृतेन पित्रा मात्रा च हीनं तमनुयातया । मातृकृत्यं ययात्रासीच्छैशवे माननीयया ॥३०६२॥
 पत्युः प्रीत्यै विसंधानध्वंसाकल्पादिकल्पनात् । सखीकृत्यं सपत्नीनां यया शान्तेर्व्यया कृतम् ॥३०६३॥
 श्रासोत्सासे' हि कार्याणां योग्यकृत्याप्रनिधयात् । न यां सुक्षत्रियां क्षमाभृत्संभ्रान्तां जातु वीक्षते ॥३०६४॥
 श्वशुरेण प्रजाभिध कृतं राज्ञोभिषेचने । आशास्यं यां महादेवीपट्टबन्धं समादधे ॥३०६५॥ 3065
 अपत्यप्रियताभोगलोभभर्तृप्रसादनैः । प्रेर्यमाणाप्यकार्येषु बुद्धिर्यस्या न भावति ॥३०६६॥
 स्वत्रान्यत्र च संधाने जाते भर्तुरभिन्नधीः । भाग्योदयेष्वनुत्सिक्ता या चाखण्डितसद्गता ॥३०६७॥
 आ बाल्याद्भावविहर्तुः कुसृत्यनुसृतौ न सा । कार्यमभ्यं विगाहेत मानाभिजनरक्षिणी ॥३०६८॥
 इति कल्हणिकादेव्या माध्यस्थ्ये स धियं व्यधात् । प्रस्थानपदयात्रां सा सीमान्तप्रापणावधि ॥३०६९॥ कुलकम् ॥
 गुप्त्यै लग्नकवित्तादि परार्थं मध्यपातिनाम् । पाथेयाभं पृथुस्वर्णभाजि कोशादिं चात्मनः ॥३०७०॥ 3070
 प्रापयामास किं चाष्टौ प्रकृष्टाभिजनोद्भवान् । पालनार्थं राजपुत्रान्देवी यत्सर्वसंनिदम् ॥३०७१॥ युगलकम् ॥
 वाचकं तद्गृहीत्वा तामागमत्पार्थिवेन सः । धार्त्री स कारयन्धन्यो बद्धेच्छासिद्धिनिधयाम् ॥३०७२॥
 विहितप्रत्ययस्तस्याः सद्यः स्यात्तु महीपतिः । राजधर्मस्य च वसन्तासीहोलाकुलाशयः ॥३०७३॥
 स हि दध्यौ निर्विरोधो वैराग्येणाय मायया । संकटान्मोचितव्योसौ' यायात्कालेन विक्रियाम् ॥३०७४॥
 अनिशोर्षितजीमूतजालमाविर्भवन्नविः । अनूनक्लेशशेषं च विवेको न स्फुरेच्चिरम् ॥३०७५॥ 307
 मुग्धाच्चिरनुसंधाननागबाधादवेत्य नः । स्वार्थस्य सिद्धये' माया तेनेयं निरमायि वा ॥३०७६॥
 लब्धलक्षेपरिक्षीणे शक्ते' यूनि गणाश्रिते । क्षत्रधर्मस्थिते नेत्रग्विवेकः कापि लक्ष्यते ॥३०७७॥
 अवलि कुङ्कुमं पुष्पमपुष्पं क्षीरिणः फलम् । अकालपर्ययापेक्षं वैराग्यं वा महात्मनाम् ॥३०७८॥
 न त्याज्यो राजपुत्रोसावेवं मायानिधिर्यदि । एवंविधवर्तभेत्तस्मिन्नदृष्टे किं वृशोः फलम् ॥३०७९॥
 राज्ञी राजात्मजाधैते प्रतिष्ठाभङ्गशंसिनः । ऋजुप्रभावात्सुस्पष्टमन्यत्कार्यं न मन्यते ॥३०८०॥ 3080
 अटन्ती' कुटिलं स्पष्टं सरित्सर्वैर्न लक्ष्यते । कान्ताकुन्तलविष्यन्दी तौयबिन्दुरिव क्रमः ॥३०८१॥

३०५४. ¹) Emended with G (sec. manu); A °कारणज्ञा°. ३०६२. ¹) Emended; A हीने. ३०६४. ¹) Emended; A °कासी.
 ३०६५. ¹) Emended; A वा. ३०६९. ¹) Emended; A सीमान्ताप्रा°. ३०७०. ¹) Emended; A °पातिनम्. ३०७१. ¹) Emended
 with C; A प्रापयामास.—²) Emended with G (sec. manu); A °म्वेयीवस्त°. ३०७४. ¹) Doubtful emendation; A
 °तत्वासी. ३०७६. ¹) Emended; A मुग्धानिर°. ३०७७. ¹) Emended; A शक्तो. ३०८१. ¹) Emended with C; A₁ has first
 written अल and then supplied दि over the lacuna.—²) Emended with C; A शरत्स'.

- इति ध्यात्वा राजधर्मं सत्यप्रज्ञोचितं व्यधात् । धन्यरिल्हणयोः कार्यं भुतावन्यान्विसर्जयन् ॥३०८२॥
 स्वस्यैवार्थस्य दाढर्घाय साल्हणिंस्त्वा दिक्षते । समागमायेत्युक्ताथ धन्यो दूतैरनीयत ॥३०८३॥
 मा मैषीदेष संधिस्तुः सैन्यादिति मितानुगः । अवर्तिष्ठ तटिन्याः स ह्रीपान्तस्तत्पतीक्षया ॥३०८४॥
 3085 सरित्सा जानुदस्त्राभ्यां भूत्वा घर्मेद्रुते हिमे । गगनालिङ्गिभिर्भीमा तरङ्गैः समपद्यत ॥३०८५॥
 अवामा चैर्ष्यालङ्घ्यभावं यान्त्यपि दन्तिनाम् । रुद्धः सिन्धुभावस्तोषं द्विषां रन्ध्रैषिणां वशे ॥३०८६॥
 सिन्धोरुभयतस्तोषैर्व्याप्रीरभुवोन्तरे । ते दिण्डीरोपमां प्रापुः पिण्डिताः पाण्डुवाससः ॥३०८७॥
 खाशकानां सहस्राणि भोजस्य पतितं बले । स्थितवन्ति निहन्तुं तं तथास्थितमचिन्तयन् ॥३०८८॥
 वृग्भ्यां संध्रमदीनाभ्यामघशान्त्यै स्पृशन्निव । कर्णे सलहणसूनुस्तान्संतर्ज्यावृजिनो ब्रवीत् ॥३०८९॥
 3090 निर्दम्भमस्य विस्मयाद्भावतो विहिते वधे । निरत्ययो निपातः स्यान्नियतं निरये पुनः ॥३०९०॥
 हतेस्मिन्बहुभृत्यस्य न च शक्तिक्षयः प्रभोः । नैकपक्षक्षये तादृर्यरहः संहारमर्हति ॥३०९१॥
 अपि वा वाद्यता राजामेवं विस्मयबाधनात् । तुल्यस्तुल्येन कर्तव्यं किमुध्याय बध्यते ॥३०९२॥
 यथायं वृत्तयेनन्यकर्मा भूपं निषेवते । तथा ममापि यत्कोयं तस्तेवासार्द्धेन यतः ॥३०९३॥
 युक्तमित्यादि तेनोक्ता अपि निश्चलनिश्चयाः । ते न्यविध्यन्त निर्बन्धात्प्रतिज्ञायात्मनो वधम् ॥३०९४॥
 3095 राजौ तथैवादरिद्राश्चिद्रं तद्रक्षितुं ततः । कारिताः कोशपानं ते तमर्थं सोपि ज्ञोषितः ॥३०९५॥
 तेनावेदितनिर्व्याजतया धीरो महीपतिः । अनुध्यायाथ संधिगंधं संधिसिद्धिममुग्धधीः ॥३०९६॥
 अज्ञातनिधयः सिद्धेर्विनान्तःकरणं परैः । अथ प्रास्थापयद्देवीं सामात्यां तारमूलकम् ॥३०९७॥
 राजधर्मविधेयत्वादव्यायकूरशङ्किनी । प्रस्थानप्रार्थनां भर्तुः सा स्वीकृत्य ततोब्रवीत् ॥३०९८॥
 असामान्येष्वमात्येषु कुसृत्यालोकनात्सकृत् । आर्यपुत्र विचार्योस्ति विस्मयः किं विरोधिनाम् ॥३०९९॥
 3100 यद्वा निर्मानुषोन्मेषं शेमुषीत्वं विगारितुम् । प्रयते नु कथंकारं मूर्तत्वं मूर्त्यधर्मिणाम् ॥३१००॥
 देहोपकरणत्वं ते प्राणैर्मम विविच्यते । सतीधर्मस्तु सहते राजधर्मस्य नोचितम् ॥३१०१॥
 शृङ्गितास्यसदाचारं कलिकृत्यं द्विषि स्वयि । प्रारब्धो देव भोजेन हिमाद्रौ हिमविक्रयः ॥३१०२॥
 न गृह्णाति शर्मं वेत्ति स्वस्यान्यस्य न चान्तरम् । निर्व्यूढमददोषोद्य प्रायेण प्राकृतो जनः ॥३१०३॥
 पुत्रमन्त्रविरोधादिबुद्ध्यभुज्य प्रधावति । साध्वासासोपि भूपालः क्रुध्यन्निष्कम्पबाधने ॥३१०४॥
 3105 समयालङ्घनामोषमिरां देवेन पीयते । लोकत्रयैकपात्रेस्मिन्यशो नूनं मया सह ॥३१०५॥
 ज्ञातव्यसंक्षयोपेक्ष्यप्राणायास्त्वन्यदाशयः । ममैवास्वादयन्त्यादादात्मभरिपुरास्थितिः ॥३१०६॥
 इत्युक्त्वा तिरतां सत्यसंधः साध्वीं धरापतिः । शान्तशङ्कामकृत्वा तां समामन्त्र्य न्ययोजयत् ॥३१०७॥
 भङ्गं सर्वानयं ज्ञातुं प्रयोक्तुं वेतनं नृपः । संरम्भे किमयं ध्यायत्यन्तः सर्वोप्यचिन्तयत् ॥३१०८॥

३०८३. ^१) Emended; A °पिस्तां. ३०८४. ^१) Emended; A मैषीदेष सन्धिस्तु. ३०८५. ^१) Emended with C; A °रीपमतां. ३०८६. ^१) Emended; A स्त्रा.—^२) Emended; A पतिते.—^३) Emended; A °पिस्तावह. ३०८९. ^१) Emended; A °तज्यं वृजिनो. ३०९०. ^१) Emended; A विधेः. ३०९२. ^१) Emended; A °कोधनात्. ३०९३. ^१) Emended; A रूप. ३०९७. ^१) The akshara र्यां could also be read न्यां; thus C. ३०९९. ^१) Doubtful emendation; A विचार्योस्ति. ३१००. ^१) Conjectural reading; A °न्माया. ३१०४. ^१) Emended with C; A क्रुध्य वि. ३१०६. ^१) Thus A; the text of this verse requires emendation. ३१०७. ^१) Conjectural reading; A has written originally ----- न्ववी° and subsequently filled up the lacuna with माता मन्त्र्या; G (sec. manu) सोनामन्त्र.

उपायेषु प्रयुक्तेषु देवीसंभवेणाश्रयि । नान्यदस्य प्रयोक्तव्यं यदवाशिष्यत क्वचित् ॥३१०९॥
 स्वपक्षभेदाभूतः स बलत्वाबलत्वयोः । परीक्षकत्वाद्ये केचिन्माध्यस्थेनावसन्कचित् ॥३११०॥ 3110
 तेप्यल्पे वा महान्तो वा क्षीणदाक्षिण्यभृङ्गुलाः । भोजगृहैः सहाबध्नन्कन्यां सर्वेपि डामराः ॥३१११॥
 ते षष्ठिस्तटस्थत्वाद्देराज्येस्माभिरीदृशः । भोजः संजात इत्याभु माध्यस्थं परिजह्मरे ॥३११२॥
 त्रिल्लको भोजसविधं तनूजं प्राहिण्येदुतम् । प्रावेशयच्छमालां च चतुष्कं पुष्कलैर्बलेः ॥३११३॥
 ये भिक्षुविप्रवेप्यासम्राजदाक्षिण्यरक्षिणः । विरोधिसविधं प्रापुस्तेपि नीलाश्वडामराः ॥३११४॥
 लहरादेवसरसाद्धोलडातथ डामराः । त्रयो नीलाश्वतथैका डामरी पर्वशिष्यत ॥३११५॥ 3115
 न व्यरंसीद्विमं तत्तल्लवन्त्ये सालहणेर्बले । पत्न्यावृद्धप्रमत्तौषधोषोभोधाविवोदतः ॥३११६॥
 भोजस्तु देवीमायान्तीं भुत्वा बलहरं ततः । ध्रुवं संधित्तया बद्ध इति सुव्यक्तमभ्यधात् ॥३११७॥
 पतावन्ति दिनान्यासीत्पुंसो भ्रमयिता पुमान् । संबन्धिनीनां माध्यस्थे स्वकुल्यात्कोन्यथा भवेत् ॥३११८॥
 कुलचूडामणिः प्रेम्णा स यत्रैव प्रवर्तते । किं स्यादगण्यप्रायाणां कार्कश्यं तत्र मादृशम् ॥३११९॥
 यच्च मायामिमां ब्रूय तत्तथास्त्वस्मि वञ्चितः । विश्वास्यैव भविष्यामि नाकीर्तीनां निकेतनम् ॥३१२०॥ 3120
 मा.च भूद्विजयाशा वः समेता निखिला इति । भद्राक्षम चेदृशान्व्यूहानवाक्षाम् वोजतेः ॥३१२१॥
 युक्तियुक्तमिदं चान्यद्योक्तवान्बहु निधयात् । नाशक्यतान्यथा कर्तुं भोजो बलहरादिभिः ॥३१२२॥
 द्वित्राहान्तरितेमित्रप्रमायेपरया कथम् । फलकालेसि संवृत्तमिति तं चावदमृषाः ॥३१२३॥
 तारमूलस्थितौ राक्ष्यां ससैन्यौ धन्यैरिलहणौ । राजपुत्रैः सह ततः पाञ्चिग्राममवापतुः ॥३१२४॥
 प्राप्ताववेत्य तौ नद्यास्तीरेवाचि कृतस्थिती । परस्मिन्कुलगहने भोजोप्येतावुपाविशत् ॥३१२५॥ 3125
 अश्रान्तं विशतो दिङ्मुखेभ्यस्तत्कटकं भटान् । पश्यन्तः केपि संधिं न ब्रह्मधुर्नृपतेर्बले ॥३१२६॥
 इतप्रविष्टान्निर्यातुमक्षमानल्पसैनिकान् । धन्यादीन्नाजवदो हन्तुं शश्वदचिन्तयत् ॥३१२७॥
 छित्त्वा सुव्यपुरास्तेतुं राज्ञः सैन्यं जिघांसवः । महापद्मसरोनौपु निभृतं केचनावसन् ॥३१२८॥
 अन्ये तत्साहसोदन्तान्वेविणः पतनोन्मुखाः । स्वैः स्वैर्मूर्तिस्तत्र तत्र तस्थुर्भृदसंमताः ॥३१२९॥
 आस्कन्दं भाङ्गिल्लेयाद्या पुरे शंकरवर्मणः । शमालाक्षिसिकावामिं डामराः समचिन्तयन् ॥३१३०॥ 3130
 प्राप्यं महासरिस्कूलं त्रिल्लकाद्यैरगण्यत । नीलाश्वडामरैर्वीशां कार्या च नगरान्तरे ॥३१३१॥
 किमन्यद्वाजगृहाणां समं सर्वे जिघांसवः । कारण्डधानां तोयान्तर्वेष्टितानामिवाभवन् ॥३१३२॥
 संदिग्धशिक्षितं कार्यं सर्वतः समतां तदा । प्राप वृष्टेरवमाहमहयोगान्तरस्थितेः ॥३१३३॥
 पदे पदे राजचमूपथायोत्थानमिच्छतः । छिन्दन्बलहरस्येच्छां भोजो व्यग्रस्त्वममहीत् ॥३१३४॥
 क्षणे क्षणे विसंधानध्यायिना तेन कथन । बध्यमानास्वन्तरायः संविधास्तु व्यधीयत ॥३१३५॥ 3135
 घटनामुद्ययौ यो यो विरोधः कटकद्वयात् । सत्त्वैकाग्रः स्वयं भोजस्तं तं स्वरितमच्छिनत् ॥३१३६॥

३११९. ^{१)} A °जोल्लातथ. ३११९. ^{२)} Emended; A सालहणे बले.—^{३)} Emended with C; A °प्रमत्तौष. ३१२०. ^{४)} Doubtful emendation; A °सीबीमायान्ती. —^{५)} Emended A °हरस्ततः. ३१२१. ^{६)} Doubtful emendation; A °चेदृशां व्यूहान-
 वाक्षाम्; C °चेदृशां व्यूहमवरीक्षामि. ३१२४. ^{७)} Doubtful emendation; A °स्थिते राक्ष्यां; C °स्थिते राक्षि.—^{८)} Emended
 with C; A °क्षेप्य. ३१३०. ^{९)} A₁ gloss आल. ३१३१. ^{१०)} Thus A; C °रेसीर्वा. ३१३२. ^{११)} Emended with C; A °भवन्.
 ३१३५. ^{१२)} Emended; A बध्यमानस्वान्त°.

- दूत्ये च कल्यकत्वे वा येहवन्नाजरञ्जकाः । भयेन प्रययुस्ते यद्वैकल्यं कार्यसंकटे ॥३१३७॥
 कर्णे तत्कथयन्ति दुन्दुभिरवै राष्ट्रे यदुद्धोषितं तन्नन्नाङ्गतयां वदन्ति करुणं यस्मात्तपावान्भवेत् ।
 क्षाघन्ते तदुदीर्यते यदरिणाप्युषं न मर्मान्तकृद्ये केचिन्ननु शायमौघ्यनिधयस्ते भूभुजो रञ्जकाः ॥३१३८॥
 भण्डस्ताण्डवमण्डपे कटुकथावीथीषु कन्याकविर्गोष्ठश्चा स्वगृहाङ्गने शिखरिभूगते खटाकुः स्फुटम् ।
 पिण्डीभूरतय्य विटश्च पटुतां भूभृद्देहाहते गच्छन्ति हृदकृष्टकच्छपतुलां चित्रं ततोऽन्यत्र ते ॥३१३९॥
 3140 भूरोद्रेकविपर्यासाच्छान्तोऽम्भमाभूतस्तनः । वासरः शरणीचक्रे तुङ्गस्योत्तुङ्गमञ्जसा ॥३१४०॥
 भानुर्दत्तपदोनूरोर्भ्रातुर्गोषलयान्तरे । क्षमाभृच्छिरोर्षितकरो रक्तमण्डलतां दधे ॥३१४१॥
 अहस्त्रियामामुखयो - - मध्यस्थया दधे । संध्यया वन्दनीयत्वं जनस्य व्यञ्जिताञ्जलेः ॥३१४२॥
 कवाटिदन्तैर्विस्फोटाधन्वकान्तैः सिरोद्धमः । श्वयधुः पयसां पत्या दधे रात्र्युदयोन्मुखे ॥३१४३॥
 सदैव्येव्वरविन्देषु हीनहन्त्रोपजीवनैः । कवाटिनां घटेष्वेव पदपदैर्घटितं पदम् ॥३१४४॥
 3145 अवृष्टकार्यपर्यन्तास्ततस्ते विषमस्थिताः । सरित्ते सक्तकाः पर्यतप्यन्त मन्त्रिणः ॥३१४५॥
 न किंचित्पत्यभाससर्वं लघु भ्रान्तं च जानताम् । ओषेन ह्रियमाणानामिवैषामवलम्बनम् ॥३१४६॥
 तीरे परस्मिन्सरितो वसन्बलहरः पुनः । रुद्धः कन्दलितास्कन्दबुद्धिः सान्द्रहणिनांसकृत् ॥३१४७॥
 कार्यातिपातादायातं मन्त्रिणां तन्मिमतं बलम् । तस्य प्रवर्धमानस्य सुखोच्छेदं बभूव यत् ॥३१४८॥
 वितस्तासिन्धुसंभेदयात्रायां नगरे यथा । तथा तथापतन्नाञ्चौ लोकोभ्रान्तो व्यवर्तत ॥३१४९॥
 3150 लेखैर्दामरसंहारखण्डनाय विसर्जितैः । सान्तरैर्धथिता बाणैर्नानाधै राजवीजिनः ॥३१५०॥
 शाद्यान्वितैरनुसरैस्तुमुलोत्पादनैरपि । धीरो धैर्यान्निधयाहा स्वैः स क्रष्टुं न पारितः ॥३१५१॥
 सामन्तानामागतानामविसृम्भादसंभ्रमम् । न्यकृतोऽयं निपत्याभु कुर्यादव्याहितं रुषा ॥३१५२॥
 कृते च कवर्नोकारेणेन - - समुन्मिषेत् । द्विजानामिव दस्युनां समूहस्तेन सर्वतः ॥३१५३॥
 इति निध्याय दुर्धुर्भुरिव भोजः क्षपात्यये । कुर्मः साहसमित्युक्त्वा निन्ये बलहरं समम् ॥३१५४॥तिलकम्॥
 3155 एषां मर्त्यायातानां सामन्तानां सभोजनः । दाक्षिण्यादिति नाभोजि तेनाप्यभिजनस्पृशा ॥३१५५॥
 तथा स्वमत्यावैमत्यं तमज्ञात्वा तु मन्त्रिणः । निष्पत्ययास्तेन जातममन्यन्त नयात्ययम् ॥३१५६॥
 पक्षिपक्षस्कुटास्काशक्ररस्फुरितेप्यधात् । तेषामासविधास्कन्दः प्रधावर्द्धितभ्रमम् ॥३१५७॥
 कुले परस्मिन्कूलिन्याः स्वाभिसंधाननिर्वृतैः । समभाव्यत तैर्नान्यो रथाङ्गेभ्योभिपङ्गभाक् ॥३१५८॥
 महत्काकुस्थदूतस्य कपेस्तीर्णाश्वधुः पिता । ततान तेषां दूतानां सरित्पारगतौ - - ॥३१५९॥

३१३८. ^१) This verse and the following are found in *Vallabhadeva's Subhāshitāvalī*, 462-463 (ed. Peterson and Durgāprasad).—^२) नन्नाङ्गतया supplied by A₂ in space left by A₁.—^३) Thus corr. by A₁ from करुणा.—^४) Thus corr. by A₂ from A₁ तपावान्.—^५) Thus in *Subhāshitāvalī*; A °पुष्पेण.—^६) Thus corr. by A₂ from A₁ कर्मा.—^७) अनु supplied by A₂ in space left by A₁. ३१३९. ^१) Emended; A कटुकथावीथीषु; *Subhāsh.* कटुकथावीथीषु.—^२) Thus A₁ in margin and *Subhāsh.*; A₂ in text भूगते. ३१४०. ^१) तुङ्ग supplied by A₂ in space left by A₁. ३१४२. ^१) Thus A₁; C supplements योरपि.—^२) Emended with C; A जनयन्व्यञ्जि. ३१४६. ^१) Emended; A भास्व. ३१४७. ^१) Emended with C; A °स्कन्दोद्धमः.—^२) Emended with C; A सान्द्रहणिनां. ३१४९. ^१) Emended A °पतन्नाञ्चौ. ३१५३. ^१) तेन supplied by A₂; A₁ indicated originally a lacuna of four aksharas; C supplements सर्व. ३१५४. ^१) A दुष्ट. ३१५५. ^१) Doubtful emendation; A एषां मर्त्याया.—^२) Doubtful emendation; A सभोजनि; C सामन्तानामभोजने. ३१५६. ^१) Doubtful emendation; A समस्यावै. ३१५७. ^१) Emended; A °स्कन्दम्. ३१५९. ^१) Emended with C; A काकुस्थ.—^२) Thus A; C fills up the lacuna with बलम्.

कीर्णकर्णज्वरांश्चारीन्पीत्कृतैस्तीरभूहहाम् । आश्रित्योन्निद्रकेणेत्य निन्युस्ते तां निशीथिनीम् ॥३१६०॥ 3160
 क्षपान्ते क्षमाधरोत्तसहेमतामरसभ्रमम् । उद्वच्छतो रवेर्यावधिच्छिदुर्न करच्छटाः ॥३१६१॥
 चक्राहविरहालोकसशोकानामिवागलत् । कुट्मलाक्षिपुटाद्यान्नैशं नाम्भश्च वीरुधाम् ॥३१६२॥
 मितपत्तियुतस्तावत्तकच्छाद्विनिर्गतः । - - - स्वरयन्युद्धवाहान्मूर्ध्वङ्गिणा स्पृशन् ॥३१६३॥
 रोडुकामाण्डामरीयान्वीरान्ष्टेर्विलोकितैः । सर्वतो धावतः कुर्वन्धोधान्प्रतिहतौजसः ॥३१६४॥
 पारश्वधी चारुवेषो युवा संमुखमापतन् । युग्याधिरुद्धस्तैः प्रैक्षि संप्राप्तः सरितस्तटम् ॥३१६५॥ कुलकम् ॥ 3165
 अवृष्टपूर्यं तं दृष्ट्वा श्रीखण्डोल्लिखितालकम् । कुङ्कुमालेपिनं चैते भोजोयमिति मेनिरे ॥३१६६॥
 अतिवाद्य निशां राजवदनं तं विमोहयन् । प्रातश्च तरसामन्त्र्य स तथा संमुखोद्यभूत् ॥३१६७॥
 प्रविष्टयुग्यं तोयान्तः पाराद्यावितवाजिनः । धन्यादयस्तमभ्येत्य मुदिताः पर्यवारयन् ॥३१६८॥
 उदभूत्तुमुलः शब्दस्ततः कटकयोर्द्वयोः । एकत्राक्रन्दमुखरः परत्रानन्दनिर्भरः ॥३१६९॥
 नादमाकर्ण्य संप्रामबुद्ध्या दिग्भ्यः प्रधावितैः । तं परैर्मिलितं वीक्ष्य मूर्धन्यताद्यत डामरैः ॥३१७०॥ 3170
 तस्याभिनन्दनालापप्रमुखा प्रक्रियाभयत् । अर्द्धन्यभुद्धधन्यादिष्वनुज्झितनिजक्रमा ॥३१७१॥
 ब्रह्मानं मनोर्हर्षं वेगात्संस्तभ्यं सर्वतः । अथेत्यं स्तुवता तत्तत्स धन्येनाभ्यधीयत ॥३१७२॥
 राजपुत्र पवित्रेयं पृथिवी स्थैर्यशालिना । स्वया धाम्ना सुमनसां मेरुणा वा महीभृता ॥३१७३॥
 गवां जयति सर्वासां निर्धिकारतया वसन् । विक्रियोपहतं गौस्ते क्षीरं - क्षीरवादिभेः ॥३१७४॥
 कस्य पुंस्कोकिलस्यैव त्वां विनाधममध्यतः । निर्गत्य निजकुल्यानां सिद्धं मध्यावगाहनम् ॥३१७५॥ 3175
 सदाचारस्य भवता प्रथमं प्रहते पथि । न तच्चित्रं संचरामधरं चेत्ततोधिकम् ॥३१७६॥
 इत्यादिप्रसृतालापदत्तोलापोधिरोक्षं सः । जयोत्तरङ्गं तुरगं स्तुवद्भिस्तेरनीयत ॥३१७७॥
 लवण्याः कतिनिवृत्तोशन्विक्कोशन्तस्तदा ययुः । स्वकुल्यैर्नायमानं तं काका इव पिकान्तिकम् ॥३१७८॥
 स एषमेकविंशेन्द्रे ज्यैष्ठ्यस्य दशमेहनि । त्रयस्त्रिंशद्द्वैतदेश्यः समगृह्यत भुभुजा ॥३१७९॥
 राक्षी कृतप्रणामं तं प्रियं पुत्रमिवागतम् । अभ्यनन्दच्छान्तभृत्यमस्याहारमकल्पयत् ॥३१८०॥ 3180
 इन्दुवंशविशंवादिगुणग्राममवेक्ष्य तम् । प्रागवृष्टवती मेने वञ्चिते सा विलोचने ॥३१८१॥
 गुणैरशाद्यदाक्षिण्यमाधुर्याद्यैरकृत्रिमैः । तस्या विशदशीलं स क्षमापतिममन्यत ॥३१८२॥
 मुखरांगो मनोवृत्तेर्हारीज्ज्वल्यं गृहभ्रियः । भर्तृस्वभावस्याचारो योपितामनुमापकः ॥३१८३॥
 दिनक्षयश्रयञ्जिताध्वक्रमं प्रस्थातुमुत्सुकम् । राज्ञोभ्यर्णं विशेष्येनं दाक्षिण्यात्कोपि नात्रवीत् ॥३१८४॥
 कथंचिद्रुद्धमाध्यस्थ्यैवैमत्यैः सचिवैरथ । स त्यादिक्षसरपतिराशान्तेभ्योभ्यधीयत ॥३१८५॥ 3185
 राज्ञोभ्यर्णं विशेष्युक्तेरुपोद्घातोपमं वचः । तत्तस्य श्रोत्रशकुल्यां - शकुक्रियां व्यधात् ॥३१८६॥

३१६३. ^{१)} Thus A ; C स वीरस्वर. — ^{२)} Emended with C ; A °न्युद्धवा. — ^{३)} The letter न cannot be read with certainty ; C °स्पृशत्. ३१६९. ^{१)} Emended ; A °क्रान्ति. ३१७०. ^{१)} Thus corr. by A₁ from डामरैर्मि. ३१७१. ^{१)} Emended with G (see. manu) ; A °मुखावक्ति. ३१७२. ^{१)} Emended with C ; A °स्तम्भ्य. ३१७४. ^{१)} Thus A ; C supplements त. ३१७७. ^{१)} Emended ; A °दन्तोलापोधिरोह. ३१७८. ^{१)} Emended ; A °कोशादि. ३१७९. ^{१)} Emended with C ; A °ज्यैष्ठ्यस्य. ३१८१. ^{१)} Emended ; A °इन्द्रवंश. ३१८३. ^{१)} Emended ; A °मुखरागमनो. ३१८४. ^{१)} Emended with C ; A °क्रमा. — ^{२)} Emended ; A °विशत्येनं. ३१८५. ^{१)} Doubtful emendation ; A स त्यादिक्षसरपतिराशान्तेभ्योभ्यधीय. ३१८६. ^{१)} Emended ; A °विशत्यु. — ^{२)} Thus A ; C supplements तदा.

- चिरात्ताडितमर्मेव समाश्वासैक्षताय सः । मध्यस्थानां स्थितं स्थैर्यं दाक्षिण्यादोष्ठयोः परम् ॥३१८७॥
 प्राणान्मुमुक्षोस्ते रुक्षभाविणस्तस्य सान्त्वनैः । मन्दस्वं विक्रियां निन्युर्विनयान्तमौलयः ॥३१८८॥
 आचारं चैनमास्त्रिधमपि न्याय्यं वचस्विनम् । न कोपि प्रतिवाक्येन शक्यं जेतुममन्यत ॥३१८९॥
 3190 अथ स्वान्तस्थितस्वामिवैषद्यं दर्शयन्निव । दशनांभुवनैर्धन्यो वीरः स्निग्धमभाषत ॥३१९०॥
 पद्धतिं राजधर्माणां सदाचारे स्थितां च ते । जानतोपि कथं मोहः क्रमायातेषु वस्तुषु ॥३१९१॥
 किं संधिः सोभिधीयेत यत्र संधेयदर्शनम् । अकृत्वा गम्यत इति प्राज्ञो कथमजीगणः ॥३१९२॥
 अनद्यतनभूभर्तृसुलभं भूभुजं तथ । ज्ञात्वा सस्वोज्ज्वलं ज्ञातिधर्मजातप्रवर्तनम् ॥३१९३॥
 नास्य दम्भस्मयस्तम्भाप्रीतिस्थैर्यखलोक्तयः । आदरादर्शवैशद्ये निःश्वासस्यापि काः भ्रियः ॥३१९४॥
 3195 अस्योपजीवनाद्या श्रीः साम्राज्यासादनाच्च सा । प्रकाशो बिम्बितो योर्काशीपात्स्याज्ज्वलतः स किम् ॥३१९५॥
 निर्वाणगोष्ठीनिष्ठत्वं शमिनामाभयेषु यत् । तत्पर्ययस्य राजर्षेः -- नृन्दानुबन्धिनः ॥३१९६॥
 एवं स्वगृहसंप्राप्यप्रायोनिःश्रेयसस्य ते । स्थानैः भ्रियः सभाप्याथ किं स्यादन्यैर्महीधरैः ॥३१९७॥
 मुग्धा न केचन परे गणिताः फणिभ्यः कालानुकूलनिजकुण्डजलस्यजो^१ये ।
 श्लिष्यन्ति चन्दनतरुञ्जिशिरान्निदाघे माघेप्यशीतमनवं^२ विवरं विशन्ति ॥३१९८॥
 प्राणोपकरणं राशो राक्षी राजात्मजाश्च ये । तद्धिते यदनौचित्यं तेषामौचित्यमेव तत् ॥३१९९॥
 3200 त्यक्तोष्मवैकृतं पाथ इव कथितशीतलम् । अनुतापेन ते कृत्यं भूयो वैरस्यमेप्यति ॥३२००॥
 तथा समयां सामर्थ्यादप्रत्याख्याय भारतीम् । कुण्डशाद्यलवस्तस्यौ प्रस्थानार्थं स मन्थरः ॥३२०१॥
 पथि संपथितस्तोत्रान्वास्तव्यान्वीक्ष्य सर्वतः । अजायताथ संरुढकृत्यसाधुत्वदार्ढ्यधीः ॥३२०२॥
 पदातिचरणक्षुण्णरेणुश्याजादद्ध्यत । वल्लभरातलं बद्धसंधीव नभसा समम् ॥३२०३॥
 दध्यौ ---^३ भोजः कश्चित्संप्राप्त्यां नृपम् । कश्चिदमुष्य विध्येत दर्शनं विप्रलम्बकैः ॥३२०४॥
 3205 आराधन ---^४ धासि नान्तरान्तरितो विटैः । स्वामिनां क इवाप्नोति गुणाविष्करणक्षणम् ॥३२०५॥
 शीतोपचारकरणहयितो भवेयमैर्षादितस्य जलधेः प्रसृतं धियेति ।
 स्रोतो हिमाद्रिपयसो विनिपात एव प्रासीकृतं तिमिरिराहत ---^५ स्यात् ॥३२०६॥
 इत्यादिचिन्तास्तैमित्यात्पुनरुक्तोभाषलक्षयन् । सैन्यस्य रुद्धाश्रयतयाबुद्धासर्जं नृपास्पदम् ॥३२०७॥
 नातिप्रांभु नातिकृशं सूर्याभुदयामलाननम् । सरोजकर्णिकागौरं शिथिलस्रथविमहम् ॥३२०८॥
 ककुब्जकुकुदोत्सेधिसकन्धमायतवक्षसम् । इमभ्रुगानतिदीर्घेण व्यक्तगण्डगलोन्नतिम् ॥३२०९॥
 3210 उन्नसं पक्वबिम्बोष्ठं विस्तीर्णानुलम्बणालिकम् । तिर्यग्बिप्रेक्ष्य ---^६ धीरमन्थरगामिनम् ॥३२१०॥
 समाहितांभुकोष्णीष ---^७ श्रीखण्डव ---^८ म् । सीमन्त ---^९ कुम्बिन्या रेखया चन्द्रगौरया ॥३२११॥

३१८७. ^१) Emended with C; A स्थैर्यं. ३१९३. ^१) Emended; A सुलभे. ---^२) Emended; A भूभुजं.
 ३१९४. ^१) Emended with G (see. manu); A °स्तम्भप्री°. ३१९५. ^१) Emended with C; A सः. ---^२) Emended with C; A
 बिम्बितो. ३१९६. ^१) Thus A; perhaps read राजर्षेर्विद्वद्भूषा°; C °वैजंजानां भूषा°. ३१९८. ^१) Emended with C; A
 °जल-जो. ---^२) Emended with C; A °शीतम-वं. ३२०१. ^१) Doubtful emendation; A समयोत्सामर्थ्या-प्रस्था°; C °साम-ध्याज
 प्रस्था°. ३२०४. ^१) Thus A; C supplements विज्ञतरो. ३२०५. ^१) Thus A; C आराधयन् प्रभुं धासि. ३२०६. ^१) Thus A;
 C °हस्तमेव तत् स्यात्. ३२०७. ^१) Emended; A °सन्ननृपास्पदम्. ३२१०. ^१) Thus A; C °प्रेक्षमाणास्व. ३२११. ^१) Thus A; C
 °प्रीषमौलि. ---^२) Thus A; C श्रीखण्डवर्द्धन. ---^३) Thus A; C सीमन्तस्थानभु°.

अश्वावरुणं हर्म्यस्थसन्निधैः परिवारितः^१ । - - - -^२ मायान्तं तमवैक्षत पार्थिवः ॥३२१२॥ कुलकम् ॥
 प्रीतिविस्फारितदृशा राज्ञा पृष्ठस्ततः सभाम् । सोऽध्यांरुह संबाधां कौतुकोत्कन्धरैर्जनैः ॥३२१३॥
 सृष्ट्वा पादौ निष्पण्णोमे नृपस्यानीय पाणिना । खड्गधेनुं पाणिबद्धामासनाये समर्पयत् ॥३२१४॥
 पाणिं सफणिवल्लीकं विवृतापाङ्गुलिद्वयम् । ततोऽस्य त्रिबुकोपान्ते विन्यस्यन्पार्थिवोऽब्रवीत् ॥३२१५॥ 3215
 न विगृह्य गृहीतोसि नाधुनापि निर्वाह्यसे । तदङ्गं कस्माद्गृहीमः शस्त्रमेतच्चयार्पितम् ॥३२१६॥^३
 व्यजिज्ञपत्स भूपालं देव शस्त्रस्य धारणम् । स्वामिसंरक्षणं स्वस्य परित्राणस्य कारणम् ॥३२१७॥
 देवे निजप्रतापाभिगुप्तसप्तसरिस्पतौ । सेवावकाशो विरलः स्वशस्त्रस्यापि वृद्धये ॥३२१८॥
 लोकान्तरेऽपि शरणं चरणाभ्रयणं प्रभोः । तत्रात्र लोके किं कार्यं त्राणोपकरणैः परैः ॥३२१९॥
 राजा जगाद तं सत्स्वस्पर्धाबन्धेधुना भवान् । निर्धूढकृत्यो घादीव कृत्यं नो वर्तते परम् ॥३२२०॥ 3220
 भोजो बभावे दाक्षिण्यजननायाधुना प्रभोः । वृष्टावृते मया किञ्चिन्नोपचारार्थमुच्यते ॥३२२१॥
 किं ते न चिन्तितं दुष्टं किं किं न कृतमप्रियम् । यदसिद्धं न तद्व्यक्तिमगादित्यवधार्यताम् ॥३२२२॥
 किं न मद्भान्वये कश्चित्कारणेषुदितो भवान् । विद्मः स्मानन्यकुल्यं प्राग्यं वयं चर्मचक्षुषः ॥३२२३॥
 यदा यदा देव वाञ्छामकार्म भवदप्रिये । भूमिस्तदा तदा भूमा भूप - -^४ भूयसः ॥३२२४॥
 यावत्कवीनां निर्भीति प्रतिभानेन भास्वरः । देवाभवन्नः प्रत्यक्षः प्रतापस्तावदशस्तव ॥३२२५॥ 3225
 न शोखरे न प्रदरे न दरेऽप्युज्जितो मया । प्रालेये भूमंतः कुञ्जे संज्वरस्त्वत्प्रतापजः ॥३२२६॥
 ततः प्रभृत्यवनतिप्रणयः शरणैषिणः । सिद्धः संध्यादिवन्ध्यत्वाद्देव दूरस्थितेर्न मे^५ ॥३२२७॥
 अथाभेदाभिलाषेण पापाद्यत्किल चेष्टितम् । स्फुरत्तामात्रकव्यक्त्यै न तु तद्विग्रहाग्रहात् ॥३२२८॥
 त्वत्संबन्धादिमे दिक्षु प्रतीक्ष्याः क्षमाभुजा^६ वयम् । सङ्गादङ्गाम्भसः काचकुम्भसंभावना भुवि ॥३२२९॥
 अद्यापि द्योतते शाहेराहयेन दिगन्तरे । तत्संतानभवोनन्तः समूहः क्षत्रजन्मनाम् ॥३२३०॥ 3230
 त्वय्यर्पिते पार्ष्वतीयभूत्सङ्केन्यदादि^७ नः । कदम्बाशनदु - - मुखैः खेदोन्मुखैरभूत् ॥३२३१॥
 इतीदृशीभिः - -^८ प्रमाणमथ वा प्रभुः । इत्युक्त्वा भूपतेर्मूर्ध्ना सोगृह्णाद्यरणी पुनः ॥३२३२॥
 प्रणामसंभ्रमस्तोष्णीयशीर्षं ततो नृपः । तस्योत्थितस्य स्वशिरोवाससा समवस्त्रयत् ॥३२३३॥
 स्वां तां च शस्त्रीं तद्व्यस्तामुत्सङ्के सान्त्वयन्त्यधात् । तस्यासंक्षोभगाम्भीर्यस्तमूचे च निषेधिनम् ॥३२३४॥
 दत्ते^९ मया विभृहि वा त्वमेते पूजयाथ वा । न शस्त्रपह्नवैमुख्यं कार्यं मच्छासनं त्वया ॥३२३५॥ 3235
 अवन्ध्यशासने - -^{१०} त्वनुवधति ते व्यधात् । शल्यै^{११} राजानुगत्यैव वन्दित्वाङ्के स कालवित् ॥३२३६॥
 ततो निर्यन्त्रणत्वस्य नर्मणः सान्त्वनस्य च । चिरसेवीव तत्कालं राजोजायत भाजनम् ॥३२३७॥

३२१२. ^१) Emended; A °रितम्.—^२) Thus A; C अमङ्गलान्तरमायान्तं.—^३) Emended with G; A पार्थिवम्.
 ३२१४. ^१) Emended with C; A समर्पयत्. ३२१६. ^१) Emended; A न वध्यसे. ३२२३. ^१) Emended with C; A विद्य स्मा°.
 ३२२४. ^१) Thus A; C तदा भूमा पार्थिव कम्पस्य भूयसः; perhaps read भूमा भूः प्रकम्पस्य भूयसः. ३२२६. ^१) Emended; A °जिज्ञासे. ३२२७. ^१) Emended; A संध्यादिव°.—^२) Emended; A दूरस्थिते न. ३२२८. ^१) Emended with C; A पा-द्यत्किल.
 ३२२९. ^१) Emended; A क्षमाभुजा. ३२३०. ^१) Emended; A शाहेराह°. ३२३१. ^१) Thus A; doubtful.—^२) Thus A;
 C कदम्बाशनदुर्भोगाद्यैः खे°. ३२३२. ^१) Emended with C; A इतीदृ°.—^२) Thus A; C supplements स्तुतिभिः.
 ३२३५. ^१) Emended; A दत्ते. ३२३६. ^१) Emended; A °शासनो—; perhaps read अवन्ध्यशासने राज्ञीत्यनु°; C °शासनोमानि-
 र्य°.—^२) Emended; A °त्वनुवधति ते; the lacuna not indicated.—^३) Emended; शस्त्री.

- अन्यत्प्रविष्टो धन्योय स्वार्चाम -¹ यन्कृती । कृतप्रणामो भूपाल त्वहुणाकर्णनं विना ॥३२३८॥
 न प्राणा ब्रविणं नाद्य गण्यं निर्धिक्रिया पुनः । सत्क्रिया स्वामिनोप्यर्थे तस्मात्पार्थिव चिन्त्यताम् ॥३२३९॥
 3240 तथापि कथ्यमानं तन्न स्यात्संभावनाभुवि । यदस्मिन्धिन्यतेस्माभिरिति भूपो व्यभाषत ॥३२४०॥
 क्षणमुच्चावचं चर्चां विरचय्य विशां पतिः । भोजेन सार्धं भुजान्तं रक्षादेव्यास्ततो ययौ ॥३२४१॥
 कृताणामस्तां वीक्ष्य सौजन्यादिगुणोज्ज्वलाम् । स राजपारिजातं पुं मेने कल्पलतायुतम् ॥३२४२॥
 मान्योयं देवि सौजन्यज्ञातेयाभ्यामिहागतः । विशिष्यतेसौ पुत्रेषु क्षमाभृशोपेत्यभाषत ॥३२४३॥
 सभाजनाय सौजन्यनिधिर्भोजान्वितस्ततः । उदूढकार्यभाराणां दाराणामप्यगावृहान् ॥३२४४॥
 3245 अभाणीन्निपुणा राज्ञी भोजं राज्ञा सहागतम् । अधुनैव नृपस्याप्रः संवृत्तोसीति सस्मितम् ॥३२४५॥
 लज्जास्मितमुखी पत्युः प्रणत्या स्वागतोक्तिषु । ददस्येवोत्तरं भोजं निर्दिशन्त्यप्यभाषत ॥३२४६॥
 आर्यपुत्र न विस्मर्य प्रत्याख्याताममन्त्रितम् । मानैकशरणस्यास्य ज्ञातिप्रीतिप्रवर्तनम् ॥३२४७॥
 पूर्वोपकर्तुं सलिलं वृद्धावसृष्टशतेन्यहम् । पद्मान्स्वकुलपद्मानां युक्तं जेतुं भवादृशाम् ॥३२४८॥
 कार्यकृच्छ्रेवसन्नानाममुप्यागमनं विना । सिध्येदौघस्यसंरक्षां नेह प्रत्यागमश्च नः ॥३२४९॥
 3250 उदीपे रक्षतस्तीरं शरीराभयिणी भवेत् । ध्रुवं वनस्पतेर्वीर्यक्षत्रिपातानुपातिनी ॥३२५०॥
 पतिगत्यनुगामित्वं प्राणानां परिचिन्तितम् । तथा कार्यं यथा न स्यात्स्नातव्यस्यान्यथात्मनः ॥३२५१॥
 राजा जगाद तां देवि सर्वकर्तव्यसाक्षिणी । अन्यथाप्रतिपक्षं मे त्वमप्यस्यं न मन्यसे ॥३२५२॥
 निगृहीतवतो दुष्टौ सुज्जिमह्मार्जुनावपि । निस्तापं मम नाद्यापि प्राप्तानुशयमाशयम् ॥३२५३॥
 अथ राज्ञार्थितः स्थातुं परार्थे धासि सानुगः । भोजो नामन्यतान्यत्र राजधान्याः स्थिरां स्थितिम् ॥३२५४॥
 3255 विदूराभयनिर्गोपुभावाप्रचुरदर्शनैः । आराधनं धराभर्तुरसाध्यं ध्यातवान्हि सः ॥३२५५॥
 रक्षितृनग्रहीत्स्मापास्थिरं च समकल्पयत् । अनया - नृपं कार्या न स्राराराधनागमे ॥३२५६॥
 विशाय भावं प्रीतेन राज्ञा दत्तं ततो गृहम् । सर्वोपकरणापूर्णं राजधान्यन्तरेभजत् ॥३२५७॥
 राजाधि ममतास्कीतप्रीतिभिः स्वैः परैस्तथा । उपासितस्तत्र रतिं विराभित हवाययौ ॥३२५८॥
 भोगवेलोचिताभ्यर्चदर्शनादौ नृपोपि तम् । प्रियं पुत्रमिवास्मार्धभूतैः पार्श्वे निनाय च ॥३२५९॥
 3260 जयाह दक्षिणे पार्श्वे भुज्जानं ज्ञातिगौरवात् । स्पर्शास्त्रादितभोज्यादिदाने नैव व्यवर्जयत् ॥३२६०॥
 अकृत्रिमं तथा जेहमुग्रह -² यथा । लङ्घितं ज्ञातिवत्तस्मिन्स्तद्धालापत्यकैः समम् ॥३२६१॥
 तामेवालम्बत व्यक्तां सोपि वृत्तिं यथा यथा । राजा सपरिवर्होपि विस्मम्भमविगर्हितम् ॥३२६२॥
 आसन्नाभ्यन्तरा भिक्षा ये द्वेधे तानदर्शयत् । राज्ञा विरक्तिं स्वस्यारिबाहुल्यं च व्यसर्जयत् ॥३२६३॥

३२३८. ¹) Thus A; C स्वाचामनलयन्कृती. ३२३९. ¹) Emended with C; A स्वामिनोप्यर्थे. ३२४०. ¹) Emended; A ययौस्मिन्. ३२४१. ¹) Emended with C; A क्षमाभृशोपेत्य. ३२४२. ¹) Emended; A संवृत्तोसीति; C संवृत्तोऽस्मीति. ३२४३. ¹) A₁ gloss उदीपः अतिवृष्ट्या अत्युत्क्रान्तजलागमः.—²) Emended with C; A वीर्यस्तम्भः. ३२४४. ¹) Emended; A प्रतिपक्ष्य.—³) Emended with C; A स्वमप्य. ३२४५. ¹) Emended; A धान्या. ३२४६. ¹) Emended; A क्षमापास्थिरं.—⁴) Thus A; the text is here evidently corrupt; C अनयाचं नृपं; G (sec. manu) अनुमानं नृपं कार्यास्राराराधनागमे. ३२४७. ¹) Emended with C; A शान्तं. ३२४८. ¹)—²) Written by A₃ on new paper. ३२४९. ¹)—²) Written by A₃ on new paper.—³) Thus A; C supplements जनको.—⁴) Emended; A^o स्तद्धालापत्यकैः. ३२५०. ¹) Conjectural reading; A तामेवालम्बत व्यक्ति. ३२५१. ¹) Emended; A राज्ञा.

अकृत्रिमास्समाधानात्करणानां सभान्तरे । न प्रत्यभाज्जडो नापि धृष्टो नापि बकव्रतः ॥३२६४॥
 प्रमादस्त्रलिते हीनातिरिक्तत्वे च भूपतेः । कार्ये नोषदधे क्षुद्रः कवितेव महाकवेः ॥३२६५॥ 3285
 न विक्रमकथास्तत्र - - - - - व्यक्तयत् । प्राग्वृत्तमन्तरा पृष्ठः सोपस्कारं च नाभ्यधात् ॥३२६६॥
 वि - - कात्पभोः साम्यसकुल्यन्वादिवाटुभिः । धीराधृष्टैर्दृष्टिपातैरपुनर्भाषिणो व्यधात् ॥३२६७॥
 तथा स्पृष्टोप्यनुत्तानाशयोभूद्वगाङ्गितुम् । न शेकुस्तं यथा जालमनर्मविस्मिभुनादयः ॥३२६८॥
 क्षणेष्ववसितालोकक्षोभादिविशाराह्यु । प्रा - - - - - वसथं गच्छच्छङ्कां कामपि नातनोत् ॥३२६९॥
 यथा यथास्य विस्मम्भाङ्गुपोभूच्छिथिलामहः । तथा तथैव सिद्धोश्च इव नाधावदुद्धतम् ॥३२७०॥ 3270
 सदैवापेसरोन्यत्र पश्चाद्बुद्धपदोभवत् । अनिषिद्धोपि शुद्धान्तमन्त्रागारावगाहने ॥३२७१॥
 विज्ञप्यौपयिकावामिप्रार्थनमादरास्त्वयम् । दूरीचक्रे परापेक्षां शश्वत्संशयिताशयः ॥३२७२॥
 अना - - - - - समये तस्या - - - - - रक्षिणः । न स्वप्रवृत्तमप्यासीदनावेद्यं महीभुजे ॥३२७३॥
 मन्त्र्यान्तःपुरिकादीनां परस्परविगर्हणम् । नावर्णयद्विस्मृतिं च दुष्टस्वप्रमिथानयत् ॥३२७४॥
 सचेतनोपि दुर्नर्मगोष्ठीष्वनुरणन्वचः । अवदत्स्फुरदप्यन्तर्विटानां नाम लाघवम् ॥३२७५॥ 3275
 एवं शुद्धानुभावस्य तस्य कृत्येन कृत्यवित् । पुत्रेभ्योप्यधिकं प्रीतिं क्षिप्तम्भेजे क्रमासृपः ॥३२७६॥
 कलिकालमहीपालदुस्तरः सिंहभूभुजा । सोयं गोत्रपरित्राणे नवः सेतुः प्रवर्तितः ॥३२७७॥
 इत्थं विद्राविताशेषोपद्रवस्त्रिहस्ततः । अग्नि - - - - - मपि स्वास्थ्य - - - - - भूभृदचिन्तयत् ॥३२७८॥
 असौ हि निर्हिमोर्वाभृन्मार्गे काले पलायनम् । श्वाठयं सत्त्वस्य दुःसाध्यं बद्धं ध्यायन्व्यलम्बत ॥३२७९॥
 अतः सुमेधा यात्रायां यावत्क्षगमपैक्षत । सञ्जपालेनाविचारात्तावत्पारम्भि धावनम् ॥३२८०॥ 3280
 अल्पाधिष्ठानसुभटः स देवसरसोद्भटैः । बहुभिः सहितः सैन्यैर्मार्ताण्डे विदधे पदम् ॥३२८१॥
 निर्निरोधप्रवेशः स प्रदेशः परिपन्थिनाम् । बाह्याश्च योधन्तिसारा र्पाक्षेति विवेद सः ॥३२८२॥
 त्रिहस्तकानुचरा युद्धमसंनिहितसायकाः । तेन सार्धं विदधिरे न चाहीयन्त पौरुषम् ॥३२८३॥
 निःसीमसैन्यसहितो लघ्न्योन्यत्र डामरे । तत्र सर्वाभिसारेण धावतो युयुधे क्रुधा ॥३२८४॥
 लुण्ठितव्रविणापूर्णास्ते देवसरसौकसः । सर्वे ततः सञ्जपालं विद्रुताः परिजह्मिरे ॥३२८५॥ 3285
 द्विषत्सर्ववर्तवर्पाट्या सर्वत्र बुद्धिमेभवन् । अधिष्ठानभटा एव कुलशैला इवोद्धताः ॥३२८६॥
 ते तीक्ष्णतीक्ष्णतरणौ सोढारातिरुषधिरम् । बहुसिंहतवन्तो न्यास्तत्र तत्राहवे हताः ॥३२८७॥
 हस्तेषु युधि सर्वेषु विन्दानैर्मण्डलं निजैः । भूरेषु तत्र मार्ताण्डोप्यासीदविरलव्रणः ॥३२८८॥
 रराजजौ साञ्जपालिर्गयापालो हतेषु यः । त्रिषु वाजिषु चातुर्यात्पदातिर्नोपलक्षितः ॥३२८९॥

३२६६. ¹⁾ Thus A; C supplements 'सञ्जपालाद्यैः स्व व्य°'. ३२६७. ¹⁾ Thus A; possible emendations would be विह्व-
 कान्मभोः or विगर्हकान्मभोः; C विचारकात्पभोः. ३२६९. ¹⁾ Thus A; C प्रासोऽस्याव°.—²⁾ Emended; A गच्छच्छङ्कां.
 ३२७१. ¹⁾ Emended with C; A गहने. ३२७२. ¹⁾ Conjectural reading; A प्रार्थन-वरस्त्वयम्; C 'प्रार्थनः स वरस्त्वयम्'.
 ३२७३. ¹⁾ Thus A; C अनाससमये तस्य ब ययुः पथि रक्षिणः. ३२७४. ¹⁾—²⁾ Written by A₅ on new paper. ३२७६. ¹⁾ Em-
 ended with C; A भोजे. ३२७८. ¹⁾ Thus A; C अग्निप्रोषमपि स्वास्थ्यहेतुं भूः. ३२८४. ¹⁾ Emended with C; A निःसीमः सै°.
 ३२८५. ¹⁾ Emended; A °जमिरे. ३२८६. ¹⁾ Thus corr. by a later hand from A₁ अधिष्ठाने भटा.—²⁾ Emended with C;
 A इवेद्धताः. ३२८७. ¹⁾ Emended with C; A बहुनिह°. ३२८८. ¹⁾—²⁾ Written by A₅ on new paper. ३२८९. ¹⁾ Em-
 ended; A साञ्जपालि°.—²⁾ Emended; A गयापालः; cf. viii. 3322.—³⁾ Emended; A वाजिष्मन्वा°; C, वाजिष्मन्वा°.

- 3290 . तत्पाथम्योपलब्धाजिर्जस्तदनुजः शिशुः । निनाय विस्मयं वीरान्वृष्टासंख्यमहाह्वान् ॥३२९०॥
 दक्षिणं दोर्न तच्चक्रे यद्दामं कम्पनापतेः । महभांस्तापयत्यर्कः कुर्याद्भ्रमरदान्विधुः ॥३२९१॥
 स धावन्वाजिनाराजदेकदोःस्फुरितायुधः । सधूमदण्डो दावामिः सपक्षेद्राविर्वा स्थितः ॥३२९२॥
 तं वैरितुमुले बाणघणभङ्गेष्वसौ पुनः । पृष्ठादलोठयद्वाजी - साबद्धपद्मतिः ॥३२९३॥
 वर्मगौरैर्वभूषुष्काठिन्याघातपीडितः । स विसंशो द्विषन्मध्यात्तनयाभ्यां विनिर्गतः ॥३२९४॥
 कटके सर्वतो नष्टे मार्ताण्डप्राङ्गनान्तरे । विरोध्यसाक्षि क्षिप्त्वा तं तावपासरतां ततः ॥३२९५॥
 तत्रस्थं - - ना-क्षमाभृत्पस्थितः पृथुलैर्बलैः । तावद्भिः प्राप्यमप्याभु डामरं पिण्डितं व्यधात् ॥३२९६॥
 क्षमापाले विजयक्षेत्रं प्राप्ते त्रोटितवेष्टनः । सञ्जपालो लवन्यस्य वसतीर्निरदाहयत् ॥३२९७॥
 स तावपि भूपाले क्रुद्धं वक्रीकृतभ्रुवि । अदरिद्रो गिरिद्रोष्पीभ्रेणिभूसुलभाशनः ॥३२९८॥
 संवृत्तो निःसहायश्च परिमहबहिष्कृतः । आपत्सुलभपाण्डित्यभृत्योपालम्भभाजनम् ॥३२९९॥
 3300 निकृत्तकरशाखोथ क्षमापकोपकपेर्व्यधात् । निरालम्भतया - - स स्वशीर्षफलार्थनाम् ॥३३००॥
 रङ्गादेवीतनूजानां ज्यायांसं गुल्हणाभिधम् । श्रीमांल्लोहरराज्येथ क्षमावृषा सोभ्ययेचयत् ॥३३०१॥
 षट्सप्तप्रहायनो राजतनयः स वयोधिकान् । मृताङ्कुरो जीर्णतरुनिवेशानजयद्गुणैः ॥३३०२॥
 अभिवेक्षुं सुतं देव्या यातायाः क्षमाभुजो व्यधुः । शिरःशोणाश्मकिरणैश्चरणौ यावकाणौ ॥३३०३॥
 तत्राभिविक्ते वसुधामुपावपहशोषिताम् । देवीभावाभिवेकार्थमिवास्मिन्पयोमुचः ॥३३०४॥
 3305 भूयोपि राजवदनो विप्रवोत्पादनोत्सुकः । अमन्दमवचस्कन्द जयचन्द्रं नृपाशया ॥३३०५॥
 नायभ्रातृव्यसहिता गार्गेरनुपवेशिनः । पश्चात्पसर्पिणीः सेनाः सोवधीत्संकटेध्वनि ॥३३०६॥
 गार्गिः परिभवस्लानानं तिष्ठन्दिनैस्ततः । नागभ्रातृसुतामप्यमवभ्राह्मिष्ठकं मृधे ॥३३०७॥
 दुर्गमत्वादनाक्रान्तमन्यैर्वेगात्प्रविश्य च । तम्भवा चं दिन्नाग्रामं स निरगालघुविक्रमः ॥३३०८॥
 तथापि राजवदनो न शौर्यात्पर्यहीयत । न संदधे न चुक्रोध शक्यमस्य विनिर्गमम् ॥३३०९॥
 3310 अहन्यहनि क्षिणाभिः सेनाभिर्न्यपतसृपे । जयचन्द्रमुखाच्छब्दसुखान्यवधीभवत् ॥३३१०॥
 क्षमानायकोथ निःसीमनखबाहुप्रसारणः । रणान्तरेव तं तीक्ष्णैर्गुह्यस्तैरघातयत् ॥३३११॥
 तन्मुण्डगण्डलेखेन लुठता खण्डशः कृतः । क्षटिति त्रुटितः स्वास्थ्यविट्पङ्कुराणोन्मुखः ॥३३१२॥
 पृथ्वीहरकुलाच्छेदस्वच्छम्मा मेदिनीपतिः । अवधील्लोठनमपि छद्मदण्डप्रयुक्तिभिः ॥३३१३॥
 एकवारं वेष्टितोपि रक्षितस्त्रिल्लकेन सः । भूमिभृङ्गीतिपाशस्य निपातेनाभ्यवर्तत ॥३३१४॥
 3315 मल्लकोष्ठधुरजयसङ्घचन्द्रादयोभवन् । जीवन्मृताश्च शान्ताश्च दारिद्र्योपपन्नवार्दिताः ॥३३१५॥

३२९०. ^{१)} Emended with C; A °नृष्टसङ्ख्य°. ३२९२. ^{१)} Emended with C; A °दण्ड.—^{२)} Emended with C; A °प्राविश. ३२९३. ^{१)} Thus A; C तदन्वाबद्ध°. ३२९६. ^{१)} Thus A; C कम्पनाक्षमा°. ३२९८. ^{१)} Emended with C; A कुहो.—^{२)} Emended with C; A °अण-सुल°. ३३००. ^{१)} Thus A; C supplements तस्य. ३३०१. ^{१)} Emended; A श्रीमांल्लो.—^{२)} Written by A₅ on new paper. ३३०२. ^{१)}—^{२)} Written by A₅ on new paper. ३३०७. ^{१)} Emended with C; A °सुतामव्यामव°.—^{२)} Comp. viii. 2996. ३३०८. ^{१)} Emended; A स. ३३१०. ^{१)} Doubtful; thus C; A °खान्यवधीभवत्. ३३१२. ^{१)} Conjectural reading; A °विद्योस्वकुरो°; C °विवास्थ्यकुरो°. ३३१३. ^{१)} Emended with C; A °पते.—^{२)} Comp. regarding this name the note to viii. 2496.—^{३)} Emended; A °छब्द°. ३३१४. ^{१)} Emended with C; A °अवतिता. ३३१५. ^{१)} Thus A; misread °मृन्मृता° in R C; cf. सङ्घचन्द्रस्य viii. 643.

अविचिन्त्योच्चलक्षोणिभृतः प्राणान्विनभरान् । ऐश्वर्यं हृदि मूढत्वादनिर्व्यूढव्यवस्थितौ ॥३३१६॥
 मडेनुमितकोशत्वं तत्तद्राजाभयाहते । कुलोद्बहो विहितवान्सिंहदेवो व्यवस्थितिम् ॥३३१७॥ युग्मम् ॥
 सुल्लाविहारं पैतृव्यं पितुर्देवगृहत्रयम् । तच्चार्धसिद्धप्रासादं परिपूर्णं व्यधाक्षुपः ॥३३१८॥
 स एव मामान्सामभीमहापणसमर्पणैः । निर्दोषपारिषद्यादिहृद्यान्निश्चोद्यधीर्व्यधात् ॥३३१९॥
 अवरोधेन्दुवदनां मृतामुद्दिश्य चन्द्रलाम् । प्रत्यष्टापि मडेनूनश्रीर्हरेवारितातिथिः ॥३३२०॥ 3320
 स्पृष्टो नगरनिर्दहः सोपि सूर्यमतीमठः । पूर्वाधिकोपगर्वेण तेनैव निरमीयत ॥३३२१॥
 संजाते सञ्जपालस्य ततो लोकान्तराश्रये । कम्पने निदधे राज्ञा गयापालस्तदात्मजः ॥३३२२॥
 विपाकसुकुमारोपि दुःसहः सनुनाभवत् । विस्मारितः स सौम्येन शरङ्गानुरिवेन्दुना ॥३३२३॥
 मीष्मोष्मदोषविषमेष्वविशेषवृत्तेर्मेषोदये तटतरोस्तटिनीप्रवाहः ।
 पश्यन्नकाण्डतडिदापतनेन नाशं नाशंसति स्वसलिलस्य विभूतिलाभम् ॥३३२४॥
 आ भिक्षुक्षपणाद्भोजभञ्जनादपि भूभुजः । विधुरे कार्यभाराणां योभूदुदधुरः परम् ॥३३२५॥ 3325
 तस्य तस्मिन्नुपरते क्षीणप्रक्षीणकण्टके । स धन्यो नन्यसामान्यप्रेमा प्रमयमाययौ ॥३३२६॥
 ताम्बूलमायात्रिकतां नीत्वा मुनामयानिव । आर्पिपन्मधुरावहं जीवं यस्य निजः सुतः ॥३३२७॥
 स जगज्जीवितेनापि रक्षणीयः क्षमापतिः । पदे पदे विपन्ममः प्रजोद्धरणधीरधीः ॥३३२८॥
 व्याधितस्य विनिश्चोपि संसङ्गान्मङ्गलेच्छुभिः । नान्तक्षणे तस्य पार्श्वार्कृतज्ञोवाचलक्ष्मणः ॥३३२९॥
 प्रियप्रजस्यामात्यस्य स्वरूपविपरीतता । तस्य कंचित्क्षणं जाता जनजीवितदा भवे ॥३३३०॥ 3330
 भूभुजामपि मान्धातृमुखानां निधनेन याः । दुःखं ययुः प्रजास्तासां समभावि तदा सुखम् ॥३३३१॥
 द्वैराज्योपप्लुते राष्ट्रे नवस्य नृपतेरभूत् । अव्याहतं यत्साचिव्यं तस्य सर्वाभिषङ्गमित् ॥३३३२॥
 कालो बली व्यवहृतेर्ननु तद्वशेन पूर्वापराचरणविस्मरणे न कस्य ।
 शक्तिः क्षितेर्वहनकर्मणि योग्यतायां निर्दाहणे मुरजितस्तु वराहतायाम् ॥३३३३॥
 नगराधिकृतो भूत्वा सुज्जेर्निर्वापिते पुरा । चिरप्ररूढां यो देशस्याव्यवस्थां न्यवारयत् ॥३३३४॥
 भ्रष्टः क्रयेषु दीक्षारव्यवहारोव्यवस्थया । निगूढं ते भ्रंशकार्यनिर्वितण्डः प्रवर्तितः ॥३३३५॥ 3335
 परिणीताङ्गनाशीलभ्रंशे गृहपतेरभूत् । दण्डप्रवृत्तिर्या तेन सा विचार्य निवारिता ॥३३३६॥
 एकान्ततो हितो भूत्वा विशामेवं पुनर्व्यधात् । नगराधिक्रियां लब्ध्वा स एव परिपीडनम् ॥३३३७॥
 बद्धाभिर्नर्तकीभिश्च परिणीतगृहस्थितौ । संप्रयुक्तान्कथ्यमानान्हतेनादण्डयद्वहून् ॥३३३८॥

३३१६. ¹)—¹) Written by A₃ on new paper.—²) Emended with C; A ऐश्वर्यं हृदि. ३३१७. ¹)—¹) Written by A₃ on new paper.—²) Emended with C; A स्वल्ला°; cf. viii. 248.—³) Emended with C; A पैतृव्य.—⁴) Emended with C; A —क्षुपः. ३३१९. ¹) Emended with G (sec. manu); A मामसा°. ३३२०. ¹) Emended with C; A अवरोधे.—²) Thus A₁ R; A₃ हन्वलाम्; C चन्द्रलाम्. ३३२१. ¹) Emended with G (sec. manu); A स्पृष्टो नगरनिर्दहः (स्पृष्टो written by A₃); cf. viii. 1193. 1528. ३३२३. ¹) Emended; A सौम्येन. ३३२६. ¹) Emended; A धन्यो नान्यसा°. ३३२७. ¹) Thus A; perhaps read नीत्वा मुना°.—²) Emended with C; A आर्पिपामधु°. ३३२९. ¹)—¹) Written by A₃ on new paper. ३३३०. ¹)—¹) Written by A₃ on new paper. ३३३२. ¹) Emended with C; A अव्याहतं. ३३३३. ¹) Emended with G (sec. manu); A निर्दाहणे. ३३३५. ¹) Doubtful emendation; A प्रवर्तित; C प्रवर्तिते. ३३३७. ¹) Emended; A पीडयन्. ३३३८. ¹) Emended with C; A बद्धाभि — कीभिश्च.—²) Conjectural reading; A परि — तयु°; C परिपीडयु°.

- किं वो --- 'लेशानां तुषाणामिव चिन्तनैः । भद्रोहालोभयोर्भूमिर्न तावदपरोभवत् ॥३३३९॥
- 3340 भिक्षुमहार्जुनौ कालानुवृत्त्याभितर्तवानपि । नासौ जहौ स्वामिहितं न तौ --- ' नावधीत् ॥३३४०॥
 अक्षीणत्यागहीनस्य विभूतिसमयेष्वभूत् । संस्कारौपयिकं नास्य पर्याप्तं निधने धनम् ॥३३४१॥
 कृतज्ञतायां राक्षोन्त्यर्थात् किमुदीर्यताम् । यो जीवित इदानीतान्सर्वविभजेनुजीविनः ॥३३४२॥
 लोकान्तरातिथिं विज्ज्ञाभिधामुद्दिश्य वल्लभाम् । धन्यस्य विज्ज्ञानमाह्वयविहारारम्भकारिणः ॥३३४३॥
 परलोकं प्रयातस्य निर्माणप्रतिपूरणम् । स्थितं व्यवस्थितेः के च विनियोगं चकार सः ॥३३४४॥ युग्मम् ॥
- 3345 भूभृद्भार्मिकतावामद्वक्तृत्वेकवासवैः । युक्तेकवृत्तिभिरपि प्रवृत्ते पुण्यकर्मणि ॥३३४५॥
 विपक्षाणां सुभिक्षेण तुरुष्कविषयाभयात् । जन्मभूमेर्वृत्तये यैः कौर्यादन्यन्न शिक्षितम् ॥३३४६॥
 येषां वृत्तिं विरोध्याजिष्यमे सुस्तलभूभुजि । कलहावसरेष्वेव कश्मीरेषु प्रवेदिरे ॥३३४७॥
 गोत्रे तेषां क्षत्रियाणां जातः कर्मलियानुजः । राजबीजी सद्गिःखाख्यः प्रतिष्ठां स्वाख्ययाकरोत् ॥३३४८॥
 वितस्तापुलिने बाणलिङ्गे तेन निवेशिते । जायते स्वर्धुनीरीधःसंप्रकृष्टविमुक्तधीः ॥३३४९॥
- 3350 तदीयं च मठं चैव तपोधनविभूषितम् । दृष्ट्वा निवर्तते रुद्रलोकालोकनकौतुकम् ॥३३५०॥
 लोउनेन्यप्रतिष्ठानामधन्यद्विगणार्पणे । न तेनार्हतने काले संरब्धं भुङ्क्वुद्धिना ॥३३५१॥
 उद्रयस्य प्रियः चिन्ताभिधाना कम्पनापतेः । पुलिनोर्वी वितस्ताया विहारेण व्यभूषयत् ॥३३५२॥
 प्रासादपञ्चकव्याजात्तद्विहारस्थितः करः । उदस्त इव धर्मेण प्रोत्तुङ्गाङ्गुलिपञ्चकः ॥३३५३॥
 सांघिविप्रदिको मङ्गुकाख्योलंकारसोदरः । समउस्यामवत्पष्ठः श्रीकण्ठस्य प्रतिष्ठया ॥३३५४॥
- 3355 मठाग्रहारदेवौकोजीर्णोद्गारादिकर्मभिः । अनुजः सुमना नाम रिल्हणस्यासदनुलाम् ॥३३५५॥
 भूतेश्वरे मठं कृत्वा त्रिग्राम्यामप्यपाययत् । तोयं कनकवाहिन्या वितस्तायाश्च यः पितृन् ॥३३५६॥
 प्रवेशे कश्यपागाराभिधात्रे नीलभूः सरित् । जीगीषयेव जाह्नव्या यत्र पूर्वा दिशं गतां ॥३३५७॥
 उत्ताराय गवादीनां यः सेतुं तत्र बन्धयन् । निर्ममे निर्मलं कर्म संसारोत्तरणक्षमम् ॥३३५८॥
 नृगरेपि स्वनामाङ्कवृषाङ्गारकारिणा । मठे येन कृतोभ्रष्टजटाधरघटाश्रयः ॥३३५९॥
- 3360 मम्मेश्वरं स सौवर्णमलसारं चकार यः । सोमतीर्थं तथा तोयोद्यानादुद्गोतितान्तिकम् ॥३३६०॥
 भव क्षमाभुजो वंशे वंशौक्षस्यधनादिषु । सासूयत्वादमात्यानां धनप्राणादिहारिणः ॥३३६१॥
 कुक्ष्यक्षवासनाध्यासासूयया वासत्रोपि वा । प्राशंसयद्विदो देवो मान्धातारं धराभुजम् ॥३३६२॥
 अविप्रुतमतिर्भृत्यान्कृत्यौघस्यवतोन्वहम् । दृष्ट्वा ध्यातस्वमाहात्म्यवृद्धिस्तु प्रीयते नृपः ॥३३६३॥
 कलशश्चापतेः प्राज्ञोपज्ञं भृत्योस्य रिल्हणः । कुर्वन्स्वर्णातपत्राणां प्रतिष्ठां प्रीतिकार्यभूत् ॥३३६४॥

३३३९. ^१) Thus A; C वो भवेद्वल्लेषानां. ३३४०. ^१) Thus R C; A₅ भिक्षुमहार्जुनौ. —^२) —^३) Written by A₅ on new paper. —
^४) Thus A₅; C °वृत्त्या भुत°. —^५) Emended; A स्वामिहितं. —^६) Thus A; C supplements तावपि. ३३४१. ^१) Doubtful emenda-
tion; A °नामाख्य°. ३३४४. ^१) Emended with G (sec. manu); A निर्वर्ण°. ३३४६. ^१) Emended with C; A तुरुष्कामिषवा°. ३३४७. ^१) —^२) Written by A₅ on new paper. ३३४८. ^१) —^२) Written by A₅ on new paper. ३३५१. ^१) Emended; A संरब्धे. ३३५२. ^१) Emended; A अनुजः. ३३५६. ^१) Emended; A त्रिग्राम्यामप्यपाययत्; cf. वामेन सिन्धुस्त्रिग्राम्या वितस्ता एक्षिणेन तु
v. 97. ३३५७. ^१) Emended; A प्रवेशय. —^२) These two *pādas* and the following three verses are written by A₅
on new paper. ३३६०. ^१) Emended with C; A₅ R °मलसार. —^२) Emended; A₅ R °द्यानाद्युद्योति. ३३६१. ^१) Doubtful
emendation; A क्षमाभुजो. —^२) Emended; A °स्वमाहात्म्यानां. —^३) Emended; °विहारिणः. ३३६२. ^१) Emended with C; A
देवो. ३३६४. ^१) Thus corr. by A₁ from °पति. —^२) Thus A; cf. vii. 528 ff.

स्वर्णपत्रं सुरेश्वर्या शिवयोः समवेतयोः । सदीपारात्रिकामत्रमैत्रीमेति सघण्टिकम् ॥३३६५॥ 3365
 बन्धोर्हिमात्रेर्देयितः सुताजामातरौ शिवौ । स्वर्णच्छन्नच्छलान्मेरुमूर्धन्याप्रातुमुपागतः ॥३३६६॥
 उद्दिश्य यद्विदधदुष्यममात्मयोनिर्दग्धो मयाङ्गचटनं दयितेन गौर्याः ।
 सिद्धं तदत्र --- मुमयेति हेमच्छन्नच्छलाद्भरवशधलितोमिच्छ्वम् ॥३३६७॥
 छन्नं तत्र च रिल्हणेन विहितं रौक्मं महद्विक्रमणीप्रियोमन्दिरमूर्ध्नि नद्धमधुनादध्नं परिभ्राजते ।
 क्षैब्येन क्षतजावपानजनुषा नष्टं ततः स्वामिना प्राप्तं चक्रमवेक्षितुं स्वरुचिरं भास्वानिवाभ्यागतः ॥३३६८॥
 तीर्थे मन्मथजित्खगध्वजवृढाजयोजिताचार्यके साधाराभरणं क्रियापरिणति स्वर्णातपत्रं प्रभोः ।
 भात्येकस्य शिखाहिफूत्कृतिवल्गुङ्गाजरेणूपर्णं केशान्तस्थितमेघपार्श्वगतडिलिण्डाभमन्यस्य च ॥३३६९॥
 सौवर्णद्वहिणाण्डकपर्परे संसृजिता छन्नकव्याकोशस्य समुद्रकप्रतिकृतौ दीर्घार्धितं घने ।
 सङ्गेनेन्दुकिरीटकैटभरिपुद्गयामासितालंक्रिया सद्रत्नाकरयोः पिधानकरणि स्वर्णातपत्रं गतम् ॥३३७०॥ 3370
 तं लोहरमहीपालमन्वजायन्त भूभुजः । रङ्गादेव्या गुणोदाराधत्वारश्चतुराः सुताः ॥३३७१॥
 गुल्हणेनापरादित्यो राघवेणेव लक्ष्मणः । अभिन्नभाषः संवृद्धिं वर्तते लोहरे भयन् ॥३३७२॥
 ललितादित्यदेवेन जयापीडो हि दारकः । भरतेनेव शत्रुघ्नः पाल्यमानः प्रवर्तते ॥३३७३॥
 पार्थिवाहस्कराश्चारुनमस्काराद्यशस्करः । पञ्चमः क्षितिभृद्वर्यो बालातप इवोदितः ॥३३७४॥
 चपलैः शैशवाध्वजानुभावस्वात्सल्यैः । लङ्घितैर्ललितादित्यो भित्तिरप्यार्द्रयव्यहो ॥३३७५॥ 3375
 दत्तरक्षाञ्जनं ताम्राधरं गौरं तदाननम् । स बालातपभृङ्गाङ्गस्वर्णपङ्केरुहायते ॥३३७६॥
 आलापास्तस्य माहात्म्यगर्भा बाल्यास्फुटा अपि । अमृतार्द्रा इवोद्यारा मध्यमीनस्य वारिधेः ॥३३७७॥
 महाभिजनसंजातो राजसूनुः स शैशवे । अभिधत्तेनुभावेन भव्येनागामि जृम्भितम् ॥३३७८॥
 अत्यक्तमण्डनशिखण्डिशिखोपि तोयस्पर्शासहाश्रितकलापिकंलापभङ्ग्या ।
 वापीं निपीतसलिलो बलितं प्रयाति चेष्टोक्तभावमहिमा वरवर्णिभाषः ॥३३७९॥
 चतस्रो मेनिला राजलक्ष्मीः पद्मश्रिया समम् । संजाताः कमला चास्य कन्याः सत्कृत्यवृत्तयः ॥३३८०॥ 3380
 विनोदलीलोद्यानैस्तैर्नित्यकान्तैरपत्यकैः । विद्योतेनेनवद्यौ तौ प्रावृट्पुष्पाकराविव ॥३३८१॥
 तीर्थायतनपूतेस्मिन्मण्डलेखण्डितैर्व्यधैः । रङ्गादेव्या एव याता भाग्यभावं विभूतयः ॥३३८२॥
 कृतानुयात्रा सा दैवयात्रास्तु क्षितिपाङ्गना । राजलक्ष्मीरिवाभाति राजसामन्तमन्त्रिभिः ॥३३८३॥
 सतीदेशे तीर्थसार्थास्त्यजन्त्यस्या निमज्जने । ज्ञानसिक्तसतीमूर्तिस्पर्शनैस्सुक्यमञ्जसा ॥३३८४॥
 चित्रे कालेन यात्रास्तु द्रष्टुं वृष्ट्युत्तरैः सदा । यत्प्रावृडिव --- यं जीमूतैरनुगम्यते ॥३३८५॥ 3385

३३६५. ¹) Emended; A पत्रां. ३३६७. ¹) Thus A; C करुणामुमयेति. —²) The last *pāda* and the following verse written by A₃. ३३६८. ¹) Emended with C; A₃ R चक्रमिवे. ३३६९. ¹) Thus A; C पमं. ३३७०. ¹) Thus A; C यिताये घने. ३३७१. ¹) Emended with C; A अनुरस्तुता. ३३७३. ¹) Emended with C; A ललितालित्य. —²) Emended with C; A पालमानः. ३३७४. ¹) The last two *pādas* and the following verse written by A₃ on new paper. ३३७६. ¹) Emended with C; A भृङ्गाङ्गास्वर्ण. ३३७७. ¹) Emended; A बालास्फुटा. ३३८०. ¹) Emended with C; A मेनिला; cf. viii. 3394, 3397. C; A भृङ्गाङ्गास्वर्ण. ३३७७. ¹) Emended; A बालास्फुटा. ३३८०. ¹) Emended with C; A मेनिला; cf. viii. 3394, 3397. —²) Emended; A संजाता. ३३८१. ¹) Doubtful emendation; A विद्योतयात्रवद्यौ; C द्योतितावनवद्यौ. ३३८३. ¹) Emended with C; A बाबास्वक्षि. —²) These two *pādas* and the first *pāda* of the following verse are written by A₃ on new paper. ३३८५. ¹) Thus A; C supplements तैश्चैव.

- सा पार्थिवेषु तीर्थेषु ज्ञानाय प्रसिद्धा भुवम् । दिव्यैर्वर्षमिवात्तीर्थैः प्रादुश्येत तदीर्घ्यया ॥३३८६॥
 अभ्रंलिहन्न च गिरीन् च कूलं कषा नदीः । मृदङ्गी दुर्गमा मार्गे तीर्थैस्तुल्येन वेत्यसौ ॥३३८७॥
 सुबद्धीभिः प्रतिष्ठाभिर्जिगीक्षैश्च धीरया । तथा चित्रं चतुरया पञ्चदिशा विलङ्घिता ॥३३८८॥
 अद्यापि विश्वरत्नीरार्णवकान्तिच्छटाच्छलात् । यो भातीव सुधासूतिसितश्वेतादमनिर्गतः ॥३३८९॥
 3390 उपमन्योरुदन्त्याया शरिद्रोपद्रवापहः । रुद्रो रुद्रेभ्वरो नाम्ना श्रीमान्कश्मीरभूषणम् ॥३३९०॥
 जगत्सौन्दर्यसारं स सस्वर्णमलसारकः । शान्तावसादप्रासादोद्धारश्च विहितस्तया ॥३३९१॥
 सत्त्वानामिव भृत्यानां कोपौर्वविहृते नृपे । उदन्वतीव शरणं सिन्धुर्हमवतीव सां ॥३३९२॥
 स्थिरप्रसादे भूपाले निप्रहानुग्रहौ क्षणात् । भूभुजामपि संवृत्तावविच्छिन्नी तदिच्छया ॥३३९३॥
 सोमपालात्मजो भूभृदूपालः प्रापितस्तया । मानिन्या मेनिलादेव्या विवाहेन महार्हताम् ॥३३९४॥
 उत्पत्तिभूमिस्तुलभानुभवो न भूसा कस्याप्यहो व्यभिचरत्यनुभावभावः ।
 3395 तेजस्तमोविलुठनव्रतमुष्णभानोऽप्येदं तदुत्थमकरोत्तमसोपि चक्रम् ॥३३९५॥
 भुवनाद्भुतसाम्राज्यमार्जने भूभुजाभवत् । प्रातिभाष्यं वृढं रत्नाक्रान्तसन्मण्डलावनिः ॥३३९६॥
 ऊढायां मेनिलादेव्यां परिणेतुरभूदपि । पिता वैमत्यमुत्सृज्य निर्व्याजं राज्यदायकः ॥३३९७॥
 राज्ञः प्राजिधरस्याजौ तरसा भूभुजोनुजः । वैरिभिर्निहतस्यामे वैरसंशोधनोद्यतः ॥३३९८॥
 रक्षां शरणमेत्योच्चमानौत्कट्यो घटोत्कचः । भेजे राज्यभ्रियं प्राप्य चित्रं राज्यभ्रियं पराम् ॥३३९९॥ कुलकम् ॥
 3400 कृतसाहायकोमात्यै राज्ञः सप्रज्जिमद्भदम् । राज्यात्प्राप्तं शयङ्गातृद्रुहं पञ्चवटं नृपम् ॥३४००॥
 अलङ्कृतत्त्वभावास्स्फारदानाम्बुनिर्भरात् । सरितं खड्गवर्षां च कृष्णां विद्वेषिगोचराम् ॥३४०१॥
 द्वितीयस्योरशाभर्तुरकीर्तिं निजयासृजत् । देवप्रभावाद्योषाममत्युग्रपुरमग्रहीत् ॥३४०२॥
 शीतोष्णवारणशशिद्योतकल्लोलितास्ततः । बहवो वाहिनीनाथाः प्रथामिस्थं प्रपेदिरे ॥३४०३॥
 समाह्वयिंशती राज्यावाप्तेः प्राग्भूभुजो गता । तावत्येवाप्रराज्यस्य पञ्चविंशतिवत्सरे ॥३४०४॥
 3405 इयुष्टमनन्यत्र प्रजापुण्यैर्महीभुजः । परिपाकमनोऽहत्वं स्येयाः कल्पातिगाः समाः ॥३४०५॥
 अम्भेऽपि प्रवहत्स्वभावमशनैराद्यानमहमायते प्रावाग्भः । स्रवति ब्रह्मत्वमुदितोद्रेकेषु चावेयुषः ।
 कालस्यास्खलितप्रभावमभसं भाति प्रभुत्वेद्भुते कस्यामुत्र विधातृशक्तिघटिते मार्गे निसर्गः स्थिरः ॥३४०६॥
 प्रयाते व्यधिकेप्यर्धसमापदकेशते कलेः । कश्मीरेष्ट्वास्त गोमन्दः पार्थानां सेवया नृपः ॥३४०७॥
 सूनुर्दामोदरोऽस्याय तस्य पत्नी यशोमती । गोमन्दान्यस्तस्तुतोपि ततोतीत्य महीपतीन् ॥३४०८॥
 पञ्चविंशतमृशतानुग्रहाभिजनाभिधाम् । राजाभवत्त्वो नाम सूनुस्तस्य कुशस्ततः ॥३४०९॥

३३८६. ^१) Emended; A प्रसिद्धा. ३३९२. ^१) Emended with C; A सरणं.—^१) The last *pāda* and the following two verses written by A₅ on new paper. ३३९३. ^१) Emended; A₅ R C °चिच्छिन्नस्तति°. ३३९५. ^१) Emended with C; A उत्पत्तिभूमि°. ३३९६. ^१) Emended; A °मार्जनो. ३३९९. ^१) Emended; A °रुद्रोऽयं नामोत्क°. ३४००. ^१) Emended; A राक्षसं प्रा°.—^१) Doubtful emendation; A °घटो. ३४०१. ^१) The last *pāda* and the following verse written by A₅ on new paper. ३४०२. ^१) Doubtful emendation of G (*sec. manu*); A °कीर्तिनिज°. ३४०४. ^१) Emended with C; A °पञ्चवट°. ३४०६. ^१) Emended with C; A प्रावाग्भः. ३४०८. ^१) Emended with C; A °महीपतीन्. ३४०९. ^१) Emended with C; A °पती. ३४०९. ^१) Emended with C; A राजा वल्लभको; cf. अधाभवत्त्वो नाम i. 84.

हौ खगेन्द्रसुरेन्द्राख्यौ पुत्रपौत्रावमुष्य तु । गोधरीयान्यकुलजः सुवर्णाख्यस्तदात्मजः ॥३४१०॥ 3410
 तज्जन्मा जनकोप्यासीत्सुतुः शच्याः शचीनरः । अथाशोकोभवद्भृशज्ञोऽस्य प्रपितृव्यजः ॥३४११॥
 तज्जो जलौकाः सदिग्धवंशो दामोदरस्ततः । तुल्यं त्रयोथ ह्युक्तायास्तुत्काभिजनोद्भवाः ॥३४१२॥
 अभिमन्युस्तृतीयो गोमन्दोऽस्य विभीषणः । राजेन्द्रजिद्रावणश्च - - यः क्रमशोभवत् ॥३४१३॥
 अन्यो विभीषणः सिद्ध उत्पलाक्षश्च तदनु । पञ्चान्तो हिरण्याक्षहिरण्यकुलयोरभूत् ॥३४१४॥
 राजा वसुकुलस्तस्य सुतुः ख्यातस्त्रिकोटिहः । क्षितिमन्दो ब्रकात्तज्जाद्वैमुनन्दस्तदात्मजः ॥३४१५॥ 3415
 नरोन्योक्षस्ततस्तस्माद्गोसा गोकर्णको नृपात् । तस्मान्नरेन्द्रादित्योभूत्सुनुरन्धयुधिष्ठिरः ॥३४१६॥
 तस्य प्राभंशितो भृत्यैरन्याभिजनसंभवः । भूपः प्रतापादित्योभूज्जलौकोपि तदात्मजः ॥३४१७॥
 तुष्क्रीने निःसुते तज्जे विजयेन्यकुलोद्भवः । जयेन्द्रस्य सुतेपुत्रे सचिवः संधिमानभूत् ॥३४१८॥
 युधिष्ठिरस्य पौत्रेण भूपादित्यात्मजन्मना । श्रीमेषवाहनेनाथ गौनन्देभ्युदितं कुले ॥३४१९॥
 ..... ॥

ततः प्रवरसेनोन्यस्तोरमाणात्मजः क्षितिम् । लैभे हिरण्यभ्रातृव्यस्तस्य पुत्रो युधिष्ठिरः ॥३४२०॥ 3420
 ततो नरेन्द्रादित्यश्च रणादित्यश्च भूपतिः । क्रमादभूतां तत्पुत्रौ विक्रमादित्यभूपतिः ॥३४२१॥
 बालादित्यश्चोदभवद्गणादित्यस्य नन्दनः । बालादित्यस्य जामाता ततो दुर्लभवर्धनः ॥३४२२॥
 सुनुर्दुर्लभस्तस्य चन्द्रापीडोभवत्ततः । तारापीडोऽनुजन्मा च मुक्तापीडस्य चानुजः ॥३४२३॥
 भूपावास्तां कुवल्यापीडो वैमातुरोऽस्य च । वज्रादित्यः सुतो राज्ञो मुक्तापीडस्य तत्सुतौ ॥३४२४॥
 पृथिव्यापीडसंप्रामापीडावतु नृपोभवत् । जयापीडस्य मन्त्री च जज्जः पुत्रावपि क्रमात् ॥३४२५॥ 3425
 ललितापीडसंप्रामापीडौ ज्येष्ठात्मजस्ततः । श्रीचिष्यजयापीडः कल्पपाल्युद्भवोभवत् ॥३४२६॥
 अभिचारेण तं हत्वा सामस्यादितरेतरम् । उत्पलाक्षैरसंप्रामराज्यैस्तन्मातुलैः कृतः ॥३४२७॥
 भ्रातुः पुत्रोजितापीडो जयापीडस्य तत्पदे । अनङ्गापीडनामा च संप्रामापीडजस्ततः ॥३४२८॥
 तमुत्पाट्योत्पलापीडोऽस्याजितापीडनन्दनः । अवन्तिवर्मा भूरेण तं निवार्याथ मन्त्रिणा ॥३४२९॥

३४१०. ¹) The last three *pādas* and the following verse are no longer found in A as the upper portion of fol. 327 has broken off; the text is given from R G.—²) Emended with C; R G (*prima manu*) सुवर्णाक्षस्तदा^०; cf. i. 97.
 ३४१२. ¹) Emended; R C ^०वंशे; the upper strokes of the letters are not legible in A. ३४१३. ¹) Thus A; C पितृपुत्रौ
 क्रमात्पुत्रौ. ३४१४. ¹) Here the name of NARA is omitted.—²) Emended; A उत्पलाक्षश्च.—³) Thus A; doubtful.—⁴) Emended;
 A हिरण्याक्षो हिरण्यकुलयोर^०. ३४१५. ¹) C inserts here two *pādas* श्रीमहिरकुलो राजा वकाख्यस्तदन्तरं.—²) Emended;
 A क्षितिमन्दो ब्रकात्तज्जाद्वै^०. ३४१६. ¹) Emended; A तुष्क्रीने; cf. ii. 11.—²) Emended; A जयेन्द्रस्य—पुत्रे; C जयेन्द्रस्त-
 सुतोऽपुत्रः. ३४१९. ¹) Thus A; but compare ii. 145 ff.—²) Emended with C; A गौनन्दाभ्युदितं.—³) After this verse C
 inserts the following: ततः प्रवरसेनोभूद्वैः कादमीरमण्डले ॥ तत्सुतुश्च हिरण्योऽभूत् पालयन् क्षितिमण्डलं । मानुशोऽभवत्सराज्यस्तेन
 साकारिणः ॥ One verse containing the names of PRAVARASENA I., HIRANYA and MĀTRIGUPTA appears to have been
 omitted here by A. ३४२०. ¹) The remaining portion of this verse, the following verse and the first *pāda* of verse
 3422 are no longer found in A, as the upper portion of fol. 327 has broken off; the text is given from R G.—
²) Thus C; R पुत्रौ—पिष्ठिरात्, corr. *sec. manu* as above; G पुत्रावपिष्ठिरात्. ३४२१. ¹) Thus C R; G तद्वै विक्रमादित्य
 उर्वरीयः. ३४२२. ¹) Thus C R; G ^०स्योदभवद्गणा^०.—²) Emended with R G; A ^०दित्यश्च न^०. ३४२३. ¹) Thus C; R (G
^०पीडस्य; in the three *aksharas* after मुक्ता have become illegible. ३४२५. ¹) Emended with C; A अज्जपुत्रावपि.
 ३४२९. ¹) Emended with C; A ^०पीडज्येष्ठा^०. ३४२९. ¹) Emended with C; A सम्मत्या^०. ३४२९. ¹) Here ends the text of
 A at the foot of fol. 327 *rev.*, the last leaf of the MS. being lost. The text of the remaining verses is given from R G.

- 3430 नतोत्पलस्य विदधे साक्षाज्ये सुखवर्मजः । भूरु शंकरवर्मा स गोपालस्तस्य चात्मजः ॥३४३०॥
 रथ्यागृहीतः प्राभूष तद्भाता संकटाभिधः । सुगन्धाख्या तयोर्माता तां विनाद्याथ भूभुजम् ॥३४३१॥
 भूरुवर्मप्रणमरं पार्थे तन्त्रिपदातयः । चक्रुर्निजितवर्मणि ततस्तस्य च तत्क्रमात् ॥३४३२॥
 चक्रवर्मा भूरुवर्मा चेति निजितवर्मजः । विहिता बह्वंशो राज्ये तस्तम्भे शोभुवर्धनः ॥३४३३॥
 तदन्तरे तद्वराज्ये मन्त्री व्यापाथ तं नृपम् । चक्रवर्मण्यतीतेथ पापी पार्थात्मजः क्रमात् ॥३४३४॥
 3435 उन्मत्तावन्तिवर्मासीत्तत्पुत्रे भूरुवर्मणि । राज्याङ्गटे द्विजैश्चक्रे राज्ये मन्त्री यशस्करः ॥३४३५॥
 प्रपितृव्यात्मजस्तस्य वर्णटस्तनयोन तम् । राज्ये वक्राङ्गिसंप्रामस्तस्यौ निष्पाट्य तं ततः ॥३४३६॥
 अमात्यः पर्वगुप्ताख्यो राज्यं ब्रूहेण लब्धवान् । क्षेमगुप्तः सुतोस्यासीदभिमन्यौ तदात्मजे ॥३४३७॥
 शान्ते मात्रा पाल्यमाने नन्दिगुप्ते च तत्सुते । ततस्त्रिभुवने भीमगुप्ते च क्रूरचेष्टया ॥३४३८॥
 पौत्रे तयैव निहते स्वयं दिहाख्यया कृतम् । राज्यं संप्रामराजोपि भ्रातृद्वयोन्ते नृपः कृतः ॥३४३९॥
 3440 हरिराजानन्तदेवावास्तां तस्यात्मजौ ततः । कलशोन्नततनयः क्रमाङ्गौ तदात्मजौ ॥३४४०॥
 उभावुत्कर्षहर्षाख्यावपि निष्पाट्य भूपतिम् । हर्षदेवं क्षमुहामविक्रमोनन्यवंशजः ॥३४४१॥
 भ्रातुः पुत्रस्य दिहाया जस्सराजस्य नृपः । मल्लाभिधानावुद्भूतो भूपतामुच्चलोभजत् ॥३४४२॥
 ब्रूहेण तं कृतवतां भृत्यानामपतस्ततः । शङ्कराजान्यनाम्नाभूद्ब्रह्माख्यः क्षणिको नृपः ॥३४४३॥
 गर्गेण निहते तस्मिन्सल्लो ह्यैमातुरोप्यभूत् । तस्योच्चलमहीभर्तुर्भ्राता निर्वध्य तं बली ॥३४४४॥
 3445 सुस्सलाख्योपहीराज्यं माल्लिरुच्चलसोदरः । विरक्तैः पाटिते तस्मिन्नाज्याङ्गुत्यैर्नृपः कृतः ॥३४४५॥
 देण्मासान् हर्षभूभर्तृनरा भिक्षाचराभिधः । पुनर्निर्वास्य तं प्राप्तराज्ये सुस्सलभूभृति ॥३४४६॥
 क्रमाद्भवन्त्यैर्विश्वस्तैर्वैराज्योद्भजिते हते । लवण्यान्निखिलास्तं च हत्वा भिक्षाचरं नृपम् ॥३४४७॥
 सुतः सुस्सलभूभर्तुः संप्रत्यप्रतिमक्षमः । नन्दयन्मेदिनीमास्ते जयसिंहो महीपतिः ॥३४४८॥
 गोदावरी सरिदिवोत्तुमुलैस्तरङ्गैर्वक्त्रैः स्फुटं सपदि सप्रभिरापतन्ती ।
 श्रीक्रान्तिराजविपुलाभिजनाब्धिमध्ये विश्रान्तये विशति राजतरङ्गिणीयम् ॥३४४९॥

1 इति श्रीमहाकविश्रीकल्हणकृतायां राजतरङ्गिण्यामष्टमस्तरङ्गः ॥

समाप्तेयं राजतरङ्गिणी

कृतिः श्रीमहामात्यचण्णकप्रभुसूनुर्महाकवेः कल्हणस्य ॥

३४३०. ¹) The last two *pādas* are found in the above form in C; in R G they are added *sec. manu*, being probably copied from C. ३४३१. ²) Emended with C; R G निनाद्य. ३४३२. ³) Thus R G; cf. v. 287 fig.; C ततः पाथस्ततः क्रमात्. ३४३३. ⁴) These two *pādas* and the first half of the following verse are omitted in C.—⁵) Thus R; G —
 ३४३४. ⁶) Thus C R (*sec. manu*); G R (*prima manu*) सोमगुप्तः. ३४३९. ⁷) Emended; R G C निहते.—⁸) Emended; R G राज्ये; C कृते । राज्ये. ३४४४. ⁹) Emended; R G C मल्लो; R (*sec. manu*) सल्लो. ३४४५. ¹⁰) Thus R; G च; C लास्तां. ३४४६. ¹¹) Emended; R G C श्रीक्रान्तः; comp. vii. 1285. *Colophon*. ¹²)—¹³) This part of the *Colophon* is not found in G.

CORRIGENDA AND ADDENDA.

Canto Verse.

१. ६०. For स्कन्धावारं read स्कन्धावारं, adding note: ¹) Emended; A स्कन्धावारं.
१. १०३.¹) For A, भूम्येश्वरो read A, भूम्येश्वरो.
१. ११०. For स्वातुभोक्तव्यं read स्वातु भोक्तव्यं.
२. १. For ललमापुं read ललमापुं.
२. ४४. For वीक्षमाणाय read वीक्ष्यमाणाय.
२. ११५. For संवादिनिखिलां read संवादि निखिलां.
२. १२०. For जरदं read जरदं², adding note: ²) A जरदं.
३. ३०३. To पुरुषाधमः add note: Subhāshitāvali, 361, reads पुरुषाधमः.
३. ४९२. To निरुधस्त्रियं add note: Subhāshitāvali, 579, reads निरुधस्त्रियं.
- To जगतस्त्रिमां add note: Subhāshitāvali, 579, reads जगतां त्रिमां.
४. १२५. For योयं read योयं.
- To परापकरणाय add note: Subhāshitāvali, 3133, reads जनापकरणाय.
४. १४८. For अशिभियस्तं read अशिभियस्तं.
४. २३४. To न्कालेतिबालो add note: Subhāshitāvali, 3023, reads न्कालेति बालो.
४. ४२८.¹) For A, देश, A, देशे read A, देश, A, देश.
४. ४३२. For नुत्तम्य read नुत्तम्य¹, adding note: ¹) Emended; A नुत्तम्य.
५. ११५. For सत्कर्मजन्मसु read सत्कर्म जन्मसु.
५. १२६. For वर्षे एकोनपदे read वर्षे एकोनपदे.
५. १३२. For शिभियन् read शिभियन्.
५. १४२. For भुभुजः read भुभुजः.
५. २२५.¹) For बराहमलं read बराहमलं.
५. २३३. To कमलुकाभिधाम् add note: Comp. the name of the Shāhiya King Kamalū, Albérūni's Indica (transl. by Sachau), ii. 13.
५. २४०. For महका read महका.
५. २५५. For व्यधुतन्त्रिं read व्यधुतन्त्रिं.
५. ३०६. For भीडकं read भीडकं.

Canto. Verse

५. २८. For समर्पयन् read समर्पयन्¹, adding note: ¹) Emended; A समर्पयन्.
६. २४५. For तदल read तदलम्.
६. २४९. For काश्मीरिकाविलं read काश्मीरिकाविलं.
७. २१०. For स्वल्पानुगोभवन् read स्वल्पानुगो भवन्.
७. ४६५. For स्कन्धानां¹ read स्कन्धानां¹, adding note: ¹) Emended; A स्कन्धानां.
७. ५५०. For वेशमशिभियन् read वेशमशिभियन्.
७. ५८०. For स्त्रियपदेदे read स्त्रियपदेदे.
७. ५८८. To कीर्तिन्यद्वयपुरा add note: ¹) Thus A; perhaps read कीर्तिन्यद्वयपुरा; comp. viii. 533.
७. ५९०. For काष्टवाद read काष्टवाद.
७. ५९२. For व्यसकीर्णं read व्यसकीर्णं.
७. ६०३.¹) For A, प्रत्यास्ते read A, प्रत्यास्ते.
७. ७६२. For पक्षमशिभियन् read पक्षमशिभियन्.
७. ८०४. To स्वशिरसः add note: Subhāshitāvali, 3132, reads निजशिरः.
- To द्विया रथैव add note: Subhāshitāvali, 3132, reads द्वियाः सैव.
७. ८४९. For जरदं read जरदं¹, adding note: ¹) A जरदः.
७. ८८२. For कोपाच्छुले read कोपाच्छुले.
७. ८९९. For दुधुधुं read दुधुधुं.
७. ९५०. For विरलामु read विरलामु.
७. ९७९. For काश्मीरिकाणां¹ read काश्मीरिकाणां, omitting note.
७. १००८. For काश्मीरिकाणां¹ read काश्मीरिकाणां, omitting note.
७. १०११. For दुधुधुं read दुधुधुं.
७. ११२३. For संप्रत्यमुधिन्यतः read संप्रत्यमुधिन्यतः.
७. १२८१. For काश्मीरिका¹ read काश्मीरिका; omitting note.
७. १२८९. For स्कन्धावारे read स्कन्धावारे¹, adding note: ¹) Emended; A स्कन्धावारे.

CORRIGENDA AND ADDENDA.

Canto. Verse.

७. १४१. For मङ्गलातीर्थ° read मङ्गलातीर्थ°, adding
note: १) Emended; A °मङ्गलातीर्थ°.
७. १४२. For सर्वार्थो लोविषात् read सर्वार्थमुच्यलोविषात्.
७. १४३. For भूतिभिन्ना° read भूतिभिन्ना°.
८. १४४. For °स्कन्धावारेषु read °स्कन्धावारेषु°, add-
ing note: १) Emended; A °स्कन्धा°.
८. ४८९. For वेशाही° read वेशाही°, adding
note: १) Emended; A वेशाही°.
८. ६००. For हम्ब read हम्ब.
८. ७४५. For तेजयो मोचिवा° read तेजयोमोचि वा°.
८. ८८०. For काश्मीरिका° read काश्मीरिका°, omitting
note.
- For °पाटवः read °पाटवः.
८. ६०२. For °तालादीवाद्य° read °तालादीवाद्य°.
८. ९२१. ९२२. For काश्मीरिका° read काश्मीरिका°, omitting
note.
८. १००८. For °कान्दमुखरे read °कान्दमुखरे.
८. १०५५. For °स्कन्धावारं read °स्कन्धावारं°, adding
note: १) Emended; A °स्कन्धावारं°.

Canto. Verse.

८. १०८४. For °मिथिकास्थान read °मिथिकास्थान°.
८. ११४८. For काश्मीरिका° read काश्मीरिका°, omitting
note.
८. ११२८. For राजात्मजभवात् read राजात्मजभवात्.
८. १४४०. For निजप्रभाः read निजप्रभाः.
८. १०१८. For उद्योतीरसा° read उद्योती रसा°.
८. १०४५. For °स्कोष्ठेभ्यो read °स्कोष्ठेभ्यो.
८. १४१२. For संस्तम्भेषु° read संस्तम्भेषु°, omit-
ting note.
८. १०४८. १). For PRITHVĪHARI'S read PRITHVĪHARA'S.
८. १०५०. For काश्मीरिका° read काश्मीरिका°, omit-
ting note.
८. १०१२. १). For सारसा read सारसा.
८. ११०२. ° For °संस्तम्भ read °संस्तम्भ, omit-
ting note.
८. ११८१. For °इन्दुपद्म° read °इन्दुपद्म°.

N.B.—Some letters, especially १ and १, have occasionally broken in the printing.

